

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

TÜRK HAVA KUVVETLERİNİN KURULUŞUNDA BAĞIŞ VE YARDIMLAR
(1911-1914)

Doktora Tezi

Emin KURT

Ankara-2018

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

TÜRK HAVA KUVVETLERİNİN KURULUŞUNDA BAĞIŞ VE YARDIMLAR

(1911-1914)

Doktora Tezi

Öğrencinin Adı

Emin KURT

Tez Danışmanı

Prof.Dr.Temuçin F. ERTAN

Ankara-2018

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

TÜRK HAVA KUVVETLERİNİN KURULUŞUNDA BAĞIŞ VE YARDIMLAR
(1911-1914)

Doktora Tezi

Tez Danışmanı:

Prof.Dr. Temuçin F. ERTAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof.Dr.Ayten Sezer ARIĞ (Başkan)

Prof.Dr.Temuçin Faik ERTAN (Danışman)

Prof.Dr.Neşe ÖZDEN

Prof.Dr.Hakan UZUN

Doç.Dr. Hüsnü ÖZLÜ

Tez Sınavı Tarihi: 20/07/2018

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Türk Hava Kuvvetleri tarihinde, Türk halkının uçak alımı için yaptığı bağış ve yardımlar bilinen bir konudur. Özellikle Cumhuriyet sonrası Türk Hava Kurumu liderliğinde yürütülen bağış kampanyası ile Türk Hava Kuvvetlerine 350 civarında uçak bağışlanmıştır.

Bu bilginin hilafına, Türk havacılığının doğuşunda halkın uçak alımı için yaptığı bağış ve yardımlar araştırılmamış bir konudur. Türk halkı, Türk Hava Kuvvetleri'nin temelini teşkil eden Osmanlı Devleti havacılığının kuruluşunda büyük miktarda bağış yapmış ve yardımda bulunmuştur.

“Türk Hava Kuvvetlerinin Kuruluşunda Bağış ve Yardımlar (1911-1914)” konulu tez çalışmasında esas olarak; Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Arşivi, Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Arşivi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivinde yer alan belgelerden yararlanılmıştır. Dönem gazeteleri ve dergileri ayrıntılı incelenerek arşivlerde tespit edilemeyen bilgiler taranmış ve Türk havacılık tarihi kitaplarından faydalanılmıştır.

Çalışmanın ana sorunsalı; 1911-1914 döneminde yapılan bağışların maddi boyutunun ortaya konulması olmuştur. Bunun yanında; bağış kampanyasının nasıl ve ne zaman başlatıldığı, halkı uçak alımı için bağış yapmaya teşvik eden faktörlerin neler olduğu ve bu amaçla ne tür sloganların kullanıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Dönemsel gelişmelerin, bağış kampanyası üzerindeki etkileri de incelemeye dahil edilmiştir.

Yapılan araştırmalar neticesinde; Tayyare İanesinin Mart 1912'de başlatıldığı tespit edilmiştir. Halkı bağış yapmaya teşvik etmek için ilk olarak Osmanlı devletinin beka kaygısı itici güç olarak kullanılmıştır. Bütün Avrupa ve komşu ülke ordularının uçakları kullanmaya başlaması ve Osmanlı Devletinin de bu ülkelerden geri kalmaması gerekliliği sürekli yinelenmiştir. Trablusgarp Savaşı sırasında uçakların ilk kez Türklere karşı kullanılması da kampanya için ilave bir slogan olmuş ve uçağa

sahip olunmaz ise Türk şehirlerinin ileride uçaklar tarafından bombalanabileceği sürekli vurgulanmıştır.

Trablusgarp Savaşında uçakların Türklere karşı kullanılmasından hız kazanan bağış kampanyası diğer bir savaş yüzünden sönümlenmiştir. Balkan Savaşı sırasında Türk halkının yaşadığı felaketler bağış kampanyasının sönümlenmesine neden olmuştur. Bu savaş sırasında Türk halkının ilgisi, savaşın acılarının giderilmesine ve ordunun ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik diğer bağış kampanyalarına yönelmiştir.

Balkan Savaşı sonrasında, 1913 yılı sonunda, bağış kampanyası tekrar canlandırılmaya çalışılmıştır. Balkan Savaşı sırasında yaşanan havacılık faaliyetlerinin halk üzerindeki olumlu etkisinden faydalanılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla İstanbul ile Kahire arasında bir hava seyahati de düzenlenmiştir. Tüm bu çalışmalara rağmen, Birinci Dünya Savaşı öncesinde yeterli sayıda uçak alınabilecek bağış toplanamamıştır.

Yaşanan kesintilere rağmen, 1912-1914 yılları arasında devam eden bağış kampanyasında dokuz uçak, halkın ve şahısların bağış ve yardımları ile Osmanlı Ordusuna kazandırılmıştır. Bir uçak ise yabancı şahıslar tarafından bağışlanmıştır.

Orduya kazandırılan on uçağa karşılık halkın, yaklaşık, kırk uçak alacak kadar bağış toplandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağış, İlane, Tayyare, Türk Hava Kuvvetleri, Uçak.

ABSTRACT

In the history of the Turkish Air Force, donations and aids made by Turkish people for aircraft purchase are a known issue. Some 350 aircraft have been donated to the Turkish Air Force with the donation campaign carried out under the leadership of the Turkish Air Agency, especially after the Republic.

For this information, donations and assistance for the purchase of aircraft right at the birth of Turkish aviation are an unexplored issue. The Turkish people donated and helped in large amounts in the establishment of the Ottoman State aviation which constituted the foundation of the Turkish Air Force.

In the thesis study titled "Donations and Assistance in the Establishment of the Turkish Air Force (1911-1914)"; General Directorate of State Archives of the Prime Ministry Archives of the Ottoman Archives Department, General Staff Military History and Strategic Studies Archives were published from the documents included in the Archives of the Turkish University of Turkish Revolution History of Ankara University. The periodicals and magazines were examined in detail and information not found in archives was scanned and Turkish aviation history books were used.

The main problem with working is; the material dimension of the donations made in the period of 1911-1914 has been put forward. Besides; how and when the donation campaign was initiated, what factors encouraged the public to make donations for aircraft purchase, and what slogans were used for this purpose. The effects of periodic improvements on the donation campaign have also been included in the study.

As a result of the researches; it was found that the "Tayyare İanesi" was launched in March 1912. In order to encourage people to make donations, the resident anxiety of the Ottoman state was first used as a driving force. The necessity of all European and neighboring countries' armies to start using airplanes and the necessity of the Ottoman State not to be back from these countries has been repeated.

The first use of planes against the Turks during the Battle of Tripoli was an additional slogan for the campaign and it was constantly emphasized that Turkish cities could be bombed by planes in the future if they do not have a plane.

The donation campaign, which accelerated the use of aircraft against the Turks during the Tripoli War, was dampened by another war. The catastrophes of the Turkish people during the Balkan War caused the donation campaign to be faded. During this war, the interest of the Turkish people has turned to other donation campaigns aimed at eliminating war suffering and meeting the needs of the army.

After the Balkan War, at the end of 1913, the donation campaign was revived. It tried to benefit from the positive influence of aviation activities on the people during the Balkan War. For this purpose, an air travel between Istanbul and Cairo was arranged. Despite all these efforts, there was not enough donations to collect enough planes before the First World War.

Despite the shortcomings, nine aircraft were donated to the Ottoman Army with the donations and aids of the people and individuals in the ongoing donation campaign between 1912 and 1914. An aircraft is donated by foreigners.

It has been determined that donations have been collected for about ten planes earned in the army, about forty planes.

Key words: Aircraft, Airplane, Donation, Grant, Turkish Air Force.

ÖNSÖZ

Kendimi bildim bileli havacılığa ve uçaklara hep ilgim olmuştur. Bu ilgim sayesinde havacılığı meslek olarak seçtim. Aslında meslekten çok bir tutkuydu havacılık benim için. Zamanla havacılığı tarih boyutuna da ilgim arttı. Bunda Hava Harp Okulu tarih öğretmenin (E) Hv.Öğ.Alb. Hülya ŞAHİN'in katkısı büyüktür. Onun sayesinde havacılık tarihi -araştırmalarına başladım ve Hava Harp Okulu bitirme tezi olarak Kıbrıs Hava Şehidi Hv.Pl't.Yzb. Cengiz TOPEL'in hayat ve şahadetini inceledim.

Hava Kuvvetleri Tarihçe Şube Müdürlüğüne atamam sonrası çalışmalarımı kurum bünyesinde ve kurumsal olarak yapma imkânı buldum. Bu sayede havacılık tarihi bilgimi arttırma olanağını da elde ettim.

Zaman içinde Türk halkının havacılığa ilgisi ve Türk Hava Kuvvetlerinin güçlenmesi için yaptığı bağış ve yardımlar ilgimi çekmeye başladı. Cumhuriyet döneminde yapılan bağışların temelini, Osmanlı Devleti zamanında, Türk havacılığının kuruluşunda yapılan bağış ve yardımlar olduğunu öğrendim. Bu sebeple Türk havacılığının 1911-1914 dönemindeki bağış ve yardımları incelemeye karar verdim. Tez danışmanın Prof.Dr. Temuçin F. ERTAN'ın katkılarıyla araştırma konumu "Türk Hava Kuvvetlerinin Kuruluşunda Bağış ve Yardımlar (1911-1914)" olarak belirledim.

Bu tezin araştırma aşamasından yazılma aşamasına kadar pek çok kişinin desteğini ve katkılarını gördüm. Bunların başında, yoğun akademik ve idari faaliyetleri arasında tezimin danışmanlığını üstlenmek nezaketini gösteren değerli hocam ve danışmanım Prof.Dr. Temuçin F. ERTAN gelmektedir. Tez konusunun belirlenmesinde, araştırma ve yazma aşamasında göstermiş olduğu hoşgörülü, ufuk açıcı ve yol gösterici tavrı ile sağladığı huzur dolu çalışma desteği için kendisine minnettarım. Ayrıca, tez izleme dönemlerinde görüş ve eleştirileri ile katkıda bulunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Hakan UZUN ve Prof. Dr. Neşe ÖZDEN'e teşekkür ederim.

Ayrıca tez çalışmam sırasında desteklerini esirgemeyen Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Arşivi, Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Arşivi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi çalışanlarına, mesai arkadaşlarıma ve özellikle aileme teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE HAVACILIĞIN KURULMASI VE BAĞIŞ KAMPANYASININ BAŞLATILMASI

1.1. Osmanlı Devletinde Ordu İçin Yapılan Bağışlar ve Donanma Cemiyeti...	16
1.2. Osmanlı Devletinde Hava Kuvvetlerinin Kurulma Çalışmaları.....	21
1.3. Tayyare İanesinin Başlatılması.....	30
1.4. Tayyare İanesinin Donanma Cemiyeti Tarafından Yürütülmesi.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

BALKAN SAVAŞI ÖNCESİNDE YAPILAN BAĞIŞ VE YARDIMLAR

2.1. Balkan Savaşı Öncesinde Uçak Alımı İle Sonuçlanan Bağış ve Kampanyalar.....	56
2.1.1. Padişah Mehmet Reşat'ın Bağışı "Osmanlı" Tayyaresi.....	57
2.1.2. Mehmet Rıza Paşa'nın Bağışı "Vatan" Tayyaresi.....	61
2.1.3. Prens Celalettin'in Bağışı "Prens Celalettin" Tayyaresi.....	64

2.1.4. Drama Sancağının Bağış Kampanyası ve “Tarık Bin Ziyad” Uçağı...	66
2.1.5. Bilecik Sancağının Bağış Kampanyası ve “Ertuğrul” Uçağı.....	69
2.1.6. Osmanlı Ordusunun Bağış Kampanyası ve “Ordu” Uçağı.....	75
2.1.6.1. Nizamiye Birlikleri Tarafından Yapılan Bağışlar.....	78
2.1.6.2. Redif Birlikleri Tarafından Yapılan Bağışlar.....	84
2.1.7. Donanma Cemiyeti ve Şubelerinin Bağışları ve “Muavenet-i Milliye” Uçağı.....	89
2.2. Balkan Savaşı Öncesinde Uçak Alımı İle Sonuçlanmayan Bağış ve Kampanyalar.....	91
2.2.1. Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü Bağış Kampanyası “Polis” Tayyaresi.....	92
2.2.1.1. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Personeli Bağışları.....	99
2.2.1.2. Vilayet Polis Müdüriyetlerinin Bağışları.....	100
2.2.1.3. Sancak Polis Memurlukları Bağışları.....	134
2.2.1.4. Polis Mektep Müdürlükleri Bağışları.....	146
2.2.2. Jandarma Umum Kumandanlığı Bağış Kampanyası “Jandarma” Tayyaresi.....	153
2.2.3. Osmanlı Nezaretlerinin Bağış Kampanyaları.....	155
2.2.4. Çeşitli Kurumların Bağış Kampanyaları.....	167
2.2.5. Sosyal veya Meslek Gruplarının Kampanyaları.....	183
2.2.6. Vilayet ve Sancakların Bağış Kampanyaları.....	184
2.2.7. Bireysel Bağışlar.....	194
2.3. Diğer Bağış Toplama Yöntemleri İle Elde Edilen Gelirler.....	195
2.3.1. Müzayedeler.....	195

2.3.2. Tiyatro, Müsabaka ve Müsamereleler.....	202
2.3.3. Tayyare Piyangosu.....	205
2.3.4. Yürek Gazetesi Satışı.....	206
2.3.5. Kitap Telif Hakları ve Satışları.....	210
2.3.6. Yeni Köprü Açılışı.....	212

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ YAPILAN BAĞIŞ VE YARDIMLAR

3.1. Tayyare İanesini Canlandırma Girişimleri.....	219
3.1.1. Belkıs Şevket Hanım'ın Uçuşu.....	222
3.1.2. İstanbul-Kahire Hava Seyahati ve Seyahat Esnasında Yapılan Bağışlar.....	232
3.2. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Uçak Alımı İle Sonuçlanan Bağış ve Kampanyalar.....	250
3.2.1. Edremit'in Uçak Bağışı "Edremit" Tayyaresi.....	251
3.2.2. Ponnier'in Uçak Bağışı.....	252
3.3. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Uçak Alımı İle Sonuçlanmayan Bağış ve Kampanyalar	255
SONUÇ	258
KAYNAKLAR	266
EKLER	275
ÖZGEÇMİŞ	388

KISALTMALAR

agb. : Adı Geçen Belge

age. : Adı Geçen Eser

agm. : Adı Geçen Makale

agt. : Adı Geçen Tez

agy. : Adı Geçen Yer

Alb. : Albay

ATASE : Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Arşivi

Atğm. : Asteğmen

B : Belge

BDH : Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu

bk. : Bakınız

BLH : Balkan Harbi Koleksiyonu

Bnb. : Binbaşı

BOA : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı

bty. : Basım tarihi bilgisi yok

byy. : Basım yeri bilgisi yok

c. : Cilt

Çev. : Çeviren

D : Dosya

Ed. : Editör

F : Fihrist

G	: Gömlek
Haz.	: Hazırlayan
K	: Klasör
Kt	: Kutu
Kur.	: Kurmay
Plt.	: Pilot
s.	: Sayfa
Tüm.	: Temen
TİTEA	: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi
tm.	: Üsteğmen
vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
vd.	: Ve devamı
vs.	: Vesaire
Yb.	: Yarbay
Yzb.	: Yüzbaşı

GİRİŞ

Bağış ve iane kavramları kadar uçakların geleceğın silahı olduğunun nasıl fark edildiği önemlidir. Uçakların silah olarak ordu bünyesinde kullanımına yönelik olumlu ve olumsuz görüşlerin gelişimi uçakların kullanımını etkilemiştir.

Da Vinci'den Tennyson'a, ileri görüşlü kişiler uçakların bir gün serbest bırakacağı gücü hayal ederken¹, ünlü bilim adamı Simon Newcomb ise 1902 yılında *“Havadan daha ağır makinelerin uçuşu, tamamen imkânsız değilse pratik değildir ve önemsizdir.”*² demektedir.

Sevk edilebilir balonun icadından bir yıl önce 1883’de Albert Robida’nın *“Yirminci Yüzyılda Savaş”* (War in the Twentieth Century) kitabı geleceğın hava gücü hakkında ilgi çekici öngörülere sahiptir. “Bilim kurgu tarihinde en yetenekli ve özgün sanatçısı” olarak adlandırılan Robida, 1945’te gerçekleşmesi beklenen Büyük Savaşta, denizaltılar, alev makineleri, kimyasal ve biyolojik silahlar ve tanklar da dâhil olmak üzere pek çok buluşu betimlemiştir³, ani ve ezici bir hava saldırısı öngörmüştür. Ivan S. Bloch’un 1898’deki bilimsel çalışması ise, yakın gelecekte hava gemilerinden beklenen bombardımanı ele almıştır.⁴ Şüphesiz her iki çalışma balonların özellikle motor gücü ile sevk edilebilen “Zeplin” benzeri hava gemilerinin geliştirilmesinden ve geleceğı açısından büyük öngörüler içermektedir.

Hava araçlarının geleceğine yönelik ilk fikir, Amerika Birleşik Devletleri Ordusunda görevli Binbaşı J.D. Fullerton tarafından 1893’de ortaya atılmıştır. Amerikan İç Savaşı’nda balon kullanımının verdiği deneyimlere sahip olan Fullerton, havacılığın keşfinin kara barutun keşfi gibi büyük bir devrim olduğunu vurgulamıştır. Sözlerinin devamında bütün kara ve deniz savaşları için hava üstünlüğünün ve havaya hâkim olmanın gerekli olduğunu belirtmiş ve hava araçlarının sahip oldukları hız nedeniyle *“Yıldırım Savaşı”*nın mümkün olacağını da

---

¹Irving Brinton Holley, **Ideas and Weapons**, Yale University Press New York, 1953, s.25.

²Seth Shulman, **Unlocking The Sky Glenn Hammond Curtiss And The Race To Invent The Airplane**, Harper Collins e-books, s.1.

³Martin van Creveld, **The Age Of Airpower**, PublicAffairs, New York, 2011, s.7.

⁴John H. Morrow, “Expectation and Reality. The Great War in the Air”, **Air and Space Power Journal**, Winter 1996, s.27.

eklemiştir.⁵ Fullerton fazla ilgi görmeyen bu görüşünü devam eden yirmi yılda verdiği konferanslarda tekrar etmemiştir. Onun mühendis arkadaşı ve ilerinin ünlü bir uçak imalatçısı olan Frederick W. Lanchester, İngiliz Aeronautical Journal dergisinde yayınlanan yazılarında arkadaşına benzer görüşler ileri sürmüştür;

*“Yakın geleceğin koşulları altında havada hâkimiyet, okyanustaki üstünlüğümüzün devamı için en azından imparatorluğun emniyeti kadar önemli olacaktır.”*⁶

Havacılık ve uçakların geleceği ile ilgili yayın ve haberler Amerika Birleşik Devletlerinin 1 Ağustos 1907 tarihinde Muhabere Kolordusu (Signal Corps) bünyesinde askeri balonculuk ve hava makineleri ile ilgili her türü konudan sorumlu olan Havacılık Bölümü kurulmasından ve 2 Ağustos 1909'da ilk uçağına sahip olmasından sonra hız kazanmıştır.⁷

Alman yazar Rudolf Martin, 1907'de yayınladığı iki kitapta, Almanya'nın geleceğinin havada olduğunu ilan etmiştir. Martin kitaplarında Almanya'nın acımasız bir Rus diktatörü arasında gerçekleşen devasa bir hava savaşında, Büyük Alman Konfederasyonu Batı'yı ve özellikle de Doğuyu, Küçük Asya'ya fethettiğini kurgulamıştır. Almanya'nın hava gemileri filosu ile yarım milyon askerini, yabancı topraklara saldırı ve fetih için taşıyabileceğini iddia etmekteydi. Martin, hava gemilerinin askeri araç olarak uçaklardan çok daha üstün olduğunu, özellikle de çok daha büyük miktarda bomba ve adam taşıyabileceğini savunmuştur.⁸

Jules Verne'nin Denizler Altında Yirmibin Fersat kitabının denizaltılar için sahip olduğu büyük öngörünün benzerine havacılık için H.G.Wells'in kitabı sahiptir. Herbert George Wells, 1908'de yayınlanan *“Havada Savaş”* (The War In The Air) kitabında, savaşta çeşitli hava gücü rollerini tartışmış olmasına rağmen, havanın

---

⁵Alfred F. Hurley, **Billy Mitchell: Crusader for Air Power**, Indiana University Press, 1975, s 141, 142.

⁶Rogwe A. Mason, *“İngiltere'nin Boyutları”*, **Hava Gücü ve Savaş**, Mehmet Erdoğan (Çev.), Genelkurmay Balkanlığı, Hv.Bas. ve Neş.Md.lüğü, Ankara, 1986, s.30.

⁷Warren A. Trest, **Air Force Roles and Missions: A History**, Air Force History And Museum Program, Washington D.C., 1998, s. 2.

⁸Morrow, **a.g.m.**, s.28.

kontrolünü veya hava üstünlüğünü ön şart olarak belirtmekten kaçınmıştır.⁹ Wells'in hikâyesinde, Almanlar Amerika'ya karşı “*Drachenfliegen*” adını verdikleri büyük hava gemileri ve uçan makineler ile bir saldırı başlatıyor ve ilk olarak, Kuzey Atlantik'teki Alman ve Amerikan zırhlılarını arasındaki savaşta, Amerikan savaş gemilerini bombalayarak yıkıma uğratiyordu. New York üzerinde gelen hava donanması kenti yıkmak ve ortadan kaldırmak için bombaladıktan sonra arkasında ölümler yığını bırakırken, New York'u kaçımayan koyu kırmızı alevler fırını haline getiriyordu.¹⁰

1909 yılının Ocak ayında Amerika Birleşik Devletlerinde yayın hayatına başlayan *Flight* dergisinin 15 Mayıs sayısında İngiltere'nin havacılık görüşlerine yer verilmiştir. “*İngiltere ve Hava Hâkimiyeti*” başlık makalede İngiliz hükümeti tarafından havacılık ile ilgilenmek üzere ulusal bir bakışa sahip bir uzmanlar komitesinin kurulduğu haber edilmiştir. Makalenin devamında hava şartlarına bağlı olmayan, yani hava şartlarından etkilenmeyen uçakların görülmesi bir tarafa, geliştirme safhasında olan düşman uçaklarına bile İngiliz ulusunun hassasiyeti dile getirilmiştir.¹¹ Bu makale hava hâkimiyeti kavramının yavaş yavaş oluşmaya başladığını, halen kendisini bile zor uçuran uçakların döneminde günümüz uçaklarının hayal edildiği gibi, askeri havacılık alanında ülkeler arasında bir yarışın çoktan başlamış olduğunu göstermektedir.

Alman mühendis N. Stern, 1909 yılında yayınladığı “*Havanın Fethi*” (Die Eroberung der Luft) adlı kitabında, uçağın savaşı önlemeye, ulusları birbirine bağlamaya ve farklı halkları birleştirmeye yardımcı olacağını savunurken, vatandaşı Paul Scheerbarth, aynı yıl yayınlanan “*Hava Militarizminin Gelişimi, Avrupa Kara Kuvvetlerinin Dağılması, Deniz Filosunun Kaleleri*” (Entwicklung der Luftmilitarismus und die Auflösung der Europäischen Land-Heere, Festungen, und Seeflotten) isimli kitabında hava gücünün, orduları ve donanmaları hava savaşı korkusuyla çözülmeye, dağılmaya zorlayacağını iddia etmiştir. Bir başka Alman

⁹Ajay K. Ahlawat, **Control Of The Air-The Primary Air Power Role**, Research Paper of Air Command And Staff College Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2011, s.6.

¹⁰Morrow, **a.g.m.**, s.28.

¹¹“*Britain and Command of the Air*”, **Flight**, No:20, Vol:1, May,15th, 1909, s.272.

Wilhelm Kress, uçan makinenin savaş olasılığını azaltacak kadar korkutucu bir silah olacağını düşünmüştü. Bu fikirlerin aksine Fransız havacılık uzmanı Ferdinand Ferber, uçağın otomobil gibi daha çok barışçıl amaçlar için yararlı olduğu düşüncesiydi. İleriyi görenlerden birisi de İngiliz yazar R. P. Hearne'dır. Kitabında Londra'ya bir Alman hava saldırısını betimlemiştir.¹²

1911 yılında İngiliz Kraliyet Birleşik Sınıflar Akademisi Mecmuasında havacılık hakkında bir makale yayımlayan Albay C.J. Burke, uçağın başlangıçta sadece bir keşif aracı olduğunu vurguladıktan sonra, *“Gelecekte bizim için havada hâkimiyet, bu günkü durumda denizde hâkim olmamız kadar önemli olmayabilir”* görüşünü dile getirmiştir. Albay Burke yazının devamında; *“Bu dakikada, hiçbir kimse dördüncü silaha ihtiyaç olmadığını tartışamaz ve havacılık, hali hazırdaki hızıyla ilerlemeye devam ederse, yeni bir sınıf gerekli olacaktır”* görüşünü paylaşmıştır.¹³ Albay Mason, 1909 yılında havacılık için pozitif bir düşünceye sahip olmamasına rağmen, uçakların gelişim hızına bakarak, ordularda uçak kullanılmakla kalmayıp havacılığın, kara ve deniz kuvvetlerinin yanında yeni bir kuvvet olabileceği önsezisinde bulunmuştur.

1893 yılında binbaşı rütbesi ile ilk havacılık öngörüsü bulunan Fullerton, bu sefer 1913 yılında Albay rütbesi ile benzer bir öngöründe bulunmuştur. İngiliz Kraliyet Birleşik Sınıflar Akademisi'nde verdiği bir konferans sırasında havada hâkimiyet konseptini tartışmıştır. Albay Fullerton tartışmasını hava kuvvetlerini ve havacılığı kast ederek; *“Bir komutanın emrinde kendisinin komuta ettiği ayrı bir kuruluşun bulunması, başarı için önemlidir; faaliyete geçmede, daha fazla geç kalınmadan bu konunun gerçekleştirilmesi umulur”* sözleri toplantıda bulunan birçok üye tarafından ani ve sert tepkiye neden olmuştur.¹⁴

Uçaklar ve havacılık konusunda bu kadar olumlu görüş ileri sürülmüşken muhalif ses ve görüşlerin bulunmaması imkânsızdır. 1909'da, Fransız Harp Okulu Komutanı görevinde bulunan ve Birinci Dünya Savaşı'nda Mareşalliğe yükseltilerek

---

¹²Morrow, **a.g.m.**, s.28.

¹³Mason, **a.g.m.**, s. 30, 31.

¹⁴Mason, **a.g.m.**, s. 31.

Fransız-İngiliz-Amerikan ordularına komuta edecek olan ünlü asker Foch; *“Havacılık sadece bir spor olarak mevcut olup, askeri önemi sıfırdır”*¹⁵ yorumunda bulunmuştur. Başka bir çalışmada ise Mareşal Foch’un bu görüşü hava gücünün tek başına bir savaşı kazanmaya yeterli olmayacağı yönünde yorumlanmıştır.¹⁶

1909 yılından itibaren uçakların ilk önce Amerika Birleşik Devletleri daha sonra Fransa başta olmak üzere hemen hemen bütün dünya ordularında yer bulmasıyla birlikte uçaklardan ne beklenildiği tartışılmaya başlanmıştır. Balonların askeri kullanımından edinilen kazanımların ışığı altında, uçakların ağırlıkla keşif ve topçu ateşini yönlendirmesi beklenmiştir. Dönem uçaklarının fazla yük taşıyamıyor olması nedeniyle hava bombardıman görevlerinde kabil-i sevk balonların kullanılması düşünülmüştür. Buna rağmen İngiliz Generali Haig:

*“Beyler, hiçbirinizin, uçakların savaş zamanında keşif maksadıyla kullanılmasının yararlı olabileceği hususunu düşünecek kadar aptal olmadığınızı umarım. Komutan için keşif yoluyla bilgi almanın bir yolu vardır ve bu da süvarinin kullanılmasıdır.”*¹⁷ sözleriyle keşif görevi için bile uçakların yetersiz olduğuna dair görüşünü açıklamıştır.

1910 yılının Eylül ayında Fransa’da yapılan Picardie Manevralarında uçaklar ilk kez görev alır. Bu manevraları izleyen bir Amerikalı subay izlenimlerini şu sözlerle aktarmıştır;

“En çarpıcı şey uçaktı. Çift ve tek kanatlı uçaklar¹⁸ her yerdeydi. Büyük bir hızla seyahat ettiler ve askerlerin ormanın içinde nerede saklanabileceği dışında her

---

¹⁵Yavuz Kansu, Sermet Şenöz, Yılmaz Öztuna, **Havacılık Tarihinde Türkler**, c.I, Hava Kuvvetleri Basım ve Neşriyat Müdürlüğü, Etimesgut, 1971, s.106; Morrow, **a.g.m.**, s.29.

¹⁶William C. Sherman, **Air Warfare**, Reprint Edition, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2002, s. 5.

¹⁷Mason, **a.g.m.**, s. 32.

¹⁸Yazısının orijinalinde *“The biplanes and monoplanes were everywhere.”* ifadesi bulunmaktadır. Anlaşılabilirliğin sağlanması için Biplane ve Monoplane tabirlerinin Türkçe karşılığı olan Biplane: çift kanatlı uçak, Monoplane: tek kanatlı uçak kelimeleri kullanılmıştır.

şeyi görmüş olmalılar. Ordu için verimli bir uçak kolordusu kesinlikle vazgeçilmezdir.”¹⁹

Osmanlı Devleti Paris Ateşemiliteri Ali Fethi (Okyar) ve Mustafa Kemal (Atatürk) tarafından da izlenen Picardie Manevraları sonrasında Ali Fethi Bey, İstanbul'a gönderdiği raporunda uçakların oynadıkları rolün önemini belirtmiştir.²⁰ Bu manevralar sonrasında ordularda uçak kullanımı için hız verilmiştir.

1911-1912 Türk-İtalyan Savaşı'nda uçağın ilk kez askeri amaçla kullanılarak keşif, topçu yönlendirmesi, propaganda, bombardıman görevleri icra etmesi, uçakların askeri yeteneklerinin ispat edilmesine yönelik ilk girişim olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı, 1914'te -Wright Kardeşler'in ilk kez 1903'ün sonlarında uçuşunda on yıl sonra- patlak verdiğinde dünya orduları hala uçaklara karşı oldukça şüpheli bir ilgi gösteriyorlardı.²¹ Birinci Dünya Savaşı boyunca havacılığın ulaştığı büyüklük hakkında aşağıdaki rakamlar bir fikir verebilir. Birinci Dünya Savaşı'na Fransa 260 uçak ve 171 pilot, Rusya 100 uçak ve 28 pilot, Almanya 46 uçak ve 62 pilot, İngiltere 29 uçak ve 88 pilot, İtalya 26 uçak ve 39 pilot ile girdi. Aynı tarihte Japonya 14 uçak ve 8 pilota, Amerika Birleşik Devletleri ise 6 uçağa ve 14 pilota sahipti.²² Osmanlı Devleti ise ikisi deniz uçağı olmak üzere yedi uçağa sahipti. Ancak sadece üçü savaşta kullanılabilecek durumdaydı.²³ Savaş boyunca Almanya 47.637, İngiltere 44.093, Fransa 67.317 uçak üretti. 1918 yılında uçak fabrikalarında ve sanayisinde Almanya'da 100.000, İngiltere'de 347.112 ve Fransa'da 186.000 insan çalışıyordu.²⁴ Bu büyük rakamlara rağmen hava gücünün savaşa olan etkisi hala tartışmalıdır. Birçok araştırmacı hava gücünün ancak 1917'de verimli olmaya başladığını iddia etmektedir. Araştırmacılara göre; 1917 yılının ortalarında, hava

¹⁹Warren A. Trest, **Air Force Roles and Missions: A History**, Air Force History And Museums Program, Washington, D.C.,1998, s.3.

²⁰Kurter, Ajun; **Türk Hava Kuvvetleri Tarihi**, c.I, (1910-1914), 3. Baskı, Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, 2009, s.44.

²¹Robin Higham, “*Airpower in World War I, 1914–1918*”, Alan Stephens (Ed.), **The War in the Air 1914–1994**, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2001, s.1.

²²Holley, **a.g.e.**, s.29.

²³Emin Kurt, Mesut Güvenbaş, **Birinci Dünya Savaşında İstanbul'a Yapılan Hava Saldırıları**, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018, s.33, 34.

²⁴Robert F. Grattan, **The Origins Of Air War The Development of Military Air Strategy in World War I**, Tauris Academic Studies, New York, 2009, s.33.

gücünün kara ve deniz üzerinde saygı duyulmasına yetecek kadar etkili olduğu ortaya çıkmıştır.²⁵ Bazı araştırmacılara göre ise Birinci Dünya Savaşı sonunda bile hava gücü, kanıtlanmış bir savaş silahı olmak üzere henüz yerine getirilmesi gereken bir vaattir.²⁶

Hava kuvvetlerinin kullanım doktrininin bulunmadığı Birinci Dünya Savaşı boyunca taktik ve doktrin yaşanarak gelişmiştir. İlk klasik hava teorisyenleri olarak tanımlanan İtalyan Giulio Douhet, İngiliz Hugh Trenchard ve Amerikalı Billy Mitchell deneyimlerini stratejiye dönüştürmeyi başarmışlardır.²⁷

Uçaklar neden ve ne maksatlar ordularda yer aldılar sorusunun cevabı Douhet'in sözlerinde saklı olmalıdır;

"Zafer, savaşın karakterindeki değişiklikleri öngörenler üzerine gülümser"²⁸

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce 1911'de kuruluş çalışmalarına başlanan Türk Hava Kuvvetleri, kuruluşundan itibaren Türk halkının büyük desteği ile güçlenmiş ve gelişmiştir. Bağış ve yardımlar şeklinde gerçekleşen bu destek, halk tarafından çeşitli meblağlarda para bağışlanmasının yanı sıra uçak alınarak bağışlanması şeklinde de yapılmıştır. Türk halkının Türk Hava Kuvvetlerine bağış ve yardımlarını üç dönemde incelemek mümkündür.

Birinci dönem 1911-1914 yıllarını kapsayan kuruluş dönemidir. Bu dönemi de kendi içerisinde iki ayrı döneme ayırmak mümkündür. 1912 ve 1914 yıllarında yürütülen kampanyalar birbirlerinden farklılık göstermektedir. 1912 yılı kampanyası Donanma Cemiyeti tarafından merkezi olarak yürütülmeye çalışılmış ve bağışlar tek elde toplanmıştır. 1913 yılında Balkan Savaşı ile kesintiye uğrayan kampanya 1914 yılında tekrar canlandırılmaya çalışılmıştır. Ne yazık ki bu kampanya da Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile amacına ulaşmadan kesilmiştir.

---

²⁵ Higham, **a.g.m.**, s.2.

²⁶ Ahlawat, **a.g.t.**, s.6.

²⁷ Giulio Douhet, Hugh Trenchard ve Billy Mitchell'in hava stratejileri için bk.: Phillip S. Meilinger (ed.), **The Paths Of Heaven. The Evolution Of Airpower Theory**, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, 1997.

²⁸ Holley, **a.g.e.**, s.15.

İkinci dönem 1919-1922 Kurtuluş Savaşı dönemidir. Bu dönemde TBMM ordusunun hava gücünün artırılması yönünde kampanya başlatılmamıştır. Şahıslar ve şehirler tarafından kendi irade ve girişimleri ile uçak alımı için bağış yapıldığı görülmektedir.²⁹

Üçüncü dönem ise 1925 yılında Türk Tayyare Cemiyetinin (daha sonra Türk Hava Kurumu adını almıştır) kuruluşu ile başlayan dönemdir. Türk Tayyare Cemiyetinin himayesinde yürütülen ve 1938 yılına kadar devam eden bağış kampanyaları ile hava kuvvetlerine yaklaşık 350 uçak bağışlanmıştır.

Türk Hava Kuvvetleri tarihine ait akademik çalışmaların tamamı kuruluş dönemine aittir.³⁰ Sadece birkaç çalışmada cumhuriyet dönemi de kapsamıştır.³¹ Gerek akademik çalışmalarda gerekse kurumsal tarih kitaplarında, Türk halkının hava kuvvetlerine mali yardımı ve uçak alımı için yapılan bağış kampanyaları dile getirilmiş olmasına karşın konu ayrıntılı olarak incelenmiş değildir.³² Araştırmacılar ve halk arasında Cumhuriyet döneminde yapılan uçak bağışları daha çok bilinmektedir. Cumhuriyet döneminde yapılan uçak bağışları; Hava Kuvvetleri

---

²⁹Bu dönemde şahıslardan Erzurumlu iş adamı Nafiz (Kotan) Bey, Mısırlı prenses Kadriye, şehirlerden Niğde, Eskişehir, Sivrihisar vd. tarafından uçak bağışı yapılmıştır.

³⁰Kuruluş dönemi Türk Hava Kuvvetlerini konu alan akademik çalışmalardan bazıları için bk.: Ahmet Çelik, **II. Meşrutiyet Döneminde Türk Hava Kuvvetleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2004. A. Ali Koyunoğlu, **Hava Kuvvetlerinde Bir Ortaöğretim Kurumu: Hava Lisesi Tarihi**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013. Soner Oran, **Çanakkale Savaşında Türk hava Harekâtı (Mart 1915-Ocak 1916)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

³¹Cumhuriyet dönemi Türk Hava Kuvvetlerini konu alan akademik çalışmalardan bazıları için bk.: Yılmaz Akdemir, **Atatürk Dönemi Türk Havacılığı**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005. Osman Yalçın, **Türk Hava Harp Sanayi Tarihi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008. Emre Uçar, **Türk Havacılık Sanayinde Kayseri Uçak Fabrikası'nın Yeri**, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2008. Gökhan Taşkesen, **Türk Havacılık Tarihine Eleştirel Yaklaşım**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya, 2006. Emin Kurt, **Türkiye'de Ana Jet Üslerinin Kuruluşu Ve Gelişimi (1951-2010)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

³²Türk Hava Kuvvetlerinin kuruluş döneminde yapılan bağışları inceleyen sadece iki makale tespit edilebilmiştir. Bk.: Rifat Uçarol, "*Türk Havacılığını Güçlendirme Kampanyası İlk Defa 1912 Yılında Nasıl Başlamıştı?*", **Hava Kuvvetleri Dergisi**, No.280, Aralık 1981, s.3-10. Emin Kurt; "*Türk Havacılık Tarihinde Bağış Uçaklar*", **Türk Hava Kuvvetlerinin 100'üncü Yılı Uluslararası Tarih Sempozyumu 8-10 Şubat 2011**, Ankara, Mayıs 2013, s. 302-317.

Komutanlığı tarafından “Gönüllerden Göklere” isimli bir çalışma ile incelenmiştir.³³ Söz konusu çalışma akademik bir inceleme ve irdelemeden uzak olup, bağış konusunda neden-sonuç ilişkisi bile içermemektedir. Türk Hava Kuvvetlerinin, dolayısıyla Türk havacılığının kuruluşunda yapılan yardımlar, Cumhuriyet döneminde yapılan bağışları inceleyen, gerek akademik çalışmalarda³⁴ gerekse popüler tarih makalelerinde³⁵, giriş bölümü olarak değerlendirilmiş ve konunun ayrıntısına girilmemiştir.

Kuruluş döneminde yapılan bağışları konu alan sadece bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Ferit Arı³⁶ tarafından yapılan çalışma; sadece Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığında yer alan arşiv belgeleri esas alınarak hazırlanması nedeniyle, bağışların gerçek boyutunu ortaya koymaktan uzaktır. “Türk Hava Kuvvetlerinin Kuruluşunda Bağış ve Yardımlar (1911-1914)” konulu çalışmamız, doktora tezi olması nedeni ile uzun soluklu, birçok arşiv ve dönem gazetesine dayanan bir çalışma olmuştur. Türk Hava Kuvvetleri’nin kuruluşunda yapılan bağış ve yardımların tamamının en doğru şekilde ortaya konulmasını amaçladığı ve bu

---

³³**Gönüllerden Göklere**, Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, bty. Bu eser ayrıntılı incelendiğinde akademik bir çalışmadan çok kronolojik bir bağış dökümü olduğu görülecektir. Uçak bağışındaki sebep sonuç ilişkisi kurulmadan, halkın bağış kampanyalarına katılım duygu ve refleksi irdelenmeden sadece yıllara sarıh olarak yapılan bağışların dökümü ve bu bağışlara ait haberlere yer verilmiştir. Ayrıca eser birçok maddi hatayı da içermektedir.

³⁴Cumhuriyet dönemi bağışlarını konu alan akademik çalışmaların bazıları için bk.: Abdurrahim Fahimi Aydın, “*Tayyareden Uçağa: Milli Hava Sanayinin Kuruluşunda Türk Halkının Yaptığı Bağışlar*”, **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Güz 2011, Sayı: 31, s.51-8. Osman Yalçın, “*Türk Havacılık Tarihinde Bağış Uçakları ve Havacılık Sanayii Kurulmasına Tesirleri*”, **Akademik Bakış**, Cilt 3 Sayı 6, Yaz 2010, s.191-212. Süreyya Hami Şehidoğlu çalışmasında Kurtuluş Savaşı sırasında yapılan bir bağışı konu almıştır. Süreyya Hami Şehidoğlu; “*Kurtuluş Savaşı’nda Bir Vatandaşımızın Uçak Bağışı*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 24, Cilt: VIII, Temmuz 1992, s. 601-604. Osman Yalçın aynı konuyu işlemiştir. Osman Yalçın, “*İstiklal Savaşı’nda Orduya Uçak Bağışlayan İşadamı: Erzurumlu Nafiz Beyin Hayatı Ve Çalışmaları*”, **Turkish Studies**, Volume 6/3, Summer 2011, s. 1585-1596. Serap Taşdemir Cumhuriyet döneminde Ayvalık halkının bağışlarını incelemiştir. Serap Taşdemir, “*Ayvalık Halkının Türk Tayyare Cemiyeti’ne Desteği: Güzel Ayvalık Tayyaresi*”, **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Yıl:6, Sayı: 11 (Bahar 2010), s. 65-84.

³⁵Cumhuriyet dönemi bağışlarını konu alan popüler tarih makalelerinden bazıları için bk.; “*Gönüllerden Göklere*”, **Savunma ve Havacılık**, No: 121, s.125-130. Celal Uzar, Osmanlı ve Kurtuluş Savaşı Dönemi bağışlara fazla değinmeden sadece Cumhuriyet dönemine odaklanmıştır. Celal Uzar, “*Türk Halkının Göklere Armağanı: Bağış Uçakları*”, **Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği Dergisi**, Mart 2011, Sayı: 321.

³⁶Ferit Arı, **Osmanlı Devleti’nde Havacılığın Doğuşu Ve Tayyare Alımı İçin Yapılan İaneler (1911-1918)**, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Burdur, 2017.

bağışların arkasındaki itici gücü ortaya koymayı hedeflediği için çalışma zaman almıştır.

Kuruluş döneminde gerçekleşen yardım ve bağışları konu alan sadece üç makale bulunmaktadır. Bu üç makalenin birisinde, sadece Tayyare İanesinin nasıl başlatıldığı incelenmiştir.³⁷ Diğer çalışma ise sadece Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağışları ile sınırlı bir kapsama alanına sahiptir. Son çalışmada ise Türk havacılık tarihindeki tüm bağış dönemleri incelendiği için kuruluş dönemi bağışlarına odaklanılmamıştır.³⁸ Türk Hava Kuvvetlerinin kuruluş dönemi olarak kabul edilen 1912-1914 yıllarında halkın yaptığı bağış ve yardımlar tam olarak incelenememiş ve bağışların ulaştığı boyut ortaya konulamamıştır. Halkın uçak alımı için bağış yapmaya sevk eden faktörler tespit edilememiştir.

Yukarıda açıklanan bilgiler ışığında “Türk Hava Kuvvetlerinin Kuruluşunda Bağış ve Yardımlar (1911-1914)” başlıklı tez çalışmamız, Türk ve havacılık tarihinin bilinmeyen ve neredeyse hiç incelenmemiş bir alanına ışık tutmaktadır. Tez çalışmamda halkın havacılığın kuruluş aşamasında verdiği maddi desteğin gerçek ve tam boyutunu ortaya çıkarabilmek için çaba gösterdim. Bu kapsamda ana sorunsalımı da bu konu teşkil etti. Türk Hava Kuvvetlerinin kuruluşunda Türk halkının yaptığı bağış ve yardımların gerçek boyutu nedir? Kıyaslama yapabilmek ve bağışların gerçek boyutunu ortaya koyabilmek için dönem bütçelerinde orduya ayrılan bütçe ile kıyaslamayı uygun bulduk.

Yapılan bağışların yadsınamaz tarihi bir gerçek olduğuna nazaran bu bağışların itici gücü nedir? Bu soru ulaşılmaması amaçlanan ikinci hedefi teşkil etmiştir. Türk halkı hangi gerekçelerle bağış yapma ihtiyacı hissetmiştir. Bu gerekçelerin dönemsel değişimi bağış miktarlarını değiştirmiş midir? Halkın ilgisini uçak alımı için bağış yapmaktan alıkoyan ve ilgisini çeken başka olay ve gelişmeler yaşanmış mıdır?

---

³⁷ Rifat Uçarol, “*Türk Havacılığını Güçlendirme Kampanyası İlk Defa 1912 Yılında Nasıl Başlamıştı?*”, **Hava Kuvvetleri Dergisi**, No.280, Aralık 1981, s.3-10.

³⁸Emin Kurt; “*Türk Havacılık Tarihinde Bağış Uçaklar*”, **Türk Hava Kuvvetlerinin 100’üncü Yılı Uluslararası Tarih Sempozyumu 8-10 Şubat 2011**, Ankara, Mayıs 2013, s. 302-317.

Yürütülen bağış kampanyalarında dönemin özelliklerinden ve siyasi-askeri gelişmelerinden propaganda amacıyla faydalanılmış mıdır? Bu kampanyalarda hangi argümanlardan kullanılmıştır? Halkın Tayyare İanesine ilgisi nasıl canlı tutulmaya çalışılmıştır sorularının cevapları aranmaya çalışılacaktır.

Türk Hava Kuvvetleri'nin kurulması için yapılan bağış ve yardım kampanyalarının değerlendirilmesi için bir başarı kıstasına ihtiyaç duyulmuştur. Harbiye Nezareti tarafından 1.000 Osmanlı Lirası bağışta bulunan bağışçıların arzu ettikleri isimlerin uçaklara verildiği, uçakların gövdelerine bu isimlerin yazıldığı ve uçakların bu isimlerle anıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle bağış ve yardım kampanyalarında toplanan bağış miktarının değerlendirme kıstası olarak uygun olmayacağı düşünülmüştür. Uçak alımı için başlatılan her bağış kampanyasında alınacak uçağa bir isim verilmesi kararlaştırılmış ve kampanya bu isim üzerinden yürütülmüş ve yapılan bağışlar Donanma Cemiyeti tarafından bu isim altında defterlere kayıt edilmiştir. Toplanan bağış miktarı yerine kampanyanın amacı olan uçağın satın alınarak Osmanlı Ordusu'na bağışlanıp bağışlanmadığı başarı kıstası olarak belirlenmiştir. Örnek vermek gerekirse Bilecik tarafından yürütülen bağış kampanyası ile "*Tarık Bin Ziyad*" isimli bir uçak satın alınarak orduya bağışlanmıştır. Bu başarılı ve amacına ulaşmış bir kampanyadır. Ancak Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından "*Polis*" isimli bir uçak alımı için başlatılan kampanyada yeterli -hatta iki uçak alımına yetecek kadar- bağış toplanmış olmasına rağmen Türk havacılık tarihinde "*Polis*" ismi verilmiş bir uçak bulunmaması nedeniyle kampanya başarısız kabul edilmiştir. Benzer şekilde bir iyi niyet gösterisi ve devleti için iyi bir iş yapma isteği ile başlatılan ancak bir uçak alımına yetecek kadar bağış toplayamayan kampanyalar da -doğal olarak- başarısız kabul edilmiştir.

İncelediğimiz dönemde Osmanlı mali sisteminde kâğıt para uygulaması bulunmamaktadır. Değerli metallere üretilen metal para kullanılmıştır. En küçük para birimi "Para"dır. Para bir üst birim olan "Kuruş"a karşı sabit bir değere sahip olup 40 Para bir Kuruşa karşılık gelmektedir. En üst para birimi "Lira"dır. Lira ile Kuruş arasında bölgeye göre değişen değer farklılıkları meydana gelmektedir. Bu nedenle Vilayetlerden gönderilen bağış miktarı ile İstanbul'da teslim alınan bağış

miktarı arasında farklar meydana gelmektedir. Çalışmamızda –eğer yararlanılan belge içinde aksi belirtilmemiş ise- İstanbul rayici olan 108 Kuruş bir Lira değeri kullanılmıştır. Diğer bir para birimi de “Mecidiye”dir. Yararlanılan belge içeriğinde Mecidiye’nin kuruş karşılığı verilmemiş ise İstanbul rayici olarak 20 Kuruş bir Mecidiye karşılığı kullanılmıştır.

Tayyare İanesinin duyurulmasından sonra açılan bağış kampanyalarının en büyük katılımcısı memurlar olmuştur. Çoğunlukla bağlı buldukları kamu kurumu tarafından başlatılan bağış kampanyasına gönüllülük adı altında zorunlu olarak katılmışlardır. Ordu mensubu subay ve gedikliler gibi diğer kamu görevlileri de bağış kampanyalarına maaşlarından belli bir bölümünü bağışlamak şeklinde katılmıştır. Çoğunlukla maaşlarının %10’unu 2 veya 6 taksit arasında değişen ödemelerle bağışlamışlardır. Bu oran Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağış kampanyasında maaşın %10’unun iki taksitte bağışlanması şeklinde gerçekleşmiştir. Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa ise maaşının %25’ini altı eşit taksitte bağışlamıştır. Osmanlı Ordusu içinde yapılan bağış kampanyasında subay ve astsubayların maaşlarından hangi oranda bağış yaptıkları tespit edilememiş olmasına rağmen, Mahmut Şevket Paşa örneğinde olduğu gibi, maaşlarının %25’ini altı eşit taksitte ödedikleri kabul edilebilir. Devlet Memurlarının maaşlarından yapılan bu kesinti en etkili bağış toplama yöntemi olmuştur.

Diğer bir yöntem meslek ve sosyal çevre grupları tarafından açılan bağış kampanyalarıdır. Bu kampanyalarda bağışlar katılımcılar tarafından Donanma Cemiyeti şubelerine bağış yaptığı uçağı ismi verilerek yapılmıştır. Ancak çoğu katılımcının bağışına konu olan uçak ismini zikretmemesi, bağışın hangi uçak için yapıldığının takibini zora sokmuştur.

Donanma Cemiyeti tarafından halkın toplu olarak bulunduğu yerlerde bağış sandıkları buldurması ve bağışların kumbara şeklindeki bu sandıklara atılarak bağış toplanması bir diğer bağış toplama yöntemidir. Bu yöntem en etkili olarak 27 Nisan 1912 tarihinde Haliç üzerinde yapılan yeni köprünün açılış töreninde uygulanmıştır. Köprünün her iki girişine bağış sandıkları yerleştirilmiş ve

kullanıcıların bu sandıklara bağış atması istenmiştir. 27 Nisan aynı zamanda dönemin padişahı V. Mehmet Reşad'ın tahta çıkışının yıl dönümüdür. Bu maksatla yapılan gösterilere ilk kez bir uçak iştirak etmiştir. Uçağı Hürriyet-i Ebediye tepesinde izlemek isteyenlere bağış kampanyasına katkı amacıyla bilet satılmıştır. Benzer uygulama da Ayestefanos'da yapılmıştır.

Donanma Cemiyeti tarafından yürütülen Donanma İanesinde olduğu gibi Osmanlı sosyal yaşantısından faydalanılmaya çalışılmıştır. Bu maksatla Tayyare İanesi menfaatine tiyatro, müsabaka ve müsamereler düzenlenerek gelir elde edilmeye çalışılmıştır. Bunların içinde en sık kullanılan yöntem ise müzayedelerdir. Değersiz bir mal olabileceği gibi, elmas kolyelerin dahi müzayedeye konulduğu görülmektedir. Burada bağışçı doğrudan para bağışı yerine bir malı bağışlamakta ve mal müzayede edilerek geliri Tayyare İanesine bırakılmaktadır.

“Donanma Piyangosu” örneğinden istifade edilerek düzenlenen “Tayyare Piyangosu” da bir diğer bağış toplama yöntemini teşkil etmiştir. Kısa süreli olan piyangoğunun ne derece verimli olduğu ilgili bölümde incelenmiştir. Basılan bazı kitapların gelirleri de Tayyare İanesi menfaatine bağışlanmıştır. Bu uygulamanın da Donanma İanesinde yaşanan benzer uygulamalardan etkilendiği değerlendirilebilir.

Şehirlerin kendi isimlerini taşıyacak bir uçak alımı için şehir sakinleri içinde bağış toplamaları sıkça başvurulmuş bağış toplama yöntemlerinden birisi olmuştur. Birçok şehir tarafından uygulanan bu yöntemde şehir yönetici veya eşrafları tarafında kurulan bir kurul aracılığı ile bağışların toplanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Tez çalışmamızın birinci bölümünde Osmanlı Devleti'nde havacılığın kurulması ve bağış kampanyasının başlatılması incelenmiştir. Bu kapsamda 20. yüzyıl başında Osmanlı Devleti'nin mali durumu incelendikten sonra, Osmanlı Ordusu için Tayyare İanesinden önce halk tarafından bağış yapıp yapılmadığı ve halkın katkıları ile ne gibi silah ve teçhizatın alındığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ordu-Millet dayanışmasının teşkilatlandırılmış ilk örneği olan Donanma Cemiyeti'nin kuruluşu ve çalışmaları da bu bölümde incelenmiştir. Bölümün devamında Türk Hava Kuvvetleri'nin temelini teşkil eden, Osmanlı Devleti'nde

havacılığın kuruluş çalışmaları incelenmiş devamında Tayyare İanesinin nasıl ve neden başlatıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümün sonunda Tayyare İanesi kampanyasının hangi gerekçelerle ve ne zaman Donanma Cemiyetince yürütülmeye başlandığı incelenmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde 1912 yılı içerisinde Tayyare İanesi menfaatine yapılan bağışlar ve açılan kampanyalar incelenmiştir. Bu dönemde açılan bağış kampanyaları yukarıda açıkladığımız başarı kıstası paralelinde uçak alımı ile sonuçlanan ve sonuçlanmayan bağış kampanyaları ayırımında incelenmiştir. Ekler bölümünde dönem içinde yapıldığı tespit edilen bağışların ayrıntılı listeleri verilmiştir. Bu dönemde yapılan bağışların çokluğu tespit edilen kaynaklara da yansımıştır. Gerek arşiv belgelerinin çokluğu, gerekse dönem gazetelerinde yer alan bağış haberlerinin yoğunluğu nedeni ile bu dönem araştırmamızın ana gövdesini teşkil etmiş ve üçüncü bölüm ile arasında büyük bir sayfa farkı olmasına neden olmuştur.

Balkan Savaşı sonrası sönümlenen Tayyare İanesinin tekrar canlandırılması için yapılan girişimler üçüncü bölümde incelenmiştir. Bu kapsamda Belkıs Şevket Hanım'ın uçuşu ve halkı bağış kampanyasına desteğe çağırması ile İstanbul-Kahire Hava Seyahati ve bu seyahat sırasında yapılan bağış ve yardımlar ayrıntılı olarak incelenmiştir. 1912 ile 1914 yıllarında yürütülen bağış kampanya ve yöntemlerinin farklılıkları da bu bölüm içeriğinde değerlendirilmiştir. Bu dönemde yapılan bağış ve yardımlarda tespit edilen kıstas çerçevesinde uçak alımı ile sonuçlanan ve sonuçlanmayan kampanyalar şeklinde incelenmiştir. Bu dönem içinde yapılan bağışlarla ilgili olarak sınırlı sayıda arşiv belgesi tespit edilebilmiştir. Kaynakların çoğu dönem gazetelerine aittir. Bu yetersizlik dönem araştırmasını sadece gazete kaynakları ile sınırlı kalmasına neden olmuştur.

Sonuç bölümünde ilk üç bölümde tespit edilen bulguların yorumlaması yapılarak bir sentez elde edilmeye çalışılmış ve çalışmamızın amacını teşkil eden sorunsallarımızın cevapları aranmıştır.

Ekler bölümünde ağırlıkla yapılan bağışların ayrıntılı listelerine yer verilmiştir. Yapılan bağışların gerçek boyutunun ve bağışçıların tespit edilebilmesi için kaynaklardan tespit edilen bağışlar, bağışçı bazında birleştirilerek listelenmiştir. Listelerin hazırlanmasında arşiv belgeleri ve Donanma Mecmuası birincil kaynak olarak alınmıştır. Özellikle dönem gazetelerinde yer alan bağışlar bu iki ana kaynağa göre kontrole tabi tutulmuştur. Tespit edilen bağışların hangi kaynaktan alındığını belirten dipnotların verilmesinde mükerrere düşülmemesi için aynı bağışçı ve aynı miktar belirten kaynaklardan öncelikle arşiv belgeleri ve Donanma Mecmuasının kaynağı dipnotta verilmiştir. Eğer diğer kaynaklarda bilgi farklılıkları tespit edilmiş ise vurgu yapılması için dipnotta yazılmıştır.

Şüphesiz ki “Türk Hava Kuvvetlerinin Kuruluşunda Bağış ve Yardımlar (1911-1914)” isimli tez çalışmamızın incelenen dönemde Türk halkı tarafından yapılan bağış ve yardımları tüm detayı ile inceleyen eksiksiz bir eser olduğunu söylemek imkânsızdır. Tüm titiz çalışmalarımıza rağmen gözden kaçırılmış veya tespit edilememiş bağış ve yardımların bulunması muhtemeldir. Buna rağmen incelediğimiz 1911-1914 dönemine ait olarak Türk tarihinin az bilinen bir sayfasını temin edebilen tüm bilgilerin ışığında yeterince ve hakkıyla yayımlatabilmiş olmayı ümit ediyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİNDE HAVA KUVVETLERİNİN KURULMASI VE BAĞIŞ KAMPANYASININ BAŞLATILMASI

Osmanlı Devleti, duraklama döneminden itibaren devletin kötü gidişine çözümü değişimde aramış ve değişimin ordu içinde yapılması gereğine inanmıştır. Ordunun yeni silah ve mühimmatlar ile donatılarak modernize edilmesiyle Osmanlı Devleti'nin parlak günlerine dönebileceği düşünülmüştür. Modernleşme çabaları Tanzimat Fermanı sonrasında tüm Osmanlı bürokrasi ve devlet yapısına yayılmasına rağmen, modernleşmenin itici gücü ordu olmaya devam etmiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin modernleşme çalışmalarının önündeki en büyük engel mali yapısı ve bütçe/kaynak sorunu olmuştur. Osmanlı modernleşmesinin son adımı olarak nitelendirebileceğimiz orduda hava gücü kurulması ve uçak satın alınması sırasında olduğu gibi mali zorluk halktan toplanan bağışlarla aşılmaya çalışılmıştır.

1.1. Osmanlı Devletinde Ordu İçin Yapılan Bağışlar ve Donanma Cemiyeti

Osmanlı tarih araştırmalarında bağış konusu; vakıflar ve çalışmaları, padişah tarafından zor durumdaki halka yapılan sosyal yardımlar ve Donanma Cemiyeti'ne yapılan yardımlar açısından incelenmiştir. Konuya askeri çerçeveden bakılırsa, Osmanlı ordusunun güçlendirilmesi için halk tarafından yapılan yardımları inceleyen araştırmalar, Donanma Cemiyeti, haricinde yoktur. Bu durum Osmanlı Ordusu'nun güçlendirilmesi için halkın katkılarının incelenmesini ve değerlendirilmesini zorlaştırmakta hatta imkânsız hale getirmektedir.

Osmanlılarda girişilecek askeri seferler için halktan çeşitli adlar altında bir nevi yardım toplama usulü, oldukça eski tarihlere kadar gider. Genel olarak "*avarız*" adı altında, düzenli olmayıp fevkalade hallerde ve sefer zamanında halktan aynı veya nakdi bir çeşit vergi toplanmıştır. 16. yüzyılın sonlarından itibaren çok çeşitlenen bu tip vergiler, hazineye düzenli gelir getiren bir kaynak haline dönüştürülünce ordunun

masrafları için yeni gelirler bulma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Hazinesinin mali sıkıntı içine düştüğü ve sefer masraflarını karşılamakta zorlandığı dönemlerde halktan çeşitli ihtiyaçların temini için yardım toplanması gündeme getirilmiş ve bir bölümü yine türlü adlar altında sonradan düzenli vergi haline gelecek olan yardımlar toplanmaya başlanmıştır. Bu yardımların ilki 17. yüzyıl sonlarında "*İmdad-ı Seferiyye*" veya "*İmdadiyye*" adıyla toplanmıştır. 1683'te İkinci Viyana Kuşatması ile başlayan ve yıllarca süren çok cepheli savaşların olağan üstü giderleri için önceleri yardım kampanyası şeklinde başlayan "*İmdad-ı Seferiyye*" zamanla vergiye dönüştürülmüş. 1711 Prut Savaşı'ndan sonra ise "*İmdad-ı Hazariye*" adıyla barış zamanına da alınmaya başlanmıştır.

19. yüzyıl başlarında vuku bulan Osmanlı-Rus savaşları ile Sırbistan, Mora ve Eflak isyanları devlet giderlerini aşırı derecede arttırmıştır. 1810 yılından itibaren alınan "*İane-i Cihadiyye*" uygulanmaya başlanmıştır. Bir savaş yardımı kampanyası olan bu uygulama ile vezirler ve taşradaki zenginler cihada yardıma çağrılmış; gümüşü olandan gümüş, akçesi olandan da akçe talep edilmiştir. "*İane-i Cihadiyye*" vermek mecburi değildir. Ancak önceden söz verip daha sonra vazgeçenlerden zorla alınması yoluna gidilmiştir. Cihad yardımı olarak elde edilen meblağın büyük kısmı Darphane'de "*Seferiyye Akçesi*" adıyla anılan bir fonda toplanmış ve sefer masrafları için buradan sarf edilmiştir.³⁹

Kırım Savaşı sırasında Osmanlı Hükümeti, maliyenin durumunu düzeltmek ve yeni gelir kaynakları temin ederek savaş masraflarını karşılamak için bazı tedbirler almaya başlamıştır. Bu gayeyle devlet ileri gelenlerinin katılımıyla gerçekleştirilen Meclis-i Umumi toplantısında "*harpte bedenlen hizmet olunduğu gibi bedelen de hizmet olunmasının gerekliliği*" fikri benimsenmiş ve bir beyanname hazırlanarak Padişaha arz edilmiştir. Alınan karar gereğince başta Sadrazam Mustafa Naili Paşa olmak üzere toplantıya katılmış olan bütün devlet adamları hazine için nakdi yardımda bulunmuşlardır. Padişahın onayının alınmasını müteakip söz konusu karar metni devlet adamlarının yardım miktarını gösteren liste ile birlikte Takvim-i Vekayi'de yayınlanarak bütün ülkeye duyurulmuştur. Metinde ayrıca hazinenin

³⁹Abdülkadir Özcan, "*İane*", *İslam Ansiklopedisi*, c.19, s. 228-229.

ihtiyaç duyduğu paranın temini için ülke genelinde “*İane-i Cihadiyye*” veya “*İane-i Harbiye*” adıyla yardım kampanyasının düzenlendiği açıklanarak herkesin maddi gücü nispetinde bu hayırlı kampanyaya katılması istenmiştir. İlk önce İstanbul’da uygulandığı anlaşılan bu kampanyanın ülke geneline yaygınlaştırılması için Meclis-i Umumi kararı eyalet, kaza ve diğer yerlere de yazılmıştır.⁴⁰

1894 tarihinde Osmanlı Ordusunun modernleştirilmesi ve ihtiyacı olan silah, mühimmat, erzak vb.nin temini için yardım toplamak üzere Teçhizat-ı Askeriyye Komisyonu kurulmuş ve bu müessese daha sonra nezarete dönüştürülmüştür. Bu kurumun her türlü gelir getiren üründen %6 oranında iane payı almasına karar verilmiştir. Yardım için 5, 10, 30, 40 ve 100 kuruşluk bağış biletleri bastırılmış ve ianenin çocuk, sakat, güçsüz, asker ve medrese öğrencilerinin dışında kalan Müslümanlardan toplanması kararlaştırılmıştır. Önceleri sadece Müslümanlardan toplanan iane, 1902 yılından sonra yabancılardan ve gayri Müslimlerden de alınmaya başlanmıştır. 1903’te ianenin kapsamı daha da genişletilerek miri ormanlar ve madenler de buna dâhil edilmiştir. Devlete ait ormanlardan %6, yer altı madenlerinden %1 ile 5 ve yer üstü madenlerinden de %10 ile 20 nispetinde yardım alınması karara bağlanmıştır. Toplanan bu yardımlarla ordunun teçhizat ve mühimmat eksikliklerinin giderilmesine çalışılmış, savaş gemileri sipariş edilmiş ve mevcut olanlar tamir ettirilmiştir. Bunun dışında erzak sıkıntısı çeken bazı askeri birimlere iane tertibinden yardım edilmiştir. İkinci Meşrutiyet’in ilanından sonra Teçhizat-ı Askeriyye Nezareti de tartışmaya açılmış ve 28 Ağustos 1908’de de lağvedilmiştir.⁴¹

3 Haziran 1913 (21 Mayıs 1329) tarihinde çıkartılan Nizamname ile “*İane-i Harbiye Madalyası Nizamnamesi*” kabul edilmiştir. Nizamnamenin 1. Maddesine göre Osmanlı Devleti hal-i harpte bulunduğu zamanlarda nakden veya malen iane ita edenlere ve iane toplanmasına yardım edenlere verilmesi kararlaştırılmıştır.⁴²

⁴⁰ Besim Özcan, “*Trabzon Eyaleti'nin Kırım Harbi'ne Katkıları*”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı:17, 2001, s.248.

⁴¹ Abdülkadir Özcan; **agm.**, s. 231.

⁴² Cevriye Artuk, “*İane-i Harbiye Madalyası*”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, Sayı: 26, 1972, , s.121.

Trablusgarp Savaşı olarak bilinen Türk-İtalyan Savaşı sırasında, Trablusgarp'a subay ve sağlık ekiplerinin gönderilmesi için başlayan destekle eş zamanlı olarak ülke içinde de yardım kampanyaları düzenlenmiştir.⁴³

Osmanlı Ordusu için yapılan bağış ve yardım örneklerini çoğaltmak mümkündür. Ancak bu konuda, kurumsal olarak en başarılı olan, en bilinen ve en çok araştırılan kurum, Donanma Cemiyeti'dir. Donanma Cemiyeti hukuksal alt yapısının oluştuğu, kamu oyunun güçlü bir donanmaya karşı son derece hassaslaştığı bir ortamda, ihtiyaca cevap verecek bir donanma meydana getirmek amacıyla kurulmuştur. Merkezi İstanbul'da olmak üzere, II. Belediye Dairesi Sağlık Heyetinden; Doktor Hafız İbrahim, İsmail Hakkı, Başmühendis Haşım, Doktor Petraki Papadapulo beyler tarafından 19 Temmuz 1909 (6 Temmuz 1325) tarihinde kurulmuş⁴⁴ ve 17 Şubat 1913 (4 Şubat 1329) tarihinde "Osmanlı Donanma Cemiyeti" adını almıştır.⁴⁵

Cemiyetin kuruluş amacı, 4 Kasım 1909 (22 Teşrin-i Evvel 1325) tarihli nizamnamesinin ikinci maddesinde açıklanmıştır. Buna göre cemiyetin amacı; *"Osmanlı Devleti'nin büyük devletlerarasındaki mevkiini muhafaza ve umumi menfaatlerini ve ticari ilişkilerini sağlamak için ihtiyaçla münasip bir deniz kuvvetleri meydana getirmek"* olarak açıklanmıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için kendisini maddi ve manevi her türlü önleme ve meşru vasıtaya başvurmakla yükümlü tutan cemiyet, nizamnamesinde *"özellikle siyasetle uğraşmaz"* hükmünü de getirmiştir.⁴⁶

---

⁴³Trabzon da bu yardıma destek veren vilayetlerden biri olmuştur. Vilayet dâhilindeki kazalardan toplanan yardımların yanı sıra Trabzon şehir merkezinde de bir komisyon kurularak yardım kampanyası başlatılmıştır. Komisyonca toplanan yardımlar "Trablusgarp ve Bingazi Havalisi Mevaki-i Harbiyyesi İane Defteri" isimli toplam 35 sayfadan ibaret olan bir deftere kaydedilmiştir. Melek Öksüz, *"Trablusgarp Savaşı İçin Trabzon'dan Toplanan Yardımlar"*, **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, Yıl: 8, Sayı: 15, Güz 2013, s.149.

⁴⁴Nurşen Gök, **Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Yakınçağ Tarihi) Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 14, 15.

⁴⁵Nurşen Gök, *"Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesine İlişkin Gözlemler"*, **DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, c.27, sayı 43, Mart 2008, s. 78.

⁴⁶Gök, **ag.t.**, s.15.

Padişah'ın himayesinde faaliyet geçen Cemiyet, kamuya yararlı demek olarak kabul edilmiş, Donanma'ya yardım etmenin dinen caiz olduğuna dair fetva alınmış, Şura-yı Devletçe amme menfaatine hadim kabul edilmiştir.⁴⁷

Donanma Cemiyetinin kuruluşunu tamamlamasının ardından Dâhiliye Nezareti'nin valiliklere ve kaymakamlıklara gönderdiği tebliğlerle ülke genelinde cemiyetin şubelerinin açılması işine hız verilmiştir. Bu doğrultuda taşrada cemiyetin pek çok şubesi açılmıştır. 1910 tarihinde Cemiyetin gerçekleştirdiği ilk Büyük Kongre'de 29'u vilayet, 28'i liva, 56'sı kaza, 9'u da nahiye merkezinde olmak üzere toplam 122 şubesi olduğu açıklanmıştır.⁴⁸

İttihat ve Terakki Kulübü, Cemiyet'in teşkilatını yaygınlaştırmasında önemli derecede destek vermiştir. Gizli bir siyasi dernek olarak kurulmuş olan ve 1913 kongresine kadar cemiyet olarak varlığını sürdüren İttihat ve Terakki, siyasi iktidarı ele aldığı 1913 kongresinde yapısının içine sadece kişileri değil, örgüt ve zümreleri de alacağı kararını vermiştir. Her tek parti rejiminde olduğu gibi İttihat ve Terakki de kendi patronajı altında yeni dernekler kurduğu gibi kendiliğinden kurulanları da desteklemiştir. İttihat ve Terakki tarafından yürütülen bu politikanın altında kendi ideolojisini dernek ve cemiyetler aracılığıyla ülke geneline yayma kaygısının yattığı açıktır. İttihat ve Terakki'nin diğer cemiyetlerle olduğu gibi Donanma Cemiyeti'yle de yakından ilgilendiği, topluma nüfuz etmek ve ideolojisini yaygınlaştırmak için Cemiyet'ten yararlandığı görülmüştür. Donanma Cemiyeti'nin taşra teşkilatlanması esnasında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin taşradaki şubelerinin desteğini aldığı görülmektedir. Bazı yerlerde cemiyet şubeleri İttihat Terakki Kulübü şubeleri tarafından kurulduğu gibi bizzat Kulüp şubeleri aracılığıyla Donanma Cemiyeti adına iane toplanmıştır. Cemiyet tarafından "*Donanma Mecmuası*" ismiyle

---

⁴⁷Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler**, c.3, İstanbul, 2000, s. 338. Ayşe Can Tunalı Donanma Cemiyeti Faaliyetlerini Aydın vilayeti özelinde incelemiştir. Ayten Can Tunalı, "*Aydın Vilayetinde Donanma Cemiyeti'ne Yapılan Yardımlarla İlgili Bir Belge*", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, c.25, Sayı: 39, s.161-169.

⁴⁸Melek Öksüz ise Cemiyetin Trabzon şubesinin çalışmalarını Tranzon'da Meşveret gazetesine göre incelemiştir; Melek Öksüz, "*Trabzon'da Meşveret' Gazetesine Göre Donanma-Yı Osmanî Muavenet-İ Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesi Ve Faaliyetleri*", **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**: Yıl 8, Sayı 16, Bahar 2014, s. 115-156; Gök, *agt.*, s.59,80.

aylık basılan bir dergi yayınlamıştır. İlk sayısı Mart 1910 tarihinde yayınlanan dergi, 191 sayı devam etmiştir.⁴⁹

1912 yılında Osmanlı Ordusu'na tayyare alımı için de görevlendirilen Donanma Cemiyeti, Mondros Mütarekesi'nden sonra, 2 Nisan 1919 tarihli kararname ile Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'yle birlikte fesh edilmiştir.⁵⁰ Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra 1925'de çıkartılan kanun ile Donanma Cemiyeti'nin mal varlığı Tayyare Cemiyeti'ne devredilmiştir.⁵¹ Donanma Cemiyeti, halktan topladığı bağışlarla Almanya'dan Yadigâr-ı Millet, Muavenet-i Milliye, Gayret-i Vataniye ve Numune-i Hamiyyet ismi verilen dört torpido bot ve Barbaros Hayrettin ile Turgut Reis ismi verilen iki zırhlı savaş gemisi satın almıştır. İngiltere'den satın alınan beş vapura Reşit Paşa, Mithat Paşa, Giresun, Kemal Reis, Piri Reis isimleri verilmiştir. Ayrıca İngiltere'ye Sultan Osman ve Reşadiye Dretnotları sipariş edilmiştir. Bu iki gemiye Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte İngiltere tarafından el konulmuştur. Donanma Cemiyeti, gemi alımlarının yanında Osmanlı Donanması için birçok askeri mühimmatın satın alınmasını sağlamıştır.

1.2. Osmanlı Devletinde Hava Kuvvetlerinin Kurulma Çalışmaları

Havacılığın doğuşunda ve gelişmesinde şüphesiz ki efsane ve mitlerin önemi büyüktür. Bu efsane ve mitler, dünyada uçma meraklılarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁵² Tarihin değişik dönmelerinde ve dünyanın çeşitli yerlerinde insanların

⁴⁹Gök, a.g.m., s.80-86.

⁵⁰Süleyman Emre Sunu, **The Great War And The Visual Mobilization Of The Ottoman Public Sphere: The Case Of "Donanma" Journal**, Sabancı Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 7.

⁵¹Sedef Bulut, "*Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti: İzmit Müstakil Livası Şubesinin Çalışmaları*", **Uluslar arası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II**, c.I, Kocaeli Büyükşehir Beyelediyesi, 2016, s.966.

⁵²Antik Yunan'da matematikçi Arkitas, MÖ 400 yılından önce kuşa benzer bir alet inşa etmiştir. Yunancada "Güvercin" anlamına gelen "Peristera" adını verdiği bu aletin iki yüz metre uçtuğu rivayet edilir. Havacılık tarihinde yer alan diğer bir isim olan Çinli Yuan Huangtou, MS 559'da savaş esnasında yüksek bir noktadan planör benzeri bir aletle kendini rüzgâra bırakmıştır. Düşmanı

uçma girişimlerine⁵³ ve yaptıkları veya yapmayı tasarladıkları uçuş makinelerine ait kayıtlar bulunmaktadır.⁵⁴

İnsanların gökyüzünde uçabileceklerinin ilk kanıtı balonculuk sayesinde gerçekleşmiştir. Balonculuk zamanla uçma denemelerinin artmasında itici güç olmuş ve dünyada motorsuz planörlerle uçuş denemeleri hız kazanmıştır.⁵⁵

Havadan hafif hava aracı olarak tanımlanan balonlarda bu gelişmeler yaşanırken, günümüz havacılığının temelini teşkil edecek olan gelişme 27 Aralık 1903 tarihinde gerçekleşti. Havacılık alanındaki bu ilerlemede havadan ağır bir cisim ile insanlı, motorlu, sürdürülebilir ve kontrol edilebilir ilk uçuş yapılmıştır. Wright Kardeşlerin geliştirdikleri planöre motor takarak kendi gücü ile hareket eden bir alet yapma yolundaki çalışmaları, dünya havacılık tarihine ilk uçuş olarak geçmiştir. “Flyer” adını verdikleri uçakları ile gerçekleştirdikleri ilk uçuşlarında 12, 13, 15 saniye havada kalmayı başarmış; 32-43 km süratte yol almış, üç metre kadar yerden yükselmiş ve 100 metre mesafeye kadar düz uçuş yapmışlardır. Wright Kardeşlerin

---

gözleyebilmek için iki buçuk kilometre kadar süzüldüğü aktarılmaktadır. Joseph Needham ve Colin A. Ronan, **The Shorter Science and Civilization in China**, c. IV, Cambridge University Press, Cambridge, 1994, s.285; K.C. Khurana, **Aviation Management**, Global India Publications Ltd, New Delhi, 2009, s.108.

⁵³1628 tarihinde gerçekleşen uçuş denemesinde Lucques de Paolo Guidotti, bir evin damına çarparak ölmüştür. 1634 yılında ise İngiliz John Bate'nin bir uçurtmayı fişek ile yükseltip ateşleme konusunda deneyler yaptığı görülmektedir. Tito Livio Buzattini ise 1648 tarihinde Varşova'da 8 kanatlı bir ejderha yapıp uçurmuştur. Dönemin önemli bir araştırmacısı, İngiltere'de Chester Piskoposu olan Dr. John Wilkins'tir (1614-1672). Wilkins, Türklerin uçuş denemelerinden de bahsettiği, **“A Discovery of New a World”** isimli eserinde insanların bir gün Ay'a gideceklerini yazmıştır. Diğer araştırmacı, Ay'da hayat olduğuna inanan Dr. Godvin'dir. 1673'te Frankfurt'ta Bernon isimli biri, uçmaya çalışırken hayatını kaybetmiştir. Anna Kenna, **Full of Hot Air**, Wellington, 2004, s.28; Daha ayrıntılı bir anlatı için bk. Charles Coulston Gillispie, **The Montgolfier Brothers and the Invention of Aviation 1783-1784**, Princeton University Press, Princeton, 1983.

⁵⁴Avrupa'da uçma konusunda yaptığı planlarla tanınan kişi, Leonardo da Vinci'dir. Kuşların ve böceklerin hareketinden yararlanarak helikopter benzeri araçlar planlamış ve günümüze ulaşan çizimler yapmıştır. Don Berliner, **Aviation: Reaching for the Sky**, Oliver Press, Minneapolis, 1997, s.8. Daha ayrıntılı bilgi için bk. Heinz Kühne, **Leonardo da Vinci: Dreams, Schemes and Flying Machines**, Prestel, New York, 2000.

⁵⁵Prusyalı Otto Lilienthal (1848-1896) tarafından geliştirilen planör, havacılık alanında balonla elde edilen başarıdan sonraki en büyük gelişmedir. İlk defa havadan ağır bir makine ile uçuş başarılıdır. 300 metrelik süzülüşler şeklinde 2.000 civarında deneme uçuşu yapan Lilienthal, 9 Ağustos 1896 tarihinde çift satırlı planörün üst sırtının uçuşa kopması sonucu ağır yaralanmış ve ertesini gün ölmüştür. Diğer bir araştırmacı çalışmaları Wright Kardeşler tarafından da örnek alınan Octave Chanute'dur (1832-1910). Chanute, Wright kardeşleri desteklemiş ve tavsiyelerde bulunmuştur. Victor Loughheed, **Vehicles of the Air**, Pringle Press, London, 2008, s.136-138.

bu başarılı uçuşu, modern olarak tanımlanan havacılığın da başlangıcı kabul edilmektedir.⁵⁶

Ancak ilk başarılı uçuşun, ABD'nin Connecticut eyaletinin Bridgeport kentinde, bir Alman göçmeni olan Gustav Albin Weisskopf tarafından 14 Ağustos 1901'de gerçekleştirildiği iddia edilmektedir. Gustav Albin Weisskopf, bu uçuşta yerden 60 m yükseldiği ve 2,5 km mesafe kat ettiği belirtilmektedir. 1902'de gerçekleştirdiği uçuşta Long Island-New York üzerinde yerden 60 m irtifada, 10 km uçtuktan sonra başarılı bir iniş yaptığı iddia edilmektedir. Alman kökenli Weisskopf'un çağa damgasını vuran bu ilginç buluşu, ABD'nin o tarihlerde Almanya'ya karşı izlediği tutum nedeni ile görmezlikten gelindiği ve yaptığı tüm uçuşların dünya kamuoyundan saklandığı belirtilmektedir.⁵⁷

1905'te havacılık faaliyetlerinin izlenmesi ve bir standardın oluşturulması amacıyla Uluslararası Havacılık Federasyonu (Federation Aeronautique Internationale-FAI) kurulmuştur. İlk uçak fabrikası 1905'te Voisin kardeşler tarafından Paris yakınında kurulmuştur. Avrupa'da Voisin, Grade, Farman, Ellehamer, Antoinette, R.E.P., Nieuport, Curtiss gibi havacılar uçmaya ve uçaklarını tanıtmaya başlamışlardır. Kara havacılığına paralel olarak deniz havacılığı da bu dönemde gelişme göstermiş, Fabre'nin yaptığı deniz tayyaresi, 28 Mart 1910 tarihinde Bere Gölü üzerinde başarılı bir uçuş yapmıştır.⁵⁸

Türklerde de bazı uçuş denemelerin yapıldığı görülmektedir. Evliya Çelebi ünlü seyahatnamesinde, Hezarfen Ahmet Çelebi ve Lagari Hasan Çelebi'nin uçuşları anlatmaktadır. Hezarfen Ahmet Çelebi, uçuş denemesinde bir kanatla Galata Kulesi'nden Üsküdar Doğancılar'a kadar uçmayı başarmıştır. Dönemin padişahı Sultan IV. Murat tarafından ödüllendirilmiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen bir diğer gelişme, Lagari Hasan Çelebi'nin 50 okkalık barutun itme gücüyle desteklenen kendi

---

⁵⁶Samuel Willard Crompton, **The Wright Brothers: First in Flight**; Chelsea House, New York, 2000, s.66-69.

⁵⁷Cenk Avcı, **Çanakkale Cephesi'nde Hava Savaşları**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2009, s.1.

⁵⁸Lee B. Kennett, **The First AirWar 1914-1918**, Free Press, New York, 1991, s.17; Edward J. Erickson, **Defeat in Detail: The Ottoman Army in the Balkans 1912-1913**, Praeger Publishers, Westport, 2003, s.348, 365; Charles Joseph Gross, **American Military Aviation: The Indispensable Arm**, A&M University Pres, Austin, 2002, s.22.

yapımı roket-fişeginin yardımcıları tarafından ateşlenmek suretiyle havalanarak Sarayburnu'ndan Sinanpaşa Kasrı önünde denize inmesi olayıdır.⁵⁹

Havacılık tarihinde dönem noktası kabul edilen 27 Aralık 1903 tarihinin üzerinden daha on sene geçmemişken, Osmanlı İmparatorluğu'nda tanıtım amaçlı iki uçuş yapılmıştır. Fransız havacı Baron Pierre de Caters, Voisin uçağı ile 1909 yılının Kasım ayında İstanbul'a gelmiş ve uçuş gösterisi yapmıştır. Onu yine bir Fransız olan Louis Bleriot izlemiş ve Aralık 1909'da İstanbul'a gelen Bleriot Talimhaneden havalandıktan sonra Kurtuluş civarına düşmüştür.⁶⁰

1909 yılında Harbiye Nazırı olan Mahmut Şevket Paşa⁶¹, Bleriot'un uçuşunu Binbaşı İzzet, Kolağası Hüseyin Hüsnü ve Kolağası Cemil'den oluşan bir heyete izletmiştir.⁶² Heyet hazırladığı raporda Bleriot'u tanıttıktan sonra uçağı ve uçuşu ayrıntılı olarak anlatmıştır. Raporun sonunda yer alan “*Netice-i Mütalaat*” bölümü geleceğe yönelik önemli iddialarda bulunmaktadır:

“Bleryo'nun sistemi, sairlerinki gibi henüz tecrübe derununda olup, müşahedemiz olan alet-i tayeran henüz hâl-i ibtidaiyededir. İşbu alet-i tayeranın terakkıyat-ı müstakbelesinin ne dereceye varacağı, şimdiden tamamen kestirmek kabil değilse de her türlü ahval-i havaiyeye mukavemet

⁵⁹ Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu); Yayına Hazırlayanlar Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı, c. IV, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s.193.

⁶⁰ Zühtü Gökçal, “İstanbul'da İlk Tayyare ve Baron De Caters”, **Hava Kuvvetleri Dergisi**, No. 209, (1963), s.16-18; Henry Serrano Villard, **Contact! The Story of Early Aviators**, Dover Publications, London, 2003, s.47; Ajun Kurter, **Türk Hava Kuvvetleri Tarihi**, c.I, (1910-1914), 3. Baskı, Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, 2009, s.40, 41; Kansu, vd., **a.g.e.**, c.I, s.115, 116; Ergüder Gediz, **Türk Hava Kuvvetleri Tarihi Cilt I (1911-1918)**, Tarihçe Ş.Md.lüğü, Ankara, s. 4-6.

⁶¹ **Mahmut Şevket Paşa**: (Doğumu: Bağdat-1856. Ölümü: İstanbul-11 Haziran 1913) Osmanlı asker ve devlet adamıdır. 31 Mart Olayı olarak bilinen ayaklanmanın bastırılmasında ve II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesinde rol oynamış ve kurulan İbrahim Hakkı Paşa kabinesinde harbiye nazırı olmuştur. Bir süre sonra bu görevden ayrılmış ve Balkan Savaşı sırasında İttihat ve Terakki'nin gerçekleştirdiği hükümet darbesinden (Babıali Baskını) sonra 23 Ocak 1913 tarihinde sadrazamlığa getirilmiştir. 11 Haziran 1913 günü Beyazıt Meydanı'nda makam otomobilinin içindeyken uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürüldü ve İstanbul'un Şişli semtinde 31 Mart şehitlerinin anısına dikilmiş Abide-i Hürriyet'in bulunduğu Hürriyet-i Ebediye Tepesine gömüldü. Suikast sırasında içinde bulunduğu otomobil, üniforması, öldürülen yaverlerinin kıyafetleri ve silahlar İstanbul Harbiye'deki Askerî Müze'de sergilenmektedir. Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesi üstüne, bir süre Trilye'nin adı Mahmut Şevket Paşa olarak değiştirilmesine rağmen, kısa süre sonra yine eski adıyla anılır olmuştur. Zekeriya Türkmen, “*Mahmut Şevket Paşa (1856-1913) II. Meşrutiyet Devri Sadrazamı*”, **Türk İslam Ansiklopedisi**, c.27, Ankara, 2003, s.384-386.

⁶² Bu konuda bk. Pierre Oberling, “*The State as Promoter of Technology Transfer: The Early Years of Ottoman Aviation*”, **Journal of Turkish Studies**, No. 8, 1984, s.58-65.

edebilecek kuvvetli ve hafif makineler ne kadar az zamanda insanların hemen kemâl-i emniyetle havada serbestçe cevelan edebilmesi imkânını müşahede edeceğimizi şimdiden kaviyyen teemmül edebiliriz.

Ordu için bu nevi tayyarelerin şimdiden tedariki akla gelmezse de bir gün gelip de bunların meydan muharebelerinde ifa-i hizmet edebilmeleri müstebat değildir.”⁶³

Mahmut Şevket Paşa, Ocak 1910’da, Kurmay Binbaşı Ali Fethi (Okyar) Beyi Fransa’ya, Kurmay Binbaşı Enver Beyi Almanya’ya ataşemiliter (askerî ataşe) olarak atamış ve havacılık alanındaki gelişmeleri incelemekle görevlendirmiştir⁶⁴. Bu iki kurmay subay çeşitli vesilelerle elde ettikleri havacılık bilgilerini içeren birçok raporu İstanbul’a göndermiştir.⁶⁵

1910 yılının Eylül ayında Fransa’da yapılan Picardie Askerî Tatbikatı’na Binbaşı Fethi (OKYAR) Bey ile Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal (ATATÜRK) katılmıştır. Uçağın kullanımından etkilenen Harbiye Nezaretine gönderdiği rapor şöyle bir öneride bulunur:

“Alman, İngiliz, İtalyan ve Rusların Fransa’ya Bleriot Uçak Fabrikasının Uçuş Okuluna subay göndererek pilot yetiştirdiklerini, Osmanlı ordusundan da iki subayın uçuş eğitimi görmelerini, Bleriot, R.E.P. ve Deperdussin tipi uçaklardan satın alınması...”⁶⁶

Bu gelişmelerin ardından, 1911 yılı başlarında tayyarecilik eğitimi için Avrupa’ya subay gönderilmesine karar verilmiştir. Harbiye Nezareti tarafından Almanya ve Paris Askeri Ateşelerinden, hangi şartlarda Avrupa’ya talebe gönderilebileceğinin tespit edilmesi istenmiştir. Paris Ataşesi, Fransız Hükümeti nezdinde yaptığı girişimlerin neticesini, 25 Nisan 1911 tarihli raporunda şu şekilde ifade etmiştir:

⁶³ Bu belgenin çevrim yazısı için bk. Fethi Kural; **Kuruluş Yıllarında Türk Askerî Havacılığı Belgeleri (1909-1913)**, Hv. Bas. Ve Neş. Md.’lüğü, Etimesgut, 1974, s.9.

⁶⁴ Mazlum Keyüsk, **Türk Havacılık Tarihi (1912-1914)**, Cilt I, Kitap I, Uçuş Okulları Basımevi, Eskişehir, 1950, s. 7, 8.

⁶⁵ Bu raporlar için bk. Kural, **age.**, s.9-11

⁶⁶ Emin Kurt, “*Türk Hava Kuvvetlerinin Doğuş Yılları (1909-1914)*”, **Hava Kuvvetleri Dergisi**, Sayı: 365, Haziran 2010, s.48.

“Fransa Hükümetince ne yolda musaadat ve teshilatda bulunacağı hakkında Fransa Harbiye Nezaretine vaki olan müracaatda, cevaben tayyarcılığın orduda henüz teessüs ve teşekkül etmekte bulunması hasebiyle, Fransa ordusunca gösterilecek pek çok şeyleri olmadığı ve şimdiden askerî tayyarecilik mekteplerine ecnebi zabiti kabulünde mahsur görüldüğü bildirilmiş ve Fransa ordusunda tayyareciliği öğrenmiş olan zabitanın, evvelce küşat edilen ve pek çok talebe yetiştirmiş olan sivil mekteplerde tahsil eylemiş olmaları hasebiyle, Osmanlı zabitanın dahi aynı veçhile mezkûr mekteplerde tahsillerinden maksat hâsıl olacağı ilave edilmiştir.”⁶⁷

Pilot olmak isteyen subayların belirlenmesi için Birinci, İkinci ve Üçüncü Ordulara bir genelge gönderilerek istenen şartlara uyan ikişer subay adayının belirlenmesi istenmiştir.⁶⁸ Altı adaydan dördünün katıldığı sınav sonucunda yüksek notu alan Yüzbaşı Fesa ile Teğmen Yusuf Kenan başarılı olmuş ve Fransa’ya uçuş okuluna gönderilmesine karar verilmiştir.⁶⁹

Kurmay Yarbay Süreyya Bey, havacılık işlerinin daha sağlıklı yürütülebilmesi ve Harbiye Nezareti bünyesinde havacılık teşkilatının kurulması için Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa tarafından görevlendirilmiştir.⁷⁰ Süreyya Bey’in başkanlık ettiği “*Tayyare Komisyonu*”, Harbiye Nezareti Kıtaat-ı Fenniye Mevaki-i Müstahkeme (Fen Kıtaları Müstahkem Mevkiler) Müfettişliğinin 2. Şubesi bünyesinde kurulmuştur. Bu komisyonun kurulduğu tarih olan 1 Haziran 1911, 1960 yılında Türk Hava Kuvvetlerinin kuruluş tarihi olarak kabul edilmiştir.⁷¹ Süreyya Bey başkanlığından kurulan Tayyare Komisyonu; İstihkâm Binbaşı Refik Bey,

⁶⁷Kural, *age.*, s.21.

⁶⁸Genelkurmay Başkanlığı, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Arşivi; Balkan Harbi Koleksiyonu (BLH), K: 328, D: 23, F: 2-7.

⁶⁹Kurter, *age.*, s.44, 45; Kural, *age.*, s.2, 3.

⁷⁰**Süreyya (İlmen) Bey:** 1874’de Karadağ’ın Podgoriçe şehrinde doğmuştur. Babası, II. Abdülhamit’e 17 yıl Seraskerlik yapan Mehmet Rıza Paşa’dır. 1889’da Kulesi Askeri Lisesine, 1892 yılında Harbiye’ye girmiştir. 1894 yılında Harbiye mezuniyetinden sonra Harp Akademisine başlamış ve Kurmay Kolağası (Kıdemli Yüzbaşı) olarak mezun olmuştur. 27 yaşında Mirliva (Tuğgeneral), 32 yaşında (1906) Ferik (Korgeneral) rütbesine yükselmesine rağmen 31 Mart Vakası’ndan sonra rütbesi Yarbaylığa düşürülmüştür. 1914 yılında tekrar Tuğgeneral olan Süreyya Bey, aynı yıl savaş başlamadan önce emekliye ayrılarak yurt dışına çıkmıştır. 1919’da yurda dönen Süreyya Bey, aktif olarak katılmasa da Millî Mücadele’yi desteklemiş, Anadolu’ya yardım gönderilmesinde katkıları olmuş ve Kadıköy Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde görev almıştır. Kürşad Karacağil, “*Süreyya (Paşa) İlmen ve Türk Havacılığı*”, **Havacılık Tarihi Sempozyumu Bildirileri 1911-1923**, Hava Basımevi ve Neşriyat Komutanlığı, Ankara, 2015, s.217, 218.

⁷¹Kurt, “*Türk Hava Kuvvetlerinin Doğuş Yılları (1909-1914)*”, s.50.

İstihkâm Binbaşı Mehmet Ali ve İstihkâm Binbaşı Ahmet Zeki Bey'den oluşmuştur.⁷²

Süreyya Bey, İstanbul'da mutlaka bir Tayyare Mektebi ve bir Tayyare Merkezi kurulmasının gerekli olduğuna inanmış ve Mahmut Şevket Paşa tarafından desteklenen görüşü, bütçede yeterli tahsisat olmaması dolayısıyla bu isteği daha ileri bir tarihe ertelenmiştir.⁷³

Dünya havacılık tarihi içinde Trablusgarp Savaşı büyük bir öneme haizdir. Bu savaşta uçaklar ilk defa savaş aracı olarak kullanılmıştır.⁷⁴ İtalya, 29 Eylül 1911 tarihinde Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesi ile Trablusgarp savaşı başlamıştır.⁷⁵ İtalyanların ilk defa uçağı bu savaşta askerî amaçla kullanmaları, harp tarihi açısından birçok ilkin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yüzbaşı Riccardo Moizo, 22 Ekim 1911 tarihinde Türk mevzileri üzerinde ilk keşif uçuşunu yapmıştır. Emir almadan kendi inisiyatifi ile yaptığı için bu ilk gayri resmi uçuş sayılmıştır. Bir gün sonra aldığı emir üzerine Yüzbaşı Carlo Piazza, bir uçuş gerçekleştirmiş ve bu görev uçuşu, ilk resmî savaş uçuşu olarak kayıtlara geçmiştir.⁷⁶ Müşterek deniz-hava harekâtı, Türk birlikleri üzerine el bombası atılmasıyla hava bombardımanı, havadan bildiri atılmasıyla psikolojik harekât, keşif amacıyla fotoğraf çekilmesi, gece uçuşu, yangın bombalarının kullanımı İtalyanlar tarafından Trablusgarp Savaşı'nda gerçekleştirilen askeri havacılık uygulamalarının ilk örnekleridir.⁷⁷

Uçak kullanmasalar da Trablusgarp'ta direniş gösteren Türk kuvvetlerinin gerçekleştirdiğı ilkler vardır. Uçaklara karşı askerlerin sırt üstü yatarak uçaklara ateş açması, sahra toplarının namlu açılarını yükselttilerek (tekerleklerinin bir toprak

⁷²Keyüsk, .ge., c.I, s.22; Gediz, age., s.19.

⁷³Süreyya İlmen, **Türkiye'de Tayyarecilik ve Balonculuk Tarihi**, Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1947, s.19-20.

⁷⁴Frank E. Watson. "Italo-Turkish War (1911-1912)" **Air Warfare: An International Encyclopedia**, ABC-CLIO Inc., Santa Barbara, 2002, s. 329; Francis K. Mason, **War in the Air**, Crescent Books, New York, 1985, s. 96; Milan N. Vego, **Joint Operational Warfare: Theory and Practice**, Naval War College Press, New York, 2009, s. 100.

⁷⁵Hâle Şıvgın, **Trablusgarp Savaşı ve 1911-1912 Türk-İtalyan İlişkileri**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1989, s.8, 47.

⁷⁶Michael Paris; "The First Air War-North Africa and the Balkans 1911-1913", **Journal of Contemporary History**, Cilt XXVI, No. 1, (Ocak 1991), s. 97.

⁷⁷Bülent Yılmaz, "Balkan Harbi'nde Hava Gücü, Askerî Havacılıkta Perdenin Açılması", **Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri**, Cilt II, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s.232.

yığıını üzerine yerleştirilmesi ile yapılmıştır) ilk uçaksavar topu kullanımı Türk kuvvetleri tarafından uygulanmıştır. Bu uygulamalar sayesinde 31 Ocak 1912'de, Yüzbaşı Carlo Montu'nun uçağına isabet sağlanmıştır. 10 Eylül 1912 tarihinde yine Montu'nun uçağı arızalanarak Türk hatları gerisine zorunlu iniş yapmak zorunda kalmış ve kendisi ilk hava esiri olmuştur.⁷⁸

Osmanlı Devleti, Trablusgarp Savaşı sırasında uçak alımı ve kullanılması için birçok girişimde bulunmuş ancak başarı sağlayamamıştır. Paris Askeri Ataşesi Kurmay Yarbay Kerim Bey'in girişimiyle de iki Fransız pilot ile anlaşma yapılmış olmasına rağmen pilotlar Cezayir'deki Biskra şehrinden ileriye gitmek istememişler ve uçaklara Fransa tarafından el koyulmuştur.⁷⁹

Fransa'da Bleriot Okulunda eğitimde olan Fesa Bey 21 Şubat 1912 tarihinde uçuş eğitimini tamamlayarak Fransa Hava Kulübünün 780 numaralı brövesini almıştır. Teğmen Yusuf Kenan Bey ise 10 Mart 1912 tarihinde eğitimini tamamlamış ve Fransa Hava Kulübünün 797 numaralı brövesini almaya hak kazanmıştır. Fesa Bey, Türk Hava Kuvvetlerinin bir, Yusuf Kenan Bey ise iki numaralı brövenin sahibidir.⁸⁰

Osmanlı Devleti'nin bütçe sıkıntısı, orduya uçak alımı için kaynak sağlanmasını zorlaştırmıştır. Kaynak sağlanması için halkın bağışlarına başvurulmasına karar verilmiş ve Donanma-i Osmanî Muavenet-i Milliyet Cemiyetine başvurulmuş ve bağış yoluyla para teminine gayret edilmiştir.⁸¹ Bu tarihten itibaren Tayyare İanesi halkın gündemine girmiştir.⁸² Bağış kampanyasına

⁷⁸Orhan Aydar, **Uçan Süvariler**, Ulus Basımevi, Ankara, 1948, s.11-16; Keyüsk; **age.**, c.I, s.50; Kansu, vd., **age.**, s.122; Kansu vd., **age.**, s.124.

⁷⁹Kural, **age.**, s.138-9.

⁸⁰Kurt, "*Türk Hava Kuvvetlerinin Doğuş Yılları (1909-1914)*", s.50.

⁸¹Kurter, **age.**, c.I, s.83.

⁸²**Tayyare İanesi:** Halktan toplanan bağışlarla uçak alınmasını amaçlamaktadır. 1912-1914 yılları arasında etkin olarak uygulanmıştır. Kurtuluş Savaşı yıllarında da halkın gönüllü olarak uçak alımı için bağışta bulunduğu görülmektedir. Bu dönemin en bilinen bağışçısı Erzurumlu Nafiz (KOTAN) Beydir. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1925 yılında kurulan Türk Tayyare Cemiyeti (Türk Hava Kurumu) tarafından yürütülen bağış uçak kampanyası ile 350 civarında uçak, halk tarafından bağışlanan paralarla satın alınarak orduya kazandırılmıştır. Bk: Emin Kurt, "*Türk Havaçılık Tarihinde Bağış Uçaklar*", **Türk Hava Kuvvetlerinin 100'üncü Yılı Uluslararası Tarih Sempozyumu 8-10 Şubat 2011**, Ankara, Mayıs 2013, s. 302-317; Süreyya Hami Şehidoğlu, "*Kurtuluş Savaşı'nda Bir Vatandaşımızın Uçak Bağışı*", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 24, Cilt: VIII, Temmuz

İstanbul'dan ve diğer bölgelerden, başta her rütbedeki asker ve devlet memurları olmak üzere esnaf, sanatkâr ve diğer mesleklerden vatandaşlar katılmıştır.

Aynı zamanda uçuş eğitimi vermek için Tayyare Mektebi'nin kurulması çalışmalarına başlanmıştır. Hava meydanını da içerecek uçuş okulu için en uygun yerin Ayastefanos (Yeşilköy) olduğu tespit edilmiş ve Süreyya Bey'in girişimi ile toprak sahibinin onayı alınarak 1912 yılının temmuz ayında inşaat başlanmıştır.⁸³

1912 yılı, aynı zamanda ilk Türk uçaklarının teslim alındığı tarih olmuştur. İstanbul'a gelen biri iki kişilik, diğeri tek kişilik iki Deperdussin⁸⁴ uçağı; Hasköy'deki Piri Paşa ambarlarına konulmuştur. İki kişilik olan ve dönem şartlarında savaş uçağı kabul edilen Deperdussin uçağına "Osmanlı" adı verilmiştir. Bu uçaklar 20 Nisan 1912 günü ilk Türk pilotları Fesa ve Yusuf Kenan Bey'e teslim edilerek Ayastefanos'a taşınmış ve montaja başlanmıştır. 20 Nisan 1912 ikinci parti uçaklar İstanbul'a ulaşmıştır. R.E.P.⁸⁵ firması ile yapılan anlaşma gereğı iki R.E.P. uçağı⁸⁶, İngiliz pilot Gordon Bell ve iki makinist ile birlikte İstanbul'a ulaşmıştır. R.E.P. uçaklarından birine, "Ordu" ismi verilmiştir.

1992, s.601-604; Abdurrahim Fahimi Aydın, "Tayyareden Uçağı: Milli Hava Sanayinin Kuruluşunda Türk Halkının Yaptığı Bağışlar", **Karadeniz Araştırmaları**, Güz 2011, Sayı 31, s.51-84; Osman Yalçın; "Türk Havacılık Tarihinde Bağış Uçakları ve Havacılık Sanayii Kurulmasına Tesirleri", **Akademik Bakış**, Cilt 3 Sayı 6, Yaz 2010, s.267-291.

⁸³Mahmut Şevket Paşa okulun Anadolu yakasında kurulmasını tercih ettiği için ilk önce Dudullu ve Sarıgazi tarafları araştırılmış ancak buralarda uygun bir yer tespit edilememiştir.

⁸⁴**Deperdussin uçağı:** Deperdussin uçağı, keşif ve eğitim uçağıdır. Envantere biri tek kişilik, ikisi iki kişilik olmak üzere toplam üç adet Deperdussin uçağı girmiştir. İki kişilik uçaklardan birisine "Osmanlı" diğeri "Prens Celalettin" adı verilmiştir. Deperdussin uçakları, Osmanlı havacılığı bünyesinde 1912-1914 yılları arasında görev yapmıştır. **Hv.K. Tarihçe Şube Müdürlüğü, Türk Hava Kuvvetleri Uçak Albümü 1911-2009**, Hava Basımevi ve Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, 2009, s.1. Deperdussin TT modeli; 80 beygir gücünde rotatif Gnome motoruna sahiptirler. Deniz seviyesinden 114 km/s (71 mph) iki saat 30 dakika havada kalabilen uçağın ağırlığı 725 kg. (1.600 libre)'dir. Uzunluğu 7,92 metre (26 feet), kanat açıklığı 10,97 metre (36 feet) ve yüksekliği 2,69 (8 feet 10 inch) metredir. Enzo Angelucci, **The Rand McNally Encyclopedia Of Military Aircraft 1914-1980**, The Military Press, New York, 1980, s. 20.

⁸⁵**R.E.P.:** uçağın tasarımcısı ve fabrikanın sahibi olan Robert Esnault-Pelterie'nin isminin baş harfleridir.

⁸⁶**R.E.P. uçağı:** Yedi R.E.P. uçağı sipariş edilmiştir. Bu uçaklar İstanbul'a getirilirken bir tanesine Sırp tarafından el konulmuştur. Envantere giren ilk iki R.E.P. uçağı 15 Mart 1912 tarihinde İstanbul'a getirilmiştir. Biri iki kişilik, diğeri çift kişilik uçaklardan iki kişilik olanına "Ordu" ismi verilmiştir. Bu uçak 27 Nisan 1912 tarihinde Sultan Mehmet Reşat'ın tahta çıkış yıl dönümü nedeniyle yapılan törende pilot Gordon Bell tarafından uçuşulmuştur. R.E.P. uçağı Türk havacılık tarihinde ilk hareket görevini icra eden uçaktır. 29 Kasım 1912 tarihinde Pilot Tğm. Nuri Bey'in kullandığı REP uçağı Büyükçekmece-Terkos arasındaki cephe hattında keşif görevi icra etmiştir. **Uçak Albümü 1911-2009**; s.02.

26 Nisan 1912 tarihi, bir Türk uçağının Türk semalarına ilk yükselişi olarak tarihe geçecektir. Öğleden sonra Yüzbaşı Fesa Bey, tek kişilik Deperdussin uçağı ile Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın da hazır bulunduğu bir grubun önünde uçmuştur.⁸⁷

Bu sırada yaşanan siyasi gelişmeler havacılık alanında yapılan girişimleri duraklatmıştır. 22 Temmuz 1912 tarihinde Gazi Ahmet Muhtar Paşa Hükümeti göreve gelmiştir. Gazi Ahmet Muhtar Paşa, İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa çizgisinden çok farklı bir siyasal görüşe sahiptir.⁸⁸ Bu farklı görüş, yeni Harbiye Nazırı Nazım Paşa'nın havacılığa bakışında da kendini göstermiştir. Harbiye Nazırı Nazım Paşa, Tayyare Mektebi inşaatının hazır olan ödeneğini onaylamamış ve inşaatı durdurmuştur. Kendisini ikna etmeye çalışan Tayyare Komisyonu Başkanı Süreyya Bey'i reddetmiştir.⁸⁹ Trablusgarp Savaşı devam ederken Balkan Savaşı başlamış ve Osmanlı Devleti İtalyanlarla barış yapmak zorunda kalmıştır.

Tüm bunlara rağmen Osmanlı Ordusu'nda havacılık teşkilatı kurulması çalışmalarında devam edilmiştir. Bu dönemde atılan tohumlar sonuçlarını Balkan Savaşından itibaren vermeye başlamıştır. Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı boyunca tüm cephelerde görev yapan Türk havacıları, Kurtuluş Savaşı sırasında da görev alarak günümüz Türk Hava Kuvvetleri'nin çekirdeğini ve özünü teşkil etmiştir.

1.3. Tayyare İanesinin Başlatılması

Osmanlı Ordusuna uçak alınması ve bir havacılık teşkilatı oluşturulması alanındaki çalışmaları Osmanlı modernleşmesinin son adımı olarak kabul edebiliriz. Avrupa ordularında uçak kullanımına başlanması ve uçağın ilk kez bir savaş aracı

---

⁸⁷Kurter, **age.**, c.I, s.88; İlmen; **age.**, s.29-32. Bir Türk pilotunun Türkiye'de ilk uçuşunun tarihi olan 26 Nisan, 2000 yılından itibaren "Pilotlar Günü" olarak kutlanmaktadır.

⁸⁸Sina Akşin, **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, Remzi Yayınevi, İstanbul, 1988, s.208-216.

⁸⁹Kurmay Yarbay Süreyya Bey'in ısrarları üzerine Nazım Paşa, "*İşkodra'da asker açıktadır. Ben sana İstanbul'da Tayyare Mektebi yaptırtmam.*" cevabını verecektir. İlmen; **age.**, s.107.

olarak Trablusgarp Savaşı'nda kullanılması, bu modernleşme çabasının itici gücü olmuştur. Osmanlı Devleti'nin son döneminde bütün modernleşme çabalarını önündeki engel olan Osmanlı maliyesinin durumu, bu modernleşme çabasında da ortaya çıkmıştır.

Osmanlı Harbiye Nezareti ile Maliye Nezareti arasında havacılık teşkilatı ve uçak alımı için ilk temas 13 Ocak 1912'de gerçekleşmiştir. Harbiye Nezareti'nden bu tarihte Maliye Nezareti'ne gönderilen tezkirede Fransa'dan alınacak uçaklar ile bunları kullanmak üzere gelecek olan teknik personele ödenmek üzere 4.700 Frank'a ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Maliye Nezareti'nden Sadaret makamına yazılan ve gizli ibareli tezkire de ise bütçede ödenek bulunmamasından dolayı hükümet tarafından bir çözüm üretilmesi talep edilmektedir.⁹⁰ Harbiye Nezareti'nin bu ödenek talebi Fransa'da eğitimde bulunan pilotların eğitimlerinin bitmesine ve Fransız Deperdussin firmasına sipariş verilen ilk iki uçağın İstanbul'a gelmelerine yakın bir tarihte olması ilgi çekmektedir. Anlaşılan ilk Türk uçaklarının siparişi verildiğinde bunların maliyetlerini karşılayacak ödenek talep edilmemiş hatta sorulmamıştır.

Osmanlı ordusunda kurulması düşünülen havacılık teşkilatının içeriğinde 15 kadar uçak alımının yapılması ve mevcut pilotlar ile yetiştirilecek pilotların eğitim uçuşları yapabilecekleri bir meydan inşa edilmesi bulunmaktadır. Dönemin Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa tarafından projenin maliyetinin karşılanması için ilk kez 17 Şubat 1912 (4 Şubat 1327) tarihinde girişimde bulunulmuştur. Harbiye Nezaretinden Sadaret Makamına gönderilen tahriratta; uçakların son zamanlarda geliştirilen araçlar olduğu ve keşif yapılmasında sağladıkları faydanın Trablusgarp harbinde görüldüğü vurgulanmıştır. Yunanistan ve Bulgaristan'ın tayyare mektebi kurma yönündeki çalışmaları gündeme getirildikten sonra Osmanlı Ordusu için de bu önemli ihtiyacın karşılanması gerekliliği belirtilmiştir. Tayyare mektebi kurulması için 15.000, orduda ve tayyare mektebinde uçuş tecrübelerinin yapılması amacıyla yirmi kadar tayyarenin alım bedeli olarak 20.000 ve tayyare mektebinin senelik

---

⁹⁰Zekeriya Türkmen, "*Türk Havacılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa ve Döneminde Gerçekleştirilen Faaliyetlere Bir Bakış*", **Havacılık Tarihi Sempozyumu Bildirileri 1911-1923**, Hava Basımevi ve Neşriyat Komutanlığı, Ankara, 2015, s.42.

giderlerine karşılık olarak da 5.000 lira olmak üzere toplam 40.000 liraya ihtiyaç olduğu yazılmıştır. Harbiye Nezareti'nin adi ve fevkalade bütçelerinde bu kalem için tahsisat bulunmadığından dolayı ihtiyaç duyulan 40.000 liranın nasıl ve nereden karşılanabileceğinin bildirilmesi talep edilmiştir.⁹¹

Harbiye Nezareti'nin 40.000 liralık tahsisat talebi, 20 Şubat 1912 (7 Şubat 1327) tarihinde Sadaret Makamı tarafından Maliye Nezareti'ne bildirilmiş ve vaki olacak mütalaanın acilen bildirilmesi istenmiştir.⁹²

Harbiye Nezaretinin ödenek isteğine Maliye Nezaretinin 5 Mart 1912 (21 Şubat 1327) verdiği cevap arşivlerde bulunamamıştır. Ancak Sadaret Makamından Harbiye Nezareti'ne yazılan 9 Mart 1912 (25 Şubat 1327) tarihli evrak Maliye Nezareti'nin cevabını ve görüşlerini içermektedir. Bu yazıda; bir tayyare mektebi tesis ekmektense uçakların Avrupa'dan satın alınmasının ve onları idare edecek pilotların da Avrupa'da yetiştirilmesinin daha uygun olacağı görüşü savunulmaktadır. Bu konudaki nihai değerlendirmenin Bab-ı Ali tarafından yapılması gerektiğinin vurgulandığı yazıda Harbiye Nezareti'nden gelecek cevabın alınmasından sonra her iki yazının birleştirilerek cevap verilmesinin uygun olacağı da belirtilmiştir.⁹³

Maliye Nezareti'nin yazısı Harbiye Nezareti'ne ulaşmadan 7 Mart 1912 (23 Şubat 1327) tarihinde yeni bir yazı ile ödenek isteğini yenilenmiştir. Geniş kapsamlı ve o tarihe kadar yapılan çalışmaları da içeren yazı ile ödenek isteği yenilenmiştir. Bu yazıda;

“Bi'l-Cümle Avrupa ordularında aeroplanların bir mevki-i mahsusa ihraz eyledikleri nazar-ı dikkat ve itinaya alınarak her türlü fedakârlık ihtiyarı suretiyle Ordu-yu Osmaninin husül-ü tekemmülatına sarf-ı makderet edildiği şu sırada ordumuzun da iş bu vesait-i cedide-i harbiye ile teçhizi derece-i ehemmiyetle görülmüş ve bina'en-aleyh birkaç aeroplan celbiyle burada bir mekteb tesisine teşebbüs ve bu meyanda Fransanın Deperdussin fabrikasına iki tayyare sipariş edilmekle beraber daha iki adedinin siparişi

⁹¹ATASE, BLH; K: 179, D: 92, F: 001 ve K: 179, D: 92, F: 001-01. ATASE arşivinde belgenin Türkçe transkripsiyonu bulunmaktadır. Belgenin orijinali için bk.: BOA, BEO; 4005/300301.

⁹²ATASE, BLH; K: 179, D: 92, F: 001-02.

⁹³ATASE, BLH; K: 179, D: 92, F: 001-05 ve K: 179, D: 92, F: 001-06. ATASE arşivinde belgenin Türkçe transkripsiyonu bulunmaktadır. Belgenin orijinali için bk.: BOA, BEO; 4013/ 300924.

hakkındaki muamelatın ifası derdest bulunmuş olub ancak 3 senelik fevkalade bütçede mübayaaya edilen ve gerek mübayaaya edilecek olan tayyareler için iktiza eden mebaliğin karşılığı olmamasından dolayı bu babda avanstan⁹⁴ sarf edilen para dahi yerine konulamamış ve bina'en-aleyh adedinin teksiri zimmunda yeniden tayyare mübayaası ve tayyare mektebi tesisi için ihtiyaç görülen mebaliğin tesviyesi temin olunmadığı cihetle iş hala tedkikat ifası derecesinden ileri gitmemiştir.”⁹⁵ ifadelerine yer verilmiştir.

Yazının devamında, büyük bir fedakârlıkla iki subaya Fransa’da tayyarecilik eğitimi aldırıldığı, altı subayın da eğitim için gönderildiği belirtilmektedir. Bunlara ilave olarak iki uçak satın alınmış olmasına rağmen bedellerinin ödenememesi dolayısıyla bu yolda harcanan emeklerin boşa gitmesinin caiz olmayacağı vurgulanmaktadır. Getirilen iki uçak ile İstanbul’da uçuş tecrübeleri yapabilmek için karar verildiği üzere gerekli olan öğretmen ve makinistlerin İstanbul’a getirilmesi ve ilave iki uçak alımının önemli ve şart olarak görüldüğü ilave edilmiştir. Harbiye Nezareti yazının devamında iç şartların yanında çevresel faktörleri ve hasım ülkelerin, özellikle de Yunanistan’ın, havacılık çalışmalarını ortaya koyarak elini güçlendirmeye çalışmaktadır. Atina Sefareti Ataşemiliterliğinden alınan rapora göre; Yunanistan’ın eski Petersburg sefirinin “*Arziropulas*” isimli oğlu “*Akilon*” ismini verdiği bir uçağı tecrübe edilmesi amacıyla Yunan Hükümeti emrine terk etmiştir.⁹⁶ Yapılan tecrübelerin olumlu sonuçlanması üzerine Yunan hükümeti tarafından Fransa’ya Farman sisteminde altı uçak sipariş edilmiş ve uçakların Mart 1327 ayında Atina’ya gelecekleri bildirilmektedir.⁹⁷ Yunanistan örneği ile yetinmeyen Harbiye

⁹⁴Kıtaat’ı Fenniye Şubesinin 29 Şubat 1912 (16 Şubat 1327) tarihinde Harbiye Nezareti’ne gönderdiği yazıda; 3 senelik bütçenin 21’inci maddesinde yer alan matbahlar (mutfaklar) ve süzgeçleri kaleminden alınan avans ile satın alınan ve alınacak uçakların bedelinin ödenemeyeceğinin Maliye Nezaretinden bildirildiği yazılmaktadır. Kural, **age.**, s.160.

⁹⁵**ATASE**, BLH; K: 179, D: 92, F: 001-03 ve BLH; K: 179, D: 92, F: 001a. ATASE arşivinde belgenin Türkçe transkripsiyonu bulunmaktadır. Belgenin orijinali için bk.: **BOA**, BEO; 4017/301212.

⁹⁶**ATASE**, BLH; K: 179, D: 92, F: 001-03 ve BLH; K: 179, D: 92, F: 001a.

⁹⁷**Yunan Havacılık Teşkilatı**: Yunanistan 1911 yılında kurduğu bir komisyon ile havacılık çalışmalarını başlatmıştır. Aralık 1912’de 3 subay Fransa’da, Farman Uçuş Okulu’na gönderilmiş ve onları Nisan 1912’de gönderilen üç subay takip etmiştir. Yunanistan’ın ilk uçakları 1912 yılının mayıs ayında satın alınan dört Farman H.F.6 uçağıdır. 26 Mayıs 1912 tarihinde alınan uçaklara törenle isim verilmiş ve Yunan askeri havacılığının kuruluş kabul edilmiştir. Eylül 1912’de dört uçak ile Larissa’da kurulmuştur. Yunan Kraliyet Donanması Hava Servisi ise İngiliz Deniz Heyetinin öncülüğünde Şubat 1914’de hayata geçirilmiştir. Kurter, **age.**, c.I, s.37.

Nezareti Bulgarların da uçak temin etmeye çalıştıkları bilgisini vermektedir.⁹⁸ Bu sebeplerden dolayı ilave iki uçak satın alınması, uçuş öğretmeni ve uçak makinistlerinin getirilmesi, İstanbul'da tayyare mektebi kurulması için 40.000 lira tahsis edilmesi gerektiğinin Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi tarafından ifade edildiği yazılıdır. Yeni icat edilen tayyarelerin hizmet ve faydaları Trablusgarp Savaşı'nda ortaya çıktığı, çevre ülkeler tarafından da tedarikine çalışıldığı dikkate alındığında Ordu-yu Osmanî için bu zaruri ihtiyacın karşılanmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesinin istediği 40.000 liranın ne alelaide ve ne de fevkalade bütçelerde karşılığının olmaması nedeniyle bu ihtiyacın karşılanması için gerekli 40.000 liranın ne şekilde ve nereden karşılanmasının Sadaret Makamı tarafından tespit edilmesi istenerek ödenek talebinde ısrar edilmiştir.⁹⁹

Sadaret Makamı 10 Mart 1912 (25 Şubat 1327) tarihli yazısında Maliye Nezareti'nin görüşünün ağırlık kazandığı anlaşılmaktadır. Sadaret Makamı bu yazısında 40-50 bin lira sarf ederek burada bir tayyare mektebi kurulmasından daha ziyade uçakların Avrupa'dan satın alınması ve pilotlarında Avrupa'da eğitilmelerinin maliyenin mevcut durumu sebebiyle daha uygun olacağı görüşü yinelenmiştir. Bu usulün Harbiye Nezareti'nce de uygun görülmesi durumunda ne kadar ödeneğe ihtiyaç durulacağıının bildirilmesi istenmiştir.¹⁰⁰

12 Mart 1912 tarihinde yapılan Meclis-i Vükela toplantısında konu Mahmut Şevket Paşa tarafından gündeme getirilerek, askeri tayyareciliğe dair bir kanun tasarısı verilmiştir. Tasarıda İstanbul'da bir uçuş okulu ve bir uçuş merkezi kurulması ve buna dair ödenek tahsisi istenmiştir.¹⁰¹

---

⁹⁸ **Bulgar Havacılık Teşkilatı:** Bulgaristan'da havacılık çalışmaları 1911 yılında başlamıştır. Bu çalışmalar ülke içinde bir uçak fabrikası kurulmasını da kapsamıştır. Bulgar askeri havacılığı 1912 yılında "*Ordu Havacılık Kolu*" adıyla kurulmuştur. Kurter, **age.**, c.I, s.37.

⁹⁹ **ATASE**, BLH; K: 179, D: 92, F: 001-04.

¹⁰⁰ **ATASE**, BLH; K: 179, D: 92, F: 001-07.

¹⁰¹ Kansu, vd. **age.**, c.I, s.124; Kurter, **age.**, c.I, s.78; Türkmen, "*Türk Havacılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket*", s.42. Belgenin orijinali için bk.: **BOA**, BEO; 4019/301364.

Bu konuda devam eden yazışmalar arşivlerde tespit edilememiştir. Yazışmaların irdelenmesi sonucunda 17 Şubat 1912 tarihinde başlayan yazışmaların 10 Mart 1912 tarihine kadar çözülmediği görülmektedir. Harbiye Nezareti 40.000 liranın tahsis edilmesinde ısrar ederken, Maliye Nezareti ise ihtiyaç duyulacak para miktarını azaltmaya çalışmaktadır. Maliye Nezareti'nin konuyu tam incelemeden ve irdelenmeden hatta yabancı olduğu bir konuya sadece bütçenin durumunu göz önüne alarak cevap verdiği düşünülebilir. Maliye Nezareti uçakların yurt dışından tedarik edilmesinde ısrar etmektedir. Harbiye Nezareti'nin bütçe yazısında onbeş kadar uçağın dışarıdan alınacağı ve bunun için 20.000 lira gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla talep edilen bütçenin yarısı uçak teminine aittir. Tayyare Mektebi kurulması için 15.000 lira, yıllık işletme gideri için de 5.000 lira olmak üzere 20.000 lira talep edilmektedir. Maliye Nezareti'nin bu 20.000 liraya itiraz ettiği düşünülebilir. Uçakların uçmak için özel alanlara ve hava şartlarından korunmak için hangarlara ihtiyaç duyduğu dikkate alınmamıştır. Adı "*Tayyare Mektebi*" olmasa bile alınacak uçakların uçurulması ve hava şartlarından korunması için hangarlara ihtiyaç vardır ve zaruri bir ihtiyaçtır. Yapılacak tesiste pilot eğitimi verilmesi tesisin çift amaçlı kullanılabilmesini sağlayacaktır. Maliye Nezareti'nin dikkatinden kaçan bu konunun Harbiye Nezareti tarafından yeterince vurgulanmadığı görülmektedir. Osmanlı Ordusu'nun ihtiyacı olan 15 kadar uçak ve bu uçakların korunacağı ve uçurulacağı bir uçuş meydanıdır. Bu meydan da getirilecek uçuş öğretmeni ve uçak makinistleri ile pilot eğitimi verilebilecek ve arızalanan uçakların tamiratları da mümkün olabilecektir.

Maliye Nezareti'nin ısrarcı olduğu diğer bir konu ise pilot eğitimlerinin yurt dışında yaptırılmasıdır.¹⁰² Türk Havacılık tarihini konu alan birçok eserde yurt dışı eğitim masraflarının çok fazla olduğu vurgulanmaktadır. Pilot eğitimlerinin açılana

---

¹⁰²Tayyare Komisyonu Başkanı Kurmay Yarbay Süreyya Bey, Türkiye'de bir Tayyare Mektebi kurulmasının fikir babasıdır. Süreyya Bey'e göre; Avrupa'da öğrenim gönderilen ilk iki subay, özellikle de İstihkâm Teğmen Yusuf Kenan Bey, 2-3 bin liralık kıyım yapmışlardı. Bu iki subayın gündelikleri ile okul ücretleri de bu masrafa eklendiğinde, elde edilecek büyük miktardaki paraya karşılık, sadece yetmiş iki subay dışında elde bir şey kalmayacaktır. Öğrenci gönderme yerine uçuş okulu kurmak daha kazançlı olacaktır. Uçuş Okulu ile yetmiş pilotların eğitimi ve uçuş becerileri artırılabilir, onarım atölyeleri ile de kırımaların daha az masrafla onarılması sağlanabilecektir. Kurter, *age.*, c.I, s.75.

Tayyare Mektebi'nde verilmesi işletme ve bakım-onarım giderlerini düşürecek olması Harbiye Nezareti tarafından vurgulanmamıştır.

Harbiye Nezareti'nin uçak alımı ve tayyare mektebi kurulması için maliye Nezareti'nden gerekli tahsisatı alamaması üzerine bir kriz içine girdiği düşünülebilir. İki uçak satın alınmış, iki pilot eğitilmiş, iki uçak daha sipariş edilmiş ve 5 subay ile 6 makinist eğitim için Avrupa'ya gönderilmiş olmasına rağmen bu faaliyetlerin giderlerini karşılayacak para bulunamamıştır. Bu durum karşısında halktan bağış toplanarak gerekli paranın toplanması yönündeki teklif Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa tarafından kabul görmüştür.¹⁰³ Mahmut Şevket Paşa'nın Tayyare İanesi başlatılması konusunda Sadaret Makamından izin alıp almadığı tespit edilememiştir.

Osmanlı Devleti'nde halktan bağış toplanması çok yaygın bir uygulamadır. Özellikle devletin son dönemlerinde savaşlarda yaşanan toprak kayıpları nedeniyle göç etmek zorunda kalan veya doğal afetlerde zarara uğrayan halka yardım edilmesi amacıyla birçok yardım kampanyası düzenlenmiştir. Hicaz Demiryolu gibi büyük harcama gerektiren ve devletin bütçesi tarafından giderlerin karşılanamadığı projelerin hayata geçirilmesinde de halktan bağış toplama yöntemi uygulanmıştır. Türk halkının dayanışma örneklerinden birisi olan “İane” kampanyalarının kurumlaşmış halleri Osmanlı sosyal yapısında “Vakıf” olarak tüzel kişiliğe bürünmüştür. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde tüzel kişilikle yardım toplayan en büyük kuruluş ise Donanma Cemiyeti'dir.

Halktan bağış toplanarak uçak alımı ise Avrupa'da birçok örneği olan bir uygulamadır. Almanya'da uçak alımı için düzenlenen bir bağış kampanyasında 7.500.000 mark toplanmıştır. Toplanan bu paranın bir milyon markı uçak alımına, yarım milyon markı hava alanları yapımına kalanı ise uçuş eğitimine ayrılmıştır. İtalya'da ise bağış yoluyla üç milyon liralık toplanmıştır.¹⁰⁴ Yunanistan'da Anorkidos

---

¹⁰³Kurter, **age.**, c.I, s.83. Bazı yayınlarda tekliften bahsedilmeden Tayyare İanesine Mahmut Şevket Paşa tarafından karar verildiği yazılmaktadır. Kurt, “Bağış Uçaklar”, s.303. Kurt, “Türk Hava Kuvvetlerinin Doğuş Yılları (1909-1914)”, s.51. Tayyare Komisyonu Başkanı Süreyya (İlmen) ise anılarında “Bütçeye de derhal tahsisat konmasına imkân yoktu. Bu sene işi milli iane ile tedvir etmeyi düşündük” sözleriyle kararda bir ortak akıl olduğundan bahsetmektedir. İlmen, **age.**, s.23.

¹⁰⁴Kural, **age.**, s.84.

isimli bir şahıs iki uçak alımı için hükümete 40.000 frank bağışta bulunmuştur.¹⁰⁵ Sabah Gazetesi'nin haberine göre ise; en güçlü hava donanmasına sahip olan Fransa, hava gücünü daha da arttırmak için bağış kampanyası açmış ve 1.102.426 Frank bağış toplamıştır.¹⁰⁶

Osmanlı Devleti'nde havacılık teşkilatı kurulması ve uçak alımı için halkın bağışlarına başvurmadan başka çare kalmadığı anlaşılmaktadır. O tarihte Osmanlı'da havacılık teşkilatını kurmakla görevlendirilmiş olan Süreyya (İlmen) bey durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

*“Orduyu Osmanide tayyarecilik ve balonculuk teşkilatının cidden bir semere göstermesi arzu ediliyor ise en evvel yapılacak şey fedakârlıktır. Fedakârlıkta para ile olur. Bütçede tahsilâtı olmayan bir sınıf silah için tabii terakki edemez.”*¹⁰⁷

10 Mart 1912 tarihinde Maliye Nezareti tarafından ödenek verilemeyeceğinin kesin olarak ifade edilmesinden sonra halkı uçak alımının için bağış yapmaya çağıran ilk haber 12 Mart 1912 (28 Şubat 1327) tarihinde Sabah gazetesinde yayınlanmıştır. Haber okuyucunun dikkatini çekmek için *“Etrafımızda cereyân eden ahvale acaba gözümüzü açıyor muyuz?”* sorusuyla başlamıştır. *“Tayyare Donanması”* başlıklı haberde, Padişah II. Mahmut ve Abdülaziz döneminde ordu ve donanmanın modernize edilmesi yönünde yapılan çalışmalar hatırlatılmaktadır. Savaş tekniğinin değişmeye ve yeni aletlerin ortaya çıkmaya başladığından bahisle konuyu uçaklara ve hava donanmalarına getirmektedir. En büyük komutanların tayyare teşkilatına büyük önem verdikleri ve milletin gücünü havada ilan eden bu yeni savaş aracının temini için bütün milletlerin büyük fedakârlıklarda buldukları belirtilerek, Osmanlı Devleti'nin ne yaptığı, yapacağı sorgulanmaktadır. Osmanlı Devleti tarafından yapılan sınırlı çalışmalar hakkında bilgi verildikten sonra Trablusgarp Savaşı'nda İtalyanların Türk askerlerine karşı uçak kullanması uzun uzadıya anlatılmakta ve *“Tayyarelerin muharebat-ı müstakbelede işgal edeceği mevaki-i mühimmeyi isbat eden şu ahval göz önünde bulunurken, biz ordumuzun bu vasıttan istifadesini nasıl te'hir edebiliyoruz? Tehir etmek büyük bir hata olmaz mı?”* diye sorulmaktadır.

¹⁰⁵Tanin, No: 1348, 19 Mayıs 1328, s.4.

¹⁰⁶Sabah, No: 8073, 28 Şubat 1327, s.1. Gazetenin bu haberi EK-1'de verilmiştir.

¹⁰⁷İlmen, age., s.123.

Fransa’da yapılan bağış kampanyasının başarısının anlatımından sonra; “*Bir Osmanlı hava-i donanması teşkili için bizde de umumi cereyan peydasına lüzum vardır. Donanma-yi Osmanî İane-i Milliyesinde izhar olunan ve elan izhar edile gelmekte olan hamiyet-i umumiye elbette hava donanması ianesinde de ibraz edilebilir.*“ sözleriyle uçak alımı için bir bağış kampanyası yapılabileceği vurgulanmıştır. Haberin sonunda ise ihtiyacın kesin ama imkânında mevcut olduğu vurgusu yapılarak her vatandaşın uçaklar için bağış yapması gerektiği belirtilmiştir.¹⁰⁸

12 Mart 1912 (28 Şubat 1327) Tayyare İanesinin başlatıldığı tarihtir.¹⁰⁹

Ferit Arı tarafından yapılan araştırmada; uçak alımı için halkın bağışlarına başvurulması fikrinin ilk kez Müdafaa-i Milliye gazetesi yazarlarından Mehmet Zeki Bey tarafından Erkân-ı Harbiye Nezareti’ne iletildiği ifade edilmektedir.¹¹⁰ Mehmet Zeki Bey, Müdafaa-i Milliye gazetesinin 28 Şubat 1912 (15 Şubat 1327) tarihli 25. sayısında; İtalyanların Trablusgarp Savaşı sırasında uçak kullandıklarını hatırlatmıştır. Bu hatırlatmadan sonra, şimdilik ilişkilerin iyi olduğunu belirtmesine karşılık, Balkan ülkeleri ile çıkabilecek bir savaştan önce uçağa sahip olmamız gerekliliğini açıklamaktadır. Zeki Bey’e göre bir Balkan Savaşı’nda söz konusu ülkeler karadan ve denizden tayyare getirmemizi engelleyebileceklerdir. Bunun için Trablusgarp Savaşı’ndan ders alınarak bir Balkan Savaşı’ndan önce tayyareye sahip olunması gerekmektedir. Mehmet Zeki Bey, yazısının devamında Müdafaa-i Milliye gazetesinin 16. sayısında Osmanlı Ordusu’na nasıl birkaç tayyare alınabileceğini açıkladığını hatırlatmıştır. Yazının devamında, Harbiye Nezareti bütçesinde uçak alımı için yeterli tutarın bulunmaması durumunda halkın bağışlarına başvurulabileceğini beyan etmiş ve Fransa’da yapılan bağış uygulamasından örnek

¹⁰⁸Sabah, No: 8073, 28 Şubat 1328, s.1.

¹⁰⁹Tayyare İanesi

konusunda yazılan ilk kapsamlı makale olan Rifat Uçarol makalesinde ise Tayyare İanesinin başlama tarihi olarak 17 Mart 1912 tarihi verilmektedir. Rifat Uçarol, “*Türk Havacılığını Güçlendirme Kampanyası İlk Defa 1912 Yılında Nasıl Başlamıştı?*”, **Hava Kuvvetleri Dergisi**, No.280, Aralık 1981, s.8. Benzer şekilde Zekeriya Türkmen’de Tayyare İanesinin başlangıç tarihi olarak 17 Mart 1912’i zikretmektedir. Türkmen, “*Türk Havacılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket*”, s.43.

¹¹⁰Arı, **a.g.t.**, s.31.

verdikten sonra, Harbiye Nezareti'ne gönderdiği dilekçenin örneğini de yayınlamıştır. Mehmet Zeki Bey bu dilekçesinde;¹¹¹

“Harbiye Nezaret-i Celilesi Cenab-ı Aliyesine

Bir seneyi mütecaviz bir müddetten beri neşir etmekte olduğum “Müdafaa-i Milliye” nam risale-i askeriye-i acizi tayyarelerin esna-i harbdeki ehemmiyet-i fevkaladesini takdir ile şanlı Osmanlı Ordusuna bir tayyare ihdası çaresine tevessül etmek arzusunda bulunduğundan bu maksatla teşkil olunacak heyet-i mahsusaya iştirak etmek üzere Ordu-yu Hümayun namına bir zabitin lütfen tayini ile teşebbüs-ü acizanemi himaye buyurmalarını istirham eylerim ol-babda.

Mehmet Zeki kulları”¹¹² demektedir.

Yapılan araştırmalarda söz konusu gazetenin 16. sayısının günümüze ulaşmamış olması sebebiyle Mehmet Zeki Bey'in Osmanlı Ordusuna uçak alınması için ne gibi bir öneride bulunduğu tespit edilememiştir. Ancak Mehmet Zeki Bey'in Harbiye Nezareti'ne gönderdiği dilekçenin, uçak bağışısı için halka yönelik genel bir bağış çağrısı olmayıp kendi gazetesi okurlarına yönelik bir bağış kampanyasına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde ve kendisinin dilekçesinin dönemin Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'ya ulaştığı farz ve kabul edildiğinde kendisi için Tayyare İnesinin fikir babası olduğu söylenebilir. Fakat bunun doğrulanması için söz konusu gazetenin 16. sayısının bulunması ve bu tespitimizin doğrulanması daha uygun olacaktır. Bu iddia doğrulanmadığı sürece Tayyare İnesinin başlatılma tarihi olarak 12 Mart 1912 (28 Şubat 1327) tarihini kabul etmek daha doğru olacaktır kanısındayım.

Tanın gazetesi de 12 Mart 1912 (28 Şubat 1327) tarihli nüshasında “*Osmanlı Tayyareleri*” başlıklı bir haber yapmıştır. Haberde uçakların ilim ve fen için olduğundan daha çok silahlı kuvvetler içinde önemli bir unsur haline geleceklerinin şüphesiz olduğu belirtilmektedir. Avrupa hükümetlerinin uçaklara verdiği önem buna bir delil olarak sunulmakta, Osmanlı'ya gerek uzak gerek yakın devletlerin böyle hava kaleleri vücuda getirmelerinin Osmanlılar için ikaz niteliğinde olmasına

¹¹¹Müdafaa-i Milliye, 15 Şubat 1327, Sene:2, Sayı:25, s.2.

¹¹²Aynı yer.

kimsenin itirazının olmayacağı ilave edilmektedir. Gazeteye göre bir taraftan ordunun diğer taraftan donanmanın desteklendiği bir ortamda hava donanması ihmal edilmemelidir. Beyoğlu Donanma Şubesinin vatandaşların “*Tayyare Donanması*” adı altında bağış yapmaya başlanmış olmasından cesaret alarak ayrı bir bağış kutusu yaptırarak halkın yardım ve cömertliğine sunduğu belirtilmektedir.¹¹³

Sabah ve Tanin gazetelerinin bu haberleri Tayyare İanesinin başlangıç tarihi kabul edilebilir. Bu haberlerden önce Osmanlı kamuoyunda bir uçak bilinci ve Osmanlı ordusuna havacılık teşkilatı kurulması gerekliliği yoktur. Sabah ve Tanin gazetelerinin 12 Mart 1912 tarihli haberi ile Tayyare İanesi resmen halka duyurulmuş ve kampanya başlatılmıştır. Fakat iki gazetenin yayını arasında küçük bir fark bulunmaktadır. Sabah gazetesi halkı uçak alımı için bağış yapmaya davet ederken, aynı davet Tanin gazetesinde de yer almış, ancak gazete halkın kendi kararı ile uçak alımı için bağış yapmaya başlamış olduğu vurgusu yapmıştır.¹¹⁴

14 Mart 1912 (1 Mart 1328) tarihli Sabah gazetesi; “*Osmanlı Tayyare Filosu*” başlıklı haberine halkın milli ve dini duygularını kabartan bir dua ile başlamıştır. Dua da;

“*Cenâb-ı Hâkk fezâil-i necibe-i vatanperveranesini asırlardan beri muhafaza ve siyanet eden millet-i Osmaniye daima son semadâniyesiyle muhafaza ve her gün asâr-ı müşahade bâsırâ-i ibtihac olan hamiyet-i kadriyesiyle mütezâyit buyursun.*”¹¹⁵ denilmektedir.

Haber içerisinde ordu ve askerliğin milletin duygularında en büyük yere sahip olduğu, ordu ve askerlikten bahis edildiğinde milletin bütün işlerini bıraktığından bahsedilmektedir. Gazete bağışların ne şekilde toplanacağı ve kullanılacağına dair esasların ileri bir tarihte duyurulacağını haberine eklemiştir. Sabah gazetesi kendisine gönderilecek bağışlarla alınacak ilk iki uçağa “*Vatan*” ve “*Meşrutiyet*” isimlerinin verileceğini de duyurduktan sonra, 13 Mart 1912 akşamına kadar kendilerine 5.299

¹¹³ **Tanin**, No: 1268, 28 Şubat 1328, s.1. Kurt, “*Bağış uçaklar*”, s.302-317. Rifat Uçarol’un makalesinden Tanin gazetesinin yayın tarihi 13 Mart 1912 verilmiştir. Uçarol, **agm.**, s.6.

¹¹⁴ Bazı yayınlarda bu habere istinaden Tayyare İanesinin halk hareketi olarak daha önceden başlamış olduğu iddia edilmektedir. Kurt, “*Bağış uçaklar*”, s.302-317.

¹¹⁵ **Sabah**, No: 8075, 1 Mart 1328, s. 1.

kuruş bağış yapıldığını ilan ederek bağışçıların isim ve bağış miktarlarını vermiştir.¹¹⁶

Sabah gazetesi Tayyare İanesi hakkında kendisine gelen okuyucu mektuplarından birkaçını da yayınlamıştır. Birinci mektupta;

*“Düşmanın vesait-i hava ile Trablus'ta mücahit kardeşlerimizi tacizden halli kalmadığını kemâl-i teessüfle düşünmekte iken muhterem Sabah'ın 'Havaî Donanma' için milli iane davetini kemâl-i memnuniyetle okuduk. İşbu muavenet-i vatanperveraneye birinci olarak icabet etmekle iftihar ederiz. Hamiyet-i Osmaniye'ye istinaden bir de havaî donanma iane komitesi teşkiline delalet buyurmaları ricasıyla arz-ı ihtiramat eyleriz.”*¹¹⁷ denilmektedir.

Sabah gazetesi Hereke Fabrika-i Hümayunundan gönderilen mektuba da yer vermiştir. Mektup içeriğinde Sabah gazetesinin uçaklar hakkındaki baş makalesinin fabrika çalışanlarını galeyana getirdiği ve bir gecede topladıkları ianeyi postayla gönderdikleri belirtilmektedir. Gazetenin haberine göre Hereke Fabrikası çalışanları tarafından 455 kuruş bağış yapılmıştır. Hereke Fabrikasından gelen mektupta bağış toplanmaya devam edileceği belirtilerek, tayyare donanmasının oluşturulması için bağış defteri açılması ve halkın teşvik edilmesi istenmektedir.¹¹⁸

Sabah gazetesi tarafından yayımlanan okuyucu mektuplarından bağış ile alınacak ilk iki uçağa “Vatan” ve “Meşrutiyet” isimleri verilmesi önerisinin Anadolu Kavağı'nda bulunan müstahkem mevki dairesi erleri tarafından teklif edildiği anlaşılmaktadır. Anadolu Kavağı Mevki-i Müstahkem Dairesi erlerinin gönderdikleri mektup oldukça duygusaldır. Mektup içeriğinde;

*“Dünkü baş makalenizi kalb-i samîmi ve heyecanlarla okuduk, gözyaşlarımızla ıslattık. Makalenizi okuduktan sonra hep birden ilk defa olarak – mesaimiz dâhilinde – vazîfe-i vataniyemizi ifaya şitâban olduk. Ve hemen o anda mugarridat-ı muharrer meblağı cem' ettik ve gönderiyoruz. Bölüğümüzün mevaki-i sairede bulunan efradı da bi-l iştirak cem-i ianede bulunmakta olduklarından bi-l ahire onlar da takdim edilecektir. Artık ne yapmak lazım geleceği sizce ma'lum bulunmakla takdim-i ihtiramat eyleriz. 'Vatan' ve 'Meşrutiyet' tayyarelerinin mübayaası için vatandaşlarımızın ianatına müracaat ediyoruz.”*¹¹⁹ denilmektedir.

¹¹⁶Aynı yer.

¹¹⁷Aynı yer.

¹¹⁸Aynı yer.

¹¹⁹Aynı yer.

Gazetenin haberine göre Kavak'ta askeri telgrafhane erleri tarafından 162 kuruş bağış yapılmıştır.¹²⁰

Tanin gazetesi ise “*Osmanlı Tayyareleri*” başlıklı haberinde birkaç satır ile halkın dikkatini hava donanmalarına çektiklerini hatırlattıktan sonra yaptıkları davete bir iştirak haberini vermekten mutluluk duyduklarını ifade etmektedir. Tanin gazetesinin aldığı istihbarata dayandırdığı haberine göre Mekteb-i Sanayi-i Osmanî öğrencileri yaptıkları el aletlerini Tayyare İanesi yararına müzayede ile satışa koyacaklarını duyurmaktadır.¹²¹

Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa tarafından yayınlanan bir genelge ile Tayyare İanesi kampanyasını ordu birliklerine de duyurulmuştur. 14 Mart 1912 tarihli genelge ile ordu mensuplarından maaşlarının dörtte birini altı ay taksitle Tayyare İanesi menfaatine bağışlamaları talep edilmiştir. Mahmut Şevket Paşa ordu mensuplarına örnek olmak için 25 Osmanlı lirası bağışta bulunmuş ve maaşının dörtte birini altı taksitte bağışlayacağını duyurmuştur. Yazının bir benzeri de Dâhiliye Nezareti'ne gönderilmiştir.¹²²

Mahmut Şevket Paşa, Sabah gazetesinde yer alan beyanatında bütün askerlik âleminde dördüncü kuvvet addedilen tayyare teşkilatına Osmanlı Ordusunun şiddetle ihtiyaç duyduğunu belirterek bu kuvvetin vücuda getirilmesine yapılacak yardımlar ile bu ciddi ihtiyacın karşılanmasına hizmet edilmiş olacağını söylemiştir.

Bağış yöntemi ile alınacak uçaklara da bağışçıların isimlerinin verileceği Mahmut Şevket Paşa'nın bu beyanatında dile getirilmiştir. Harbiye Nazırı, askeri personel tarafından verilecek bağışlarla alınacak ilk uçağa “*Ordu*”¹²³ adının verileceğini söyledikten sonra başka uçak alınmasına imkân olduğu takdirde uçaklara numara verileceğini veya bağışı sağlayan askeri birliğin unvanıyla isimlendirileceğini söylemiştir. Mahmut Şevket Paşa iane cetvellerinin

¹²⁰Aynı yer.

¹²¹**Sabah**, No: 8076, 2 Mart 1328, s.1.

¹²²**Sabah**, No: 8076, 2 Mart 1328, s.1. Aynı bilgiyi Tercüman-ı Hakikat gazetesinde okuyucuları ile paylaşmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11116, 2 Mart 1328, s. 2. Telif eserlerde Mahmut Şevket Paşa'nın genelgesi ve bağış miktarı tekrarlanmıştır. Kural, **age.**, s.161, 162; Türkmen, “*Türk Havacılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket*”, s. 43; Kurt, “*Bağış Uçaklar*”, s.303.

¹²³“*Ordu*” isim verilen R:E.P. uçağının fotoğrafı için bakınız EK-2.

yayınlanacağını ve uçaklara verilecek isimlerin bu bağış cetvellerinin incelenmesiyle belirleneceğini de eklemiştir. Sabah gazetesi de “*Vatan*”, “*Meşrutiyet*” ve “*Ordu*”¹²⁴ uçakların için yapılan bağış miktarının 11.988 kuruş 20 paraya ulaştığını duyurmaktadır.¹²⁵

Anlaşıldığı üzere Tayyare İanesi kampanyası Osmanlı mali yapısının bir zorunluluğu olarak gündeme gelmiştir. Harbiye Nezareti ile Maliye Nezareti arasında ödenek yazışmalarının sonuçsuz kalması üzerine Donanma İanesi benzeri olarak gündeme gelmiştir. Halka ilk duyurulma tarihi olarak 12 Mart 1912 (28 Şubat 1328) tarihi tespit edilmiştir. Tayyare İanesinin kamuoyuna duyurulmasında Trablusgarp Savaşı ile Avrupa ve çevre ülkelerin havacılık alanındaki çalışmaları itici güç olarak kullanıldığı görülmektedir. Osmanlı Devletinin havacılık alanında Avrupa ve komşu ülkelerden geri kalmamasının gerekliliği sık sık vurgulanmıştır. Bağış ve yardım yoluyla alınacak uçaklara, bağışçıların isimlerinin verilmesi de bu dönemde gündeme getirilmiştir.

1.4. Tayyare İanesinin Donanma Cemiyeti Tarafından Yürütülmesi

Bağış toplama faaliyetinin tek bir elden merkezi olarak yürütülmesi ve takip edilmesine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Bu faaliyet için yeni bir teşkilat kurulmasını yerine mevcut ve bağış toplama konusunda deneyime sahip bir teşkilattan faydalanılmasının daha uygun ve verimli olacağı değerlendirilmiştir. Tayyare İanesinin de Donanma Cemiyeti tarafından yürütülmesinin uygun olacağı değerlendirilmiş olmalıdır. Mahmut Şevket Paşa yine 14 Mart 1912 tarihinde Donanma Cemiyeti’ne bir yazı göndererek Tayyare İanesi kampanyasının da

¹²⁴Kampanya başlatılan bu üç uçaktan “*Meşrutiyet*” isimli uçak hiç hayata geçirilememiş ve bu isimli bir uçak Türk havacılık tarihi içinde yer almamış olmasına rağmen bazı kaynaklarda alınan bir uçağa “*Meşrutiyet*” isminin verildiği bilgisi bulunmaktadır. Aydın, **agm.**, s.56.

¹²⁵**Sabah**, No: 8076, 2 Mart 1328, s.1.

Donanma Cemiyeti tarafından yürütülmesini ve bu amaçla ayrı bir hesap açılmasını talep etmiştir.¹²⁶ Mahmut Şevket Paşa yazısında;

“Muhteriat-ı cedideden olup askerlikçe fevaid-i mühimmesi takakkuk etmiş olan tayyarelerin ordu-yu Osmaniyede dahi tatbikatının dahi vücuda getirilmesi mukarrerdir. Tesisat-ı lazimesinin temini için bir çok erbab-ı hamiyet tarafından iane itasına ızhar-ı arzu edilmekte olduğu nazartı şükran ile görüliyor. Bu babda ciddi bir teşebbüs vaki olacak olsa memleketimizin hamiyet-i vataniye ile meşbu olan umum efradı tarafından ianeye iştirake ibzal-ı himmet olacağı memul-ü kavidir. Donanma ianesinin derc ve hıfzıyla hüsn-ü idaresinde şayan-ı fahr derecede kemal-i muvaffakiyeti meşhut olan cemiyet-i aliyyenizce bu vazife dahi deruhte buyrulduğu takdirde ianet-ı mev’ude ve muntazırının mekâdir-i mühimmeyi bulacağı derkâr olup bu suretle ordumuza büyük bir hizmet ifa edilmiş olur. Binaen-aleyh cemiyet-i aliyyelerince hemen teşebbüsat-ı mukteziyeye tevessül ile bu nama verilecek ianatin donanma ianesine karıştırılmayarak ayrıca cem ve hıfzı temin olunmak üzere başkaca bir şube teşkili ile ifa-i muameleye himmet buyrulması için cemiyet-i aliyyenin maiyet-i mübeccele-i vatanperveranesine müracaat ve mesai-i fiiliyesine intizar ediyorum efendim.”¹²⁷ demektedir.

Dönem gazetelerinde de yer alan bu talep Donanma Cemiyeti tarafından hemen kabul edilmiştir.¹²⁸ Donanma Cemiyeti Merkez-i Umumi İdaresinin olağanüstü toplantısında, Tayyare İanesinin cemiyet tarafından yürütülmesi isteği kabul edilerek, bağış kampanyasının düzenli takip edilebilmesi için cemiyet merkezinde bir şube ve hesap açılması kararı alınmıştır. Ayrıca Donanma Cemiyeti şubelerine Tayyare İanesi defteri açılması talimatı verilmiş ve bnkada da yeni kampanya için ayrı bir hesap açılmıştır.¹²⁹

18 Mart 1912 (5 Mart 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti’nin Tayyare İanesi toplanmaya başlanacağına ilişkin beyannamesi Sabah gazetesinde yayımlandı. Donanma Cemiyeti duyurusunda;

¹²⁶Kurter, **age.**, c.I, s.83. Mazlum Keyüsk’ün çalışmasında Donanma Cemiyeti’ne başvuru tarihi 13 Mart 1912 verilmiştir. Keyüsk, **age.**, c.I, s.27

¹²⁷Keyüsk, **age.**, c.I, s.27, 28.

¹²⁸**Tercüman-ı Hakikat**, No: 11116, 2 Mart 1328, s.2; Kurter, **age.**, c.I, s.83.

¹²⁹**Tercüman-ı Hakikat**, No: 11118, 4 Mart 1328, s.2; **Tanin**, No: 1273, 5 Mart 1328, s.4; Kurter, **age.**, c.I, s.83; Türkmen, “*Türk Havacılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket*”, s. 43; Kurt, “*Bağış Uçaklar*”, s.303

“Avn-i inayet-i bâr ve hamiyet-i Müslime-i Osmaniye’ye istinaden cemiyetimiz üç seneye karîb zamandan beri liva-i bahriyemize hemen kendisine muadil bir kuvvet zam ve ilavesine muvaffak olmuş ve millet-i necibemizin bu hususta gösterdiği âsar-ı semahat-ı vatanperverâne her türlü takdiratın fevkinde bulunmuştur.

Bugün vatandaşlarımız tarafından vukuu bulan müracaatın ve ibraz olunan tezahürat ve aynı zamanda bir tayyare filosu teşkil esbabının istikmali cihetinde matuf olduğundan cemiyetimizin maksad-ı teşkili kuvva-i bahriyemizin tezyid ve takviyesi hususundan ibaret olmakla beraber bu arzuyu vatanperverânenin de husûlpezîr olması menafî mühime-i milliye muktezasından bulunduğundan Harbiye Nezaret-i Celilesi’nin de gösterdiği lüzum üzerine bugünden itibaren kemâkân donanmamız iane-i milliyesine devam ile beraber bu hususun da temini maksadıyla erbab-ı fütüvvet ve hamiyet tarafından vukuu bulacak ianat için ayrıca bir hesap açarak derc-i îânata mübaşeret eylemiş ve umûm-u şubatımıza da bu vechle işâr-ı keyfiyet edilmiş olduğunu ilan ile kesb-i fahr-i mübayat eyler.

Ma’mafih sevâhilimizin vüs’ati ve donanmamızın hali hazırı itibariyle esas teşebbümümüzün icab ettiği müessir-i fedâkâreyi bir an nazar-ı dikkatten ayrı tutmayarak her iki cihetle izâl-i muavenet-i vatanperverânedan geri durmayacaklarını cemiyetperverân milletin hissiyat-ı müsellime-i fedakârîlerinden intizâr eyleriz.”¹³⁰ denilmektedir.

Donanma Cemiyeti’nin beyannamesi incelendiğinde; Cemiyetin asli görevi olan donanma için bağış toplama görevine vurgu yaptığı görülmektedir. Bu asli görevine rağmen cemiyet, halktan gelen yoğun istek ve Harbiye Nezareti’nin gösterdiği lüzum üzerine Tayyare İnesi toplanmasına başlanacağı bildirilmektedir. Bu açıklamanın yanında Donanma İnesi toplanmasına devam edileceği vurgulanmaktadır. Bildirinin son bölümünde halkımızın Donanma İnesine gösterdiği desteğin Tayyare İnesine de göstereceğine dair beklenti dile getirilmiştir. Beynamede Donanma Cemiyeti’nin tedirginliği de hissedilmektedir. Halk tarafından Donanma İnesinin sonlandırıldığı ve yerine Tayyare İnesinin başlatıldığına yönelik bir algı yaratılmamasına çalışıldığı, Donanma İnesinin devam ettiği, başlatılan Tayyare İnesi ile birlikte her iki bağışın da cemiyet tarafından toplanmasına devam edileceği sürekli vurgulanmaktadır.

¹³⁰ Sabah, No: 8079, 5 Mart 1328, s.1

Donanma Cemiyeti'nin Tayyare İanesi toplanmasına ve uygulamanın nasıl yapılacağına dair bir tamimi hemen bağlı şubelerine gönderdiği ve şubelerin görüşlerinin de aldığı görülmektedir. Donanma Cemiyeti Beyoğlu Şubesi 27 Mart 1912 (14 Mart 1328) tarihinde cevap vererek söz konusu tamimin kendisine bağlı şubelere gönderildiği bilgisini vermektedir.¹³¹

Donanma Cemiyeti Cerrahpaşa Şubesi ise kendisine 17 Mart 1912 (4 Mart 1328) tarihli tamim ile Tayyare İanesinin duyurulduğunu belirttikten sonra, bu kapsamında yapılacak bağışlara karşılık verilecek makbuzlara "*Tayyare İanesi*" yazılmasının istenmesini merkezden bu kampanyaya ait yeni makbuzlar gönderileceği olarak yorumlamıştır. Hem Donanma hem de Tayyare İanelerine aynı koçandan makbuz verilmesi durumunda makbuz hesabının karışacağını belirtmektedir. Tayyare İanesi için yapılan bağışlara makbuz verilmesi zorunluluğu olmasına rağmen bazı mahalle şubeleri tarafından makbuzsuz bağış toplandığının duyulduğunu bunun önüne geçilmesi ve her iki bağış kampanyasının ayrı makbuz koçanları ile takip edilmesi için Tayyare İanesine özel ayrı makbuz koçanlarının gönderilmesini istemiştir.¹³²

Donanma Cemiyeti Edirne Şubesi Donanma Cemiyeti Merkezi'ne gönderdiği 28 Mart 1912 (15 Mart 1328) tarihli yazısında; Tayyare İanesi için tiyatro ve benzeri faaliyet ve teşvikler ile bağış toplanmasına başlandığı ve büyük gayret sarf edildiğini açıklamaktadır. Yazının devamında bazı askeri birliklerin ve mahallerin Edirne Şubesi'ni atlayarak doğrudan cemiyet merkezine bağış gönderdiklerinin tespit edildiğinin ifade edilmektedir. Bu durumun diğer memur kesimlerine sirayet edebileceği değerlendirildiğinden bu gibi doğrudan yapılan bağışlara ait makbuzlarının takip ve kontrol edilebilmesi için Edirne Şubesine gönderilmesi talep edilmiştir.¹³³

Donanma Cemiyeti merkezinden bağlı şubelere 1 Nisan 1912 (19 Mart 1328) tarihinde tekrar bir tamim gönderildiği ve bu tamim içeriğinde asli görevleri olan

---

¹³¹TİTEA, Kt.: 294, G: 66, B: 66-2. Belgenin aslı EK-3'de verilmiştir.

¹³²TİTEA, Kt.: 219, G: 6, B: 6.

¹³³TİTEA, Kt.: 276, G: 20, B: 20.

Donanma İanesi yanında Tayyare İanesi toplanmasının şube işlemlerini ihlal ve işgal edip edilmeyeceğinin sorulduğu görülmektedir. Donanma Cemiyeti Edirne Şubesi'nin verdiği cevapta Tayyare İanesi toplanması görevinin çok büyük bir görev olmasına rağmen asıl görevin vatanın ilerleme ve yükselmesine yapılan hizmetler olduğu belirtilmiştir. Tayyare İanesi toplanmasının şubelerine ağır yük getirmeyeceği aksine merkezi olarak yürütülmesinin daha verimli olacağına bağlı şubelerinin de katılımıyla da karar verildiğini ifade etmektedir. Bundan sonra Edirne Şubesi bir önceki yazısındaki rahatsızlığına tekrar değinerek Edirne Vilayeti dâhilinden Cemiyet merkezine yapılan bağışlara ait makbuzların bağışların layıkıyla takip ve kontrol edilebilmesi için kendilerine gönderilmesi talebini yinelemektedir.¹³⁴

Donanma Cemiyeti Beyoğlu Şubesi ise 6 Nisan 1912 (24 Mart 1328) tarihli yazısında kendisine bağlı şubelerden doğrudan Cemiyet merkezine gönderilen bağışların takip edilemediğini belirtilerek kendisinin de bilgilendirilmesini ve merkezdeki defterde bu gibi bağışların kendi adına kayıt edilmesini talep etmiştir.¹³⁵

Dönem gazeteleri özellikle İstanbul'da bulunan Donanma Cemiyeti şubelerinin Tayyare İanesine mahsus hesap açtıkları okuyucularına duyurmuştur. Beyazıt¹³⁶, Beyoğlu¹³⁷, Sultanahmet¹³⁸ şubelerinin Tayyare İanesi için özel hesap oluşturdukları, uçak alımı için yapılacak bağışların Donanma İanesi kampanyası dâhilinde yapılan bağışlarla karıştırılmadan ayrı hesaplanacağını duyurusu yapılmıştır.

Yukarıda arz edilen belgelerden Tayyare İanesi kampanyasının Donanma Cemiyeti tarafından yürütülmesi talebinin kabul edilmesini müteakiben merkez tarafından bağlı şubelere duyurulduğu, Cemiyet merkezi tarafından Tayyare İanesi kapsamında bağışlanan paraların toplanması için bankada cari hesap açtırıldığı, bağışların kayıt edildiği defter tutulmaya başlandığı anlaşılmaktadır. Tayyare İanesi

---

¹³⁴TİTEA, Kt.: 276, G: 20, B: 20-1.

¹³⁵TİTEA, Kt.:294, G: 66, B: 66-1.

¹³⁶Tanin, No: 1278, 10 Mart 1328, s.3. aynı metin Tanin, No: 1281, 13 Mart 1328, s.4'de de yayımlanmış.

¹³⁷Tanin, No: 1274, 06 Mart 1328, s.4.

¹³⁸Tanin, No: 1292, 24 Mart 1328, s.5.

kayıt defterinde bağı her şube için ayrı bir sayfa veya hane açılmış olması muhtemeldir. Bağlı şubelerin de benzer uygulamaya gittikleri anlaşılmaktadır.

Uygulamaya getirilen esaslardan birisi de yapılan tüm bağışların makbuz karşılığı teslim alınması ve Tayyare İanesi için yapılan bağışlarda makbuzun üst tarafından Tayyare İanesi ifadesinin yazılmasıdır. Günümüzde kadar ulaşan ve Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi ile Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Arşivinde bulunan birçok bağış makbuzunun üstünde Tayyare İanesi ibaresinin yazılı olduğu görülmektedir.¹³⁹

Bağılı şubelerin isteklerine rağmen Tayyare İanesi için ayrı makbuz koçanı bastırılmadığı tespit edilmiştir. Fakat yukarıda verilen belgelerden bazı şubelerin mevcut iş yüklerini arttıracacağı gerekçesi ile Tayyare İanesi kampanyasının Donanma Cemiyeti tarafından yürütülmesine itiraz ettikleri sonucu elde edilmektedir. Bu itiraz karşısında konunun tekrar bağılılara sorulduğu ve alınan cevap üzerine Tayyare İanesi toplanmasında devam edildiği anlaşılmaktadır. Bu itiraza rağmen Edirne ve Beyoğlu Donanma Cemiyeti şubeleri örnek alındığında Tayyare İanesi kapsamında yapılan bağışların bağılı şubeler tarafından sıkı kontrol edildiği ve çeşitli faaliyetlerle bağış toplanmaya çalışıldığı yadsınamaz bir gerçektir.

Harbiye Nezareti'nden Donanma Cemiyeti merkezine gönderilen yazılarda, yapılan bağışların kontrol altında tutulmaya çalışıldığı görülmektedir. Harbiye Nezareti'nden Donanma Cemiyeti merkezine gönderilen 29 Nisan 1912 (16 Nisan 1328) tarihli yazıda; orduya kurulması kararlaştırılan havacılık teşkilatına esas olmak üzere kurularak uçuş okulunun bir plan dâhilinde bir an önce faaliyete geçirilmesinin gerekli oluşu belirtilerek bugüne kadar verilen bağışların ulaştığı miktarın bildirilmesi istenmektedir. Ayrıca on beş günlük aralıklarla bağış miktarının bildirilmesi de talep edilmektedir¹⁴⁰. 11 Temmuz 1912 (28 Haziran 1328) tarihli yazıda ise Tayyare İanesi ile satın alınan uçaklara ilave olarak birkaç uçak ve

¹³⁹ Tayyare İanesi kapmasında yapılan bağışlar karşılığında verilen makbuz örnekleri EK-4'de verilmiştir.

¹⁴⁰ TİTEA, Kt.: 219, G:2, B: 2-2.

teferruatının daha satın alınmasının zaruri olduğu, fabrikalar ile mukavele yapılmasından önce bedellerinin teminata alınmasının gerektiği bildirilmekte ve Tayyare İanesi kapsamında biriken meblağın süratle bildirilmesi talep edilmektedir.¹⁴¹

Bu iki yazıdan Harbiye Nezaretinde uçak satın alınması yönünde çalışma ve şirketler ile görüşmelerin devam ettiği, toplanan bağış miktarının kontrol altında tutulmaya çalışıldığı görülmektedir. Ancak Donanma Cemiyeti tarafından düzenli aralıklarla nezarete bilgi verilmediği de ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber Donanma Cemiyeti tarafından biriken bağışların düzenli aralıklarla Osmanlı Bankası İstanbul Şubesi'ne yatırıldığı ve karşılığında makbuz alındığı görülmektedir.

Tanin Gazetesi'nin 18 Mayıs 1912 (5 Mayıs 1328) tarihli nüshasında o güne kadar toplanan bağış miktarı hakkında bilgi vermektedir;

“Osmanlılar vatanlarının esbab-ı müdafaasını ihzarda diğer milletlere hakk-ı tevakkuflarını daima isbat ve izhâr ederler. Vatanın en mecru köşelerinde vatan hissiyle çarpan temiz, merd Osmanlı kalpleri hissiyat-ı vatanlarını gıpta-i bahşa fedakârlıklar ibrazıyla isbat ediyorlar. İşte vatanlarının azimkâr evlatları pek az bir zamanda memlekete dört tayyare parası ihda etti.”

sözleriyle yapılan bağışların övüldüğü haberde, bağış miktarının 779.592 kuruşa ulaştığı bilgisi verilmektedir. Toplanan bağış miktarından 736 kuruşun masraf olarak harcandığı bilgisi verilirken 313.085 kuruşun Harbiye Nezareti veznesine, 365.769 kuruşun da bankaya yatırıldığı bilgisi verilmiştir.¹⁴²

İlk bağış Padişah V. Mehmet Reşat tarafından yapılmıştır. 1.000 lira bağışlayan padişah, alınacak uçağa “*Osmanlı*” adı verilmesini istemiştir.¹⁴³ Padişahın bu isteği üzerine satın alınan ilk uçak olan iki kişilik ve dönemi için “*Harp Tayyaresi*” olarak tanımlanan Deperdussin modeli uçağa “*Osmanlı*” adı

¹⁴¹TİTEA, Kt.: 219, G:2, B: 2-3. Belgenin aslı EK-5’de verilmiştir.

¹⁴²Tanin, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

¹⁴³“Osmanlı” adı verilen Deperdussin uçağının fotoğrafı için bakınız EK-6.

verilmiştir.¹⁴⁴ Padişah V. Mehmet Reşat tarafından bağışlanan para, R.E.P. firmasına sipariş edilen 2 uçak bedeli ile 6 subay ve 5 makinistin eğitim ve harcırah giderleri için ihtiyaç duyulan 4000 liranın karşılanmasında kullanılmıştır.¹⁴⁵

Osmanlı havacılığını kurmakla görevlendirilen Kurmay Yarbay Süreyya Bey'in başkanlığındaki bir heyet, 6 Mayıs 1912 ile 5 Temmuz 1912 tarihleri arasında Avrupa'ya inceleme gezisine gönderildi. Bu gezi sırasında çeşitli uçak fabrikalarını gezen heyet, kurulması düşünülen hava okulunda ihtiyaç duyulacak bazı malzeme ve teçhizatı da satın almıştır.¹⁴⁶ Satın alınan bazı malzemelerin bedelleri ise Donanma Cemiyeti tarafından toplanan Tayyare İanesinden karşılanmış ve ödenmiştir. Okul için gerekli olan iki küçük ve bir büyük bez hangar ile bazı alet ve edevat için gerek duyulan 16.000 Frank 28 Mayıs 1328 tarihinde Paris Osmanlı Sefaretine gönderilmiştir.¹⁴⁷ Okulda kullanılmak üzere Paris'ten alınması düşünülen ikinci el üç otomobil için de Osmanlı Bankası çeki olarak 700 lira Tayyare İanesinden gönderilmiştir.¹⁴⁸ Görüldüğü üzere Tayyare İanesi kapsamında elde edilen mevduat sadece uçak alımına harcanmamıştır. Uçuş okulu oluşturmak için gerekli malzeme ve teçhizatın teminine de sarf edilmiştir.

Dönem gazeteleri, çeşitli bağış kampanya duyuruları ve bağış yapanlarının isim ve bağış miktarlarını yayınlamaya devam etti. Bu kapsamda gazeteler kamu ve özel kuruluşlar tarafından bağış kampanyalarına, bağış taahhütlerine ve yatırılan bağış miktarları yayınlanmaya devam etmiştir. Kampanya çağrılarında işlenen ana tema İtalyanların Trablusgarp'ta Türk askerlerine ve yerel mücahitlere karşı uçak kullanması oldu. Bu olgunun etrafında bağımsızlık ve toprak bütünlüğü koruma gereği ve ihtiyacı duyan Osmanlı Devleti'nin de ordusunda havacılık teşkilatı

¹⁴⁴**DM.**, Sayı: 26, Nisan 1328, s. 55; **Sabah**, No: 8077, 3 Mart 1328, s.1; **Tanin**, No: 1273, 5 Mart 1328, s. 4; **Tanin**, No: 1274, 6 Mart 1328, s. 3; **Tanin**, No: 1287, 19 Mart 1328, s.5; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11133, 19 Mart 1328, s.3; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11119, 5 Mart 1328, s.2; Kurter, **age.** c.I, s.83.

¹⁴⁵Kurter, **age.**, c.I, s.83.

¹⁴⁶Süreyya (İlmen) tarafından yapılan Avrupa seyahatinin ayrıntıları için bk.: Kürşad Karacağil, "*Süreyya (Paşa) İlmen ve Türk Havacılığı*", **Havacılık Tarihi Sempozyumu Bildirileri 1911-1923**, Hava Basımevi ve Neşriyat Komutanlığı, Ankara, 2015, s.31-39.

¹⁴⁷**ATASE**, BLH; D:179, K:92, F:1-39 ve F:1-41, Belgenin aslı EK-7'da verilmiştir.

¹⁴⁸**ATASE**, BLH; D:179, K:92, F:1-51.

kurması ve uçak kullanmaya başlaması gerekliliği sık sık kullanıldı. Özellikle Yunan ve Bulgar hükümetlerinin de uçak alımı ve havacılık teşkilatı kurma çabasında olmaları halkın milli duygularına hitap etmek ve bağış yapmaya yönlendirmek için sürekli gündemde tutuldu.

Yapılan bağışlar incelendiğinde 12 Mart 1912 tarihinde başladığını kabul edebileceğimiz Tayyare İnesi, takip eden Nisan, Mayıs, Haziran aylarında büyük ilgi gördüğü anlaşılmaktadır. Kamu kurumlarının taahhüt duyuruları ve yapılan bağışların yayınlanması bu dönemde itici güç oldu. Bu tarihten sonra uçak ve havacılık Osmanlı kamuoyunun neredeyse birinci gündem maddesi haline geldi.

Temmuz, Ağustos, Eylül döneminde özellikle bireysel bağışlar dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığında cüzi de olsa bir azalma görülmekle birlikte kurumsal bağışların devam etmekte olduğu dikkati çekmektedir. Ancak 8 Ekim 1912 tarihinde Balkan Savaşı'nın başlaması ile birlikte hızlı bir ilgi kaybının yaşandığı görülmektedir. Özellikle Birinci Balkan Savaşı döneminde yaşanan askeri yenilgiler ve göç krizi halkın ilgisinin bu acıların giderilmesine yönelik yeni açılan bağış kampanyalarına kaymasına neden oldu.

1913 yılı içinde Şüdeha İnesi, Mücahidin İnesi, Harp İnesi, İmalat-ı Harbiye İnesi, Hilal-i Ahmer İnesi, Harik İnesi gibi diğer birçok bağış kampanyasının başlatıldığı ve halkın ilgisinin bu bağışlara kaydığı tespit edilmiştir. Tayyare İnesi ise daha çok kurumlar tarafından yapılan bağışlarla devam etti. Hatta bu dönemde önceden yapılmış, özellikle de Jandarma Umum Kumandanlığı, Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü ile Osmanlı Ordusunun muvazzaf ve redif birlikleri tarafından önceden yapılan bağışların yeni bağış gibi gazetelerde duyurularak Tayyare İnesi kampanyasının yaşatılmaya ve devam ettirilmeye çalışıldığı görülür. Bu girişim bile yeterli olmayacak ve Birinci Balkan Savaşı'nı bitiren Londra Antlaşması (30 Mayıs 1913) imzalanmadan Tayyare İnesi sönümlenmiştir. Bu tarihten sonra havacılıkla ilgili olarak genellikle Türk ve hasım ülke uçaklarının yaptıkları uçuşlara dair haberler dönem gazetelerinde yer almaktadır.

İkinci Balkan Savaşı sırasında Türk havacılarının aktif görev almaları gazetelerde havacılık ve uçak haberlerinin artmasını sağlamakla beraber Tayyare İanesini canlandırmaya yeterli olmamıştır. Bu gerçeklerden yola çıkarak Trablusgarp Savaşı sayesinde hız ve ivme kazanan Tayyare İanesi kampanyasının sonunu başka bir savaş getirmiş ve Balkan Savaşı bağış kampanyasının sönümlenmesine neden olmuştur.

Tayyare İanesinin tekrar canlanması 8 Şubat 1914 tarihinde başlayan İstanbul-Kahire Hava Seyahati sayesinde¹⁴⁹ Bu hava seyahatinin yaşattığı heyecan 1914 yılının ilk yarısında Tayyare İanesinin tekrar canlanmasına vesile olmuştur.

---

¹⁴⁹ İstanbul-Kahire Hava Seyahatinin ayrıntıları için bk.; Önder Kocatürk, **Osmanlı Pilotlarının İstanbul-Kahire-İskenderiye Seyahati (Şubat-Mayıs 1914)**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2013.

İKİNCİ BÖLÜM

BALKAN SAVAŞI ÖNCESİNDE YAPILAN BAĞIŞ VE YARDIMLAR

12 Mart 1912 tarihinde gazetelerde duyurulması ile başlayan Tayyare İnesi kampanyasına ilk başta halkın ve kurumların çok olumlu tepki gösterdiği ve kampanyanın hemen benimsendiği görülmektedir. Kampanyayı duyuran Sabah gazetesi ve onu takip eden Tanin gazetesinde ve diğer gazetelerde hemen her gün yapılan bağış miktarları ile birlikte kampanyanın desteklenmesini içeren birçok mektup yayınlanmıştır.

Sabah gazetesi yapılan bağışları ismen duyurmaya devam ederken okuyucularından gelen mektuplara da yer vermiştir. 16 Mart 1912 (3 Mart 1328) tarihinde ismi verilemeyen kadın mektubunda; “*Biz kadınlar neden kendi hissemize düşen yardımı yapmayalım?*” diye sormuştur. Bu yardımı yapacak yol ve tasarruf yöntemi olarak da işlemez ve dantelsiz yastık kullanımını, basma yerine yünlü kumaştan elbiseler giyilmesini teklif etmiştir. Bu küçük tasarruflardan büyük meblağlara ulaşılabileceğini belirtmiş ve mektubunun tüm kadınlara ulaştırılması arzuladığını belirtmiştir.¹⁵⁰

Donanma Cemiyeti'nin Tayyare İnesi kampanyası yürütme sorumluluğunu üstlenmesinden sonra Mahmut Şevket Paşa'nın önündeki sorun R.E.P. fabrikası ile yapılacak sözleşme bedelinin ödenmesi olmuştur. R.E.P. fabrikasından satın alınan iki uçak karşılığında, altı subaya pilotaj eğitimi, beş personele makinistlik ve marangozluk eğitiminin ücretsiz verilmesi sözleşmeye bağlanmıştır. Alınacak R.E.P uçaklarının sözleşme bedeli ve Fransa'ya gönderilecek personeli harcırahları için toplam 4.000 liraya ihtiyaç duyulmuştur. İhtiyaç duyulan bu miktarın 1.000 lirası Padişah V. Mehmet Reşat'ın bağışladığı 1000 liradan karşılanmış, geri kalan 3.000 lira ise, 20 Mart'ta Harbiye Nazırı tarafından Donanma Cemiyeti'nden istenmiştir.¹⁵¹ Mahmut Şevket Paşa, Donanma Cemiyeti'ne gönderdiği yazıda;

¹⁵⁰Sabah, No: 8077, 3 Mart 1328, s.1.

¹⁵¹Kurter, age., c.I, s.83-84.

“Hamiyetmendan ahali tarafından tayyare ianesi olarak ita kılınacak mebaliğın Donanma-yi Osmani ianesi misillü haz ve hıfz edilmesi merkez-i umumiyece deruhte buyrulmuş idi. Fransa’da kain R.E.P. fabrikasından ma’teferuat iki tayyarenin mübayaası takarrur ederek bunun için 4.000 liraya lüzum-u acil vardır. ordu-yu hümayunları hakkında her an meşhut-u bahire-i şükran olmakta bulunan ianat-ı aliye-i husrevaneleri cümle-i mübeccelesinden olmak üzere taraf-ı eşref-i hazret-i hilafetpenahiden tayyare mübayaası için ihsan buyrulan 1.000 lira mevcut olduğundan üst tarafı olan 3.000 liranı cem edilerek tayyare ianesinden mahsubu icra edilmek üzere merkez-i umumice tesviyesi kabil olduğu takdirde itası ve mümkün olmadığı surette başka suretle tedarikine bakılmak üzere keyfiyetin hemen ifası hususuna himem-i aliyyeleri masruf buyrulmak babında irade efendim hazretlerininindir. “¹⁵² demektedir.

Talep edilen 3.000 liranın Donanma Cemiyeti tarafından Harbiye Nezareti’ne verilmesi sayesinde R.E.P. fabrikası ile sözleşme yapılabildiği. Fabrikadan alınan ilk uçak Nisan 1912 ayı içinde İstanbul’a gelmiş ve “Ordu” adı verilmiştir.¹⁵³

12 Mart 1912 tarihinde Tayyare İanesi duyurusunun yapılmasından sonra Osmanlı toplumunun birçok kesiminden bağış yapılmaya başlanmıştır. İlk başlarda ferdi olarak yapılan bağışlar, gazetelerde yayımlanarak bağış kampanyasına duyulan ilginin arttırılmasına çalışıldığı görülmektedir. Yine bu dönemde birçok kamu kuruluşu ve meslek grupları tarafından kendi kurumlarının veya mesleklerinin ismi verilecek uçak alımı için kampanya çağrıları gazetelerde yer almıştır. “Gümrük”, “Posta”, “Telgraf”, “Telefon”, “Muallimin”, “Mektepliler”, “Sultan Selim”, “Talebe”, “Reji”, “Dava Vekilleri” ve “İlmiye” isimli uçaklar için kampanyalar bunlardan bir kaçıdır.

Donanma Cemiyeti şubeleri de gerek bağış kutuları gezdirilerek gerekse çeşitli etkinlikler düzenleyerek bağış toplamaya gayret etmiştir.

Donanma cemiyeti tarafından Haziran –Temmuz 1912 ayları içinde;

1 Haziran 1912 (19 Mayıs 1328)’de; 2.433 kuruş 20 para,¹⁵⁴

¹⁵²Keyüsk, **age.**, c.I, s.28.

¹⁵³Osman Yalçın tarafından yayınlanan bir makalede Padişah V. Mehmet Reşat tarafından bağışlanan 1.000 lira karşılığında, Deperdussin modeli uçağa “Ordu” adı verildiği bilgisi bulunmaktadır. Osman Yalçın, “Bağış Uçakları”, s.195.

¹⁵⁴TİTEA, Kt.: 219, G:25, B: 25-3. Bu paralı Kırcaali’de konuşlu 36 Nizamiye Alayının 2. Taburu efradı tarafından bağışlandığı Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetinden Donanma Cemiyetine gönderilen yazıdan anlaşılmaktadır. TİTEA, Kt.: 219, G:25, B: 25-4.

1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1912)'de; 59. 283 kuruş 36 para,¹⁵⁵

2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328)'de; 35.438 kuruş 8 para,¹⁵⁶

3 Temmuz 1912 (20 Haziran 1328)'de; 4.390 kuruş 8 para¹⁵⁷ olmak üzere toplam 101.545 kuruş 36 para yatırıldığı tespit edilmiştir.

1912 yılı içine açılan bağış kampanyaları içinde resmi kurum ve kuruluşların kampanyaları büyük bir önem taşımaktadır. Osmanlı Ordusu bağış kampanyasını diğer kamu kurumlarının kampanyaları takip etmiştir. Adliye, Nafia, Rüşumat ve benzeri bağış kampanyalarının birbirlerini örnek aldıkları ve birbirlerini tetikledikleri söylenebilir. Bu kampanyaların çoğunluğu kurum merkezi tarafından kabullenip benimsenmiş, merkezi olarak takip ve kontrol edilmiş kampanyalardır. Bu kampanyaların ortak özelliği, bağış kampanyasının yönetilmesi ve takip edilmesi amacıyla özel bir komisyon kurulmuş olmasıdır. Diğer bir ortak nokta ise kampanyanın şartlarının belirlenmiş olmasıdır. Özellikle bağış yapma usulleri belirlenmiştir. En çok tercih edilen yöntem alınan aylık maaşın belli bir miktarının bağışlanması şeklindedir. Makam veya rütbe bazında bağış miktarı tespitinden sonra bağlı birimlerdeki personel sayısına göre vermeyi taahhüt ettikleri bağış miktarları ve kaç taksitte ödeyecekleri bilgisi alınmış ve kurulan komisyonlar aracılığı ile aylık ve toplam taahhütlerin karşılanıp karşılanmadığı kontrol edilmiştir. Taahhüt ettiği kadar bağış göndermeyen veya aylık bağış ödemesini yapmayan birimlerin ikaz edildikleri de sıkça görülmüştür. Bu tip bağış uygulamasında bağışın gönüllülükten çıkarak bir zorunluluk şeklinde uygulandığı söylenebilir. Kurum merkezleri tarafından başlatılan kampanyaların bir diğer özelliği de nizamnamesinin bulunmasıdır. Böylece bağış toplamam faaliyetlerinin belirlenmiş bir kurallar dizini içinde devamlılığı sağlanmıştır.

Bunun haricinde Osmanlı kamu düzeni içinde yer alan kurumların çalışanları tarafından kendi girişimleri ile başlattıkları ve merkezileşmemiş, kurum merkezi tarafından sorumluluğu üstlenilmemiş ve takip edilmemiş kampanyalar da vardır.

¹⁵⁵TİTEA, Kt.: 219, G:25, B: 25-7 ve 25-8.

¹⁵⁶TİTEA, Kt.: 219, G:25, B: 25-5 ve 25-6.

¹⁵⁷TİTEA, Kt.: 219, G:25, B: 25 ve 25-1.

İleride inceleneceği gibi bu kampanyalar kendi kurumlarında çalışanları ve meslek gruplarını kendi gruplarının isimlerini alacak bir uçak için bağış yapmaya davet etmiştir. Bu tip kampanyada kurum merkezinin sorumluluk almaması nedeniyle kampanyanın merkezileşmediği, kurum çalışanlarının kendi iradelerine bırakıldığı görülmektedir. Çalışmamız sırasında takip edilmesinde en çok güçlük çekilen bu tür kampanyalar olmuştur. Yapılan ve gazetelerde duyurulan bağışların hangi kampanya ve hangi uçak için yapıldığı bilgisinin yer almaması bağışların gruplandırılmasında ve takip edilmesinde güçlükler yaratmaktadır. Bu durum karşısında benzer meslek ve kurum çalışanlarının yaptıkları bağışlar, o meslek grubu ve çalışanları tarafından teklif edilmiş ve başlatılmış bağış kampanyası dâhilinde yapıldığı kabul edilmiş ve değerlendirilmiştir.

2.1. Balkan Savaşı Öncesinde Uçak Alımı İle Sonuçlanan Bağış ve Kampanyalar

Bağışların incelenmesinde başarı kıstası olarak; bağış ve kampanyanın bir uçak alımı ile sonuçlanıp sonuçlanmadığı temel alınmıştır. Dönem içinde birçok bağış kampanyası açılmıştır. Bu kampanyalar içinde meslek grupları, sosyal çevre grupları ve çeşitli kamu kurumları tarafından açılan bağış kampanyaları göze çarpmaktadır. Bu kampanyaların hepsinde alınacak uçağa bir isim verilmesi amaçlanmış ve kampanya bu uçak ismi ile duyurularak yürütülmüştür. Bu nedenle Türk havacılık tarihi içinde söz konusu uçağın yer alıp almadığı dikkate alınmıştır. Başarı kıstasında toplanan bağış miktarının bir uçak alımına yeterli olup olmadığı değil, kampanya ismini taşıyan bir uçağın var olup olmadığı başarı kıstası olarak belirlenmiştir. Çoğunlukla bireysel bağışların ve kampanyayı açan kurumun merkezi yönetimi tarafından takip ve kontrolü yapılan bağışların başarıya ulaştığı tespit edilmiştir. Takip eden maddelerde gerek bireysel gerekse kurumsal olarak başarıya ulaşan ve kampanya isminin verildiği bir uçak alımı ile sonuçlanan bağışlar incelenmiştir.

2.1.1. Padişah Mehmet Reşat'ın Bağışı "Osmanlı" Tayyaresi

Tayyare İanesi kampanyasının başlatılmasından hemen sonra, 15 Mart 1912 (03 Mart 1328) günü yapılan Cuma Selamlığı töreninden sonra Padişah V. Mehmet Reşat, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'yı huzuruna çağırıştır. Padişah V. Mehmet Reşat, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'ya Tayyare İanesi menfaatine 1.000 Osmanlı lirası bağışta bulunduğunu bildirmiştir. Bu sırada padişah;

“Orduya muavenet etmekle bir haz ve sürûr his ederim. Çünkü biliyorum ki ordu beni sever, ben de orduyu severim” sözleriyle hislerini açıklamıştır.

Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa da Padişaha, tüm ordu mensuplarının kendisine sadakatle bağlı ve uğrunda can vermeye hazır olduklarını ve bu bağıştan büyük mutluluk duyulacağını ifade etmiştir. Padişah V. Mehmet Reşat, bağışladığı para ile alınacak uçağa “*Osmanlı*” adının verilmesini emretmiştir.¹⁵⁸

Tercüman-ı Hakikat gazetesi;

*“Nehabe-i amal-ı şahaneleri Ordu-yu Hümayunun teali-i intizam ve satveti maksur olan kumandan-ı umumi-i akdesimiz padişahımız efendimiz hazretleri muhteri'at-ı cedededen olan tayyareler tatbikatında dahi Ordu-yu hümayunun hisseyab-ı tekâmül olması maksadını teshilen cib-i hümayun-u mülukhanelerinden bin lira-i osmani inayet ve ihsan buyurmuşlardır”*¹⁵⁹

Tanin gazetesi de Padişah V. Mehmet Reşat'ın uçak bağışını 18 Mart 1912 (5 Mart 1328) tarihli sayısında yayınlamıştır. Gazetenin haberi;

“Necibe-i amal-ı şahaneleri Ordu-yu Hümayunun teali-i intizam ve satveti cihetine maksur olan kumandan-ı umumi-i akdesimiz padişahımız efendimiz hazretleri muhteriat-ı cedededen olan tayyareler tatbikatından dahi Ordu-yu Hümayunun hisse-yab-ı tekâmül olması maksadını teshilen celb-i

¹⁵⁸**Sabah**, No: 8077, 3 Mart 1328, s.1; Kurter, **age**. c.I, s.83. Osman Yalçın tarafından yayınlanan bir makalede Padişah V. Mehmet Reşat tarafından bağışlanan 1.000 lira karşılığında, Deperdussin modeli uçağa “*Ordu*” adı verildiği bilgisi bulunmaktadır. Yalçın, “*Bağış Uçakları*”, s.195.

¹⁵⁹**Tercüman-ı Hakikat**, No: 11119, 5 Mart 1328, s.2.

*hümayun mülukanelerinden 1000 lira-i Osmani inayet ve ihsan buyurmuşlardır*¹⁶⁰ satırlarıyla duyurmuştur.

Gazetenin 19 Mart 1912 (6 Mart 1328) tarihli nüshasında ise Padişah V. Mehmet Reşat tarafından bağışlanan 1.000 liranın evvelki gün yaverlerinden Ertuğrul Vapuru süvarisi Miralay Hafız İbrahim Bey tarafından Harbiye Nezareti veznesine teslim edildiği bilgisini vermektedir.¹⁶¹

Donanma Mecmuasının Nisan 1328 sayısında, Padişah V Mehmet Reşat tarafından ihsan buyrulan 108.000 kuruşun 15 Mart 1328 tarihinde Donana Cemiyeti veznesine gönderildiği bilgisi yer almaktadır.¹⁶² Tercüman-ı Hakikat gazetesinin 01 Nisan 1312 (19 Mart 1328) tarihli sayısında Donanma-i Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'ne dayanarak verdiği bağış yapanlar isim listesinde “*Taraf-ı Hazret-i Penahiden*” ifadesinin karşısında 108,000 kuruş miktarı yazılıdır.¹⁶³

Padişah V. Mehmet Reşat tarafından bağışlanan para, R.E.P. firmasına sipariş edilen 2 uçak bedeli ile 6 subay ve 5 makinistin eğitim ve harcırah giderleri için ihtiyaç duyulan 4000 liranın karşılanmasında kullanılmıştır.¹⁶⁴ Buna rağmen, önceden sipariş edilen ve Nisan ayı ortasında İstanbul'a gelen Depersussin¹⁶⁵ modeli iki uçaktan, iki kişilik olanına Padişahın isteğine uygun olarak “*Osmanlı*” ismi verilmiştir.¹⁶⁶

¹⁶⁰Tanin, No: 1273, 5 Mart 1328, s. 4.

¹⁶¹Tanin, No: 1274, 6 Mart 1328, s. 3.

¹⁶²DM., Sayı: 26, Nisan 1328, s. 55.

¹⁶³Tercüman-ı Hakikat, No: 11133, 19 Mart 1328, s.3. Ayrıca Tanin gazetesinin 19 Mart 1328 tarihli nüshasında Donanma Cemiyeti tarafından yayınlanan bağış yapanların listesinin içinde “*Taraf-ı Hazret-i Padişahiden ihsan buyrulup Harbiye Nezareti'nden gönderilen*” bilgisi yer almaktadır.

¹⁶⁴Tanin, No: 1287, 19 Mart 1328, s.5.

¹⁶⁵Kurter, age., c.I, s.83.

¹⁶⁶Deperdussin Uçağı: Envantere biri tek kişilik, ikisi çift kişilik olmak üzere toplam 3 adet Deperdussin uçağı girmiştir. Çift kişilik uçaklardan birisine “Osmanlı” diğerine “Prens Celalettin” adı verilmiştir. “Osmanlı” isimli uçak Balkan Savaşı süresince Fazıl Bey tarafından kullanılmış ve 3 Mayıs 1915 tarihinde İstanbul boğazına yaklaşan Rus donanmasının keşfi görevi sırasında yerden açılan dost ateşi düşmüştür. “Prens Celalettin” isimli uçak 08 Şubat 1914 tarihinde başlayan İstanbul-Kahire Seferi sırasında Nuri Bey tarafından kullanılmış ve 14 Mart 1914 tarihinde Yafa'da denize düşmüştür. **Uçak Albümü 1911-2009**, s.01.

¹⁶⁶Kurter, age., c.I, s.87. 1913 yılında Ayastefanos Tayyare Mektebini konu alan bir seri haber yayınlayan Tercüman-ı Hakikat gazetesinde yer alan bilgiye göre; uçak kırmızı renkli ve “Osmanlı” ismi uçağın her iki yanında yazılıdır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11602, 12 Temmuz 1329, s.3.

“Osmanlı” uçağı Balkan Savaşı¹⁶⁷ sırasında Pilot Üsteğmen Fethi Bey tarafından kullanılmıştır.¹⁶⁸ Türk havacılık tarihinde ilk gece uçuşu bu uçak tarafından yapılmıştır. Uçuşun tam tarihi tespit edilememiş olmasına rağmen 10 Şubat 1913 tarihinden sonra yapılmış olması muhtemeldir.¹⁶⁹ “Osmanlı” uçağı bu görev uçuşu haricinde Balkan Savaşı süresince pilot Üsteğmen Fethi Bey’in idaresinde birçok keşif görevleri yapmıştır.

“Osmanlı” uçağının Türk havacılık tarihine yaşattığı ilkler bunlarla sınırlı değildir. 29 Ekim 1913 tarihinde dönemin Dâhiliye Nazırı Talat Bey ve İstanbul Muhafızı, 1. Kolordu Komutanı Cemal Paşa, Fethi Bey’in idaresinde “Osmanlı” uçağı ile uçmuşlardır.¹⁷⁰

İlk kez bir Türk kadını da “Osmanlı” uçağı sayesinde uçmuştur. Müdafaa-i Hukûk-u Nisvân Cemiyeti (Kadınların Haklarını Savunma Derneği) üyesi ve derneğin yayın organı olan “Kadınlar Dünyası” dergisinin yazarlarından. Belkis

¹⁶⁷Balkan Savaşı havacılık faaliyetleri için bk.: Serap Taşdemir, “Aviation Activities Of The Ottoman Empire In The Balkan Wars”, **The Centenary Of The Balkan Wars (1912-1913): Contested Stances**, Volume II, (Ed.) Mustafa Türkeş, Akara, 2014, s.929-940 ve Karacağıl; “Balkan Savaşlarında...”, s.73-90.

¹⁶⁸Kurter, **age.**, c.I, s137.

¹⁶⁹İlk gece uçuşu kaynaklarda aktarıldığına göre şöyle gerçekleşmiştir. Şarköy çıkarmasından sonra karargâh Ayastefanos’ta kurmuştur. Genel Karargâh, Bulgarların bir taarruz hazırlığı içerisinde olmalarından kuşkuluyor ve geceleri yeni bataryaları mevzilendirdiklerine dair istihbarat alıyordu. 10. Kolordu Kurmay Başkanı Yarbay Enver Bey bu haberlerin doğruluk derecesinin saptanması amacıyla Harekât Şube Müdürü Binbaşı Sedat’ı (Doğruer) arayarak, bir hava keşfine rasit olarak çıkması emrini verdi. İlk defa uçağa binecek olan Sedat Bey anılarında anlattığına göre; Ayastefanos meydanına geldiği zaman hava hafif yağışlı ve nemli olmasına rağmen hava soğuk değildir. Sedat Bey Ayastefanos meydanının çimle kaplı olduğunu da söylemektedir. Keşif için “Osmanlı” uçağı ve pilot Üsteğmen Fethi Bey görevlendirilmiştir. Uçuş başlangıcında, Marmara denizi kıyısı takip edilir. Güneşin batışına az bir zaman kala, Çatalca temas hattı üzerine gelinir ve hat boyunca keşfe başlanır. “Osmanlı” isimli Deperdussin uçağında rasit yani özlemci önde, pilot ise arka da oturmaktadır. Sedat Bey elindeki haritadan, Bulgar birliklerinin yerlerini ve top mevzilerini takip etti. Uçakta önde ve motora yakın oturan Sedat Bey’in gözlüğüne motordan devamlı yağ sıçramış ve görüşünü engellemiş ve mecburen uçuş gözlüğünü çıkartarak çıplak gözle bakmak zorunda kalmıştı. Uçuş sırasında Sedat Bey, Bulgarların bir saldırı hazırlığında olmadığını, yeni top bataryalarının gelmediğini, batarya mevzilerinde ve ihtiyat birliklerinin yerlerinde bir değişiklik olmadığını tespit etmiştir. Geri dönüş rotasında, Bulgar ve Türk birliklerinden uçağa ateş açıldı. Uçakta pusula bulunmamasından dolayı Ayastefanos’a geri dönebilmek için tekrar deniz kıyısına çıkıldı. Bu da yolun uzamasında neden oldu. Uçuşun son kısmı tamamen gece karanlığında yapıldı. Uçağın meydanı bulabilmesi ve iniş yapabilmesi için Ayastefanos meydanında dört büyük ateş yakıldı. Uçak yere indiğinde benzini tamamen tükenmiş durumdaydı ve son yaklaşmayı planör uçuşu ile yapmıştır. Aydar, **age.**, s.3; Kurter, **age.**, c.I, s.145.

¹⁷⁰**Servet-i Fünûn**; No: 1171, 31 Teşrin-i Evvel 1329, s.4, 5; Kurter, **age.**, c.I, s.197; Kansu, vd., **age.**, s.145.

Şevket Hanım 1 Aralık 1913¹⁷¹ tarihinde yine Fethi Bey'in idare ettiği "Osmanlı" uçağı ile uçarak Türk ve İslam dünyasında ilk uçan kadın unvanını elde etmiştir. 15 dakika süren bu uçuş sırasında Belkıs Şevket Hanım;

"Osmanlı Müdafaa-i Hukûk-u Nisvân Cemiyeti azasından ve Kadınlar Dünyası muharrirlerinden Belkıs Şevket Osmanlı ve İslam Kadınlığı namına havada tayran ederken 'Kadınlar Dünyası' ismiyle bir tayyare ihdasını bila-tefrik din ve mezheb Osmanlı kadınlığından bekler"

cümlelerine havi propaganda kartlarını uçaktan atarak İstanbul halkını Tayyare İlanesine katılmaya davet etmiştir.¹⁷²

"Osmanlı" uçağının hizmet dışı kalışı da başka bir ilk yaşanması sonucudur. Uçak, Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında Ayastefanos Tayyare Mektebi'nde eğitim uçağı olarak kullanılmaktadır. 3 Mayıs 1915 tarihinde Rus filosunun Karadeniz'den boğaza yaklaştığı sahil gözetleme postaları tarafından rapor edilmiş ve Başkomutanlık Vekâleti, Ayastefanos Tayyare Mektebi'ne keşif ve gözetleme için bir uçak gönderilmesini emretmiştir. Mektepte bulunan pilot Yüzbaşı Fevzi Bey, yanına rasit olarak, rasit kursunda bulunan Teğmen Sami Beyi alarak, "Osmanlı" uçağı ile uçuşa çıkmıştır. Uskumru köyü üzerine geldikleri sırada, jandarmalar tarafından Rus uçağı sanılarak, "Osmanlı" uçağına tüfek ateşi açılmış, uçağın irtifa dümeni kumanda telleri makaralarından çıkmıştır. Pilot Fevzi Bey kumandalara hâkim olmaya çalışırken, uçak birkaç takla atmış ve Rasit Teğmen Sami Bey, 500 metre irtifada uçaktan dışarıya fırlamıştır. Terse giren uçak, Belgrat ormanında ağaçlara çarparak parçalanmıştır. Her iki havacı da şehit olmuştur.¹⁷³ Pilot Yüzbaşı Fevzi Bey, Teğmen Sami Bey, Birinci Dünya Savaşı'nın ilk şehit havacıları olurken, "Osmanlı" uçağı da dost ateşi ile düşen ilk ve bilindiği kadarıyla da son uçak olmuştur.

¹⁷¹Birçok kaynakta uçuşun 30 Kasım 1913 tarihinde gerçekleştiği yazılmış olmasına rağmen uçuş 1 Aralık 1913'de gerçekleşmiş ve ertesi günkü gazetelerde geniş yer bulmuştur. **Tanin**, No: 1774, 19 Teşrin-i Sani 1329, s.1. **Servet-i Fünûn** dergisi uçuşun 1 Aralık 1913 (18 Teşrin-i Evvel 1329) tarihinde yapıldığı bilgisini vermektedir. **Servet-i Fünûn**, No: 1174, 21 Teşrin-i Sani 1329, s.80.

¹⁷²**Kadınlar Dünyası**, No: 18, 16 Teşrin-i Sani 1328, s.2; **Kadınlar Dünyası**, No: 19, 23 Teşrin-i Sani 1329, s.3; **Servet-i Fünûn**, No: 1174, 21 Teşrin-i Sani 1329, s.80, 81; **Servet-i Fünûn**, No: 1175, 28 Teşrin-i Sani 1329, s.109; Kurter, **age.**, c.I, s.195; Aydar, **age.**, s.61.

¹⁷³Kurter, **age.**, c.II, s.120, 121.

2.1.2. Mehmet Rıza Paşa'nın Bağışı "Vatan" Tayyaresi

Mehmet Rıza Paşa, Sultan II. Abdülhamid'e on yedi sene seraskerlik yapmıştır. Aynı zamanda Osmanlıda ilk askerî havacılık çalışmalarını başlatmak üzere görevlendirilen Kurmay Yarbay Süreyya Bey'in (İlmen) babasıdır.¹⁷⁴

Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın talimatıyla, Kurmay Yarbay Süreyya Bey başkanlığındaki bir heyet Avrupa'ya gönderilmiştir. Bu seyahat Türk havacılık tarihi açısından büyük bir öneme sahiptir. Seyahatin amacı, bir havacılık okulunun kurulması için Avrupa ülkelerinde incelemeler yapmak, ayrıca Trablusgarp Savaşı'nda kullanılmak üzere uçak, balon ve bombalar satın almaktır. 6 Mayıs 1912'de başlayan seyahat 5 Temmuz'da tamamlanmıştır. Seyahat süresince Avusturya, Almanya, Fransa ve İngiltere'de bulunan uçak ve balon fabrikaları gezilmiş, uçak ve malzeme alımı ve bazı yabancı pilotlarla anlaşma yapılmıştır.¹⁷⁵

Süreyya Bey bu seyahati esnasında, Almanya'da bulunduğu sırada, 19 Mayıs 1912 (6 Mayıs 1328) tarihinde Harbiye Nezareti'ne çektiği telgrafla babası Rıza Paşa tarafından alınacak bir uçağın orduya kabul edilmesini rica etmiştir.¹⁷⁶ Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa tarafından 23 Haziran 1912 tarihinde Süreyya Bey'e gönderilen cevapta;

*"Saika-i hab-ı vatanla ordu-yu hümayuna karşı izhar buyrulan bu gibi asar-ı muhallasatın ma'at teşekkür kabulü tabiidir."*¹⁷⁷ denilmektedir.

Süreyya Bey aldığı bu olumlu cevap üzerine Fransa'da bulunan Bleriot fabrikasından Bleriot XI-2¹⁷⁸ modeli bir uçağı babası Mehmet Rıza Paşa adına satın almıştır.

¹⁷⁴Karacağil, "Süreyya (İlmen) Paşa...", s.217, 218.

¹⁷⁵Kurter, **age.**, c.I, s. 92,93; İlmen, **age.**, s.94; Karacağil, "Süreyya (İlmen) Paşa...", s.223-227.

¹⁷⁶ATASE, BHK, Kt: 179, D: 92, F: 2; Kural, **age.**, s.163; Keyüsk, **age.**, c.I, s.77; İlmen, **age.**, s.78, Karacağil, "Süreyya (İlmen) Paşa...", s.228. Belgenin aslı EK-27'de verilmiştir.

¹⁷⁷ATASE, BHK, Kt: 179, D: 92, F: 2-1; Karacağil, "Süreyya (İlmen) Paşa...", s.228.

¹⁷⁸**Bleriot XI-2:** Bleriot XI uçağı, keşif ve eğitim uçağıdır. 5 adet iki kişilik keşif, 3 adet tek kişilik Bleriot XI eğitim uçağı envantere girmiştir. İki kişilik uçaklara "Vatan", "Muavenet-i Milliye", "Tarık Bin Ziyad", "Ertuğrul" ve "Edremit" isimleri verilmiştir. Bleriot XI uçakları, Osmanlı havacılığı bünyesinde 1912-1914 yılları arasında görev yapmıştır. **Uçak Albümü 1911-2009**, s.5. Silahsız olan Bleriot XI uçakları, Fransa-Fas, Trablusgarp, Balkan Savaşları ile Birinci Dünya Savaşı'nın başında Fransa, İngiltere, Bulgaristan, Yunanistan, Belçika, İtalya ve Osmanlı Devleti tarafından kullanılmıştır. 70 Beygir gücünde rotatif Gnome motoruna sahip olan uçağın boş ağırlığı 346,5 kg (770 libre), azami ağırlığı ise 827,1 kg (1.838 libre)'dir. Deniz seviyesinde 122 km/s (66 mph) hız

Harbiye Nezareti'nden Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesine gönderilen 4 Eylül 1912 (22 Ağustos 1328) yazıda Rıza Paşa tarafından orduya hediye edilen uçağın İstanbul'a geldiği ve yapılan bağışın Ceride-i Askeriye dergisinde duyurulması emredilmiştir. Yazının tamamında;

“Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Daire-i Aliyesi ikinci şubesinde memur kaymakam izzetlü Süreyya Bey'in pederleri tarafından ordu-yu hümayuna bir hizmet-i müfthire olmak üzere ihda edilen Bleryo sistemindeki iki kişilik bir aded tayyare bu kere Dersaadet'e vürüd eylemiş Ayastefanos'ta kain Tayyare Mektebi'ne teslim edilmiş olmağla hidemat-ı vakası şayan-ı şükran bulunmuş olduğundan Ceride-i Askeriye ile ilanı zımmında iş bu muhtıra Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesine takdim kılındı.”¹⁷⁹ denilmektedir.

Alınan uçağa Rıza Paşa'nın isteği üzerine “*Vatan*” ismi verilmiştir.¹⁸⁰ Rıza Paşa'nın uçak bağışı dönemin gazetelerinde de yer bulmuştur. Tercüman-ı Hakikat gazetesi Midilli'de bulunan Rıza Paşa'nın uçak alımı için 1.600 lira bağışladığını ve uçağa “*Vatan*” isminin verilmesi isteğini haber yapmıştır.¹⁸¹

Gazete ertesi günkü nüshasında Rıza Paşa'nın uçak bağışından etkilenen Ayan Meclisi başkanı Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın da böylesine hayırlı bir işe sahip olmak amacıyla, uçak sistem ve fiyatlarını incelemek ve orduya en faydalısından iki uçak satın almak için Avrupa'ya özel görevli bir memur göndereceğini haber verdi.¹⁸²

“*Vatan*” uçağı Bleriot XI-2 modeli iki kişilik keşif uçağıdır.¹⁸³ Balkan Savaşı'nın başlamasından önce, 9 Ekim 1912 tarihinde, Başkomutanlık Vekâleti,

---

yapabilen uçak 3 saat 30 dakika havada kalabilir. 11,16 metre (33 feet 11 inch) boyundadır. Kanat açıklığı (27 feet 10 inch) 9,16 metre olan uçağın yüksekliği 2,76 metre (8 feet 5 inch)'dir. Kenneth Munson, **Aircraft Of World War I**, Ian Allan, London, bty., s. 36.

¹⁷⁹ **ATASE**, BHK, Kt: 179, D: 92, F: 2-2.

¹⁸⁰ Kural, **age.**, s.163, 278; İlmen, **age.**, s.116, 129-130; Kurter, **age.**, c.I, s. 177; Karacağil, “*Süreyya (İlmen) Paşa...*”, s.228.

¹⁸¹ **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11230, 25 Haziran 1328, s.3. Rıza Paşa'nın Osmanlı Ordusu'na yaptığı uçak bağışının Anadolu'da da takip edildiği anlaşılmaktadır. Kayseri'de yayımlanan Erciyes gazetesi 16 Eylül 1912 (3 Eylül 1328) tarihli nüshasında verdiği “*Serasker-i Esbak Rıza Efendi tarafından Ordu-ı Osmanîye ihda olunmak üzere Avrupa'ya sipariş edilmiş olan tayyarenin yakında vürüd ile tayyare parkına teslim olunacağı haber alınmıştır.*” haberiyle Tayyare İnesi bağışlarının Anadolu'da da takip edildiği bilgisine ulaşmamızı sağlamaktadır. Ayan, **agt.**, s.194.

¹⁸² **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11231, 26 Haziran 1328, s.3. Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın uçak bağışı yaptığı tespit edilememiştir.

¹⁸³ **ATASE**, BHK, K: 179, D: 92, F: 2 ve F:2-1; Kurter, **age.**, c.I, s.107; Kural, **age.**, s.163; Keyüsk, **age.**, c.I, s.77; İlmen, **age.**, s.78; Karacağil, “*Süreyya (İlmen) Paşa...*”, s.228.

Kıtaatı Fenniye ve Mevaki-i Müstahkeme Müfettişi Umumiliği'ne ikişer uçaktan oluşan üç ayrı uçak müfrezesi hazırlanmasını emretmiştir. İki uçaklık bir müfreze Garp (Batı) Ordusu'na, iki uçaklık bir müfreze de Şark (Doğu) Ordusu emrine verilecektir. Diğer iki uçaklık bir müfreze ise trenle Edirne kalesinde görev yapacaktır. Rıza Paşa tarafından orduya hediye edilen “*Vatan*” isimli Bleriot XI-2 uçağı Garp Ordusu emrine verilerek Selanik'e gönderilmiştir. Müfrezede “*Vatan*” isimli Bleriot XI-2 uçağı ile birlikte bir R.E.P. uçağı da bulunmaktadır. Müfreze komutanlığı ilk Türk pilotu olan Yüzbaşı Fesa (Evrensev) Bey'e verilmiştir. Müfreze de pilot olarak Teğmen Nuri Bey ile bir Fransız pilot görev almıştır. Üsteğmen Fethi ve Teğmen Abdullah Beyler müfrezede rasıt olarak bulunurken, bir Fransız makinistle birlikte birlikte gönderilmiştir.¹⁸⁴

Garp ordusu emrine gönderilen müfreze, 14 Ekim 1912 tarihinde trenle Selanik'e ulaşmıştır. Daha sonra müfrezenin bir uçağı ve bir kısım personeli, yine trenle, Köprülü'ye gönderilmiştir. Köprülü'de bulunan uçak sadece iki uçuş yapılabilmiş, Yunan ileri yürüyüşü sebebiyle Selanik'e geri dönmek zorunda kalmıştır.¹⁸⁵

Birinci Balkan Savaşı sırasında Selanik'te bulunan müfrezenin birkaç keşif uçuşu yaptığı bilinmektedir. 25 Ekim 1912'de Yunanlar Kefere'yi işgal ederek Selanik'e çok yaklaşımları üzerine Selanik'te bulunan “*Vatan*” isimli Bleriot XI-2 uçağı ile R.E.P. uçağı Yunanların eline geçmemesi için yakılmıştır.¹⁸⁶

¹⁸⁴Keyüsk, **age.**, c.I, s.75; Kurter, **age.**, c.I, s.121.

¹⁸⁵Kurter, **age.**, c.I, s.125. O sırada Köprülü'de bulunan -Kurtuluş Savaşı sırasında Türk havacılığının başına geçecek olan- Muzaffer (Ergüder) Bey anılarında bir subay komutasında, bir pilot ve bir rasıt ile üç makinist, bir uçak, altı bidon benzin ve iki bidon yağ ile sekiz askerden kurulu bir müfrezenin Köprülü'ye geldiğini aktarmaktadır. **Hatıralar Arasında**, s.8.

¹⁸⁶Türk havacılar esir olmamak için şehirde İslam Cemiyeti üyelerinden Adil Bey tarafından saklanmış, sadece Teğmen Abdullah Bey (Başuçar) esir düşmüştür. Yüzbaşı Fesâ Bey, İslam Cemiyeti bürosunda, kimlik değiştirerek, memur gibi çalışarak kimliğini gizlemiştir. Mısırlı Ömer Tosun Paşa, Selanik'te biriken Batı Rumeli göçmenlerini İzmir'e götürmek üzere bir gemi gönderdiğinde, Fesâ Bey, Mısırlı kılığına sokularak bu gemiye bindirilmiş ve bir kamaraya kilitlenmiştir. Gemide arama yapan Yunan askerlerine, burasının depo olduğu söylenmiştir. Fethi ve Nuri Beyler de böyle bir yolla çakmışlardır. Kaçışlarında, Selanik'teki İngiliz Konsolosu'nun büyük yardımı olmuştur. Fransız pilotla makinist ise, ülkelerine dönmüştür. Aydar, **age.**, s.27; Keyüsk, **age.**, c.I, s.83 84; Kurter, **age.**, c.I, s.130. Türk kaynaklarında Selanik'te bulunan uçakların yakılarak imha edildiği bilgisi bulunmasına rağmen Yunana kaynaklarında Ekim 1912'de Türklere bir Bleriot XI uçağı ele geçirdiği ve bununla Selanik üzerinde keşif uçuşları yaptıkları, uçağın 4 Nisan 1913'te

Rıza Paşa tarafından uçak alımı için verilen 1.600 lira, bir lira 108 kuruş hesabıyla 172.800 kuruş tutarındadır. Rıza Paşa'nın bu bağışı yapmasında oğlu Süreyya Bey'in Osmanlı askerî havacılık çalışmalarını başlatmak üzere görevlendirilmiş olmasının etkili olduğu değerlendirilmektedir.

2.1.3. Prens Celalettin'in Bağışı "Prens Celalettin" Tayyaresi

Deperdussin modeli bir uçağa "*Prens Celalettin*" ismi verilmiştir. 10 Temmuz 1912 tarihinde İstanbul'a getirilen uçağın, Mısırlı Prens Celalettin tarafından satın alınarak orduya bağışlandığı bilgisi bulunmaktadır.¹⁸⁷ Yapılan arşiv ve gazete taramalarında Mısırlı Prens Celalettin'in kim olduğu, bağışı ne zaman yaptığı tespit edilememiştir.¹⁸⁸

Prens Celalettin uçağı ile ilgili olarak sadece ATASE arşivinde bir belge tespit edilebilmiştir. Binbaşı Mehmet Cemal Bey tarafından 28 Mart 1913 tarihinde yazdığı, 14 maddelik, şikâyet yazısında, tayyarecilikten yeterince faydalanamamanın nedenlerini kendine göre sıralamıştır.¹⁸⁹ Avrupa'ya giderek, uçak satın alan heyeti ve özellikle Süreyya Bey'i hedef alan ağır ithamlarda bulunmuştur. Bu şikâyet yazısı içinde Prens Celalettin tarafından hediye edilen Deperdussin modeli uçağın harp yeteneği olmadığından bahsetmektedir.¹⁹⁰

---

düştüğü yazılıdır. **Hellenic Wings, Volume I: 1908-1944**, Hellenic Air Force General Staff Air Historical Branch, Athens, 1998, s.30; Kurter, **age.**, c.I, s.130. Bu bilgiden Rıza Paşa tarafından bağışlanan ve "Vatan" ismi verilen Bleriot XI-2 tipi uçağı Selanik'te tam olarak imha edilmediği ve Yunan askerlerinin eline geçtiği ve kullanıldığı anlaşılmaktadır.

¹⁸⁷Kurter, **age.**, c.I, s.102. Mazlum Keyüsk uçağın İstanbul'a geliş tarihini vermemektedir. Keyüsk, **age.**, c.I, s.17. Yavuz Kansu, Prens Celalettin'in Mısırlı olduğu bilgisini vermemektedir. Kansu, vd., **age.**, c.I, s.127. Abdurrahim Fahimi Aydın da uçağın Mısırlı Prens tarafından bağışlandığını belirtmektedir. Aydın, **agm.**, s.56. Ancak Aydın ilk alınan bağış uçaklardan birisine "*Meşrutiyet*" isminin verildiğini belirtmiş olmasına rağmen Türk havacılık tarihinde bu isimli bir uçak bulunmamaktadır.

¹⁸⁸Deperdussin Modeli "Prens Celalettin" tayyaresinin fotoğrafı için bakınız EK-28.

¹⁸⁹Binbaşı Mehmet Cemal Bey, Fransa'da pilot eğitimi almış ve 29 Ekim 1912 tarihinde Ayastefanos Tayyare Mektebi Müdürlüğü'ne atanmıştır. Dört ay süren müdüriyet görevinden sonra 28 Şubat 1913 tarihinde idari yetersizlik nedeniyle bu görevden alınmıştır. Kurter, **age.**, c.I, s. 131, 146, 152, 163. Kürşad Karacağil, Binbaşı Mehmet Bey'in başarısız bulunduğu için görevden alındığını ifade etmektedir. Karacağil, "*Balkan Savaşlarında...*", s.73-90.

¹⁹⁰Şikâyet yazısının tamamı için bk.: **ATASE**, BLH, K:179, D: 92, F:7.

“*Prens Celalettin*” uçağı, Birinci Balkan Savaşı sırasında Ayastefanos Tayyare Mektebinde bulunmasına rağmen herhangi bir görev almamıştır. 31 Temmuz 1913 tarihinde, İkinci Balkan Savaşı’nın ilerleyen günlerinde, Pilot Teğmen Nuri Bey idaresinde Sol Cenah Ordusu emrine görevlendirilmiştir. Nuri Bey, 19 Ağustos günü Edirne-Yanbolu keşfini, rasıt Topçu Teğmen Sadık Bey’le birlikte, “*Prens Celalettin*” uçağı ile gerçekleştirmiştir. Sol Cenah Ordusu Komutanı Hurşit Paşa, bu uçuştan son derece memnun kalmış ve Başkomutanlık Vekâletine her iki uçucuya onar lira ödül verilmesini önermiştir. Başkomutanlık Vekâleti bu öneriyi cevaplandırarak; rasıtlara ödül verilmesinin usule aykırı olması dolayısıyla, Sadık Bey’e bir defaya mahsus olmak üzere ve emsal teşkil etmemesi açısından, gizlice verilmesini bildirdi.¹⁹¹

“*Prens Celalettin*” uçağı motor piston kollarından ikisinin kırılması sonucu, 22 Eylül 1913 tarihinde Tunca ile Meriç nehirleri arasında düşmüş, uçakta bulunan pilot Teğmen Nuri ve rasıdı Teğmen Sadık Bey bu kazadan yara almadan kurtulmuştur. Uçak, hafif bir kırım geçirmiş ve küçük bir onarımdan sonra uçabilir hale getirilmiştir.¹⁹²

“*Prens Celalettin*” uçağı ilk Edirne-İstanbul uçuşunu gerçekleştirmiştir. Pilot Teğmen Nuri Bey, Teğmen Hami Bey’i rasıt olarak alarak, 24 Ekim 1913 günü “*Prens Celalettin*” uçağı ile Edirne’den havalanmıştır. Saat 07.35’te kalkan uçak; Edirne-Babaeski-Çorlu-Çatalca-Ayastefanos meydanı rotasını takip etmiştir. Nuri Bey uçuş süresini 2,5 saat olarak hesaplamış, fakat 3,5 saat uçuşa yetecek miktarda benzin almıştır. Uçuş sırasında sis başlamış ve Çorlu üzerinde sis daha da yoğunlaşmıştır. Deperdussin uçağının motorunun bir pistonu arızalanması üzerine, uçucular sisten kurtulmak için alçak uçuş yapmak zorunda kalmıştır. Saat 10.40’da Ayastefanos Meydanına ulaşılmıştır. Edirne-İstanbul uçuşu, 3 saat 5 dakika sürmüştür.

¹⁹¹Kural, *age.*, s.255; Kurter, *age.*, c.I, s.171.

¹⁹²Kural, *age.*, s.240; Kurter, *age.*, c.I, s.178.

ve 240 kilometre mesafe aşılmıştır. 9. Kolordu Komutanı Mehmet Ali Paşa'nın önerisi üzerine, Başkomutanlık uçucuları 10'ar lira ile ödüllendirmiştir.¹⁹³

Türk havacılığının ilk uzun mesafeli ve hatta kıtalar arası olarak da tanımlanabilecek uçuşu olan İstanbul-Kahire Hava Seyahati sırasında “*Prens Celalettin*” uçağı 11 Mart'ta Yafa'dan havalanması sırasında denize düşmüştür. Pilot Üsteğmen Nuri Bey şehit olmuş, İsmail Hakkı Bey ise, kurtarılmıştır. Uçak karaya çekilmesine rağmen bir daha kullanılmamıştır.¹⁹⁴

Türk havacılık tarihi çalışmalarından ve elde edilebilen tek arşiv belgesinden “*Prens Celalettin*” isimli uçağın Mısırlı Prens'in kendisi tarafından satın alınıp Osmanlı ordusuna hediye edildiği, nakit para bağışı yapılmadığı anlaşılmaktadır.

2.1.4. Drama Sancağının Bağış Kampanyası ve “Tarık Bin Ziyad” Uçağı

Drama¹⁹⁵ sancağı halkının Tayyare İanesi kapsamında bağış toplamaya başladığına dair gazetelerde hiçbir duyuru yayımlanmamış olmasına rağmen Tercüman-ı Hakikat gazetesinin 26 Mart 1912 (13 Mart 1328) tarihli nüshasında Drama Sancağının Tayyare İanesi olarak Donanma Cemiyeti'ne 1.000 Osmanlı lirası gönderdiği haberi yayımlanmıştır. Gazete haberini “*Var olsun Dramalılar*” cümlesiyle bitirmiştir.¹⁹⁶

Ertesi gün Tanin gazetesinde yer alan “*Dramalıların Hamiyyeti*” başlıklı haberde; Drama Sancağı tarafından 1.000 lira bağışlandığı bilgisi verilmiş ve alınacak uçağa “*Tarık Bin Ziyad*” isminin verilmesinin istendiği belirtilmiştir.¹⁹⁷ Yine Tanin gazetesinin bir sonraki nüshasında yer alan haberde;

“Dramalılara Teşekkür: Donanma Cemiyeti Merkez-i Umumisinden sevgili donanmamız ianesi için ahali-i hamiiyetmendanın masrûf olan akdamat-ı mütecelliyeye-yi vatanperveranelerine zimmeten tayyare filosu ianesi olarak bu kere dahi ‘1000’ lira cem ve irsal kılınmış ve muhterem Dramalı

¹⁹³B.Baçoğlu, **Şehit Pilot Üsteğmen Nuri Bey**, Hava Basım ve Neşriyat Müdürlüğü, Etimesgut, 1983, s.12; Kurter, **age.**, s. 183, 184.

¹⁹⁴Kocatürk, **age.**, s.160-165; Aydar, **age.**, s.88; Kurter, **age.**, c.I, s.219; Kansu, vd., **age.**, c.I, s.155.

¹⁹⁵**Drama**; Selanik Vilayetine bağlı sancaktır. Sezen, **age.**, s.156.

¹⁹⁶**Tercüman-ı Hakikat**, No: 11127, 13 Mart 1328, s.3.

¹⁹⁷**Tanin**, No:1282, 14 Mart 1328, s. 4.

vatandaşlarımızın bu kere de şu suretle izhar eyledikleri me'ser-i fedakari ile cemiyetimiz mahalli şubesi heyet-i muhteremesinin her-bar ibraz eylediği mesai-i vatanperveri cidden müstelzem-i takdir bi-şayan bulunmuş olmağla ma'el-şükran ilan-ı keyfiyet olunur"¹⁹⁸ sözleriyle Drama halkına teşekkür edilmiştir.

Tanın gazetesi, Drama'nın başışını haber yapmaya devam ederek, 31 Mart 1912 (18 Mart 1328) tarihli nüshasında Mehmet Abbas imzalı bir teşekkür yazısı yayınlamıştır. Yazıda "*Tarık Bin Ziyad*" ismi verilmesinin talep edildiği yinelenerek;

"Dramalı vatandaşlarımızın Osmanlı Donanması için gösterdikleri fert-i hamiyet ve satvete zamime olarak tayyarelerimize ianeten 1000 lira vermeleri ve bu meblağ-ı mühim ile alınacak tayyarenin mücahidin ve fatihin-i arabiden 'Tarık Bin Ziyad' namına izafetle tevsimi talep eylemeleri bi'l-hassa mucib-i fahr ve mübahattim olmuştur. Bunu Türklerin öteden beri anasır-ı arab hakkında besledikleri his-i vidâd ve hürmetin bir delil-i ba-hiri görüldüğünden ayn-ı zamim takdir ve teşekkür etmeyi vecibeden add ederim."¹⁹⁹ sözlerine yer verilmiştir.

Drama Sancağının uçak başışı, Drama Mutasarrıfı Tahsin Bey tarafından Dâhiliye Nezareti'ne çektiği 25 Mart 1912 (12 Mart 1328) tarihli telgraf ile duyurulmuştur. Telgrafta;

*"Milletin vatanın selamet-i atisine taalluk eden ve her birinde numune-i emsal ve hamiyet olan Drama sancağı muhterem hamiyetkar ahalisi tayyare ianesine bi'l-iştirak 1.000 lirayı şimdi postaya teslim eylemişlerdir. Tayyarenin Tarık Bin Ziyad tevsimini hükümetten rica ediyorlar"*²⁰⁰ denilmektedir.

Aynı gün Selanik Valisi Hüseyin Kazım tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen telgrafta;

"Vatanlarına olan muhâlesat ve sadakatlerini pek ulvi bir tarzda ve mükerreren ispat eden Drama ahalisinin tayyare için bin lira verdiklerini ve tayyarenin Tarık Bin Ziyad tevsimi niyazında bulduklarını Drama Mutasarrıfı yazıyor. Vilayetçe suret-i mahsusada beyân-ı teşekkürat edildiğimüftehirâne ma'aruzdur."²⁰¹

¹⁹⁸Tanın, No:1284, 16 Mart 1328, s. 4.

¹⁹⁹Tanın, No:1286, 18 Mart 1328, s. 4.

²⁰⁰BOA, DH.MTV. 48/1, 12 Mart 1328 tarihli belge. Drama Sancağının 1.000 lira başışta bulunduğu ve alınacak uçağa "*Tarık Bin Ziyad*" isminin verilmesi arzuları Dâhiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi tarafından 27 Mart 1912 (14 Mart 1328) tarihinde Harbiye Nezaretine bildirilmiştir. BOA, DH.MTV. 48/1, 14 Mart 1328 tarihli belge. Belgenin aslı EK-25'de verilmiştir.

²⁰¹BOA, DH.MTV. 48/1, 12 Mart 1328 tarihli Selanik Vilayetinin belgesi.

sözleriyle Drama Sancağının Donanma İanesine katkıları da hatırlatılarak teşekkür edilmiştir.

"*Tarık Bin Ziyad*" ismi verilen Bleriot XI-2 uçağı aynı model ve "*Ertuğrul*" ismi verilen uçakla birlikte 26 Ekim 1913 tarihinde İstanbul'a gelmiştir. Mutat olduğu üzerine bağışlanan uçakların isimleri motor kaputunun ön tarafına küçük metal bir plaka ile asılmıştır.²⁰²

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra Osmanlı Başkomutanlık Vekâleti, 3. Ordu'nun keşif görevlerinde kullanılmak üzere, İstanbul'da bir uçak müfrezesi hazırlatmıştır. "*Tarık Bin Ziyad*" ve "*Edremit*" isimli Bleriot XI-2 modeli iki uçak müfrezede görevlendirilmiştir. Pilot Yüzbaşı Fesa (Evrensev) ve Pilot Yüzbaşı Salim (İlkuçan), bu müfrezede uçucu personel olarak görev almıştır. Müfreme Trabzon limanına gidecek olan Bezm-i Âlem gemisine bindirilmiş, Bezm-i Âlem, Mithat Paşa ve Bahr-i Ahmer gemilerinden bir konvoy teşkil edilmiştir. 5 Kasım gecesi saat 22.00'de Karadeniz'e açılan konvoy, 6 Kasım gecesi saat 23.00'de, İstanbul'dan 105 mil uzakta ve Kandilli kömür ocakları hizalarında, bombardımandan dönmekte olan Rus filosuna yakalanmıştır. Bahr-i Ahmer ve Bezm-i Âlem top ateşiyle, Mithatpaşa torpido ile Rus donanması tarafından batırılmıştır.

Ruslar tarafından denizden kurtarılan Yüzbaşı Fesa ve Salim Bey esir düşmüş, savaş sonuna kadar Sibiry'a da esir kampında kalmıştır. "*Tarık Bin Ziyad*" ve "*Edremit*" isimli Bleriot XI-2 uçakları ise Bezm-i Âlem gemisi ile birlikte batmıştır.²⁰³ Osmanlı Devleti daha Birinci Dünya Savaşı'nın başında çok değerli iki uçak ve iki pilotunu kaybetmiştir.

---

²⁰²Kurter, *age.*, c.I, s. 188; Kural, *age.*, s.98.

²⁰³**Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi: Kafkas Cephesi**, c.I, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993, s.120; Kurter, *age.*, c.II, s.47.

2.1.5. Bilecik Sancağının Bağış Kampanyası ve “Ertuğrul” Uçağı

Bilecik’in şehir olarak bir bağış kampanyası yürüttüğüne dair haber dönem gazetelerinde yer almamaktadır. Hatta Bilecik tarafından bir uçak bağışı yapıldığına dair bugüne kadar yazılan havacılık tarihine ait eserlerde bilgi bulunmamaktadır. Bilecik tarafından uçak bağışı yapıldığı bilgisi ilk defa Hava Kuvvetleri Komutanlığı’nın kuruluşunun 100. Yıl Dönümü faaliyetleri sırasında yapılan sempozyumda gündeme gelmiştir.²⁰⁴

İstanbul-Kahire Seferi sırasında Lefke’de²⁰⁵ bulunan Pilot Teğmen Nuri Bey, buradan çektiği telgrafta; “*Orduya Ertuğrul adıyla bir tayyare hediye eden Bilecik ahalisinin daveti üzerine buraya hareket ettim*” ifadesini kullanmıştır.²⁰⁶

Tasvir-i Efkâr Gazetesi ise 13 Şubat 1914 (31 Kanun-i Sani 1329) tarihinde Nuri Bey ile yaptığı röportajı yayınlamıştır. Bu haberde Nuri Bey:

“.....Bu esnada Bileciklilerden bir telgraf geldi ki muhterem vatandaşlar eğer uçağımız Bilecik’e uğrarsa orduya ‘Ertuğrul’ isminde bir uçak alacaklarını vaat ve taahhüt ediyorlardı. Bu kadar asilce ve cömert daveti reddedemedik. Bundan dolayı doğal olarak Lefke’den Bilecik’e doğru uçtuk... Bilecikli bize karşı cidden samimi bir hüsnükabul gösterdikleri gibi taahhütlerini yerine getirip ‘Ertuğrul’ isminde bir uçak almak için bağış vermekte birbirleriyle yarışıyorlardı...”²⁰⁷ bilgisini vermektedir.

Tanin Gazetesi’nin 16 Şubat 1914 (3 Şubat 1329) tarihli sayısında ise; “*Bilecik ahali-i hamiyetmendani tarafından Ertuğrul namıyla bir tayyare iştira ve ihdası taahhüt edildiği Ertuğrul mutasarrıflığından merci’ine yazılmıştır.*” haberi bulunmaktadır.²⁰⁸

Tasvir-i Efkâr Gazetesi’nin 5 Mart 1914 (20 Şubat 1329) tarihli nüshasında ise “*Ertuğrul*” uçağı hakkında bilgi verilirken uçağın dört ay önce Bleriot

²⁰⁴Kurt, “Bağış Uçaklar”, s.302-317

²⁰⁵**Lefke (Osmaneli):** 1867 yılında Hüdavendigâr vilayeti Ertuğrul sancağına nahiye olmuştur. Cumhuriyet dönemi idari yapılanması ile 1926 yılında Bilecik’e bağlı kaza olmuştur. Sezen, **age.**, s.347; Nuri Akbayar, **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001, s.109.

²⁰⁶Kurt, “Bağış Uçaklar”, s.302-317.

²⁰⁷Kocatürk, **age.**, s. 30; **Tasfir-i Efkâr**, No: 994, 13 Şubat 1914, s.2.

²⁰⁸**Tanin**, No: 1849, 3 Şubat 1329, s. 2; Kocatürk, **age.**, s.29.

fabrikasından satın alındığı ve beş aylık kullanımdan dolayı motor kuvvetinin biraz azalmış olmasının muhtemel olduğu bilgisini vermektedir.²⁰⁹ Bu bilgiye göre Ertuğrul uçağının Ekim 1912 tarihinde satın alınmış olması gerekmektedir.

Türk havacılık tarihi kaynaklarında “*Ertuğrul*” isimli uçağın, Drama tarafından bağışlanan “*Tarık Bin Ziyad*” uçağı ile birlikte 26 Ekim 1913 tarihinde İstanbul’a geldiği bilgisi bulunmaktadır.²¹⁰ Her iki bağış uçağın aynı tarihte İstanbul’a gelmeleri bu iki bağışın peş peşe yapıldığı sonucuna ulaşmamıza neden olmaktadır. Bilecik halkının bağışları ile aldıkları uçağa “*Ertuğrul*” adının verilmesini istemeleri, Ertuğrul Gazi’nin kabrinin bu şehirde bulunmasından ve şehir halkının kendisini Ertuğrul Gazi ile özdeşleştirmiş olmasından kaynaklanıyor olabilir.²¹¹

Bu bilgilerin ışında; *Servet-i Fünûn* dergisinde verilen haberin doğru olduğu sonucunu çıkartılmaktadır. *Tanin* ve *Tasfir-i Efkâr* gazetelerindeki haberlerin İstanbul-Kahire Seferi sırasında canlanmaya başlayan Tayyare İanesine yönelik bir kamuoyu oluşturma ve şehirler arasında yarışma ortamı yaratma amacını güden haberler olduğu sonucuna varılabilir.

“*Ertuğrul*” uçağı Türk havacılık tarihinin ilk uzun mesafeli uçuşu olan İstanbul-Edirne uçuşuna katılmıştır. 23 Kasım 1913 tarihinde gerçekleştirilen uçuşa iki Bleriot XI-2 ve “*Osmanlı*” isimli Deperdussin uçağı katılmıştır. Bu iki Bleriot XI-2 uçağı büyük olasılıkla, son gelen “*Tarık Bin Ziyad*” ve “*Ertuğrul*” uçakları olmalıdır. Uçuş rotası; Büyük Çekmece-Silivri-Çorlu-Lüleburgaz-Babaeski-Havsa üzerinden Edirne olarak belirlenmiştir. 1 saat 49 dakikalık uçuş sonrasında, Edirne üzerinde toplanan filo, şehri selamladıktan sonra iniş yapmıştır. Öğleden sonra İstanbul’a aynı rota kullanılarak dönüş yapılmış ve 2 saat 20 dakika sürede İstanbul’a ulaşılmıştır.

²⁰⁹Kocatürk, *age.*, s.29; *Tasfir-i Efkâr*, No: 1013, 5 Mart 1914, s.2.

²¹⁰Kurter, *age.*, c.I, s. 188.

²¹¹Kurt, “*Bağış Uçaklar*”, s.302-317.

Böylelikle 480 kilometrelik bir mesafe iki etap halinde aşılmış ve ilk uzun mesafeli kol uçuşu gerçekleştirilmiştir.²¹²

“*Ertuğrul*” uçağı, İstanbul-Kahire Hava Seyahati sırasından görev alan üçüncü uçuş ekibinin uçağı olarak kullanılmıştır.²¹³ Uçak 13 Mart’a Edremit Küçükkuşu civarında ağaçlık bir bölgede, oldukça sert bir iniş yapmış ve bir ağacın çatal dalları arasına düşmüştür. Büyük hasar meydana gelen uçağın neredeyse ahşap gövdesi ikiye bölünmüştür.²¹⁴

“*Ertuğrul*“ uçağının şehirlere inmesini bekleyen Edremitlilerin büyük bir üzüntü duydukları belirtilmektedir. Edremit halkının yaptığı bağışlarla, “*Edremit*” isminde yeni bir uçak alınması ve bu uçakla, Kahire yolculuğunun tamamlanması kararı alınmıştır. Bağış toplama kampanyası hızlandırılarak, hemen Fransa’ya yeni bir Bleriot XI-2 uçağı sipariş edilmiş ve “*Ertuğrul*” uçağı onarım için İstanbul’a gönderilmiştir.²¹⁵

Ayastefanos Tayyare Mektebi’nde görevli makinistler tarafından tamir edilen ve kelimenin tam anlamıyla hayata döndürülen “*Ertuğrul*” uçağını, Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı’na girmesiyle birlikte pilot Üsteğmen Mehmet Cemal (Durusoy) uçurulmaya başlamıştır. Cemal Bey “*Ertuğrul*” uçağıyla Ayastefanos Tayyare Mektebi’ndeki pilot adayı subayları uçurmuş ve İstanbul Boğazının Karadeniz girişinde gözetleme ve keşif uçuşları yapmıştır. Paşa’nın emri

---

²¹² Aydar, **age.**, s.53. Uçakların Edirne’de inişi sırasında Fesâ Bey iniş yapacağı kışla eğitim meydanına doğru uçuşuna devam etti. Kışla önündeki eğitim alanı, eğitim yapan askerlerle doluydu. Bunlar yaşamlarında ilk defa, yakından uçak görmekte olduklarından, inişe gelen uçaklara doğru koşmaya başlamışlardı. Bu durum bir kazaya neden olabilecek, tehlikeli bir hal almıştı. Fesâ Bey, inişten vazgeçerek, meydana uzaklaşma manevrası yapıp, koşan askerleri yanlış yöne sevk ettikten sonra, birden dönüş yaparak, açılan boş alana ustaca ve kazasız bir iniş gerçekleştirdi. Diğer uçaklar da onu taklit etmek suretiyle, arkasından iniş yaptılar. Kurter, **age.**, c.I, s.196.

²¹³ Aydar, **age.**, s.92; Kurter, **age.**, c.I, s.215.

²¹⁴ “*Ertuğrul*” uçağının denize düşme riski de vardır. Yüzme bilmeyen Kurmay Yüzbaşı Kemal Bey, Salim Bey’i denize inmemesi için ikaz etmiştir. Osman Yalçın, “*Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Yıllarında Bir Kararlılık Gösterisi: ‘Kıtalararası Osmanlı Hava Seferi’*”, **Mediterranean Journal of Humanities**, IV/2, 2014, s.334.

²¹⁵ Kansu, vd., **age.**, c.I, s.155; Aydar, **age.**, s.138. Edremit’te daha önceden Yazıcızade İsmail Hakkı Bey başkanlığında kurulmuş olan uçak bağış komisyonu kurulmuştu. Kurter, **age.**, c.I, s.221. Mazlum Keyüsk’ün eserinde İstanbul-Kahire Hava Seyahati’nin anlatıldığı bölümde “*Ertuğrul*” uçağından bahsedilmemektedir. Keyüsk, **age.**, c.I, s.180-194.

ile “Ertuğrul” uçağı, 12 Ocak 1915 tarihinde Ramazan gemisiyle Çanakkale Cephesi’ne gönderilmiştir.²¹⁶

Çanakkale hastanesinin yanındaki düzlüğe konuşlandırılan “Ertuğrul” uçağı Çanakkale Cephesi’nde ilk uçuşunu 20 Ocak 1915 tarihinde yapmıştır. Bozcaada’ya kadar uçan Cemal Bey bu keşif uçuşunda büyük harp gemisi görmediğini rapor etmiştir.²¹⁷

Müttefik donanmanın Çanakkale istihkâmlarını bombaladığı 1 Mart günü, “Ertuğrul” uçağı da Kumkale üzerinden geçerek, Karanlık Liman’a gelmiş, bombardımana devam eden Majestic zırhlısına isabetsiz bir bomba atmıştır.²¹⁸

Hayat Tarih Mecmuasında Yılmaz Öztuna tarafından yayımlanan “Bir Kahraman Dört Destan” isimli makalede Mehmet Cemal Bey’in hayatından dört anı aktarılmıştır. “Çanakkale’de Müttefik Armada ve Bir Türk Uçağı: Ertuğrul” başlıklı üçüncü bölümünde;

“7 Mart 1915 sabahı saat 7’de Cemal Efendi, mutad keşif uçuşlarından birine çıktı. Boğaz’ı dikkatle taradı. Fakat Türk Mayın hatlarından hiç iz bulamadı. Derhal Çanakkale’ye indi ve Cevat Paşa’ya tarihi raporunu verdi. Düşmanın bir gece önce Türk mayınlarını tamamen temizlediği ve hareketin Türk keşif kollarının gözünden kaçtığı belli oldu. Bu

²¹⁶Hikmet Süer, “Çanakkale Muharebeleri’nde Türk Pilotu”, **Çanakkale Muharebeleri 75nci Yıl Armağanı**, Genel Kurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s.137; Kurter, **age.**, c.II, s.75; Kansu, vd., **age.**, c.I, s.192. Mehmet Cemal (Durusoy) anılarında "emektar makinistim" deyimini kullanmaktadır. **Hatıralar Arasında**, Hava Kuvvetleri Basımevi. Eskişehir, 1966, s.51.

²¹⁷Mehmet Cemal Bey anılarında Enver Paşanın kendisini rasıt von Boemers isimli Alman subayın ise pilot olarak göndermek istediğini yazmaktadır. Mehmet Cemal Bey rasıt olmayıp, pilot olduğunu söylediye de, dinletememiştir. Çanakkale’de uçağın montajından sonra deneme uçuşu için Alman pilota haber gönderilmişti. Pilot von Boemers hava meydanına gelerek, Mehmet Cemal Bey’e “*uçağı siz monte ettiğimize göre, deneme uçuşunu da sizin yapmanız gerekir*” diyerek, uçmaktan kaçınmıştır. Deneme uçuşunu, Mehmet Cemal Bey makinist Vahram birlikte yapmak zorunda kalmıştı. Çıkan ilk keşif uçuşunda da, Alman pilotluk yapmak istememiş ve rasıt yerine oturmuştur. Uçuş esnasında rasıt yerine büzülmüş olan von Boemers, dönüşte Mehmet Cemal Bey’e neler gördüğünü sormuş ve bir rapor hazırlatmıştı. Fakat bu raporu karargâha kendisi götürmüştür. Bundan sonraki uçuşlara ise, hiç çıkmamış ve Mehmet Cemal Bey’in hazırladığı keşif raporlarını karargâha götürmeye devam etmiştir. Bu durumda, Karargâh’ta uçuşların von Boemers tarafından yapıldığı ve keşif raporlarını da gene onun hazırladığı sanılıyordu. von Boemers, Mehmet Cemal Bey’e kendi maaşından para teklif etmiş ve ret cevabı almıştı. İzinli olarak gittiği İstanbul’dan dönmemiş ve yapılan araştırmada, Alman makamları tarafından tutuklandığı anlaşılmıştı. Çünkü gerçekte bu kişi von Boemers olmayıp, onun şoförüydü. Gerçek von Boemers bir uçak kazasında ölüncü, onun belgelerini alarak, yerine geçmişti. **Hatıralar Arasında**, s.56.

²¹⁸Kurter, **age.**, c.II, s.85-91; Kansu, vd., **age.**, c.I, s.192-194.

olay aynı zamanda düşmanın boğazı geçmek niyetinde olduğunu da açıkça ortaya koyuyordu” ²¹⁹bilgisi verilmektedir.

Bu bilginin ışığında 7/8 Mart 1915 gecesi Nusret Mayın gemisinin Erenköy körfezini mayınlamasını sağlayan istihbarat bilgisinin “*Ertuğrul*” uçağı ve Mehmet Cemal Bey tarafından sağladığı anlaşılmaktadır.

“*Ertuğrul*” uçağı Çanakkale Deniz Zaferi’nin kazanıldığı 18 Mart 1915 tarihinde de önemli keşif görevleri yapmıştır. 17 Mart günü Almanya’dan gelen ilk uçaklardan birisi olan Rumpler B.I²²⁰ uçağı ile birlikte Alman Pilot Yüzbaşı Erich Serno²²¹ Çanakkale’ye gelmiş ve hemen uçağın montajı yapılmıştır. 18 Mart 1915 sabahı ye Alman deniz subayı Kurmay Yüzbaşı Shneider ile Bozcaada yönünde keşif için havalanmış, bu keşifle ada önlerinde harp gemileri, hafif kruvazör, uçak ana gemisi, tamir ve nakliye gemilerinden kurulmuş büyük bir gemi topluluğu görülmüş,

²¹⁹Yılmaz Öztuna, “*Bir Kahraman Dört Destan*”, **Hayat Tarih Mecmuası**, Yıl:5, Cilt: 1, Sayı: 2, 1 Mart 1969, s. 9-17.

²²⁰Rumpler B.I uçağı, iki kişilik silahsız keşif ve eğitim uçağıdır. Birinci Dünya Savaşı’nın başında 15 adet Rumpler B.I uçağı envantere girmiştir. Uçaklardan 3 tanesi Türkiye’ye getirilirken Bulgaristan’da kırım yapmıştır. Rumpler B.I uçakları 1918 yılı sonuna kadar 1’inci, 4’üncü, 7’nci, 16’nci ve 17’nci Tayyare Bölüklerinde ve Yeşilköy Tayyare Mektebinde görev yapmıştır. **Uçak Albümü 1912-2009**, s.20.

²²¹**Erich Serno:** Osmanlı Devleti’nin Almanya’nın yanında Birinci Dünya Savaşı’na girmesinden sonra Osmanlı Havacılık Teşkilatının başına getirilen Alman subayıdır. Üsteğmen Serno, 1911 yılında pilot brövesini alarak Alman İmparatorluk Askerî Hava Servisinde göreve başladı. Savaşın başlaması ile Batı Cephesi’ne gönderildiği Fransızlara karşı yaptığı hava harekâtında sivrilmiş ve Alman Harp Akademisi giriş sınavını da kazanmıştır. Üsteğmen Serno, Alman Genelkurmayı tarafından Türkiye’ye görevlendirildi ve kendisine Ayastefanos Tayyare Mektebi Müdürlüğü ile Osmanlı yüksek komuta kademesinde havacılık danışmanı olarak görev yapacağı tebliğ edildi. Padişah iradesi ve Almanya ile yapılan anlaşmalar gereği bir üst rütbeye yükseltilerek Osmanlı ordusunda yüzbaşı rütbesi ile göreve başladı. Serno, Ocak 1915’te İstanbul’a geldi. Burada kendisine, görevinin bundan ibaret kalmayıp Osmanlı Havacılık Teşkilatının başına getirildiği anlatıldı. Bu nedenle kendisine Tayyare Mektebindeki Müdüriyet odasından ayrı olarak Harbiye Nezaretinin Beyazıt’taki binasında da makam odası tahsis edildi. Serno anılarında; İstanbul’a geldiği zaman, pilotluk eğitimi görmüş birkaç subay dışında Osmanlı ordusunda bir havacılık teşkilatı olmadığını, bu konuda her şeyi kendisinin yaptığını ve başlattığını yazmaktadır. Hatta daha da ileri giderek teşkilatı kurabilmek için kendisinin seçmiş olduğu Ayastefanos Meydanı’nın terk edilmiş bir sivil meydan olduğunu söylemektedir. Yüzbaşı Serno, 3 Şubat 1915 tarihinde Ayastefanos Tayyare Mektebi Müdürlüğü görevine başladı. Yapılan tüm teşkilat değişikliklerinde Osmanlı havacılığının başında kalan Serno, 1918 yılının başında Alman Genelkurmayı tarafından Umûr-ı Havaiyye Müfettişi görevinden Karpat Kolordusuna atanmıştır. Enver Paşa’nın devamlı girişimleri sonucunda, şubat ayında tekrar eski görevine dönmesine izin verilmiştir. 1917 yılında binbaşı rütbesine yükseltilmiştir. 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi sonrasında Türkiye’den ayrılmıştır. Yayımlanan anılarında Türk havacılığı hakkında ağır ve küçük düşürücü, zaman zaman da gerçeği yansıtmayan ifadeler kullanmış olmasına rağmen savaş boyunca Türk havacılığı için çok çalıştığı hatta bu sebeple Alman Genelkurmayı ile ters düştüğü de unutulmamalıdır.

böylece müttefik donanmanın Çanakkale Boğazı'na saldıracağı kesinleşmiştir. Bu bilginin doğrulanması için Mehmet Cemal Bey "Ertuğrul" uçağı ile havalanmış ve saldırının başladığı bilgisini teyit etmiştir.²²² İngiliz ve Fransız gemilerinden oluşan müttefik donanmanın çekilmesi sırasında, Üsteğmen Mehmet Cemal (Durusoy), yanına rasit olarak, Teğmen Osman Tayyar Bey'i alarak, "Ertuğrul" uçağı ile bir keşif uçuşu yapmıştır.²²³

22 Mart'ta havalanın düzelmesi üzerine, Üsteğmen Mehmet Cemal (Durusoy), "Ertuğrul" uçağı ile İstanbul'a dönmek üzere havalanmıştır. Uçak, Şarköy civarında uçakta motor arızası meydana gelmiş ve denize zorunlu iniş yapmıştır. Kıyıya çekilen uçak, karadan İstanbul'a gönderilmiştir.²²⁴ "Ertuğrul" uçağı Üsteğmen Mehmet Cemal'in (Durusoy) idaresinde, zaman zaman boğaz ağzında karakol uçuşları yapmış ve bu nedenle, pilot adayları arasında "vazife tayyaresi" olarak adlandırılmış, pilot adaylarının kullanımına verilmemiştir.²²⁵

"Ertuğrul" uçağı bugün Türk havacılığının en tanınan simalarından birisi olan Vecihi (Hürkuş) Bey'in pilot olmasına da vesile olmuştur. Vecihi Bey,

---

²²²Serno anılarında bu keşfi şöyle anlatmaktadır: "1600 metreden uçuyorduk. Bozcaada önünde 40 kadar savaş gemisi saydık. 15'i İngiliz ve 4'ü Fransız olmak üzere 19 ağır zırhlı ve kruvazör, 3 hafif kruvazör, çok sayıda nakliye gemisi, şilep ve uçak ana gemileri gördük; denizaltılar ise ancak seçilebilmekteydi. Savaş düzeninde 6 zırhlı, Boğaz'a doğru yol alıyordu. Amiral forsu Inflexible adlı İngiliz kruvazörüne toka edilmişti. Arkasında Queen Elizabeth, Lord Nelson, Agamennon ve Majestic zırhlıları onu takip ediyordu. Harp flandraları ve işaret flamaları ile süslü Fransız gemileri de yavaş yavaş demir almaktaydı. Fransız zırhlısı Bouvet uçağımıza ateş açtı. Zaten kaybedecek zamanımız yoktu, rapor vermek üzere geri döndük.". İbrahim Artuç, **1915 Çanakkale Savaşı**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2004, s.68.

²²³Dardanos tabyası önlerinde, ağır yaralı Gaulois zırhlısını yedekleme çalışmalarının devam etmekte olduğunu gördüler. Boğaz ağzında 4 zırhlı yedeklenmiş olarak, Bozcaada'ya doğru çekilmekteydi. Burada ayrıca, 9 zırhlı ile 11 muhribin bulunduğunu gözlediler. Bozcaada açıklarında da 8 küçük harp gemisi bulunduğu tespit edilmiştir. Soner Oran, "Çanakkale Cephesinde Hava Harekâtı ve Safhaları", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 51, Bahar 2013, s. 653-678. Çanakkale Savaşı süresince icra edilen Türk hava harekâtı için bk.: Soner Oran, **Çanakkale Savaşı'nda Türk Hava Harekâtı (Mart 1915-Ocak 1916)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü basılmamış yüksek lisans tezi, Akara, 2006.

²²⁴Ajun Kurter, **Türk Hava Kuvvetleri Tarihi**, c.II, (1910-1914), 3. Baskı, Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, 2009, s.96.

²²⁵**Ufukların Ötesindekiler**, Hava Kuvvetleri Komutanlığı Merkez Daire Başkanlığı Hava Harp Tarihi Yayınları, No.8, Ankara, s.28.

Üsteğmen Mehmet Cemal (Durusoy) tarafından “Ertuğrul” uçağı ile birkaç kez uçurulmuş ve uçuş sevgisi kazanmıştır.²²⁶

Yukarıda hizmet hikâyesi verilen ve Bilecik halkının bağışları ile alınan “Ertuğrul” uçağı, kısa sayılabilecek hizmet hayatında kendisine verilen görevi fazlasıyla yerine getirmiştir.

2.1.6. Osmanlı Ordusunun Bağış Kampanyası ve “Ordu” Uçağı

12 Mart 1912’de Tayyare İanesinin duyurulması ve başlatılması sonrasında, asıl ihtiyaç makamı olan Osmanlı Ordusunun bu kampanyanın dışında kalması düşünülemezdi. Mahmut Şevket Paşa 14 Mart 1912 tarihinde yayınladığı bir genelge ile Tayyare İanesi kampanyasını ordu birliklerine duyurmuştur. Bugün metnine ulaşamadığımız genelge ile ordu mensuplarının maaşlarının dörtte birini, altı ay taksitle Tayyare İanesi menfaatine bağışlamaları talep edilmiştir. Yazının bir benzeri de Dâhiliye Nezareti’ne gönderilmiştir. İane kampanyasının başlatılmasına öncülük eden Mahmut Şevket Paşa, ordu içinde bağış yapılmasına da öncülük etmiştir. Mahmut Şevket Paşa, personele örnek olmak için 25 Osmanlı Lirası bağışta bulunmuş ve maaşının dörtte birini altı taksitte bağışlayacağını duyurmuştur.²²⁷

Mahmut Şevket Paşa, Sabah gazetesinde yer alan beyanatında bütün askerlik âleminde dördüncü kuvvet addedilen tayyare teşkilatına Osmanlı Ordusunun şiddetle ihtiyaç duyduğunu belirterek bu kuvvetin vücuda getirilmesi için yapılacak yardımlar ile bu ciddi ihtiyacın karşılanmasına hizmet edilmiş olacağını söylemiştir. Bağış

²²⁶Vecihi Hürkuş, **Havalarıda 1915-1925**, Kanaat Kitapevi, İstanbul, 1942, s.9.

²²⁷**Sabah**, No: 8076, 2 Mart 1328, s.1; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11116, 2 Mart 1328, s. 2; Kural, **age.**, s.161, 162; Kurt, “*Bağış Uçaklar*”, s.303. Zekeriya Türkmen tarafından Mahmut Şevket Paşa’nın 25 altın liraya ilave olarak altı ay süreyle aylık maaşından 37,5 kuruş bağışladığı bilgisi verilmektedir. Türkmen, “*Türk Havacılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket*”, s. 43. Bugüne kadar yapılan ve hep birbiri tekrar eden bazı Türk havacılık tarihi çalışmalarında Mahmut Şevket Paşa’nın genelgesinde ordu mensuplarından altı aylık maaşlarının dörtte birini bağışlamaları istendiği ve Mahmut Şevket Paşa tarafından 30 altın bağışlandığı bilgisi bulunmaktadır. Kurter, **age.**, c.I, s.83; Ahmet Çelik, **II. Meşrutiyet Döneminde Türk Hava Kuvvetleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2004, s.32; Aydın, **agm.**, s.51-84; Yalçın, “*Bağış Uçakları*”, s.191-212; Yılmaz Akdemir, **Atatürk Dönemi Türk Havacılığı**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s.11.

yöntemi ile alınacak uçaklara da bağışçılarının isimlerinin verileceği Mahmut Şevket Paşa'nın bu beyanatında dile getirilmiştir. Harbiye Nazırı, askeri personel tarafından verilecek bağışlarla alınacak ilk uçağa “Ordu” adının verileceğini söyledikten sonra başka uçak alınmasına imkân olduğu takdirde uçaklara numara verileceğini veya bağışı sağlayan askeri birliğin ismi ile isimlendirileceğini söylemiştir. Mahmut Şevket Paşa iane cetvellerinin yayınlanacağını ve uçaklara verilecek isimlerin bu bağış cetvellerinin incelenmesiyle belirleneceğini de eklemiştir. Sabah gazetesi de “Vatan”, “Meşrutiyet” ve “Ordu”²²⁸ uçakların için yapılan bağış miktarının 11.988 kuruş 20 paraya ulaştığını duyurmuştur.²²⁹

Osmanlı ordusu içinde yer alan nizamiye ve redif birliklerinden taahhüt alınıp alınmadığı, bağışların düzenli olarak toplanması ve takip edilmesi için bir teşkilat kurulup kurulmadığını tespit etmek mümkün olmamıştır. Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı arşivinin Balkan Savaşı Kataloğu'nun halen kaba tasnifte olması, döneme ait Balkan Savaşı ve Trablusgarp Savaşı'na ait belgeler dışında kalan belgelerin araştırmacılara açık olmaması, bize bu imkânı sağlamamıştır. Taranan diğer arşiv ve gazetelerde bu hususa ait bilgi tespit edilememiştir. Ancak diğer kamu kurumları tarafından başlatılan iane kampanyalarında yapılan uygulama benzeri bağış talimatı yayınlanmış ve bir kurul kuruluş olması düşünülmektedir.

Tayyare İanesinin duyurulması ve ordu personeline benimsetilmesi için, Kur.Yb. Süreyya Bey tarafından bir makale kaleme alınmış ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye İkinci Reisi Çürüksulu Mahmut Paşa'nın onayını alan makale 21 Mart 1912 (8 Mart 1328) tarihli Ceride-i Askeriye Mecmuasında yayınlanmıştır.²³⁰

---

²²⁸Kampanya başlatılan bu üç uçaktan “Meşrutiyet” isimli uçak hiç hayata geçirilememiş ve bu isimli bir uçak Türk havacılık tarihi içinde yer almamış olmasına rağmen bazı kaynaklarda alınan bir uçağa “Meşrutiyet” isminin verildiği bilgisi bulunmaktadır. Aydın, **agm.**, s.56.

²²⁹**Sabah**, No: 8076, 2 Mart 1328, s.1.

²³⁰Bu makale Kur.Yb. Süreyya Bey'in Ceride-i Askeriye Mecmuasında yayınlanan havacılık ve uçaklar konulu ilk makalesi değildir. 5 Kasım 1911 tarihinde yayınlanan bir makalesinde bir ordunun yalnız piyade sınıfından oluşamayacağını bunun yanında süvari, topçu, ağır topçu, istihkam ve tayyare gibi diğer sınıflarında bulunması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca kendisi tarafından çıkartılan 1327 (1911) askeri cep takviminde büyük ordular için uçakların vazgeçilmez birer silah olacağını belirtmiştir. Karacağil, “Süreyya (İlmen) Paşa...”, s.219.

“Osmanlıların Büyük Bir İstikbali de Tayyarelerdir!” başlıklı makalede Süreyya Bey, “Silah Arkadaşlarım” seslenişiyle ordu mensuplarının uçakların önemini yaşayarak öğrendiğini vurgulamıştır.²³¹ İnsanların uçuş hevesinin hali hazırdaki medeniyet sayesinde mümkün kılındığını vurgusundan sonra her icadın ilk önce ordularda kullanım yöntemlerinin araştırıldığı gerçeğini gözler önüne sermiştir. Uçakların ordular için vazgeçilmez bir silah haline geldiğini belirtmiş ve Osmanlıların kara ve denize hâkim oldukları kadar ülkenin havasına da hâkim olması gerekliliğini açıklamıştır.

Diğer ülkelerin havacılık çalışmaları ve bütçeleri hakkında bilgi vererek Türk halkının rekabet ve altta kalmama duygularını körüklemiştir. Bu amaçla Fransızların 350.000 lira, Almanların 600.000 lira bütçe ayırdıklarını açıklarken Bulgar, Sırp ve Yunanların uçak alacaklarını eklemiştir. Süreyya Bey, makalenin devamında;

“...Vaktiyle davranalım, tayyarecilik hususunda bir kere ihraz-ı tefevvuk edersek ilelebet milletimizin hava-i latifine hâkim kalacağımızı aklımızdan çıkarmayalım. İstikbalde zuhura gelecek bir harpte şerait-i harbiyeyi kendi lehimize isti'mal etmiş olacağız. Eğer tayyarelere malik olursak daha ordumuz seferberlik esnasında yüzlerce kilometre ileriye gönderebileceğiz. Tayyarelerimiz vasıtasıyla düşman ordusunun seferberliğini iz'ac edebiliriz... Harpten evvel düşmana dair pek çok malumat tedarik olunabilir. Yüzlerce tayyaremiz olursa sürü halinde onları havadaki uçuşlarını tasavvur ediniz.”²³² sözleriyle okuyucularına uçuşun önemini açıklamıştır.

Uçakların ordular için zorunlu bir teçhizat ve savaş aracı haline geldiğinden bahseden Süreyya Bey, Osmanlı Ordusunun uçaklardan mahrum kalması durumunda, okuyucularına gelecek bir savaşta şehirlerinin düşman uçakları tarafından bombalandığını görmek isteyip istemediklerini sormuştur. Bu soruya kimsenin “Evet” cevabını veremeyeceğini savunan Süreyya Bey;

“Binaen-aleyh her Osmanlının yüreği bundan böyle tayyareler için çarpmalıdır. Orduda tayyarelere malikiyet bir ordu-yu umumi-yi milliye teşkil

---

²³¹ Süreyya Bey'in atfı yaptığı savaş şüphesiz ki Trablusgarp Savaşı'dır. Bu savaş sırasından İtalyanların uçağı ilk kez bir savaş aracı olarak kullanması ve havadan Türk birliklerini bombalaması Tayyare İnesi kampanyasında en çok kullanılan propaganda malzemesi olmuştur. Düşman uçakları tarafından şehirlerimizin bombalanmasının önüne geçmek için Türk Ordusunun da uçağına sahip olması gerektiği belirtilerek korku üzerinden bağış sağlanmaya çalışılmıştır.

²³² Ceride-i Askeriye, No: 2, 8 Mart 1328, s.21, 22.

etmelidir. Bundan böyle havalara hâkim olan ordularda galibiyetin en büyük temeli olan kuvve-i maneviye hükm-ü ferman olacaktır... ”

sözleriyle hava hâkimiyet teorisini yıllar öncesinden ortaya koymuş ve savunmuştur. Yazının son bölümünde başlatılan Tayyare İlanesinden mutluluğunu ve birçok uçak alınmasına yönelik temennilerini dile getirdikten sonra;

“Harbiye Nazırı Paşa Hazretleri ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi mensubini gibi umum silah arkadaşlarımız da altı ay zarfından tesviye edilmek üzere dörtte bir maaşlarını tayyareciliğe terk ve memurin-i mülikiyemiz de biz askerleri takip ettikleri ve vatandaşlarımız da bize bu hususta lazım gelen muaveneti deriğ ettikleri halde yakın bir zamanda tayyarelerimizin Osmanlı ufuklarında ordu-yu hümayunun şan ve şerefiyle mütenasip bir surette uçtuklarını görmeye büyük bir hiss-i iftiharla göğüslerimizin kabaracağından artık emin olalım. Daima ileri, zafer bizimdir.”²³³ sözleriyle makalesini bitirmiştir.

Süreyya Bey’in bu makalesi, ordu mensuplarına maaşlarının dörtte birini altı ayda ödemek üzere Tayyare İlanesine bağış yapmaya davet edildiğini ispatlar niteliktedir.

Osmanlı Ordusu tarafından yapılan bağışlar, konunun ayrıntılı olarak irdelenebilmesi, tam anlamıyla yorumlanabilmesi ve gerçekçi sonuçlara ulaşılabilmesi için iki ayrı başlık altında incelenmiştir. Ordunun asıl gücünü oluşturan Nizamiye birlikleri ile günümüzde yedek asker olarak algılanabilecek Redif birlikleri tarafından yapılan bağışlarının ayrı ayrı incelenmiştir.

2.1.6.1. Nizamiye Birlikleri Tarafından Yapılan Bağışlar

Osmanlı Ordusu uzun tarihi içinde gerek tehdit ve hedef algısındaki değişiklikler ve gerekse modernleşme ihtiyaçları nedeni ile birçok teşkilatlanma değişikliği yaşanmıştır. Konu kapsamımızı ilgilendiren en son değişiklik ise 9 Temmuz 1910 tarihinde yayınlanan “*Devlet-i Aliye-i Osmaniye Ordusunun Teşkilat-ı Esasiye nizamnamesi*” ile yapılmıştır.

---

²³³ **Ceride-i Askeriye**, No: 2, 8 Mart 1328, s.23. Makalenin tercüme edilmiş metni için bakınız: Türkmen, “*Türk Havacılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket*”, s.43-45.

Ordu, daha önce uygulandığı gibi, nizamiye, redif ve müstahfız birliklerinden teşkil edilmiştir. Ordu komutanlıkları kaldırılarak yerine Ordu Müfettişlikleri kurulmuştur. Müfettişliklere sadece eğitim ve seferberlik hazırlıkları görevleri verilmiştir. 8 Ocak 1911 tarihinde kabul edilen kolordu teşkilatı ile birlikte genel olarak üçer piyade tümeni ile birçok bağlı birliklerden teşekkül eden kuvvetli kolordular kurulmuştur.²³⁴ Genel olarak 1910 kuruluşu denilen bu teşkilat gerçekte 1911 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Bu teşkilat, Balkan Savaşı yenilgisinden sonra 1913 yılında yayınlanan “*Teşkilat-ı Umumiye-i Askeriye Nizamnamesi*” ne kadar devam etmiştir.²³⁵

Bu dönemde Ordu, gerek yaş ve gerekse bilgi bakımından bir standartta bağlanmaya çalışılmıştır. Alaylı subayların büyük bir kısmını teşkil eden 7.500 subayın ordu ile ilişkisi kesilmiş ve her rütbe için yaş sınırı uygulamasına başlanmıştır. 1908 yılı Aralık ayı kuvve cetveline göre 23.310 olan subay sayısı 1911 yılı ocak ayında 16.121’e düşmüştür.²³⁶

Bu dönemde subay maaşları ise aşağıda listelendiği gibi ödenmiştir.

Rütbe	Maaş (Kuruş)	Ele Geçen (Kuruş)
Müşir (Orgeneral)	12.500	10.875
1. Ferik (Korgeneral)	7.000	6.090
Ferik (Tümgeneral)	5.000	4.350
Mirliva (Tuğgeneral)	3.000	2.610
Miralay (Albay)	2.000	1.740
Kaymakam (Yarbay)	1.500	1.305
Binbaşı	1.250	1.088

²³⁴ ATASE Bşk.lığı, **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III. Cilt, 6. Kısım (1908-1920)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1996, s.96. Bu kitap 1971 yılı baskısının düzeltilmiş halidir. Her iki baskı arasında bilgi farklılıkları bulunmaktadır. 1971 ve 1996 baskılarının karşılaştırılması sonucu Nizamiye birliklerinde 1996, Redif birliklerinde 1971 baskının kullanılmasının uygun olduğu değerlendirilmiştir.

²³⁵ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III. Cilt, 6. Kısım (1908-1920)**, 1996, s.99.

²³⁶ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III. Cilt, 6. Kısım (1908-1920)**, 1996, s.106-107.

Kolağası (Kıdemli Yüzbaşı)	800	706
Yüzbaşı	600	522
Yüzbaşı Vekili (Süvari Sınıfında)	525	457
Mülazım-ı Evvel (Üsteğmen)	450	392
Mülazım-i Sani (Teğmen)	375	327
Tabur Kâtibi	500	435
Tabur İmamı	416	362
Kâtib Muavini	240	209

Korgeneral ve Tümgenerallerden orduya komuta edenlere ayırım yapılmaksızın 11.000 kuruş maaş verilmiştir. Normal maaşlardan farklı olan bu maaş makam maşı olarak ödenmiştir. Maaşların %5'i emeklilik, %3'ü ise harp vergisi olarak kesildiği bilinmektedir. Yıllık olarak generallerden 60 subaylardan ise 50 kuruş Askeri Mecmua için kesilmiştir.²³⁷

Osmanlı ordusunda muvazzaf olarak görev yapan subay, astsubay ve sivil memur statüsündeki personelin rütbeye göre dağılım sayıları tespit edilememiştir. Eğer bu sayılar günümüze ulaşmış olsaydı Tayyare İanesine personel tarafından ne kadar bağış yapılmasının beklenebileceği yaklaşık olarak tespit edilebilirdi. Bu tespit yapılan bağışlarla bir karşılaştırma sağlar ve daha kesin, doğru değerlendirme yapabilmemize imkân sağlardı.

Osmanlı Ordusunun dağılık yapısı, planlanan konuş yerlerinin uygulamaya geçirilememesi nedeniyle birçok birliğin kaynaklarda belirtilen konuş yerlerinden farklı yerlerde olması, bağış yapan birliklerin üst komuta makamının ismi zikredilmemiş olması; Nizamiye birlikleri tarafından yapılan bağışların incelenmesini zorlaştırmıştır.

Bazı birliklerin farklı konuş yerlerinde gösterilmesi, bağışların takibini zorlaştırmaktadır. Örnek olarak bir bağış duyurusundan 12. Alayın 3. Taburunun Basra'da konuşlu olduğu belirtilirken,²³⁸ başka bir bağış duyurusunda 12. Alayın 2.

²³⁷Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III. Cilt, 6. Kısım (1908-1920), 1996, s.212.

²³⁸DM., No: 30, Ağustos 1328, s. 169 ve Tanin, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4.

Taburunun Bolayır'da bulunduğu belirtilmektedir.²³⁹ Zaman zaman birlik isimlerinin de yanlış yazıldığı olmuştur. Prizren'de bulunan 61. Alayın ismi,²⁴⁰ başka bir bağış duyurusunda 31. Alay olarak verilmektedir.²⁴¹

Birçok bağış duyurusunda ise bağış yapan birliğin ne üst komuta bağlantısı nede birliğin konuş yeri belirtilmemektedir. Bağış yapan birliklerin çoğunluğunda hangi aya ait veya kaçınıcı taksit olduğu belirtilmemiştir.²⁴²

Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü bağış kampanyasında uygulandığı gibi birliklerin ne kadar bağış taahhüdünde buldukları ve bu bağışlarını kaç taksitte ödeyeceklerine dair bir kayıt tespit edilememiş olması yapılan bağışların takibini zorlaştırmaktadır. Taahhütlerin miktarı, ödemelerin düzenliliği ve taahhüdün karşılanıp karşılanmadığını tespit etmek mümkün olmamıştır.

Tüm bu zorluklar altında Osmanlı Ordusu Nizamiye birlikleri tarafından yapılan bağışlar mümkün olduğu kadar Alay seviyesinde birleştirilmeye çalışılmıştır. Bağışların 818.993 kuruşa ulaştığı tespit edilmiştir. Bir lira 108 kuruş hesabıyla 7.583 lira 29 kuruşa karşılık gelmektedir. Bu meblağ ile yaklaşık yedi uçak alınabilecek tutarda bağış toplandığı görülmektedir.²⁴³

Bu miktarın tüm bağışları kapsadığı düşüncesi gerçeği yansıtmayabilir. Bazı birlikler tarafından yapılan bağışlarda hangi aya veya kaçınıcı taksit olduğu belirtilmiş olmasına rağmen önceden yapılan veya devam etmesi gereken bağışlar tespit edilmemiştir. Örnek olarak Selanik'te konuşlu 15. Sahra Topçu Alayı zabitan ve memurini tarafından iki bağış yapıldığı tespit edilmiştir. İlk bağış 4 Mayıs 1912 (21 Nisan 1328) tarihinde yapılan 2.013 kuruş 10 para değerindeki bağıştır.²⁴⁴ Bu bağış duyurusunda birliğin hangi aya ait bağışı olduğu belirtilmemiştir. Birliğe ait

²³⁹DM., No: 27, Mayıs 1328, s.82; Tanin, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

²⁴⁰Prizren'de konuşlu alay ve bağları tarafından yapılan bağışlar için bk: DM., No: 28, Haziran 1328, s.113-116; DM., No: 30, Ağustos 1328, s.172; Tanin, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4; Tanin, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4

²⁴¹DM., No: 30, Ağustos 1328, s.173; Tanin, No:1398, 8 Temmuz 1328, s.4.

²⁴²125. Alay 3. Tabur zabitanı tarafından 10 Ağustos 1912 (27 Temmuz 1328) yapılan 11.389 kuruş 10 para değerindeki bağışta birliğin konuş yeri belirtilmemiştir. DM., No: 31, Eylül 1328, s.211.

²⁴³Tespit edilen bağışların birleştirilmesi ile elde edilen Osmanlı Ordusu Nizamiye birliklerine ait bağış listesi EK-8'de verilmiştir.

²⁴⁴DM., No: 28, Haziran 1328, s.114; Tanin, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

tespit edilen ikinci bağış olan ve 17 Haziran 1912 (04 Haziran 1328) tarihinde 1.447 kuruş değerindeki bağışın Nisan 1328 taksiti olduğu belirtilmiştir.²⁴⁵

Benzer şekilde Edevat-ı Askeriye ve Saraçhane Ambarı zabitan, ketebe ve müstahdemini tarafından iki bağış yapıldığı tespit edilmiştir. 20 Temmuz 1912 (07 Temmuz 1328) tarihli ve 381 kuruş 25 para değerindeki bağışta hiçbir taksit bilgisi bulunmazken,²⁴⁶ 21 Eylül 1912 (4 Eylül 1328) tarih ve 380 kuruş 10 para değerindeki bağışta Ağustos 1328 ayı taksiti olduğu belirtilmektedir.²⁴⁷ Bağış miktarlarının yakın değerlerde olması bağışların eşit miktarda planlandığını ve ödendiğini göstermiş olmasına rağmen her iki birliğin duyurulduğu gibi bağışlarını altı taksitte yaptığı düşünüldüğünde dört bağışın gazeteler aracılığıyla duyurulmadığı düşünülebilir.

Erkan-ı Harbiye-yi Umumiye Dairesi Harita-i Muntazama Heyetine memur Erkan-ı Harbiye ve sınıf-ı muhtelif erkân-ı ümera ve zabitanı tarafından ise yedi taksitte 54.753 kuruş 20 para bağış ödemesi yapılmıştır.²⁴⁸ Benzer şekilde Eslaha-i Sakile ve Hafife Tecrübe ve Muayene Dairesi erkân-ı ümera ve zabitanı tarafından beş taksitte 2.137 kuruş 20 para bağışlandığı tespit edilmiştir.²⁴⁹ Bağış taksitlerinin de birbirine yakın meblağlarda olduğu görülmektedir. Söz konusu iki birliğin

²⁴⁵ **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150; **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5.

²⁴⁶ **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

²⁴⁷ **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214; **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

²⁴⁸ 24 Nisan 1912 (11 Nisan 1328)'de 8.729 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84; **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5. 20 Mayıs 1912 (7 Mayıs 1328)'de 8.943 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118. 19 Haziran 1912 (6 Haziran 1328)'de 9.112 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151; **Tanin**, No: 1372, 12 Haziran 1328, s.5. 18 Temmuz 1912 (5 Temmuz 1328)'de 9.334 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175. 27 Ağustos 1912 (14 Ağustos 1328)'de 9.203 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212. 20 Eylül 1912 (7 Eylül 1328)'de 7.215 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 5 Ekim 1912 (22 Eylül 1328)'de 2.215 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5.

²⁴⁹ 15 Mayıs 1912 (2 Mayıs 1328)'de 328 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117; **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5. 11 Haziran 1912 (29 Mayıs 1328)'de 328 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149; **Tanin**, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4. 15 Temmuz 1912 (2 Temmuz 1328)'de 371 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212. Aynı tarihte ayrıca 312 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 23 Eylül 1912 (10 Eylül 1328)'de 449 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215. 20 Ekim 1912 (7 Teşrin-i Evvel 1328)'de 349 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230; **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5; **Tanin**, No: 1486, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.5; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11337, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

İstanbul konuşlu olması nedeniyle gazetelere bağış haberlerinin daha kolay ulaştığı ve yayınlandığı değerlendirilebilir.

Bazı birliklerin tek ödemede bağış yapmalarına rağmen bağışının çok ileri bir tarihte yapıldığı görülmektedir. Erzurum Aşiret Süvari Müfettişliğinin 48.060 kuruş değerindeki bağışın 13 Ocak 1913 (31 Kanun-i Evvel 1328) tarihinde yapıldığı tespit edilmiştir.²⁵⁰ Takip eden bağış ise 6 Şubat 1913 (24 Kanun-i Sani 1328) tarihinde ve 8.148 kuruş değerinde yapıldığı görülmektedir.²⁵¹

Benzer şekilde Şam'da 14. Cebel Topçu Taburu ümera ve zabitanı tarafından 18 Aralık 1912 (5 Kanun-i Evvel 1328)'de 204 kuruş 20 para²⁵² ve 15 Ocak 1913 (2 Kanun-i Sani 1328)'de 221 kuruş 15 para²⁵³ bağış yapıldığı tespit edilmiştir. Bu olgu birliklerden bağış taahhüdü alındığı ve bağış yapmayan birliklerin takip edilerek bağış yapılması konusunda zorlama yapıldığını düşündürmektedir.

Bağış çağırısı Osmanlı ordusu personeline yapılmış olmasına rağmen erler tarafından da gönüllü bağışlar yapıldığı tespit edilmiştir. Bu bağışların bir kısmı ilgili birliklerin personel bağışları içine dâhil edilirken,²⁵⁴ sadece askerler tarafından yapılan bağışlara da rastlanmaktadır.²⁵⁵ Askerler tarafından yapılan bağışların birlik personeli tarafından herhangi bir zorlama yapılmadan askerlerin milli ve vatanperverlik duygularıyla hareket ederek kendi rızaları ile bağışladıkları değerlendirilmektedir. Bu konuda zorlama olmamasına rağmen teşvik yapılmış olabilir.

²⁵⁰TİTEA, Kt: 219, G: 1, B: A1; TİTEA, Kt: 219, G: 1, B: B1.

²⁵¹DM., No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.300.

²⁵²Aynı yer

²⁵³Aynı yer

²⁵⁴Örnek olarak; Şimendifer 2. Tabur 2.Bölük Efradı tarafından 23 Mart 1912 (10 Mart 1328)'de 106 kuruş bağışlanmıştır. DM., No: 26, Nisan 1328, s.53; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11132, 18 Mart 1328, s.3; **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4. Benzer şekilde Üsküb'de Nişancı 7. Alay 2. Taburun üç bölüğünün zabitan ve efradı ile tabur imamı Ali Efendi ve Cerrah Hüseyin Efendi tarafından 23 Mart 1912 (13 Mart 1328)'de 388 kuruş 20 para bağışlanmıştır. DM., No: 26, Nisan 1328, s.53. Bu bağış Tanin gazetesinde 1.734 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No:1283, 15 Mart 1328, s.5.

²⁵⁵Örnek olarak; Yakova'da Nişancı 2. Tabur 3. Bölük efradı tarafından 30 Haziran 1912 (17 Haziran 1328)'de 512 kuruş bağışlanmıştır. DM., No: 30, Ağustos 1328, s. 170; **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4. Benzer şekilde Yanya'da 23. Sahra Topçu Alayı 2. Tabur 4. Bölük efradı tarafından 6 Mayıs 1912 (23 Nisan 1328)'de 210 kuruş 20 para bağışlanmıştır. DM., No:28, Haziran 1328, s.115. Trablusgarp'te savaşta olan 126. Alay 1. Tabur 1. Bölük efradı da 12 Ekim 1912 (29 Eylül 1328)'de 324 kuruş bağışlamıştır. DM., No: 31, Eylül 1328, s.230.

Osmanlı Ordusu nizamiye birlikleri tarafından yapılan bağışların tam anlamıyla araştırılmadığı ve tüm bağışlarının incelenemediği değerlendirilmektedir. Bu duruma daha çok askeri arşivlerin bazı bölümlerinin araştırmacılara kapalı olmasının yanında açık olan katalogların da kaba tasnifte olması neden olmaktadır. Dönem yayınlarında duyurulan bütün bağışların incelenmesi sonucu 818.993 kuruş bağış yapıldığı tespit edilmiştir. Bu bağış miktarı kurumsal bağışların içinde en yüksek yekûna sahiptir.

2.1.6.2. Redif Birlikleri Tarafından Yapılan Bağışlar

Osmanlı Ordusu Redif birlikleri tarafından yapılan bağışları incelemeden önce Redif teşkilatının incelenmesi konunun anlaşılmasına fayda sağlayacaktır. Redif kelime anlamı olarak: sonradan, arkadan gelen, nizamiye sınıfından sonra geçilen sınıfa mensup ki hin-i hacette silâhına alınır anlamına gelmektedir.²⁵⁶

Redif teşkilatının kurulması Mart 1834’de gündeme gelmiş, Ağustos 1834’de uygulamaya geçilmiştir. Anadolu ve Rumeli’nde faaliyete geçirilen Redif teşkilatı yedek ordu olarak düşünülmemiş, redif erlerinin nöbetleşe kent merkezlerinde eğitim görmeleri hükme bağlanmıştır. Redif teşkilatı ağırlıklı olarak piyade sınıfı askerlerden oluşmakla birlikte süvari birlikleri de kurulmuştur. Uygulamada karşılaşılan zorluklar dikkate alınarak Haziran 1836’da yeni düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen Redif teşkilatı yedek asker durumuna getirilememiş, münavebe ile hizmet gören taşra ordusu durumu pekiştirilmiştir. Bu dönemde bazı kalelerin ve Çanakkale Boğazı’nın koruması da redif birliklerine verilmiş ve bu uygulamaya 1844 yılına kadar devam edilmiştir.

Tanzimat Fermanı’ndan sonra ülke yönetimi başta olmak üzere birçok alanda yeni düzenlemeler yapıldı. Askerlik süreye bağlandı. Nizamiye süresi beş yıl olarak belirlendi. Bu süre sonunda terhis edilenler yedi yıl süreyle redif sınıfında hizmet görmeleri hükme bağlanmıştır. Düzenli ordu birlikleri “Nizamiye” olarak isimlendirilmiştir. Mart 1844’den itibaren uygulamaya geçilmiştir.

²⁵⁶Şemsettin Sami, *Kâmûs-i Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2007, s.661.

Muvazzaflık süresini bitirerek redif teşkilatına geçen erler, yılda bir kez bağlı buldukları redif taburlarına bir ay süreyle eğitim yapmış, bu süre içinde muvazzaf erler gibi maaş ve tayinat almışlardır. Terhis edilen küçük rütbeli subaylar ve erler yedi yıllık redif hizmeti için ayrılmıştır. Kendi memleketlerinden kendi işleriyle meşgul olurken önceden belirlenen redif birliklerinde bir ay eğitim almaları hükme bağlanmıştır. Yapılan bu değişiklik ile redif birlikleri ihtiyat ordusu konumuna dönüştürülmüştür. 1866 Askerlik Kanunu ile askerlik süresi 20 yıla çıkarılırken, bu sürenin altı yılı nizamiye, altı yılı redif ve on iki yılı müstahfız olarak belirlenmiştir. Altı yılın dört yılı silah altında iki yılı ise ihtiyat sınıfında geçmesi planlanmıştır. İhtiyat sınıfında olanların silâh altında bulunmaları için bir zorunluluk yoksa memleketlerine gönderilmiştir. Redif sınıfı da kendi içinde ikiye ayrılmıştır. Rediflik süresinin ilk üç yılı birinci, ikinci üç yılı ikinci sınıfa olarak isimlendirilmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı öncesi son bir düzenleme yapılmış, müstahfızlık kaldırılmış ve üçüncü sınıf olarak redif teşkilatına eklenmiştir. Buna göre nizamiye hizmetinde bulunanlar birinci sınıf, nizamiye hizmetinde bulunmayanlar ikinci sınıf ve müstahfızlar üçüncü sınıf redif olarak kabul edilmiştir.²⁵⁷ 1911 yılında Osmanlı Ordusu redif teşkilatı dâhilinde 6 redif müfettişliği, 54 redif tümeni, 166 redif alayı ve 504 redif taburu bulunmaktadır.²⁵⁸

Mart 1912'de Mahmut Şevket Paşa tarafından Tayyare İanesi Osmanlı Ordu birliklerine duyurulduğu zaman Redif teşkilatı içinde yer alan birliklerin de bağış kampanyasına katıldıkları görülmüştür. Redif teşkilatı tarafından yapılan bağışların değerlendirilebilmesi için birlikler tarafından yapılan bağışların bilinmesi ve incelenmesi gerekmektedir.²⁵⁹

Osmanlı Ordusu Redif birlikleri tarafından yapılan ve tespit edilebilen toplam bağış miktarı 253.575 kuruş 21 paraya ulaşmıştır. Osmanlı lirasının İstanbul rayıcı olan bir lira 108 kuruş hesabıyla yaklaşık olarak 2.348 liraya karşılık gelmektedir.

²⁵⁷ Musa Çadırcı, “Redif Askeri Teşkilatı”, **Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, c.I, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2000, 47-57.

²⁵⁸ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, III. Cilt, 6. Kısım (1908-1920), s.175 ve devamı.

²⁵⁹ Redif birlikleri tarafından yapılan bağışların listesi EK-9'da verilmiştir.

Redif birlikleri tarafından on bir ay süreyle Tayyare İanesi kampanyasına bağış toplanmıştır. Redif birlikleri içinde ilk bağış 26 Mart 1912 tarihinde İstanbul'da konuşlu Fatih Redif Fırkası, son bağış ise 27 Şubat 1913 tarihinde Azamiyye, Mercan ve Safita Redif taburları tarafından yapılmıştır.

Redif birlikleri arasında dört redif müfettişliği, dokuz redif tümeni, dört redif alayı ve yüz doksan sekiz redif taburunun yaptıkları bağışlar tespit edilmiştir. 2. ve 6. Redif Müfettişlikleri tarafından yapılan bağış tespit edilememiştir. Redif Müfettişlikleri arasında en düşük bağış 319 kuruş 10 para ile 4. Redif Müfettişliğine, en yüksek bağış ise 3.857 kuruş 10 para ile Şam'da konuşlu 5. Redif Müfettişliğine aittir. Bağış yaptığı tespit edilebilen dört müfettişliğin toplan bağışı 10.042 kuruş değerindedir.

Dokuz redif tümeni tarafından yapılan toplam bağış miktarı 16.223 kuruş 10 para değerindedir. 710 kuruş 20 para bağış yapan Ayıntab Redif Fırkası en düşük bağışı verirken, redif tümenleri içinde en yüksek bağış 4300 kuruş 10 para ile Akka Redif Fırkası tarafından verilmiştir.

Redif Alaylarının toplam bağışı ise 1.992 kuruş 20 para tutarındadır. Edremit Redif Alayı 58 kuruş 35 para ile en düşük, 897 kuruş 15 para ile Antakya Redif Alayı en yüksek bağışı yapmıştır.

Tayyare İanesinin altı taksitte ödenmesi istenmesine rağmen redif birliklerinde buna uyulmadığı görülmektedir. Redif taburları tarafından yapılan bağışla incelendiğinde 117 taburun tek bağış yatırdığı görülmektedir. Tek sefer bağış yatan taburların bağış miktarı 40 kuruş ile 30.000 kuruş arasında değişmektedir. Beş tabur altı taksitte ve iki tabur da on taksitte bağış ödemesi yapmıştır. Bağış ödeme taksitlerinde standart bir uygulama sağlanamamıştır.

Redif taburlarının bağış miktarları incelendiğinde; altı tabur tarafından 100 kuruş altında bağış yapılmıştır. 100-200 kuruş arası bağış yapan tabur sayısı yirmi, 200-300 kuruş arası on sekiz, 300-400 kuruş arası on yedi, 400-500 kuruş arası yedi 500-1.000 kuruş arası kırk dokuz tabur tarafından bağış yapılmıştır. Redif taburlarının yarıdan fazlasının (114 tabur) 1.000 kuruşun

altında bağış yaptığı görülmektedir. 1.000-1.500 kuruş arası kırk iki, 1.500-2.000 kuruş arası yirmi dört, 2.000-3.000 kuruş arası on bir ve 3.000-6.000 kuruş arası altı tabur tarafından bağış yapılmıştır. Sadece tek bir tabur 10.000 kuruşun üstünde bağış yapmıştır.

İncelenen dönem içinde redif birlikleri tarafından 448 defa bağış yapıldığı tespit edilmiştir. Bu bağışlar üçer aylık dönemde incelediğinde; Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1912 döneminde 205 adet bağış yapılmış ve meblağ 109.635 kuruşa ulaşmıştır. Temmuz-Ağustos-Eylül 1912 döneminde 161 bağışta 70.605 kuruş 25 para bağış toplanmıştır. Ekim-Kasım-Aralık 1912 döneminde ise 75 bağışta 65.247 kuruş 5 para bağışa ulaşılmıştır. Son olarak Ocak-Şubat 1913 döneminde gerçekleşen 7 bağışta 7.897 kuruş 5 para bağış toplanabilmiştir. Bu rakamlar bağışın gerek miktar gerekse meblağ olarak düzenli bir azalış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Eğer baştan planladığı gibi askeri personel maaşlarının dörde birini altı eşit taksitte bağışlamış ve düzenli olarak ödemiş olsalardı incelenen üçer aylık dönemlerin her birinde en azından birbirine yakın miktar ve meblağda bağış yapılmış olması gerekirdi.

Askeri temayüller gereği eşit kadro miktarlarına sahip olması gereken redif birlikleri tarafından yapılan bağışların birbirine yakın değerlerde olmadığı görülmektedir. Bu fark redif taburu personel mevcutlarının sebep olabileceği farkın çok üstündedir.

Bazı redif birliklerinin bağış ödemelerinde taksit uygulaması yapılmış olmasına rağmen bağışlarının devam etmediği görülmektedir. Bitlis Redif Taburunun 26 Haziran 1912 tarihindeki 103 kuruş 20 para değerindeki bağışında Nisan 1328 ayının taksiti olduğu belirtilmiş olmasına rağmen başka bağışı tespit edilememiştir. Buna benzer örneklerin artabileceği ve bazı redif taburlarının kalan bağış ödemelerini yapmamış veya yapamamış olabilecekler, değerlendirilmektedir.

Bağış taksitleri genelde düzensiz aralıklarda ve farklı taksitlerle yapılmıştır. Bağış ödemelerini düzenli olarak gerçekleştiren çok az sayıda birlik bulunmaktadır. Altı taksitte bağış ödemesi yapan Katanya Redif Taburu düzenli bağış ödemesi yapan

redif birliklerine örnektir. Taburun ödemeleri; 6 Mayıs 1912'de 324 kuruş, 25 Mayıs 1912'de 152 kuruş, 26 Haziran 1912'de 152 kuruş, 3 Ağustos 1912'de 151 kuruş, 7 Eylül 1912'de 130 kuruş ve 20 Ekim 1912'de 129 kuruştur. Ödemelerin düzeni ve birbirine yakın miktarı dikkat çekicidir. Bu konuda Mecdel Redif Taburu daha açık bir örnek oluşturmaktadır. Tabur tarafından; beş eşit taksitte ödeme yapılmıştır. 4 Haziran 1912'de 178 kuruş 30 para, 15 Haziran 1912'de 178 kuruş, 15 Temmuz 1912'de 178 kuruş 15 para, 23 Eylül 1912'de 178 kuruş, 12 Kasım 1912'de 178 kuruş 20 para ödendi. Mamûrat'ül-Aziz Redif Taburunun ödemeleri de çok düzenlidir. 14 Mayıs 1912'de 620 kuruş, 1 Haziran 1912'de 600 kuruş 20 para, 6 Temmuz 1912'de 600 kuruş, 31 Temmuz 1912'de ise 623 kuruş 20 para bağış ödemesi gerçekleşmiştir.

Osmanlı Ordusu tarafından yapılacak bağış ödemeleri için diğer resmi kurum ve kuruluşlarda olduğu gibi bir komisyon kurulmuş ve nizamnamesini hazırlanmış olduğu değerlendirilmektedir. Bazı redif birliklerinin ödemeleri incelendiğinde, bağışların bir komisyon tarafından takip edildiği ve ödemelerini yapmayan redif birliklerinin uyarıldığı izlenimi doğmaktadır. Örnek olarak Kütahya ve Tavşanlı Redif Taburları tarafından 20 Nisan 1912'de 3.067 kuruş ödeme yapılmıştır. Yaklaşık bir ay sonra Kütahya Redif Taburu tarafından 40 kuruş değerinde bir ödeme daha yapılmıştır. Bu olay yapılan bağışların takip edildiği, önceden alınan bağış taahhütlerini karşılamayan birliklerin uyarıldığı ve eksik kalan meblağların ödemesinin talep edildiği sonucuna vermektedir. Bu konuya Edremit Redif Taburu da örnek olarak verilebilir. Tabur tarafından 25 Mayıs 1912'de 5.835 kuruş ve 31 Temmuz 1912'de 59 kuruş bağış ödemesi yapılmıştır. Son ödeme taahhüt edilen meblağa ulaşmak için yapılmış olmalıdır. Diğer bir örnek ise Diyarbakır Redif Taburudur. Tayyare İanesinin başlatıldığı tarihten 23 Ocak 1913 tarihine kadar ödeme yapmayan Diyarbakır Redif Taburunun bu tarihte 3.322 kuruş bağış yatırması taahhüdünü yerine getirilmesine yönelik talep alması üzerine yapılmış olmalıdır.

Osmanlı redif teşkilatı içinde 6 Redif müfettişliği, 54 Redif tümeni, 166 Redif alayı ve 504 Redif taburu olduğu değerlendirildiğinde 4 Redif müfettişliği, 9 Redif

tümeni, 4 Redif alayı ve 198 Redif taburunun bağış kampanyasına katılmış olması katılımın çok düşük düzeyde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Netice olarak; Redif birliklerinden 253.575 kuruş 21 para²⁶⁰ bağış toplanabilmiş olmasına rağmen redif teşkilatının büyüklüğü göz önüne alındığında toplanabilecek meblağın çok altında kaldığı ve redif teşkilatı genelinde Tayyare İanesinin iyi yönetilmediği sonucu doğmaktadır.

2.1.7. Donanma Cemiyeti ve Şubelerinin Bağışları ve “Muavenet-i Milliye” Uçağı

Türk havacılık tarihinde “*Muavenet-i Milliye*” ismi verilmiş Bleriot XI-2 modeli bir uçak bulunmaktadır. Türk havacılık tarihi kaynaklarında; Temmuz 1913 ayı içerisinde İstanbul’a getirilen Bleriot XI-2 modeli uçağı ve halkın bağışları ile alındığı için “*Muaveneti Milliye*” adı verildiği belirtilmektedir. Aynı kaynakta Bleriot modeli uç uçağın bedeli olan 103.483 Fransız Frangının, 26 Ağustos günü Paris Ataşemiliterliği namına Osmanlı Bankası’na yatırıldığı bilgisi bulunmaktadır.²⁶¹ Yapılan kaynak taramalarında “*Muaveneti Milliye*” uçağının bağışçısı tespit edilememiştir. Ancak Donanma Cemiyeti tarafından Almanya’dan satın alınana dört torpido muhribine “*Yadigâr-ı Millet*”, “*Muavenet-i Milliye*”, “*Gayret-i Vataniye*” ve “*Numune-i Hamiyyet*” isimlerinin verildiği bilinmektedir. Donanma Cemiyeti tarafından halktan toplanan bağışlarla satın alınmış aynı isimli bir torpido muhrip bulunması nedeniyle “*Muavenet-i Milliye*” uçağının İkinci Balkan Savaşı sırasında Donanma Cemiyeti’nde toplanan bağışlar ile alınmış olması muhtemeldir.

Donanma Cemiyeti şubeleri, asli görevleri olan Donanma İanesi toplamının yanında Tayyare İanesi toplama görevini de üstlenmişlerdir. Donanma Mecmuası ve dönem gazetelerinde yer alan bağış haberlerinde kimi şubelerin aylık taksiti olduğu

²⁶⁰Osmanlı Ordusu Redif birlikleri tarafından yapılan bağışların dökümü EK-9’de verilmiştir.

²⁶¹Kurter, **age.**, s.173, Kural, **age.**, s.238.

bilgisine yer verilmektedir.²⁶² Bu bilgiden şubelerin belli bir miktar bağış taahhüt ettikleri ve bunu aylara sarıh olarak cemiyet merkezine gönderdikleri anlaşılmaktadır. Her şubede Tayyare İanesi için ayrı bir hesap oluşturulmuş ve bağışlar içinde bankada ayrı bir hesap açılmıştır.²⁶³ Tanin gazetesinin haberine göre Donanma Cemiyeti şubeleri içinde ilk Tayyare İanesi veren Çengelköy Şubesidir. Şubenin bağışı 1.150 kuruş tutarındadır.²⁶⁴

Donanma Cemiyeti şubelerinin tespit edilebilen toplam bağışı 686.423 kuruş 25 paradır. Bu meblağın 110.008 kuruş 5 parası İstanbul şubeleri tarafından karşılanmıştır.²⁶⁵ Bu hesaplama yapılırken, özellikle İstanbul için, merkez şubeler dikkate alınmıştır. Merkeze bağlı alt şubelerin bağışları merkez şubenin bağışına eklenmiştir. Müzayede gibi özel faaliyetlerle elde edilen bağışlar ayrı bir başlık içinde incelendiğinden bu toplama dâhil edilmemiştir.

Tespit edilebilen Donanma Şubeleri yardımlarının gerçek durumu yansıttığı şüphelidir. Gazetelerde yayımlanan bağış duyurularında birçok mükerrer bağış bulunmaktadır.²⁶⁶ Merkeze bağlı alt şubelerin gazete ve Donanma Mecmuasında duyurulan bağışlarının merkez şubelerin bağışlarına dâhil edilerek tekrar duyurulmuş olmalıdır.²⁶⁷ Ayrıca açılan kampanyalara katılım amacıyla kendi idari bağlılarına gönderilen bağışların Donanma Cemiyeti şubelerine gönderildiği de tespit edilmiştir. İlgili kurumun Tayyare İane Komisyonlarından yatırılan bağış miktarı geri talep

---

²⁶²Üsküdar Şubesinin Nisan 1328 taksiti 1.175 kuruş olarak yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118; **Tanin**, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4. Beyoğlu Donanma Şubesine bağlı Cihangir Şubesi Nisan 1328 taksiti olarak 73 kuruş yatırmıştır. **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4. Sultanahmet Şubesine bağlı Kadirga Bostan-ı Ali ve Katib Mestan Mahalleleri şubeleri Temmuz 1328 taksiti olarak 273 kuruş ödeme yapmıştır. **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6

²⁶³İstanbul Beyazıt Donanma Cemiyeti Şubesi tarafından Tayyare İanesine ait olmak üzere bir hesap açıldığı bilgisini duyurmuştur. **Tanin**, No: 1278, 10 Mart 1328, s.2 ve **Tercüman-ı Hakikat**, No:11126, 12 Mart 1328, s.3.

²⁶⁴**Tanin**, No: 1276, 08 Mart 1328, s.4

²⁶⁵Donanma Cemiyeti şubeleri tarafından toplanan Tayyare İanesi miktarı EK-23'de verilmiştir.

²⁶⁶Örnek olarak; Beyoğlu Donanma Şubesi'nce Mösyö Angelidi'nin 54 kuruş bağışı; 21 Mayıs 1328 ve 14 Haziran 1328 tarihlerinde iki defa gösterilmiş ve toplam bağış miktarına her seferinde eklenmiştir. **Tanin**, No: 1351, 21 Mayıs 1328, s.4 ve **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4. Bu örnekleri arttırmak mümkündür; Mösyö ve Madam Teodoridi tarafından yapılan 54 kuruşluk yardım da aynı tarihlerde mükerrer olarak verilmiştir.

²⁶⁷Ankara vilayetine bağlı Mihaliççik şubesini 99 kuruş Tayyare İanesi bağışı 25 Temmuz 1912 (12 Temmuz 1328) tarihinde gerçekleştirmiştir. Ankara Vilayetinin 34.233 kuruş 35 para değerindeki bağışı ise 25 Kasım 1912 (12 Teşrin-i Sani 1328) tarihli olup muhtemelen Mihaliççik şubesinin bağışını da içermektedir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176 ve **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

edilmiştir.²⁶⁸ Taşra teşkilatı içinde yer almasına rağmen Aydın, Basra, Bağdat, Bingazi, Bolu, Beyrut, Çatalca, Diyarbakır, Hicaz, Halep, Zor, Suriye, Sivas, Kudüs, Karesi, Kandiye, Kosova, Yemen şubeleri tarafından gönderilen Tayyare İanesi tespit edilememiştir. Aydın şubesine bağlı Söke şubesi tarafından 788 kuruş 30 para²⁶⁹ ve Kosova şubesine bağlı ve Preşova şubesi tarafından 277 kuruş 20 para²⁷⁰ bağış yapıldığı örneklerinden yola çıkarak, bağış yapmadığı görülen merkez şubelerden de az miktarda da bağış yapılmış olması muhtemeldir. Yaklaşık bir yıllık süreçte toplanan 686.423 kuruş 25 para Tayyare İanesinin fazla talep görmediği ve Donanma İanesinin yanında sönük kaldığı değerlendirilebilir.

2.2. Balkan Savaşı Öncesinde Uçak Alımı İle Sonuçlanmayan Bağış ve Kampanyalar

1912 yılı içerisinde Tayyare İanesi kampanyasının duyurulması ile birlikte birçok devlet kurumu ile nezaretlerin, vilayet ve sancakların, çeşitli meslek gruplarının ve birçok sosyal sınıfın kendi isimlerini taşıyacak birer uçak alımı için kampanya yürüttükleri tespit edilmiştir. Yeterli bağış miktarının toplanamaması nedeniyle birçok kampanyanın başarısız olduğu görülmektedir. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti ve Jandarma Umum Kumandanlığı bağış kampanyalarında olduğu gibi bazı kampanyalarda ise uçak alımına yeterli, hatta daha fazla bağış toplanmasına rağmen uçak alımı ile sonuçlanmadığı tespit edilmiştir. Yeterli bağış miktarının elde edilememesi veya kendi isimlerini taşıyan bir uçak alımı ile sonuçlanamaması nedeniyle başarıya ulaşmadığı tespit edilen bağış kampanyaları takip edilen maddelerde ayrıntıları ile incelenmiştir.

---

²⁶⁸Maliye Tayyaresi Komisyonu tarafından Donanma Cemiyeti'ne gönderilen 12 Nisan 1913 (30 Mart 1328) tarihli yazıda; Musul vilayeti Maliye memurları tarafından Maliye Tayyaresi namına toplanıp Musul Defterdarlığı tarafından yanlışlıkla Donanma Cemiyetine gönderilen 10 Osmanlı lirasının maliye tahsildarı İsmail Efendi'ye teslim edilerek komisyona geri gönderilmesi talep edilmektedir. **TİTEA**; Kt:219, G: 2, B: 2-1.

²⁶⁹**DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11261, 27 Tem.328, s.3.

²⁷⁰**DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147.

2.2.1. Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü Bağış Kampanyası “Polis” Tayyaresi

Uçak alımı için kampanya başlatan kurumlardan birisi Emniyet-i Umumiye Müdürlüğüdür. Müdüriyet tarafından tüm bağlılarının kampanyaya katılmasını sağlamanın yanı sıra bağışların takip ve kontrolü için çok düzenli bir çalışma yapıldığı, özel teşkilat kurulduğu anlaşılmaktadır. İncelenen bağış kampanyaları içerisinde en düzenli kampanyanın Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından yürütüldüğü söylenebilir. Kampanya ile ilgili çok fazla belge tespit edilebilmiş olası Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından toplanan bağışların incelenmesini kolaylaştırmıştır.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti namına bir uçak alınması için kampanya başlatılacağına dair ilk haber Tanin gazetesinin 21 Mart 1912 (8 Mart 1328) tarihli sayısında yer almaktadır. Haberde “Polis” isminde bir uçak alımı için Polis memurları arasında bağış toplanmasına başlandığı haberi verilmiştir.²⁷¹ Takip eden günlerde ise Adapazarı Polis Komiser Muavini Ali Reşit Efendi tarafından “Polis” ismi altında Emniyet-i Umumiye adına satın alınacak uçak için mart maaşından ödenmek üzere bir lira bağışta bulunmayı taahhüt ettiği haberleri gazetelerde yer almıştır.²⁷²

Selanik Polis Müdüriyeti tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine 24 Mart 1912 (11 Mart 1328) tarihinde gönderilen telgrafta; “Polis” ismine bir uçak bağış kampanyasının başlatıldığına dair haberlerin gazetelerden okunduğu bilgisi verilmektedir. İstanbul dâhilinde bulunan polis memurlarından toplanacak bağışların uçak almaya yeterli olmayacağına dikkat çekilen telgrafta, bütün polis memurlarından aynı oranda toplanacak ve bir merkezde biriktirilecek bağışların amaca ulaşılmasında daha başarılı olacağı belirtilmiştir. Telgrafın sonunda böyle bir teşebbüse karar verildiğinde uygulama usullerinin de bildirilmesi talep edilmiştir.²⁷³

²⁷¹Tanin, No: 1276, 8 Mart 1328, s.4

²⁷²Tanin, No: 1278, 10 Mart 1328, s.3. Aynı metin Tanin, No: 1281, 13 Mart 1328, s.4’de mükerreren yayımlanmış.

²⁷³BOA, DH.EUM.VRK. 9/34, 11 Mart 1328 tarihli belge.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Donanma Cemiyeti Şubesi Reisi ve Evrak Müdürü Celal Bey tarafından 28 Mart 1912 (15 Mart 1328) tarihinde Müdüriyete gönderilen yazı ile Emniyet-i Umumiye adına bağış kampanyası başlatılması teklif edilmiştir. Yazı içeriğinde:

“İhtiramat-ı ahire meyanında bir mevki-i bülend ihraz eden tayyarelerin müdafaa-i vatan emrinde fevaid-i mühime-i azimesi muharebe-i hazırada dahi bit-tecrübe sabit olmuş ve bina’en aleyh hukumat-ı mevcuda ordularının techizatını tayyare filoları teşkili suretiyle bir kat daha tezyid ve takviye etmeleri üzerine Harbiye Nezareti dahi Osmanlı Ordularının bu silah-ı müdhiş ile de techizine mübaşeret etmiş ve bu suretle kulub-ü Osmaniyenin de husule gelen mürur ve ibtihacında asâr-ı fahiresi olmak üzere Tayyare İanesi namıyla Memalik-i Osmaniyenin her cihetinde taraf taraf komisyonlar teşekkül ederek cem-i ianata ve ba-husus Adliye, Nafia, Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretleriyle, Tibbiye, Rusûmat ve Polis Müdüriyet-i Umumileri beynlerinde derc edecekleri iane ile mensub oldukları daire namlarına olarak müstakil birer tayyare mübayasına şıtab eylemişlerdir. Tahkikat-ı vakâya nazaran en mükemmel bir tayyarenin 1.000-1.200 lira olmasına ve mebalîğ-i mezkûrün müdürin-i alileri memuriniyle vilayet ve evliye-i müstakil polis memurluklarının ve polis mektepleri müstahdem ve müdavimlerinin maaşlarından yüzde beş nisbetinde terki suretiyle temin-i tedariki mümkün olup bunun ‘Emniyet-i Umumiye’ namıyla bi’t-tevsim mukaddes ordumuza temin kılındığı ve memurin-i müma-ileyhim her hususta olduğu gibi iş bu emr-u hayra da mu’el iftihar iştirak edecekleri imtisali delaletiyle müsehhim bulunduğu gibi hatta bazı vilayet polis müdüriyetlerince tayyare ianesi cemine şıtap olduğu dahi istibsar kılındığından mebn-i bu suret-i nezd-i samilerinde tesvib buyrulduğu halde nisbet-i mezkûre dairesinde mecmu olunacak iane miktarının ve bunun ne kadar müddet zarfında derc ve irsali kabil olacağına vilayet polis ve mekteb müdüriyetlerince evliye-i müstakile polis merkez memur ve ser komiserliklerinden telgrafti istilam buyrularak alınacak cevapların netayici arz olunmak üzere şube-i acizaneme havale buyrulması ve teşebbüsât-ı vakâdan bahisle teşvikat-ı müessereye natık bir makalenin polis ceride-i makberesinde derci lüzumu arz olunur efendim.”²⁷⁴

Yazıda dikkat çeken konu; bağış kampanyasına ilgi uyandırmak için Trablusgarp Savaşı sırasında uçakların İtalyanlar tarafından Türk askerlerine karşı kullanıldığının vurgulanmasıdır. Bu konu kampanyanın başlangıcından itibaren bütün bağış kampanyalarının itici gücünü teşkil etmiştir. Vurgulanan diğer konu ise; bütün ülke ordularında uçakların kullanılmaya başlanması ve havacılık teşkilatı

²⁷⁴BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 15 Mart 1328 tarihli belge. Bu belgenin müsveddesi için bk.: BOA, DH.EUM.MEM. 10/14, 15 Mart 1328 tarihli belge.

kurulması için çaba harcanmakta olması ve Osmanlı Ordusu'nun bu çabalardan geri kalmaması gerekliliğidir. Yazıda uçak bağış kampanyası başlatan kamu kurum ve kuruluşları sayılarak Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin bu sayılan kurumlardan geri kalmaması gerektiği yönünde bir çaba ve yarış duygusu göze çarpmaktadır. Uçak bedeli ve toplanması gereken bağışa miktarı olarak 1.000-1.200 lira hedefi konulmuştur. Son olarak personelin maaşlarının yüzde beşi oranında uçak bağış kampanyalarına katılımlarının sağlanması talep edilmiştir. Bağış kampanyasının düzenli yürütülebilmesi, toplanabilecek bağış miktarının önceden tespit edilmesi ve bağış taahhütlerinin alınabileceği için yapılacak bağış miktarının ve hangi periyotta ödenebileceğinin bildirilmesi istenmektedir.

Celal Bey'in bu teklifi Emniyet-i Umumiye Müdürü tarafından uygun görülerek kampanyanın bağlı polis merkezlerine duyurulması kabul edilmiş ve 15 Mart 1912 tarihinde duyuru yapılmıştır.²⁷⁵ 16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihinde de bağış taahhütlerini bildirmeyen polis birimlerine yazı gönderilerek taahhütlerini bildirmeleri hatırlatılmıştır.²⁷⁶

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından uçak bağışlarının takip edilmesi için ayrı bir komisyon kurulup kurulmadığı ve özel bir nizamname yayınlanıp yayınlanmadığı arşiv belgelerinden tespit edilememiştir. Arşiv taramalarında tespit edilen ve Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen belgelerin altına "*İane Komisyonuna*" sevk edilmesi notu görülmektedir. Bağışların takip edilmesi amacıyla gönderilen yazılarda ise Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Donanma Cemiyeti Şubesi Reisi ve Evrak Müdürü Celal Bey'in imzası bulunmaktadır. Bu bilginin ışığında Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bünyesinde ayrı bir bağış komisyonu kurulmadığı,

²⁷⁵Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti adına bağış kampanyası başlatıldığı, bağış taahhütlerinin ve kaç taksitte ödeyeceklerinin bildirilmesi Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kalemi tarafından ayrıca bağlı polis merkezlerine yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 15 Mart 1328 tarihli Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kalemi belgesi. Dersaadet Polis Mektebi Müdüriyetine 17 Mart 1328 tarihinde ayrıca yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 17 Mart 1328 tarihli belge.

²⁷⁶16 Nisan 1912 tarihine kadar bağış taahhüdü bildirmeyen Emniyet-i Umumiye bağlıları şunlardır. İşkodra, Bitlis, Basra, Bağdat, Beyrut, Hicaz, Halep, Hüdavendigar, Trabzon, Kastamonu, Kosova, Konya, Manastır, Musul, Yanya, Selanik ve Yemen Polis Müdürlükleri, Canik, Bolu, Çatalca ve Zor Polis Memurlukları ile Selanik ve Bağdat Polis Mektepleridir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

bağış faaliyetlerinin Müdüriyet bünyesinde mevcut Donanma Cemiyeti Şubesi tarafından “*İane Komisyonu*” ismiyle yürütüldüğü anlaşılmaktadır.

Bağışların personel maaşının yüzde beşi olarak belirlendiği birçok belgede açıklanmıştır. Vilayet Polis Müdüriyetleri, müstakil sancakların polis memurlukları ile polis ser komiserlikleri ve polis okulları müdüriyetleri tarafından taahhüt edilen bağış miktarları talep edilmiş, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Donanma Şubesi tarafından kayıt altına alınmıştır.²⁷⁷ Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlılarının personel miktarlarına nazaran maaşlarının yüzde beşi oranında taahhüt ettikleri toplam bağış miktarı 118.636 kuruş 36 para hesaplanmıştır. Bitlis, Trablusgarp, Yanya Polis Müdüriyetleri ile Bingazi ve Asir Polis Merkezleri ve Selanik Polis Mektebi tarafından bildirim yapılmadığı görülmektedir. En yüksek taahhüt 12.000 kuruş ile Ankara Polis Müdüriyeti tarafından yapılırken en düşük taahhüt ise 320 kuruş ile Çatalca Polis Merkezi tarafından yapılmıştır.²⁷⁸

Bu müzekkere sonrasında Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından uçak bağış kapması başlatılmasına karar verildiği ve bu amaçla Dâhiliye Nezareti’ne bilgilendirme yazısı gönderildiği, Dâhiliye Nezareti’nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine 11 Nisan 1912 (29 Mart 1328) tarihinde gönderilen yazıdan anlaşılmaktadır. Bu yazıda Dâhiliye Nezareti “*Emniyet-i Umumiye*” ismiyle alınacak uçak için yapılacak bağışların bir kısmının Mart 1328 maaşlarından kesileceğini, ancak vilayet polis müdüriyetleri ile bağımsız polis komiserlikleri ve memurluklarından gönderilecek ve ileriki aylarda devam edecek bağışların bankada muhafaza edilmesi, Emniyet-i Umumiye Müdüriyetince belirlenecek usulde hareket edilmesi tavsiye edilmektedir.²⁷⁹

²⁷⁷BOA, DH.EUM.MH. 36/44. Belgenin aslı EK-10’da verilmiştir.

²⁷⁸Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı arşivinde aynı dosya içeriğinde bulunan ve üzerinde tarih kaydı bulunmayan başka bir belgede bağlı polis merkezlerinin taahhütleri ve yaptıkları bağış ödemeleri ile kalan bağış ödemelerinin kayıt edilmiştir. Bu belgede bağış taahhüdü 110.340 kuruş 10 para hesaplanmıştır. İki belge arasındaki büyük fark olarak Kosova Polis Müdüriyetinin 4.781 kuruş, Bolu Polis Merkezi’nin 500 kuruş ve Hüdavendigar Polis Müdüriyetinin 2.295 kuruş bağış taahhütlerinin bu belgede yazılmamış olmasından kaynaklanmaktadır. BOA, DH.EUM.MH. 36/44. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlıları tarafından taahhüt olunan bağış miktarları içeren belgenin çevirisi EK-11’de verilmiştir.

²⁷⁹BOA, DH.EUM.VRK. 9/38, 29 Mart 1328 tarihli belge.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı arşivinde bulunan belgelerden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Donanma Cemiyetine başvurularak kendileri adına bir hesap defteri ile birlikte bankada da bir cari hesap açılması talebinde bulunulduğu tespit edilmiştir. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 20 Nisan 1912 (7 Nisan 1328) tarihinde Donanma Cemiyetine yazdığı bir yazı ile kendileri namına özel bir hesap açılmasını ve peyderpey gönderilecek bağışların bu özel hesaba kayıt edilerek, bir uçak alacak miktara ulaştığında kendilerine haber verilmesini talep etmiştir.²⁸⁰

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlıları tarafından taahhüt edilen ve gönderilen bağışların düzenli olarak takip edildiği ve Emniyet-i Umumiye Müdürüne bilgi verildiği görülmektedir. Üzerine tarih bilgisi bulunmayan bir belgede bağlı polis teşkilatlarının taahhüt ve bağış miktarları kayıt altına alınmıştır. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı arşivinde aynı dosya içeriğinde bulunan ve üzerinde tarih kaydı bulunmayan başka bir belgede bağlı polis merkezlerinin taahhütleri ve yaptıkları bağış ödemeleri ile kalan bağış ödemelerinin kayıt edilmiştir. Bu belgeye göre bağış taahhüdü 117.631 kuruş olarak hesaplanmıştır. 58.506 kuruş bağış ödemesi yapılırken, 57.005 kuruş 9 para bağış toplanması gerekmektedir.²⁸¹

Emniyet-i Umumiye Donanma-i Osmanî İane Şubesi reisi Celal Bey tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihli belgede, “*Emniyet-i Umumiye Tayyaresi*” bağış kampanyasında taahhüt edilen 124.971 kuruş bağışın 101.114 kuruşunun Donanma Cemiyeti’ne teslim edildiği bildirilmektedir. Yazının devamında bakaya kalan 26.836 kuruşun takip

²⁸⁰ **BOA**, DH.EUM.VRK. 9/38, 7 Nisan 1328 tarihli Donanma Cemiyeti’ne yazılan belge. Yine 20 Nisan 1912 (7 Nisan 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti’nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine verilen cevapta taleplerinin uygun bulunduğu belirtilmiş ve bağışların peyderpey gönderilmesi hususunun icap edenlere duyurulması istenmiştir. **BOA**, DH.EUM.VRK. 9/38, 7 Nisan 1328 tarihli Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine yazılan belge. 16 Mayıs 1912 (3 Mayıs 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kaleminden Celal Bey tarafından tekrar Donanma Cemiyeti’ne başvurulmuştur. Emniyet-i Umumiye adına uçak alınması için toplanacak bağış miktarının 100.000 kuruş civarında olacağı beklentisi dile getirilerek, merkezde alıkonulacak birkaç bin kuruş haricinde gönderilen bağışların kurumları adına alınacak uçak için ayrı bir hesapta muhafaza altına alınması talebi tekrar edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/53, 3 Mayıs 1328 tarihli belge.

²⁸¹ **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44.

edilerek en kısa zamanda Donanma Cemiyeti veznesine teslim edilmesini talep etmiştir.²⁸² Yazının ekinde taahhüt edilen ve 16 Haziran 1912 tarihine kadar yapılan bağış miktarının dökümü de verilmiştir.²⁸³

Belgede verilen taahhüt, bağış ve bakiye miktarlarının toplamında hata yapılmıştır. Yapılan taahhüt miktarları toplandığı zaman gerçek rakam 123.865 kuruş olmaktadır. Yatırılan bağış miktarı ise 99.092 kuruş 39 para tutarındadır. Eksik kalan toplam tutar ise doğru hesaplanmış olmasına rağmen vilayet bazındaki eksik ödemelerde hata yapılmıştır. Bu hatalar nedeniyle toplam eksik ödeme miktarında da hata meydana gelmektedir.

Polis birimlerinin taahhütlerine nazaran eksik kalan bağış miktarlarını ödemeleri için sürekli uyarıldıkları görülmektedir. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kalemi tarafından 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihinde gönderilen yazıda; Erzurum, Adana, Ankara, Halep, Diyarbakır, Suriye, Konya, Mamurat'ül Aziz, Van ve Yemen Polis Müdüriyetleri ile İzmit, Canik ve Kudüs-ü Şerif Merkez Polis Memurlukları ve Bağdat Polis Mektebinden eksik kalan bağışların gönderilmesi talep edilmiştir.²⁸⁴ Emniyet-i Umumiye İane Komisyonu Reisi Cemal Bey tarafından Müdüriyete gönderilen 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda Bitlis, Yanya ve Kosova Polis Müdüriyetleri, Bolu Polis Memurluğu ve Selanik Polis Mektebi müdüriyeti tarafından taahhüt miktarının bildirilmediği ifade edilmektedir. Yazının devamında taahhütlerine nazaran hiç bağış göndermeyen Edirne, Adana, Aydın, Diyarbakır, Mamurat'ül Aziz, Yemen Polis Müdüriyetleri ile Beyrut ve Bağdat Polis Mektebi müdürlüklerine, ilaveten bağışları tamamlanmamış olan diğer polis birimlerine tebligat yapılması istenmiştir.²⁸⁵ Bu talep üzerine 2

²⁸²BOA, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge.

²⁸³BOA, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri. Bu belgenin hilafına; 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihinde Bitlis, Yanya, Kosova Vilayetleri Polis Müdüriyetleriyle Bolu Sancağı Polis Memurluğu ve Selanik Polis Mektebi Müdüriyeti tarafından taahhüt miktarlarının bildirilmediği belirtilmektedir. İlave olarak Edirne, Adana, Aydın, Diyarbakır, Mamurat'ül Aziz, Yemen, Vilayetleri Polis Müdüriyetleriyle Bağdat ve Beyrut Polis Mektepleri Müdüriyetlerinin tek kuruş bağış göndermedikleri eklenmiştir. Osmanlı Arşivinde yer alan bu belgenin aslı EK-12'de, çevirisi EK-13'de veilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge.

²⁸⁴BOA, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge.

²⁸⁵BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge.

Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihinde Erzurum, Ankara, Bitlis, Yanya, Kosova, Edirne, Adana, Aydın, Diyarbakır, Mamurat'ül Aziz Polis Müdüriyetleri ile Bolu ve İzmit Polis Memurluklarına ve Beyrut Polis Mektebine bağışların yatırılmasını isteyen yazı gönderilmiştir.²⁸⁶ Bu iki belgenin birbirini desteklemediği ve birbiri ile örtüşmediği tespit edilmiştir. 2 Temmuz 1912 tarihli belge baz alındığında Erzurum, Adana, Ankara, Diyarbakır, Mamurat'ül Aziz ve Yemen Polis Müdüriyetleri ile İzmit Polis Memurluğu ve Bağdat Polis Mektebinin hale eksik ödemesi bulunduğu görülmektedir. Halep, Suriye, Konya, Van Polis Müdüriyetleri ile Canik, Karesi ve Kudüs Sancağının eksik ödemesinin kalmadığı anlaşılmaktadır. Buna karşın Aydın, Edirne, Bitlis, Konya ve Yanya Polis Müdüriyetleri ile Bolu ve Medine-i Münevvere Polis Memurlukları ile Beyrut ve Selanik Polis Mektepleri listeye girmiştir.

Eksik veya hiç bağış göndermeyen polis merkezlerinin takibine devam edildiği görülmektedir. Balkan Savaşı sırasında sönmölenen Tayyare İanesinin tekrar candırılması çalışmaları sırasından, 20 Ocak 1914 (7 Kanun-i Sani 1329) tarihinde Emniyet-i Umumiye Donanma Şubesi Reisi Celal Bey tarafından müdüriyete gönderilen yazıda bağış taahhütlerinden eksik kalan miktarların gönderilmesi için ilgili birimlere tebligatta bulunulmasını talep edilmiştir.²⁸⁷

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Donanma Cemiyeti veznesine ödenen bağış miktarları kayıt altına alınmıştır. Bu belgeye göre Emniyet-i Umumiye

²⁸⁶BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

²⁸⁷Polis Müdüriyetlerinden; Erzurum'un 666 kuruş, Adana'nın 3.772 kuruş, Halep'in 1.206 kuruş, Diyarbakır'ın 4.055 kuruş, Suriye'nin 21 kuruş, Mamurat'ül Aziz'in 289 kuruş, Van'ın 920 kuruş, Yemen'in 2.993 kuruş eksik bağışı bulunmaktadır. İzmit Sancağı Polis Memurluğunun 148 kuruş, Beyrut Polis Mektebi Müdüriyetinin ise 3.918 kuruş eksik bağışı vardır. Celal Bey, Beyrut Polis Mektebi Müdüriyeti tarafından söz konusu 3.918 kuruşun okul personeli ve öğrencilerinden tamamen toplanmasına rağmen okulun erzak müteahhidine teslim edilmesi "Şayan-ı esef" olarak görüldüğü ve bağış parasının gönderilmesi için etkili tebligat yapılması talep edilmiştir. BOA, DH.EUM.MTK. 75/13, 7 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Bu yazının müsveddesi için bk.: BOA, DH.EUM.MH. 246/44. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kalemi tarafından 22 Ocak 1914 (9 Kanun-i Sani 1329) tarihinde taahhütlerine nazaran eksik ödeme yapan Erzurum, Adana, Halep, Diyarbakır, Suriye, Mamurat'ül Aziz, Van ve Yemen Polis Müdüriyetleri ile İzmit Polis Merkez Memurluğuna eksik bağış miktarlarını göndermesini talep edilmiştir. BOA, DH.EUM.MTK. 75/13, 9 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Beyrut Polis Mektebi Müdürlüğüne ayrı yazı göndermiştir. 29 Ocak 1914 (16 Kanun-i Sani 1329) tarihinde Beyrut Polis Mektebi Müdürlüğüne yazılan yazıda, bağış olarak toplanmış olan paranın mektebin erzak müteahhidine teslim edilmesinin esefle karşılandığı vurgulanarak, 3.918 kuruş bağışın hemen gönderilmesi istenmiştir. BOA, DH.EUM.MTK. 75/13, 9 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge.

Müdüriyeti tarafından Donanma Cemiyeti veznesine 100.738 kuruş yatırılmıştır.²⁸⁸ Belgede kayıt altına alınan bağışlar; Polis birimleri tarafından yapılan bağışlara ait makbuzlar ile gazetelerde ve Donanma Mecmuasında yayımlanan bağış haberleri karşılaştırılarak toplandığı zaman Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından daha fazla bağış yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Her bir polis birimleri tarafından yapılan bağışların ayrı ayrı incelenmesi sonucu gerçek bağış miktarı elde edilebilecektir.

2.2.1.1. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Personeli Bağışları

İstanbul'da bulunan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti merkez personeli tarafından 2.222 kuruş bağış verileceği taahhüt edilmiştir.²⁸⁹

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti personeli tarafından ilk bağış 25 Nisan 1912 (12 Nisan 1328) tarihinde yapılmıştır. 1.142 kuruş değerindeki bağış, 253 cilt ve 46 varak numaralı makbuz karşılığında Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.²⁹⁰ Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti personeli tarafından; 16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328),²⁹¹ 19 Haziran 1912 (6 Haziran 1328),²⁹² 15 Temmuz 1912 (2 Temmuz 1328),²⁹³ 18 Eylül 1912 (5 Eylül 1328)²⁹⁴ tarihlerinde yapılan bağışlar ile toplam bağış miktarı 2.220 kuruş 20 paraya yükselmiştir.

²⁸⁸BOA, DH.EUM.LVZ. 19/102. Bu belgenin aslı EK-14'de, transkripsiyonu EK-15'de verilmiştir.

²⁸⁹Bağış taahhütleri listesinde, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti merkez memurlarının taahhütleri ismen verilmiştir. Buna göre Emniyet-i Umumiye Müdürü Şükrü Bey 200 kuruş ile en yüksek bağış taahhüdünde bulunmuştur. Yüzde beş bağış hesabıyla Şükrü Bey'in 4.000 kuruş aylık maaş aldığı anlaşılmaktadır. Muhasebe Müdürü Ferit Bey'in bağış taahhüdü 30 kuruş, Memurin Müdürü Nişan Bey 35, Evrak Müdürü Celal Bey 25, evrak memuru Niyazi Bey 10 kuruş bağış taahhüdünde bulunmuştur. BOA, DH.EUM.MH. 36/44

²⁹⁰BOA, DH.EUM.MH. 246/44, 12 Nisan 1328 tarihli belge. Bu bağış gazetelerde de duyurulmuştur. Tanin, No:1320, 21 Nisan 1328, s.5, Tanin, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4 ve Tercüman-ı Hakikat, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

²⁹¹200 kuruş 10 para bağışı yapılmıştır. DM., No: 27, Mayıs 1328, s.82.

²⁹²270 cilt ve 83 varak numaralı makbuz karşılığında 394 kuruş yatırılmıştır. BOA, DH.EUM. LVZ.19/102 ve DM., No: 29, Temmuz 1328, s.151. Gazetelerde de yayımlanmıştır. Tanin, No: 1372, 12 Haziran 1328, s.5.

²⁹³277 cilt ve 25 numaralı makbuz karşılığı 324 kuruş ödenmiştir. BOA, DH.EUM. LVZ.19/102 ve DM., No: 30, Eylül 1328, s.174. Bu bağışın makbuzu için bk.: BOA, DH.EUM.MH. 246/44, 2 Temmuz 1328 tarihli belge. Gazetelerde Beyoğlu Polis Müdüriyeti Tahriri Memurları tarafından bağışlandığı bilgisi verilmektedir. Tanin, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5 ve Tanin, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

Donanma Mecmuasının 31. sayısında, 26 Ekim 1912 (13 Teşrin-i Evvel 1328) tarihinde Polis Dairesine mensup memur ve kâtipler tarafından 21.039 kuruş bağışta bulunulduğu bilgisi verilmiştir.²⁹⁵ Bu son bağış ile Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti personeli tarafından yapılan bağışın toplam değeri 23.259 kuruş 20 paraya yükselmiştir.

Son bağış hariç tutulduğunda ilk beş bağış Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti personelinin bağış taahhüdünü karşılamaktadır. Sonradan yapılan yüksek tutarlı bağış ile büyük bir bağış toplamına ulaşılmıştır. Son bağış ile ilgili arşiv belgesi tespit edilememiş olması nedeniyle bağış hakkında ayrıntılı bilgi tespit edilememiştir. Ancak bu yüksek meblağlı bağışın farklı yayın organlarında duyurulmuş olması gerçekliği konusunda şüpheye yer bırakmamaktadır.

İstanbul'da bulunan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti merkez personeli tarafından yapılan bağışların –son yapılan yüksek meblağlı bağış hariç tutulduğunda– düzenli yürütüldüğü, her ay birbirine yakın eşit taksitler halinde ödendiği görülmektedir. Katılımcıların kampanyaya gerekli ilgiyi gösterdikleri ve başarılı bir kampanya yürütülerek hedeflenen bağış miktarına ulaşıldığı görülmektedir.

2.2.1.2. Vilayet Polis Müdüriyetlerinin Bağışları

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti başlısı yirmi sekiz Vilayeti Polis Müdüriyetinin bağış kampanyasına iştirak ettiği tespit edilmiştir. Söz konusu Vilayet Polis Müdüriyetleri tarafından yapılan taahhüt ve bağışlar vilayetlerin alfabetik sıralamasına göre incelenmiştir.

Adana Vilayeti Polis Müdürü Vekili Kemal Bey tarafından 3 Nisan 1912 (21 Mart 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin uçak bağışı çağrısına cevap verilmiştir. Kemal Bey cevabında bütün polis memurlarının büyük bir memnuniyetle

---

²⁹⁴ 286 cilt ve 48 varak numaralı makbuz karşılığında 160 kuruş ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM. LVZ.19/102 ve **DM.**, No: 30, Eylül 1328, s.214. Bağışların kayıt edildiği listede yanlışlıkla 5 Haziran 1328 tarihinde bağışlandığı kayıt edilmiştir. **BOA**, DH.EUM. LVZ.19/102.

²⁹⁵ **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230. Gazetelerde de yayımlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11337, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.4 ve **Tanin**, No: 1489,20 Teş.Ev.1328, s.5.

üçer aylık maaşlarının yüzde beşini bağışlayacaklarını bildirmiştir. Buna göre toplam taahhüt miktarı 7.012 kuruş 20 para tutarındadır. Bunun 2.337 kuruş 20 parasının maaşlar alındığında derhal gönderileceği, geri kalan 4.675 kuruşun ise Temmuz 1328 ayı sonuna kadar gönderileceğini taahhüt etmiştir.²⁹⁶ Bu taahhüde rağmen Adana Vilayeti Polis Müdüriyeti tarafından bağış ödemelerin yapılmaması üzerine, 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328), 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) ve 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihlerinde bağışın yatırılması için uyarı yapılmıştır.²⁹⁷ Bu hatırlatmalardan sonra 4 Temmuz 1912 (21 Haziran 1328) tarihinde gönderilen telgraf ile Adana Polis Müdüriyeti adına 30 Osmanlı Lirası tutarındaki bağışın gönderildiği bilgisini verilmiştir.²⁹⁸ 3.240 kuruş tutarına ulaşan bu bağış; Donanma Cemiyeti'ne ödenmiştir.²⁹⁹ Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlıları tarafından 16 Haziran 1912 tarihine kadar yapılan bağışların dökümünün yapıldığı Adana Polis Müdüriyetinin 3.772 kuruş bağış borcu bulunduğu kayıt altına alınmıştır.³⁰⁰ Bu nedenle geçen zaman içinde tespit edemediğimiz 532 kuruş ilave bağış yapılmış olmalıdır. Adana Polis Müdüriyetinin eksik bağış taahhüdünün ödenmesi 22 Ocak 1914 (9 Kanun-i Sani 1329) tarihinde talep edilmiş³⁰¹ olmasına rağmen yapılan bir ödeme tespit edilememiştir.

²⁹⁶ **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 21 Mart 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlılarının bağış taahhütlerinin kayıt altına alındığı listede Adana Polis Müdüriyeti bağışlarının iki taksitte ödeneceği yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44. 17 Nisan 1912 (4 Nisan 1328) tarihinde Adana Polis Müdürlüğünden bağış taahhütlerinin bildirilmesi tekrar istendiğinde, Kemal Bey, bağış taahhütlerini bildirdiklerini hatırlatarak, mart taksitinin bağlı polis merkezlerinden gelmekte olduğunu ve tamamlandığında gönderileceğini beyan etmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge.

²⁹⁷ 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihli uyarı yazısı için bk.: **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge. 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda Adana Polis Müdüriyetinin tek kuruş bağış göndermediği bildirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge. 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihinde ise gönderilmeyen bağış talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

²⁹⁸ **BOA**, DH.EUM.THR. 79/27, 21 Haziran 1328 tarihli belge.

²⁹⁹ 20 Temmuz 1912 (7 Temmuz 1328) tarihinde 278 cilt ve 18 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44, 7 Temmuz 1328 tarihli belge. Bağış Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175. Bağış gazeteler aracılığıyla da duyurulmuştur. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11261, 27 Temmuz 1328, s.3. Bağışın Donanma Cemiyeti veznesine ödendiği ve alınan makbuzun komisyonda muhafaza edildiği bilgisi Adana Polis Müdüriyetine gönderilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/27, 15 Temmuz 1328 tarihli belge.

³⁰⁰ **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri.

³⁰¹ **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/13, 9 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. 20 Ocak 1914 (7 Kanun-i Sani 1329) tarihinde Emniyet-i Umumiye Donanma Şubesi Reisi Celal Bey tarafından Emniyet-i Umumiye

Adana Polis Müdüriyeti 7.012 kuruş 20 para bağış taahhüdüne karşın 3.240 kuruş bağış toplanabilmiştir. Eksik kalan miktar 3.772 kuruş 20 paradır.³⁰² Adana Vilayeti Molis Müdürlüğünde bağış kampanyasının büyük bir heves ile başladığı görülmektedir. Diğer polis birimlerinden farklı olarak üç aylık maaşlarının yüzde beşinin bağışlanması düşünülmüş olmasına rağmen uygulamada bu amaca ulaşamamıştır.

Ankara Polis Müdüriyeti bağış taahhüdünü bildirmemiş ve bu konuda 16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihinde ikaz edilmiştir.³⁰³ Ankara Polis Müdüriyeti tarafından gönderilmiş ve ne kadar bağış taahhüdünde bulunulduğunu bildiren bir belge tespit edilememiş olmasına karşılık Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından hazırlanan ve bağış taahhütlerinin yazıldığı listede Ankara Polis Müdüriyetinin 12.000 kuruş bağışı dört taksitte göndermeyi taahhüt ettiği kaydı bulunmaktadır.³⁰⁴ Ankara Polis Müdüriyeti 1.512 kuruş tutarında ilk bağış taksitini 25 Nisan 1912 (12 Nisan 1328) tarihinde göndermiştir. Gönderme yazısı içeriğinde personel maaşlarından yüzde beş oranıyla yapılacak kesintinin dört taksitte ödeneceğinin taahhüt edildiği yazılıdır.³⁰⁵ 1.106 kuruş 10 para tutarındaki ikinci taksit 27 Mayıs 1912 (14 Mayıs 1328) tarihinde postaya verilerek İstanbul'a gönderilmiştir.³⁰⁶ Altın ve gümüşün İstanbul rayicinin farklı olmasında kaynaklanan akçe farkı sebebiyle 1.152 kuruş 30 paraya yükselen bağış, 4 Haziran 1912 (22 Mayıs 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine teslim edilmiştir.³⁰⁷ Bu ikinci bağış ile Ankara Polis

---

Müdüriyetine gönderilen yazıda bağış taahhütlerini karşılamayan polis birimleri listelenerek taahhütlerinden eksik kalan miktarların gönderilmesi için ilgili birimlere tebligatta bulunulmasını talep edilmektedir. Bu yazı içeriğinde Adana Polis Müdüriyetinin de ismi zikredilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/13, 7 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Bu yazının müsveddesi için bk.: **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44.

³⁰²Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlılarının bağış bakiyelerinin kontrol edildiği listede eksik miktar 3.772 kuruş yazılmış ve 20 para unutulmuştur. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri

³⁰³**BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

³⁰⁴**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44.

³⁰⁵**BOA**, DH.EUM.THR. 101/64, 12 Nisan 1328 tarihli belge. Bu bağışın akçe farkıyla baliğ olduğu 1.561 kuruş 20 para, 6 Mayıs 1912 (23 Nisan 1328) tarihinde 257 cilt ve 38 varak numaralı makbuz karşılığında Donanma Cemiyeti'ne teslim edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 101/64, 3 Mayıs 1328 tarihli belge. Donanma Cemiyeti tarafından da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114.

³⁰⁶**BOA**, DH.EUM.THR. 78/6, 14 Mayıs 1328 tarihli belge.

³⁰⁷265 cilt ve 95 varak numaralı makbuz karşılığında teslim edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 35/77, 22 Mayıs 1328 tarihli belge. Donanma Cemiyeti tarafında da haber yapılmıştır. **DM.**, No: 29,

Müdüriyeti tarafından yapılan toplam bağış miktarı 2.714 kuruş 10 paraya yükselmiştir.

Ankara Polis Müdüriyeti de bağış ödemelerini düzenli yapmadığı için uyarılan polis birimlerinden birisi olmuştur.³⁰⁸ Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin yazısından Ankara Polis Müdüriyetinin bakiye kalan taahhüt miktarını ödemeyeceğini beyan ettiği anlaşılmaktadır. 22 Temmuz 1912 (9 Temmuz 1328) tarihli yazıda Ankara Polis Müdüriyeti tarafından 12.000 kuruş bağışta bulunacağı taahhüdüne rağmen iki taksitte 2.714 kuruş bağışta bulunulduğu hatırlatılmaktadır. Yazıda; yapılan beyanatın esefle karşılandığı belirtilerek, 12.000 kuruş değerindeki bağış taahhüdünün kendileri tarafından belirlendiği ve taahhüdün yerine getirilmesi gerektiği açıklanmıştır. Uçak alımının gerçekleşmediği vurgusunun yapıldığı yazının devamında, taahhüt edilen bağışların toplanmasını ve gönderilmesinin vatan için çok gerekli olan askeri teçhizatın alımında kullanılacağı tekrar hatırlatılmaktadır. Taahhüt miktarına ulaşılmasının gerekli olduğu vurgusunun tekrarından sonra, kendilerine ulaşılabilmesi için bağış yapmak istemeyenlerin isim listesinin gönderilmesi talep edilmiştir.³⁰⁹ Bu yazı gönüllülük esasına göre başlayan bağış kampanyasının belirli bir taahhüt yapıldıktan sonra zorunluluğa dönüştüğünü, çeşitli nedenlerle bağış vermek istemeyenleri bile taahhütlerini yerine getirmeleri için en azından amirleri tarafından, baskı gördüklerini göstermektedir. Bu baskı üzerine Ankara Polis Müdüriyeti tarafından 1.217 kuruş 20 para değerinde bir bağış, 11 Mart 1913 (26 Şubat 1328) tarihinde posta aracılığı ile İstanbul'a gönderilmiştir ve başka bağış gönderilmeyeceği belirtilmiştir.³¹⁰ Yazıdan anlaşıldığına göre; önceden toplanmış ve gönderilmemiş 1.217 kuruş 20 para Ankara Polis Müdüriyeti bünyesinde tutulmuş ve

---

Temmuz 1328, s.146. Bu bağışta 46 kuruş 20 para farkı meydana geldiği ve alınan makbuzun bağış komisyonunda muhafaza edildiği Ankara Polis Müdüriyetine bildirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/6, 3 Haziran 1328 tarihli belge.

³⁰⁸ İane Komisyonu tarafından 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen yazı ile Ankara Polis Müdüriyetinin de içinde bulunduğu birçok birim tarafından eksik ödeme yapılmış olması nedeniyle bu birimlerden eksik bağış miktarlarının istenmesi talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge.

³⁰⁹ **BOA**, DH.EUM.THR. 79/23, 9 Temmuz 1328 tarihli belge.

³¹⁰ Gönderme yazısı içeriğinde daha önce 2.714 kuruş toplanarak gönderildiği hatırlatıldıktan sonra bu sefer gönderilen para ve akçe farkları da hesaba katıldığında toplam bağış miktarının 3.921 kuruş 20 paraya yükseleceği belirtilmektedir. Başka bağış toplanmadığı da yazının sonuna eklenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 88/28, 26 Şubat 1329 tarihli belge.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından ısrarla talep edilmesi sonucu gönderilmiştir. Toplanan başka bağış olmadığı cümlesi, başka bağış toplanmayacağı ve bundan sonra bağış gönderilmeyeceği anlamı da vermektedir. 1.217 kuruş 20 para değerindeki son bağış, 38 kuruş 20 para akçe farkıyla 1.266 kuruşa karşılık gelmiştir.³¹¹ Bu bağış ile Ankara Polis Müdüriyeti tarafından gerçekleştirilen bağış 3.980 kuruş 10 paraya yükselmiştir. Eksik kalan miktar; 8.019 kuruş 30 paradır. Bütün bu gelişmelere rağmen Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin eksik kalan bağış miktarının peşini bırakmadığı ve sürekli olarak bağış parasını talep ettiği görülmektedir. Ankara Polis Müdüriyeti 26 Haziran 1913 (13 Haziran 1329) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderdiği yazıda 3.980 kuruş 10 paranın bakiyesinin gönderilememe sebebi açıklanmaktadır. Yazıda; Balkan Savaşı sırasında birçok polis memuru er olarak askerlik hizmeti yaptığı belirtilmiştir. Bu esnada polis maaşı yerine er maaşı almışlar ve esnafa borçlanmak zorunda kalmışlardır. Bu durum sonradan düzeltilmiş olsa da bu sefer Harp İanesi olarak birer maaşlarını vermeleri kendilerini zor duruma soktuğu belirtilmiştir. Tayyare İanesinin isteğe bağlı bir bağış kampanyası olduğu hatırlatılarak daha fazla bağış toplanamayacağı yazının sonunda yinelenmiştir.³¹² Ankara Polis Müdüriyeti tarafından yürütülen bağış kampanyası, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlıları içinde en sorunlu ve amaca ulaşmakta en uzak kalan kampanya olmuştur. Yukarıda verilen yazışmaların ışığı altında bağışların düzenli olarak kayıt altına alınmamasının yanında Balkan Savaşı sırasında polis memurlarının askerlik hizmetine alınmaları bağış uçak kampanyasına büyük zorluk çıkartmıştır.

Aydın Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdü Aydın Polis Müdürü Cemal Bey tarafından 31 Mart 1912 (18 Mart 1928) tarihinde bildirilmiştir. Cemal Bey

³¹¹18 Mart 1913 (5 Mart 1329) tarihinde 294 cilt ve 97 varak numaralı makbuz karşılığında Donanma Cemiyeti veznesine teslim edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 88/28, 31 Mart 1329 tarihli belge.

³¹²**BOA**, DH.EUM.THR. 59/56, 10 Haziran 1329 tarihli belge. Bu yazı ile de yetinmeyen Ankara Polis Müdürü 19 Temmuz 1912 (6 Temmuz 1329) tarihinde konuyu açıklayan başka bir yazı daha göndermiştir. Yazıda bağış yapanlarının isimlerinin yazılı olduğu bir defterin neden bulunmadığı açıklanmaktadır. İlk olarak dönemin polis Müdürü Kemal Bey Konya'ya tayin olmuştur. Yine o sırada polis meclisi başkanı, azaları ve muhasebecisi konuyla ilgilerini kaybetmişlerdir. Kimlerin ne kadar bağış yapacağı yazılı olduğu bir defterin de bulunamaması nedeniyle bağış yapanların listesine ve kalan bağış miktarının toplanmasına imkân olmadığı tekraren belirtilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 3/31, 6 Temmuz 1329 tarihli belge.

yazısında, bu hayırlı emre tüm personelin büyük bir memnuniyetle katılacakları belirtilerek, 9.485 kuruşun Mart ve Nisan 1328 maaşlarından kesilerek gönderileceği bildirmiştir.³¹³ Buna karşılık Aydın Polis Müdüriyeti 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihine kadar bağış göndermemiş olması nedeniyle uyarılmıştır³¹⁴. Bu uyarı sonrasında Aydın Polis Müdüriyeti, 15 Temmuz 1912 (2 Temmuz 1328) tarihinde gönderilen 50 Osmanlı lirası³¹⁵, 25 Temmuz 1912 (12 Temmuz 1328) tarihinde 5.400 kuruş olarak Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.³¹⁶ Aydın Polis Müdüriyeti ikinci bağış taksiti olan 3.900 kuruş, 12 Temmuz 1912 (29 Ağustos 1328) tarihinde posta ile gönderilmiş³¹⁷ ve akçe farkıyla yükseldiği 4.117 kuruş, 23 Eylül 1912 (10 Eylül 1328) tarihinde Donanma Cemiyetine teslim edilmiştir.³¹⁸ Bu bağış ile Aydın Polis Müdüriyetinin toplam bağışı 9.517 kuruş olmuştur. Taahhütlerine nazaran 32 kuruş fazlalık vardır. Aydın Polis Müdüriyeti tarafından yürütülen bağış kampanyasının düzenli yürütüldüğü, gerekli ilgi ve özenin gösterildiği ortaya çıkmaktadır. Bağış taahhüdü yapılırken ve bağışlar toplanırken İstanbul ile Aydın arasındaki akçe farkı da dikkate alınmış olmalıdır.

Bağdat Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdü Polis Müdürü Vekili Tefik Bey tarafından 20 Nisan 1912 (7 Nisan 1328) tarihinde bildirilmiş ve vilayet polis memurları olarak 2.470 kuruş toplandığı ve Mayıs 1328 ayı sonuna kadar

³¹³BOA, DH.EUM.THR. 36/44, 18 Mart 1328 tarihli belge.

³¹⁴İane Komisyonu Reisi Cemal Bey tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazı ile Aydın Polis Müdüriyeti tarafından tek kuruş bağış gönderilmediği ve toplanan bağışların gönderilmesi için gerekli tebligatın yapılmasını talep etmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge. Bu talep üzerine 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihinde bağış göndermeyen diğer polis birimleri ile birlikte Aydın Polis Müdüriyetine de yazı gönderilerek bağışların yatırılmasını talep edilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

³¹⁵BOA, DH.EUM.THR. 79/25, 2 Temmuz 1328 tarihli belge.

³¹⁶Karşılığında da 278 cilt ve 46 varak numaralı makbuz alınmıştır. BOA, DH.EUM.THR. 79/25, 15 Temmuz 1328 tarihli belge. Bu bağış karşılığı Donanma Cemiyeti tarafından verilen makbuz için bk.: BOA, DH.EUM.MH. 246/44, 12 Temmuz 1328 tarihli belge.

³¹⁷BOA, DH.EUM.THR. 82/7, 15 Temmuz 1328 tarihli belge.

³¹⁸286 cilt ve 77 varak numaralı makbuz karşılığı ödenmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 82/7, 11 Eylül 1328 tarihli belge. Bu bağış gazetelerde de yayımlanmıştır. Tanin, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5. Donanma Mecmuasında 4.117 kuruş 10 para bağışlandığı bilgisi vardır. DM., No: 30, Ağustos 1328, s.176. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından yapılan bağışların tutulduğu listede bu bağış 10 para fazla yazılıdır. BOA, DH.EUM.LVZ. 19/102.

gönderileceği ifade edilmiştir.³¹⁹ 25 Mayıs 1912 (12 Mayıs 1328) tarihinde gönderilen 2.610 kuruş 20 para kıymetindeki bağış,³²⁰ 22 Haziran 1912 (9 Haziran 1328) tarihinde akçe farkıyla yükseldiği 2.746 kuruş 10 para, Donanma Cemiyeti veznesine ödenmiştir.³²¹ Bu sırada ilginç bir olay meydana gelmiştir. Hindistan Şehzadelerinden Begüm Sahip Hanım, Samara Kazası Polis Komiseri Tevfik Efendinin oğluna hediye olarak 2 lira göndermiştir. Söz konusu para Tevfik Efendi tarafından kabul edilmemiş ve Begüm Sahip Hanıma da iade imkânı da bulunamamıştır. Bu durum üzerine para, Tayyare İanesine verilmek üzere Bağdat Polis Müdüriyetine gönderilmiş ve Samara kazası kaymakamı tarafından da Donanma Cemiyetine bilgi verilmiştir. Bağdat Vilayeti de Donanma Cemiyeti gönderdiği yazı ile söz konusu iki liranın Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderildiği doğrulamıştır.³²² Bağdat Polis Müdüriyeti tarafından gönderilen toplam bağış miktarı 2.759 kuruş 10 para tutarındadır. 2.470 kuruş taahhütlerine nazaran 286 kuruş 10 para fazlalık Fevzi Bey tarafından verilen iki lira ile akçe farklarından kaynaklanmıştır.

³¹⁹ Bağdat Polis Mektebi öğretmen ve personelinin bağış taahhütlerinin daha sonra bildirileceği belirtilmektedir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 7 Nisan 1328 tarihli belge. Bağdat Polis Müdüriyeti bağış taahhüt miktarını bildirmeyen polis birimlerinden birisidir, bu nedenle 13 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihinde uyarılarak bağış taahhüdünün bildirilmesi istenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

³²⁰ **BOA**, DH.EUM.THR. 78/32, 12 Mayıs 1328 tarihli belge.

³²¹ Bağış karşılığı alınan 270 cilt ve 96 varak numaralı makbuz İane Komisyonunda muhafaza altına alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/32, 17 Haziran 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151. Emniyet-i Umumiye bağlılarının bağışlarının işlendiği 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihli listede Bağdat Polis Müdüriyeti bağışı 2.759 kuruş 10 para yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri.

³²² Donanma Cemiyeti tarafından 23 Haziran 1912 (10 Haziran 1328) tarihinde kaleme alınan yazı içeriğinde olayın açıklamasına yer verilmiştir. Donanma Cemiyeti merkezinde söz konusu iki lira ile ilgili bir kayıt tespit edilememiş olduğundan, iki liranın kaç kuruş karşılığı olarak gönderildiğinin bildirilmesi istenmiştir **BOA**, DH.EUM.THR. 80/66, 10 Haziran 1328 tarihli belge. Konu Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından 30 Haziran 1912 (17 Haziran 1328) tarihinde Bağdat Polis Müdüriyetine sorulmuştur. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/30, 17 Haziran 1328 tarihli belge. 5 Ağustos 1912 (23 Temmuz 1328) tarihinde verilen cevapta taahhütlerine nazaran eksik kalan 13 kuruş karşılığı olarak 13 pul gönderildiği belirtildikten sonra, Samara Komiseri Tevfik Bey tarafından verilen 2 liranın bir önceki bağış içine dâhil olduğu ve bağış yapanların isim listesinin gönderildiği ilave edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 80/66, 23 Temmuz 1328 tarihli belge. İane Komisyonu tarafından tutulan bağış listesinde bu bağışın 312 cilt ve 20 varak numaralı makbuz karlığında 10 Kanun-i Evvel 1326 tarihinde Donanma Cemiyetine ödendiği bilgisi kayıt edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Bağış listesi incelendiğinde Begüm Sahip tarafından gönderilen ve Tevfik Bey tarafından verilen 2 liranın 105 kuruş olarak bağış miktarına dâhil edildiği görülmektedir. **BOA**, DH.EUM.THR. 80/66, 23 Temmuz 1328 tarihli belge eki. Konu 5 Eylül 1912 (23 Ağustos 1328) tarihinde Donanma Cemiyetine bildirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 80/66, 23 Ağustos 1328 tarihli belge eki.

Basra Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdü, 18 Nisan 1912 (5 Nisan 1328) tarihinde Basra Emniyet Müdürü Ruhi Bey tarafından bildirilmiş ve personelin sadece bir aylık maaşlarının yüzde beşini bağışlamayı kabul ettiklerini bunun da 55 kuruşa karşılık geldiğini açıklanmıştır.³²³ Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından bu düşük bağış taahhüdü sebebiyle yapılan uyarının ardından,³²⁴ Basra Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdünü 1.055 kuruş olarak düzeltmiş ve bağışın gönderildiğini bildirmiştir.³²⁵ Bağış, 55 kuruş 20 para akçe farkıyla 1.110 kuruş 20 paraya yükselmiştir.³²⁶ ve 21 Mayıs 1912 (8 Mayıs 1328) tarihinde Donanma Cemiyetine ödenmiştir.³²⁷ Basra Polis Müdüriyeti tarafından yürütülen bağış kampanyasının, ilk başta yapılan küçük hata dikkate alınmadığında başarılı ve düzgün yürütülmüş bir faaliyet olduğu göze çarpmaktadır. Taahhüt ile gerçekleşen bağış arasındaki fark akçe farkından kaynaklanmıştır.

Beyrut Polis Müdüriyeti bağış taahhüdü bildirmemiş olduğu için yapılan uyarı sonrasında³²⁸ 17 Nisan 1912 (4 Nisan 1328) tarihinde 3.062 kuruş 20 para tutarındaki ilk bağış İstanbul'a göndermiştir.³²⁹ Gönderilen bağış ve bağlı

³²³BOA, DH.EUM.THR. 76/12, 5 Nisan 1328 tarihli belge. Bağış taahhütlerini bildirmeyen polis birimleri arasında Basra Polis Vilayetinde bulunması nedeniyle 16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihli yazı ile taahhüdünü göndermesi talep edilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge. Basra Emniyet Müdürlüğünün cevabında ilgi telgraf tarihi olarak 4 Nisan 1328 verilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 76/12, 5 Nisan 1328 tarihli belge.

³²⁴Bu düşük bağış taahhüdü karşısında Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Basra Polis Müdüriyetine 23 Nisan 1912 (10 Nisan 1328) tarihinde bir yazı gönderilmiştir. Yazıda taahhüt edilen 55 kuruşun bütün personelin maaşlarının yüzde beşi olmayıp sadece bağış vermeyi kabul eden personelin maaşının yüzde beşi olduğunun anlaşıldığı, buna karşılık bağış taahhüdünün bütün personel maaşlarının yüzde beşi üzerinden hesaplanması gerektiği bildirilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 76/12, 10 Nisan 1328 tarihli belge.

³²⁵Ruhi Beyin 1 Mayıs 1912 (18 Nisan 1328) tarihli cevabında 55 kuruş bağış taahhüdün istenilmeden yanlış yazıldığı ve yeni taahhüdün tüm personelin maaşlarının yüzde beşi üzerinden hesaplandığı belirtilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 101/70, 18 Nisan 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından bağış taahhütleri ile yapılan ilk bağışların karşılaştırıldığı listede taahhüt miktarı 1.000 kuruş yazılmıştır. BOA, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri.

³²⁶BOA, DH.EUM.THR. 101/70, 16 Mayıs 1328 tarihli belge. Bu belgede bağışın Donanma Cemiyeti veznesine yatırıldığı tarih kayıt edilmemiştir. Bu bağış gazetelerde birçok kere yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11309, 18 Eylül 1328, s. 4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11320, 30 Eylül 1328, s. 4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. Donanma Mecmuası tarafından da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140.

³²⁷261 cilt ve 43 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. BOA, DH.EUM.LVZ. 19/102.

³²⁸16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihinde bağış taahhüdünün bildirilmesi tekrar istenmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

³²⁹Gönderme yazısında Beyrut Polis Müdüriyetinde görev yapan müdür, komiser, muavin ve polis memurları ile hesap memurunun Mart 1328 maaşlarından rızalarıyla verdikleri vurgulanmakta ve

birimlerden 1.500 kuruş daha bağış toplanacağı bilgisi ile Beyrut Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdü yaklaşık olarak 4.562 kuruş 20 para olarak hesaplanmaktadır. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti iane komisyonu tarafından tutulan kayıtlarda taahhüt miktarı sadece 3.062 kuruş 20 para yazılmıştır.³³⁰ Beyrut Polis Müdüriyetinin telgrafının eksik okunduğu ve kayıtlara eksik taahhüt işlendiği görülmektedir. Gönderilen ilk bağış İstanbul rayicine nazaran 160 kuruş 20 para akçe farkıyla 3.223 kuruşa karşılık gelmiştir.³³¹ İkinci bağış 18 Mayıs 1912 (5 Mayıs 1328) tarihinde 1.158 kuruş olarak gerçekleşmiştir.³³² Akçe farkıyla 1.198 kuruş 10 para baliğ olan bağış 19 Haziran 1912 (6 Haziran 1328) tarihinde Donanma Cemiyetine teslim edilmiştir.³³³ Son taksit olarak 596 kuruş gönderilmiş ve 30 kuruş akçe farkı eklenmesiyle baliğ olduğu 627 kuruş 30 Kasım 1912 (17 Teşrin-i Sani 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.³³⁴ Beyrut Polis Müdüriyeti

---

İstanbul'a ulaştığında bilgi verilmesi rica edilmektedir. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/51, 4 Nisan 1328 tarihli belge. Ertesi gün telgraf çekilerek bağış haberi tekrar duyurulmuştur. Bu telgrafta, ilave bağlı kazalardan taahhüt edilecek tahminen 1.500 kuruşun vilayet polis müdüriyetine ulaştığında gönderileceği beyan edilmektedir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge. Bağış listelerini incelendiğinde 237 personel tarafından bağış yapıldığı görülmektedir. Polis Müdürü Asım Bey 150 kuruş bağışta bulunmuştur. Ser Komiser Said Bey 50 kuruş bağışta bulunurken üç ikinci sınıf komiser 37 kuruş 20'şer para bağış yapmıştır. Üçüncü Sınıf Komiserlerin biri 50 kuruş bağış yaparken sekizi 30'ar kuruş, on beş Komiser Muavinin bağış 25'er kuruştur. Polis memurları tarafından 20'şer kuruş bağışlanmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/51, 4 Nisan 1328 tarihli belge ekleri.

³³⁰**BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri ve **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44.

³³¹21 Mayıs 1912 (8 Mayıs 1328) tarihinde 261 cilt ve 29 numaralı makbuz karşılığında Donanma Cemiyetine teslim edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/51, 16 Mayıs 1328 tarihli belge. Bu bağış Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin tüm bağışlarının tutulduğu listede 3.223 kuruş 20 para yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Bağış dönem gazetelerinde de yayımlanmıştır. Gazetelerde yayınlanan miktar doğrudur. **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

³³²Bağışı bildiren yazıda vilayet merkezinde görevli bütün polis memurlarını katılımıyla Mart 1328 maaşlarında toplanan 3.062 kuruşun gönderildiği hatırlatıldıktan sonra, bu kere mülhakattan gönderilen 1.158 kuruşun gönderildiği ve bağış yapanların isim listesinin de eklendiği belirtilmiştir. Baki kalan miktarın da geldikçe gönderileceği ilave edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR.78/22, 5 Mayıs 1328 tarihli belge. 1158 kuruşun 190 kuruş 20 parası Beyrut Merkezi'nden 367 kuruş 20 parası Akka Sancağından, 365 kuruşu Trablusşam Sancağından, 235 kuruşu Hayfa Kazasından verilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR.78/22, 5 Mayıs 1328 tarihli belge eki.

³³³370 cilt ve 69 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR.78/22, 10 Haziran 1328 tarihli belge. Gazetelerde de duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1372, 12 Haziran 1328, s.5. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından yapılan bağışların yazıldığı listede bağış makbuzunun cilt numarası 270 yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102.

³³⁴Karşılığında 294 cilt ve 15 varak numaralı makbuz alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR.84/4, 20 Teşrin-i Sani 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuasında sadece 657 kuruş bağışlandı bilgisi mevcuttur. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.299. Son taksitin kaynağının bulunması zor olmuştur. Evrak Müdürü Celal Bey, Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine yazdığı 6 Ekim 1912 (23 Eylül 1328)

4.562 kuruş 20 para bağış taahhüdüne karşılık olarak üç taksit halinde toplam 5.048 kuruş 10 para bağış göndermiştir. Belgelerin incelenmesinde bağış taahhüdünün gerçekçi tespit edildiği, kampanyanın düzgün yürütüldüğü ve takip edildiği ortaya çıkmaktadır. Akçe farkları çıkarıldığında taahhüt edilen miktara yakın bağış toplanan başarılı bir kampanya yürütülmüştür.

Bitlis Emniyet Müdürü Hüseyin Bey 28 Nisan 1912 (15 Nisan 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderdiği telgrafta bağış kampanyasının bağlı sancak ve kazalara bildirildiği belirtilerek, Nisan ayı sonunda bağışların gönderileceği beyan etmiş, ancak taahhüt miktarı yine bildirilmemiştir.³³⁵ Devam eden uyarılar sonrasında³³⁶ Bitlis Emniyet Müdürlüğünden 1.000 kuruş bağış gönderilmiştir. Hiçbir açıklama yapılmadan gönderilmiş olması konunun açıklığa kavuşturulması için uzun yazışmalara neden olmuştur.³³⁷ Bitlis Polis Müdürü Vekili tarafından 9 Ekim 1912 (26 Eylül 1328) tarihinde verilen cevapta, yapılan tetkikat

---

tarihli yazıda; Beyrut Polis Müdüriyetinden gönderilen 596 kuruşun posta ihbarnamesi ile alındığını ancak paranın hangi nedenle gönderildiğine dair bir evrak gelmemiş olması nedeniyle konunun araştırılmasını talep etmekteydi. **BOA**, DH.EUM.THR.84/4, 23 Eylül 1328 tarihli belge. 6 Ekim 1912 (23 Eylül 1328) ve tarihinde 12 Kasım 1912 (30 Teşrin-i Evvel 1328) tarihinde gönderilen telgraflarla konuya açıklama getirilmesi istenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR.84/4, 23 Eylül 1328 tarihli belge ve **BOA**, DH.EUM.THR.84/4, 30 Teşrin-i Evvel 1328 tarihli belge. Beyrut Polis Müdürü Nafiz Bey tarafından aynı gün verilen cevapta 7 Ekim 1912 (24 Eylül 1328) tarihli telgrafın kendilerine ulaşmadığı bildirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR.84/4, 30 Teşrin-i Evvel 1328 tarihli belge Beyrut Polis Müdüriyetinin telgrafı. 17 Kasım 1912 (4 Teşrin-i Sani 1328) tarihinde telgrafta konu tekrar sorulmuş ve önceki telgraflar da ekli olarak gönderilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR.84/4, 4 Teşrin-i Sani 1328 tarihli belge. Ertesi gün yine Nafiz Bey imzası ile gönderilen cevabi telgrafta yalpan tetkikat neticesinden gönderilen paranın taahhütlerinin bakiyesi olduğu açıklanmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR.84/4, 5 Teşrin-i Sani 1328 tarihli belge.

³³⁵**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 15 Nisan 1328 tarihli belge. 16 Nisan 1912 tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından bağış taahhüdünü bildirmedeği için uyarılmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

³³⁶Bitlis Emniyet Müdürlüğünün bağış taahhüdünde bulunmadığı İane Komisyonu Reisi Cemal Bey tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda tekrar gündeme getirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge. Eksik kalan bağışlarında tamamlanmasının talep edildiği bu müracaat sonrasında 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihinde Bitlis Polis Müdüriyetine bağışların yatırılmasını isteyen yazı gönderilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

³³⁷Evrak Müdürü Celal Bey, Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine yazdığı 6 Ekim 1912 (23 Eylül 1328) tarihli yazıda; Bitlis Polis Müdüriyetinden gönderilen 1.000 kuruşun posta ihbarnamesi ile alındığını ancak paranın hangi nedenle gönderildiğine dair bir evrak gelmemiş olması nedeniyle konunun araştırılmasını talep etmekteydi. **BOA**, DH.EUM.THR. 84/4, 23 Eylül 1328 tarihli belge. Bitlis Vilayetine gönderilen telgrafın sureti için bk.: **BOA**, DH.EUM.THR.83/49, 24 Eylül 1328 tarihli belge.

sonucunda gönderilen 1.000 kuruşun Tayyare İanesine ait olduğu bildirilmiştir.³³⁸ Bu bağış akçe farkı meydana gelmeden 21 Ekim 1912 (8 Teşrin-i Evvel 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti'ne ödenmiştir.³³⁹ Bitlis Polis Müdüriyetinin ikinci ve son bağış ödemesi 22 Haziran 1913 (9 Haziran 1329) tarihinde yapılmış ve gönderilen 540 kuruş,³⁴⁰ yine akçe farkı olmaksızın 26 Temmuz 1912 (13 Temmuz 1329) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.³⁴¹ Bitlis Polis Müdüriyetinin iki taksitte gerçekleşen bağışların toplamı 1.540 kuruş değerindedir. Gerek bağış kampanyasının ilk duyurulmasında ve gerek daha sonra bağış miktarının ve bağış yapanların isim listesinin bildirilmesi emredilmiş olmasına rağmen cevap verilmemiş olması burada yürütülen bağış kampanyasının düzenli yürütülmediği ve gerekli ilginin gösterilmediği sonucuna ulaşmamıza neden olmaktadır. Bitlis Polis Müdüriyetinde görevli memurlardan bağış yapmayanlar bulunabilir. Bir memurun bile bağış yapmadığının takip edildiği polis merkezleri dikkate alındığında, Bitlis Polis Müdüriyetinde yürütülen kampanyanın başarısız olduğu değerlendirilebilir. Buna rağmen 1.540 kuruş bağış toplanabilmiştir.

Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti, 1877 Nizamnamesine göre; Merkezi Rodos olmak üzere Biga, Midilli ve Sakız Sancaklarından oluşmaktadır.³⁴² Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağış kampanyasının duyurulmasından sonra Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti merkezi Rodos'tan Polis Müdürü Mehmet imzası ile 2 Nisan 1912 (20 Mart 1328) tarihinde gönderilen telgrafta; vilayet dâhilindeki bütün polis memurlarının katılımı ile toplam bağış miktarının 2.000 kuruşu bulacağı bildirilmiştir. Telgrafın devamında ilk taksitin takdim edildiği ve kalanının Nisan ayı

³³⁸BOA, DH.EUM.THR. 84/4, 26 Eylül 1328 tarihli belge.

³³⁹291 cilt ve 22 varak numaralı makbuz mukabilinde ödenmiştir. Bitlis Polis Müdüriyetine gönderilen yazının devamında diğer polis müdüriyetlerinin aksine kendileri tarafından bağış taahhüdü bildirilmediği hatırlatılarak bağış verenlerinin isimlerinin ve bağış miktarlarının yazılı olduğu defterin gönderilmesi talep edildi. Bu talebe rağmen Bitlis Polis Müdüriyeti tarafından ne bağış taahhüdü ne de bağış yapanların isim listesi bildirilmemiştir. BOA, DH.EUM.THR. 84/4, 18 Teşrin-i Evvel 1328 tarihli belge. Bu bağış gazetelerde de duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1486, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.5.

³⁴⁰1 mecdiye 20 kuruş hesabıyla gönderildiği yazı içinde belirtilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 6/17, 9 Haziran 1329 tarihli belge.

³⁴¹Karşılığında 300 cilt ve 94 varak numaralı makbuz alınmıştır. BOA, DH.EUM.THR. 6/17, 28 Ağustos 1329 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından yapılan bağışların kayıt edildiği deftere bağış tarihi 12 Temmuz 1326 yazılmıştır. BOA, DH.EUM.LVZ. 19/102.

³⁴²Musa Çadircı, "*Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ülke Yönetimi*", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, c.I, İletişim Yayınları, İstanbul, bty., s.229.

sonunda gönderileceği bilgisi verilmektedir.³⁴³ Fakat devam eden Türk-İtalyan Savaşı sırasında, 4 Mayıs 1912 tarihinde Rodos Adası İtalya tarafından işgal edilmiş ve Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayetinde uçak bağış kampanyasının merkezi olarak yürütülmesine imkân kalmamıştır. Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayetine bağlı Midilli ve Sakız Sancaklarından münferit olarak bağış gönderilmiştir. 15 Haziran 1912 (2 Haziran 1328) tarihinde Sakız Ser Komiseri tarafından gönderilen telgrafta uçak bağışından kendilerine ait olan 160 kuruş bağışın gönderildiği bildirilmektedir.³⁴⁴ Bu bağış 26 Haziran 1912 (13 Haziran 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Sakız Sancağına gönderilen bilgilendirme yazısında Sakız Sancağından yapılan bağış övüldükten sonra bağışların bir aylık maaşların yüzde beşi oranında hesaplanıp gönderilmesi gereği hatırlatılmış ve bu esasa aykırı hareket edilmemesi konusunda uyarı yapılmıştır.³⁴⁵ Limni Sancağının 155 kuruş tutarındaki bağışı, 18 Temmuz 1912 (5 Temmuz 1328) tarihinde gönderilmiştir. Bağışın 11 Nisan 1912 (29 Mart 1328) tarihinde Rodos postanesine gönderildiği ancak adanın İtalya tarafından işgal edilmesi üzerine bağışın İzmir postanesine iade edildiği bilgisi de verilmiştir.³⁴⁶ Bu bağış kur farkı ile 121 kuruş 20 paraya yükselmiş, 31 Temmuz 1912 (18 Temmuz 1328) tarihinde Donanma Cemiyetine teslim edilmiştir.³⁴⁷ Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti Polis Müdüriyeti tarafından 2.000 kuruş bağış gönderileceği taahhüt edilmiş olmasına rağmen yaşanan olumsuzluklar nedeniyle sadece Sakız ve Limni Sancakları tarafından bağış gönderilebilmiştir. Bu iki sancağın bağış toplamı 281 kuruş 20 para tutarındadır.

³⁴³BOA, DH.EUM.MH. 36/44, 20 Mart 1328 tarihli belge.

³⁴⁴Telgrafın altına düşülen notta bir mecdiye 20 kuruş hesabıyla 152 kuruş gönderildiği ve kur farkı ile 160 kuruşa yükseldiği bilgisi bulunmaktadır. BOA, DH.EUM.THR. 78/23, 2 Haziran 1328 tarihli belge.

³⁴⁵272 cilt ve 75 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/23, 16 Haziran 1328 tarihli belge. Bu bağışın makbuzu için bk.: BOA, DH.EUM.MH. 56/61, 13 Haziran 1328 tarihli belge. Gazetelerde ve Donanma Mecmuasında da yayınlanmıştır. DM., No:30, Ağustos 1328, s.170 ve Tanin, No: 1385, 25 Haziran 1328, s.4.

³⁴⁶Gönderme yazısında Komiser Mehmet Aziz, Komiser Muavini Ali Rıza, polis memurları Mustafa, Şevket ve Mehmet Ali Efendilerin maaşlarından yüze beş oranında kesilen bağışın tutarının 155 kuruş olduğu belirtilmektedir. BOA, DH.EUM.THR. 79/48, 5 Temmuz 1328 tarihli belge.

³⁴⁷281 cilt ve 32 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 79/48, 29 Temmuz 1328 tarihli belge. Bağışın makbuzu için bk.: BOA, DH.EUM.MH. 246/44, 18 Temmuz 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuası tarafından duyurusu yapılmıştır. DM., No: 30, Ağustos 1328, s.177.

Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti yaşadığı olumsuz koşullar nedeni ile eksik kalan bağış miktarının ödenmesi konusunda baskı ve uyarı görmemiş, gönderilebilen bağışlar kabul edilmiştir.

Diyarbakır Polis Müdüriyeti, bağış taahhüdünü 7 Nisan 1912 (25 Mart 1328) tarihinde bildirmiştir. Gönderilen yazı içeriğinde personelin aylık maaşının yüzde beşinin 1.650 kuruş olduğu ve uçak alınincaya kadar kesinti yapılmasına iftiharla razı oldukları bildirilmektedir.³⁴⁸ Bağış taahhüdünü gerçekleştirmeyen Diyarbakır Polis Müdüriyeti yapılan uyarı sonrasında, 31 Temmuz 1912 (18 Temmuz 1328) tarihinde Polis Müdürü Şükrü Bey imzası ile çekilen telgraf ile 1.650 kuruş iane gönderildiği bilgisi verilmiştir.³⁴⁹ 1.650 kuruş, akçe fakı meydana gelmeksizin, 31 Ağustos 1912 (18 Ağustos 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti'ne yatırılan bağış karşılığında alınan 284 cilt ve 75 varak numaralı makbuz iane komisyonunda muhafaza edilmiştir.³⁵⁰ Bağış taahhüdünün gönderilmesinde bir yetki sorunu yaşandığı değerlendirilebilir. Maaşlardan yapılacak kesintinin kimin yetkisinde olması gerektiği Emniyet-i

³⁴⁸ **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 25 Mart 1328 tarihli belge. Buna karşı olarak bağış taahhütlerinin işlendiği listeye Diyarbakır Polis Müdüriyetinin 1.650 kuruş taahhütte bulunduğu yazılıdır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44. Taahhüt ve bağış miktarlarının karşılaştırmasının yapıldığı başka bir listede ise Diyarbakır Polis Müdüriyeti tarafından 5.655 kuruş taahhüt edildiği yazmaktadır. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri. Hangi belge veya tebligata dayanılarak bu rakamın yazıldığı tespit edilememiştir.

³⁴⁹ **BOA**, DH.EUM.THR. 80/65, 18 Temmuz 1328 tarihli belge. İane Komisyonu Reisi Cemal Bey tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda Diyarbakır Polis Müdüriyeti tarafından tek kuruş bağış gönderilmediği belirtilerek ilgililere tebligat yapılması talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge. İane Komisyonu Reisi Cemal Bey'in bu talebi üzerine 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihinde Diyarbakır Polis Müdüriyetinden taahhüt edilen bağışın gönderilmesi talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge. 31 Temmuz 1912 (18 Temmuz 1328) tarihli yazı ile bağışta bulunan personelin isim listeleri de Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilmiştir. Yazı ekinde Diyarbakır Vilayetine bağlı sancak ve kazalarda görevli polis memurlarının bağış miktarları ismen listelenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 80/65, 18 Temmuz 1328 tarihli belge eki. Listeye göre Polis Müdürü Şükrü Bey 100 kuruş bağış yapmıştır.

³⁵⁰ 284 cilt ve 75 varak numaralı makbuz iane komisyonunda muhafaza edilmiştir **BOA**, DH.EUM.THR. 80/65, 23 Ağustos 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM**, No: 30, Eylül 1328, s.213. 31 Temmuz 1912 (18 Temmuz 1328) tarihli yazı ile bağışta bulunan personelin isim listeleri de Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilmiştir. Yazı ekinde Diyarbakır Vilayetine bağlı sancak ve kazalarda görevli polis memurlarının bağış miktarları ismen listelenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 80/65, 18 Temmuz 1328 tarihli belge eki. Listeye göre Polis Müdürü Şükrü Bey 100 kuruş bağış yapmıştır.

Umumiye Müdüriyetine sorulmuş³⁵¹ ve kesintinin Polis müdüriyeti tarafından yapılması emredilmiştir.³⁵² Bundan sonra yapılan tüm uyarılara karşılık,³⁵³ Diyarbakır Emniyet Müdüriyetince bu ikazlara cevap verildiği tespit edilememiş ve kalan bağışın gönderildiğine dair bir belde de bulunamamıştır. Taahhüt beyanında bulunduğu sırada kullanılan “*uçak alınincaya kadar kesinti yapılmasına memnuniyetle razı oldukları*” ifadesinin kastı aşan bir ifade olduğu ve sadece bir aylık maaşlarının yüzde beşinin kesilmesine razı oldukları anlaşılmaktadır. Ancak İane komisyonu tarafından 5.655 kuruş bağış taahhüdünün temel alındığı görülmektedir.

Edirne Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdü, Polis Müdürü Vekili Ser Komiser Halit Bey tarafından 31 Mart 1912 (18 Mart 1328) tarihinde bildirilmiş ve 5.255 kuruş Tayyare İanesinin iki taksitte ödeneceği açıklanmıştır.³⁵⁴ Uzun süre bağış göndermeyen Edirne Polis Müdüriyeti, yapılan uyarı sonrasında,³⁵⁵ 30 Temmuz 1912 (17 Temmuz 1328) tarihinde 4.146 kuruş tutarında bağış göndermiştir.³⁵⁶ Bu bağış 218 kuruş akçe farkıyla 4.364 kuruşa yükselmiş ve 13 Ağustos 1912 (31 Temmuz 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.³⁵⁷ Daha ileri tarihlerde

³⁵¹15 Mayıs 1912 (2 Mayıs 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen telgraf ile maaş kesintisinin mal müdürlüğü tarafından yapılıp yapılmayacağı sorulmuştur. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/9, 2 Mayıs 1328 tarihli belge.

³⁵²18 Mayıs 1912 (5 Mayıs 1328) tarihinde verilen cevapta. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/9, 5 Mayıs 1328 tarihli belge.

³⁵³Diyarbakır Polis Müdüriyetince gönderilen bağış miktarı taahhüdünü karşılamadığı ve 4.055 kuruş eksik ödemenin bulunduğu İane Komisyonu Reisi Celal Bey tarafından 20 Ocak 1914 (7 Kanun-i Sani 1329) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen yazıda bildirilmiş ve bağış parasının gönderilmesi için etkili tebligat yapılması talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/13, 7 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Bu yazının müsveddesi için bk.: DH.EUM.MH. 246/44. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kalemi tarafından 22 Ocak 1914 (9 Kanun-i Sani 1329) tarihinde Diyarbakır Polis Müdüriyetine gönderilen yazı ile eksik yatırılan bağışın gönderilmesi talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/13, 9 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Bu yazılardan Diyarbakır Polis Müdüriyeti tarafından 5.655 kuruş bağış yapılacağına taahhüt edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

³⁵⁴**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 18 Mart 1328 tarihli belge.

³⁵⁵Emniyet-i Umumiye İane Komisyonu Reisi Cemal Bey tarafından Müdüriyete gönderilen 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda Edirne, Polis Müdüriyeti tarafından tek kuruş bağış göndermediği belirtilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge. Bu durum üzerine Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Edirne Polis Müdüriyetinden gönderilmeyen bağışlar talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

³⁵⁶**BOA**, DH.EUM.THR. 80/5, 17 Temmuz 1328 tarihli belge.

³⁵⁷284 cilt ve 3 varak numaralı makbuz alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 80/5, 4 Ağustos 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlıları tarafından yapılan bağışların işlendiği 16 Haziran 1912 tarihli belgede Edirne Polis Müdüriyeti tarafından yapılan bağışın kayıt edildiği görülmektedir.

Edirne Polis Müdüriyetine eksik kalan bağış miktarının tamamlanması yönünde yazı gönderildiğine dair belge tespit edilememiştir. Eksik kalan taahhüt miktarının ödendiğine dair belge de bulunamamıştır. Edirne Polis Müdüriyeti tarafından 5.255 kuruş taahhüde karşı ancak 4.364 kuruş bağış toplanabilmiştir. Tayyare İanesi kampanyasının Edirne Vilayeti Polis Müdürlüğü tarafından benimsenmediği ve gerekli ilginin gösterilmediği yorumu yapılabilir.

Erzurum Polis Müdüriyeti, 7 Nisan 1912 (25 Mart 1328) tarihinde 2.610 kuruş tutarında bağışını Nisan 1328 ayı sonunda ödeneceğini bildirmiştir.³⁵⁸ Bağış gönderilmemiş olması nedeniyle yapılan uyarıyı müteakip,³⁵⁹ Erzurum Polis Müdüriyeti tarafından gönderilen 1.944 kuruş bağış, 19 Haziran 1912 (6 Haziran 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılarak karşılığında 270 cilt ve 67 varak numaralı makbuzun teslim alındığı İane Komisyonu kayıtlarında bulunmaktadır.³⁶⁰ 1.944 kuruş bağış sonrasında Erzurum Polis Müdüriyetinin 666 kuruş bağış eksiği kalmıştır.³⁶¹ İane Komisyonu tarafından tutulan bağış listesinde Erzurum Polis Müdüriyeti tarafından 22 Mart 1914 (9 Mart 1330) tarihinde 312 cilt ve 34 varak numaralı makbuz karşılığı 350 kuruş ödeme yapıldığı bilgisi kayıt edilmiştir.³⁶² İlave olarak 18 Şubat 1915 (5 Şubat 1330) tarihinde Erzurum Polis Müdüriyetine bağlı Beyazıd Komiserliğinde görevli polis memurları tarafından 122

BOA, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri. Söz konusu listeye oluşturulma tarihinden sonra yapılan bağışlarında kayıt edildiği anlaşılmaktadır. Bu listeye Edirne Polis Müdüriyetinin 4.364 kuruş bağışı kayıt edilmiş olmasına rağmen eksik ödeme tutarı olan 892 kuruşun yazılmadığı görülmektedir.

³⁵⁸ Yazıda Erzurum Polis Mektebinde okulda eğitimde bulunan personelin hariç tutulduğu bilgisi verilmektedir. **BOA**, DH.EUM.MH. 26/44, 25 Mart 1328 tarihli belge.

³⁵⁹ İane Komisyonu tarafından 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen yazıda belirtilmekte ve bağışların gönderilmesi için gerekli tebligatın yapılması istenmektedir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge.

³⁶⁰ **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Basın yayın organlarında da duyurulmuştur. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151 ve **Tanin**, No: 1372, 12 Haziran 1328, s.5.

³⁶¹ 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden gönderilen yazı ile bağış eksiğinin ödenmesi talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge. İane Komisyonu Reisi Celal Bey tarafından 20 Ocak 1914 (7 Kanun-i Sani 1329) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen yazıda Erzurum Polis Müdüriyetinin 666 kuruş eksik ödemesi olduğundan bahis edilerek, eksik bağış parasının gönderilmesi için etkili tebligat yapılması talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/13, 7 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Bu yazının müsveddesi için bk.: DH.EUM.MH. 246/44. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kalemi tarafından 22 Ocak 1914 (9 Kanun-i Sani 1329) tarihinde gönderilen yazı ile eksik ödemenin tamamlanması talep etmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/13, 9 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge.

³⁶² **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102.

kuruş bağış gönderilmiştir.³⁶³ Gönderilen bağışın Donanma Cemiyeti yerine Harbiye Nezaretine gönderilmesinden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağış kampanyasının çok önceden tamamlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu son bağış ile Erzurum Polis Müdüriyeti ve bağılıları tarafından gönderilen bağış tutarı 2.416 kuruşa ulaşmıştır. 2.610 kuruş bağış taahhüdüne göre hala 194 kuruş eksik ödeme bulunmaktadır. Erzurum Polis Müdüriyeti taahhüdünün %92'sini iki yıldan fazla bir sürede karşılamış ve gereken zamanda bağış paralarını toplayamamıştır. Bu sebeple bağış kampanyasının başarılı olmadığı, yeterli ilgiyi görmediği ve amaca ulaşamadığı yorumu yapılabilir.

Halep Polis Müdüriyetine, yapılan uyarıdan sonra,³⁶⁴ Polis Müdürü Ruhi Bey tarafından 18 Nisan 1912 (5 Nisan 1328) tarihinde, Nisan ve Mayıs 1328 ayı maaşlarının alınmasını müteakip 2.500 kuruşluk iki taksit halinde toplam 5.000 kuruş bağış yapılacağı taahhüt edilmiştir.³⁶⁵ 18 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihinde 3.610 kuruş 20 para değerinde bağış gönderilmiştir.³⁶⁶ Akçe farkıyla yükseldiği 3.793 kuruş 5 para 6 Temmuz 1912 (23 Haziran 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.³⁶⁷ Bu tarihten sonra Halep Polis Müdüriyetine yapılan çeşitli uyarı ve hatırlatmalara rağmen bağış ödemesi gerçekleşmemiştir.³⁶⁸ Halep Polis

³⁶³BOA, DH.EUM.MTK. 100/103, 5 Şubat 1330 tarihli belge. Bu bağış 24 Mart 1915 (11 Mart 1331) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Harbine Nezaretine gönderilen gönderilmiştir. BOA, DH.EUM.MTK. 100/103, 11 Mart 1331 tarihli belge. Harbiye Nezaretinden alınan makbuz Erzurum Polis Müdüriyetine gönderilmiştir. BOA, DH.EUM.MTK. 100/103, 26 Mart 1331 tarihli belge.

³⁶⁴28 Mart 1912 tarihinde yapılan duyuru ile bağış taahhütlerinin bildirmesi istenmesine karşın taahhütte bulunmayan Halep Polis Müdüriyeti 16 Nisan 1912 taahhüdünü bildirmesi konusunda tekrar uyarılmıştır. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

³⁶⁵BOA, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge.

³⁶⁶Toplanan 3.616 kuruştan, 12 kuruş 20 paranın posta ücreti olarak ödenmesi ile bakiye kalan para miktarıdır. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 5 Haziran 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuası tarafından da yayınlanmıştır. DM., No: 30, Ağustos 1328, s.171. Burada işlem hatası veya yanlış yazım hatası yapılmış olmalıdır. 3.616 kuruştan, 12 kuruş 20 para çıkartıldığında 3.603 kuruş 20 para kalması gerekir. Halep Polis Müdüriyetine gönderilen ve bağışın yatırıldığı bilgisini veren yazıda Halep'ten 3.603 kuruş 20 para alındığı bilgisi verilmektedir. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 28 Haziran 1328 tarihli belge.

³⁶⁷274 cilt ve 50 varak numaralı makbuz alınmıştır. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 23 Haziran 1328 tarihli belge.

³⁶⁸İane Şubesi Müdürü Celal Bey tarafından Halep Polis Müdüriyetinin eksik kalan bağışların gönderilmesi 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen yazı ile talep etmiştir. BOA, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge. Buna rağmen bağış yapılmaması üzerine yine Celal Bey tarafından 20 Ocak 1914 tarihinde Emniyet-i

Müdürlüğü yürüttüğü bağış kampanyasında 5.000 kuruş taahhüdüne karşılık 3.793 kuruş 5 para bağış yapabilmiştir. 1.206 kuruş 20 para eksik ödeme mevcuttur. Halep Vilayeti polis memurları tarafından bağış kampanyasına ilgi gösterilmediği ve eksik kalan bağış miktarının ödenmesi yönünde yapılan uyarı ve taleplere de kayıtsız kaldığı görülmektedir. Bağış listelerinin de gönderilmemiş olması bağış kampanyasının hem iyi yürütülmediği hem de gereken ilgiyi görmediği sonucuna ulaşmamıza neden olmaktadır.

Bağış taahhüdünde bulunmayan Hicaz Polis Müdüriyetine yapılan uyarı sonrasında,³⁶⁹ 17 Nisan 1912 (4 Nisan 1328) tarihinde cevap verilmiştir. Halkın ve milletin şan ve şerefini artırmak için bu gibi kıymetli bir teşebbüse severek ve isteyerek katılacaklarının belirtildiği cevapta; Hicaz Polis Müdüriyeti ve personelinin bir aylık maaşlarının yüzde onu oranında bağış kampanyasına katılacakları bildirilmiş ve bağış tutarının 1.855 kuruş olacağı taahhüt edilmiştir.³⁷⁰ 12 Mayıs 1912 (29 Nisan 1328) tarihinde Hicaz Polis Müdüriyetinden 1.665 kuruş bağış gönderilmiş³⁷¹ ve 11 Haziran 1912 (29 Mayıs 1328) tarihinde Donama Cemiyetine

---

Umumiye Müdüriyeti gönderilen yazı ile eksik kalan 1.206 kuruşun istenmesi tekrar gündeme getirmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kalemi tarafından 22 Ocak 1914 tarihinde Halep Polis Müdüriyetine gönderilen yazı ile eksik kalan 1.206 kuruş bağışı göndermesi emredilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/13, 9 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge.

³⁶⁹16 Temmuz 1912 (3 Temmuz 1328) tarihinde uyarılarak bağış taahhüdünün bildirilmesi talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

³⁷⁰Yazıda; 30 Mart 1912 (17 Mart 1328) tarihli bağış kampanyasının duyurulduğu yazının 15 Nisan 1912 (2 Nisan 1328) tarihinde alındığı belirtilmektedir. **BOA**, DH.EUM.VRK. 9/29, 4 Nisan 1328 tarihli belge. Yazının ekinde Polis Müdürünün 250, İkinci Komiserin 75, Üçüncü Komiserin 60, 3 Komiser Muavininin 50'şer ve otuz üç polis memurunun da 40'ar kuruş bağışta bulunacakları belirtilerek toplam bağış miktarının 1.855 kuruş olacağı ifade edilmektedir. Dokuz polis memuru açığa alınmış olması nedeniyle hesaplama dâhil edilmemiştir. Bağışların Nisan maaşlarından kesilerek gönderileceği ilave edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.VRK. 9/29, 4 Nisan 1328 tarihli belge eki. **BOA**, DH.EUM.VRK. 9/29, 4 Nisan 1328 tarihli belge eki. Bağış taahhütlerinin dökümünün verildiği ilk listede de 1.855 kuruş kaydı bulunmaktadır. Yapılan bağış ve taahhütlerin takip edildiği listede Hicaz Polis Müdüriyetinin bağışı yanlışlıklar 1.800 kuruş yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri

³⁷¹Yazının içeriğinde 190 kuruş eksik ödemenin nedeni de açıklanmaktadır. Açıklamaya göre Cidde bölgesinde görev yapan üç komiser muavini daha önce açıklanmış olan nedenlerden dolayı Mart 1328 tarihinden itibaren maaş alamamaları nedeniyle bağış ödemesinden muafiyet istekleri olumlu karşılanmıştır. İlave olarak iki polis memuru da görevden ayrılmıştır. Bağış kampanyasının iftihar ve başarı ile tamamlandığı da bildirilmektedir. **BOA**, DH.EUM.THR. 101/77, 29 Nisan 1328 tarihli belge. Aynı yazı 31 Mayıs 1328 tarihinde tekrar gönderilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 101/77, 31 Mayıs 1328 tarihli belge.

teslim edilmiştir.³⁷² Hicaz Polis Müdüriyeti 1.855 kuruş bağış taahhüdüne karşılık 1.665 kuruş bağış yapmıştır. Bağış hesaplanırken paranın İstanbul rayici olan bir lira 108 kuruş üzerinden hesaplama yapıldığı görülmektedir. Eksik kalan miktar yönetim eksikliğinden kaynaklanmamaktadır. Bu gerçekten hareketle İane Komisyonu tarafından tutulan kontrol listelerinde hicaz Polis Müdüriyeti için bakiye gösterilmemiştir.

Hüdavendigâr Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdü Polis Müdürü namına Zeki Bey tarafından 18 Nisan 1912 (5 Nisan 1328) tarihli telgrafla bildirilmiştir. Bağlı polis merkezlerinin taahhütlerinin henüz alınmadığı, tamamlandığında bildirileceği arz edilmektedir.³⁷³ Hüdavendigâr Polis Müdüriyeti tarafından taahhüt miktarı beyan edilmemiş olmasına rağmen 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihli listede 3.475 kuruş taahhütte bulunduğu kaydı bulunmaktadır.³⁷⁴ Hüdavendigâr Polis Müdüriyetinin bağışı 27 Haziran 1912 tarihinde gönderilmiş ve 2 Temmuz 1912 tarihinde Donanma Cemiyetine ödenmiştir.³⁷⁵ Bu kaydın belgenin tanzim tarihinden sonra işlendiği ve yapılan bağış dikkate alınarak yaklaşık bir taahhüt miktarı yazıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıda değinildiği gibi Hüdavendigâr Polis Müdüriyeti bağışı 27 Haziran 1912 (14 Haziran 1328) tarihinde gönderilmiştir. Bağış tutarı 3.437 kuruş 20 paradır.³⁷⁶ Bu bağış akçe farkı meydana gelmeksizin 2 Temmuz 1912 (19

---

³⁷²Bağış karşılığında alınan 268 cilt ve 66 varak numaralı makbuz İane Komisyonunda muhafaza edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 101/77, 3 Haziran 1328 tarihli belge. Bu bağış gazetelerde de yayınlanmıştır. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4. Donanma Mecmuasında bağış tutarı 1.666 kuruş verilmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149

³⁷³**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye İane Komisyonu tarafından tutulan taahhüt listesinde Hüdavendigâr Polis Müdüriyeti taahhüt miktarı yazılmamıştır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44. Bağış kampanyasının başlatılmasından sonra bağış taahhüdü bildirmeyen Hüdavendigâr Polis Müdüriyetinden 16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihinde bağış taahhüdünü bildirmesi hatırlatılmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge. Cevabı telgrafta yazının 4 Nisan 1328 tarihli olduğu bilgisi kayıt edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge.

³⁷⁴**BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri.

³⁷⁵**BOA**, DH.EUM.MH. 246/44, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

³⁷⁶**BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 14 Haziran 1328 tarihli belge. Yazının eklerinde Vilayet Merkezi ile sancak ve kazalarda görevli polis memurlarının isimleri ile bağış miktarlarını içeren bir liste de gönderilmiştir. Bu liste incelendiğinde Polis Müdürü Salih Bey'in 100 kuruş bağış verdiği görülmektedir. Polis Memurları 20, komiser muavinleri 25, üçüncü sınıf komiserler 30, ikinci sınıf komiserlerin ise 37 kuruş 20 para ile 40 kuruş arasında değişen miktarlarda bağış yaptıkları görülmektedir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 14 Haziran 1328 tarihli belge ekleri

Haziran 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.³⁷⁷ 3.437 kuruş 20 para bağış yapan Hüdavendigâr Polis Müdüriyeti tarafından yürütülen bağış toplama faaliyetinin, taahhüt miktarının bildirilmemesi hariç tutulduğunda, oldukça düzenli yürütüldüğü ve büyük miktarda bağış toplanabildiği ve tek taksitte ödendiği görülmektedir.

İşkodra Polis Müdüriyetinin ne kadar bağış yapmayı taahhüt ettiklerine dair bir belge tespit edilememiş olmasına karşılık Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlılarının bağış taahhütlerinin kayıt edildiği listede İşkodra Polis Müdüriyeti tarafından 1.107 kuruş bağış taahhüt edildiği bilgisi bulunmaktadır.³⁷⁸ 30 Nisan 1912 (17 Nisan 1328) tarihinde 1.107 kuruş 20 para gönderilmiştir.³⁷⁹ Bu bağış, 21 Mayıs 1912 (8 Mayıs 1328) tarihinde meydana gelen akçe farkıyla, 1.165 kuruş 20 para olarak Donanma Cemiyeti veznesine ödenmiştir.³⁸⁰ İşkodra Polis Müdüriyeti 1.017 kuruşluk taahhüdüne karşılık olarak bir taksitte 1.165 kuruş 20 para bağışta bulunmuştur.³⁸¹ Bağışın taahhüt edildiği gibi bir taksitte ve tamamının yatırılmış olması, İstanbul'dan geçici görevli olarak gelen personelden bile bağış alınması kampanyanın hassas bir şekilde takip edildiğini ve büyük önem verildiğini göstermektedir. Bu sayede taahhüde nazaran 58 kuruş 20 para değerinde fazla bağış yapılmıştır.

³⁷⁷Karşılığında 274 cilt ve 42 numaralı makbuz alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44, 19 Haziran 1328 tarihli belge. Bağış ödemelerinin yazıldığı listede varak numarası yanlışlıkla 49 yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Bu bağış gazeteler aracılığıyla basından da duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4 ve **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11261, 27 Temmuz 1328, s.3. Bağışın Donanma Cemiyetine teslim edildiği 11 Temmuz 1912 tarihinde Hüdavendigâr Polis Müdüriyetine bildirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 28 Haziran 1328 tarihli belge.

³⁷⁸**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44.

³⁷⁹Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen yazıda eyalette görevli polis memurları ile kadroları İstanbul'da olmasına rağmen geçici olarak İşkodra'da bulunan polis memurlarından toplandığı belirtilmektedir. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/50, 17 Nisan 1328 tarihli belge. Yazının ekinde bağışta bulunanların listesi de gönderilmiştir. Gönderilen listeye göre ikinci komiserler 37 kuruş 20 para, üçüncü komiserler 30kuruş, polis memurları ise 20 kuruş bağış yapmıştır. Polis namzetlerinin bağışları ise 15 kuruştur. İstanbul'dan geçici görevle gelen bir üçüncü komiser ile altı polis memuru da bağış yapmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/50, 17 Nisan 1328 tarihli belge eki.

³⁸⁰261 cilt ve 28 varak numaralı makbuz karşılığı ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 35/23, 8 Mayıs 1328 tarihli belge. Yapılan bağışların kayıt altına alındığı listede makbuzun varak numarası 38 yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Bu bağış gazeteler aracılığıyla halka duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. Meydana gelen akçe farkı 58 kuruştur. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/50, 17 Mayıs 1328 tarihli belge.

³⁸¹Bağış miktarlarının takip edildiği bir belgede İşkodra Polis Müdüriyetinin bağış miktarı 1.160 kuruş olarak kayıt edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri.

Kastamonu Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdü, yapılan uyarının ardından, Polis Müdürü Rıfat Bey tarafından 19 Nisan 1912 (6 Nisan 1328) tarihinde bildirilmiştir. Rıfat Bey, Nisan maaşlarından kesilecek 2.112 kuruş 20 paranın 28 Mayıs 1912 (15 Mayıs 1328) tarihine kadar gönderileceğini taahhüt etmiştir.³⁸² İlk bağış 3 Haziran 1912 (21 Mayıs 1328) tarihinde gerçekleşmiştir. 1.924 kuruş 10 para bağış gönderilmiş ve bakiye kalan 188 kuruş 10 paranın da Mayıs 1328 maaşlarından kesilerek gönderileceği beyan edilmiştir.³⁸³ 99 kuruş 30 para akçe farkıyla birlikte 2.024 kuruşa yükselen bu bağış, 19 Haziran 1912 (6 Haziran 1328) tarihinde Donanma Cemiyetine teslim edilmiştir.³⁸⁴ Bakiye kalan 188 kuruş 10 paranın, 15 Temmuz 1912 (2 Temmuz 1328) tarihinde gönderilmesi³⁸⁵ ile Kastamonu Polis Müdüriyeti taahhüdü karşılanmıştır. 9 kuruş akçe farkı ile 207 kuruş 10 paraya yükselen bağış, 31 Temmuz 1912 (18 Temmuz 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.³⁸⁶ Kastamonu Polis Müdüriyeti iyi hesaplanmış ve düzenli yürütülmüş bağış kampanyasında taahhüdünü başarı ile karşılamış ve 2.231 kuruş 10 para bağış toplayabilmiştir.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin bağış kampanyası çağrısı doğrultusunda taahhüdünü bildirmemiş olan Konya Vilayeti Polis Müdüriyeti yapılan uyarıyı

³⁸²Polis Mektebinde eğitimde olan personel hariç tutulduğu bildirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 6 Nisan 1328 tarihli belge.

³⁸³Mecidiye 19 kuruş hesabıyla hesaplandığı ifade edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/21, 21 Mayıs 1328 tarihli belge. Yazının ekinde yer alan ve bağlı sancak ve kazalarda görevli personeli de kapsayan isim listesinde bir polis müdürü, bir komiser-i sani, beş komiser-i salis, on iki komiser muavini, atmış sekiz polis memurunun isimleri ve bağış miktarları yazılıdır. Buna göre Polis Müdürü Rıfat Bey 100 kuruş bağışta bulunmuştur. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/21, 21 Mayıs 1328 tarihli belge eki.

³⁸⁴**BOA**, DH.EUM.THR. 78/21, 21 Mayıs 1328 tarihli belge.

³⁸⁴370 cilt ve 67 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/21, 10 Haziran 1328 tarihli belge. Bağış taahhütleri ile yapılan bağışların karşılaştırıldığı listede cilt numarası 270 yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Donanma Mecmuası tarafından da duyurulmuştur. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151. Bu bağış Tanin gazetesinde de yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1372, 12 Haziran 1328, s.5.

³⁸⁵**BOA**, DH.EUM.THR. 79/43, 2 Temmuz 1328 tarihli belge.

³⁸⁶Yine Mecidiye 19 kuruş hesabıyla gönderilmiş, 281 cilt ve 29 numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/43, 24 Temmuz 1328 tarihli belge. Bağış makbuzu için bk.: **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44, 18 Temmuz 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuası tarafından da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s177. Gazeteler aracılığı ile de duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1412, 23 Temmuz 1328, s.5.

takiben³⁸⁷, 18 Nisan 1912 (5 Nisan 1328) tarihinde Polis müdürü Tevfik Bey imzasıyla cevap verilmiş, 2.800 kuruş bağışın Mayıs 1328 ayı içinde ödeneceği taahhüt edilmiştir.³⁸⁸ Konya Polis Müdüriyeti tarafından toplanan ilk bağış 2.553 kuruş 10 para tutarında olup 29 Mayıs 1912 (16 Mayıs 1328) tarihinde posta ile İstanbul'a gönderilmiştir.³⁸⁹ Gönderilen bağış, 134 kuruş 10 para akçe farkıyla 2.687 kuruş 20 paraya yükseldiği ve 4 Haziran 1912 (22 Mayıs 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine ödendiği tespit edilmiştir.³⁹⁰ Konya Polis Müdüriyetinin ikinci bağışı 28 Eylül 1913 (15 Eylül 1329) tarihinde gönderilen 66 kuruş 20 paradır. Bu bağış 3 kuruş 20 para akçe farkıyla 70 kuruşa tekâmül etmiştir.³⁹¹ Bu bağış ile birlikte toplam bağış miktarı 2.757 kuruş 20 paraya yükselmiş ve 112 kuruş 20 para bakiye kalmıştır.³⁹² Konya Polis Müdüriyeti tarafından bağış taahhüdü hazırlanırken

³⁸⁷16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihinde taahhüt miktarını bildirmesi yönünde talep yapıldı. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

³⁸⁸**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge.

³⁸⁹Yazıda bağışta bulunan personelin isim listesini yer aldığı belirtilmekte ve her bir personel adına düzenlenecek bağış makbuzlarının gönderilmesi talep edilmektedir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/3, 16 Mayıs 1328 tarihli belge. Yazının eklerinde bulunan isim listesine göre Polis Müdürü Tevfik Bey 95 kuruş ile en çok bağış yapan kişidir. İkinci sınıf polis komiserlerinden İsmail ve Hüseyin Rahmi Efendiler 31'er kuruş, Rifat ve Neşet Efendiler ise 35 kuruş 25'er para bağışta bulunmuştur. Üçüncü sınıf yedi polis komiserinin her biri tarafından 27 kuruş 20 para, yirmi bir komiser muavininin her biri ise 26 kuruş 30 para bağış yapmıştır. Seksen beş polis memuru ise 19'ar kuruş bağış yapmışlardır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/3, 16 Mayıs 1328 tarihli belgenin eki. Konya Polis Müdüriyeti tarafından ayrıca bağışın gönderildiğine dair telgraf da çekilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/3, 16 Mayıs 1328 tarihli telgraf.

³⁹⁰**BOA**, DH.EUM.THR. 78/3, 2 Haziran 1328 tarihli belge. Bu bağış Tanin gazetesi tarafından da duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1361, 1 Haziran 1328, s.4. Donanma Mecmuası tarafından da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. Bağış, 22 Mayıs 1912 tarihinde gerçekleşmiş olması nedeniyle Konya Polis Müdüriyeti, 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihinde İane Komisyonu başkanı Celal Bey tarafından bağış göndermeyen birimle içinde sayılmıştır. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge. Donanma Cemiyeti tarafından düzenlenen 4 Haziran 1912 tarihli bağış makbuzunun cilt numarası 266 varak numarası 16'dır. **BOA**, DH.EUM.MH. 35/78, 22 Mayıs 1328 tarihli belge.

³⁹¹Bağış 30 Aralık 1913 (17 Kanun-i Evvel 1329) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine ödenmiş ve karşılığında 301 cilt ve 22 varak numaralı makbuz alınarak iane komisyonunda muhafaza altına alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/10, 7 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Bir başka belgede bağış tarihi sehven 17 Kanun-i Evvel 1329 yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102.

³⁹²Konya Polis Müdüriyetinden taahhüdüne nazaran eksik kalan 112 kuruş 20 paranın toplanarak gönderilmesi talebine 24 Temmuz 1913 (11 Temmuz 1329) tarihinde cevap verildi. Yazılan cevapta; eksik bağış miktarının kampanya sırasında Dersaadet Polis Mektebi'nde bulunan 87 numaralı Ahmet Cemil, 88 numaralı İzzet Mahir, 89 numaralı Osman Nuri, 90 numaralı Osman Ali ve 91 numaralı Ahmet Ali efendilerin bağış vermemesinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Adı geçen polis memurlarından maaşlarının yüzde beşi oranında bağış yapmaları talep edildiğinde personel okulda buldukları sırasında bağış yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifade üzerine Konya Polis Müdüriyeti ifadelerin doğruluğunun araştırılarak bildirilmesini Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden talep

kendi kadrosuna olmasına rağmen İstanbul'da eğitimde olan personelinin bağışlarını da hesaplama dâhil ettiği görülmektedir. Bu durum bağış taahhüdünün karşılanmaması algısına neden olmaktadır. Yapılan incelemede sadece bir personelinin 10 kuruş değerindeki bağışı yapıp yapmadığı tespit edilmemiştir. Buna rağmen Konya Polis Müdüriyeti 2.800 kuruş bağış taahhüdüne rağmen 2.757 kuruş 10 para bağış toplayabilmiştir. Ancak bağış ödeme periyodu 1913 yılına sarkarak amacını gerçekleştirmekten uzaklaşmıştır.

Kosova Polis Müdürlüğü ilk bağış çağrısında taahhüt bildirmemiş olması nedeniyle uyarılmıştır.³⁹³ Kosova Polis Müdürü namına İsmail Bey tarafından, 18 Nisan 1912 (5 Nisan 1328) tarihinde gönderilen telgrafta bütün personelin maaşlarından kesilecek bağışların iki taksitte gönderileceğini beyan edilmiş, ancak bağış taahhüdü verilmemiştir.³⁹⁴ Bu konu, İane Komisyonu Reisi Cemal Bey tarafından Emniyet-i Müdüriyete gönderilen 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda tekrar gündeme getirilmiştir.³⁹⁵ 3 Temmuz 1912 (20 Haziran 1328) tarihinde Kosova Polis Müdüriyetine bağış taahhüdünün tekrar sorulması üzerine verilen cevapta şimdiye kadar 4.850 kuruş 20 para bağış toplandığı bilgisi verilmiştir.³⁹⁶ Ay içinde 4.920 kuruş 20 paraya ulaşan bağış miktarı, 21 Temmuz

---

etmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 5/6, 11 Temmuz 1329 tarihli belge. Konu 28 Temmuz 1913 (15 Temmuz 1329) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Dersaadet Polis Mektebi Müdüriyetine yazılarak bilgi talep edilmektedir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 5/6, 15 Temmuz 1329 tarihli belge. Bu yazının sureti için bk.: **BOA**, DH.EUM.MTK. 3/52, 15 Temmuz 1329 tarihli belge. Dersaadet Polis Mektebi tarafından yapılan inceleme neticesinde Ahmet Cemil, İzzet Mahir, Osman Nuri, Ahmet Ali efendiler tarafından onar kuruş bağış yapıldığı, Osman oğlu Ali'nin ise o sırada eğitimini tamamlayarak ayrıldığı için bağış vermediği tespit edilerek Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine 16 Ağustos 1913 (3 Ağustos 1329) tarihinde bildirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 5/6, 13 Ağustos 1329 tarihli belge.

³⁹³Emniyet-i umumiye Müdüriyetinin bağış çağrısında Kosova Polis Müdürlüğü tarafından cevap verilmemesi üzerine 16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihinde gönderilen yazı ile bağış taahhüdünün bildirilmesi tekrar istenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

³⁹⁴**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlularının bağış taahhütlerinin kayıt edildiği listede yazılı 4.871 kuruş bağış taahhüdü yazılıdır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44.

³⁹⁵**BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge.

³⁹⁶**BOA**, DH.EUM.THR. 78/48, 21 Haziran 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlularının ve bağış taahhütlerinin kayıt altına alındığı listede Kosova Polis Müdüriyeti için 4.871 kuruş yazılıdır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44. Başka bir belgede ise Kosova Emniyet Müdüriyeti taahhüdünün 5.149 kuruş bağış taahhüdünde bulunduğu kayıtlıdır. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri. Bu miktar yapılan bağışın tutarına yakın olduğundan aynı zamanda taahhüt miktarı olarak kabul ve kayıt edilmiş olmalıdır.

1912 (8 Temmuz 1328) tarihinde gönderilmiştir.³⁹⁷ Akçe farlıyla baliğ olduğu 5.146 kuruş 10 para, 31 Temmuz 1912 (18 Temmuz 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine teslim edilmiştir.³⁹⁸ Sonuç olarak Kosova Emniyet Müdüriyeti adına bir taahhüt miktarı tespit edilmemiş ve bildirilmemiş, ayrıca bağış yapanların isim listeleri de gönderilmemiştir. Bu durum bağış kampanyasının ne kadar düzgün yürütüldüğünün değerlendirilmesine olanak vermemektedir. Kosova Emniyet Müdüriyeti bağışları iki taksitte ödeyeceğini belirtmiş olmasına karşılık tek seferde 5.146 kuruş 10 para bağış göndermiştir.

Mamurat'ül Aziz Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdü, 30 Mart 1912 (17 Mart 1328) tarihli duyurunun hemen ertesi günü yapılmıştır. Polis Müdürü İzzet Bey tarafından gönderilen telgrafta 2.010 kuruş hesaplanan Tayyare İanesinin 15 gün içinde gönderileceği taahhüt edilmiştir.³⁹⁹ Bu beyana rağmen 1912 yılının Temmuz ayına kadar bağış ödemesi gerçekleşmemiş ve Mamurat'ül Aziz Polis Müdüriyetini taahhüt ettiği bağışı gönderilmesi yönünde ikaz edilmiştir.⁴⁰⁰ Mamurat'ül Aziz Polis Müdüriyeti 4 Temmuz 1912 (21 Haziran 1328) tarihli yazısı ile 1.720 kuruş gönderdiğini bildirmiştir.⁴⁰¹ Bu bağış 25 Temmuz 1912 (12 Temmuz 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine teslim edilmiştir.⁴⁰² Mamurat'ül Aziz Polis

³⁹⁷ **BOA**, DH.EUM.THR. 79/44, 8 Temmuz 1328 tarihli belge.

³⁹⁸ Karşılığında 281 cilt ve 31 varak numaralı bağış makbuzu teslim alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/44, 24 Temmuz 1328 tarihli belge. Bağış makbuzu için bk.: **BOA**, DH.EUM.THR. 79/44, 18 Temmuz 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. Tanin gazetesinde yayımlanan bağış duyurusunda 5.146 kuruş 19 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1412, 23 Temmuz 1328, s.5. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır.

³⁹⁹ **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 18 Mart 1328 tarihli belge.

⁴⁰⁰ 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihinde Mamurat'ül Aziz Polis Müdüriyetinden bağış ödemesi yapılmaması üzerine İane komisyonu Celal Bey tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine yazılarak bağışların ödenmesi için ilgililere tebligat yapılması talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge. Bağış ödemesi yapılmamış olmasından dolayı İane Komisyonu Reisi Celal Bey, Emniyet-i Umumiye Müdüriyete gönderdiği 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda Mamurat'ül Aziz Polis Müdüriyeti tarafından tek kuruş bağış gönderilmediği tekrarlamış ve gerekli tebligatın yapılması talep etmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge. 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden Mamurat'ül Aziz Polis Müdüriyetine gönderilen yazı ile taahhüt edilen bağışın gönderilmesi talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

⁴⁰¹ Yazının arkasına yazılan notta 1.721 kuruş gönderildiği bilgisi not edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/30, 21 Haziran 1328 tarihli belge.

⁴⁰² 278 cilt ve 47 varak numaralı makbuz ise İane komisyonunda muhafaza altına alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/30, 15 Temmuz 1328 tarihli belge. Bu bağışın makbuzu için bk.: **BOA**,

Müdüriyetine 2.010 kuruş taahhüdünden eksik kalan 289 kuruşu ödemesi için 17 Ağustos 1913 (4 Ağustos 1329) tarihinde yazı gönderilmiştir.⁴⁰³ Polis Müdürü Mehmet Bey tarafından verilen cevapta, 2.010 kuruş bağış taahhüdünde bulunulmasından sonra on bir polis memurunun eğitim için Erzurum Polis Mektebine gönderildiği ve bu polislerin bağışlarının ilgili okul müdüriyeti tarafından kesilerek gönderilmiş olması nedeniyle tahsil edilecek bağış kalmadığı cevabı verilmiştir.⁴⁰⁴ Mehmet Bey tarafından gönderilen cevap yeterli bulunmamış veya gözden kaçmış olması nedeniyle 289 kuruş eksik ödeme 22 Ocak 1914 (9 Kanun-i Sani 1329) tarihinde tekrar talep edilmiş⁴⁰⁵ olmasına rağmen herhangi bir ödeme tespit edilememiştir. Mamurat'ül Aziz Polis Müdürlüğüne 1913 ve 1914 yılı içinde eksik kalan taahhüdünü ödemesine yönelik yapılan uyarılar, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Tayyare İnesi kampanyasının ne kadar düzenli takip edildiğinin ve “Polis” isminde bir uçak alımı için harcanan çabanın büyüklüğünü göstermektedir.

Manastır Polis Müdüriyeti tarafından ilk bağış duyurusuna cevap verilmemiş ve Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından 16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihinde tekrar uyarılarak bağış taahhüdünün bildirilesi tekrar istenmiştir.⁴⁰⁶ Manastır Polis Müdürü Sezai Bey, 20 Nisan 1912 (7 Nisan 1328) tarihinde gönderdiği cevabi telgrafta, bütün polis memurlarının büyük bir memnuniyetle bağış kampanyasına katılacakları beyan ederek, bağış miktarının 4.700 kuruşa ulaşabileceği belirtilmiştir. Bağışların bir kısmının toplandığının da ifade telgrafta Nisan 1328 ayının sonunda bağışların gönderileceği taahhüt edilmiştir.⁴⁰⁷ Manastır Polis Müdüriyeti topladığı bağışları 18 Haziran 1912 (5 Haziran 1328) tarihinde göndermiştir. Gönderme yazısında polis memurlarından 5.020 kuruş bağış toplandığı bilgisi verilmektedir. Bu paranın 160 kuruşu; Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin 30

DH.EUM.MH. 246/44, 12 Temmuz 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuası tarafından da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

⁴⁰³Bu konuda Mamurat'ül Aziz Polis müdüriyetine gönderilen yazı tespit edilememiştir. Bu tarihte eksik bağışın talep edildiği verilen cevabi yazıda ilgi gösterilmesinden anlaşılmaktadır.

⁴⁰⁴**BOA**, DH.EUM.MTK. 5/19, 1 Ağustos 1329 tarihli belge.

⁴⁰⁵**BOA**, DH.EUM.MTK. 75/13, 9 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge.

⁴⁰⁶**BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

⁴⁰⁷**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 7 Nisan 1328 tarihli belge.

Mart 1912 tarihindeki bağış duyurusundan önce toplanmış ve Donanma Cemiyetine gönderilmek üzere Selanik Rumeli Gazetesine teslim edilmiştir. Bakiye kalan 4.860 kuruş ise Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilmek üzere Osmanlı Bankasına yatırılmıştır.⁴⁰⁸ Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden Manastır Polis Müdüriyetine gönderilen yazıda bağışın, akçe farkı olmaksızın, 26 Haziran 1912 (13 Haziran 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine ödendiği bilgisi verilmiştir.⁴⁰⁹ Manastır Polis Müdüriyeti 4.700 kuruş bağış taahhüdüne karşılık 5.020 kuruş bağış toplamıştır. Bağış, taahhüt edilen tarihten iki ay sonra gönderilmesine karşılık tek ödemede ve bakiyesiz yapılmıştır. Manastır Polis Müdüriyeti tarafından bağış uçak kampanyasına gerekli ilgini gösterildiği ortaya çıkmaktadır.

Musul Polis Müdüriyeti, ilk bağış çağrısı sonrasında taahhüdünü bildirmeyen polis birimlerinden birisidir. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından 16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihinde gönderilen yazı ile uyarılarak bağış taahhüdünün bildirilmesi istenmiştir.⁴¹⁰ Polis Müdürü Kasım Bey tarafından gönderilen cevapta bütün personelin birer maaşlarının yüzde beşini bağış vermeye hazır oldukları ve bağışların Nisan 1328 ayı ortasında toplanarak posta veya banka yoluyla gönderileceği beyan edilmiştir.⁴¹¹ Bu cevabı yeterli bulmayan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti, 23 Nisan 1912 (10 Nisan 1328) tarihinde Musul Polis Müdüriyetine tekrar bir yazı göndermiştir. Yazıda, daha fazla bağışta bulunmak isteyenler hariç olmak üzere, bağış taahhüdünün tüm personelin maaşlarının yüze beşi üzerinden hesaplanarak bildirilmesi, bu rakamın üstünde taahhütte bulunulmaması talep edilmektedir.⁴¹² Bu ısrarlı yazışmalar sonrasında Musul Polis Müdüriyeti tarafından

---

⁴⁰⁸Yazının ekinde bankadan alınan çekin ve bağışta bulunanların isimlerinin yazılı olduğu listelerin gönderildiği de ifade edilmektedir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/37, 5 Haziran 1328 tarihli belge. Bağış listesinde vilayete bağlı sancak ve kazalarda görev yapan polis memurlarının da isimleri bulunmaktadır. Polis Müdürü Sezai Beyin 108 kuruş bağış yaptığı bilgisi bulunmaktadır. Liste de üç komiser-i sani, on dokuz komiser-i salis, on altı komiser muavini, yüz atmış dört polis ve bir memurun isim ve bağış miktarları verilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/37, 5 Haziran 1328 tarihli belge ekleri.

⁴⁰⁹272 cilt ve 29 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/37, 17 Haziran 1328 tarihli belge. Gazetelerde de yayımlanmıştır. **Tanin**, No:1385, 25 Haziran 1328, s.4. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.169.

⁴¹⁰**BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

⁴¹¹**BOA**, DH.EUM.THR. 76/15, 5 Nisan 1328 tarihli belge.

⁴¹²**BOA**, DH.EUM.THR. 76/15, 10 Nisan 1328 tarihli belge.

1.095 kuruş bağışın ilk posta ile gönderileceği taahhüt edilmiştir.⁴¹³ Musul Polis Müdüriyeti tarafından toplanan 1.084 kuruş 30 para tutarındaki bağış 16 Mayıs 1912 (3 Mayıs 1328) tarihinde İstanbul'a gönderilmiştir.⁴¹⁴ 83 kuruş akçe farkı ile 1.141 kuruş 30 paraya yükselen bağış, 6 Haziran 1912 (24 Mayıs 1328) tarihinde, Donanma Cemiyetine teslim edilmiştir.⁴¹⁵ Musul Polis Müdüriyeti 1.095 kuruş bağış taahhüdüne karşılık olarak bir taksitte ve beyan ettiği tarihte 1.141 kuruş 30 para bağış göndererek başarılı bir bağış kampanyası yürütmüştür.

Selanik Polis Müdüriyeti, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağış kampanyası resmi olarak duyurulmadan önce, 24 Mart 1912 (11 Mart 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine bir telgraf göndermiştir. Telgraf içeriğinde “*Polis*” isminde bir uçak bağış kampanyasının başlatıldığına dair haberlerin gazetelerden okunduğu bilgisi verilmektedir. İstanbul dâhilinde bulunan polis memurlarından toplanacak bağışların uçak almaya yeterli olmayacağına dikkat çekilen telgrafta bütün polis memurlarından aynı oranda toplanacak ve bir merkezde biriktirilecek bağışların amaca ulaşılmasında daha başarılı olacağı belirtilmiştir. Telgrafın sonunda böyle bir teşebbüse karar verildiğinde uygulama usulleri ile birlikte bildirilmesi talep edilmiştir.⁴¹⁶ Selanik Polis Müdüriyetinde Tayyare İanesine duyulan bu ilgi ve hevese rağmen, bağış kampanyasının duyurulmasından sonra taahhütlerin bildirilmesi talebine Selanik Polis Müdüriyeti tarafından cevap verilmediği görülmektedir.⁴¹⁷ Gerçekleşen uyarı sonrasında, 21 Nisan 1912 (8 Nisan 1328) tarihinde, vilayette görevli polis teşkilatı içinde 7.405 kuruş bağış toplanmış olduğu ve tahminen 1.040 kuruş daha toplanabileceği bildirilerek, toplanan bağışların nereye

⁴¹³BOA, DH.EUM.THR. 36/44, 12 Nisan 1328 tarihli belge.

⁴¹⁴BOA, DH.EUM.THR. 78/4, 3 Mayıs 1328 tarihli telgraf. Aynı tarihte kaleme alınan ve posta ile gönderildiği anlaşılan yazıda ise personelden 1.090 kuruş bağış toplandığı, bunun 4 kuruş 20 paranın posta bedeli ve 5 kuruş 30 paranın ise muaddel farkı nedeniyle kesildiği ve kalan 1.084 kuruş 30 paranın Musul Postanesine teslim edildiği ifade edilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/4, 3 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁴¹⁵266 cilt ve 28 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/4, 3 Haziran 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuası tarafından da duyurulmuştur. DM., No: 29, Temmuz 1328, s.147.

⁴¹⁶BOA, DH.EUM.VRK. 9/34, 11 Mart 1328 tarihli belge.

⁴¹⁷16 Nisan 1912 (3Nisan 1328) tarihinde Selanik Polis Müdüriyetine gönderilen yazı ile bağış taahhütlerinin bildirilmesi tekrar talep edilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

gönderileceğinin bildirilmesi talep edilmiştir.⁴¹⁸ Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlularının bağış taahhütlerinin kayıt edildiği listede Selanik Polis Müdüriyeti adına 7.405 kurul bağış taahhüdünün yazılı olduğu⁴¹⁹ ve toplanabileceği belirtilen tahmini 1.040 kuruşun dikkate alınmadığı görülmektedir. Selanik Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdü 8.445 kuruş olarak kayıt edilmesi gerekirdi. Selanik Polis Müdüriyeti tarafından toplanan 7.394 kuruş 20 para değerindeki ilk bağış 23 Nisan 1912 (10 Nisan 1328) tarihinde postaya verilmiştir.⁴²⁰ Bu bağış meydana gelen 385 kuruş akçe farkıyla 7.780 kuruşa yükselmiştir. 3 Mayıs 1912 (20 Nisan 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine teslim edilmiştir.⁴²¹ 18 Mayıs 1912 (5 Mayıs 1328) tarihinde de 750 kuruş bağış gönderilmiştir.⁴²² 37 kuruş 30 para akçe farkı meydana gelen bu bağış 787 kuruşa yükselmiş⁴²³ ve 25 Mayıs 1912 (12 Mayıs 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.⁴²⁴ Selanik Vilayetine bağlı Yenice kazası polis komiser ve memurları tarafından verilen bağışlar da 19 Mayıs 1912 (6 Mayıs

---

⁴¹⁸Bir mecdiye 20 kuruş hesabıyla bildirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/13, 8 Nisan 1328 tarihli belge. Aynı gün Emniyet-i umumiye Müdüriyeti tarafından verilen cevapta bağışların Donanma Cemiyetine verilmek üzere kendilerine gönderilmesinin uygun olacağı bildirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/13, 8 Nisan 1328 tarihli Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tahrirat Kalemî tarafından yazılan belge.

⁴¹⁹**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44.

⁴²⁰**BOA**, DH.EUM.THR. 77/18, 15 Nisan 1328 tarihli belge. Bağış verenlerin isimlerini içeren liste ise 28 Nisan 1912 (15 Nisan 1328) tarihinde gönderilmiştir. Bağış listelerine göre merkezde görevli polis memurları tarafından 4.511, kaza ve sancaklarda görevli polis memurları tarafından ise 2.883 kuruş 20 para bağışlanmıştır. Liste muhteviyatında bir ser komiser, dört ikinci sınıf komiser, yirmi altı ikinci sınıf komiser, yirmi sekiz komiser muavini ve iki yüz elli dokuz polis memurunun ismi bulunmaktadır. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/18, 15 Nisan 1328 tarihli belge ekleri.

⁴²¹Karşılığında 258 cilt ve 19 varak numaralı makbuz teslim alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/18, 9 Mayıs 1328 tarihli belge. Bu bağış gazeteler aracılığıyla halka duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4; **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4 ve **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. Yapılan bağışların tutulduğu listede bağış tarihi yanlışlıkla 30 Nisan 1328 yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Donanma Mecmuasında bağış miktarı 8.780 kuruş yazılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116.

⁴²²Yazı içeriğinde Selanik Polis Müdürü Mehmet Ziya Bey, toplanan bağışın 600 kuruşunun mürettebat, 150 kuruşunun da kendisi tarafından verildiğini belirtmektedir. Bağlı polis merkezlerinden bağış geldikçe gönderileceği de eklenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/42, 5 Mayıs 1328 tarihli belge. Yazının ekinde yer alan isim listesinde Selanik Polis Müdürü Mehmet Ziya Bey ile birlikte bir üçüncü sınıf komiser, yirmi yedi polis memuru ve bir muhasebe memurunun ismi bulunmaktadır. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/42, 5 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁴²³**BOA**, DH.EUM.THR. 77/42, 16 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁴²⁴263 cilt ve 53 varak numaralı makbuz karşılığında yatırılmıştır. **BOA**, DH.EUM.MH. 35/46, 12 Mayıs 1328 tarihli belge. **Tanin** gazetesi tarafından halka duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1351, 21 Mayıs 1328, s.4. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

1328) tarihinde İstanbul'a gönderilmiştir.⁴²⁵ 5 kuruş 20 para akçe farkıyla 155 kuruş 20 paraya yükselen bağış,⁴²⁶ 1 Haziran 1912 (19 Mayıs 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine ödenmiştir.⁴²⁷ 17 Haziran 1912 (4 Haziran 1328) tarihinde 200 kuruş bağış daha gönderilmiştir. Gönderme yazısında önceden gönderilen üç bağışın toplam miktarının 8.294 kuruş 20 para⁴²⁸ ulaştığı da belirtilmiştir.⁴²⁹ Meydana gelen 9 kuruş 10 para akçe farkının eklenmesi ile 209 kuruş 10 paraya ulaşan bağış, 26 Haziran 1912 (13 Haziran 1328) tarihinde, Donanma Cemiyeti veznesine ödenmiştir.⁴³⁰ Selanik Polis Müdüriyeti tarafından son bağış 27 Haziran 1912 (14 Haziran 1328) tarihinde yapılmıştır.⁴³¹ 3 kuruş akçe farkı ile 63 kuruşa yükselen bağış, 6 Temmuz 1912 (23 Haziran 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesinde yatırılmıştır.⁴³² Selanik Polis Müdüriyeti tarafından beş seferde yapılan bağış ödemesi 8.995 kuruş 30 paraya ulaşmıştır. 8.445 kuruş bağış taahhütlerine nazaran 550 kuruş 30 para fazla ödeme mevcuttur. Bu fazlalık, 440 kuruş 10 parası akçe farklarından kaynaklanmıştır. Selanik Polis Müdüriyeti bağış kampanyasının başından sonuna kadar iyi planlanmış, iyi yürütülmüş ve iyi kontrol edilmiş bir kampanya olduğu anlaşılmaktadır. Vilayet genelinde görevli polis memurları arasında da ilgi gördüğü değerlendirilen kampanya sayesinde 8.995 kuruş 30 paraya gibi büyük bir bağış rakamına ulaşılabilmektedir.

⁴²⁵BOA, DH.EUM.THR. 77/66, 6 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁴²⁶BOA, DH.EUM.THR. 77/66, 27 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁴²⁷Karşılığında 265 cilt ve 47 varak numaralı makbuz alınmıştır. BOA, DH.EUM.MH. 35/46, 19 Mayıs 1328 tarihli belge. Tanin gazetesi tarafından halka duyurulmuştur. Tanin, No: 1359, 30 Mayıs 1328, s.5. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. DM., No: 29, Temmuz 1328, s.144.

⁴²⁸Selanik Vilayetinden gönderilen bağışların toplam değeridir. İstanbul'da akçe farkı ile ulaştıkları ve Donanma Cemiyeti veznesine yatırılan miktarlar değildir.

⁴²⁹BOA, DH.EUM.THR. 78/36, 4 Haziran 1328 tarihli belge.

⁴³⁰272 cilt ve 74 varak numaralı makbuz alınmıştır. BOA, DH.EUM.THR. 78/36, 13 Haziran 1328 tarihli belge. Bağışın makbuzu için bk.: BOA, DH.EUM.MH. 36/73, 13 Haziran 1328 tarihli belge. Tanin gazetesinde de yayımlanmıştır. Tanin, No: 1385, 25 Haziran 1328, s.4. Donanma Mecmuasında da yer bulmuştur. DM., No: 30, Ağustos 1328, s.170.

⁴³¹BOA, DH.EUM.THR. 78/62, 14 Haziran 1328 tarihli belge.

⁴³²Bağış karşılığında alınan 274 cilt ve 49 varak numaralı makbuz İane Komisyonunda muhafaza edilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/62, 28 Haziran 1328 tarihli belge. Bu bağışın makbuzu için bk.: BOA, DH.EUM.MH. 246/44, 23 Haziran 1328 tarihli belge. Tanin aracılığıyla halka duyurulmuştur. Tanin, No:1394, 4 Temmuz 1328, s.4. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. DM., No: 30, Ağustos 1328, s.170.

Sivas Polis Müdüriyeti, Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin 30 Mart 1912 (17 Mart 1328) tarihli bağış çağrısına 2 Nisan 1912 (20 Mart 1328) tarihinde cevap vermiş ve Nisan 1328 ayının sonuna kadar 3.630 kuruş bağış gönderileceği taahhüt etmiştir.⁴³³ 12 Mayıs 1912 (29 Nisan 1328) tarihli yazı ile Sivas Polis Müdüriyeti adına 3.665 kuruş bağış gönderilmiştir.⁴³⁴ Bu bağış 181 kuruş 20 para akçe farkının meydana gelmesi ile 3.846 kuruş 20 paraya yükselmiş ve 21 Mayıs 1912 (8 Mayıs 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine teslim edilmiştir.⁴³⁵ Düzenli yürütülen bir bağış kampanyası sonucunda Sivas Polis Müdüriyeti tarafından 3.630 kuruş taahhütlerine karşılık olarak 3.846 kuruş 20 para bağış toplanabilmiştir. Altı aylık maaşlarından bağış yapmayı taahhüt eden Gümüşhacıköy Polis Komiseri Aleksî ile Polis Memurları Mehmet Enver ve Osman Efendiler tarafından ilave bağış yapıldığına dair belge bulunamamıştır.

Suriye Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdü 2 Nisan 1912 (20 Mart 1328) tarihinde Polis Müdürü Nafiz Bey tarafından bildirilmiştir. 3.557 kuruş hesaplanan bağışın, Mart 1328 maaşlarının alınmasından sonra gönderileceği de ilave edilmiştir.⁴³⁶ 17 Nisan 1912 (4 Nisan 1328) tarihinde Selanik Polis Müdüriyetinden gönderilen yazıda Mart 1328 maaşlarından kesilerek elde edilen 2.820 kuruş bağışın Osmanlı Bankasına yatırıldığı ifade edilmiştir.⁴³⁷ Akçe farkı ile 2.967 kuruş 34 paraya yükselen bağış, 30 Nisan 1912 (17 Nisan 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti

⁴³³BOA, DH.EUM.MH. 36/44, 20 Mart 1328 tarihli belge.

⁴³⁴Polis Müdürü Mahmut Celalettin Bey tarafından imzalanan yazıda 3.660 kuruş olarak bildirilen taahhütlerine Komiser Mustafa Atıf Efendinin ailesi tarafından da 35 kuruş bağış verilmesi ile 3.665 kuruşa ulaşıldığı belirtilmektedir. Bir lira 103 kuruş, bir mecdiye 19 kuruş hesabıyla 13,5 lira, 414 mecdiye ve 108 kuruş 20 para gönderilmiştir. Ayrıca Gümüşhacıköy Polis Komiseri Aleksî ile Polis Memurları Mehmet Enver ve Osman Efendiler tarafından altı ay süresince bağış yapmak istedikleri ve bu ilave bağışların her ay kesilerek gönderileceği ifade edilmektedir. BOA, DH.EUM.THR. 78/40, 29 Nisan 1328 tarihli belge. Yazının ekinde gönderilen listede Polis Müdürü Mahmut Celalettin Bey tarafından 100 kuruş bağış yaptığı kayıtlıdır. Bir aylık bağış karşılığı olarak Gümüşhacıköy Polis Komiseri Aleksî'nin 30, Polis Memurları Mehmet Enver ve Osman Efendilerin 20'şer kuruş bağış yaptıkları görülmektedir. BOA, DH.EUM.THR. 78/40, 29 Nisan 1328 tarihli belge eki.

⁴³⁵Bağış karşılığında alınan 261 cilt ve 27 varak numaralı makbuz İane Komisyonuna teslim edilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 77/40, 17 Mayıs 1328 tarihli belge. Bağış karşılığında alınan makbuz için bk.: BOA, DH.EUM.MH. 35/21, 8 Mayıs 1328 tarihli belge. Gazetelerde de yayımlanmıştır. Tanin, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4.

⁴³⁶BOA, DH.EUM.MH. 36/44, 20 Mart 1328 tarihli belge.

⁴³⁷Paranın İstanbul'dan çekilebilmesi için gerekli olan banka çeki yazı ekinde gönderilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 76/44, 4 Nisan 1328 tarihli belge. Yazıda 497123 numaralı çekin 30 Nisan 1912 (17 Nisan 1328) tarihli olduğu belirtilmektedir.

veznesine teslim edilmiştir.⁴³⁸ 4 Haziran 1912 (22 Mayıs 1328) tarihinde ikinci bağış ödemesi yapılmıştır. Yazı içeriğinde bakiye kalan 539 kuruşun gönderildiği ve Suriye Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdünü tamamlayarak bakiye borçları kalmadığı belirtilmektedir.⁴³⁹ 29 kuruş akçe farkıyla 568 kuruşa yükselen bu bağış, 26 Haziran 1912 (13 Haziran 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine ödenmiştir.⁴⁴⁰ Bu bağış ile Suriye Polis Müdüriyeti tarafından yapılan toplam bağış miktarı 3.535 kuruş 34 paraya yükselmiştir. 3.557 kuruş bağış taahhütlerine nazaran 21 kuruş 6 para eksik ödeme mevcuttur.⁴⁴¹ Bakiye bağışın ödenmesi için yapılan uyarılardan sonra, 21 Şubat 1914 (8 Şubat 1329) tarihinde Suriye Polis Müdüriyeti tarafından gönderilen 20 kuruş bağış, 7 Mart 1914 (22 Şubat 1329) tarihinde Donanma Cemiyetine teslim edilmiştir.⁴⁴² Bu bağış ile Suriye Polis Müdüriyeti tarafından yapılan toplam bağış miktarı 3.555 kuruş 34 paraya yükselmiştir. Çok küçük, 1 kuruş 6 para eksik göz ardı edildiği görülmektedir. Bu bilgiler ışığında Suriye Polis Müdüriyeti tarafından yürütülen bağış kampanyasının, iyi hesaplanmış, düzgün yürütülmüş ve hedefine ulaşmış bir kampanya olduğunu ifade edebiliriz. Aynı zamanda 20 kuruşluk bir eksik ödemenin bile takip edilmesi Emniyet-i

⁴³⁸Karşılığında 255 cilt ve 14 varak numaralı makbuz alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/44, 2 Mayıs 1328 tarihli belge. Gazetelerde de yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4 ve **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. Donanma Mecmuası, Donanma Cemiyeti veznesine ödenme tarihi ile birlikte yayımlanmıştır. **DM.**, No:27, Mayıs 1328, s.85

⁴³⁹**BOA**, DH.EUM.THR. 78/35, 22 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁴⁴⁰272 cilt ve 73 numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/35, 18 Haziran 1328 tarihli belge. Bağışın makbuzu için bk.: **BOA**, DH.EUM.MH. 36/72, 13 Haziran 1328 tarihli belge. Gazetelerde de yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1385, 25 Haziran 1328, s.4 Donanma Mecmuası tarafından da duyurulmuştur. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.170.

⁴⁴¹Bakiyenin ödenmesi için 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihinde İane Komisyonu tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti gönderilen yazıda Suriye Polis Müdüriyetinin eksik kalan bağış miktarının gönderilmesi talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge. Eksik kalan bağışın gönderilmemesi üzerine 20 Ocak 1914 (7 Kanun-i Sani 1329) tarihinde yine İane Komisyonu Reisi Celal Bey tarafından Emniyet-i umumiye Müdüriyetine gönderilen yazıda Suriye Polis Müdüriyetinin 21 kuruş bağış eksikliği bulunduğu ve bağışın gönderilmesi için ilgili polis müdüriyetine tebligatta bulunulmasını talep edilmektedir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/13, 7 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Bu yazının müsveddesi için bk.: DH.EUM.MH. 246/44. Bu talep üzerine Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kalemî tarafından 22 Ocak 1914 (9 Kanun-i Sani 1329) tarihinde eksik bağış miktarlarını göndermesini talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/13, 9 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge.

⁴⁴²Karşılığında 312 cilt ve 30 varak numaralı makbuz alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.MTK. 76/18, 20 Mart 1329 tarihli belge. Yapılan bağışların listelendiği belgede bağış tarihi hatalı olarak 21 Kanun-i Evvel 1326 yazılıdır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102.

Umumiye Müdüriyetinin kampanya konusunda ne kadar hassas olduğunun ve konuyu çok yakından takip ettiğinin bir göstergesi durumundadır.

Trabzon Polis Müdüriyeti, bağış taahhüdünü zamanında bildirmediği için uyarılan polis birimlerinden birisidir.⁴⁴³ 19 Nisan 1912 (6 Nisan 1328) tarihinde Trabzon Polis Müdürü Kadri Bey tarafından gönderilen cevabi telgrafta bütün polis memurlarının maaşlarından yüzde beşini iftihar duyarak terk ettikleri bağış kampanyasında 1.773 kuruş 30 para bağış toplandığı ve posta ile gönderildiği belirtilmiştir.⁴⁴⁴ 4 Mayıs 1912 (21 Nisan 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılan bu bağış karşılığında 257 cilt ve 8 varak numaralı makbuz teslim alınmıştır.⁴⁴⁵ Trabzon Polis Müdüriyetinin bağış kampanyası başında taahhüdünü bildirmemesi kampanyaya ilgi göstermemiş olduğu yönünde yorumlanabilirse de bu durumun bağışların aynı anda hesaplanması ve toplanmasından kaynaklandığı yorumu da yapılabilir. Trabzon Polis Müdüriyeti tek seferde yüksek kabul edilebilecek bir bağış göndermiştir. Elde polis müdüriyetinin sınıflara göre personel sayısı ve personel maaşları bilinmediği için göndermesi gereken bağış miktarının hesaplanmasına imkân yoktur. Bu sebeple Trabzon Polis Müdüriyeti bağış kampanyasının düzgün ve başarılı olduğu kabul edilmelidir.

Van Polis Müdüriyeti, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından bağış çağrısının duyurulmasından sonra bir gün sonra 31 Mart 1912 (18 Mart 1328) tarihinde taahhüdünü bildirmiştir. Polis Müdürü Mustafa Bey tarafından gönderilen telgrafta maaşların yüzde onu üzerinden hesaplanan bağışın 3.080 kuruş olduğu ve

---

⁴⁴³Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından 30 Mart 1912 (17 Mart 1328) tarihinde yapılan duyuru ile bağış taahhütlerinin bildirilmesi talebine karşı cevap vermemiş olan Trabzon Polis Müdüriyeti 16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihinde uyarılarak bağış taahhüdünün bildirilmesi tekrar istenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge. Bağış taahhütlerinin işlendiği listede Trabzon Polis Müdüriyeti bağış taahhüdü bildirmediği için 0 yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44.

⁴⁴⁴**BOA**, DH.EUM.THR. 76/45, 6 Nisan 1328 tarihli belge. Trabzon Vilayeti ilk başta bağış taahhüdü bildirmemesi için bağış taahhüdü ile gerçekleşen bağışların karşılaştırıldığı listede bağış miktarı aynı zamanda bağış taahhüdü olarak işlenmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge ekleri.

⁴⁴⁵**BOA**, DH.EUM.THR. 76/45, 2 Mayıs 1328 tarihli belge. Gazetelerde de yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4; **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No:28, Haziran 1328, s.113.

Nisan ayı içinde gönderileceği taahhüt edilmiştir.⁴⁴⁶ Bir ay sonra 30 Nisan 1912 (17 Nisan 1328)'de bağış olarak toplanan 20 liranın Osmanlı Bankasına yatırıldığı bilgisi gönderilen telgraf ile verilmiştir.⁴⁴⁷ Bu bağış karşılığı 2.160 kuruş 11 Mayıs 1912 tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.⁴⁴⁸ Van Polis Müdüriyeti tarafından 9 Mayıs 1912 (26 Nisan 1328) tarihinde gönderilen yazı oldukça ilginçtir. Bu yazıda üç bin kusur kuruş bağış taahhüdünde bulunulmuş olmasına rağmen polis memurlarında meydana gelen bazı değişiklikler nedeniyle ancak 2.160 kuruş toplanabildiği ve yaptıkları bağış taahhüdünün affedilmesi talep edilmektedir.⁴⁴⁹ Van Polis Müdüriyetinden gönderilen diğer yazılarda konu daha da ilginç bir hal almaktadır. 15 Temmuz 1912 (2 Temmuz 1328) tarihli yazıda Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından maaşların yüzde beşinin bağış olarak gönderilmesi emredilmiş olmasına rağmen eski Van Polis Müdür Mustafa Bey tarafından memurların onayı alınmaksızın yüzde on üzerinden bağış taahhüdünde bulunduğu belirtilmiştir. Yazının devamında, bağış olarak 2.944 kuruş toplandığı, bu tutarın 2.160 kuruşunun

⁴⁴⁶BOA, DH.EUM.THR. 77/8, 18 Mart 1328 tarihli belge.

⁴⁴⁷BOA, DH.EUM.THR. 77/8, 17 Nisan 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Evrak Kalemi tarafından Osmanlı Bankasına gönderilen 4 Mayıs 1912 (21 Nisan 1328) tarihli yazı ile Van Polis Müdüriyetinden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti adına gönderilen 20 liranın Donanma Cemiyeti Genel Merkezi Başkanı Şefik Efendi veya onun tarafından görevlendirilecek kişiye teslim edilmesi istenmiştir. BOA, DH.EUM.LVZ. 8/77, 21 Nisan 1328 tarihli belge. Osmanlı Bankası tarafından 11 Mayıs 1912 (28 Nisan 1328) bağış olarak gönderilen 20 liranın Donanma Cemiyeti'ne teslim edildiği ve karşılığında alınan makbuzun gönderildiği bilgisi Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilmiştir. BOA, DH.EUM.LVZ. 8/77, 28 Nisan 1328 tarihli belge. Gönderdiği bağışın İstanbul'a ulaşip ulaşmadığına dair bir haber alamayan Van Polis Müdüriyeti, 25 Mayıs 1912 (12 Mayıs 1328) tarihinde gönderdiği telgraf ile bağış hakkında bilgi talep etmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 77/41, 12 Mayıs 1328 tarihli belge. 27 Mayıs 1912 (14 Mayıs 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından çekilen telgrafta, 19 Mayıs 1912 (6 Mayıs 1328) tarihli telgrafla bağışın alındığı bilgisi paylaşılmıştır. BOA, DH.EUM.THR. 77/41, 14 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁴⁴⁸Liranın İstanbul rayici olan bir lira 108 kuruş hesabı ile yatırıldığı anlaşılmaktadır. Karşılığında 258 cilt ve 13 varak numaralı makbuz alındığı bilgisi verildi ve bakiye kalan 920 kuruşun en kısa sürede gönderilmesi talep edilmiştir. BOA, DH.EUM.LVZ. 8/77, 6 Mayıs 1328 tarihli belge. Gazetelere aracılığı ile halka duyurulmuştur. Tanin, No: 1339, 9 Mayıs 1328, s.5; Tanin, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4 ve Tercüman-ı Hakikat, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. Donanma Mecmuası da bu bağışa yer vermiştir. DM., No: 28, Haziran 1328, s.116.

⁴⁴⁹BOA, DH.EUM.THR 78/38, 26 Mayıs 1328 tarihli belge. Buna rağmen İane Komisyonu 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen yazıda Van Polis Müdüriyetinden eksik bağış miktarının talep edilmesi istenmektedir. BOA, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge. Ertesi günde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden gönderilen yazı ile eksik bağış taahhüdünün gönderilmesi talep edilmiştir. Bu yazının aslı arşivlerde bulunamamıştır. Van Polis Müdüriyetinin cevabi yazısında 4 Haziran 1328 tarihli emir ile eksik bağışların gönderilmesinin talep edildiği bilgisi verilmektedir. BOA, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderildiği ifade edilmiştir. Kalan 784 kuruş telefon malzemeleri karşılığı olarak Emniyet-i Umumiye gönderildiği bildirilmiştir. 136 kuruş ise bağlı polis merkezleri memurlarında kaldığı ve buldukları mahalde verdikleri ve daha fazla bağış vermeyeceklerini söyledikleri beyan edilmiştir. Telefon malzemeleri için ödenen 784 kuruşun Van Polis Müdüriyeti tarafından ödenmesine imkân olmadığı da ifade edilmiştir.⁴⁵⁰ 30 Haziran 1912 (17 Haziran 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından gönderilen yazıda, yalpyılan incelemede bakiye kalan bağış miktarının yüzde 30-35 civarında olduğu değerlendirilmesi yapılarak bağış verenlerin isim listesinin gönderilmesi talep edilmiştir.⁴⁵¹ Van Polis Müdüriyeti verdiği cevapta 141⁴⁵² kuruşun toplanamadığı ve 784 kuruşun ise telefon tesisatına kullanıldığı beyanını yenilemiş ancak bağış yapanların isim listesini göndermemiştir.⁴⁵³ Sürüp giden bağış yazışmalarında Emniyet-i umumiye Müdüriyeti, 28 Ağustos 1912 (15 Ağustos 1328) tarihli yazısı ile son sözü söylemiştir. Yazı içeriğinde 784 kuruşun telefon tesisatına sarf edilmesinin uygun olmadığı belirtildikten sonra, toplanamayan 141 kuruş ile birlikte gönderilmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁵⁴ Bütün bu tebligat ve ısrarlara rağmen Van Polis müdüriyetinin eksik kalan bağış miktarını ödediğine dair bilgi ve belge tespit edilememiştir. Emniyet-i Umumiye müdüriyeti bağış kampanyası ilk duyurulduğunda zamanın Van Polis Müdürü Mustafa Bey tarafından büyük bir ilgi ile karşılandığı, daha fazla bağış gönderebilmek için, personelin onay ve görüşü alınmadan, yüzde on oranında bağış taahhüdünde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu iyi niyete rağmen bağış kampanyasının iyi yönetilemediği ve bağışların bir kısmının

⁴⁵⁰BOA, DH.EUM.MTK. 2/44, 2 Temmuz 1328 tarihli belge.

⁴⁵¹BOA, DH.EUM.THR 78/38, 17 Haziran 1328 tarihli belge.

⁴⁵²Bir önceki yazıda toplanmayan bağış miktarı 136 kuruş verilmiştir. Bk.: BOA, DH.EUM.MTK. 2/44, 2 Temmuz 1328 tarihli belge.

⁴⁵³BOA, DH.EUM.THR 80/38, 21 Temmuz 1328 tarihli belge.

⁴⁵⁴BOA, DH.EUM.THR 80/38, 15 Ağustos 1328 tarihli belge. 20 Ocak 1914 (7 Kanun-i Sani 1329) Van Polis Müdüriyetinin 920 kuruş, eksik bağışı bulunduğu İane Komisyonu Başkanı Celal Bey tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyete gönderilen yazı ile tekrar gündeme getirilerek ödenmesi için tebligat yapılması talep edilmektedir. BOA, DH.EUM.MTK. 75/13, 7 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Bu yazının müsveddesi için bk.: DH.EUM.MH. 246/44. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kalemi tarafından 22 Ocak 1914 (9 Kanun-i Sani 1329) tarihinde kaleme alınan yazı ile eksik kalan 920 kuruşun ödenmesi talep edilmiştir. BOA, DH.EUM.MTK. 75/13, 9 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge.

amacına uygun kullanılmadığı görülmektedir. 784 kuruş amaç dışı kullanıldığı gibi, 141 kuruş da toplanamamıştır. Van Polis Müdüriyeti tarafında bağış kampanyasının amaca ulaşmayan ve iyi yönetilmeyen bir kampanya olduğu açıktır.

Yanya Polis Müdüriyeti tarafından bağış taahhüdünde bulunulmaması üzerine 16 Nisan 1912 tarihinde gönderilen bir yazı ile konu tekrar hatırlatılarak bağış taahhüdünün bildirilmesi talep edilmiştir.⁴⁵⁵ Polis Müdürü Behiç Bey tarafından 18 Nisan 1912 (5 Nisan 1328) tarihinde gönderilen cevabi telgrafta Tayyare İanesi taahhütlerinin henüz bağlı polis merkezlerinden alınmadığı belirtilerek, taahhütlerin tamamlanmasından sonra hemen bildirileceği ifade edilmiştir.⁴⁵⁶ Yanya Polis Müdüriyeti 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328)⁴⁵⁷ tarihinde toplanan bağışların gönderilmesi konusunda tekrar uyarılmış olmasına rağmen bağışta bulunmamıştır. Yanya, Mart 1913 tarihinde Yunanistan tarafından işgal edilmiş olmasına rağmen, bu tarihten önce herhangi bir bağış yapılmamıştır.

Yemen Polis Müdüriyeti de Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağış kampanyasının başlangıcında bağış taahhüdünde bulunmayan polis birimlerinden birisidir.⁴⁵⁸ Yapılan uyarı sonrasında Yemen Polis Müdüriyeti 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihli telgrafında vilayet merkezi ve bağlı polis merkezlerinde bulunan polis memurlarının maaşlarından yüzde beşini altı ayda ödenmek üzere bağış olarak taahhüt ettikleri ve bunun 2.337 kuruş 20 paraya karşılık geldiği bildirmiştir. Hudeyde Sancağı polis memurlarının maaşlarının yüzde beşi olan 3.330 kuruşu bağış olarak verecekleri ifade edilerek toplam bağışın 5.567 kuruş 20 para olduğu beyan edilmiştir.⁴⁵⁹ Taahhüt sonrasında uzun süre bağış gönderilmemiş

⁴⁵⁵BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

⁴⁵⁶BOA, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge.

⁴⁵⁷BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

⁴⁵⁸30 Mart 1912 tarihinde polis birimlerinden bağış taahhütlerinin bildirilmesine karşı taahhütte bulunmayan Yemen Polis Müdüriyeti, 16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihinde tekrar uyarılarak bağış taahhüdünün bildirilmesi talep edilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

⁴⁵⁹BOA, DH.EUM.MH. 36/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge. Aynı gün İane Komisyonu Reisi Celal Bey tarafından emniyet-i umumiye Müdüriyetine gönderilen yazıda Yemen Polis Müdüriyeti tarafından bağış gönderilmediği ifade edilmektedir. BOA, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge.

olasından dolayı Yemen Polis Müdüriyeti tekrar uyarılmıştır.⁴⁶⁰ Yemen Polis Müdüriyeti 2.463 kuruş değerindeki bağışını 5 Kasım 1912 (23 Teşrin-i Evvel 1328) tarihinde göndermiştir.⁴⁶¹ Bu bağışın akçe farkıyla yükseldiği 2.574 kuruş, 1 Aralık 1912 (18 Teşrin-i Sani 1328) tarihinde Donanma Cemiyetine teslim edilmiştir.⁴⁶² 5.567 kuruş 20 para bağış taahhüdünden 2.993 kuruş 20 para bakiye kalmıştır. Yapılan tüm uyarılara rağmen bakiye bağışın gönderildiğine dair bilgi tespit edilememiştir.⁴⁶³ Polis Müdüriyeti bağış kampanyasının zoraki yürütülen bir kampanya olduğu, ilgi görmediği, hatta gönderilen uyarı yazılarına bile yeterli ve açıklayıcı cevap verilmediği görülmektedir.

2.2.1.3. Sancak Polis Memurlukları Bağışları

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti başlısı on Sancak Polis Memurluğunun bağış kampanyasına iştirak ettiği tespit edilmiştir. Söz konusu Sancak Polis Memurlukları tarafından yapılan taahhüt ve bağışlar vilayetlerin alfabetik sıralamasına göre incelenmiştir.

Bolu Sancağı Polis Memurluğu, 30 Mart 1912 tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden bağış duyurusunun ardından bağış taahhüdünü bildirmemiş ve bu

⁴⁶⁰İane Komisyonu Reisi Celal Bey, Emniyet-i umumiye Müdüriyetine gönderdiği 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda ise Yemen Polis Müdüriyeti tarafından tek kuruş bağış gönderilmediği bilgisini vermiş ve bağışın gönderilmesi için tebligat yapılması istemiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge. 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden gönderilen yazıda bağışın gönderilmesi talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

⁴⁶¹**BOA**, DH.EUM.THR. 84/39, 23 Teşrin-i Evvel 1328 tarihli belge.

⁴⁶²Karşılığında 294 cilt ve 16 varak numaralı makbuz teslim alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 84/39, 20 Teşrin-i Sani 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.299.

⁴⁶³20 Ocak 1914 (7 Kanun-i Sani 1329) tarihinde Yemen Polis Müdüriyetinin 2.993 kuruş eksik bağışı bulunduğu İane Komisyonu Reisi Celal Bey tarafından Müdüriyete gönderilen yazıda bağış taahhütlerinden eksik kalan miktarların gönderilmesi için ilgili birimlere tebligatta bulunulmasını talep edilmektedir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/13, 7 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Bu yazının müsveddesi için bk.: **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kalemi tarafından 22 Ocak 1914 (9 Kanun-i Sani 1329) tarihinde Yemen Polis Müdüriyetinden eksik bağış miktarının göndermesini talep etmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/13, 9 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge.

konuda uyarılmıştır.⁴⁶⁴ Israrlı yazışmalar sonrasında Ser Komiser Mahmut Bey tarafından 4 Temmuz 1912 (21 Haziran 1328) tarihinde gönderilen cevapta 500 kuruş bağışın iki eşti taksit halinde Temmuz 1328 ayı sonuna kadar ödeneceği taahhüt edilmiştir.⁴⁶⁵ Bolu Polis Memurluğu 250 kuruş tutarındaki birinci bağış taksitini 14 Temmuz 1912 (1 Temmuz 1328) tarihinde göndermiştir.⁴⁶⁶ Kur farkı meydana gelmeksizin 25 Temmuz 1912 (12 Temmuz 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine ödenmiştir.⁴⁶⁷ 250 kuruş tutarındaki ikinci taksit ise 11 Ağustos 1912 (29 Temmuz 1328) tarihinde gönderilmesi ile Bolu Sancağı Polis Memurluğu taahhüdü karşılanmıştır.⁴⁶⁸ Bu bağış yine kur farkı olmaksızın 31 Ağustos 1912 (18 Ağustos 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.⁴⁶⁹ Bolu Polis Memurluğunda bağış kampanyasının başlangıçta ilgi görmediği ve yapılan ısrarlar sonucu bağış kampanyasına katıldığı görülmektedir. Buna karşın verilen taahhüdün gerçekçi ve uygulanabilir olduğu ve düzenli yürütülesi sayesinde taahhüdün kolaylıkla karşılanarak bağış gönderildiği görülmektedir.

Canik Sancağı Polis Memurluğu, Emniyet-i Umumiye Bağış Kampanyasının duyurulmasından sonra bağış taahhüdünü bildirmemiştir. 16 Nisan 1912 tarihine taahhütlerini bildirmeleri yönünde yapılan ikinci hatırlatma sonrasında⁴⁷⁰ Canik Sancağı Polis Merkez Memuru Süleyman Bey tarafından 18 Nisan 1912 (5 Nisan

⁴⁶⁴ 16 Nisan 1912 tarihine Bolu Polis Memurluğundan bağış taahhüdünü bildirmesi tekrar talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge. Bolu Polis Memurluğunun bu emre de cevap vermediği görülmektedir. Bundan sonra İane Komisyonu Reisi Celal Bey tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda bağış taahhüdünü bildirmeyen diğer polis birimleri ile birlikte Bolu Polis Memurluğuna da bağış taahhüdünün bildirilmesi için tebligat yapılması talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge. 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından gönderilen yazı ile bağışların gönderilmesi talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

⁴⁶⁵ **BOA**, DH.EUM.THR. 79/28, 21 Haziran 1328 tarihli belge.

⁴⁶⁶ **BOA**, DH.EUM.THR. 79/28, 1 Temmuz 1328 tarihli belge.

⁴⁶⁷ Ödeme karşılığında alınan 278 cilt ve 48 varak numaralı makbuz İane Komisyonunda muhafaza altına alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/28, 15 Temmuz 1328 tarihli belge. Bağış makbuzu için bk.: **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44, 12 Temmuz 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

⁴⁶⁸ **BOA**, DH.EUM.THR. 80/68, 24 Temmuz 1328 tarihli belge.

⁴⁶⁹ 284 cilt ve 78 numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 80/68, 23 Ağustos 1328 tarihli belge. Yatırılan bağışların işlendiği listede makbuzun varak numarası yanlış olarak 17 yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Donanma Mecmuası tarafından da duyurulmuştur. **DM.**, No: 30, Eylül 1328, s.213.

⁴⁷⁰ **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

1328) tarihinde cevap verilmiştir. Süleyman Bey, mevcut personelin maaşlarının yüzde beşinin 460 kuruşa karşılık geldiğini ve Nisan 1328 ayı sonunda bir defada ödeneceğini bildirmiştir.⁴⁷¹ İane Komisyonu tarafından tutulan ve bağışların kayıt altına alındığı listede; Canik Sancağı Polis Memurluğu tarafından 11 Haziran 1912 (29 Mayıs 1328) tarihinde 432 kuruş Donanma Cemiyeti veznesine ödendiği kayıtlıdır. Yatırılma tarihinin kayıt altına alınmadığı⁴⁷² diğer bir bağışta 25 kuruş bağış yapıldığı bilgisi bulunmaktadır.⁴⁷³ Bu belge haricinde Canik Polis Memurluğu bağışlarına ait bilgi bulunmamıştır. Canik Polis Memurluğu, 460 kuruş bağış taahhüdünde bulunmuş ve iki taksitte toplam 457 kuruş bağış yapmıştır. 3 kuruş eksikliği bulunmaktadır. Bu yüksek karşılama oranına rağmen, kayıtlarının düzenli olmaması ve bağışçıların isim listelerinin bildirilmemiş olması nedeniyle, başarılı ve düzgün bir bağış kampanyası yürütüldüğü söylenemez.

Çatalca Sancağı Polis Memurluğu da bağış taahhüdünü bildirmeyen ve bu konuda uyarı yapılan polis birimlerinden birisidir.⁴⁷⁴ Ancak bu gecikmenin yanlış anlaşılma kaynaklı olduğu ortaya çıkmıştır. 30 Mart 1912 tarihinde yayımlanan bağış kampanyasının tam anlaşılmadığı ve liva ile bağlı kazalarda görevli polisler arasında görüş ayrılığına neden olduğu, Çatalca Ser Komiseri tarafından gönderilen yazıdan anlaşılmaktadır. Bu yazıda maaşlardan yüzde beş oranında kesinti ile yapılacak bağışın bir aya mahsus olmayıp uçak alınacak yerli paraya ulaşincaya kadar her ay kesileceğinin anlaşıldığı dile getirilmiştir. Yazının devamında Silivri

---

⁴⁷¹ Polis mektebinde tahsilde bulunan altı polis memuru hariç tutulduğu da belirtilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge. 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihi itibarıyla Canik Polis Memurluğu tarafından tek bir kuruş bağış gönderilmemesi üzerine İane Komisyonu Başkanı Celal Bey tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine yazılarak bağışların toplanarak gönderilmesinin bildirilmesi talep edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge.

⁴⁷² Kudüs-ü Şerif Polis Memurluğunun 312 cilt ve 11 varak numaralı bağışın 20 Ocak 1914 (7 Kanun-i Sani 1329) tarihinde yapıldığı bilgisi elimizde mevcut olduğuna nazaran Canik Polis Memurluğunun 25 kuruş bağışının aynı gün veya bir iki gün önce yapılmış olması gerekir.

⁴⁷³ 432 kuruşluk bağış karşılığında 268 cilt ve 65 varak numaralı makbuz ve 25 kuruşluk bağış karşılığında 312 cilt ve 12 varak numaralı makbuz alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. 432 kuruş tutarındaki bağış gazetelerde ve Donanma mecmuasında yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4 ve **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145.

⁴⁷⁴ Çatalca Sancağı Polis Memurluğu, 16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihinde gönderilen yazı ile bağış taahhüdünü bildirmesi konusunda uyarılmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

polis memurlarından Mürsel Bey'in ifadesiyle Silivri'de bulunan polis memurlarının sadece Mart 1328 maaşlarından bağış vermeyi taahhüt etikleri yazılıdır. Bu durum Çatalca'da karışıklığa neden olmuş ve konunun açıklığa kavuşturulması talep edilmiştir.⁴⁷⁵ Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kalemi tarafından kendilerine gönderilen 11 Nisan 1912 (29 Mart 1328) tarihli cevapta bağış kampanyasına katılanların bir aylık maaşlarının yüzde beşini üç taksitte ödeyebilecekleri belirtilmektedir.⁴⁷⁶ Bu açıklama sonrasında Çatalca Sancağı Polis Memurluğundan Ser Komiser adına Aziz Bey tarafından 18 Nisan 1912 (5 Nisan 1328) tarihinde gönderilen telgrafta Tayyare İanesi olarak 320 kuruş bağış taahhüdünde bulunulmuştur.⁴⁷⁷ Çatalca Sancağı Polis Memurluğu ilk bağışı 21 Nisan 1912 (8 Nisan 1328) tarihinde yapmıştır. Bu bağış akçe farkıyla birlikte 131 kuruş 20 paraya yükselmiş ve 4 Mayıs 1912 (21 Nisan 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.⁴⁷⁸ İkinci bağış, 23 Mayıs 1912 (10 Mayıs 1328) tarihinde yine posta ile gönderilmiştir.⁴⁷⁹ 165 kuruş değerindeki bağış, 25 Mayıs 1912 (12 Mayıs 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine ödenmiştir. Alınan 263 cilt ve 55 varak numaralı makbuz üzerinde 173 kuruş 20 para bağış yapıldığı bilgisi bulunmaktadır.⁴⁸⁰ 8 kuruş 20 para akçe farkı meydana gelmiştir.⁴⁸¹ Bakiye 30 kuruş bağış noksanının ise Mayıs 1328 maaşından gönderileceği de eklenmiştir.⁴⁸² Çatalca Sancağı Polis Memurluğunun üçüncü ve son taksiti 3 Haziran 1912 (21 Mayıs 1328)

⁴⁷⁵ BOA, DH.EUM.THR. 75/54, 26 Mart 1328 tarihli belge.

⁴⁷⁶ BOA, DH.EUM.THR. 75/54, 29 Mart 1328 tarihli belge.

⁴⁷⁷ BOA, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge.

⁴⁷⁸ Karşılığında 257 cilt ve 9 varak numaralı makbuz alınmıştır. BOA, DH.EUM.THR. 75/51, 3 Mayıs 1328 tarihli belge. Bu bağış gazetelerde de duyurulmuştur. Tanin, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4, Tanin, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4; Tercüman-ı Hakikat, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. DM., No: 28, Haziran 1328, s.114. gönderilen bağışın 19 kuruş hesabıyla 125 kuruş'un posta aracılığı gönderildiği bildirilmektedir. BOA, DH.EUM.THR. 75/51, 8 Nisan 1328 tarihli belge.

⁴⁷⁹ Gönderme yazısında, 21 Nisan 1912 tarihinde meci diye 19 kuruş hesabıyla 125 kuruş gönderildiği hatırlatılarak, bu kere yine aynı meci diye değeriyle 165 kuruş gönderildiği belirtilmektedir. Kalan 30 kuruş bağış noksanının ise Mayıs 1328 maaşından gönderileceği de eklenmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 75/51, 10 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁴⁸⁰ BOA, DH.EUM.MH. 35/47, 12 Mayıs 1328 tarihli belge. Tanin gazetesi tarafından da duyurulmuştur. Tanin, No: 1351, 21 Mayıs 1328, s.4.

⁴⁸¹ BOA, DH.EUM.THR. 75/51, 12 Mayıs 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuası tarafından da duyurulmuştur. DM., No: 29, Temmuz 1328, s.142.

⁴⁸² BOA, DH.EUM.MH. 35/47, 12 Mayıs 1328 tarihli belge.

tarihinde postaya verilmiştir. 30 kuruş tutarındaki bağış,⁴⁸³ 1 kuruş 20 para akçe farkıyla, 31 kuruş 20 para olarak karşılığında Donanma Cemiyetine ödenmiştir.⁴⁸⁴ Çatalca Sancağı Polis Memurluğu tarafından üç taksitte ödenen bağış miktarının toplamı 336 kuruş 20 paraya ulaşmıştır. Çatalca Sancağı polis memurları arasında yürütülen bağış kampanyasının düzenli ve hassas takip edildiği, taahhüdün karşılanmasına azami dikkat edildiği görülmektedir. Çatalca ile İstanbul arasındaki akçe farklarından kaynaklanan 16 kuruş 20 paralık fazla ödeme meydana gelmiştir.

İzmit Sancağı Polis Memurluğunun bağış taahhüdü 9 Nisan 1912 (27 Mart 1328) tarihinde açıklanmıştır. İzmit Polis Merkezi Memuru Nafiz Bey 982 kuruş 20 para tutarındaki bağışın Nisan ayı sonunda gönderileceğini beyan edilmiştir.⁴⁸⁵ 25 Nisan 1912 (12 Nisan 1328) tarihinde İzmit Polis Memurluğundan gönderilen yazı muhteviyatında bağış taahhütlerinin ilk taksiti olarak 15 Mecidiye gönderildiği beyan edilmiştir.⁴⁸⁶ Bu bağış, akçe farkı olmaksızın Donanma Cemiyetine ödenmiştir.⁴⁸⁷ Bağış taahhüdünün ikinci taksitini göndermeyen İzmit Sancağı Polis Memurluğunun bu konuda uyarıldığı ve bakiye bağışın gönderilmesinin talep edildiği tespit

---

⁴⁸³ Bağışı bildiren yazıda yine mecidiye 19 kuruş hesabıyla gönderildiği vurgulanarak, bağış taahhütleri ve daha önce gönderilen bağışın toplam miktarı hatırlatılmaktadır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/34, 21 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁴⁸⁴ 270 cilt ve 94 numaralı makbuz alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/34, 17 Haziran 1328 tarihli belge. Başka bir belgede 22 Haziran 1912 (9 Haziran 1328) tarihinde alınan makbuzun varak numarasının 9 olduğu yazılıdır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Bağış gazetelerde de yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151.

⁴⁸⁵ **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 27 Mart 1328 tarihli belge.

⁴⁸⁶ **BOA**, DH.EUM.THR. 76/49, 12 Nisan 1328 tarihli belge. Yazı ekinde gönderilen isim listesinde İzmit Merkez ve Adapazarı Kazasında görevli polis memurlarının isim ve bağış listeleri bulunmaktadır. Listede yazıldığına göre İzmit Polis Merkez Memuru Nafiz Bey 35 kuruş bağışta bulunmuştur. Üçüncü sınıf komiserlerin 15 kuruş, komiser muavinlerinin 12,5 kuruş, polis memurlarının 10 kuruş bağış yaptıkları görülmektedir. Listede toplan 25 personelin ismi verilmiştir. Listenin altında bağışın bir Mecidiye 20 kuruş hesabıyla 300 kuruş tutarında olduğu bilgisi de bulunmaktadır. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/49, 12 Nisan 1328 tarihli belge eki.

⁴⁸⁷ 250 cilt ve 43 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. 300 kuruşluk bağışın Donanma Cemiyetine teslim edildiğini bildiren Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin 16 Mayıs 1912 (3 Mayıs 1328) tarihli yazısında bağışın ne zaman yatırıldığı bilgisi bulunmamaktadır. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/49, 3 Mayıs 1328 tarihli belge. Bu bağış gazetelerde de yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4 ve **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. Donanma Mecmuası tarafından yapılan bağışların kayıt altına alındığı listede bu bağışın 6 Mayıs 1912 (23 Nisan 1328) tarihinde yatırıldığı bilgisi kayıt altına alınmış, ancak makbuzun cilt numarası 257 yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102.

edilmiştir.⁴⁸⁸ Yapılan uyarı sonrasında İzmit Sancağı Polis Memurluğu tarafından 537 kuruş 20 para kıymetinde bağış ödemesi yapılmıştır.⁴⁸⁹ 3 kuruş posta ücreti verildiği belirtilmiş olmasına rağmen, 534 kuruş Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine ulaşmıştır. Bu bağış, akçe farkı olmaksızın 25 Temmuz 1912 (2 Temmuz 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.⁴⁹⁰ Bu bağış ile İzmit Sancağı Polis Memurluğunun toplam bağışı 834 kuruşa yükselirken, taahhüdüne nazaran 148 kuruş 20 para eksikliği kalmıştır. 19 Temmuz 1913 (6 Temmuz 1329) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından gönderilen yazıda eksik kalan bağış miktarının talep edildiği, İzmit Polis Müdüriyetinin 28 Temmuz 1913 (15 Temmuz 1329) tarihli yazısından anlaşılmaktadır. Yazıda eksik olan 25 kuruşun posta ile gönderildiği bildirilmektedir.⁴⁹¹ Bu yazıdan önce ve tespit edilemeyen bir zamanda 123 kuruş tutarında bir bağışın gönderildiği ve 25 kuruş bakiye kaldığı anlaşılmaktadır. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından 21 Ocak 1914 (8 Kanun-i Sani 1329) tarihinde gönderilen bilgilendirme yazısında, gönderilen bağışın 23 kuruş 30 para olarak teslim alındığı ve 1 kuruş 30 para akçe farkı ile 25 kuruşa yükseldiği ve Donanma Cemiyeti veznesine teslim edildiği bilgisine yer verilmiştir.⁴⁹² Bu bağış İane Komisyonu tarafından bağışların yazıldığı listede kayıtlı değildir.⁴⁹³ Bir gün

⁴⁸⁸ İzmit Polis Memurluğundan bağışın ikinci taksitinin ödenmemesi sebebiyle Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Tahrirat Kalemi tarafından 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihinde gönderilen yazı ile bağışın ödenmesi talep edildi. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye İane Komisyonu Reisi Cemal Bey tarafından Müdüriyete gönderilen 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda Bitlis, Yanya ve Kosova Polis Müdüriyetleri, Bolu Polis Memurluğu ve Selanik Polis Mektebi müdüriyeti tarafından taahhüt miktarının bildirilmediği ifade edilmektedir. Yazının devamında taahhütlerine nazaran hiç bağış göndermeyen Edirne, Adana, Aydın, Diyarbakır, Mamurat'ül Aziz, Yemen Polis Müdüriyetleri ile Beyrut ve Bağdat Polis Mektebi müdürlüklerine, ilaveten bağışları tamamlanmamış olan diğer polis birimlerine tebligat yapılması istenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye İane Komisyonu Reisi Cemal Bey'in bu talebi üzerine 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihinde Erzurum, Ankara, Bitlis, Yanya, Kosova, Edirne, Adana, Aydın, Diyarbakır, Mamurat'ül Aziz Polis Müdüriyetleri ile Bolu ve İzmit Polis Memurluklarına ve Beyrut Polis Mektebine bağışların yatırılmasını isteyen yazı gönderilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

⁴⁸⁹ Gönderme yazısında 3 kuruşun posta ücreti olarak kesildiği bildirilmektedir. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/13, 21 Haziran 1328 tarihli belge.

⁴⁹⁰ Karşılığında 277 cilt ve 69 varak numaralı makbuz alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/13, 8 Temmuz 1328 tarihli belge. Bağışın makbuzu için bk.: **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44, 2 Temmuz 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuası tarafından da duyurulmuştur. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175.

⁴⁹¹ **BOA**, DH.EUM.MTK. 13/18, 15 Temmuz 1329 tarihli belge.

⁴⁹² 312 cilt ve 12 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 13/18, 8 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge.

⁴⁹³ **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102.

sonra önce 20 Ocak 1914 (7 Kanun-i Sani 1329) tarihinde İane Komisyonu Reisi Celal Bey tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen yazıda İzmit Polis Merkez Memurluğunun 148 kuruş eksik ödemesi olduğu belirtilerek gönderilmesi için tebligat yapılması talep edilmiştir.⁴⁹⁴ İlk başta düzenli yürütüldüğü görülen İzmit Polis Merkez Memurluğu bağış kampanyasında sonlara doğru gecikme ve karmaşa yaşandığı görülmektedir. İzmit Polis Merkez Memurluğu 25 kuruş eksik ödemesi olduğunu beyan ederken, İane Komisyonu 148 kuruş eksik bağış olduğunu belirtmektedir. Sonuç olarak İzmit Polis Merkez Memurluğu tarafında 859 kuruş bağış yapıldığı tespit edilebilmiştir. 982 kuruş 20 para bağış taahhüdüne nazaran 123 kuruş 20 para eksik kalmıştır. Bağışların merkez ile sancak arasında düzenli takip edilmediği, kayıp veya kayıt dışı bağış olduğu görülmektedir.

Kale-i Sultaniye Sancağı Polis Memurluğu bağış taahhüdünü 2 Nisan 1912 (20 Mart 1328) tarihinde bildirmiştir. Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen telgraf ile 690 kuruş 20 para bağışlayacaklarını ve Nisan 1328 sonuna karar göndereceklerini taahhüt edilmiştir.⁴⁹⁵ 29 Nisan 1912 (16 Nisan 1328) tarihinde Kale-i Sultaniye Polis Merkezinden gönderilen yazıda 682 kuruş 20 para gönderildiği bilgisi verilmiştir.⁴⁹⁶ Bu bağış meydana gelen kur farkı ile birlikte 717 kuruş 35 paraya yükselmiş ve 6 Mayıs 1912 (23 Nisan 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.⁴⁹⁷ 27 Haziran 1912 (14 Haziran 1328) tarihinde ise Ezine kazasında görevli polis memurlarının bağışları gönderilmiştir. 50 kuruş tutarında olan bağış,⁴⁹⁸ kur farkı olmaksızın, 15 Temmuz 1912 (2 Temmuz 1328)

⁴⁹⁴BOA, DH.EUM.MTK. 75/13, 7 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Bu yazının müsveddesi için bk.: DH.EUM.MH. 246/44.

⁴⁹⁵BOA, DH.EUM.MH. 36/44, 20 Mart 1328 tarihli belge. Bağış taahhütlerinin tutulduğu listede iki taksitte ödeneceği kayıt edilmiştir. BOA, DH.EUM.MH. 36/44.

⁴⁹⁶Bir mecrediye 19 kuruş hesabıyla gönderilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 76/52, 16 Nisan 1328 tarihli belge.

⁴⁹⁷257 cilt ve 96 varak numaralı makbuz karşılığı ödenmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 76/52, 3 Mayıs 1328 tarihli belge. Gazetelerde de yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4 ve **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.

⁴⁹⁸Bir mecrediye 20 kuruş hesabıyla gönderilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 79/14, 14 Mayıs 1328 tarihli belge.

tarhinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.⁴⁹⁹ Bu bağış ile Kale-i Sultaniye Polis Memurluğunun toplam bağış miktarı 767 kuruş 35 paraya yükselmiştir. Kale-i Sultaniye Sancağı Polis Memurluğu, sorunsuz ve düzenli yürütölen bir bağış kampanyası sonucunda 690 kuruş 20 para bağış taahhüdüne karşılık olarak 767 kuruş 35 para bağış göndermiştir. Gönderilen fazla bağış miktarı 77 kuruş 15 para tutarındadır.

Karesi Sancağı Polis Memurluğu adına, Karesi Polis Memuru Vekili Mehmet Zeki Bey, alınması kararlaştırılan uçak için sancaklarında görevli polis memurları tarafından 1.000 kuruş bağış yapılacağını ve bu bağışın Nisan 1328 ayı sonunda gönderileceğini, 6 Nisan 1912 (24 Mart 1328) tarihinde taahhüt etmiştir.⁵⁰⁰ Karesi Polis Memurluğundan yapılan ilk bağışa ait belge tespit edilmemiştir. 6 Mayıs 1912 (23 Nisan 1328) tarihinde 854 kuruş 20 para tutarında bağış yapıldığı İane Komisyonu bağış listesinde kayıtlıdır.⁵⁰¹ 15 Mayıs 1912 (2 Mayıs 1328) tarihinde Karesi Sancağı Polis Memurluğuna bağlı Erdek Polis Memurluğunda görevli Hasan, Ahmet ve Abdurrahim Efendilere ait bağış olarak verilen 60 kuruş gönderilmiştir.⁵⁰² Bu bağış kur farkı olmaksızın 25 Mayıs 1912 (12 Mayıs 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine ödenmiştir.⁵⁰³ Bu ikinci bağış ile Karesi Sancağı Polis Memurluğu bağış miktarı 914 kuruş 20 paraya yükselmiştir. 1.000 kuruş bağış taahhüdüne göre 85 kuruş 20 para eksik bağış kalmıştır. Karesi Sancağı Polis Memurluğunun eksik bağış tutarı ödemesine ait belge tespit edilememiş olmasına karşın İane Komisyonu bağış listesinde 23 Aralık 1912 (10 Kanun-i Evvel 1328)

---

⁴⁹⁹Bağış karşılığında 277 cilt ve 37 varak numaralı makbuz alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/14, 8 Temmuz 1328 tarihli belge. Bağış makbuzu için bk.: **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44, 2 Temmuz 1328 tarihli belge.

⁵⁰⁰**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 24 Mart 1328 tarihli belge.

⁵⁰¹**BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Ayrıca bu bağış gazeteler ve Donanma Mecmuası aracılığı ile de yayımlanarak halka duyurulmuştur. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114; **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

⁵⁰²**BOA**, DH.EUM.THR. 77/43, 2 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁵⁰³Karşılığında 263 cilt ve 54 numaralı makbuz alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/43, 16 Mayıs 1328 tarihli belge. Bağışın makbuzu için bk.: **BOA**, DH.EUM.MH. 35/45, 12 Mayıs 1328 tarihli belge. Gazeteler aracılığı ile de duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1351, 21 Mayıs 1328, s.4. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

tarhinde 80 kuruş bağış yapıldığı bilgisi kayıtlıdır.⁵⁰⁴ Karesi Sancağı Polis Memurluğu bağışlarının arzu edilen 3 aylık süre zarfında tamamlanamadığı görölmektedir. Bağış kampanyasında taahhüt edilen 1.000 kuruşa karşılık 994 kuruş 20 para bağış gönderilmiştir. Eksik tutar 5 kuruş 20 paradır. Maddi taahhüt miktarına yaklaşılmış olmasına karşılık, belirtilen süre içinde ve düzenli olarak bağışların gönderilmemiş olması nedeniyle başarılı bir bağış kampanyası yürütüldüğü söylenemez.

Kudüs-ü Şerif Sancağı Polis memurluğunun bağış taahhüdü Polis Memuru Nafi Bey tarafından 18 Nisan 1912 (5 Nisan 1328) tarihinde bildirilmiş ve 1.972 kuruş 20 para değerindeki bağışın Nisan 1328 maaşlarının alınmasından sonra gönderileceğı taahhüt edilmiştir.⁵⁰⁵ 1.817 kuruş 20 para değerindeki ilk bağış ödemesi 20 Mayıs 1912 (7 Mayıs 1328) tarihinde yapılmıştır.⁵⁰⁶ Gönderilen bu bağışın akçe farkıyla baliğ olduğı 1.906 kuruş 20 para, Donanma Cemiyeti'ne teslim edilmiştir.⁵⁰⁷ Kudüs-ü Şerif Polis Memurluğu tarafından gönderilen 65 kuruş 20 para

---

⁵⁰⁴Bu bağış 312 cilt ve 19 varak numaralı makbuz karşılığı yapılmıştır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. 10 Kanun-i Evvel 1326 tarihi Rumi takvimde 23 Aralık 1910 tarihine karşılık gelmektedir. Bu tarihte uçak alımı için bağış kampanyası düzenlenmiş olması düşünülemez, o tarihte Osmanlı Devleti'nde havacılık alanında çalışma bile yapılmamıştır. 312 cilt numarası ile yapılan diğer bağışlar kontrol edildiğinde; Kudüs-ü Şerif Sancağı Polis Memurini 312 cilt ve 11 varak numaralı bağışın 20 Ocak 1914 (7 Kanun-i Sani 1329), Bağdat Vilayeti Polis Memurini 312 cilt ve 20 varak numaralı bağışın 2 Ocak 1914 (10 Kanun-i Evvel 1929), Erzurum Vilayeti Polis Memurini 312 cilt ve 34 varak numaralı bağışın 22 Mart 1914 (9 Mart 1330), Bağdat Polis Mektebi Müdüriyeti 312 cilt ve 40 varak numaralı bağışın 20 Nisan 1914 (7 Nisan 1330) tarihinde ödendiğı görölmektedir. Bu bilgiler ışığında son bağışın 23 Aralık 1913 (10 Kanun-i Evvel 1329) tarihinde ödenmiş olması gerekir.

⁵⁰⁵**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge. Kudüs-ü Şerif Polis Memuru Nafi Bey, Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine yazı göndererek Mart 1328 maaşlarının toplamının bildirilmesi de talep etmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 19 Mart 1328 tarihli belge.

⁵⁰⁶Bu miktara Beyrut Polis Mektebi'nde eğitimde bulunan bir üçüncü sınıf komiser, bir komiser muavini ve beş polis memurun 155 kuruş değerindeki bağışlarının dâhil olmadığı, bu bağışların ilgili okul tarafından gönderildiğı çekilen telgraf ile belirtilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/7, 7 Mayıs 1328 tarihli telgraf. Aynı tarihli bir yazı ile de bağış yapanların isimleri ve bağış miktarlarının yazılı olduğı bir liste merkeze gönderildi. Yazının ekinde mecediye 19 kuruş hesabıyla bağışın gönderildiğı belirtildikten sonra kendi kadrolarında olmasına rağmen Beyrut Polis Mektebi'nde eğitimde olanlar için gönderilen 155 kuruş ile bağış taahhütlerinin karşılandığı belirtilmiştir. Bağış listesine göre Merkez Memuru Nafi Bey tarafından 87 kuruş 20 para, iki ikinci komiser tarafından 75, dört üçüncü komiser tarafından 120 kuruş, yedi komiser muavini 175 kuruş ve atmış sekiz polis memuru tarafından 1360 kuruş bağış yapılmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/7, 7 Mayıs 1328 tarihli belge ve eki.

⁵⁰⁷266 cilt ve 33 varak numaralı makbuz karşılığında teslim edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/7, 2 Haziran 1328 tarihli belge. Belge içeriğinde bağışın yatırıldığı tarihi yazılmamış olmasına rağmen başka bir belgede 24 Mayıs 1328 tarihinde yatırıldığı bilgisi kayıt edilmiştir. Fakat bu belgede de

değerindeki son bağış, akçe farkının eklenmesiyle de 68 kuruş 30 paraya baliğ olmuştur.⁵⁰⁸ Kudüs-ü Şerif Polis Memurluğunun Tayyare İanesi kapsamında yapmış olduğu bağış 1.975 kuruş 10 para olarak gerçekleşmiştir. Taahhütlerine nazaran meydana gelen fark, akçe farklarından ve bu sancak için bağış miktarının düzgün takip edilmemesinden kaynaklanmıştır.

Medine-i Münevvere Sancağı Polis Memurluğu bağış taahhüdü, 4 Nisan 1912 (22 Mart 1328) tarihinde, Medine-i Münevvere Ser Komiseri tarafından bildirilmiştir. 500 kuruş tutarındaki bağışın Mart ve Nisan 1328 aylarından kesilerek gönderileceğini taahhüt edilmiştir.⁵⁰⁹ Medine-i Münevvere Sancağına bağlı Akabe Kazası Ser Komiser Muavini tarafından 25 Mayıs 1912 (12 Mayıs 1328) tarihinde 200 kuruş bağış, doğrudan Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilmiştir.⁵¹⁰ Bu bağış kur farkıyla 210 kuruş 20 paraya yükselmiş ve 22 Haziran 1912 (9 Haziran 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır.⁵¹¹ 7 Temmuz 1912 (24

---

makbuzun varak numarası sehven 27 yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Donanma Mecmuasında da 24 Mayıs 1328 tarihinde yapıldığı bilgisi mevcuttur. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. Kudüs-ü Şerif Sancağı Polis Memurluğunun 28 Temmuz 1913 (15 Temmuz 1329) tarihli yazısından, eksik kalan 63 kuruş bağışın, 17 Haziran 1913 (4 Haziran 1329) talep edildiği anlaşılmaktadır. **BOA**, DH.EUM.MTK. 13/19, 15 Temmuz 1329 tarihli belge. Bu eksikliğin, Mayıs 1912 ayı içinde yapılan bağış ödemesinde verilen açıklamanın dikkate alınmadan, taahhüt miktarı üzerinden hesaplandığı anlaşılmaktadır. 20 Mayıs 1912 tarihinde Kudüs-ü Şerif Sancağı Polis Memurluğu tarafından gönderilen belgede Polis Mektebinde eğitimde olan personelin bağışları da eklediğinde taahhütlerinin karşılandığı belirtilmiş olmasına karşın talep edilen 63 kuruş toplanarak gönderildiği görülmektedir. Bu hata geçen bir yıl zarfında personelin görev yerlerinin değişmesinden kaynaklanmış olabilir. Kudüs-ü Şerif Polis Memurluğu da hiç itiraz etmeden ve konuyu araştırmadan hemen ödemeyi yapmıştır. Bu durum uçak bağış kampanyasına olan ilginin geçen bir yıl içinde azaldığı ve bir zorlama addedildiği izlenimi yaratmaktadır.

⁵⁰⁸ 312 cilt ve 11 varak numaralı makbuz ile Donanma Cemiyeti'ne teslim edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 13/19, 7 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Bu fark posta ücretinden kaynaklanmış olabilir. Belgelerde ödeme tarihi kaydı bulunmaması nedeniyle bağışın tarihi tespit edilememiştir ama belgenin yazım tarihi olan 20 Ocak 1914 (7 Kanun-i Sani 1329) tarihinden birkaç gün önce ödenmiş olması gerekir

⁵⁰⁹ **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 22 Mart 1328 tarihli belge.

⁵¹⁰ Medine Emanet Sandığının emanet para kabul etmemesi nedeniyle 200 kuruş bağış doğrudan Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/45, 12 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁵¹¹ Karşılığında 270 cilt ve 95 varak numaralı makbuz alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/45, 16 Haziran 1328 tarihli belge. Bu bağış dönem gazetelerinde de yer bulmuştur. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4. Donanma Mecmuası tarafından da duyurulmuştur. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151. Akabe kazasının Medine-i Münevvere Sancağına bağlı olması nedeniyle bu sancağın bağışları içinde değerlendirilmiştir. Emniyet-i Umumiye Müdüriyet, tarafından gönderilen yazının devamında bütün polis memurlarından maaşlarının yüzde beşi oranında bağış toplanmasının emredilmiş olduğu hatırlatılarak, Akabe kazasından gönderilen 200 kuruş bağışın sadece Mehmet Rifat Efendi tarafından

Haziran 1328) tarihinde 440 kuruş daha gönderilmiştir.⁵¹² Bu bağış kur farkı ile 443 kuruşa yükselmiş ve 5 Ağustos 1912 (23 Temmuz 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine, teslim edilmiştir.⁵¹³ Medine-i Münevvere Sancağı Polis memurluğu bağış kampanyasının başarı ile tamamlandığı, görevde bulunan bütün polis memurlarından bağış toplanarak bir seferde gönderildiği görülmektedir. 500 kuruş bağış taahhüdüne nazaran 642 kuruş 20 para bağış toplanmıştır.

Urfa Sancağı Polis Memurluğunun bağış taahhüdü, 3 Nisan 1912 (21 Mart 1328) tarihinde Urfa Polis Komiseri Zekeriya Bey tarafından bildirilmiştir. Mart maaşlarından kesilecek 335 kuruş ile bağış kampanyasına katılacakları taahhüt edilmiştir.⁵¹⁴ 335 kuruş değerindeki bağış, 30 Nisan 1912 (17 Nisan 1328) tarihinde bağışın posta gönderilmiştir.⁵¹⁵ İstanbul'a 10 para eksik olduğu halde 334 kuruş 30 para olarak ulaşan bağış, akçe fakı olmaksızın 21 Mayıs 1912 (8 Mayıs 1328) tarihinde Donanma Cemiyetine edilmiştir.⁵¹⁶ Düzenli yürütülen bağış toplama

---

kendi adına taahhüt ve ödemesini yapıldığı belirtilmektedir. Bu uygulamanın sebebinin anlaşılamadığının ilave edildiği yazıda bu girişimin bir diğer personelin bağışlarına nazaran bir fedakârlık olarak değerlendirilemeyeceği açıklanmaktadır. Bağışların nasıl ödeneceği yönünde gönderilen emrin yeterince anlaşılmamasından kaynaklanan arzu edilmeyen bir hareket olduğu tekrar vurgulanarak Mehmet Rıfat Efendi tarafından yapılan fazla ödemenin kendisine iade edilmesinin mümkün olmayacağı ifade edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/45, 16 Haziran 1328 tarihli belge. 21 Temmuz 1912 (8 Temmuz 1328) tarihinde Medine-i Münevvere Ser Komiseri tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen yazı ile Akabe Komiser Muavini Mehmet Rıfat Efendi hakkında bilgi verilmektedir. Mehmet Rıfat Efendi tarafından yarı maaşını bağış olarak direk Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine göndermesinin servetinden veya iyiliğinden kaynaklanmadığı kendisinin öteden beri disiplinsizliği ve itaatsizliği ile bilindiği ve bu sebeple komiserliğe terfi edemediği bilgisi verilmektedir. Medine-i Münevvere Sancağındaki polis memurlarından toplanan bağışlarında gönderilmiş olması nedeniyle fazla bağış ödemesinin kendisine iade edilmesine imkân kalmadığı belirtilmiştir **BOA**, DH.EUM.THR. 79/57, 8 Temmuz 1328 tarihli belge. Bu bağış emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlıları tarafından yapılan bağışların kayıt altına alındığı listede ayrı bir bağış olarak kayıt edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102.

⁵¹²Beyrut Polis Mektebinde eğitimde olan ve bağışları ilgili okul tarafından kesilerek gönderilen üçüncü sınıf komiser ile iki polis memurunun bağışları ile Akabe Kazası Mehmet Rıfat Efendi tarafından gönderilen bağıştan ayrı olarak gönderildiği ifade edilmiştir. Bağış hesaplamasında bir mecdiye 20 kuruş değerinde yapıldığı bilgisi de verilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/57, 24 Haziran 1328 tarihli belge. Yazı ekinde gönderilen listede Medine-i Münevvere Ser Komiseri Mehmet Hüseyin Bey ile birlikte iki üçüncü sınıf komiser ve on altı polis memurunun isim listesi bulunmaktadır. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/57, 24 Haziran 1328 tarihli belge eki.

⁵¹³281 cilt ve 64 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/57, 29 Temmuz 1328 tarihli belge.

⁵¹⁴**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 21 Mart 1328 tarihli belge.

⁵¹⁵**BOA**, DH.EUM.THR. 77/50, 17 Nisan 1328 tarihli belge.

⁵¹⁶Mukabilinde alınan 261 cilt ve 44 numaralı makbuzun İane komisyonunda muhafaza edildiği bilgisi Urfa Polis Ser komiserliğine bildirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/44, 16 Mayıs 1328 tarihli belge.

faaliyeti neticesi Urfa Sancağı Polis Memurluğu bağış kampanyası kısa sürede tamamlanmış ve amacına ulaşan bir kampanya olmuştur. Gönderilen ve ödenen miktar arasındaki 10 kuruş fark posta ücreti olarak kesilmiş veya yazım hatasından kaynaklanmış olabilir.

Zor Sancağı Polis Memurluğu, 30 Mart 1912 tarihli bağış duyurusundan sonra taahhüt bildirmemiş olması nedeniyle 16 Nisan 1912 tarihinde uyarılarak, bağış taahhüdünü bildirmesi tekrar talep edilmiştir.⁵¹⁷ Zor Polis Ser Komiseri tarafından 390 kuruş tutarındaki bağışlarının Nisan 1328 maaşlarından kesilerek gönderileceği, 20 Nisan 1912 (7 Nisan 1328) tarihli telgraf ile bildirilmiştir.⁵¹⁸ Toplanan 390 kuruş bağış, 16 Mayıs 1912 (3 Mayıs 1328) tarihinde gönderilmiştir.⁵¹⁹ Bu bağış kur farkı olmaksızın 19 Haziran 1912 (6 Haziran 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine teslim edilmiştir.⁵²⁰ Zor Polis Memurluğu tarafından yürütülen bağış toplama faaliyeti emniyet-i umumiye Müdüriyeti bağlıları içinde sorunsuz olarak yürütülen ve taahhüdünün karşılandığı bağış kampanyalarından birisi olmuştur.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlısı Sancak Polis Memurlukları tarafından yapılan bağışlar incelendiğinde; çoğunlukla bağış taahhütlerinin karşılandığı, verilen miatlara riayet edildiği görülmektedir. Bağış taahhüdü bildirmeyen birimlerin uyarılması, bağış kampanyasının merkezden düzenli yürütüldüğü izlenimini vermekle birlikte, yapılmayan taahhüt bildirim bağış kampanyasına katılımına ilgisizlik ve gönülsüzlük nedeniyle olduğu ve merkezi zorlama ile bağış kampanyasına katılıma zorlandıkları yorumu da yapılabilir.

Bağış makbuzu için bk.: **BOA**, DH.EUM.MH. 35/22, 8 Mayıs 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140. Urfa Polis Ser Komiserliğinin bu bağışı gazeteler aracılığıyla duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11309, 18 Eylül 1328, s. 4 ve **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11320, 30 Eylül 1328, s. 4.

⁵¹⁷**BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge.

⁵¹⁸**BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 7 Nisan 1328 tarihli belge.

⁵¹⁹Bir mecdiye 19 kuruş hesabıyla gönderilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/20, 3 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁵²⁰270 cilt ve 70 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/20, 10 Haziran 1328 tarihli belge. Tanin gazetesi tarafından halka duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1372, 12 Haziran 1328, s.5. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151.

2.2.1.4. Polis Mektep Müdürlükleri Bağışları

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlısı beş Polis Mektebi Müdürlüğünün bağış kampanyasına iştirak ettiği tespit edilmiştir. Söz konusu Sancak Polis Memurlukları tarafından yapılan taahhüt ve bağışlar vilayetlerin alfabetik sıralamasına göre incelenmiştir.

Bağdat Polis Mektebi Müdüriyeti, bağış miktarını 18 Nisan 1912 (5 Nisan 1328) tarihinde bildirmiştir. Bağdat Polis Mektebi Müdürü Halil Bey tarafından gönderilen telgrafta toplam bağışlarının 1890 kuruş 20 para değerinde olacağı belirtilmiştir. İlk aylığa karşılık olmak üzere 237 kuruş 30 paranın postaya verileceği ve aybaşında da 150 kuruş daha gönderileceği taahhüt edilmiştir.⁵²¹ 28 Nisan 1912 (15 Nisan 1328) tarihinde yine okul müdürü Halil Bey tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen ikinci telgraf ile bağış taahhüdünün tadil edildiği görülmektedir. Taahhüt miktarından değiştirildiği bu telgrafta; okulda görevli öğretmen ve memurların bağışlarının yüzde beşinin 476 kuruş tutarında olacağı ve Nisan 1328 ayı sonunda maaşlarından kesilerek gönderileceği belirtilirken, okulda eğitimde olan öğrencilerin bağışlarının bağlı oldukları polis müdüriyetleri tarafından gönderileceği ifade edilmiştir.⁵²² Emniyet-i Umumiye İane Komisyonu tarafından tutulan bağış taahhüt listesinde Bağdat Polis Mektebi adına 476 kuruş bağış taahhüdü kayıt edilmiştir.⁵²³ Gönderme yazısının ve gönderilen bağışın İstanbul'a geç ulaşması, Bağdat Polis Mektebi Müdüriyetinin uyarılmasına ve bağış taahhüdünün

⁵²¹Bu tutarın 81 kuruşu okulda görevli hademelerin bir aylık maaşlarının yüzde beşi karşılığıdır. Okulda görevli öğretmenler ise maaşlarının dörtte birini on iki taksitte bağış olarak vermeyi taahhüt etmektedirler ve bu bağış da 1.803 kuruşa karşılık gelmektedir. **BOA, DH.EUM.THR. 76/14, 5 Nisan 1328 tarihli belge.** Bu belgeye ilgi olarak Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden gönderilen 17 Nisan 1912 (4 Nisan 1328) tarihli telgraf gösterilmiştir. Bağdat Polis Mektebi Müdüriyeti, 30 Mart 1912 tarihinde bağış ve taahhüt duyurusunun yapılmasından sonra bağış taahhüdü bildirmedeği ve ikinci bir yazı ile tekrar uyarıldığını ortaya koymaktadır.

⁵²²**BOA, DH.EUM.MH. 36/44, 15 Nisan 1328 tarihli belge.** 23 Nisan 1912 (10 Nisan 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden gönderilen yazıda bağışların memur maaşlarının yüzde beşi oranında ve en fazla üç taksitte ödenmesinin uygun görüldüğü belirtilerek, bağış taahhütlerinin bu oran ve ödeme şartlarında tekrar hesaplanarak bildirilmesi talep edilmiştir. **BOA, DH.EUM.THR. 76/14, 10 Nisan 1328 tarihli belge.**

⁵²³**BOA, DH.EUM.MH. 36/44.**

istenmesine neden olmuştur.⁵²⁴ Gönderilen yazının postada gecikmesinden dolayı 1 Temmuz 1912 tarihine kadar İstanbul'a ulaşmadığı anlaşılmaktadır. 22 kuruş 10 para kur farkı meydana gelen bu bağış 457 kuruş 10 paraya yükselmiş ve 15 Temmuz 1912 (2 Temmuz 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine ödenmiştir.⁵²⁵ 476 kuruş bağış taahhüdüne nazaran 18 kuruş 30 para bağış eksikliği kalmıştır. Bağdat Polis Müdüriyetinin eksik kalan bağışını ödemesi konusunda 17 Şubat 1914 (4 Şubat 1329) tarihinde ikaz edilmesi sonucunda eksik kalan bağışın gönderildiği anlaşılmaktadır. Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden gönderilen bilgilendirme yazısında 18 kuruş 30 paranın 20 Nisan 1914 (7 Nisan 1330) tarihinde Donanma Cemiyetine teslim edildiği ve karşılığında 312 cilt ve 44 varak numaralı makbuz alınmıştır.⁵²⁶ 1914 yılı Nisan ayına kadar devam eden kampanya sonrasında, Bağdat Polis Mektebi Müdüriyeti 476 kuruş bağış taahhüdünü karşılamıştır. Taahhüdün karşılanmış olmasına karşın, bağışın süresini aşması, 1914 yılına uzaması amacına ulaşmayan bir kampanya olmasına neden olmuştur.

Beyrut Polis Mektebi Müdüriyeti bağış taahhüdü, Polis Mektebi Müdürü Rahmi Bey tarafından 7 Mayıs 1912 (24 Mart 1328) tarihinde bildirilmiştir. Okulda öğrenimde bulunan öğrenciler de dâhil olmak 3.918 kuruş 16 paranın Mart ve Nisan

⁵²⁴İane Komisyonu Reisi Celal Bey tarafından 16 Haziran 1912 (3 Haziran 1328) tarihinde gönderilen Emniyet-i umumiye Müdüriyetine gönderilen yazıda bağış göndermediği belirtilen polis birimleri arasında Bağdat Polis Mektebinin de bağış göndermemiş olduğu belirtilmektedir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge. Yine İane Komisyonu Reisi Celal Bey tarafından Müdüriyete gönderilen 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda Bağdat Polis Mektebi Müdürlüğü tarafından tek kuruş bağış gönderilmediği tekrarlanmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihli yazısında bağışların yatırılmasını talep etmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge. Bağdat Polis Mektebi Müdüriyeti 4 Temmuz 1912 (21 Haziran 1328) tarihli telgrafında 435 kuruş bağışın 13 Haziran 1912 (31 Mayıs 1328 tarihinde Bağdat Postanesine yatırıldığı bilgisini vermektedir. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/15, 21 Haziran 1328 tarihli belge. Yapılan arşiv araştırmasında Bağdat Polis Mektebi Müdüriyetinin 13 Haziran 1912 bir yazı ile 435 kuruş bağış gönderdiğini bir yazı ile bildirdiği tespit edilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/15, 31 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁵²⁵277 cilt ve 71 varak numaralı makbuz iane komisyonunda muhafaza altına alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 79/15, 8 Temmuz 1328 tarihli belge. Bu bağışın makbuzu için bk.: **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44, 2 Temmuz 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuası tarafından da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175.

⁵²⁶**BOA**, DH.EUM.MTK. 76/31, 9 Nisan 1330 tarihli belge. Yapılan bağışların tutulduğu listede 8 Nisan 1330 tarihinde ödendiği bilgisi bulunmaktadır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Bağış makbuzu için bk.: **BOA**, DH.EUM.MH. 82/3, 7 Temmuz 1330 tarihli belge.

1328 maaşlarından kesilerek gönderileceği beyan edilmiştir.⁵²⁷ Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti, taahhüdüne rağmen bağış ödemesi yapmayan okul yönetimini uyarmak zorunda kalmış ve uyarılar 1913 yılı sonuna kadar tekrarlanmıştır.⁵²⁸ Yapılan yazışmalar sonrasında, Beyrut Polis Mektebi tarafından 3.918 kuruş bağış toplandığı, bu paranın İstanbul'a bulunan Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilmek yerine okulun erzak müteahhidine teslim edildiği anlaşılmıştır.⁵²⁹ Bütün bu ikazlara rağmen Beyrut Polis Mektebi Müdürlüğü tarafından bağış taahhüdünün ödendiğine dair bilgi ve belge tespit edilememiştir. Okulun personel ve öğrencilerinin büyük bir iyi niyet ile verdikleri bağış paraları, yönetim hatası yüzünden amacına ulaşmamış, haksız kazanç yaratılmasına neden olmuştur. Bu sebeple amacına ulaşmayan be kampanya başarısız kabul edilebilir.

Dersaadet Polis Mektebi, Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin bağış kampanyası çağrısına 9 Nisan 1912 (27 Mart 1328) tarihinde cevap vermiştir. Okul personeli ile öğrencilerinin Mart 1328 maaşlarının yüzde beşini kampanya dâhilinde bağışlayacakları bildirilerek, bağış miktarının 3.356 kuruşa ulaşacağı açıklanmıştır. Yazının devamında inşaatı devam eden Zabıta Hastanesi'nin müteahhitleri Hafız ile kalfa Petro ve Nikoli tarafından da 304 kuruş bağış taahhüdü yapılmasıyla bağış miktarının 3.660 kuruşa ulaşacağı Mart 1328 maaşının alınmasından sonra ödeneceği taahhüt edilmiştir.⁵³⁰ 18 Nisan 1912 (5 Nisan 1328) tarihinde Dersaadet Polis Mektebi, bağış taahhüdü karşılığı olarak 40 Osmanlı Lirasını Emniyet-i Umumiye

⁵²⁷BOA, DH.EUM.MH. 36/44, 24 Mart 1328 tarihli belge.

⁵²⁸Emniyet-i Umumiye İane Komisyonu Reisi Cemal Bey tarafından Müdüriyete gönderilen 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda Beyrut Polis Mektebi Müdürlüğünün taahhüdüne nazaran hiç bağış göndermediği belirtilerek gerekli tebligatın yapılması Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden talep edilmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge. Bu talep üzerine Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) tarihli yazı ile Beyrut Polis Mektebi Müdüriyetinden bağışların yatırılması istenmiştir. BOA, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

⁵²⁹Emniyet-i Umumiye Donanma Şubesi Reisi Celal Bey tarafından 20 Ocak 1914 (7 Kanun-i Sani 1329) tarihinde Polis Müdüriyetlerinden yazıda Beyrut Polis Mektebi Müdüriyetinin 3.918 kuruş eksik bağışı olduğu ifade edilmektedir. Celal Bey, Beyrut Polis Mektebi Müdüriyeti tarafından söz konusu 3.918 kuruş'un okul personeli ve öğrencilerinden tamamen toplanmasına rağmen okulun erzak müteahhidine teslim edilmesi "Şayan-ı esef" olarak görüldüğü ve bağış parasının gönderilmesi için etkili tebligat yapılması talep edilmiştir. BOA, DH.EUM.MTK. 75/13, 7 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge. Bu yazının müsveddesi için bk.: BOA, DH.EUM.MH. 246/44.

⁵³⁰BOA, DH.EUM.MH. 36/44, 27 Mart 1328 tarihli belge.

Müdüriyetine göndermiştir.⁵³¹ Donanma cemiyeti tarafından 15 Nisan 1912 (12 Nisan 1328) tarihinde düzenlenen 253 cilt ve 45 varak numaralı bağış makbuzunda 4.320 kuruş bağış yapıldığı kayıt altına alınmıştır. Bağış makbuzunda Tayyare İanesi ibaresi ve “*Emniyet-i Umumiye Tayyaresi Namına*” kaydı mevcuttur.⁵³² Bu iki kayıt uçak bağış kampanyası dâhilinde ve belirli bir kurum tarafından yapılan bağışların daha bağış makbuzunun düzenlenmesinden başlayarak kayıt altına alındığını ortaya koymaktadır. Dersaadet Polis Mektebi Müdüriyeti 3.660 kuruş bağışta bulunmayı taahhüt etmesine rağmen 660 kuruş fazlalıkla 4.320 kuruş bağış yapmıştır. Zabıta Hastanesi’nin müteahhitlerinin de kampanyaya katılımının sağlanması; kampanyanın destek gördüğü ve bağış miktarının arttırılması için girişimlerde bulunulduğunu göstermektedir.

Erzurum Polis Mektebi Müdüriyetinin bağış taahhüdü, Polis Mektebi Müdürü Bedri Bey tarafından 2 Nisan 1912 (20 Mart 1328) tarihinde bildirilmiştir. Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen telgrafta, okulda görevli öğretmen, çalışanlar ve öğrencilerin maaşlarını yüzde beşinin 1.000 kuruş civarında olacağı ve ilk posta ile gönderileceği taahhüt edilmiştir.⁵³³ Erzurum Polis Mektebi tarafından 1.116 kuruş 10 para tutarında bağış, 17 Nisan 1912 (4 Nisan 1328) tarihinde gönderilmiştir.⁵³⁴ Bağış,

⁵³¹ Okul tarafından gönderilen yazının altına “Emniyet-i Umumiye Donanma-i Hümayun İane Şubesine” notu düşülmüştür. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/21, 5 Nisan 1328 tarihli belge.

⁵³² 40 Osmanlı lirası, bir lira yüz sekiz kuruş hesabıyla, 4.320 kuruş tutarındadır. **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44, 12 Nisan 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuasında da 12 Nisan 1328 tarihinde yatırıldığı bilgisi verilmektedir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84. Gazeteler aracılığı ile de yayımlanmıştır. **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.5; **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 28 Nisan 1912 (15 Nisan 1328) tarihinde Dersaadet Polis Mektebi Müdüriyetine gönderdiği yazıda, 4.320 kuruşun Donanma Cemiyeti vezasına ödendiği bilgisini verdikten sonra numarasını verdiği bağış makbuzunun bağış komisyonunda muhafaza edildiği belirtmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/21, 55 Nisan 1328 tarihli belge.

⁵³³ **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 20 Mart 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye İane Komisyonu tarafından tutulan taahhüt listesinde Erzurum Polis Mektebi Müdüriyeti tarafından 1.116 kuruş 10 para bağış taahhüdü yapıldığı bilgisi bulunmaktadır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44.

⁵³⁴ Telgrafta bağışta bulunanların isim listesinin gönderildiği bilgisi de verilmektedir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 4 Nisan 1328 tarihli belge. 20 Nisan 1912 (7 Nisan 1328) tarihli gönderme yazısında ise okul personel ve öğrencilerinden 1.122 kuruş 30 para toplandığı ve bunun 6 kuruş 20 parasının posta bedeli olarak ödenmesi neticesinde bakiye kalan 1.116 kuruş 10 paranın gönderildiği bilgisi verilmiştir. Bağış listesinde Okul Müdürü Bedri Bey ile Kavanin Öğretmeni İsmail Bey tarafından 108 kuruş ile en yüksek bağışları yaptıkları görülmektedir. Listede elli dört personel ve öğrencinin ismi bulunmaktadır. 1.116 kuruş 10 para taahhüt listesinden okulun bağış taahhüdü olarak gösterilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/46, 7 Nisan 1328 tarihli belge.

kur farkının eklenmesi ile 1.118 kuruş 10 paraya yükselmiş ve 6 Mayıs 1912 (23 Nisan 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine teslim edilmiştir.⁵³⁵ 1.000 kuruş civarında bağış toplayabileceğini beyan eden Erzurum Polis Mektebi Müdüriyeti, bu tahminine yakın denebilecek bir miktarda 1.118 kuruş 10 para bağış toplamış ve bir taksitte ödemiştir. Bu sebepten dolayı başarılı ve amaca ulaşan bir kampanya yürütüldüğü kabul edilebilir.

Selanik Polis Mektebi Müdüriyeti, bağış çağrısına cevap vermemiş olması nedeniyle müteaddit defalar uyarılmış ve taahhüdünü bildirmesi istenmiş,⁵³⁶ yapılan baskılar sonucunda,⁵³⁷ Selanik Polis Mektebi Müdüriyeti 4 Temmuz 1328 (21 Haziran 1328) tarihinde gönderdiği telgrafta, personel, öğretmen ve memurlardan toplanan 531 kuruş 20 parayı Ağustos 1328 ayı başında gönderileceğini taahhüt etmiştir.⁵³⁸ Selanik Polis Mektebi Müdüriyetinin toplandığını bildirdiği bağış parasını göndermemesi üzerine tekrar ikaz edilmesi ihtiyacı duyulmuş olmalı, 3 Ağustos 1912 (21 Temmuz 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından kaleme alınan yazı ile toplandığı bildirilen 531 kuruş 20 paranın süratle gönderilmesi talep edilmiştir.⁵³⁹ Bu ikaz sonrasında Selanik Polis Müdüriyeti toplanan bağış parası 17

⁵³⁵Bağış karşılığında 257 cilt ve 40 numaralı makbuz teslim alınmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/46, 2 Mayıs 1328 tarihli belge eki. Gazeteler aracılığıyla halka duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114.

⁵³⁶16 Nisan 1912 tarihinde, uyarı yazısı gönderilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 3 Nisan 1328 tarihli belge. İki gün sonra, 18 Nisan 1912 (5 Nisan 1328) tarihinde, Selanik Polis Mektebi Müdürü Nurettin Bey tarafından cevaben gönderilen telgrafta, bağış taahhüdü belirtilmeden, okulda öğrenci olan polislere ait bağışların bağlı oldukları polis müdüriyetleri tarafından kesilmesinin uygun olacağı görüşü dile getirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/6, 5 Nisan 1328 tarihli belge. 20 Nisan 1912 (7 Nisan 1328) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden gönderilen yazıda okulda eğitimde bulunan personelin bağışlarının bağlı oldukları polis müdüriyetleri tarafından kesilmesinin uygun bulunmadığı ifade edilmektedir. Yazının devamında; bağışların okul öğretmenleri, personeli ve öğrencilerinden kesilerek gönderilmesi, bağış taahhüdünün ve ne zamana kadar ödeneceğinin bildirilmesi tekrar talep edilmektedir. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/6, 7 Nisan 1328 tarihli belge.

⁵³⁷İane Komisyonu Reisi Cemal Bey tarafından Müdüriyete gönderilen 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihli yazıda bağış taahhüdü bildirmeyen polis birimleri içinde Selanik Polis Mektebi Müdüriyetinin de adı verilmektedir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 18 Haziran 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Cemal Bey'in bu talebi üzerine 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328) Selanik Polis Mektebi Müdüriyetine gönderdiği yazı ile bağışların yatırılmasını talep etmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/61, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

⁵³⁸**BOA**, DH.EUM.THR. 79/60, 21 Haziran 1328 tarihli belge. Bu telgrafta ilgi olarak 3 Temmuz 1912 (20 Haziran 1328) tarihli evrak gösterilmektedir.

⁵³⁹**BOA**, DH.EUM.THR. 79/60, 21 Temmuz 1328 tarihli belge.

Ağustos 1912 (4 Ağustos 1328) tarihinde gönderilmiştir.⁵⁴⁰ Bu bağış, kur farkı ile 559 kuruş 10 paraya yükselmiş ve 7 Eylül 1912 (25 Ağustos 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine teslim edilmiştir.⁵⁴¹ Müdüriyet makamında askeri personelin bulunduğu Selanik Polis Mektebi Müdüriyetinin yürüttüğü bağış kampanyası en sorunlu ve en zor yürütülen bağış kampanyası olmuştur. Bağış taahhüdünün bildirilmesinden toplanan bağışların gönderilmesine kadar her aşamada Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin baskısı ve zorlaması görülmektedir. Genel müdürlüğün emri hilafına okulda eğitimde bulunan öğrencilerin bağışları toplanmamıştır. Bu öğrencilerin bağışların bağlı oldukları polis müdüriyetleri tarafından kesilip gönderildiğine dair bir bilgi de elde edilememiştir.

Polis Mektep Müdürlüklerinin bağış kampanyasına katılım durumu incelendiğinde; Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlıları içinde en sorunlu bağış faaliyetinin okullar tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Bu durum bir sebebi sancak ve vilayet kadrosunda olup okulda eğitimde olan personelin bağış kesintilerinin kim tarafından yapılacağına açıklığa kavuşturulmamış olmasıdır. Bu durum vilayet ve sancak polis birimlerinde de taahhütlerin karşılanmasında sorunlara yol açmıştır. Dersaadet ve Erzurum Polis Mektepleri hariç olmak üzere diğer üç okulun yürüttükleri kampanyaya ilgisiz oldukları bağış taahhütlerine ve ödeme miatlarına riayet etmedikleri görülmektedir.

Vilayetlerde bulunan Polis Müdürlükleri, sancaklarda bulunan Polis Memurlukları, Polis Mektep Müdürlükleri ve Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti personeli tarafından yapılan bağışlar ayrıntılı incelendiğinde 115.490 kuruş bağış taahhüt edildiği tespit edilmişti. 77 bağış ödemesinde toplam 123.670 kuruş 24 para

⁵⁴⁰**BOA**, DH.EUM.THR. 81/6, 4 Ağustos 1328 tarihli belge. Bağışta bulunanların isim listesinde bir farklılık görülmektedir. Yüzbaşı Abidin Bey'in okul müdürü olarak 70 kuruş, Mülazım-ı Sani Abdülkadir Bey'in ise Dâhili Müdür olarak 45 kuruş bağış verdiği kayıtlıdır. 100 kuruş ile en yüksek bağışı Kavanin Muallimi Şevket Bey yapmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 81/6, 4 Ağustos 1328 tarihli belge eki.

⁵⁴¹268 cilt ve 22 varak numaralı makbuz karşılığında ödenmiştir. **BOA**, DH.EUM.THR. 81/6, 3 Eylül 1328 tarihli belge. Donanma Mecmuasında da yayımlanmıştır. **DM.**, No: 30, Eylül 1328, s.214. Selanik Polis Mektebi Müdüriyeti ısrarla sorulmasına rağmen bağış taahhüdü bildirmemiştir. Ancak taahhütler ile yapılan bağışların karşılaştırıldığı listede 559 kuruş bağış taahhüdü kayıtlıdır. **BOA**, DH.EUM.LVZ. 19/102. Yapılan bağış miktarının aynı zamanda bağış taahhüdü olarak işlendiği görülmektedir.

bağış yapıldığı hesaplanmıştır.⁵⁴² Bu rakamsal karşılaştırma ile Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından yürütülen bağış uçak kampanyası başarılı ve amaca ulaşan bir kampanya olarak değerlendirilebilir.

Bağış kampanyasının ilk duyurusunda bağışların üç ay içinde toplanmasının öngörüldüğü dikkate alındığında; ilk üç ayı kapsayan Nisan, Mayıs ve Haziran aylarına 43 bağışta 66.898 kuruş 24 para bağış yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde kampanyanın başarılı olmadığı tespit edilecektir.

Kampanyanın ikinci üç ayı olan Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında 20 bağışta 29.486 kuruş 20 para, üçüncü üç aylık dönem olan Ekim, Kasım ve Aralık aylarında ise 5 bağışta 25.240 kuruş bağış yapılmıştır. 1912 yılı toplamında ise 121.625 kuruş 4 para bağış yapılmış ve uçak alınabilecek miktara yaklaşılmıştır.

1913 yılı içinde 7 bağışta 1.554 kuruş 30 para, 1914 yılı içinde 368 kuruş 30 para ve en son 1915 yılı içinde bir bağışta 122 kuruş bağışlanmıştır.

1913 sonu ve 1914 başlarında, bağış taahhüdüne karşılık eksik ödeme yapan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlılarının takip edilmesi ve ödeme yapılmasının istenmesi, Müdüriyetin “Polis” tayyaresinin alımı için ne kadar istekli olduğunun ve kampanyanın çok iyi takip edildiğinin ispatı niteliğindedir.

Yapılan bağışların 1912 yılında üçer aylık dönemlere ve daha sonra yıllara göre değerlendirildiğinde yapılan bağış miktar ve tutarının giderek azaldığı görülmektedir. Özellikle 1913 yılından sonra yapılan bağışların Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti zorlaması ve ısrarı ile yatırıldığı tespit edilmektedir.

Son dönemlerinde zorlama ile bağış ödenmesine rağmen ulaşılan 123.670 kuruş 24 para değerindeki bağış büyük bir rakamdır. Ulaşılan bu büyük meblağa rağmen “*Emniyet-i Umumiye*” isminde bir uçak Türk havacılık tarihi içinde bulunmamaktadır.

---

⁵⁴²Emniyet-i umumiye Müdüriyeti tarafından yapılan bağış taahhütleri ve gerçekleşen nihai bağışlar EK-16’da listelenmiştir.

2.2.2. Jandarma Umum Kumandanlığı Bağış Kampanyası “Jandarma” Tayyaresi

Osmanlı Jandarma teşkilatı, Avrupa’daki uygulamalardan örnek alınarak kurulmuş bir iç güvenlik teşkilatıdır. Fransız devriminin sonrasında ortaya çıkan jandarma, 19. yüzyılda Avrupa devletlerinin birçoğunda kurulmuş ve daha sonra da Avrupa dışına yayılan askeri statülü bir kolluk kuvvetidir. 19. yüzyılın ilk yarısında Prusya, Rusya, İtalya, Avusturya-Macaristan gibi Avrupa’nın diğer ülkelerinde de jandarma teşkilatı kurulmuştur. Jandarma tarzı birlikler Avrupa’da görünmeye başladıktan kısa bir süre sonra Osmanlı topraklarında önce zaptiye adıyla teşkilatlanmış ardından “*asâkir-i zabtiye*” şeklinde yeniden düzenlenmiş ve daha sonra jandarmaya dönüşmüştür.⁵⁴³ Osmanlı Devleti’nde, jandarma teşkilatının kurulmasına 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında ihtiyaç duyulmuştur. Zaptiye teşkilatı yerine Fransız Jandarma teşkilatının benzerinin kurulmasına karar verilmiştir.⁵⁴⁴ Hazırlanmasına büyük emek harcanan Jandarma Nizamnamesi 15 Nisan 1880 tamamlanmasına rağmen yürürlüğe geçirilememiş, teşkilat çıkarılan talimatnameler doğrultusunda şekillendirilmeye çalışılmış ve teşkilat 1881 yılından itibaren kurulmaya başlanmıştır.⁵⁴⁵ 1903 yılı Ocak ayında Jandarma teşkilat nizamnamesi yayınlanabilmiştir. Yürürlüğe giren nizamname ile her sancakta bir tabur, ilçelerde bir bölük jandarma birliği kurulmuştur. Bölüklerin takımları, bucaklara ve köylere dağıtılmıştır. Bölüklerin personel ve er sayıları konuşlu buldukları şehirlerin önem ve ihtiyaçlarına göre değişen sayıda olurken piyade ve süvari askerlerinden oluşturulmuştur. Karakollar ise genel olarak 4-10 askerden teşkil edilmiştir.⁵⁴⁶

Jandarma Umum Kumandanlığı tarafından uçak bağış kampanyası başlatıldığına dair herhangi bir bildiri ve Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü’nün bağış

⁵⁴³ Ahmet Özcan, “Osmanlı Devleti’nde Jandarma Teşkilatı Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi (1839)”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 32, Sayı: 53, s.176-177.

⁵⁴⁴ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, III. Cilt, 6. Kısım (1908-1920), 1971, s.89.

⁵⁴⁵ Ali Sönmez, “Jandarma Teşkilatının Kuruluşu Sürecinde Baker Paşa’nın Rolü”, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi, Yıl:6, Sayı: 11, s. 171.

⁵⁴⁶ **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, III. Cilt, 6. Kısım (1908-1920), 1971, s.89.

kampanyası örneğinde olduğu gibi bir nizamname tespit edilememiştir. Tanin Gazetesi'nin 7 Mayıs 1912 (24 Nisan 1328) tarihli sayısında;

“Osmanlı Jandarmaları namına izafetle iştirâ kılınacağı bildirilen tayyare için Loros⁵⁴⁷ Jandarma Bölüğü efradı birer yevmiyelerini terk eyledikleri gibi Trablus şüdehâsı eytam ve arâmili içinde zabitanın iştirakiyle 116 kuruş toplamışlar ve bunu matbaamıza göndermişlerdir.”⁵⁴⁸ haberi yer almaktadır.

Bu ve takip eden bağış haberleri Jandarma Umum Kumandanlığı tarafından da bir bağış kampanyası başlatıldığını ortaya koymaktadır. Günümüz Jandarma Genel Komutanlığı arşivinin araştırmacılara kapalı olması, Osmanlı Jandarma Umum Komutanlığı tarafından yürütülen bağış uçak kampanyasının tam olarak incelenmesine imkân tanımamaktadır. Bu durumda yatay genellemeler yaparak benzer kampanyalardaki uygulamaların Jandarma Umum Komutanlığı tarafından da yapıldığını kabul edilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'nün bağış kampanyasının bir benzeri olarak, ilk önce bağlı birliklerden bağış taahhütlerinin ve kaç taksitte ödeyecekleri bilgisinin alınmasına müteakip oluşturulan bir komisyonun kontrolünde bağış kampanyasının yürütülmüş olması muhtemeldir. Kampanya için personelin maaşlarından belli bir oranı bağışlamaları istenmiş olmalıdır. Erlerin bağış kampanyasına katılımı için bir zorunluluk getirilmediği, Osmanlı ordu birliklerinde uygulandığı gibi gönüllük esasına göre bağış veren erlerin bağışları kabul edilmiş olmalıdır. Jandarma Umum Kumandanlığı adına gerçekleşen bağışlar incelendiğinde kurum tarafından düzenli bağış yapıldığı görülmüş olmasına rağmen teşkilat, personel konularında tam bilgi edinilememiş olması sağlıklı ve ayrıntılı irdeleme yapılmasına imkân vermemektedir.

Dönemin basın yayın organlarında yayınlanan bağışlarda “Jandarma” tayyaresi adına bağışlandığı açıklanması bulunan bağışlar takibi kolaylaştırmıştır. Kolluk kuvveti statüsünde olmasına karşılık, bağışın hangi kampanya adına yapıldığının açıklanmamış olan bağışlar da “Jandarma” tayyaresi adına bağışlanmış

⁵⁴⁷Loros: Yanya Vilayeti, Preveze Sancağına bağlı kaza. Tahir Sezen, **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Devle Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın Nu:21, Ankara, s.350.

⁵⁴⁸Tanin, No:1323, 24 Nisan 1328, s.5.

kabul edilmiştir. Jandarma Umum Kumandanlığı adına son bağış 5 Ekim 1912 (22 Eylül 1928) tarihinde Manastır Seyyar Jandarma Taburu bazı bölükleri efradı tarafından yapılmıştır.⁵⁴⁹ Emniyet-i Umumiye Müdüriyetindeki uygulama dikkate alındığında, son bağış ödemesini yapan Manastır Jandarma Alayı'nın taahhüdünü tamamlamadığı ve yapılan uyarı sonucu gönderdiği 1.182 kuruş 10 para ile taahhüt ettiği meblağı tamamladığı düşünülebilir.

Jandarma Umum Kumandanlığı ve bağlılarının toplam bağışı 285.941 kuruş 15 para olarak gerçekleşmiştir.⁵⁵⁰

Osmanlı Lirasının İstanbul rayici olan bir lira 108 kuruş hesabıyla bu meblağ 2.648 lira 15 paraya karşılık gelmektedir. Bu tutar ile en az iki uçak alınması gerekirdi. Ancak Türk havacılık tarihinde “*Jandarma*” ismi verilen bir uçak bulunmamaktadır. Jandarma Umum Kumandanlığı personelinin gayretleri ile toplanan büyük meblağa rağmen “*Jandarma*” ismini taşıyan uçak gökyüzünde uçmamıştır. Bu toplanan paranın Balkan Savaşı gider ve ihtiyaçları ile savaş sırasında satın alınan uçakların bedellerinin karşılanması için kullanıldığı düşünülebilir.

2.2.3. Osmanlı Nezaretlerinin Bağış Kampanyaları

Birçok devlet kurumunda olduğu gibi Osmanlı merkez teşkilatında bulunan nezaretlerin de Tayyare İlanesine katıldıkları görülmektedir. Nezaretler tarafından düzenlenen bağış kampanyalarının bazıları nezaret tarafından düzenlenmiş ve yürütülmüş olmasına rağmen bazı bağış kampanyalarının nezaret çalışanlarının inisiyatifi ile başlatıldığı tespit edilmiştir. Daha önce incelenen bağış kampanyalarında olduğu gibi, merkezi olarak yürütülen bağış kampanyaları daha başarılı olmuş ve daha çok bağış toplanabilmiştir. Ancak personel inisiyatifi ile başlatılan kampanyaların çoğu iyi niyet girişiminden ileriye gidememiştir. Bu duruma rağmen nezaret personeli inisiyatif ile başlatılan bağış kampanyaların,

⁵⁴⁹Tanin, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.4.

⁵⁵⁰Bağışların dökümü EK-17’de verilmiştir.

bireysel yapılan bağışlardan ayrı olarak, kurumsal kampanyalara dönüştürme gayret ve çabası olarak yorumlamak mümkündür.

Yapılan araştırma neticesinde;

Posta ve Telgraf Nezareti, Adliye Nezareti, Maliye Nezareti, Nafia Nezareti, Dâhiliye Nezareti ve Defter-i Hakani Nezareti tarafından bağış kampanyaları düzenlendiği tespit edilmiştir. Ayrıca Maliye Nezareti tahsildarlarının “Tahsildar” isimli uçak alımı için başlattıkları bir kampanya da bulunmaktadır. Aşağıda Osmanlı Nezaretleri tarafından başlatılan bağış kampanyaları atırları ile incelenmiştir.

İstanbul telgraf memurları tarafından Sabah gazetesine gönderilen, “*Telgraf*” ve “*Posta*” isimleri verilecek iki uçak alımı için bağış yapmaya davet eden çağrı, 18 Mart 1912 (5 Mart 1328) tarihinde yayımlanmıştır. İstanbul telgraf memurları bağış çağrısında;

*“Müdafaa-i vatan uğrunda ecdadımızın öz evlatları olduğumuzu göstermek için biz İstanbul muhabere memurları maaşlarımız nisbetinde lâekall birer yevmiyemizi teberru-u âli hâsıl olacak meblağla ‘Telgraf – Posta’ namlarında iki tayyare almak teşebbüsünde bulunuruz. Şu emr-i hayra bütün meslek arkadaşlarımızın kemâl-i tahallükle işritak edeceklerine emin bulunduğumuzdan taahhüdünüzü sabırsızlıkla bekler ve teraküm edecek akçe ile ‘Telefon’ isminde diğer bir tayyare de iştirası müsemmam olduğundan cevab-ı Samilerine intizâr ve bunun her merkeze ta’minini istirham eyleriz kardeşler”*⁵⁵¹ denilmektedir.

Derne Telgraf Merkezi Müdürü Rauf Efendi tarafından da Beyrut Posta ve Telgraf Baş Müdüriyetine bir yazı gönderilerek, Derne telgrafçılarının Trablusgarp Savaşı’nın başından sonuna maaşlarının yüze beşini Tayyare İanesine bağışlayacaklarını bildirmiştir. Alınacak uçağa “*Telgrafçı*” isminin verilmesi arzusunda olduklarının da eklemiştir. 12 Nisan 1912 (30 Mart 1328) tarihli Tanin gazetesinde yayınlanan haber;

---

⁵⁵¹ **Sabah**, No: 8079, 5 Mart 1328, s.1; Uçarol, **agm.**, s.8.

“...Ateş içinde bulunan Trablusgarp mıntıklarındaki refikasını iştirake teşvik ve teşebbüslerinin umum telgrafçılara tamimini de suzi-i tevkil ediyor. Muvaffakiyet Allah’tan niyaz olunur.”⁵⁵² dileğiyle bitirilmiştir.

Bu haberden sonra Posta ve Telgraf Nezareti usta ve amelleri tarafından 334 kuruş 20 para⁵⁵³ ve aynı fabrikanın müstahdemleri tarafında ise 230 kuruş 10 para bağış yapılmıştır.⁵⁵⁴

Bir gün sonra ise İstanbul Postanesi memurlarının bağış haberi yayımlanmıştır. Tercüman-ı Hakikat gazetesi tarafından İstanbul Postanesi memurlarının Donanma İanesine otuz kez bağış yaptığı vurgulandıktan sonra, İstanbul Postanesi müdür ve memurlarıyla, seyyar memurları ve posta dağıtıcılarının birer yevmiyelerini “Posta ve Telgraf ve Telefon” tayyaresi namına bağışladıkları duyurulmuştur. İane tutarı olan 5.605 kuruş 10 paranın Posta Telgraf Nezareti veznesine yatırıldığı belirtilen haber;

“... memurin-i mumi-ileyhin tecelli eden şu muavenet ve hidemat-ı vatanperveraneleri el-hakk mucib-i teşekkür ve devair-i saireye numune-i emsal olmağla cedir ve icra bulunmuş olmağla ilan olunur.”⁵⁵⁵ sözleriyle bitirilmiştir.

Posta ve Telgraf Nezareti tarafından yapılan toplam bağış miktarı 6.170 kuruştur. Bağışların süreklilik arz etmemesi, ülke geneline yayılmaması; bağış kampanyasının Posta ve Telgraf Nezareti’nce merkezi olarak yürütülmediği, hatta nezaret tarafından bir kampanya başlatılmadığı sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır. Bağışların bireysel veya küçük grupların gayretleriyle toplandığı yorumu da yapılabilir. Geniş Osmanlı coğrafyasında görev yapan bütün Posta ve Telgraf Nezareti personelinin kampanyaya katılımı sağlanabilmiş olsa idi, diğer bakanlıklarda olduğu gibi büyük rakamlara ulaşılması mümkün olacağı düşünülebilir.

⁵⁵²Tanin, No:1298, 30 Mart 1328, s.4.

⁵⁵³DM., No: 28, Haziran 1328, s.115; Tanin, No: 1339, 9 Mayıs 1328, s.5.

⁵⁵⁴Tanin, No:1328, 29 Nisan 1328, s.4.

⁵⁵⁵Tercüman-ı Hakikat, No:11175, 30 Nisan 1328, s.3.

Adliye Nezareti tarafından “*Adliye*” isimli bir uçak alımı için bağış kampanyası başlatıldığı Tanin Gazetesi 28 Nisan 1912 (15 Nisan 1328) tarihli sayısında duyurulmuştur. Haberde taşra adliye memurları tarafından 24.298 kuruş 15 para bağışta bulunulduğu bilgisi verilmektedir. Haberin içeriğinde bağış kampanyasına iştirak eden taşra Adliyelerinin isimleri ve bağış miktarları da verilmiştir. Açıklanan bağışlar içinde en büyük bağış; Manastır Vilayeti Davaiyesi’nin 2.868 kuruş 20 para tutarındaki bağışıdır. İkinci büyük bağış ise 2.268 kuruş 30 para ile Yanya Vilayeti Davaiyesi’ne aittir. Açıklanan bağışlar içince en ilgi çekeni ise Adana’da icra memurlarının gönüllülük esasına göre halktan topladığı 216 kuruştur.⁵⁵⁶

Bu bağıştan önce Donanma Mecmuasında ve Tercüman-ı Hakikat Gazetesinde Dersaadet Bidayet Mahkemesi 2. Hukuk Mahkemesi Heyet-i Hâkime ve Tahriyeyesi tarafından 406 kuruş bağışta bulunulduğu duyurulmuştur. Bu duyuruda yapılan bağışın “*Adliye*” tayyaresi için yapıldığı bildirilmemiş olmasına rağmen bu amaçla yapıldığı değerlendirilmektedir.⁵⁵⁷

Donanma Mecmuasının müteakip sayısında 1 Mayıs 1912 (18 Nisan 1328) tarihinde Adliye Nezareti ve mülhakatından ikinci defa olarak 40.594 kuruşun ödendiği bilgisi bulunmaktadır.⁵⁵⁸ Adliye Nezareti taşra teşkilatının bir sonraki bağışı ise 51.423 kuruş 20 para tutarındadır.⁵⁵⁹ 19 Haziran 1912 (6 Haziran 1328) tarihinde ise merkez ve taşra adliye memurları ile davaiyesi tarafından dördüncü kez olmak üzere 51.539 kuruş 30 para bağışta bulunulmuştur.⁵⁶⁰

Tanin gazetesinin 13 Haziran 1912 (31 Mayıs 1328) tarihli sayısında Darıdere⁵⁶¹ Bidayet Mahkemesi müstahaklığından 171 kuruş değerinde bağış haberi

⁵⁵⁶Tanin, No: 1314, 15 Nisan 1328, s.5. **DM.**, No:27, Mayıs 1328, s.51.

⁵⁵⁷**DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.51; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11137, 23 Mart1328, s.3. Gazetede bağış miktarı 402 kuruş verilmiştir. Bu bağış miktarı Donanma Mecmuasında yayınlanmış olmasına rağmen diğer toplu bağışların içerisinde yer almış olabileceği değerlendirmesiyle toplam bağış miktarına eklenmemiştir.

⁵⁵⁸**DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s. 90.

⁵⁵⁹**DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141.

⁵⁶⁰**DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11297, 7 Eylül 1328, s.3. Tercüman-ı Hakikat Gazetesinin 1 Ekim ve 13 Ekim 1912 tarihli nüshalarında aynı bağış miktarı mükerreren duyurulmuştur. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11309, 18 Eylül 1328, s. 4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11320, 30 Eylül 1328, s. 4.

⁵⁶¹**Darıdere:** (Zlatograd) Edirne Vilayeti, Gümilcine Sancağı’na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.137

yer almıştır.⁵⁶² Adliye Nezareti merkez ve taşra teşkilatının bir sonraki bağıışı 51.539 kuruş olarak gerçekleşmiştir. Donanma Mecmuasının yayınına göre bu bağıış miktarı 19 Haziran 1912 (6 Haziran 1328) tarihinde yatırılmıştır.⁵⁶³ Adliye Nezareti'nin son bağıışı ise 17 Ekim 1912 (4Teşrin-i Evvel 1328) tarihinde 31.286 kuruş 30 para olarak gerçekleşmiştir.⁵⁶⁴

Adliye Nezareti ve bağııları tarafından yapılan ilk dört toplu bağıışının peş peşe ve düzenli aralıklarla yapıldığı görülmektedir. Son bağıış ise Ekim 1912'de gerçekleşmiştir. Son bağıışın Adliye Nezareti bünyesinde kurulmuş olan bağıış toplamakla görevli özel komisyonun çalışmaları sonunda taahhütlerini tamamlamayan bağıılılarından talep edilmiş, toplanmış ve yatırılmış olması muhtemeldir.

Adliye Nezareti tarafından beş taksitte yapılan toplam bağıış miktarı 199.142 kuruş 15 para değerindedir. Bu meblağ 1.844 Osmanlı lirası ve 15 paraya karşılık gelmektedir. Bir uçak satın almaya yeterli miktarda olmasına rağmen Türk havacılık tarihinde “Adliye” ismi verilmiş bir uçak bulunmamaktadır.

Adliye Nezareti'nin bağıış kampanyasının düzenli yürüttüğü ve personel maaşlarından belli bir miktarın bağıışlanmasını sağladığı sonucu elde edilmektedir. Bakanlık merkezinden ve taşra teşkilatından taahhüt ettikleri bağıış miktarın ve kaç taksitte ödeneceğinin sorulmuş olması ve tüm faaliyetlerin kurulan bir komisyonun kontrol ve takibinde yürütülmüş olması muhtemeldir. Bütün bu olumlu ve sonuç veren çalışmalara karşıt olarak “Adliye” isimli bir uçak satın alınmamıştır.

Maliye Nezareti namına bir uçak alınması için Lazkiye Muhasebe Baş Kâtibi Mahmut Bey tarafından teklifte bulunulduğu görülmektedir. Mahmut Bey, Maliye Nezareti'ne çektiği bir telgraf ile “Maliye” namına alınacak Tayyare İanesine tüm

---

⁵⁶² **Tanin**, No: 1359, 31 Mayıs 1328, s.4. Bu bağıış duyurulan toplu bağıışlar içinde yer almış olabileceği değerlendirmesi ile bağıış toplamına dahil edilmemiştir.

⁵⁶³ **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151, **Tanin**, No: 1372, 12 Haziran 1328, s.5.

⁵⁶⁴ **DM.**, No:31, Teşrin-i Evvel 1328, s.4; **Tanin**, No: 1359, 31 Mayıs 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

Maliye Nezareti personelini katılmaya davet etmiş ve beş günlük maaşını bu kampanyaya bağışlamaya hazır olduğunu ifade etmiştir.⁵⁶⁵

6 Nisan 1912 (24 Mart 1328) tarihine kadar Maliye Nezareti personelinden 665 kuruş bağış yapılmıştır. Gazete haberinde yapılan bağışın “Maliye” tayyaresi isminde bir uçak alınması için yapıldığı belirtilmiş ve bağış yapanlar, meslektaşlarını bağış yapmaya teşvik ve vatana hizmete davet etmek için bu bağışı gerçekleştirdikleri belirtmiştir.⁵⁶⁶ 20 Nisan 1912 (7 Nisan 1328) tarihinde Kasımpaşa Maliye Tahsil Şubesi memurlarının 119 kuruş bağışta buldukları duyurulmuştur.⁵⁶⁷

23 Nisan 1912 (10 Nisan 1328)’de Tanin gazetesinde, Bitlis Defterdarı Galip Efendi’nin girişimleriyle Bitlis Vilayeti ve bağlılarında görevli maliye memurlarının maaşlarından birer yevmiyelerini Tayyare İanesine bağışladıkları haber yapılmıştır. Yazının devamında bağışta bulunacaklarını taahhüt eden Bitlis Maliye memurlarına;

*“...Memurin mumi-i ileyhimin şu suretle enzar eyledikleri ihtisat-ı aliye-i vatanperverane bil-hasa müstelzem-i mann ve şükran ve umum için numune-i imtisal bulunmuş olmağla ma’el-takdirilan-ı keyfiyet olunur”*⁵⁶⁸

sözleriyle teşekkür edilmiştir.

Çalışanlarından gelen bağış önerileri ve kendi bakanlıkları adına bir uçak satın alınması yönündeki isteklere Maliye Nezareti kayıtsız kalamamıştır. Maliye Nezareti tarafından uçak bağış kampanyasına iştirak edileceği ve bu amaçla özel bir komisyon kurularak bağış toplanmasına başlanacağı, 6 Mayıs 1912 (23 Nisan 1328) tarihinde Donanma Cemiyeti’ne bildirilmiştir. Maliye Nazırı namına müsteşar tarafından imzalanan belgede;

“Harbiye, Adliye vesair devair memurince yapıldığı gibi memurin-i maliyece de bir tayyare mübayaasıyla Ordu-yu Hümayuna ithafî ciheti hazinece de düşünülerek iklam-ı mümeyyizlerinden mürekkeb bir komisyon teşkil olunmuş ve bu babda ki vazaiife havi te’amiyatın bir sureti leffen irsal kılınmıştır. Mezkür komisyonca bu husus için defterdarlıklar ile

⁵⁶⁵Tanin, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

⁵⁶⁶Tanin, No: 1292, 24 Mart 1328, s.5; DM., No: 26, Nisan 1328, s.56; Tercüman-ı Hakikat, No: 11139, 25 Mart 1328, s.4.

⁵⁶⁷DM., No: 27, Mayıs 1328, s.82.

⁵⁶⁸Tanin, No: 1309, 10 Nisan 1328, s. 5.

muhasibeciliklerin vasıta-i muhaberat ithazı kararlaştırıldığı ve memurin-i maliyenin bu bab da kemayilik ibraz-ı asar-ı cemiyet edecekleri derkar bulunduğu cihetle komisyon riyasetinden vukuu bulacak işar-ı mukteziyeye bi't-tevessül derc edilecek ianenin doğruca riyaset-i mezkûreye irsaline himmet buyurulması tavsiye olunur efendim."⁵⁶⁹ denilmektedir.

Belgenin devamında "Maliye" tayyaresi için Maliye Nezaretinde oluşturulan komisyonun nizamnamesi verilmiştir. Maliye Nezaretinde kurulacak komisyonun görevleri ve çalışma şekli aşağıda açıklandığı gibidir.

"Madde 1: Maliye Nezaretinde "Maliye Tayyaresi Komisyonu" namıyla bir komisyon teşkil etmiştir.

Madde 2: Komisyonun maksat-ı teşkili nezarete mensup bi'l-umum memurin ve müstahdemin namına tayyare mübayaası için memurin ve müstahdemin mumi-ileyhim tarafından verilecek ianeyi cem etmektir.

Madde 3: Komisyon Maliye Nezareti Müdüriyeti tarafından temin edilecek birer mümeyyizden teşkil edilecek ve komisyonun reisiyle muhasibecisi aza meyanında rey hakkı ile birlikte intihab olunacaklardır ve bunlara vazaiif-i mezkûreden dolayı hiçbir şey verilmeyecektir.

Madde 4: Cem edilecek ianat tayyare mübayaası edilinceye kadar münasib bankada tenmiye edilecektir.

Madde 5: Cem edilecek ianat maksaddan gayri hiçbir ita veya sarf olunmayıp maliye tayyaresiyle teferruatına hasr edilecektir. Bir tayyare ile teferruatının mübayaasından sonra kalan para ikinci bir tayyare ianesine kâfi gelmez ise fazla kalacak meblağ Donanma Cemiyetine ita edilecektir.

Madde 6: İnat beş, on, yirmi ve yüz kuruşluk matbu ve koçanlı komisyon mührüyle mahtum bilet mukabilinde tahsil edilecek ve taşralardan vurûd eden akçeler mukabilinde dahi mahallerine mezkûr biletlerden gönderilecektir.

Madde 7: Taşra memurin-i maliyesi tarafından gönderilecek meblağ posta ile doğrudan doğruya Maliye nezaretinde Tayyare Komisyonu Riyaseti namına gönderilecektir.

Madde 8: Taşradan gönderilecek meblağ mukabilinde irsal edilecek biletler buraca [gönderen zevat namına] imla edilerek mahalli memurin maliyesi tarafından kendilerine gönderilecektir.

Madde 9: Vurûd edecek ianatın suret-i kabziyle bankaya tevdiine ve bu bab da vukuu bulacak muhabere vesaire masarîfinin kaydına mahsus olmak üzere komisyon muhasibecisi tarafından bir defter tutulacaktır.

⁵⁶⁹BOA, DH.EUM.MH, 35/37, 23 Nisan 1328 tarihli belge.

Madde 10: Bankaya para tevdiinde tanzimi lazım gelen irsaliyeler ile bankadan para istirdadında verilecek çekler reis ve muhasebeci tarafından müştereken tanzim edilecektir.

*Madde 11: Komisyon iş bu vazaiğin icrası için haftada laeakll bir kere ictima edecek ve ittihaz olunan mükerrerattarihi sırasıyla bir deftere kayd ve zabt edilecektir.*⁵⁷⁰

Maliye Nezareti, diğer birçok devlet dairesinde olduğu gibi personelin maaşlarından belli bir yüzde bağışlamaları esasını uygulamamıştır. Personelin beş, on, yirmi ve yüz kuruşluk makbuzlar karşılığında bağış yapması esasını getirmiştir.

3 Haziran 1912 (21 Mayıs 1328) tarihli Tanin gazetesinde Maliye Nezareti ve taşra memurları tarafından taahhüt olunan mablağa mahsuben 1.423 kuruş 20 paranın teslim edildiği belirtilerek;

*“...memurin-i mumi-ileyhimin ita-i ianat hususunda ibraz eyledikleri semahat ve fütüvvet ve vatanperverane müstelzem-i takdir ve şükran bulunmuş olmağla ma-el-iftihar ilan olunur”*⁵⁷¹

sözleriyle iane verenlere teşekkür edilmiştir.

Tayyare İanesinde ilginç bir uygulama da Maliye Nezareti’nce yapılmıştır. Ziraat Müdüriyet-i Umumiyesi tarafından bazı zirai alet ve edevat satın alınmıştır. Bu satış işlemi sonrası satışı yapan Ekret Fabrikası yetkilisi taahhüt ettiği 5.780 kuruş 15 parayı Tayyare İanesine devredilmek üzere Maliye Tayyaresi Komisyonuna teslim etmiş ve bu olay Tanin gazetesinde duyurulmuştur.⁵⁷²

30 Ekim 1912 (17 Teşrin-i Evvel 1328) tarihinde de Maliye Tayyaresi Komisyonu tarafından 86.400 kuruş bağış ödeme yapılmıştır.⁵⁷³

Bu tarihten sonra da Maliye Tayyaresi Komisyonunun çalışmaya devam ettiği Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivinde bulunan bir belgeden anlaşılmaktadır. Maliye Tayyaresi Komisyonu tarafından Donanma Cemiyeti’ne

⁵⁷⁰BOA, DH.EUM.MH, 35/37, 8 Mayıs 1328 tarihli belge. Belgenin Aslı EK-18’de verilmiştir.

⁵⁷¹Tanin, No: 1351, 21 Mayıs 1328, s.4.

⁵⁷²Tanin, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.4.

⁵⁷³DM., No: 31, Eylül 1328, s.230; Tercüman-ı Hakikat, No: 11337, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.4; Tanin, No: 1489,20 Teş.Ev.1328, s.5.

gönderilen 12 Nisan 1913 (30 Mart 1328) tarihli yazıda; Musul Vilayeti Maliye memurları tarafından Maliye Tayyaresi namına toplanıp Musul Defterdarlığı tarafından yanlılıkla Donanma Cemiyetine gönderilen 80 Osmanlı Lirasının maliye tahsildarı İsmail Efendi'ye teslim edilerek komisyona geri gönderilmesi talep edilmektedir.⁵⁷⁴ Söz konusu 80 Osmanlı lirası İstanbul rayiç beldi olan 8.640 kuruş olarak İsmail Efendi'ye makbuz karşılığı teslim edildiği tespit edilmiştir.⁵⁷⁵ 8.640 kuruş değerindeki bu son yapılan bağışın Donanma Cemiyeti'ne tekrar ödendiği farz ve kabul edildiği takdirde Maliye Nezareti tarafından yapılan toplam bağış miktarı 103.167 kuruş ve 15 paraya ulaşmaktadır. Bu tutar bir lira 108 kuruş hesabıyla 955 lira 15 paraya denk gelmektedir.

Maliye Nezareti Tayyare İanesi kampanyası, diğer bakanlık ve devlet dairelerinin aksine yukarıdan bakanlık tarafından emredilen bir kapmaya olmayıp aşağıdan personelin bağış ve istekleri ile başlayan bir kampanya olmasına rağmen, 1.000 Osmanlı lirasına ulaşmaya ve bir uçak almaya az bir tutar kalmasına rağmen amaca ulaşamamıştır.

Nafia Nezareti tarafından "*Nafia*" tayyaresi isminde bir uçak alınarak orduya bağışlanmasına karar verildiğine dair ilk haber Tanin Gazetesi'nin 23 Mart 1912 (10 Mart 1328) tarihli nüshasında yayımlanmıştır. Donanma Cemiyeti tarafından yapılan duyuruda Nafia Nezareti memurları tarafından "*Nafia*" adıyla bir uçak alınması için bağış toplanmaya başlandığı haber verilmiştir.⁵⁷⁶

Tercüman-ı Hakikat gazetesinin 18 Nisan 1912 (5 Nisan 1328) tarihli nüshasında yer alan haberde;

*"Nafia Nezareti merkez ve mülhakatı memurini tarafından bi'l-istiraşanlı ordumuza ihdası takarrur eden "Nafia Tayyaresi" ianesine iştirak eden zevat-ı hamiyetmendannın esamesiyle taahhüt eyledikleri iane miktarı bervech-i ati derc ve beyan olunur."*⁵⁷⁷ denilmektedir.

⁵⁷⁴TİTEA; Kt:219, G: 2, B: 2-1.

⁵⁷⁵TİTEA; Kt:219, G: 2, B: 2-1a.

⁵⁷⁶Tanin, No:1278, 10 Mart 1328, s.3.

⁵⁷⁷Haberin devamında Nafia Nazırı Cavit Bey tarafından 1.500 kuruş ve müsteşar Servicin Efendi tarafından da 750 kuruş bağış taahhüt edildiği yer almaktadır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11150, 5 Nisan 1328, s. 3

Gazetenin takip eden sayılarında Nafia Nezareti merkez ve bağlılarının bağış taahhütlerine yer verilmiştir.⁵⁷⁸ Toplam taahhüdün 67.858 kuruş 16 para tutarına ulaştığı hesaplanmıştır.⁵⁷⁹

Nafia Nezareti bağış taahhütlerinin içinde İstanbul'da Rami hattının inşaatını yapan Müteahhit Arnavut Aziz Hakkı Efendi'nin 1.062 kuruş ve Maltepe-Topkapı hattı inşa eden Müteahhit Kıımlı Ali Ağa'nın 215 kuruş 8 para değerindeki taahhütleri de yer almaktadır.⁵⁸⁰ Aynı şekilde Aydın Vilayetinde yol inşa eden müteahhit tarafından 6.864 kuruş 8 para bağış taahhüt edilmiştir.⁵⁸¹ Taahhütte bulunan Nafia Nezareti personeli arasına çok sayıda gayrimüslim de bulunmaktadır.

Nafia Nezareti tarafından toplana bağış bir seferde Donanma Cemiyetine ödenmiştir. Tercüman-ı Hakikat gazetesinin 24 Kasım 1912 (11 Teşrin-i Sani 1328) tarihli haberine göre; Nafia Nezareti merkez ve taşra memurları ile çalışanları tarafında 1.421 Osmanlı lirası 6 kuruş ve 20 para bağışlandığı Harbiye Nezareti'nden bildirilmiştir. Bu bağış tutarı 153.474 kuruş ve 20 paraya karşılık gelmektedir.⁵⁸²

Nafia Nezareti tarafından yapılan bağış incelendiğinde, diğer birçok kamu kuruluşunda olduğu gibi ilk önce bağlılardan taahhüt alındığı görülmektedir. Bağışların kurulan bir komisyon tarafından takip edilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Diğer kamu kurum ve kuruluşlarından farklı olarak Nafia Nezareti topladığı bağışları doğrudan Donanma Cemiyetine göndermeyip kendi bünyesinde toplamış ve bağış kampanyasının bitiminde bir seferde bağış ödemesi yapmıştır.

---

⁵⁷⁸**Tercüman-ı Hakikat**, No: 11150, 5 Nisan 1328, s.3; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11151, 6 Nisan 1328, s.3, **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11152, 7 Nisan 1328, s.3, **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11153, 8 Nisan 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11196, 21 Mayıs 1328, s.3; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11206, 31 Mayıs 1328, s.3; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11211, 5 Haziran 1328, s.3.

⁵⁷⁹ Bu hesaplama sırasında vilayetlerin taahhütleri esas alınmıştır. Gazetede yayınlanan vilayet bağlılarının taahhütleri toplama dahil edilmemiştir. Gazetede yer alan bilgiler ışığında Nafia Nezaretinin taahhütleri EK-19'da verilmiştir.

⁵⁸⁰**Tercüman-ı Hakikat**, No: 11206, 31 Mayıs 1328, s.3.

⁵⁸¹**Tercüman-ı Hakikat**, No: 11211, 5 Haziran 1328, s.3.

⁵⁸²Kudüs-ü Şerif Nafia Ser Mühendisi Tevfik Bey tarafından Sabah Gazetesi vasıtasıyla 8 Nisan 1912 (26 Mart 1328) tarihinde Donanma Cemiyetine yatırılan 320 kuruş değerindeki yardım toplu bağış içinde yer aldığı değerlendirilmesiyle toplam dâhil edilmemiştir. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56; **Tanin**, No: 1296, 28 Mart 1328, s.4.

1.421 Osmanlı lirasına ulaşan büyük bağış tutarına rağmen Türk havacılık tarihinde “*Naflia Tayyaresi*” adı verilmiş bir uçak bulunmamaktadır.

Tanin gazetesinin 30 Mart 1912 (17 Mart 1328) tarihli baskınında Söğüt kazasının Bozöyük nahiyesi müdürü Edip Bey’in, Dâhiliye Nezareti memurlarını, en az bir yevmiyelerini bağışlayarak, Tayyare İanesine katılmaya davet ettiğine dair haber yayımlanmıştır. Edip Bey, bu davetin resmi yazı ile tüm Dâhiliye Nezareti memurlarına duyurulması isteğinde de bulunmuştur.⁵⁸³ Edip Bey’in bu çağrısına ve isteğine rağmen Dâhiliye Nezareti tarafından başlatılan bir bağış kampanyası tespit edilemediği gibi Dâhiliye Nezareti memurları tarafından kendi isimlerine alınmasını arzu edecekleri bir uçak için bağış yaptıkları da tespit edilememiştir.

Defterhâne; has, zeâmet, tımar, mülk, vakıf gibi arazi türlerini tayin ve tescil eden ana defterlerin muhafaza edildiği ve bu defterlerle ilgili günlük işlemlerin yapıldığı devlet kurumudur. Kaynaklarda Defter-i Hâkîni, Defterhâne-i Âmire, Defter-i Vilâyet, Defter-i Dergâh-ı Âlî adlarıyla da geçmektedir. Defterhanenin hangi tarihte kurulduğu tam olarak bilinmemektedir. Defterhâne 1871’de nezarete dönüştürülerek Defter-i Hakani Nezareti adını almıştır.⁵⁸⁴ Defter-i Hakani Nezareti adına uçak alınması için kampanya başlatılması yönünde çağrı, nezaret çalışanları tarafından yapılmıştır.

Konya Aksaray Tapukancı İzzettin ve arkadaşı Şükrü’nün, “*Defter-i Hakani*” tayyaresi isminde çağrılarını içeren ilan Tanin gazetesinde yayımlanmıştır. İlanda;

*“Satvet-i Osmaniye’nin tealisine bir hizmet olmak üzere ‘Defter-i Hakani’ namıyla ayrıca bir tayyare alınmak üzere maaşlarından yüzde beş terk etmeye karar verdiklerinden meslektaşlarının bu emru hayra iştirakleri rica olunur.”*⁵⁸⁵

sözleriyle tüm Defter-i Hâkîni çalışanları bir uçak almaya davet edilmiştir.

Yapılan arşiv ve gazete taramalarında “*Defter-i Hakani*” tayyaresi namına yapılan bağış tespit edilememiş ve Defter-i Hakani Nezareti bağlıları tarafından

⁵⁸³Tanin, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

⁵⁸⁴Erhan Afyoncu, “*Defterhane*”, **İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1994.Cilt:9, s.100-104 .

⁵⁸⁵Tanin, No: 1372, 12 Haziran 1328, s.5.

yapılan bağışlar bu kampanya dâhilinde yapılmış kabul edilmiştir. “*Defter-i Hakani*” tayyaresi için yapılan bağışlar aşağıda listelenmiştir.

Bağış Yapan Birim	Kuruş	Para
Defter-i Hakani Nezareti Encümenliği ⁵⁸⁶	155	0
Defter-i Hakani Tahrirat Kalemi ⁵⁸⁷	205	0
Midilli Sancağı Defter-i Hakani İdaresi ⁵⁸⁸	1.310	10

Yapılan bağışların sayı ve meblağ olarak azlığı, bağış kampanyasının Nezaret tarafından idare edilmediği ortaya koymaktadır. Kampanya nezaret personelinin girişimi ile başlamış olmasına karşılık, Nezaret merkez çalışanlarının geneli tarafından bile benimsenmemiştir. Kampanyada taşra teşkilatından sadece Midilli Sancağının bağışı bulunmaktadır. Bu kampanya resmi devlet teşkilatı içinde merkezi olarak yönetilmeyen ve kontrol edilmeyen bağış kampanyalarına ilgi duyulmadığını ortaya koymaktadır. “*Defter-i Hâkîni*” tayyaresi için yapılan bağış miktarı 1.670 kuruş 10 para ile sınırlı kalmıştır.

İskeçe’de Maliye Dördüncü Daire tahsildarı Salih Behçet Efendi, Tanin gazetesine gönderdiği mektupta; tahsildarlar adına bir tayyare alınması için bütün tahsildar arkadaşlarını birer yevmiyelerini terk ve teberru etmelerini teklif etmiş ve mart maaşının bir yevmiyesini bağışlayacağını bildirmiştir.⁵⁸⁹

Bu iyi niyetli girişimin de ilgi görmediği anlaşılmaktadır. Takip eden günlerde “*Tahsildar*” tayyaresi adına yapılan bağış tespit edilememiştir. Vezne tahsildarları tarafından yapıldığı tespit edilen dört bağışın bu kampanya dâhilinde yapıldığı kabul edildiğinde toplanabilen bağış miktarı 974 kuruş 30 para ile sınırlı kalmaktadır.⁵⁹⁰

⁵⁸⁶ 14 Nisan 1912 (1 Nis.328)’de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81; **Tercüman-ı Hakikat**; No: 11149, 4 Nisan 1328, s.3; **Tanin**, No: 1302, 3 Nisan 1328, s.4.

⁵⁸⁷ İki taksitte ödeme yapılmıştır. 20 Mart 1912 (7 Mart 1328)’de 40 kuruş; **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53. 6 Nisan 1912 (24 Mart 1328)’de 165 kuruş; **Tercüman-ı Hakikat**; No: 11138, 24 Mart 1328, s.4.

⁵⁸⁸ 6 Kasım 1912 (24 Teşrin-i Evvel 1328)’de ödenmiştir. **Tercüman-ı Hakikat**; No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

⁵⁸⁹ **Tanin**, No: 1289, 21 Mart 1328, s.4.

⁵⁹⁰ “Tahsildar Tayyaresi” adına yapıldığı değerlendirilen bağışlar; Yedikule Maliye Tahsil Şubesi Memurin ve Müstahdemini tarafından 19 Nisan 1912 (6 Nisan 1328)’de yatırılan 149 kuruş 30 para değerindeki bağış. **Tanin**, No: 1305, 6 Nisan 1328, s.4. Kasımpaşa Maliye Tahsil Şubesi tarafından 27 Nisan 1912 (14 Nisan 1328)’de ödenen 110 kuruş bağış. **Tanin**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.5.

“*Tahsildar*” tayyaresi bağış kampanyası Maliye Nezareti tarafından merkezi olarak yürütülen ve sıkı takip edilen “*Maliye*” tayyaresi bağış kampanyasının gölgesinde kalmış ve bu kampanya yüzünden ilgi görmemiş olması düşünülebilir.

2.2.4. Çeşitli Kurumların Bağış Kampanyaları

Tayyare İanesi kampanyasının birinci dönemi olarak isimlendirilebilecek olan Balkan Savaşı öncesinde yapılan bağışlar incelendiğinde gerek kamu gerekse özel kurum ve kuruluşlardan belli bir kampanya adı verilmeden birçok bağış yapıldığı tespit edilmiştir. Bu bağışlar, Hademe-i Hümayun memurlarından Hicaz Demiryolu memur ve çalışanlarına kadar çeşitlenmektedir. İstanbul Elektrik Şirketi ve Selanik Bankası Galata Şubesi memurları gibi sivil kurumlarında bağışları bulunmaktadır. Çoğunlukla bağlı oldukları Donanma Cemiyeti şubelerine verilen bağışlara, dönem gazetelerinde yer verilmiştir. Bu bağışların bir kısmının, Donanma Cemiyeti şubeleri tarafından duyurulan bağış miktarları içine dâhil edilmiş olması muhtemeldir. Bu çekinsemeye rağmen çeşitli kurumlar tarafından yapılan bağışların bilinmesi, Tayyare İanesi kampanyasının ne kadar benimsendiğinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

İlk bağışın yapıldığı 23 Mart 1912 (10 Mart 1328) tarihinden, son bağışın yapıldığı 24 Kasım 1912 (11 Teşrin-i Sani 1328) tarihine kadar çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından bağışların toplam meblağı 135.177 kuruş 14 paraya ulaşmıştır.⁵⁹¹

Tayyare İanesinin ilk kez duyurulduğu Mart ayı içinde yapılan dört bağışta 1.628 kuruş bağış gerçekleşirken, Nisan ayı içinde on dört bağışla 6.288 kuruş 30 para rakamına ulaşılmıştır. Mayıs ayı içinde 16 bağışla ulaşılan 34.862 kuruş bağış, başlangıçtan itibaren kurumlar içinde yapılan bağış toplama çalışmalarının artan sonucu olmalıdır.

Kasımpaşa Varidat Tahakkuk Müdüriyeti personelinin 27 Nisan 1912 (14 Nisan 1328)’de bağışladığı 110 kuruş. **Tanin**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.4. Son olarak Evrak-ı Hümayun Nezaret-i Celilesi veznesine konulan 42 numaralı yardım sandığı muhteviyatı olarak 2 Ekim 1912 (19 Eylül 1328)’de toplanan 605 kuruştur. **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

⁵⁹¹Bağışların dökümü EK-20’de verilmiştir.

Takip eden aylarda Tayyare İanesine katılımında belli bir azalma göze çarpmaktadır. Haziran 1912 içinde beş bağışla 2.788 kuruş bağış elde edilirken, bu rakam Temmuz 1912 ayı için dört bağışla 747 kuruş 30 paraya düşmüştür. Ağustos ve Eylül aylarında bağış gerçekleşmezken, Ekim 1912’de iki bağışla 2.566 kuruş 20 para değerinde bağış yapılmıştır.

Kasım 1912 içerisinde iki bağışla 88.037 kuruş 34 para değerindeki bağışlar farklı özellik göstermektedir. Müdafaa-i Milliye Mecmuası ve Hicaz Demiryolu memurları tarafından yapılan bu bağışlar, uzun dönemli bir bağış kampanyası sonucunda ulaşılan bağış miktarı olmalıdır. Zaman incelemesinde dikkat çeken konu Tayyare İanesine ilerleyen günlerde ilginin azalmış olmasıdır.

Bağışlar resmi ve özel kurumlar açısından incelendiğinde; resmî kurumların otuz üç bağışta 40.769 kuruş 25 para bağış yaptıkları tespit edilmiştir. Özel kuruluşlar tarafından ise on üç bağışta 96.149 kuruş 34 para bağışlanmıştır. Özel kurumlar tarafından meblağ olarak daha fazla yardım yapılmış olmasına rağmen resmî kurumların daha çok bağış yapmasından ve bağışçıların çoğunun devlet çalışanı olması nedeniyle Tayyare İanesinin devlet kurumları içinde daha çok benimsendiği ve ilgi duyulduğu söylenebilir.

Çeşitli kamu kurum ve kuruluşları ile çalışanları tarafından aşağıda listelenen bağış kampanyalarının başlatıldığı görülmüştür;

Rüsumat Müdüriyeti tarafından “*Gümrük*” Tayyaresi kampanyası, eğitim kurumları öğretmen ve öğrencilerinin “*Muallimin*”, “*Talebe*”, “*Mektebliler*”, “*Şule-i Maarif*” ve “*Necm-i Terakki*” tayyareleri isimli kampanyalar, sağlık kurum ve çalışanlarının “*Tıbbiye-yi Askeriye*” ve “*Sıhhiye*” tayyareleri bağış kampanyaları, Kaymakamların girişimi ile başlatılan “*Sultan Selim*” tayyaresi kampanyası, İlmiye sınıfının kendi isimlerini taşıyacak uçak için bağış gayretleri, Avukatların “*Dava Vekilleri*” tayyaresi isimli kampanyası, Reji İdaresi çalışanlarının “*Reji*” tayyaresi isimli bir uçak bağışı girişimleri bu bölümde incelenmiştir. Tayyare İanesinin başlatılmasında büyük görev aldığı tespit edilen Sabah Gazetesi tarafından toplanan

bağışlar da bu bölüm içinde değerlendirilmiştir. Aşağıda bu kampanyalar ayrıntılı incelenmiştir.

Rüsumat Müdüriyetinin uçak bağış kampanyası ile ilgili ilk haber 17 Mart 1912 (4 Mart 1328) pazar günü Tercüman-ı Hakikat gazetesinde yer almıştır. Bu haberde İstanbul'un fedakâr ve hamiyetperver gümrükçülerinin Osmanlı tayyare filosuna yeni bir tayyare hediyesine karar verdikleri ve bunun için gerekli teşebbüslere başladıkları haber verilmektedir. Alınacak uçağa “*Gümrük*” isminin verileceği de ifade edilmiştir.⁵⁹²

Kuşadası Gümrük Memurluğu Başkâtibi Hikmet Bey'e atfedilen ve 19 Mart 1912 (6 Mart 1328) tarihinde Tanin gazetesinde yayınlanan haberde; Kuşadası'nda görevli gümrük memurlarının “*Gümrük*” ismi verilecek bir uçak alımı amacıyla ikişer yevmiyelerini bağışlanmaları için bütün gümrük memurlarına davette bulunmuştur.⁵⁹³

Sabah gazetesi 20 Mart 1912 (7 Mart 1328) tarihli nüshasında; Rüsumat Müdüriyetinin de bir uçak alımı için bağış kampanyası başlattığını duyurmuştur. Başta genel müdür olmak üzere İstanbul ve taşrada görev yapan bütün Gümrük İdaresi müdürleri ve memurlarının kendi rızalarıyla katılacakları kampanyada maaşlarının yüzde beşini bağışlayacakları ve alınacak uçağa “*Gümrük*” ismi verileceği belirtilmiştir.⁵⁹⁴ “*Gümrük*” ismi verilecek bir uçak alımı için ilk önce İstanbul'da görevli gümrükçülerin bir kampanya başlattıkları, taşra teşkilatından Kuşadası'nın bu kampanyaya iştirakini beyan etmesi üzerine Rüsumat Genel Müdürünün girişimleriyle kampanyanın tüm Osmanlı gümrük teşkilatını kapsayacak şekilde kampanyanın genişletildiği anlaşılmaktadır.

Donanma Mecmuasınının 26. sayısında, İstanbul Rüsumat Baş Müdüriyetinde Muamelat-ı Rüsumiye ile müstakil komisyoncular tarafından 21 Mart 1912 (8 Mart

⁵⁹²Tercüman-ı Hakikat, No: 11118, 4 Mart 1328, s. 2

⁵⁹³Tanin, 6 Mart 1328, No: 1274, s. 4

⁵⁹⁴Sabah, 7 Mart 1328, No: 8081, s.1.

1328) tarihinde 283 kuruş bağışta bulunulduğu duyurulmuştur.⁵⁹⁵ Derginin aynı sayısında İstanbul Meyve Gümrüğünden 27 Mart 1912 (14 Mart 1328) tarihinde bağış yapanların isimleri verilmektedir. 543 kuruş tutarındaki bağışa gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının da katıldığı görülmektedir.⁵⁹⁶

8 Haziran 1912 (26 Mayıs 1328) tarihinde Trablusşam Gümrüğünde çalışan hamallar tarafından 700 kuruş bağış yapılmıştır. Bu bağış Trablusşam Rüsumat Müdüriyeti vasıtasıyla Donanma Cemiyeti'ne gönderilmiştir.⁵⁹⁷

Tercüman-ı Hakikat gazetesinin 5 Ekim 1912 (22 Eylül 1328) tarihli nüshasında “*Gümrük Tayyaresi*” namına Rüsumat Emanet-i Aliyesi tarafından 115.893 kuruş 36 para bağış toplandığı bilgisi yer almaktadır. Toplanan paranın Harbiye Nezareti veznesine teslim edildiği bilgisinin de verildiği haberde, bağış kampanyasına katılan memurlar ile çalışanlar gösterdikleri vatanseverlikten dolayı takdir edildiği ve şükran duyulduğu belirtilmiştir.⁵⁹⁸

Tercüman-ı Hakikat gazetesinden yayınlanan bu son haberden Rüsumat Müdüriyeti tarafından yürütülen bağış kampanyasının son bulduğu ve bağışlanan paranın Harbiye Nezareti veznesine teslim edildiği anlaşılmaktadır. Toplanan bağış 117.419 kuruş 36 para hesaplanmıştır. 108 kuruş bir Osmanlı Lirası hesabıyla yaklaşık olarak 1.084 lira 15 para tutarındadır. Bu miktarında bir uçak alımı için yeterli tutar olduğu görülmektedir. 1.000 Osmanlı lirası bağış yapan şahıs ve şehirlerin arzu ettiği isimler satın alınan uçaklara verilmiştir. Buna rağmen Türk havacılık tarihinde Rüsumat Müdüriyeti adına alınmış ve “*Gümrük*” ismi verilmiş bir uçak bulunmamaktadır. Bağışlanan paranın Balkan Savaşı'nın buhranlı günlerinde

⁵⁹⁵**DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52; Gazetelerde de yayımlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11138, 24 Mart 1328, s.4.

⁵⁹⁶Dergide yayınlanan habere göre; İstanbul meyve gümrüğünde Ohanis Efendi, Tuma(?) Efendi, Bedros Efendi yirmiler kuruş, Muçaki(?) Efendi, Aleko Efendi onar kuruş bağışta bulunmuştur. Aram, Yarvenet(?), Aleko, Kohan, Vasil, Petro, Nikola Efendiler de beşer kuruş bağışta bulunmuşlardır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.116.

⁵⁹⁷**DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. Tanin gazetesinde de yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1361, 1 Haziran 1328, s.4.

⁵⁹⁸Bir Mecidiye 19 kuruş hesabıyla gönderilmiştir. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11313, 22 Eylül 1328, s.4.

başka askeri giderlere harcandığı veya Balkan Savaşı sırasında alınan uçaklara “Gümrük” isminin verilmesinin unutulduğu düşünülmektedir.

Dönem kaynaklarında öğretmen ve öğrenciler adına “Muallimin”, “Talebe”, “Mektebliler”, “Şule-i Maarif” ve “Necm-i Terakki” isminde beş kampanya başlatıldığı tespit edilmiştir. Kampanya çağrısı yapılmamış olmasına rağmen “Rüştiye” tayyaresi adına yapılmış bağışlar da tespit edilmiştir.

Öğretmen, öğrenciler ve okullar tarafından yapılan bağışların çoğunda hangi kampanya için bağış yapıldığının belirtilmemiş olması bu kampanyaların ayrı ayrı incelemesini zorlaştırmaktadır. Bu zorluğun giderilebilmesi ve eğitim kurumları ile mensuplarının bağışlarının hakkıyla incelenebilmesi için bu tür bağışların tek bir başlık altında incelenmesinin daha faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Bağışların başlaması ve gelişimi konu bütünlüğü içinde, her uçak kampanyası için ayrı incelenirken, bağışların dökümü toplu olarak hesaplanmıştır.

İlk başlatılan kampanya “Talebe” tayyaresi kampanyasıdır. Tanin gazetesinin 17 Mart 1912 (4 Mart 1328) tarihli nüshasında Mekteb-i Sanai-yi Osmanî Öğrencilerinin bütün Osmanlı öğrencilerini “1328 Osmanlı Talebe Tayyaresi” isminde bir uçak alınması için bağış yapmaya çağıran bildirisi yayınlanmıştır. Bildiride;

“Hükümet-i Osmaniye'nin temin-i selâmeti ve savvet ve te'ali-i şân ve şevketi için kuvvetli bir ordu ve donanmaya malikiyetiyle beraber muharebe-i ahire ile de lüzûmu tahakkuk eden bir tayyare filosuna dahi ne derece ihtiyacımız olduğu ve memleketimize karşı her tarafta doğmakta olan ihtrirasat-ı ecnebiyeye karşı ancak bu suretle mukabelenin mümkün bulunduğunu anlamayan hiçbir Osmanlı mevcud ve mütesavver değildir. “ denilmektedir.

Öğrenciler ilk bağış olmak üzere de okulda ürettikleri bir İngiliz anahtarını müzayedeye koymuştur. Öğrenciler arasında yapılan müzayede sonucunda 1.590

kuruş gelir elde edilmiştir. Bildirinin sonunda tekrar Osmanlı öğrencileri “1328 Osmanlı Talebe Tayyaresi” için bağış yapmaya davet edilmiştir.⁵⁹⁹

Dönem içinde yapılan bağış araştırmalarında Mekteb-i Sanai-yi Osmanî öğrencilerinin üretimi olan bir adet İngiliz anahtarının daha Harbiye Mektebi öğrencileri arasında müzayedeye konulduğu ve bu müzayededen 2.079 kuruş gelir elde edildiği bilgisi tespit edilmiştir.⁶⁰⁰ Bu bağıştan başka Davutpaşa İdadisi Talebeleri, “Talebe” tayyaresi namına yaptıklarını açıkladıkları 585 kuruş değerindeki bağışı tespit edilebilmiştir.⁶⁰¹

İkinci kampanya olan “Mektebliler” tayyaresi kampanyası, Sabah gazetesinin 18 Mart 1912 (5 Mart 1328) tarihli nüshasında duyurulmuştur. Hâhikâ-i Meşveret öğrencisi Feridun Bey’in tüm Osmanlı öğrencilerine hitap ettiği beyannamesi Sabah gazetesinde yayımlanmıştır. “Bu sevgili vatanın her tarafındaki mektebli kardeşlerime müracaat ediyorum” cümlesi ile başlayan beyannamede Feridun Bey; Sabah gazetesi tarafından başlatılan uçak bağış kampanyasının başarı ile devam ettiğini ve padişah tarafından yapılan bağışın ise vatanın her köşesinde memnuniyet ve mutluluğa neden olduğunu belirtmektedir. Her evde, her yerde ve her sohbette Tayyare İanesi ve Tayyare Donanması konularının konuşulduğundan bahsederek okullarda da bu konunun konuşulması gerekliliğini vurgulamıştır. Bağış kampanyası başlatılan dört uçağının isimlerini “Meşrutiyet”, “Vatan”, “Ordu” ve “Osmanlı” uçaklarını saydıktan sonra “Beşinci tayyarenin adı niçin Mektebli olması?” diye sormaktadır. Öğrencilerin günlük harçlık ve harcamalarından arttıracakları paralarla bir iki ay zarfından mühimce bir meblağa birikebileceği ve alınacak uçağa “Mektebli” isminin verilebileceğini önermektedir. Feridun Bey, bildirinin sonunda öğrenci kardeşlerine seslenerek herkesin az çok gücünün yettiği kadar bir şeyler vermesini teklif etmiştir. Bu küçük bağışların Donanma Cemiyeti tarafından

⁵⁹⁹**Tanin**, No: 1272, 04 Mart 1328, s.4. Bağış ayrıca diğer yayın organlarında da duyurulmuştur. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11138, 24 Mart1328, s.4. Aynı duyuru Sabah gazetesinde de yayımlanmıştır. **Sabah**, No: 8078, 17 Mart 1328, s.1.

⁶⁰⁰**DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83; **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

⁶⁰¹17 Nisan 1912 (4 Nisan 1328)de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82; **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.Tanin gazetesinde bağış miktarı 475 yazılmıştır.

biriktirilmesini ve bir uçak alınacak miktara ulaştığı zaman alınan uçağa “*Mektebli*” isminin verilmesini de istemektedir.⁶⁰²

Beşiktaş Rüşdiye-yi Mülkiyesi son sınıf öğrencilerinden 31 numaralı İsmail Hakkı Efendi'nin mektebliler adına bir uçak alınmasını içeren çağrısı da Tanin gazetesinin 23 Mart 1912 (10 Mart 1328) tarihli sayısında yer almıştır. İsmail Hakkı Efendi duyurusunda;

“Vatanın terakkisi evlad-ı Osmaniyenin, ittihadıyla kaimdir. İttihad edelim. Kendi hanemiz gibi vatanın tealisine çalışalım, istikbalimizin temini için çalışalım, var kuvvetimizi sarf edelim. Donanma ve Tayyare Cemiyetlerine yardım etmek birinci emelimiz olsun. Umum mektep talebeleri ebeveynlerimizden aldığımız 5-10 paranın yarısını dışımızdan tırnağımızdan arttırıp ianelere verelim. Ebeveynlerimize bar olmayalım. Mektepler namına tayyare alalım.”

sözleriyle tüm öğrencileri “*Mektebliler Tayyaresi*” için bağış yapmaya davet etmiştir.

Yazının devamında İsmail Hakkı Efendi, bütün Tayyare İanesi boyunca en çok kullanılan olgu olan Trablusgarp Savaşı'nda İtalyanların uçak kullanmasına değinerek;

*“Bakınız şu adi İtalya başımızın üstünde tayyarelerle karakuş gibi geziyor. Biz de ona mukabil donanmalar, tayyareler tedarik etmeye gayret edelim. Düşmanlarımızı kahr edelim. Kahr olsun vatanımızın düşmanları, yaşasın vatanımız, yaşasın vatanımızın terakkisine çalışan Osmanlı talebeleri”*⁶⁰³

sözleriyle öğrencileri şevklendirmeye çalışmaktadır.

Yapılan arşiv ve gazete taramalarında “*Mektebliler*” tayyaresi namına yapılan bağış tespit edilememiştir. Tayyare İanesine yapılan bağışların tespitinde en büyük sorun yapılan bağışların hangi kampanya dâhilinde yapıldığının belirtilmemesi olmuştur. İsmail Hakkı Efendi'nin mülkiye öğrencisi olması dolayısıyla Mülkiye okulları tarafından yapılan beş bağış ve okullar adına yapılan ve

⁶⁰²Sabah, No: 8079, 5 Mart 1328, s.1.

⁶⁰³Tanin, No: 1278, 10 Mart 1328, s. 3. Aynı metin Tanin, No: 1281, 13 Mart 1328, s. 4'de tekrar yayımlanmıştır.

hangi kampanya dâhilinde yapıldığı belirtilmeyen tüm bağışlar “*Mektebliler*” tayyaresi namına yapıldığı kabul edilmiştir.

“*Muallimin*” tayyaresi isminde bir uçak alımı için ilk duyuru Tanin gazetesinin 16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328) tarihindeki nüshasında gündeme gelmiştir. İstanbul Dar-ül Muallimin personeli “*Muallimin Tayyaresi*” için 1.324 kuruş bağış yapmış ve bağışçıların isimleri ve bağış miktarları haberin içinde duyurulmuştur.⁶⁰⁴

Bu haberden sonra “*Muallimin*” tayyaresi adına bağış haberleri dönem gazetelerinde ve Donanma Mecmuasında yer almaya başlamıştır. Yapılan bağışlarda “*Muallimin Tayyaresi*” adına bağış yapıldığının belirtilmesi bu kampanya için yapılan bağışları tespit etmekte büyük kolaylık sağlamıştır.⁶⁰⁵ Tayyare İanesine gelir sağlamak için yapılan müzayedeler ayrı bir başlı altında incelenmiş olmasına rağmen “*Muallimin*” tayyaresi namına yapıldığı belirtilen bir müzayedede de listeye dâhil edilmiştir.

“*Rüştiye*” tayyaresi adına bir bağış çağrısı yapıldığı tespit edilememiş olmasına rağmen üç okul tarafından bu kampanya adına bağış yaptıkları tespit edilmiştir.⁶⁰⁶ Başka kayıt bulunmaması ve bağışların belli bir bölge ile sınırlı kalması nedeniyle yöresel başlatılan bir kampanya olduğu değerlendirilebilir.

---

⁶⁰⁴ Haber içeriğinde Dar-ül Muallimin Müdür Muavini Fuat, Tatbikat Müdürü İhsan Beylerle öğretmenlerden Bedros Efendinin 108'er, öğretmenlerden Zati Beyin 100, Mehmet Kemalettin ve Mehmet Fatin Efendilerin 80'er, Asım ve Abdullah Subhi Beylerin 60'ar, Şevki, Harun, Doktor Galib Beylerin 40'ar, Besim Beyin 38, Sergöz Nihat Efendi 25, Mehmet Emin, Fazıl Ahmet, Cevdet, Ali Nusret, Salim, Ali Ulvi, Selim Sırrı, Feridun Beyler ile Haçın, Artvin, Vasil Naum Efendilerin 20'şer Mehmet Cemalettin Efendinin 15 kuruş verdiği yazılıdır. **Tanin**, No: 1302, 3 Nisan 1328, s.4.

⁶⁰⁵ Maliye Nezareti memurin ve müstahdemi tarafından bu isim zikredilerek bağış yapılmış olması nedeniyle Mamurat'ül-Aziz vilayeti Maarif Dairesi memur ve kâtiplerinin bağışının da aynı amaca yönelik yapılmış olduğu kabul edilmiştir. Zal Mehmet Paşa Medresesi tarafından bu kampanya dâhilinde bağış yapılmıştır. Hangi uçak kampanyası için yapıldığı belirtilmeden medreseler ve ilmiye sınıfı tarafından yapılan bağışlar hesaplama dâhil edilmemiştir.

⁶⁰⁶ Sivas Aziziye Kazası Mekteb-i Rüşdiyesi öğretmen ve öğrencileri tarafından 14 Mayıs 1912 (1 Mayıs 1328) tarihinde yapılan 250 kuruş 20 para değerindeki bağışın “*Rüştiye Tayyaresi*” adına yapıldığı belirtilmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116; **Tanin**, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4, **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4. Aynı şekilde Köprü kazası rüşdiye öğretmen ve öğrencilerinin Sivas Maarif Müdüriyeti vasıtasıyla 24 Haziran 1912 (11 Haziran 1328) tarihinde yaptıkları 332 kuruş 10 para değerindeki bağışın “*Rüştiye Tayyaresi*” adına yapıldığı belirtilmiştir. **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5. İlave olarak Tenus kazası Mekteb-i Rüşdiyesi öğretmen ve öğrencilerinin 15 Haziran 1912 (2 Haziran 1328) tarihli 1098 kuruşluk bağışının “*Rüştiye Tayyaresi*” adına yapıldığı

“*Şule-i Maarif*” ve “*Necm-i Terakki*” isminde iki uçak alınmasına dair çağrı Tanin gazetesinin 23 Mart 1912 (10 Mart 1328) tarihli sayısında yayınlanmıştır. Teklif sahipleri Çankırı Koçhisarı Rüştüye ve İbtidaiye öğretmenleridir. Öğretmenler gazeteyle gönderdikleri telgrafta “*Telgraf*” isminde bir uçak alımı için telgrafçıların başlattığı kampanyayı takdir ettiklerini belirtmişlerdir. Çağrıda; hissiyat-ı mezkûrenin nizam ve rehberi olmak üzere “*Şule-i Maarif*” ve “*Necm-i Terakki*” isimli iki uçağın satın alınması için çağrıda bulunmuşlardır.⁶⁰⁷ Bağış tespit edilemeyen bu kampanya çağrısından öteye gidememiş ve ilgi görmemiştir.

Öğretmen, öğrenciler ve okullar tarafından başlatılan bağış kampanyalarının ilgi görmemesinin sebebi, aynı dönem içinde aynı hedef kitlesine yönelik birçok bağış kampanyası açılmış olmasıdır. Osmanlı öğrencilerini hedef kitle seçen “*Talebe*”, “*Muallimin*”, “*Mektebliler*” ve “*Rüştüye*” tayyareleri kampanyalarının birbirini engellemiş oldukları düşünülebilir. Buna rağmen bu dört kampanyada ancak 51.688 kuruş 35 para bağış toplanabilmiştir.⁶⁰⁸ Bu miktar toplu olarak hesaplandığında bile bir uçak alabilecek meblağa ulaşamayarak hedefine ulaşmayan kampanyalardan olmuştur.

Osmanlı Ordusu içinde görev yapan sağlık personeli tarafından “*Tıbbiye-yi Askeriye*” ve sağlık memur ve kurumları tarafından “*Sıhhiye*” tayyaresi adında birer bağış kampanyası başlatılmıştır.

Diğer kurum ve kuruluşların bağış kampanyalarının takibinde hissedilen zorluk bu iki kampanya için de geçerlidir. Sağlık çalışanları ve kurumları tarafından yapılan bağışların hangi kampanya dâhilinde yapıldığını tespit etmek mümkün olmamıştır. İlave olarak bağış yapan kurumların çoğunluğunun askeri veya sivil sağlık kurumu oldukları tespiti mümkün olmadığından bu bağışlar tek başlık altında incelenmek zorunda kalmıştır. Bağışların başlaması ve gelişimi konu bütünlüğü içinde her uçak kampanyası için ayrı incelenirken, bağışların dökümü toplu olarak hesaplanmıştır.

---

yazılıdır. **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5, Donanma mecmuasında bağışın yapıldığı kampanya belirtilmemiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

⁶⁰⁷**Tanin**, No: 1278, 10 Mart 1328, s.3.

⁶⁰⁸Bu bağışların dökümü EK-21’de verilmiştir.

Başlatılan ilk kampanya “*Tıbbiye-yi Askeriye*” tayyaresi bağış kampanyasıdır. Kampanyanın duyurusu 22 Mart 1912 (9 Mart 1328) tarihinde yapılmıştır. Tıbbiye-yi Askeriye’den yapıldığı belirtilen duyuruda; vatani düşman işgali korkularından kurtararak, mutlu yaşamak için askeri gereksinimlerin en hurda ve en önemsiz ayrıntılarını bile hazırlamanın gerekli olduğunu anlamayanın kalmadığı vurgulanmıştır. Çağrının devamında Tıbbiye-yi Askeriye’nin sıraları üzerinde bu mülkü kurtaran, millete hakiki insanlığı idrak ettiren bir cemiyetin temellerinin kurulduğu ve yüzlerce fedakâr fert yetiştirildiği vurgulanmıştır. Ecdatlarının vatan için yaptığı fedakârlıklara ulaşamadığı da ilave edilmiştir. Avrupa ordularındaki mükemmel teçhizatları gazetelerin son haberlerinden ve uçakların hizmetlerini de Trablusgarp’ta siyah renkli kartal gibi dolaşan İtalyan balonlarından anladıklarını ifade edilmiştir. Son zamanlarda temiz soylu Osmanlı milletinin birçok sınıfının orduya kendi namlarına bir uçak hediye etmek üzere girişimde bulduklarını görmekte oldukları için üzerinde “*Tıbbiye-yi Askeriye*” kelimelerini taşıyan bir uçak satın alınması düşüncesi ile ilk taksitini yatırdıklarını belirtilmiştir. Yazının sonunda Tıbbiye-yi Askeriye’nin eski mezunlarının da bu kampanyaya iştirak etmeleri rica edilmiştir.⁶⁰⁹ Yazının devamında ne kadar bağış yapıldığına dair bir bilgi mevcut değildir. Yapılan arşiv ve gazete taramalarında “*Tıbbiye-yi Askeriye*” tayyaresi adına verilen bağış tespit edilememiştir.

İkinci kampanya ise “*Sıhhiye*” tayyaresidir. Tanin gazetesi 18 Mayıs 1912 (5 Mayıs 1328) tarihli nüshasında Sıhhiye Memurları içinde bilinen “*Kadim Defteri*” basılması durumunda “*Sıhhiye*” tayyaresi menfaatine satışa konulabileceği ve büyük bir meblağ elde edilebileceği duyurulmuştur.⁶¹⁰ Bu yayından başka “*Sıhhiye*” tayyaresi isimde uçak alınması için başlatılmış bir kampanya tespit edilemediği gibi bu isme yapılmış bir bağış da bulunmamıştır.

Sağlık kurum ve çalışanları tarafından yapılan bağışların toplamı 42.139 kuruş 25 paraya ulaşmıştır.⁶¹¹ Bu tutar bir uçak alımına bile yeterli değildir. Osmanlı

⁶⁰⁹Tanin, No: 1277, 09 Mart 1328, s. 4.

⁶¹⁰Tanin, No: 1334, 05 Mayıs 1328, s.4.

⁶¹¹Bağışların dökümü EK-22’de verilmiştir.

askeri ve sivil doktor ve öğrencileri arasında başlayan bu iki kampanya iyi niyetli ancak amaca ulaşmayan girişimler olarak kalmıştır.

Bağış uçak kampanyasına kaymakamlarında katılması yönünde bir çağrı yapılarak alınacak uçağa “*Sultan Selim*” isminin verilmesi istenmiştir. Donanma Cemiyeti’nden Dâhiliye Nezareti’ne gönderilen 9 Haziran 1912 (27 Mayıs 1328) tarihli bir belgede, İskenderun⁶¹² Kaymakamı Said Bey tarafından tüm kaza kaymakamlarının maaşlarından yüzde on bağış yapılarak “*Sultan Selim*” isminde bir uçak satın alınmasını teklif ettiği bildirilmektedir. Said Bey bu amaca ulaşmak için maaşından 250 kuruş bağış da yapmıştır. Donanma Cemiyeti, Said Bey’e yaptığı bağış için teşekkür ve takdir ettikten sonra, Dâhiliye nezaretinin uygun bulması halinde “*Sultan Selim*” ismiyle bir uçak alınması için bütün kaza kaymakamlarına duyuru yapılması talep edilmiştir.⁶¹³ Dâhiliye Nezareti tarafından tüm kaymakamlara “*Sultan Selim*” ismi verilecek bir uçak alımı için bağış yapmaları için bir tebligat gönderilip gönderilmediği tespit edilememiştir. Dâhiliye Nezareti sadece Halep Vilayetine gönderdiği 17 Haziran 1912 (4 Haziran 1328) tarihli yazıda İskenderun Kaymakamı Said Bey tarafından gönderilen bağışın Donanma Cemiyeti veznesine yatırıldığı bilgisini vermiştir.⁶¹⁴

Yapılan arşiv ve gazete taramalarında ne Dâhiliye Nezareti tarafından kaza kaymakamlıklarına gönderilen bir tamim nede “*Sultan Selim*” tayyaresi adına yapılan bir bağış tespit edilememiştir. Kaza Kaymakamı olarak İskenderun Kaymakamı Said Bey haricinde Akabe Kazası kaymakamı Mahmut Alaaddin Bey’in 108 kuruşluk bağışı tespit edilebilmiştir.⁶¹⁵ Bu bağışın “*Sultan Selim*” tayyaresi namına bağış yapıldığı belirtilmemiş olmasına rağmen bağış yapanın kaymakam olması nedeniyle bu kampanya dâhilinde yapılmış olabileceği değerlendirilmiştir. Toplam bağış miktarı sadece 358 kuruş ile sınırlı kalmaktadır. “*Sultan Selim*”

⁶¹²İskenderun; Halep Vilayeti, Halep Sancağına bağlı kaza. Sezen, *age.*, s.254.

⁶¹³BOA, DH.MTV. 48/4, 27 Mayıs 1328 tarihli belge. Zekeriya Türkmen tarafından yazının tarihi 17 Haziran 1912 (4 Haziran 1328) ve 250 kuruş bağışın Said Bey’in tarafından toplandığı bilgisi verilmiştir. Türkmen, “*Türk Havacılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket*”, s.47. Tanin gazetesinde ise bağış miktarı 263 kuruş verilmiştir. *Tanin*, No: 1359, 30 Mayıs 1328, s.5.

⁶¹⁴BOA, DH.MTV. 48/4, 4 Haziran 1328 tarihli belge.

⁶¹⁵*Tanin*, No: 1366, 6 Haziran 1328, s.5.

tayyaresi sadece düşüncede kalmış, iyi niyetli ve vatanperver bir girişim olmaktan ileriye gidememiştir.

Osmanlı İlmiye sınıfı da kendi isimlerini taşıyacak bir uçak alımı için bağış kampanyası başlatmıştır. Fatih Ders'i-âm mümeyyizlerinden Talat, Vizeli Hacı Mehmet Ali, Erzurumlu İbrahim Feridun Efendiler, Dersaadet ve taşrada bulunan bütün ilmiye memurlarının ve müderrisin-i kiran efendilerin maaşlarından birer miktar terk ve teberru ederek “İlmiye” unvanıyla bir tayyare vücuda getirilmesini teklif etmişlerdir. Dönem gazetelerinde yer bulan bağış çağrısı; “*Kisve-i ilmiyeye labis olan ahvana arz olunur.*”⁶¹⁶ cümlesiyle bitirilmiştir.

Takip eden günlerde Harun Hilmi Bey tarafından benzer bir çağrı daha yapıldığı görülmüştür. Harun Hilmi Bey çağrısında, ilmiye maaşı olan 19.000 liralık tutarın yüzde beşi ile bir tayyare alınabileceğini belirterek, Donanma İnesi için vermiş olduğu gibi mart maaşının beşte birini de Tayyare İnesine bağışladığını açıklamıştır. Harun Hilmi Bey davet yazısının devamında;

*“Millet-i necibe-i İslamiyenin selamet ve saadetine, temin-i istikbaline matuf olan şu emr-u hayra iştiraki müstahkin-i rical-i ilmiyeden maaş alan bütün zevatı davet ediyorum. Bu davete icabet edileceğine hiç şüphe yoktur.”*⁶¹⁷ denmektedir.

Yapılan araştırmalarda “İlmiye” ismi verilecek uçak için bağışlandığı belirtilen bir bağış tespit edilememiştir. İlmiye sınıf ve kuruluşlarından yapılmış olan bağışların bu kampanya kapsamında yapıldığı kabul edildiğinde “İlmiye” uçağı için yapıldığı değerlendirilen bağışlar aşağıda liste halinde verilmiştir.

Bağış Yapan Birim	Kuruş	Para
Dersaadet Emval-i Eytam Müdüriyeti ⁶¹⁸	18.214	25
Fetvahane Memurini Tarafından ⁶¹⁹	3.158	0

⁶¹⁶Tanin, No: 1277, 09 Mart 1328, s. 4.

⁶¹⁷Tanin, No: 1283, 15 Mart 1328, s. 5.

⁶¹⁸Beş taksitte yatırılmıştır. Medaris-i İslamiye tarafından 17 Haziran 1912 (4 Haziran 1328)'de 2.811 kuruş; Tanin, No: 1364, 4 Haziran 1328, s.4. Bu bağışta ikinci defa olarak yatırıldığı belirtilmesine rağmen ilk bağış tespit edilememiştir. Muhtelif liva, kaza, nahiye niyabetinden 6 Temmuz 1912 (23 Haziran 1328)'de 3.315 kuruş 35 para; Tanin, No: 1383, 23 Haziran 1328, s.4. 18 Temmuz 1912 (5 Temmuz 1328)'de bazı müdaris talebesi tarafından 3.040 kuruş 20 para; Tanin, No:1395, 5 Temmuz 1328, s.4. Aynı tarihte taşra niyabet-i şerriye memurini tarafından 6.480 kuruş 20 para; Tanin, No:1395, 5 Temmuz 1328, s.4. 6 Kasım 1912 (24 Teşrin-i Evvel 1328)'de taşra niyabet-i şerriyesi tarafından 2.566 kuruş 30 para; Tercüman-ı Hakikat, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

Ezine Kazası Niyabet-i Şerriyesi ⁶²⁰	126	0
Geylan Kazası Niyabet-i Şerriyesi	160	0
Karamürsel Kazası Niyabet-i Şerriyesi	105	0
Kolonya Kazası Niyabet-i Şerriyesi	55	20
Mahmutpaşa Niyabet-i Şerriyesi	243	0
Naslıç Kazası Niyabet-i Şerriyesi	44	30
Nazilli Kazası Niyabet-i Şerriyesi	210	0
Niğde Sancağı Niyabet-i Şerriyesi	205	0
Preşova Kazası Niyabet-i Şerriyesi ⁶²¹	95	0
Rakka Kazası Niyabet-i Şerriyesi ⁶²²	100	0
Amuca Hüseyin Paşa Medresesi ⁶²³	106	20
Kılıç Ali Cami'i Şerifi Amelesi ⁶²⁴	1.100	0
Menbi'ül-İrfan Mektebi ⁶²⁵	395	25
Nur-u Osmaniye Cami-i Şerifi ⁶²⁶	361	0

İstanbul'daki merkezi teşkilat tarafından yönetilmeyen ve takip edilmeyen kampanya, taşra Niyabet-i Şerriyeleri tarafından da ilgi ve destek görmemiş, “İlmiye” bağış kampanyası 24.680 ile sınırlı kalmıştır.

Osmanlı Devleti'nde görev yapan avukatlar da kendi isimlerine bir uçak alınması için bağış kampanyası düzenleme girişiminde bulunmuştur. Dersaadet Dava Vekillerinden Teryande Filos, “*Dava Vekilleri*” tayyaresi için bağış yapmaya tüm avukatları davet etmiştir.⁶²⁷ Bu davette dikkat çekici olan konu Avukat Teryande Filos'un Tanin gazetesinde yayınlanan duyurusunun altına “*Serfice Mebusanlığına*

⁶¹⁹ 15 Mayıs 1912 (2 Mayıs 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117, **Tanin**, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4.

⁶²⁰ 13 Haziran 1912 (31 Mayıs 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

⁶²¹ Geylan, Karamürsel, Kolonya, Mahmutpaşa, Naslıç, Nazilli, Niğde ve Preşova Niyabet-i Şerriyelerinin bağışları aynı gün yapılmıştır. 13 Haziran 1912 (31 Mayıs 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142; **Tanin**, No: 1355, 26 Mayıs 1328, s.4.

⁶²² 20 Temmuz 1912 (7 Temmuz 1328)'de ödenmiştir. **Tanin**, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4.

⁶²³ 23 Mart 1912 (10 Mart 1328)'de Saraçhane Amuca Hüseyin Paşa Medresesi Talebe-i Ulum Efendileri tarafından bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11132, 18 Mart 1328, s.3.

⁶²⁴ Tophane Kılıç Ali Cemi'i Şerifi tamiratında çalışan amele vesire tarafından 5 Mayıs 1912 (22 Nisan 1328)'de verilmiştir. **Tanin**, No: 1321, 22 Nisan 1328, s.5.

⁶²⁵ Menbi'ül-İrfan Mektebi talebeleri namına Halid ve Selahattin Beyler tarafından 11 Nisan 1912 (29 Mart 1328)'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11146, 1 Nisan 1328, s.4; **Tanin**, No: 1300, 1 Nisan 1328, s.5.

⁶²⁶ Nur-u Osmaniye Cami-i Şerifi çalışanları tarafından müezzin başı İsmet Efendi yediyle 15 Mayıs 1912 (2 Mayıs 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117; **Tanin**, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4.

⁶²⁷ **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

İttihad ve Terakki Namzedi” ibaresini yazmasıdır. Masum bir Tayyare İnesi duyurusundan daha çok mebusan seçimi öncesinde kendi ismini duyurma çabası gibi görülmektedir.

Uygulamada ne avukatlar ne de mahkeme heyetleri tarafından “*Dava Vekilleri*” tayyaresi adına bağış yapıldığı tespit edilememiştir. Mahkeme heyetleri tarafından yapılan ve hangi bağış kampanyası için yapıldığı belirtilmeyen bağışlar, Adliye Vekâleti bağış kampanyası içinde değerlendirilmiştir. Bu sebeple Dersaadet Dava Vekillerinden Teryande Filos Efendinin “*Dava Vekilleri*” adına bağış kampanyası girişimi atıl kalmıştır.

Osmanlı Devleti’nin mali çöküşü anlamını taşıyan Muharrem Kararnamesinden sonra, Osmanlı dış borçlarının ödenmesi için Düyun-u Umumiye İdaresi kurulmuştur. Muharrem Kararnamesi ile Düyun-u Umumiye tarafından toplanması kararlaştırılan gelirler arasında pul, içki, ipek, av ve tuz vergileri vardır. Ayrıca tütün tekeli, her yıl bu idareye 750.000 lira ödemek zorundadır. Tütün Tekelinin yürütülebilmesi için 22 Mayıs 1882’de, 30 yıl işletme süresi ile Fransızlar tarafından “*Reji İdaresi*” adlı bir şirket kurulmuştur. Reji İdaresi üreticinin bin bir emekle yetiştirdiği tütününden mümkün olduğu kadar kâr etme amacı gütmüş ve İdare zamanla yurt içindeki yaygın örgütü ve geniş personel kadrosu ile devlet içinde devlet görünümüne kavuşmuştur.⁶²⁸

30 Mart 1912 (17 Mart 1328) tarihli Tanin gazetesinde; Silivri Dehan Reji Memurlarının duyurusu yayımlanmıştır. Nahiye Reji Memurları adına Tekfurdağlı İbrahim Hilmi Efendi tarafından kaleme alınan duyuruda; meslektaşlarını birer yevmiye oranında yapacakları bağışlarla idarelerinin namını taşıyacak bir uçak alınma yönelik çalışmalarına katkıda bulunmak üzere 148 kuruş 20 para gönderdiği ve bağışın Donanma Cemiyeti veznesine yatırıldığı duyurulmuştur.⁶²⁹

---

⁶²⁸Necdet Aysal, “*Kırım Savaşı’ndan Lozan Barış Antlaşmasına Osmanlı Dış Borçlarının Tarihsel Gelişim Süreci (1854-1923)*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 53 (Lozan Antlaşması Özel Sayısı), 2013, s. 7.

⁶²⁹Gazetede bağış yapanların isimleri ve bağış miktarları da verilmiştir. Tekfurdağlı İbrahim Hilmi Efendi 25 kuruş, Kani Mehmet Fahri Efendi 13 kuruş 30 para, Tahrir Memuru Ahmet Rıfat Efendi 15 kuruş 30 para, Süvari Kolağası Kaşif Efendi 19 kuruş 10 para, Piyade Kolbaşısı Şaban Ağa 10 kuruş

Takip eden günlerde Yenişehir Dehan Reji Müdüriyet memurlarıyla muhafaza erleri de maaşlarını Tayyare İanesine terk ve şimdilik birer yevmiyelerini mahalli Donanma Cemiyeti şubesine teslim ettiklerini bildirmişlerdir.⁶³⁰ Yenişehir Reji memurlarının bu duyurusuna rağmen ilgili kaza reji idaresi memurlarının ne kadar bağış yaptığı tespit edilememiştir.

“Reji” tayyaresi namına yapıldığı belirtilen bağış tespit edilememiştir. Reji İdaresi bağlılarından yapılan bağışların bu kampanya için yapıldığı kabul edildiğinde yapılan bağışlar aşağıda verilmiştir.

Reji İdaresi Birimi	Kuruş	Para
Silivri Reji Muhafaza Memurları ⁶³¹	148	20
İstanbul Reji Muhafaza Memurları ⁶³²	387	10
Reji Kolcu Kadını Nefise Hanım ⁶³³	20	10
Rumeli Kordonu Reji Muhafaza Memurları ⁶³⁴	113	10
Beykoz Reji Memurları ⁶³⁵	55	0

Reji İdaresi tarafından merkezi olarak yönetilmeyen ve sadece idareye bağlı memurinin kendi iradeleri ile bağlayan “Reji” tayyaresi kampanyası yeterli ilgiyi görememiş ve yapılan bağış miktarı 724 kuruş ile sınırlı kalmış, kampanya amacına ulaşamamış ve ilgi çekmemiştir.

Sabah gazetesi, Mart 1328 ayı içinde yazdığı yazılarla Tayyare İanesinin başlatılmasına ve halk tarafından benimsenmesine büyük katkısı sağlamıştır. Zamanla gazetenin Tayyare İanesi konusunda yazıları azalmasına ve bağış

20 para, Süvarilerden Hamid Ali 15 kuruş 30 para, Süvarilerden Hasan Ağa 15 kuruş 30 para, Süvarilerden Celil Çavuş 15 kuruş 30 para, Piyadeden Hafız Hasan Efendi 8 kuruş, Odacı Salih Ağa 8 kuruş bağış yapmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

⁶³⁰**Tanin**, No: 1296, 28 Mart 1328, s.4.

⁶³¹30 Mart 1912 (17 Mart 1328) tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55; **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4; **Tanin**, No: 1292, 24 Mart 1328, s.5.

⁶³²16 Nisan 1912 (3 Nisan 1328)’de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11148, 3 Nisan 1328, s.4.

⁶³³Reji Kolcu Kadını Nefise Hanım Galata Rıhtımında görevlidir. 10 Mayıs 1912 (7 Nisan 1328)’de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116, **Tanin**, No: 1339, 9 Mayıs 1328, s.5.

⁶³⁴20 Mayıs 1912 (7 Mayıs 1328)’de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116; **Tanin**, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4.

⁶³⁵Kâtip Cemil Bey tarafından 22 Haziran 1912 (9 Haziran 1328)’de ödenmiştir. **Tanin**, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5.

haberlerine diğ er gazetelere nazaran daha az yer vermesine rağmen, gerek halk gerekse kurumlar tarafından gazete idaresine birçok bağış gönderildiği görülmektedir. Gazete bu bağışlara kendi sayfalarında yer vermiş ve belirli aralıklarla Donanma Cemiyeti veznesine yatırmıştır.

Çalışma sırasında Sabah gazetesine gönderildiği belirtilen bağışlardan belli bir kampanya dâhilinde gönderildiği belirtilenler ve bir kampanyaya ait olması gerektiği değerlendirilenler hesaba katılmamıştır. Bu bölümde sadece sabah gazetesi tarafından Donanma Cemiyeti merkezine yatırıldığı Donanma Mecmuası ve diğ er dönem gazetelerinde yayınlanan bağış miktarları dikkate alınmıştır.

Sabah gazetesi tarafından Donanma Cemiyeti veznesine;

Bağış Yapılan Tarih	Kuruş	Para
19 Mart 1912 (6 Mart 1328) ⁶³⁶	30.683	10
20 Mart 1912 (7 Mart 1328) ⁶³⁷	4.618	0
23 Mart 1912 (10 Mart 1328) ⁶³⁸	5.487	0
25 Mart 1912 (12 Mart 1328) ⁶³⁹	2.743	10
27 Mart 1912 (14 Mart 1328) ⁶⁴⁰	1.477	0
28 Mart 1912 (15 Mart 1328) ⁶⁴¹	298	0
1 Nisan 1912 (19 Mart 1328) ⁶⁴²	5.346	30

Yaklaşık on beş günlük bir süre içerisinde Sabah gazetesi idaresine gerek halk gerekse kurumlar tarafından 50.653 kuruş 10 para bağış gönderilmiştir. Zamanla bağış kampanyalarının kurumsal bir hal alması, Donanma Cemiyeti ve şubelerinin Tayyare İanesi için bağış toplamaya başlamaları ve halkın bu konuda bilinçlendirilmesi, Sabah gazetesine gönderilen bağışların azalmasına ve kısa sürede sönümlenmesine neden olmuştur.

⁶³⁶DM., No: 26, Nisan 1328, s.51; Tercüman-ı Hakikat, No: 11138, 24 Mart 1328, s.4.

⁶³⁷DM., No: 26, Nisan 1328, s.52; Tercüman-ı Hakikat, No: 11140, 26 Mart 1328, s.4.

⁶³⁸Aynı gün 1.255 kuruş 20 para ve 4.231 kuruş 20 paralık iki ayrı ödeme yapılmıştır. DM., No: 26, Nisan 1328, s.53; Tanin, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4; Tercüman-ı Hakikat, No: 11132, 18 Mart 1328, s.3.

⁶³⁹DM., No: 26, Nisan 1328, s.54; Tanin, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

⁶⁴⁰DM., No: 26, Nisan 1328, s.55; Tercüman-ı Hakikat, No: 11140, 26 Mart 1328, s.4.

⁶⁴¹DM., No: 26, Nisan 1328, s.55; Tanin, No: 1287, 19 Mart 13258, s.5; Tercüman-ı Hakikat, No: 11133, 19 Mart 1328, s.4.

⁶⁴²DM., No: 26, Nisan 1328, s.55; Tanin, No: 1289, 21 Mart 1328, s.4.

2.2.5. Sosyal veya Meslek Gruplarının Kampanyaları

Osmanlı Devleti sosyal yapısı içinde bulunan çeşitli meslek grupları ile sosyal grupların da bağış kampanyası düzenlediği tespit edilmiştir. Çoğunlukla bu grup üyelerinin bireysel girişimleri ile teklif ettikleri bu kampanyalar birer iyi niyet girişiminden ileriye gidememiştir. Çok sınırlı sayıda ve az bağış toplandığı kampanya çağrıları aşağıda verilmiştir.

İkinci Meşrutiyet sonrasında Osmanlı kadınlarının sosyal alanlarda daha fazla yer bulmasının bir yansıması da Tayyare İanesi kampanyasında göze çarpmaktadır. “Hanımlar” tayyaresi adına yapılmış bir çağrı veya duyuru tespit edilememiş olmakla birlikte, yapılan gazete taramalarında “Hanımlar” tayyaresi adına bağış yapıldığı tespit edilmiştir. Tanin gazetesinde yatılı Dar’ül Muamelat öğrencilerinin “Hanımlar” tayyaresi adına 276 kuruş 20 para bağışta buldukları haber yapılmıştır. Haberin devamında; “*Vatanın ümit ve istikbali olan hanımların şu hareketleri sezaver-i takdirdir.*” denilmektedir.⁶⁴³ Bu bağıştan başka “Hanımlar” tayyaresi adına yapılan bağış tespit edilememiştir. Söz konusu bağış kampanyasını Dar’ül Muamelat öğrencilerinin kendi aralarında başlattıkları ve devamını getiremedikleri düşünülebilir.

Donanma Cemiyeti Trabzon Şubesi Gülcemal Vapurunda konulan beş numaralı iane sandığını muhteviyatında toplanan 2.515 kuruşu “Gülcemal” tayyaresi adına bağışlamıştır.⁶⁴⁴ Tanin gazetesinin 24 Haziran 1912 (11 Haziran 1328) tarihli nüshasında duyurulan bu bağıştan başka söz konusu iane kapsamında başka bağış tespit edilememiştir.

İsmi açıklamayan bir mühendis okulu öğrencisi 29 Mart 1912 (16 Mart 1328) tarihinde tüm mühendisleri ve mühendis okulu kardeşlerini “Mühendis” tayyaresi adında bir uçak satın alınması için bağışta bulunmaya davet etmiştir.⁶⁴⁵ Muhatapları tarafından ilgi görmeyen bu çağrı bir iyi niyet göstergesi olarak kalmıştır.

⁶⁴³Tanin, No: 1321, 22 Nisan 1328, s.5.

⁶⁴⁴Tanin, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5.

⁶⁴⁵Tanin, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

Osmanlı ordusundan emekli olan personel adına “*Mütekaidin*” tayyaresi adında bir uçak alınması için teklif 13 Nisan 1912 (31 Mart 1328)’de Tanin gazetesinde yayınlanmıştır. Teklifin sahipleri emekli Binbaşı Hasan ve emekli Yüzbaşı Nuri Beylerdir. Bağış çağrılarında maaş aldıkları gişelere birer bağış sandığı konulmasını ve İstanbul genelinde emekli maaşı alan askerlerin maaşlarının yüzde beşini bağışlamalarını ve alınacak uçağa “*Mütekaidin*” isminin verilmesini teklif etmişlerdir.⁶⁴⁶ Yapılan araştırmalarda bu kampanya dâhilinde yapılan bağış tespit edilemediği gibi emeklilerin maaş aldıkları gişelere bağış sandığı konulup konulmadığı da tespit edilememiştir. “*Mütekaidin*” tayyaresi de amaca ulaşmayan iyi niyetli bir girişim olarak kalmıştır.

2.2.6. Vilayet ve Sancakların Bağış Kampanyaları

Osmanlı coğrafyası içinde bulunan vilayet ve sancaklar, kendi isimlerini taşıyacak bir uçak alımı için, bağış kampanyaları başlatmıştır. Bu kampanyalar, vilayet veya sancak genelinde düzenlenmiştir. İdari birimlerin, bazıları kendi isimlerini veya tercih ettikleri bir ismi taşıyacak bir uçak alımı için kampanya düzenlerken; birçok şehir ise kampanya adı belirtmeden bağış yapmakla yetinmiştir. İstanbul’da ise ikametgâhları olan mahallelerinin isimleri zikredilerek bağış yapıldığı tespit edilmiştir. Yerleşim yerleri tarafından 92.345 kuruş 10 para bağış yapıldığı tespit edilmiştir.⁶⁴⁷

Beyrut, Bursa, Edirne ve Trablusgarp vilayetleri ile Amasya, Hama, Havran, İçil ve İzmit sancakları tarafından kendi şehirlerinin adını taşıyacak bir uçak alımı için bağış kampanyaları düzenlediği tespit edilmiştir. Yukarıya ismi verilen vilayet ve sancaklar tarafından yapılan bağışlar aşağıda incelenmiştir. Başlatılan bu kampanyalar, kampanyanın başarıyla sonuçlanıp sonuçlanmamış olması dikkate alınmaksızın, önce vilayetler, takiben sancakların alfabetik sıralamasına göre incelenmiştir.

⁶⁴⁶Tanin, No: 1299, 31 Mart 1328, s.5.

⁶⁴⁷Şehirler ve yerleşim yerleri tarafından yapılan belli bir kampanya dahilinde olmayan küçük meblağlı bağışların listesi EK-24’de verilmiştir.

Beyrut halkı tarafından başlatılan kampanya diğer şehirlere nazaran farklılık göstermektedir. Beyrut halkı da orduya bir uçak hediye etmeyi arzulamış, ancak diğer şehirler gibi bağış toplayıp uçak almak yerine, uçağın yarısının Beyrut'ta inşa edilmesini öngörmüştür. Bu amaçla Amerika'da tayyarecilik eğitimi görmüş ve akranlarına üstünlüğünü kanıtlamış Alfred Nekaş Efendiyi şehirlerine davet etmişlerdir. Beyrut'a gelen şahsın şehrin büyük gazinolarından birisinde tayyareciliğe dair bir konferans vermesi ve konferans gelirinin Tayyare İanesine bağışlanması planlanmıştır.⁶⁴⁸

Beyrut'un kampanyasında uçağın ahşap ve bez kısımlarının yani iskeletinin şehirlerinde üretilmesi, motor, gergi telleri ve kumanda telleri gibi diğer aksamının ise yurt dışından getirilerek şehirlerinde montajının yapılmasıyla bir uçak imal edilmesi düşünülmüş olmalıdır. Başlatılan kampanyanın akıbeti yapılan arşiv ve gazete taramalarında takip edilememiştir. Beyrut'un bağış kampanyası ölü doğmuş bir iyi niyet olarak kabul edilebilir.

Bursa⁶⁴⁹ vilayetinin kendi isimlerini adını taşıyacak bir uçak alımı için bağış kampanyası başlatıldığına dair herhangi bir duyuru ve ilan tespit edilememiştir. "*Bursa*" tayyaresi isminde bir uçak alımı için bağış yapılmış olmasından bir kampanyanın açılmış olduğu değerlendirilmiştir. Donanma Cemiyetinin 20 Mayıs 1912 (7 Mayıs 1328) tarihinde Tanin gazetesinde yayımlanan duyurusunda; Bursa Donanma Cemiyeti şubesi tarafından "*Bursa*" tayyaresi namına 8.193 kuruş ödeme yapıldığı bilgisi verilmiştir.⁶⁵⁰ Yapılan arşiv ve gazete taramalarında bu kampanya dâhilinde başka bağış yapıldığı tespit edilmemiştir. Bursa vilayetinin de bu iyi niyeti gerçekleştirilmeyen bir proje olarak kalmış, bağışlar uçak alabilecek bir meblağa ulaşamamıştır.

Edirne valisinin girişimleri ve Edirne komutanı ile birlikte verilen karar neticesinde, vilayet genelinde şehirlerinin adını taşıyacak bir uçak alınması için kampanya başlatıldığı Edirne Vilayetinden Donanma Cemiyeti Merkezi'ne

⁶⁴⁸Tanin, No: 1321, 22 Nisan 1328, s. 5.

⁶⁴⁹Bursa; 1867 idari düzenlemesine göre Hüdavendigâr vilayetinin idari merkezidir. Sezen, *age.*, s.96.

⁶⁵⁰Tanin, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4.

gönderilen 18 Haziran 1912 (5 Haziran 1328) tarihli yazı ortaya koymaktadır. Yazıda bağış kampanyasına katılan bazı kurumların, topladıkları bağışları doğrudan ilgili makamlara göndermelerine rağmen vilayette 80.000 kuruş civarında bağış biriktiği vurgulanmıştır. Edirne'ye gelen Donanma Cemiyeti Müfettişi tarafından, toplanan bağışın doğruca Cemiyet merkezine gönderilmesi gerekliliği ifade edilmiş olmasına rağmen Edirne Valisi'nin kararsızlığa düştüğü anlaşılmaktadır. Vali, Donanma Cemiyeti merkezine yazdığı yazıda; alınacak uçağın Edirne Valiliği veya Donanma Cemiyeti tarafından sipariş edilmesi veya Donanma Cemiyetince satın alınarak yurda getirilmesi seçeneklerinden hangisinin daha uygun olduğunu sormuştur.⁶⁵¹

Bu yazıya Donanma Cemiyeti tarafından gönderilen cevap tespit edilememiştir. Yapılan arşiv ve gazete taramalarında Edirne Vilayeti tarafından Donanma Cemiyeti veznesine herhangi bir bağış yatırıldığı bilgisi de tespit edilememiştir. Edirne Valisi tarafından toplandığı bildirilen 80.000 kuruşun üstündeki bağış, kısa bir süre sonra başlayan Balkan Savaşı sırasında kullanılmış olabilir.

Trablusgarp adına uçak alımı fikri İstanbul'da bulunan memurlar arasında gündeme gelmiştir. Tercüman-ı Hakikat gazetesinde yayımlanan habere göre bu memurlar “*Trablusgarp*” adını alacak bir uçak için bağış toplamaya başlamışlardır.⁶⁵²

Trablusgarp vilayeti adına Tayyare İanesi toplandığı Donanma Cemiyeti'nden yapılan bir bildiri ile duyurulmuştur. Tanin Gazetesinin 6 Mayıs 1912 (23 Nisan 1328) tarihli sayısında yayınlanan duyuru “*Osmanlı Gururu Örneklerinden*” başlığı verilmiştir. Haber içeriğinde;

“Osmanlılık ismini sonsuza kadar en renkli zafer haleleri ile giydiren ve milli tarihimizi çizgisiz altın ile süsleyecek sonsuz fedakârlık silsilesi ve hudutsuz zaferler meydana getiren göz nurumuz pek kıymetli sevgilimiz aslan ordumuzun Trablusgarp'de bulunan kahraman üstsubay, subay ve erleriyle muhterem mücahitler ve memurlar tarafından 'Trablusgarp' ismiyle bir uçak alınmak üzere 1.321 Osmanlı lirası toplandığı ve gönderildiği Trablusgarp

⁶⁵¹TİTEA, Kt: 292, G: 12, B: 12.

⁶⁵²Tercüman-ı Hakikat, No: 11121, 7 Mart 1328, s.2.

vali ve komutanı Neşet Beyefendi tarafından çekilen telgraftan öğrenilmiştir.” denilmektedir.

Gazete, milletin namusunu ve temiz vatan toprağını alçak düşmandan koruyan, en büyük harikalar yaratarak ölmez bir şan ve şeref kazanan, Trablusgarp üst subay, subay ve mücahitleri ve memurlarının gösterdikleri büyük fedakârlığın her türlü övgünün üstünde olduğunu vurgulamış ve bu fedakârlığın temiz millet için gıpta duyulacak bir övgü olduğunu belirtmiştir.⁶⁵³

Trablusgarp'ta görevli olmasına rağmen bağış kapmayası sırasında İstanbul'da bulunan memurlar da başlatılan kampanyaya kayıtsız kalmamış ve 594 kuruş bağış toplayarak kampanyaya katılmıştır.⁶⁵⁴

Takip eden günlerde Trablusgarp'tan peş peşe bağışlar gelmeye devam etmiştir. Trablus Ordusu Cebel Kısımının 9.500 kuruşluk bağışını,⁶⁵⁵ yine cebel kısmının 100 Franklık bağışı takip etmiştir.⁶⁵⁶ Donanma Cemiyeti 100 Frank değerindeki bağışı;

“Şan-ı Celil-i İslamiye ve namus-u millet-i Osmaniye üç bala-i semavatta ilâ eden şanlı Trablus ordumuzun mücahidin-i muhteremesinin cebel kısmında bulunanlar tarafından dahi Trablus namıyla mübayaa edilecek tayyare için bu kere yüz Fransız lirası ihda edilerek mebaliğ-i mezkûrenin Harbiye Nezaret-i Celilesine irsal kılındığı Trablusgarp kumandan-ı muhteremi Neşet Beyefendi tarafından Dehibat tarikiyle cemiyetimiz merkez-i umumiyesine keşide edilen telgrafnamede işar edilmekte ve Trablus kahraman mücahidinin ale't-tevali ibraz edecekleri havarik-i aliye-i fedakari bir derece-i aliyyeye vasıl olmuş olmağla ma'el-iftihar ve el-şükran ilan-ı keyfiyet olunur.”⁶⁵⁷ sözleriyle duyurulmuştur.

⁶⁵³**Tanin**, No: 1322, 23 Nisan 1328, s.4. Rifat Uçarol, 1.320 lira gönderildiği bilgisini vermektedir. Uçarol, **agm.**, s.8. Bu ilk bağışı yapanların isim listesi Tanin gazetesinin 1, 2 ve 4 Temmuz 1912 (18, 19 ve 21 Haziran 1328) tarihli nüshalarında yayımlanmıştır. Bu Trablusgarp vali ve Kumandanı Neşet Efendi 5.000, Fırka Erkan-ı Harbiye Reisi Binbaşı Ali Fethi (Okyar) Bey 1.425 kuruş bağışta bulunmuştur. **Tanin**, No: 1378, 18 Haziran 1328, s.4. Bağışta bulunanların isim listelerinin devamı için bkz. **Tanin**, No: 1378, 18 Haziran 1328, s. 4 ve 5; **Tanin**, No: 1379, 19 Haziran 1328, s.5; **Tanin**, No: 1381, 18 Haziran 1328, s.4.

⁶⁵⁴**DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113; **Tanin**, No:1328,29 Nisan 1328, s. 4.

⁶⁵⁵**Tercüman-ı Hakikat**, No: 11186, 11 Mayıs 1328, s.3.

⁶⁵⁶**Tanin**, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11186, 11 Mayıs 1328, s.3.

⁶⁵⁷**Tanin**, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4; Uçarol, **agm.**, s.8.

Trablusgarp'ta bulunan ümera ve zabitan ile askerler ve mücahitler tarafından Maliye Nezareti vasıtasıyla 29 Mayıs 1912 (16 Mayıs 1328) tarihinde 140.507,⁶⁵⁸ ertesini gün de ümera ve zabitan ile askerler, mücahitler ve mülkiye memurları tarafından 2.160 kuruş bağış gönderilmiştir.⁶⁵⁹

Derne Ordugâhında bulunan subaylar, memurlar ve yerel şeyhler tarafından yine Maliye Nezareti vasıtasıyla 82.634 kuruş bağış yapılmıştır.⁶⁶⁰ Trablusgarplı yerel mücahitler tarafından da 9.000 kuruş bağış yapılmıştır.⁶⁶¹

Trablusgarp'tan son bağış ise Mısrata, Zillateyn kazalarıyla Tavurga nahiyesi memurları ve ahalisinden yapılmıştır. İlgili şehirler tarafından Tayyare İnesi kapsamında 9.447 kuruş bağış yapıldığı ve bağışın Tayyare İnesi İdare-i Askeriye Sandığı'na yatırıldığı ve buradan çekilmesinin gerektiği, 21 Ağustos 1912 (8 Ağustos 1328) tarihinde Maliye Nezareti'nden Donanma Cemiyeti Merkezine yazılmıştır.⁶⁶² Harbiye Nezareti Genel Vezne Müdürü imzasıyla 4 Eylül 1912 (22 Ağustos 1328) tarihinde yazılan yazıda bağış tutarı 9.447 kuruş 20 para olarak belirtilmiş ve makbuz karşılığı olarak teslim alınması istenmiştir.⁶⁶³

⁶⁵⁸ **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144; **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4. Tanin gazetesinde bağış miktarı bir kuruş farkla 140.508 kuruş yazılmıştır. Bu meblağın 62.273 kuruş 10 para tutarındaki bağışı yapanların isim listesi için bk.; **TİTEA**, Kt: 228, G: 17, B: 17 ve devamı.

⁶⁵⁹ **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144; **Tanin**, No: 1358, 29 Mayıs 1328, s.5. Tanin Gazetesi'nde 216 kuruş yazılmış olmasına rağmen Donanma Mecmuasının bilgisi kullanılmıştır.

⁶⁶⁰ **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4. Derne Ordugâhı personelinin bağışı; 8 Osmanlı lirası, 100 Fransız Frank'ı, 602 İngiliz lirası ve 1,5 Mecidiye tutarındadır. Donanma Cemiyeti veznesine 270 cilt ve 92 varak numaralı makbuz ile yatırıldığı, Donanma Cemiyeti tarafından Derne Mutasarrıf ve Umum Komutanlığına 9 Temmuz 1912 (26 Haziran 1328) tarihinde yazılmıştır. **TİTEA**, Kt: 219, G: 2, B: 2-4. Bu bağış Meclis-i Mebusan'ın 28 Mayıs 1912 tarihli toplantısında da gündeme gelmiştir. İstanbul Mebusu Şefik Bey, Binbaşı Enver Bey'in gayretleriyle Trablusgarp'te mücahitlerden toplanan 8 Osmanlı lirası, 10 Fransız Frank'ı, 602 İngiliz lirası ve 1,5 Mecidiyenin orduya alınacak uçaklara katlı amacıyla gönderildiğini söylemiştir. **Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi (MMZC)**, c.I, Devre 2, Ankara, 1991, s.240; Türkmen, "*Türk Havaçılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket*", s. 47.

⁶⁶¹ **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144; **Tanin**, No: 1358, 29 Mayıs 1328, s.5.

⁶⁶² **TİTEA**; K: 219, G: 6, B: 6-1.

⁶⁶³ **TİTEA**; K: 219, G: 6, B: 6-2. 7 Ekim 1912 tarihinde Tanin Gazetesi'nde duyurulan bağışta tutarın 9.944 kuruş 15 para olduğu belirtilmiştir. **Tanin**, No: 1463, 24 Eylül 1328, s.5; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11320, 30 Eylül 1328, s.4.

Derne Mebusu Ömer Mansur Paşa da bağış kampanyasına katılmıştır. Kendisi tarafından gönderilen 4.750 kuruş cemiyet veznesine yatırılmıştır.⁶⁶⁴

Trablusgarp'ta görevli subay ve askerlerle, bölgede görevli memurlar ve yerel halk tarafında yapılan toplam bağış 402.607 kuruş 15 paraya ulaşmıştır. Osmanlı lirasının İstanbul'daki rayici olan bir lira 108 kuruş hesabıyla bu tutar 3.727 lira, 91 kuruş ve 10 paraya karşılık gelmektedir. Ulaşılan bu büyük tutar ile tam donanımlı üç uçak alınabilecek olmasına rağmen Türk Havacılık tarihinde "Trablusgarp" isminin verildiği bir uçak bulunmamaktadır.

Amasya⁶⁶⁵ mutasarrıfı Ahmet Macit Bey tarafından Dâhiliye Nezareti'ne çekilen 29 Ağustos 1912 (16 Ağustos 1328) tarihli telgrafta, orduya hediye edilmek üzere Amasya adına bir uçak alınmasına karar verildiği bildirilmiştir. Macit Bey telgrafın devamında; merkez ve bağlılarından 1.000 Osmanlı lirası toplandığını ilave ederek, söz konusu bağışın Harbiye Nezaretine mi yoksa Donanma Cemiyetine mi gönderilmesinin uygun olacağını Dâhiliye Nezaretine sormuştur.⁶⁶⁶

Konu, aidiyeti gereğince, Harbiye Nezareti'ne iletilmiştir. Harbiye Nezareti tarafından Dâhiliye Nezaretine 9 Eylül 1912 (27 Ağustos 1328) tarihinde cevap verilmiş ve Tayyare İanesi toplanması ile toplanan bağışların korunması konusunda Donanma Cemiyetinin yetkili olduğu ifade edilmiştir. Cemiyet tarafından ayrı bir hesap oluşturulduğu, bankada da bir cari hesap açıldığı ve konunun mahalli Donanma Cemiyeti şubelerine bildirildiği hatırlatılmıştır. Toplanan bağışın doğrudan Donanma Cemiyeti merkezine veya mahalli Donanma Cemiyeti şubesine teslim edilmesinin ve Harbiye Dairesine bilgi verilmesinin uygun olacağı ifade edilmiştir.⁶⁶⁷

⁶⁶⁴Karşılığında 270 cilt ve 100 varak numaralı makbuz alınmıştır. **TİTEA**, K: 219, G: 2, B: 2.

⁶⁶⁵**Amasya**; 1856 idari düzenlemesine göre Sivas Vilayetine bağlı sancaktır. Sözen, **age.**, s. 26.

⁶⁶⁶**BOA**, DH.MTV. 48/8, 16 Ağustos 1328 tarihli belge.

⁶⁶⁷**BOA**, DH.MTV. 48/8, 27 Ağustos 1328 tarihli belge. Dâhiliye Nezareti aldığı bu bilgileri 17 Eylül 1912 (4 Eylül 1328) tarihinde Amasya Mutasarrıflığına bildirmiş toplanan 1.000 lira tayyare doğrudan Donanma Cemiyeti Merkezi'ne veya mahalli şubeye gönderilmesinin gerektiği belirtilerek Harbiye Dairesi yerine Harbiye Nezaretine bilgi verilmesini istemiştir. **BOA**, DH.MTV. 48/8, 4 Eylül 1328 tarihli belge; Türkmen, "Türk Havacılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket", s. 48.

Amasya’da bu yazışmalardan çok önce uçak alımı için bağış toplanmaya başlandığı anlaşılmaktadır. Erciyes gazetesinin 6 Eylül 1912 (24 Ağustos 1328) tarihli sayısında Amasyalıların bir uçak alımı için bir günde 1.000 lira bağış topladıkları haberi yer almıştır.⁶⁶⁸

Amasya sancağını bağışı, Tercüman-ı Hakikat gazetesinin 2 Aralık 1912 (19 Teşrin-i Sani 1328) sayısında duyurulmuştur. Gazete, Amasya sancağının bağış miktarını 108.145 kuruş 15 para olarak duyurmuştur. Tercüman-ı Hakikat küçük bir hata yaparak Macit Bey’in Amasya’nın eski mutasarrıfı olduğunu ifade etmiştir.⁶⁶⁹

Amasya’nın bağış tutarı bir uçak almaya yetecek olan 108.000 kuruş yani 1.000 Osmanlı lirasıdır. Buna rağmen Türk havacılık tarihinde “Amasya” adını taşıyan bir uçak bulunmamaktadır. Bu başarılı kampanya parasal değer olarak amacına ulaşmış olmasına rağmen muhtemelen 8 Ekim 1912 tarihinde başlayan Balkan Savaşı’nın zor günleri sırasında unutulup gitmiş ve bağış paraları diğer askeri harcamalarda kullanılmış olmalıdır.

Hama⁶⁷⁰ Sancağı tarafından kendi şehirlerinin ismini taşımasını istedikleri istedikleri bir uçak satın almak için bağış toplamaya başladıkları, Suriye Valisi Nazım tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 9 Temmuz 1912 (26 Haziran 1328) tarihli telgraf ile duyurulmuştur. Telgraf içeriğinde, “Şimdilik” kaydıyla, 6.000 mecediyenin de gönderildiği bilgisi yer almaktadır.⁶⁷¹ 6.000 mecediye İstanbul rayici olan bir mecediye 18 kuruş hesabıyla tam olarak 108.000 kuruş yani 1.000 liraya karşılık gelmektedir.

Yapılan arşiv ve gazete taramalarında Hama Sancağının bağışının Donanma Cemiyeti veznesine ödendiğine dair bir kayıt tespit edilememiştir. Donanma Cemiyeti, 10 Kasım 1912 (28 Teşrin-i Evvel 1328) tarihinde yukarıda içeriği verilen telgrafı kullanarak, Hama Sancağı tarafından gönderildiği bildirilen 6.000

---

⁶⁶⁸Esra Ayan, **H. 1330/M. 1912 Tarihli Erciyes Gazetesi’nin 30-42. Sayıları (Transkripsiyon ve Değerlendirmesi)**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006, s.183.

⁶⁶⁹**Tercüman-ı Hakikat**; No: 11368, 19 Teşrin-i Sani 1328, s.3.

⁶⁷⁰**Hama**: Suriye Vilayetine bağlı sancaktır. Sezen, **age.**, s.217.

⁶⁷¹**TİTEA**, Kt.: 281, G: 6, B: 6-1.

mecidiyenin kendilerine ulaşmadığına belirtmiş ve konunun Suriye Vilayetinde araştırılmasını istemiştir.⁶⁷²

Suriye Vilayeti dâhilinde yapılan incelemenin sonucu, Suriye Valisi Kazım tarafından 1 Aralık 1912 (18 Teşrin-i Sani 1328) tarihinde bildirilmiştir. Şam'dan Der-Aliye'de Tayyare Riyaseti Komisyonuna gönderilen cevapta; yapılan yazışmalar ile Hama'da Tayyare İanesi olarak toplanan 42.000 kuruşun banka şubesi vasıtasıyla Harbiye Nezareti bünyesindeki Tayyare Komisyonu'na gönderildiği bildirilmiştir.⁶⁷³ Konunun, 2 Aralık 1912 (19 Teşrin-i Sani 1328) tarihinde, Donanma Cemiyeti'nden Harbiye Nezareti'ne gönderilen bir yazı ile sorulduğu ve 11 Aralık 1912 (28 Teşrin-i Sani 1328) tarihli Harbiye Nezareti'nin cevabından anlaşılmaktadır. Harbiye Nezareti, Donanma Cemiyeti'ne gönderdiği yazıda; Hama Sancağı tarafından toplam 47.514 kuruş Tayyare İanesinin çeşitli tarihlerde Hama Mal Sandığına yatırıldığını Hama Mutasarrıflığı tarafından gönderilen telgraftan öğrenildiği bilgisi verilmektedir.⁶⁷⁴

Yazışmaların devamı arşiv taramalarında tespit edilememiştir. Hama Sancağı tarafından gönderildiği bildirilen birinci seferde 108.000 kuruş, ikinci seferde 47.514 kuruş ki toplamda 155.514 kuruşun Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmadığı ve bu paranın ne olduğu tespit edilememiştir.

Yukarıda açıklanan olaylardan önce Suriye Valisi Nazım Bey tarafından Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen 25 Haziran 1912 (12 Haziran 1328) tarihli telgrafta; yaptığı bir seyahat sırasında mahalli memurlar ve şeyhlere ordunun kuvvetinin artırılması ve intizamın sağlanması için orduya uçak alınması için teşvik edici konuşma yaptığını belirtmektedir. Nazım Bey, telgrafının devamında bu konuşma sonrasına yüklü miktarda bağış toplandığını belirterek vilayetin bütün bağlılarında da benzer şekilde yüklü bağış toplanabileceğini değerlendirerek uçak bağışı toplanması vilayet bağlılarına tebligat yaptığını eklemektedir. Nazım Bey, Dâhiliye Nezareti'nden toplanan uçak bağışının mahalli mal sandıklarında korunmasını talep

---

⁶⁷²TİTEA, Kt.: 281, G: 6, B: 6-3.

⁶⁷³TİTEA, Kt.: 281, G: 6, B: 6-2.

⁶⁷⁴TİTEA, Kt.: 281, G: 6, B: 6.

etmiştir⁶⁷⁵. Konunun Dâhiliye Nezareti tarafından 27 Haziran 1912 (14 Haziran 1328) tarihinde Maliye Nezareti'ne aktarıldığı da tespit edilmiştir.⁶⁷⁶

Bu belgelerin ışığı altında Hama Sancağında toplanan Tayyare İanesi paralarının Hama Mal Sandığı'na yatırıldığı ortaya çıkmaktadır. Ancak bağışların neden Donanma Cemiyeti'ne gönderilmediği bilinmezliğini korumaktadır.

Suriye Valisi Nazım Bey, Dâhiliye Nezaretine gönderdiği 9 Temmuz 1912 (26 Haziran 1328) tarihli telgrafta Havran'da⁶⁷⁷ bulunan şeyhler tarafından "Havran" adına bir uçak satın alınarak orduya bağışlanması için bağış toplanmasına başlandığı bilgisini iletmiştir.⁶⁷⁸

Yapılan arşiv ve gazete taramalarında Havran tarafından yapılan herhangi bir bağış tespit edilememiştir. Bu iyi niyetli düşüncenin sadece girişim aşamasında kaldığı ve bağış toplanamadığı değerlendirilmektedir.

Silifke Mutasarrıfı Mahmut Bey tarafından 18 Mart 1912 (5 Mart 1328) tarihinde, Dâhiliye Nezaretine gönderilen telgrafta, İçil Sancağı tarafından "İçil"⁶⁷⁹ namına bir uçak alınmasına karar verildiği ve bağış toplanmasına başlandığı bildirilmiştir.⁶⁸⁰ İçil'in bağış kampanyası başlattığı bir sonraki günkü gazeteler aracılığıyla duyurulmuştur.⁶⁸¹

İçil Mutasarrıflığı, Dâhiliye Nezaretine gönderdiği yazı ile mükemmel bir tayyarenin fiyatının ne kadar olduğunu sormuştur. Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa tarafından 27 Mart 1912 (14 Mart 1328) tarihinde verilen cevapta İçil Sancağının girişimi "...sancak halkının gösterdikleri âsâr-ı hamiyet şâyân-ı

⁶⁷⁵BOA, DH.MTV. 48/5, 12 Haziran 1328 tarihli belge.

⁶⁷⁶BOA, DH.MTV. 48/5, 14 Haziran 1328 tarihli belge.

⁶⁷⁷Havran: Şam Eyaleti'ne bağlı sancaktır. Sancak merkezi önce Şeyh Said sonra Der'a'dır. Sezen, *age.*, s.228.

⁶⁷⁸TİTEA, Kt.: 281, G: 6, B: 6-1.

⁶⁷⁹İçil (Ermenek, Silifke) ile İçel karıştırılmamalıdır. İçil; merkezi Ermenek, sonra Silifke olan eski bir sancağın adıdır. İçel; cumhuriyetten sonra bu adı alan ve merkezi Mersin olan ilimizdir. İçil Sancağı 1483'de Karaman Eyaletine 1571'de Kıbrıs Eyaletine, 1608'de Adana Eyaleti'ne, 1846'da Karaman Eyaletine, 1870'de Adana Vilayetine bağlandı. 1924 idari düzenlemesi ile vilayet statüsüne yükseltildi. 1933'de merkezi Silifke olan İçil vilayeti lağvedilerek Silifke, Anamur, Gülnar ve Mut kazaları İçel iline bağlandı. 2005'te ilin adı yine "Mersin" oldu. Sezen. *age.*, s.245.

⁶⁸⁰BOA, DH.MTV.48/2, 5 Mart 3128 tarihli belge. Konu Dâhiliye Nezareti tarafından 21 Mart 1912 (8 Mart 1328) tarihinde de bilgilendirme için Harbiye Nezaretine yazılmıştır. BOA, DH.MTV.48/2, 8 Mart 3128 tarihli belge.

⁶⁸¹Tanin, No: 1274, 6 Mart 1328, s.3.

şükrandır.” sözleriyle takdir edilmiştir. Yazının devamında -Kastamonu halkının da uçak bağış kampanyası başlattıkları ve benzer soruyu sordukları vurgulandıktan sonra, Kastamonu’ya verilen cevapta olduğu gibi, mükemmel bir uçağın 1.500 Osmanlı lirasına satın alınabilecek ise de yedek edevatı ile bazı malzeme ve teferruatıyla beraber mükemmel bir uçak fiyatının 2.500 liraya baliğ olacağı belirtilmiştir. Mahmut Şevket Paşa aynı cevabın Kastamonu’ya da bildirilmesini talep etmiştir.⁶⁸²

Donanma Cemiyeti tarafından yayınlanan bağış listelerinde İçil Donanma Cemiyeti tarafından “İçil” tayyaresi namına 2.150 kuruş bağış yapıldığı tespit edilmiştir.⁶⁸³ Ancak diğer birçok şehirde olduğu gibi bağışlar devam etmemiş ve “İçil” isimli bir uçak alınması da bir arzu olarak kalmıştır.

İzmit Sancağının Tayyare İanesine iştirakine ve “İzmit” adıyla bir uçak alınmasına karar verildiğine yönelik herhangi bir ilan veya bildiri bulunmamasına rağmen Donanma Cemiyeti tarafından yapılan bağışlarla ilgili basın duyurularında İzmit Sancağı tarafından bağış yapıldığı görülmektedir. Duyurularda yapılan bağışların “İzmit nam-ı diğer Kocaeli Tayyaresi Namına” bağış yapılmış olduğu vurgusu sancak genelinde bir bağış kampanyası başlatıldığını ortaya koymaktadır. İzmit Sancağı tarafından 18 Mayıs 1912 (5 Mayıs 1328) tarihinde 1.102 kuruş 30 para⁶⁸⁴ ve 25 Mayıs 1912 (12 Mayıs 1328) tarihinde 1.194 kuruş 20 para bağış yapıldığı bilgisi yayımlanmıştır.⁶⁸⁵ Yapılan toplam bağış tutarı 2.297 kuruş 10 paraya ulaşmıştır. Söz konusu tutarın bir uçak satın almak için yetersiz olduğu ortadadır. İzmit Sancağı tarafından başlatılan kampanyanın devam ettirilemeyerek amacına ulaşmadığı ve yarım kalan bir iyi niyet gösterisi belki de bağış kampanyası açan diğer sancaklarla yarışma arzusundan kaynaklanmış olduğu değerlendirilebilir.

---

⁶⁸²**BOA**, DH.MTV.48/2, 14 Mart 3128 tarihli belge. Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa’nın cevabı 1 Nisan 1912 (19 Mart 1328) tarihinde Dâhiliye Nezareti tarafından Kastamonu vilayetine ve İçil Sancağına bildirilmiştir. **BOA**, DH.MTV.48/2, 19 Mart 3128 tarihli belge.

⁶⁸³**Tanin**, No: 1360, 31 Mayıs 1328, s.4.

⁶⁸⁴**Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

⁶⁸⁵**Tanin**, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4.

2.2.7. Bireysel Bağışlar

1912 yılında uçak bağış kampanyasının başlatılması sonrasında çeşitli kurum ve kuruluşların bağış kampanyaları başlatmasının yanı sıra şehirlerinde kendi isimlerine uçak alımı için kampanya düzenledikleri görülmektedir. Şüphesiz ki tüm bu kampanyaların tek kaynağını Osmanlı vatandaşları teşkil etmiştir. Yürütülen kampanyalar dâhilinde halk tarafından yapılan bağışlar görülmektedir. Kurum çalışanları ve şehir halkı tarafından yapılan bu kampanyalara yapılan bağışlarda genellikle bağışçıların isimleri zikredilmemektedir. Ancak bağış kampanyasının ilk günlerinde çeşitli isimler altında bağış kampanyaları başlatılmadan önce halkın bireysel olarak bağış yaptığı görülmektedir. Çoğunlukla küçük meblağlarla yapılan bu bağışçıların isimleri aracı olan gazete ve Donanma Cemiyeti Şubeleri tarafından gazeteler aracılığıyla yayınlanmıştır.

Bu bağışçıların çoğunlukla İstanbul ve çevresinde ikamet ettiği tespit edilmiştir. İstanbul dışından yapılan bireysel bağış miktarı yok denecek kadar azdır. Bu durum iki tespit yapılabilmemize imkân sağlamaktadır.

Bağış kampanyasının ilk günlerinde İstanbul merkezli bireysel bağışlar ve bu bağışların gazetelerde yayınlanması, kurumlar ve şehirler tarafından başlatılan bağış kampanyalarının itici ve özendirici gücü teşkil etmiştir.

Bireysel bağışların Osmanlı coğrafyasının geneline yayılmadığı ve düzenli bir gelir elde edilemediğidir. İstanbul dışından yapılan bağışlar belirli bağış kampanyaları dâhilinde yapılan bağışlar ile sınırlı kalmıştır. Dikkat çekici husus Arap halkın yoğun bulunduğu coğrafyadan bireysel bağışların yok denecek kadar az olmasıdır.

Bireysel bağışların çoğunluğu Donanma Cemiyeti şubeleri ve gazeteler aracılığıyla yapılmış ve gazetelerde yayınlanmıştır. Ev hanımları, küçük çocuklar ve okul öğrencilerinin ağırlıklı olduğu küçük meblağlı bireysel bağışların tutarı 40.780 kuruşa ulaşmıştır. Bu bağışların hepsinin ilgili kurum/cemiyet bağış toplamına dâhil

edilmiş olduğundan dönem içinde yapılan toplam bağış değerlendirilmesine dâhil edilmemiştir.⁶⁸⁶

Halkın küçük meblağlı bağışlarının yanında maddi gücü yerinde olanlar tarafından doğrudan uçak alınarak bağış yapıldığı da görülmektedir. Bir uçağın fiyatının 1.000 lira civarı olduğu düşünüldüğünde yapılan bağışın büyüklüğü ve bağışçının maddi gücü daha iyi anlaşılabilir. İlk bireysel uçak bağışı Padişah V. Mehmet Reşat tarafından yapılmıştır. Bu bağışı eski Serasker Rıza Paşa'nın bağışı izlemektedir. Kimliği ve özelliği tespit edilemeyen Prens Celalettin tarafından da bir uçak satın alınarak bağışlanmıştır.

2.3. Diğer Bağış Toplama Yöntemleri İle Elde Edilen Gelirler

Buraya kadar yapılan incelemelerde Tayyare İanesi kapsamında alınacak uçaklar için sağlanması bireysel ve kurumsal olarak yapılan bağışlar incelenmiştir. Bu bağışlar haricince Tayyare İanesine gelir sağlanması amacıyla çeşitli etkinliklerden faydalandığı tespit edilmiştir. Osmanlı toplumunun güncel yaşantısı, eğlence kültürü ve sosyal durumu hakkında da bilgi veren bu yöntemlerin çeşitliliği hayret verici düzeydedir. Müzayedelerden, tiyatro gösterilerine kadar çeşitlenmektedir.

2.3.1. Müzayedeler

Tayyare İanesi kampanyasına gelir sağlanması amacıyla uygulanan yöntemlerden birisi de müzayedelerdir. Halk arasında kendi arzuları ile yapılan müzayedeler, bulunulan ortamın özelliğinden faydalanarak bağış kampanyasına gelir sağlama amacı gütmüştür. Müzayedeye konulan malzemeler de bulunulan ortama uyum sağlayan malzemelerden olmuştur. Müzayedeye konulan malzemeler

---

⁶⁸⁶Tespit edilen küçük meblağlı bağışlar EK-26'de listelenmiştir.

genellikle ucuz eşyalar olmasına rağmen çoğunlukla değerlerinin üzerinde fiyatlara satılmıştır.

Müzayedeye konulan malzemeler, Türk halkının renkliğini yansıtmakta ve çeşitlenmektedir. Bir portakal müzayedeye konulduğu gibi elmas çiçek broşlarda müzayedeye edilmiştir. Bir fincan kahve ve bir tas çorba müzayedeye edilirken, zengin ve ünlü birisinin sürekli oturduğu sedire oturma şansı bile müzayedeye koyularak Tayyare İanesine gelir sağlanmaya çalışılmıştır.

Müzayedelerde ilginç ve halkın Tayyare İanesine gösterdiği ilgiyi ortaya koyan örnekler de mevcuttur. Emekli asker Mahmut Nedim Beyin oğlu Muhiddin Bey, biriktirdiği para ile kendisi için aldığı saati arkadaşları arasında müzayedeye koymuş ve 72 kuruş gelir elde edilmiştir.⁶⁸⁷ Paşabahçe'de Mısır Çarşılı Hacı Mehmet Efendi'nin oğlunun sünnet çocuğu takkesi, müzayedeye konularak 1.700 kuruş gibi yüksek bir gelir elde edilmesini sağlanmıştır.⁶⁸⁸ Kartal'da ikamet eden aşçı Hacı Ohanis Ağa'nın lokantasında pişirdiği ilk işkembe çorbasını Tayyare İanesi menfaatine müzayedeye koyması sonucu 247 kuruş 10 para bağış toplanmıştır.⁶⁸⁹ Fatih civarında Haydar İttihat ve Terakki Kulübünde, Kulüp reisinin hediye ettiği iki Fizan horozunun iki farklı zamanda müzayedeye konulması ile birincide 1.703 kuruş 10 para,⁶⁹⁰ ikincide ise 379 kuruş 20 para gelir sağlanmıştır.⁶⁹¹ Havza'da İttihat ve Terakki Kulübü çayhanesi sahibi Hafız Ahmet yaptığı sedirde oturmak şerefini müzayedeye koymuş ve 2.500 kuruştan fazla gelir sağlanmıştır.⁶⁹²

Bulunulan ortam ve zamandan faydalanan müzayedeler de yapılmıştır. Derne'de İtalyanların son yenilgisini bildiren gazetenin, Siroz'da 40. Alay 2. Tabur efradı arasında yapılan müzayedesini 1.249 kuruş 20 para gelir elde edilmiştir.⁶⁹³ Mal müdürü Ahmet Hilmi Efendi Trablusgarp'de bir zaferi duyuran telgrafı müzayedeye

⁶⁸⁷DM., N o: 29, Temmuz 1328, s.142; **Tanin**, No: 1355, 26 Mayıs 1328, s.4.

⁶⁸⁸DM., N o: 29, Temmuz 1328, s.141; **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4

⁶⁸⁹**Tanin**, No: 1287, 19 Mart 13258, s.5.

⁶⁹⁰DM., No: 27, Mayıs 1328, s.82; **Tanin**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.5.

⁶⁹¹DM., No: 27, Mayıs 1328, s.84. Tanin gazetesinde 397 kuruş 20 para yazılmıştır. **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4.

⁶⁹²**Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

⁶⁹³DM., No: 26, Nisan 1328, s.57; **Tercüman-ı Hakikat**; No: 11146, 1 Nisan 328, s.4; **Tanin**, No:1299, 31 Mart 1328, s.5.

koyarak 150 kuruşa satılmasını sağlamıştır.⁶⁹⁴ İzmit'te 1. Daire-i Belediye seçim sandığı arabadan alınarak belediyeye getirilmesi esnasında belediye müfettişi Mehmet Efendi tarafından müzayedeye konuşmuş ve 1.347 kuruş bağış sağlanmıştır.⁶⁹⁵ 27 Nisan günü Padişahın tahta çıkma törenine katılan askerlere ait fotoğrafların Resne fotoğrafhanesi sahibi Rahmizade Bahaddin Bey tarafından satılması sonucu elde edilen 116 kuruş 20 para Tayyare İanesine verilmiştir.⁶⁹⁶ Daha sonra muhtemelen aynı fotoğraflar, tekrar satışa çıkardığında sadece 60 kuruş gelir elde edilebilmiştir.⁶⁹⁷ Rahmizade Bahaddin Bey'in uygulaması güzel bir örnek teşkil etmektedir. Ortam ve koşullara uygun yapılan müzayedelerin gelir yönünden oldukça verimli olduğunu gösteren güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Portakal en çok müzayede edilen malzeme olmuştur. On bir kez portakal müzayedesini yapıldığı tespit edilmiştir. Bunların içinde iki müzayede dikkat çekicidir. Kadıköy oy sandığının olduğu araba, belediye binasına geldiği zaman 5,5 yaşında bulunan Cevat beye hediye edilen portakal ve elbiselerin müzayedeye konulması sonucu 1.961 kuruş gelir sağlanmıştır.⁶⁹⁸ Diğer bir portakal müzayedesini de Evkaf Tahsildarı Rıza Efendinin tarafından yapılmış ve 1.965 kuruş 15 para gelir elde edilmiştir. Bu iki örnek maddi değeri çok küçük olan malzemelerin, Tayyare İanesi menfaatine değerinin çok üzerinde satılabildiğini göstermektedir. Müzayedeye konulan portakallar 65 kuruştan 1.965 kuruş 15 paraya kadar değişen oranlarda gelir sağlamıştır.

Müzayedelerde çok kullanılan bir diğer ürün ise uçak modelidir. Meddah Sururi Bey, Fındıklı'da Selanik Kıraathanesinde anlattığı hikâyeye sonrasında, İmalat-ı Harbiye Müdüriyet-i Umumiyesi Donanma Şubesi tarafından müzayede usulü satılan

---

⁶⁹⁴Tanin, No:1310, 11 Nisan 1328, s.4.

⁶⁹⁵Tanin, No:1311, 12 Nisan 1328, s.4.

⁶⁹⁶DM., No: 28, Haziran 1328, s.116.

⁶⁹⁷DM., No: 31, Eylül 1328, s.214.

⁶⁹⁸Tanin, No: 1302, 3 Nisan 1328, s.4.

uçak modelinden 620 kuruş gelir sağlamıştır.⁶⁹⁹ Aksaray'da Çakırağa Mahallesi Şubesinde müzayedeye konulan tayyare modeli ise 1.529 kuruş gelir getirmiştir.⁷⁰⁰

Gürün İttihat ve Terakki Kulübünde belde tabibi İhsan Beyin annesi ve eşi tarafından hediye edilip, müzayedeye yöntemiyle satışa konulan, elmas çiçek 2.012 kuruşa satılırken,⁷⁰¹ yine Görün İttihat ve Terakki Kulübünde müzayedeye edilen başka bir elmas çiçek de 2.015 kuruş gelir elde edilmesini sağlamıştır.⁷⁰² Bu iki örnek eğeri yüksek objelerin de müzayedeye konulduğunu göstermektedir.

Heyet-i İslâhiye'nin Yanya'yı ziyareti sırasında onuruna verilen yemekte, anaokulu öğrencileri tarafından Dâhiliye Nazırına hediye edilen işlemeli zırhlı gemi resminin müzayedesinden 3.287 kuruş bağış elde edilmiştir.⁷⁰³

Tespit edilebilen 91 müzayedenin birinde on birinde portakal müzayedesini yapılmış ve 6.463 kuruş 5 para bağış elde edilmiştir.⁷⁰⁴ Yedi fotoğraf müzayedesinden 5.581 kuruşbağış elde edilirken,⁷⁰⁵ altı gazete müzayedesinde 3.301 kuruş 15 para bağış toplanmıştır.⁷⁰⁶ Beş saat müzayedesinden 3.812 kuruş 10 para,⁷⁰⁷ dört kahve müzayedesinden 1.980 kuruş 5 para,⁷⁰⁸ dört kalem ve kalem takımı

⁶⁹⁹**Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5. Gazetenin 14 Nisan 1238 tarihli sayısında ise 602 kuruş gelir elde edildiği yazılıdır. **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.4.

⁷⁰⁰**Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

⁷⁰¹**DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.169.

⁷⁰²**DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

⁷⁰³**DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214; **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

⁷⁰⁴**DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83, 84; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114, 118; **Tanin**, No:1236, 27 Nisan 1328, s.4; **Tanin**, No: 1302, 3 Nisan 1328, s.4; **Tanin**, No: 1301, 2 Nisan 1328, s.5; **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5; **Tanin**, No:1311, 12 Nisan 1328, s.4; **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328.s.5; **Tanin**, No: 1322, 23 Nisan 1328, s.4; **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4; **Tanin**, No: 1345, 16 Mayıs 1328, s.5; **Tercüman-ı Hakikat**; No: 11160, 15 Nisan 1328, s.3.

⁷⁰⁵**DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115, 116, 119; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214; **Tanin**, No: 1287, 19 Mart 1325, s.5; **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4; **Tanin**, No: 1329, 30 Nisan 1328, s. 5; **Tanin**, No: 1345, 16 Mayıs 1328, s.5; **Tanin**, No: 1356, 27 Mayıs 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**; No: 11129, 15 Mar.328, s.3, **Tercüman-ı Hakikat**; No: 11133, 19 Mar.328, s.3.

⁷⁰⁶**DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53, 57; **Tanin**, No:1299, 31 Mart 1328, s.5; **Tanin**, No: 1321, 22 Nisan 1328, s.5; **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**; No: 11146, 1 Nisan 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**; No: 11337, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

⁷⁰⁷**DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175; **Tanin**, No: 1294, 26 Mart 1328, s.4; **Tanin**, No: 1345, 16 Mayıs 1328, s.5; **Tanin**, No: 1355, 26 Mayıs 1328, s.4; **Tanin**, No: 1383, 23 Haziran 1328, s.4.

⁷⁰⁸**DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113, 118; **Tanin**, No: 1323, 24 Nisan 1328, s.5; **Tanin**, No:1328,29 Nisan 1328, s. 4; **Tanin**, No: 1383, 23 Haziran 1328, s.4.

müzayedesinden 1.424 kuruş 15 para bağış sağlanmışır⁷⁰⁹. Çeşitli yazı ve hat yazılarını içeren dört müzayede ise 4.400 kuruş 35 para gelir elde edildiği görülmektedir.⁷¹⁰

Üçer kez yapılan çiçek müzayedesini 658 kuruş 20 para,⁷¹¹ oy sandığı ve oy pusulası müzayedesini 4.600 kuruş 30 para,⁷¹² tayyare modeli müzayedesini 2.588 kuruş 35 para,⁷¹³ sigara müzayedesini 2.119 kuruş 30 para gelir sağlamıştır.⁷¹⁴ İki defa yapılan horoz müzayedesinden 1.452 kuruş 30 para,⁷¹⁵ bal müzayedesinden 1.142 kuruş 20 para,⁷¹⁶ elmas çiçek müzayedesinden 4.027 kuruş,⁷¹⁷ mendil müzayedesinden 3.158 kuruş 10 para,⁷¹⁸ telgraf müzayedesinden ise 547 kuruşgelir elde edilmiştir.⁷¹⁹ İki sürahi takımının müzayedesini ise 971 kuruş 30 para gelir sağlamıştır.⁷²⁰

Birer kez yapıldığı tespit edilen Ankara keçisi müzayedesini 1.905 kuruş,⁷²¹ kuzu müzayedesini 294 kuruş,⁷²² Çanakkale eşrafından Hacı Tevfik Efendi tarafından

⁷⁰⁹DM., No: 26, Nisan 1328, s.53; DM., No: 27, Mayıs 1328, s.81; DM., No: 28, Haziran 1328, s.117, 119; Tanin, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4; Tanin, No: 1305, 6 Nisan 1328, s.4; Tanin, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4; Tercüman-ı Hakikat; No: 11132, 18 Mart 1328, s.3.

⁷¹⁰TİTEA, Kt: 219, G: 1, B: 1-1; DM., No: 27, Mayıs 1328, s.85; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.144, 151; Tanin, No: 1372, 12 Haziran 1328, s.5; Tanin, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4; Tanin, No: 1321, 22 Nisan 1328, s.5; Tanin, No:1322, 23 Nisan 1328, s.4; Tanin, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5.

⁷¹¹Tercüman-ı Hakikat; No: 11140, 26 Mart 1328, s.4; Tanin, No: 1292, 24 Mart 1328, s.5; Tanin, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4; Tanin, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

⁷¹²DM., No: 26, Nisan 1328, s.52; DM., No: 30, Ağustos 1328, s.170; Tercüman-ı Hakikat; No: 11122, 08 Mart 1328, s. 3; Tanin, 1277. 9 Mart 1328, s.40; Tanin, 1280. 12 Mart 1328, s.4; Tanin, No:1311, 12 Nisan 1328, s.4; Tanin, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

⁷¹³Tanin, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5; Tanin, No:1313, 14 Nisan 1328, s.4, 5; Tanin, No:1322, 23 Nisan 1328, s.4.

⁷¹⁴DM., No: 26, Nisan 1328, s.51; DM., No: 27, Mayıs 1328, s.85; DM., No: 30, Ağustos 1328, s.177; Tanin, No: 1412, 23 Temmuz 1328, s.5; Tercüman-ı Hakikat; No: 11121, 7 Mart 1328, s.3; Tanin, No: 1340, 11 Mayıs 1328, s.5.

⁷¹⁵DM., No: 27, Mayıs 1328, s.82, 84; Tanin, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.5; Tanin, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4.

⁷¹⁶DM., No: 27, Mayıs 1328, s.90; Tanin, No:1283, 15 Mart 1328, s.5.

⁷¹⁷DM., No: 30, Ağustos 1328, s.169, 173.

⁷¹⁸DM., No: 28, Haziran 1328, s.114; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.144; Tanin, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4; Tanin, No: 1358, 29 Mayıs 1328, s.5.

⁷¹⁹DM., No: 29, Temmuz 1328, s.142; Tanin, No:1310, 11 Nisan 1328, s.4; Tanin, No: 1356, 27 Mayıs 1328, s.4.

⁷²⁰DM., No: 26, Nisan 1328, s.55; Tanin, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4; Tanin, No: 1292, 24 Mart 1328, s.5; Tanin, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

⁷²¹Tanin, No: 1298, 30 Mart 1328, s.4.

⁷²²DM., No: 33.Teşrin-i Sani 1328, s.287.

Velime Cemiyetinde müzayede edilen limon ise 387 kuruş 10 paraya alıcı bulmuştur.⁷²³ Siroz'da Cülus-u Hümayun töreni sırasında toplanan asker arasında müzayede yöntemi ile satılan iki maytap 1.523 kuruş gelir elde edilmesine imkân sağlamıştır.⁷²⁴ Ahmet Hilmi Efendi tarafından Tayyare İlanesi yararına müzayedeye koyduğu muz 870 kuruşasatılırken,⁷²⁵ Mercan İdadisi 1. Şube öğrencilerinden Sadi Efendi tarafından yapılan kara kalem uçak resminin müzayedesini 216 kuruşa kadar çıkmıştır.⁷²⁶

Kapan-ı Dakik civarında Elvanzade Mahallesinde Halit Ağa'nın kahvehanesinde Trablus'dan gelen ve müzayede edilen bir saz sepeti 410 kuruşa,⁷²⁷ Havza'da İttihat ve Terakki Kulübü çayhanesi sahibi Hafız Ahmet'in yaptığı sedirde oturmak hakkı 2.500 kûsur kuruşa ve Gelibolu İttihad ve Terakki Kulübünde düzenlenen eğlencede müzayede edilen bir tabak şekerleme 1.049 kuruş 10 paraya alıcı bulmuştur.⁷²⁸

Paşabahçe'de Mısır Çarşılı Hacı Mehmet Efendi'nin oğlunun sünnet çocuğu takkesinden 1.700 kuruş,⁷²⁹ Çarşı-yı Kebir Haffaflar Caddesinde Asar-ı Nefise modelcisi Ressam Aziz Efendi'nin yapmış olduğu bir tablo ise 224 kuruşa satılmıştır.⁷³⁰

Terlik müzayedesinden 157 kuruş 20 para,⁷³¹ yastık müzayedesinden 185 kuruş,⁷³² Dersaadet İdadi-i Askeriyesi Lisan-ı Osmanî öğretmeni Yüzbaşı Ferit Bey tarafından hediye edilip müzayede edilen gümüş zarf açacağından 180 kuruş bağış sağlanmıştır.⁷³³

⁷²³ **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.

⁷²⁴ **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117; **Tanin**, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4.

⁷²⁵ **Tanin**, No:1310, 11 Nisan 1328, s.4.

⁷²⁶ **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81; **Tercüman-ı Hakikat**; No: 11149, 4 Nisan 1328, s.3; **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4; **Tanin**, No: 1302, 3 Nisan 1328, s.4.

⁷²⁸ **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116; **Tanin**, No: 1339, 9 Mayıs 1328, s.5.

⁷²⁹ **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141; **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4.

⁷³⁰ **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s. 90.

⁷³¹ **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55; **Tercüman-ı Hakikat**; No: 11140, 26 Mart1328, s.4.Tanin gazetesinde 150 kuruş 20 para yazılmıştır. **Tanin**, No:1283, 15 Mart 1328, s.5.

⁷³² **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113; **Tanin**, No:1328,29 Nisan 1328, s. 4.

⁷³³ **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57; **Tercüman-ı Hakikat**; No: 11149, 4 Nisan 1328, s.3; **Tanin**, No: 1302, 3 Nisan 1328, s.4.

Mihalıcık Osmanlı İttihad ve Terakki Kulübünde müzayede edilen baston 210 kuruş,⁷³⁴ Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti Davutpaşa Kulübünde müzayedeye konulan Cülus-u Hümayun törenine ait 10 kuruş değerindeki giriş bileti 260 kuruş,⁷³⁵ Nizamiye 25. Alay 3. Tabur komutan vekili Ali Berri Bey yardımıyla 26. Alay 2. Tabur 2. Bölük Mülazım Evvel İzzet Efendinin müzayedeye koyduğu halı 1.584 kuruşbağış toplamıştır.⁷³⁶

Valihacızade Mahmut Hilmi Efendi tarafından müzayedeye konulan gaz ocağı 577 kuruş⁷³⁷, Cidde Reji Müdürü Nuri Bey'in çifte av tüfeği 3.908 kuruş,⁷³⁸ Makriköy Anas Rüştüye Mektebi 5. Şube öğrencisi bir kız çocuğu tarafın Tayyare İnesi menfaatine müzayedeye konulan resim defteri ise 168 kuruş 10 paraya alıcı bulmuştur.⁷³⁹

Satılan eşyanın belirtilmediği üç ayrı müzayedede ise 3.461 kuruş 25 para gelir elde edilmiştir.⁷⁴⁰

Müzayede yöntemiyle elde edilen en düşük gelir 31 kuruş 30 paradır. Kadıköy Mektebi 2. Sınıf öğrencilerinden 57 numaralı Cevdet Efendinin müzayede koyduğu yazı takımında elde edilmiştir.⁷⁴¹ En yüksek müzayede geliri ise; 3.908 kuruş ile Cidde Reji Müdürü Nuri Bey'in çifte av tüfeğinin Cidde ahalisi arasında müzayedesinden elde edildi.⁷⁴² Yapılan müzayedeler ile elde edilen toplam bağış 69.742 kuruş 35 paradır.

Müzayedeleri dönemsel olarak incelediğimizde haziran sonuna kadar ilk üç aylık dönemde 79 müzayedede 60.272 kuruş 5 para, ikinci üç aylık temmuz-ağustos-

⁷³⁴DM., No: 28, Haziran 1328, s.116; Tanin, No: 1339, 9 Mayıs 1328, s.5.

⁷³⁵DM., No: 28, Haziran 1328, s.113; Tanin, No: 1319, 20 Nisan 1328, s.4; Tanin, No:1328,29 Nisan 1328, s. 4

⁷³⁶DM., No: 27, Mayıs 1328, s.83; Tanin, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

⁷³⁷DM., No: 28, Haziran 1328, s.117; Tanin, No: 1344, 15 Mayıs 1328, s.4.

⁷³⁸DM., No: 31, Eylül 1328, s.214; Tanin, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

⁷³⁹Tanin, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

⁷⁴⁰DM., No: 28, Haziran 1328, s.116; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.146; Tanin, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5; Tanin, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4; Tanin, No: 1339, 9 Mayıs 1328, s.5; Tanin, No: 1361, 1 Haziran 1328, s.4; Tanin, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

⁷⁴¹DM., No: 28, Haziran 1328, s.117; Tanin, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4.

⁷⁴²DM., No: 31, Eylül 1328, s.214; Tanin, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

eylül döneminde 8 müzayedede 4.433 kuruş 30 para, Ekim ayında da üç müzayedede 5.037 kuruş bağış toplanmıştır.

Her yaş ve sosyal sınıftan Osmanlı vatandaşlarının Tayyare İanesi menfaatine müzayede düzenlediği görülmektedir. Bu müzayedeler Tayyare İanesinin başlatılmasını takip eden ikinci üç aylık dönemde büyük bir düşüş meydana gelmiş ve üçüncü üç aylık dönemin başında Ekim ayında yapılan üç müzayede ile sonlanmıştır. Müzayede yöntemi ile bağış sağlama girişimlerinde ilgi kaybı çok hızlı meydana gelmiştir.

2.3.2. Tiyatro, Müsabaka ve Müsamereleler

Tayyare İanesi kampanyasına gelir saplanması amacıyla gerçekleştirilen faaliyetler içinde tiyatro gösterileri, müsabakalar ve müsamereleler de bulunmaktadır. Bu tür gelir toplama faaliyetlerinin çoğunlukla Donanma Cemiyeti şubeleri, resmi makamlar ve görevliler tarafından düzenlendiği görülmektedir. Bu tür faaliyetlerin bütün gelirleri Tayyare İanesi yararına bağışlandığı gibi faaliyet sonunda bağış toplama yöntemi de uygulanmıştır.

Tayyare İanesi menfaatine yapıldığı tespit edilen ilk tiyatro faaliyeti 27 Nisan 1912 (14 Nisan 1328) tarihinde Kütahya'da yapılmıştır. Kütahya'da konuşlu askeri birliklerin himayesi altında icra edilen tiyatro gösterisinin bütün hâsılatı olan 6.823 kuruş, Tavşanlı Redif Taburunda görevli Yüzbaşı Hurşit Efendi aracılığıyla Donanma Cemiyetine gönderilmiştir.⁷⁴³

4 Mayıs 1912 (21 Nisan 1328)'de Eskişehir İttihad ve Terakki Kulübü tarafından düzenlenen tiyatro gösterisi yapılmış ve bir mendil de müzayede ile satılmıştır. Bu faaliyetten 9.145 kuruş 20 para gelir sağlanmıştır.⁷⁴⁴ 22 Mayıs 1912 (9 Mayıs 1328)'de, Çağlayan Köşkünde Padişah'ın huzurunda, Mühendishane-i Berri Hümayun öğrencilerinin hazırladığı piyes sonrasında izleyicilerden 1.101 kuruş 30

⁷⁴³TİTEA, Kt: 207, G: 5, B: 5-3; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83; **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

⁷⁴⁴**DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114; **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

para bağış toplanmıştır. Osmanlı Şark Dram Kumpanyası sahibi Agobyan Efendi'nin Tarsus'ta yaptığı tiyatro gösterisi sonrasında izleyicilerden toplanan 951 kuruş 10 para bağış İkdam gazetesi vasıtasıyla Donanma Cemiyeti'ne gönderilmiştir.⁷⁴⁵

Tayyare İnesi yararına düzenlenen konserlerden ilki, 20 Mayıs 1912 (7 Mayıs 1328)'de Tepebaşı Tiyatrosunda icra edilmiştir. Konserde elde edilen 2.288 kuruş hâsılat Donanma Cemiyeti Beyoğlu Şubesi veznesine teldim edilmiştir.⁷⁴⁶ Aynı gün İsketeyn Palas'ta verilen konserden elde edilen 9.894 kuruş 20 para hâsılat Tayyare İnesine bağışlanmıştır.⁷⁴⁷ Tanin gazetesi 28 Mayıs 1912 (15 Mayıs 1328) tarihli nüshasında yine İsketeyn Palas'ta verilen iki ayrı konserde 620 kuruş ve 216 kuruş bağış toplandığını duyurmaktadır.⁷⁴⁸

İnegöl İttihad ve Terakki Kulübünün 10 Haziran 1912 (28 Mayıs 1328)'de düzenlediği konserde 2.700 kuruş,⁷⁴⁹ Mustafapaşa Mevki Komutanı Miralay İsmail Hakkı Bey'in himayesinde, kaza kaymakamı Celal Bey'in başkanlığında, 13 Nisan 1912 (31 Mart 1328)'de verilen konserde 2.204 kuruş bağış elde edilmiştir. Konserlerden elde edilen bağışların cazibesine kapılan Donanma Cemiyeti Beyoğlu Şubesinin 15 Temmuz 1912 (2 Temmuz 1912) tarihinde düzenlediği konserden ise sadece 80 kuruş gelir sağlanmıştır.⁷⁵⁰ Bu tarihten sonra Tayyare İnesi yararına düzenlenen konser tespit edilmemiştir.

Tayyare İnesi menfaatine iki konferans düzenlendiği tespit edilmiştir. 10 Nisan 1912 (28 Mart 1328) tarihinde Çamlıca İttihad ve Terakki Kulübünde düzenlenen ve Seyyah-ı Şehir Abdülreşid Efendi tarafından verilen konferans sonrasında 1.000 kuruş bağış toplanmıştır.⁷⁵¹ 20 Nisan 1912 (7 Nisan 1328)'de

---

⁷⁴⁵DM., No: 29, Temmuz 1328, s.143; Tanin, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4.

⁷⁴⁶Tanin, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4.

⁷⁴⁷Aynı yer.

⁷⁴⁸Tanin, No: 1344, 15 Mayıs 1328, s.4.

⁷⁴⁹Tanin, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4.

⁷⁵⁰Tanin, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

⁷⁵¹Tanin, No: 1296, 28 Mart 1328, s.4; Tercüman-ı Hakikat, No: 11142, 28 Mar 1328, s.4.

Selanik Mahvil-i Askeriye'sinde verilen konferansta toplanan 8.202 kuruş 10 para ise “Ordu Tayyaresi” namına bağışlanmıştır.⁷⁵²

Yarışlar bir başka kaynak olarak kullanılmaya çalışılmıştır. 2 Ekim 1912 (19 Eylül 1328) tarihinde Beykoz'da İbrahim Paşa Korusu sahilinde yapılan kayık yarışından elde edilen 2.607 kuruş 20 para hâsılat Donanma Cemiyeti Sultanahmet Şubesi tarafından cemiyet veznesine yatırılmıştır. Tanin gazetesi aynı tarihli nüshasında Sultanahmet Meydanı'nda düzen bir başka müsabakadan elde edilen 1.822 kuruş 20 para değerindeki gelirin yine Donanma Cemiyeti Sultanahmet Şubesi tarafından cemiyet veznesine yatırıldığını duyurmuştur.⁷⁵³

Çeşitli gösteriler aracılığıyla bağış sağlanmasına da çalışılmıştır. 2 Temmuz 1912 (19 Haziran 1328)'de Karamürsel'de icra edilen pehlivan müsamesinin hâsılatı ile portakal ve levha müzayedesinden toplam 3.758 kuruş gelir sağlanmıştır.⁷⁵⁴

4 Haziran 1912 (22 Mayıs 1328)'de Kuşdili Çayırında deve gösterisi sırasında, Doktor Kolağası İsmail Hakkı Bey'in girişimleri sonucu Kadıköy Donanma Cemiyeti nezareti altında Kuşdili Çayırında yerleştirilen on adet iane sandığından 944 kuruş bağış elde edilmiştir.⁷⁵⁵ Edirne Mektep-i İdadisi jimnastik öğretmeni ve öğrencileri tarafından Sarayıç'i'nde 14 Mayıs 1912 (1 Mayıs 1328)'de yapılan jimnastik gösterisi ise 2.022 kuruş 25 para gelir sağlamıştır.⁷⁵⁶

Yukarıda bahsettiğimiz tiyatro gösterileri, müsabakalar ve müsamereler haricinde çeşitli toplantılarda söylenen nutuk ve şiirlerle dinleyicilerin milli duygularını kabartarak bağış toplanmaya çalışılmıştır. Manastır Dar'ül-Muallimin öğrencileri tarafından 31 Mart 1912 (18 Mart 1328) tarihinde kutlanan ağaç bayramında, öğrencilerden Rahmi Efendi bir konuşma yaparak 466 kuruş 20 para

⁷⁵²DM., No: 27, Mayıs 1328, s.82. Tanin gazetesinde 808 Kuruş 10 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.5.

⁷⁵³**Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

⁷⁵⁴DM., No: 30, Ağustos 1328, s.171; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11261, 27 Temmuz 1328, s.3; **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

⁷⁵⁵DM., No: 29, Temmuz 1328, s.146; **Tanin**, No: 1359, 31 Mayıs 1328, s.4.

⁷⁵⁶DM., No:29, Temmuz 1328, s.140.

bağış verilmesini sağlamıştır.⁷⁵⁷ İttihad ve Terakki üyelerinden Şami Beyin kızı altı yaşındaki Yaşar Hanım, okuduğu Girit şiiri ile Tayyare İnesine katkı sağlamaya çalışmıştır. Küçük Yaşar Hanım şiirini 27 Nisan 1912 (14 Nisan 1328)'de Aksaray ve Sultanahmet İttihad ve Terakki Kulüplerinde söylemiş ve 1.176 kuruş bağış toplanmasını vesile olmuştur.⁷⁵⁸

Bütün bu faaliyetlere ilave olarak Sultanahmet Donanma Sergisi'nin 8 Temmuz 1912 (25 Haziran 1328) günü hâsılatı olan 490 kuruş da Tayyare İnesine bağışlanmıştır.⁷⁵⁹

Tüm bu yirmi iki faaliyet neticesinde elde edilen gelir 58.331 kuruş 15 paradır. 17 faaliyet Tayyare İnesinin başlatılmasını takip eden ilk üç ay içinde yani Haziran 1912 ayı sonuna kadar gerçekleştirilmiş ve bu dönemde 49,573 kuruş 15 para gelir sağlanmıştır. Diğer beş faaliyet ise Temmuz-Ekim 1912 dönemine aittir ve 8.758 kuruş gelir sağlayabilmiştir. Diğer tüm gelir toplama çalışmalarının bir benzeri olarak ilk üç aylık dönem sonunda Tayyare İnesine olan ilgi büyük oranda kaybedilmiştir.

2.3.3. Tayyare Piyangosu

Tayyare İnesine gelir sağlamak için başvuru yöntemlerinden bir diğeri Tayyare Piyangosu uygulamasıdır. İlk piyango hâsılatı duyurusu 11 Temmuz 1912 (28 Haziran 1328) tarihinde tespit edilmiştir. Yapılan arşiv ve gazete taramalarında tespit edilebilen Tayyare Piyangosu hâsılat miktarları aşağıda verilmiştir.

Keşide Tarihi	Elde Edilen Gelir
11 Temmuz 1912 (28 Haziran 1328)	265 kuruş ⁷⁶⁰
13 Temmuz 1912 (30 Haziran 1328)	250 kuruş ⁷⁶¹
15 Temmuz 1912 (02 Temmuz 1328)	85 kuruş ⁷⁶²

⁷⁵⁷DM., No: 26, Nisan 1328, s.55; Tercüman-ı Hakikat, No: 11133, 19 Mart 1328, s.3; Tanin, No: 1287, 19 Mart 1328, s.5.

⁷⁵⁸Tanin, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

⁷⁵⁹DM., No: 30, Ağustos 1328, s.172; Tanin, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4.

⁷⁶⁰DM., No: 30, Ağustos 1328, s.173; Tanin, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4.

⁷⁶¹DM., No: 30, Ağustos 1328, s.173; Tanin, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4.

⁷⁶²DM., No: 30, Ağustos 1328, s.173.

18 Temmuz 1912 (05 Temmuz 1328)	35 kuruş ⁷⁶³
22 Temmuz 1912 (09 Temmuz 1328)	45 kuruş ⁷⁶⁴
22 Temmuz 1912 (09 Temmuz 1328)	95 kuruş ⁷⁶⁵
25 Temmuz 1912 (12 Temmuz 1328)	20 kuruş ⁷⁶⁶
27 Temmuz 1912 (14 Temmuz 1328)	15 kuruş ⁷⁶⁷
12 Ağustos 1912 (30 Temmuz 1328)	30 kuruş ⁷⁶⁸
24 Ağustos 1912 (11 Ağustos 1328)	20 kuruş ⁷⁶⁹
31 Ağustos 1912 (18 Ağustos 1328)	40 kuruş ⁷⁷⁰
03 Eylül 1912 (21 Ağustos 1328)	50 kuruş ⁷⁷¹
09 Eylül 1912 (27 Ağustos 1328)	30 kuruş ⁷⁷²
23 Eylül 1912 (10 Eylül 1328)	15 kuruş ⁷⁷³
07 Ekim 1912 (24 Eylül 1328)	10 kuruş ⁷⁷⁴
21 Aralık 1912 (08 Kanun-i Evvel 1328)	75 kuruş ⁷⁷⁵

İlk piyango çekilişinin geliri dikkate alındığında, ilginin ümit verici olacağı söylenebilir. Ancak devam eden piyango çekilişlerinde gelirin sürekli düştüğü görülmektedir. Hatta piyango çekiliş sürelerinin uzatılması bile geliri ve ilgiyi çoğaltmaya yeterli olmadığı tespit edilmektedir.

Tayyare Piyangosu, Donanma ve Tersane Piyangolarına duyulan güvensizlikten etkilenmiş ve tertip edildiği dönemin Balkan Savaşı'nın en yoğun günlerine rast gelmesinden olumsuz etkilenmiş olabilir.

2.3.4. Yürek Gazetesi Satışı

Yürek gazetesi Osmanlı basın yayın hayatı içinde haftalık yayınlanan bir gazetedir. Tanin gazetesi; *“İttihad-ı Osmanî-i Arnavud ve Maarif Mahfilinde*

⁷⁶³DM., No: 30, Ağustos 1328, s.175.

⁷⁶⁴DM., No: 30, Ağustos 1328, s.175.

⁷⁶⁵DM., No: 30, Ağustos 1328, s.175.

⁷⁶⁶DM., No: 30, Ağustos 1328, s.176.

⁷⁶⁷DM., No: 30, Ağustos 1328, s.176; **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5.

⁷⁶⁸DM., No: 31, Eylül 1328, s.211.

⁷⁶⁹DM., No: 31, Eylül 1328, s.212.

⁷⁷⁰DM., No: 31, Eylül 1328, s.212.

⁷⁷¹DM., No: 31, Eylül 1328, s.213.

⁷⁷²DM., No: 31, Eylül 1328, s.214.

⁷⁷³DM., No: 31, Eylül 1328, s.215.

⁷⁷⁴DM., No: 31, Eylül 1328, s.229.

⁷⁷⁵DM., No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.300.

Müevvic-i Efkâr Olmak Üzere İntişar Eden” kelimeleriyle Yürek gazetesinin tanıtılmaktadır.⁷⁷⁶

Yürek gazetesinin net geliri Tayyare İanesine verilmek üzere özel sayı çıkartacağı 29 Mart 1912 (16 Mart 1328) tarihli dönem gazetelerinde yer almıştır. Yürek gazetesinin günlük gazetelerde yayımlanan duyurusunda;

“Hâsılatı Tayyare Filosu Menfaatine; Osmanlı tayyare filosu için ianatta bulunmak üzere muhterem ahalimizde görülen his-i mürüvvet-i hamiyetşiarî cidden şayeste-i takdir ve tebcildir. Bir millet bu gibi ulvî hislerle yaşamaya olan istidadını ibraz eder. Bir millet esbab-ı za’afını bilerek ona çaresiz varlığını ispat eder. Osmanlı milletinde, mayası hûn-u hamiyetle yoğrulmuş olan bu millet-i mu’azzamada, bu gibi hissiyat-ı mübeccele karşı perverde olunan meclubiyet-i fitrîye-i milel-i sa’ireye gıpta-i bahş olacak derecededir.

Bu hakikati bildiğimizden, anladığımızdandır ki ‘Yürek’i bütün hâsılat-ı safiyesini tayyaremiz menfaatine olmak üzere önümüzdeki Çarşamba günü bir nüsha-i fevkalade halinde hamiyetli vatandaşlarımıza arz edeceğiz. Nüsha-i mezkûre; Erkan-ı Harbiye Kaymakamlarından Süreyya Bey Efendi, Ayan-ı Kiramdan Manastırlı Hoca İsmail Hakkı Efendi Hazretleri, Şeyh’ül Muharririn Ahmet Mithat Efendi hazretleri, Tanin Ser-muharriri Hüseyin Cahit Beyefendi, Sabah ser-muharriri D.K. Beyefendi, Muharririn-i muktedire-i Osmaniyeden Ahmet Bey Ağayef ile zevat-ı sairenin makalat-ı bir güzide ve müfidelerini mütala’a ve mütala’alarını cidden müstefid edecek olan bu risalenin hediyesi de ‘2’ kuruştur ki matbaasından istifadeden başka ‘Tayyaremize’ sitayiş ve rağbet nisbetinde büyük bir menfaati olacaktır.

Bütün hamiyetli bey ve hanımların işbu emr-ü hayra kemal-i hevesle istikbal edeceklerine emin olan ‘Yürek’ delalet-i hüdapesandanesiyle iftihar eder.”⁷⁷⁷ cümleleriyle amacını anlatmıştır.

Bu duyurunun ardından özellikle Tanin gazetesine, memnuniyet ve katılımlarını bildiren birçok okuyucu mektupları gelmeye başlamıştır. Mektupların ortak değindikleri nokta; halkın bağış denildiğinde büyük meblağda bağış yapması gerektiği düşüncesinde olduğu, küçük bağış yapmaktan çekindikleri ve Yürek gazetesinin bu girişimi ile maddi durumu elverişli olmayanlara da küçük de olsa bağış yapma imkânı verildiği yönündedir. Tüm mektuplarda bu küçük bağışların

⁷⁷⁶Tanin, No: 1284, 16 Mart 1328, s.5.

⁷⁷⁷Tercüman-ı Hakikat, No: 11130, 16 Mart 1328, s.3; Tanin, No: 1284, 16 Mart 1328, s.5.

birikerek büyük bir meblağa ulaşması ümidi belirtilmiştir. Tanin gazetesine mektup gönderenlerin ekseriyeti kadındır ve zarf içinde gönderdikleri paralar ile kendilerine de birer Yürek gazetesi gönderilmesini talep etmişlerdir. Bu kapsamda Tanin gazetesi 30 Mart 1912 (17 Mart 1328) tarihli nüshasında kendisine gönderilen üç mektup yayınlamıştır. İlk mektupta on kişinin imzası ve 100 kuruş para, ikinci mektupta ise on iki isim ve 225 kuruş para bulunmaktadır. Çırçır'da Hacı Hasan Mahallesinde 8 numaralı evde ikamet eden Safiye Hanım tarafından yazılan mektup en ilgi çekici olanıdır. Safiye hanım mektubunda;

“Yürek gazetesine. Hâsılatı tayyare menfaatine olmak üzere bir nüsha-i fevk-alade çıkaracağınızı okudum. Aynı zamanda bu günkü gazetelerde birçok hanımların ianat-ı nakdiyede bulduklarını gördüm. Bina-aleyh 120 kuruştan ibaret olan aramil maaşımdan aybaşından beri cebinde kalan 40 kuruşun yarısını yani 20 kuruşu bu emr-u hayra tahsise ma'el memnuiyetle karar verdim. Bu parayı da ‘Tanin’ vasıtasıyla teslim ediyorum. Çıkacak gazeteden bana da bir tanecik gönderiniz. Bizim gibi yüreği zengin kendileri fakir olan kadınların ianesiyle alınacak tayyareyi hazret-i Allah elbette büyük muvaffakiyetlere nail eder.”⁷⁷⁸ dileğinde bulunmaktadır.

Tanin gazetesine takip eden günlerde Yürek gazetesi talep eden para gönderen 23 kişilik bir liste muhteviyatında 150 kuruş⁷⁷⁹ ve 19 kişinin isim listesi muhteviyatında 97 kuruş⁷⁸⁰ bağış içeren listeleri de yayınlamıştır.

Tanin gazetesi 1 Nisan 1912 (19 Mart 1328) tarihli sayısında Yürek gazetesinin özel sayısının duyurusunu tekrarlayarak, on iki sayfadan oluşacak gazetenin gayet mükemmel kâğıda basılacağını duyurmuştur. Gazete haberini; *“Bütün Osmanlıların birer tane almalarını hamiyet-i vataniyelerinden bekleriz.”⁷⁸¹* sözleriyle bitirmektedir.

Donanma Cemiyeti'nin de bu faaliyetten uzak kalmadığı görülmektedir. Yine Tanin gazetesinde yayımlanan ve Donanama Cemiyeti'ne ait olduğu anlaşılan duyuruda; satın alınan Yürek gazetelerinin okunduktan sonra Fatih, Beyazıt,

⁷⁷⁸Tanin, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

⁷⁷⁹Tanin, No: 1289, 21 Mart 1328, s.4.

⁷⁸⁰Tanin, No: 1292, 24 Mart 1328, s.5.

⁷⁸¹Tanin, No: 1287, 19 Mart 1328, s.5.

Ayasofya, Eminönü, Karaköy, Üsküdar, Kadıköy’de merkezi yerlere konulacak ve cemiyetin mührüyle mühürlenmiş kutulara atılması istenmiştir.⁷⁸² Donanma Cemiyeti, Yürek gazetesi satışının çok büyük ilgi göreceğini, basılı gazetelerin bitmesi durumunda kutulardaki gazeteleri tekrar satışa sunmayı planlamış olmalıdır.

Yürek gazetesinin özel sayısı 3 Nisan 1912 (21 Mart 1328) Çarşamba günü yayımlanmıştır. Gazete içeriğinde; Pertev Bey tarafından “*Askerlikte Tayyare*”, İsmail Hakkı Bey tarafından “*Kur’an-ı Kerim Harfiyen Tercüme Olunmak Kabil Olur Mu?*” Ahmet Mithat Bey tarafından “*Jul Vern Bir Romancı Ama....*”, Hüseyin Cahit Bey tarafından “*Havai ve Bahri Donanma Vergisi*” makaleleri yer aldı. Sabah gazetesi başyazarı D.K. tarafından “*Hatıra Defterimden Müstahhirc*”, Ahmet Ağayef tarafından ise halkı Tayyare İanesine katılmaya çağıran “*Tayyare İçin*” başlıklı makaleler yazılmıştır. “*İnkılab ve İkinci Devre-i İttihadiyesi*” başlıklı son makalenin altında Ahmet Kemal Bey’in adı bulunmaktadır.⁷⁸³ Gazetenin ilanlarında yer almasına rağmen Kurmay Yarbay Süreyya Bey makale yazmamış olması gazetenin girişiminin Harbiye Nezareti tarafından desteklenmemiş olmasından kaynaklanabilir.

Gazetenin satışından elde edilen gelirler yine Tanin gazetesi yayımlandı. Tanin’de yer alan haberlere göre;

Gazete Satın Alan Kurum	Gelir
Köprülü Donanma Şubesi	200 kuruş 10 para ⁷⁸⁴
Geğbuze Donanma Şubesi	188 kuruş ⁷⁸⁵
Nur-u Osmaniye Kulübü	318 kuruş ⁷⁸⁶
İttihad ve Terakki Cemiyeti Beylerbeyi Kulübü	104 kuruş ⁷⁸⁷
İttihad ve Terakki Cemiyeti Dersaadet Kulübü	490 kuruş ⁷⁸⁸
İttihad ve Terakki Cemiyeti Sultanahmet Kulübü	482 kuruş ⁷⁸⁹

⁷⁸²Tanin, No: 1289, 21 Mart 1328, s.4.

⁷⁸³Yürek, No: 15, 21 Mart 1328, s.1-10.

⁷⁸⁴100 adet Yürek Gazetesi bedeli olarak 4 Mayıs 1912 (21 Nisan 1328)’de gönderilmiştir. DM., No: 28, Haziran 1328, s.114; Tanin, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

⁷⁸⁵24 Haziran 1912 (11 Haziran 1328)’de gönderilmiştir. Tanin, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5.

⁷⁸⁶Aynı yer.

⁷⁸⁷52 adet Yürek Gazetesi bedeli olarak 19 Haziran 1912 (6 Haziran 1328)’de gönderilmiştir. Tanin, No: 1366, 6 Haziran 1328, s.5.

⁷⁸⁸25 Haziran 1912 (12 Haziran 1328)’de gönderilmiştir. Tanin, No: 1372, 12 Haziran 1328, s.5.

⁷⁸⁹27 Haziran 1912 (14 Haziran 1328)’de gönderilmiştir. Tanin, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4.

Edirne Donanma Şubesi	1.000 kuruş ⁷⁹⁰
-----------------------	----------------------------

Toplamda 2.782 kuruş 10 para hâsılat elde edildiğini duyurulmuştur. Önceden Tanin gazetesine gönderildiği duyurulan 572 kuruş da ilave edildiğinde toplam hâsılat 3.354 kuruş 10 paraya ulaşmaktadır. Elde edilen bu gelir gazete satışından elde edilen gelir olup masraflar çıkarıldıktan sonra kalan net hâsılatı tespit etmek mümkün olmamıştır.

Elde edilen kazanç dikkate alındığında büyük bir beklenti ile yayımlanan özel sayımında fazla ilgi görmediği ve İstanbul çevresi ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Yürek gazetesinin bu iyi niyetli girişimi Tayyare İnesine katkı sağlamak kadar kendisini ve fikirlerini tanıtmaya amacını güttüğü de söylenebilir.

2.3.5. Kitap Telif Hakları ve Satışları

Donanma İnesine katkı sağlamak amacıyla kitap satışı uygulanan yöntemlerden birisidir. Tercüman-ı Hakikat gazetesinin haberine göre Trablusgarp Mebusu Mahmut Naci ve Trablusgarp Fırkasında görevli Piyade Binbaşlarından Mehmet Nuri Efendiler tarafından yazılan “*Trablusgarp*” isimli kitap Donanma Cemiyeti tarafından basılmış ve cemiyet merkezi ile kitapçılarda satışa sunulmuştur. Haberde 10 kuruşa satılacak kitabın gelirinin Donanma İnesi menfaatine kullanılacağı belirtilmektedir.⁷⁹¹

Tayyare İnesine katkı sağlamak amacıyla benzer uygulama yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda Âlem-i İslam’da Tayyarecilik kitabının satış gelirlerinin Tayyare İnesine bağışlandığı tespit edilmiştir.

Âlem-i İslam’da Tayyarecilik kitabı, Şubat 1913 (Şubat 1328) tarihinde Bahriye Matbaası’nda basılmıştır. Yazarı Mısır Meclis-i Vükela Baş Kâtibi Üstad Ahmet Zeki Paşa ve tercümanı Beyoğlu Mutasarrıflığı Tercümanı Fuat Beydir. Kitabın önsözünde;

⁷⁹⁰8 Temmuz 1912 (25 Haziran 1328)’de gönderilmiştir. **Tanin**, No: 1385, 25 Haziran 1328, s.4.

⁷⁹¹**Tercüman-ı Hakikat**, No: 11258, 24 Temmuz 1328, s.3.

*“Memalik-i Osmaniyenin her tarafında donanmaya gösterilen faaliyetler inhimal-i milli şayan-ı takdir olmakla beraber bu faaliyetin his olunur bir surette tayyare filosu hakkında da bütün feyz ile tezahür eylemesi lazımdır.”*⁷⁹²

sözleriyle Donanma İanesine gösterilen hassasiyetin Tayyare İanesine de gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Önsözün devamında kitabın yazarının kitabının Türkçeye tercümesinin yapılmasını çok büyük bir memnuniyetle kabul ettiği ve Donanma Cemiyeti kasasına 10 Fransız altını bağışladığı yazmaktadır.⁷⁹³

Âlem-i İslam’da Tayyarecilik kitabı üç bölümden oluşmaktadır. Kitabın birinci bölümünde Kahire’de Muvyar Abidesi’nin açılış töreninde söylenen nutuk yer almaktadır. Anıt, İslam tarihinde ilk uçan insan olarak bilinen İbn-i Firnas adına dikilmiştir.⁷⁹⁴

İkinci bölüm; 1 Mayıs 1911 tarihinde Kahire’de Mısır Meclis-i Vükela Baş Kâtibi Üstad Ahmet Zeki Paşa tarafından kaleme alınan “*Âlem-i İslamda Tayyarecilik*” bölümüdür. Bu bölümde Mısır, Yunan ve Arap efsanelerindeki uçan insanlardan, El-Cevheri ile İbn-i Firnas’ın uçuş tecrübelerinden ve en son olarak da 1159 yılında Bizans Kralı Manuel Komnen’in Selçuk Sultanı Kılıç Arslan’ı İstanbul’da ağırladığı sırada bir Türk’ün uçuş denemesi anlatılmaktadır.⁷⁹⁵

Kitabın üçüncü bölümü; Mekteb-i Harbiye Müdüriyeti Muavinliği Refakat Zabiti Mülazım-ı Evvel U. Feyzi ve Prusya Ordusunda eğitim görmekte olan Piyade Yüzbaşı Hayrullah Siyami’nin önsözü ile başlamaktadır. Önsözde Prusya Ordusu’nun subay ve öğretmenlerinden Etlar Maknitü(?)’nun uçaklar hakkında bilgi veren eserinin tercümesinin yapıldığı belirtilmiştir. Çeviriyi yapanlar ön sözde;

“Turgudlarımız, Barbaroslarımız denizlerde dövüşürken Osmanlı ve İslam saltanat ve hilafetinin bu necib ve kahraman varlığın şanlı sancağı, parlak kılıcı altına toplanan yiğit babalarımız da Balkan’ı aşıyor, Tuna’yı geçiyor, Viyana surlarına, Moskof illerine atını dizgi ediyordu. Şimdi sen de uçacaksın. Askerliğin marifet ve maharetlerine yüksekte bakacaksak, ey

⁷⁹²Ahmet Zeki Paşa, *Alem-i İslamda Tayyarecilik*, Bahriye Matbaası, Şubat1328, s.3.

⁷⁹³age., s.4.

⁷⁹⁴age., s.6-10.

⁷⁹⁵age., s.11-19.

Osmanlı yavrusu! Uç! Uç! Kanadının gücü yettiği kadar yüksel! Ta ki bu cesur yürekli, bu ateşli milletin askerlik duygularını, cenklik haberlerini göklere eriştiresin.”

sözleriyle okuyucuları havacılığa özendirme gayreti içindedirler. Mülazım-ı Evvel U. Feyzi ve Yüzbaşı Hayrullah Siyami;

“Osmanlı Tayyare Filosu İanesinin âcizane hissemize düşen yardım bu rica olmak üzere Beyoğlu Donanma-yi Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyet-i Muhteremesine takdim ve teberru ettik.”

sözleriyle telif haklarını Tayyare İanesi menfaatine terk ettiklerini beyan etmişlerdir.⁷⁹⁶ Yapılan arşiv ve gazete taramalarında Âlem-i İslamda Tayyarecilik kitabının satışında ne kadar gelir elde edildiğini tespit etmek mümkün olmamıştır.

2.3.6. Yeni Köprü Açılışı

27 Nisan (Rumi 14 Nisan) tarihi Sultan V. Mehmet Reşat'ın tahta çıkma tarihi olup, Padişahın tahtta olduğu her sene yıl büyük geçit töreni ile kutlanmıştır. 5 Nisan 1912 (23 Mart 1328) tarihinde yapılan Cuma Selamlığı sırasında Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa, Evkaf Nazırı Hayri Bey ve 1. Kolordu Komutan Vekili Osman Paşa arasında, 27 Nisan tarihinde yapılacak geçit törenini izlemek için Hürriyet-i Ebediye Tepesi'ne gelecek halktan, Donanma ve Tayyare İanesi için giriş ücreti olarak bir mecdiye ücret alınması kararlaştırılmıştır. Konu 1. Kolordu Komutan Vekili Osman Paşa tarafından Donanma Cemiyeti Beyoğlu Şubesi'ne bildirilmiştir. Beyoğlu Şubesi de Donanma Cemiyeti Merkezi'ne gönderdiği yazıda alınan karar bildirerek, uygulamanın uygun olacağı düşüncesiyle hemen hazırlıklara başlandığı ve merkezin kararının hemen bildirilmesi istenmiştir.⁷⁹⁷

Haliç üzerine kurulan yeni köprünün, 27 Nisan'da açılış töreninin de aynı tarihte yapılması planlanmıştır. Posta ve Telgraf Müdürü M. Refik Bey, 14 Nisan 1912 (11 Nisan 1328) tarihinde Tanin Gazetesi'nde yayınlanan yazısında yeni

⁷⁹⁶Uçarol, **agm.**, s.3, 4.

⁷⁹⁷**TİTEA**, Kt: 294, G: 66, B: 66.

köprünün girişine ve o güne mahsus bir defaya mahsus olmak üzere iane sandıkları konulmasını ve her geçenin bu sandıklara 20 para atmasını teklif etmiştir. Bu şekilde toplanacak yardımlar ile alınacak uçağa “*Yadigâr-ı Millet*” adı verilmesi teklifinde yer almıştır.⁷⁹⁸

Tanın Gazetesi’nin iki gün sonraki nüshasında, 27 Nisan geçit töreni programını yayımlanmıştır. Resmi geçit töreni programının 1. Kolordu Komutanlığı tarafından gayet şık bir şekilde bastırılarak köprübaşında Selanik Bonmarşesinde⁷⁹⁹ 10 kuruşa satılacağı bilgisi verilmiştir. Kolordu tarafından basılan bu programın satışından elde edilecek gelirin Tayyare İanesine verileceği bilgisi bulunmaktadır. Programın yer aldığı kartta Padişah Mehmet Reşat’ın fotoğrafına, Hürriyet Abidesine ve mavi semada uçan dört uçağın fotoğrafına yer verilmiştir. Fotoğrafta yer alan tayyarelerden birisinin “*1. Kolordu Tayyaresi*” ismini taşıdığı ve 2.500 lira karşılığında 1. Kolordu’da görev yapan subay ve erler tarafından ödendiği bilgisi verilmektedir.⁸⁰⁰ Geçit programının içinde programın talimatı, Yüzbaşı rütbesine kadar geçitte görevli subayların isim liste ve katılan birliklerin krokileri ile çeşitli vaziyetlerde çizimlerine de yer verilmiştir. Gazete tarafından;

“1.Kolordu tayyaresinin uçuşunu temaşa etmek ve bu hususta malumat edinmek arzu edenlerin behemehâl bu programdan birer tane edinmeleri lazımdır”⁸⁰¹

tavsiyesinde bulunulmuştur.

Gazetenin devamında kutlama törenleri hakkında daha ayrıntılı bilgi verilmektedir. Tören için Ayastefanos’tan bir tayyare uçurulacaktır. Uçacak tayyareyi izlemek isteyenler kurulan bağış kutularına 5 kuruş atmaları şartı

⁷⁹⁸**Tanın**, No: 1310, 11 Nisan 1328, s.4.

⁷⁹⁹**Bonmarşe**: Fransızca kökenli bir kelime olup içinde her türlü giyim, süs eşyası oyuncak vb. satılan büyük mağaza anlamındadır.

⁸⁰⁰27 Nisan 1912 tarihinde icra edilen törenlerde uçan uçak “Ordu” isimli R.E.P. marka bir uçaktır. Gazete yer alan haberde uçağa “1. Kolordu Uçağı” adının verildiğinin yazılması bir yanlış anlaşılardan kaynaklanmış olabileceği gibi ordu birlikleri arasında bir tayyare bağışı başlatılması ve diğer ordu birliklerini teşvik etmek için kasten yazılmış da olabilir.

⁸⁰¹**Tanın**, No: 1312, 13 Nisan 1328, s.4. Geçit töreni programının Tayyare İanesi menfaatine 10 Kuruşa satışa sunulduğu bilgisi gazetenin 27 Nisan tarihli nüshasında tekrar hatırlatılmıştır. **Tanın**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.4.

getirilmiştir. Bu amaçla erkekler ve kadınlar için ayrı izleme yerleri de tesisi edilmiş, uçuşun daha cazip hale getirilmesi için bando ve askeri mızıka gösterisi de planlanmıştır.

Beyoğlu Donanma Şubesi tarafında yeni Galata Köprüsü'nün açılışında Donanma İanesi ve Hürriyet-i Ebediye Tepesindeki törenlerde Tayyare İanesi toplanması için personel görevlendirilmiştir.

Donanma Cemiyeti'nin 27 Nisan günü toplanacak bağışlarla alınacak tayyareye "14 Nisan" tayyaresi ismi vermeyi planladığı da eklenmiştir. Yazı;

*"Şimdiye kadar mesbuk-u müşahid olan hamiyet-i milliye asarı, bize bunu bir emir-i muhakkak halinde gösteriyor. Ve şimdiden beyan-ı şükranı sevk ediyor"*⁸⁰²

sözleriyle bitirilmiştir.

27 Nisan 1912 (14 Nisan 1328) tarihinde planlandığı şekilde icra edilen geçit töreni sırasında⁸⁰³ Donanma Cemiyeti Merkezi ve Beyoğlu Donanma Cemiyeti Şubesinden görevlendirilen personelin⁸⁰⁴ gayretleri neticesinde 31.762 kuruş bağış toplanmıştır.⁸⁰⁵

Geçit töreni sırasında uçak, Hürriyet-i Ebediye Tepesi'ne yaklaştığı sırada Bakırköy Donanma Cemiyeti Şubesi Başkanı İsmail Hakkı Paşa adına, Bakırköy Kaymakamı Asım ve cemiyet üyelerinden Hafız Hikmet Bey birer konuşma yapmıştır. Bakırköy Müftüsünün okuduğu dualardan sonra Tayyare İanesi olarak

⁸⁰²**Tanin**, No: 1312, 13 Nisan 1328, s.5.

⁸⁰³Geçit Töreni ve Ayastefanos Tayyare İstasyonunda yaşananlar ve halkın ilgisi için bkz. **Tanin**, No: 1314, 15 Nisan 1328, s.2.

⁸⁰⁴Beyoğlu Livası Donanma Cemiyeti Şubesinden görevlendirilen personel: Hacı Salih, Ömer Lütfü, Sadık, Mehmet Emin, Bekir Sami, Viktor Vartaladi, İsmail Hakkı, İsak, İsmail Hakkı, Rıza, Hayri Galib, Muhiddin, Mazlum, Faik Fotocu Koçi ve çırağı ile Bekir Beylerdir.

⁸⁰⁵Bir lira 108 kuruş hesabıyla 294 lira tutmaktadır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84; **Tanin**, No:1319, 20 Nisan 1328, s.4;**Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4;**Tanin**, No: 1322, 23 Nisan 1328, s.4. Daha sonra Donanma Cemiyeti Beyoğlu Şubesi bu faaliyette üstün gayret göstererek çalışan cemiyet personeline bağışta bulunanlara teşekkür beyannamesi yayımlamıştır. **Tanin**, No: 1322, 23 Nisan 1328, s. 4, 5.

Donanma Cemiyetine bağış yapılması konusunda alanda bulunanları özendirici konuşma yapmıştır.⁸⁰⁶

Ayrıca geçit törenine giriş biletlerinden birisi İttihad ve Terakki Cemiyeti Davutpaşa kulübü üyeleri arasında, Tayyare İanesi yararına müzayedeye konulmuş, on beş dakika süren müzayedede de Bedestani Mustafa Bey'in 64 kuruş teklifi ile bilet kendisinde kalmış ve toplamda 260 kuruş bağış toplanmıştır.⁸⁰⁷ Gazetenin aktardığına göre toplanan bağış İttihad ve Terakki Cemiyeti Davutpaşa kulübü heyet-i idaresinden Cemal Bey tarafından Donanma Cemiyeti veznesine teslim edilmiştir. Gazetede ki haber;

“.... Gerek kulüp heyet-i muhteremesinin ve gerek mumi-ileyha Mustafa Efendi ile müzayedeye iştirak eden zevat-ı saire-i hamiiyetmendannın ihzar eyledikleri ihtisarat-ı âliye-i vatanperverane müstelzem-i menn ve şükran bulunmuş olmağla ma-el-takdir ilan-ı keyfiyet olunur.”⁸⁰⁸ cümlesiyle son bulmaktadır.

Donanma Cemiyeti Makriköy Şubesi tarafından, Ayastefanos Tayyare Meydanına yerleştirilen 72 numaralı iane toplama sandığında 855 kuruş 10 para, 73 numaralı iane toplama sandığında ise 830 kuruş 15 para bağış toplanmıştır. Şube personeli de ayrıca 688 kuruş 10 para iane toplamıştır. Ayastefanos'ta elde edilen toplam bağış miktarı 2.374 kuruş 10 paradır.⁸⁰⁹

27 Nisan törenleri sırasında “14 Nisan” tayyaresi için toplanabilen bağış miktarı 34.396 kuruş 10 paraya ulaşabilmiştir. Bu para bir lira 108 kuruş hesabıyla 318 Osmanlı lirası, 2 kuruş ve 10 para karşılığındadır. Sonuç olarak bu etkinlikte bir uçak almaya yetecek parasal miktara ulaşılammış olsa da halkın kabaran duygularından faydalanılmış olması açısından önemlidir.

Tanin gazetesi, 26 Nisan 1912 (13 Nisan 1328) sayısında, törende uçacağını haber yaptığı uçağın ismini “1. Kolordu Tayyaresi” olarak duyurmuştur. Türk

⁸⁰⁶Türkmen, “Türk Havacılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket”, s.50.

⁸⁰⁷DM., No: 27 Mayıs 1328, s. 113; Tanin, No: 1319, 20 Nisan 1328, s.4.

⁸⁰⁸Tanin, No: 1319, 20 Nisan 1328, s.4.

⁸⁰⁹DM., No: 27, Mayıs 1328, s.84. Tanin gazetesi ise Ayastefanos'ta toplanan bağış miktarını 72 ve 73 numaralı sandık muhteviyatı olarak 2.374 kuruş 10 para olarak vermiştir. Tanin, No:1322, 23 Nisan 1328, s.4, Tanin, No: 1326, 27 Nisan 1328, s.4.

havacılık tarihinde bu isimli bir uçak bulunmamaktadır. Kaynaklarda ve dönem gazetelerinde 27 Nisan 1912 töreninde gösteri yapan uçağın “*Ordu*” isminde olduğu bilgisi bulunmaktadır. Tanin gazetesinin haberine göre söz konusu uçak 1. Kolordu’da görev yapan subay ve erler tarafından bağışlanan 2.500 lira alınmış ise “*Ordu*” isimli uçak 1. Kolordu personeli tarafından bağışlanmış olmalıdır.

“*Ordu*” uçağının ne zaman İstanbul’a geldiği tam olarak bilinmemektedir. Tercüman-ı Hakikat gazetesinin 22 Nisan 1912 (9 Nisan 1328) tarihli nüshasında, satın alınan uçağın yarın (26 Nisan 1912) İstanbul’da olacağı bilgisi yer almaktadır.⁸¹⁰ Bu bilgidен yola çıkarak “*Ordu*” uçağın 23 Nisan 1912 tarihinde İstanbul’a geldiği söylenebilir.

“*Ordu*” isimli verilen R.E.P. uçağının uçuş denemesi 26 Nisan 1912 tarihinde Ayastefanos meydanında öğleden önce yapılmış ve uçuş öğleden sonra Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa ve Tayyare Komisyonu üyeleri önünde tekrarlanmıştır. “*Ordu*” uçağı 27 Nisan 1912 tarihinde Padişah V. Mehmet Reşat’ın tahta çıkış yıldönümü törenleri sırasında Türk havacılık tarihinin ilk tören uçuşunu gerçekleştirmiştir.⁸¹¹

“*Ordu*” uçağının akıbeti de tam olarak belli değildir. Balkan Savaşı’nın başında Osmanlı hava teşkilatında birisi “*Ordu*” ismi verilen olmak üzere üç R.E.P. uçağı bulunmaktadır.⁸¹² Birinci Balkan Savaşı öncesinde Rıza Paşa tarafından orduya hediye edilen “*Vatan*” isimli Bleriot XI-2 uçağı ile birlikte bir R.E.P. uçağından bir müfreze teşkil edilerek Garp Ordusu emrine verilerek Selanik’e gönderilmiştir.⁸¹³ Bu müfreze 14 Ekim 1912 tarihinde trenle Selanik’e gelmiştir. Daha sonra müfrezenin bir uçağı ve bir kısım personeli, yine trenle, Köprülü’ye gönderilmiştir. Köprülü’de bulunan uçak sadece iki uçuş yapılabılmış, Yunan ileri yürüyüşü sebebiyle Selanik’e geri dönmek zorunda kalmıştır.⁸¹⁴ 25 Ekim 1912’de Yunanlar Kefere’yi işgal ederek

⁸¹⁰Tercüman-ı Hakikat, No: 11154, 9 Nisan 1328, s. 3.

⁸¹¹Uçuşun ayrıntıları için bk. Tanin, No: 1314, 15 Nisan 1328, s. 2. Tercüman-ı Hakikat, No: 11160, 15 Nisan 1328, s. 2. Tercüman-ı Hakikat gazetesinde ve Tanin gazetesinin resmigeçit programını verdiği sayısında uçağın ismi “1. Kolordu Tayyaresi” olarak verilmiştir. Tanin, No: 1312, 13 Nisan 1328, s. 4.

⁸¹²Kansu, vd., age., c.I, s.129.

⁸¹³Keyüsk, age., c.I, s.75, Kurter, age., c.I, s.121.

⁸¹⁴Hatıralar Arasında, s.8, Kurter, age., c.I, s.125.

Selanik'e yaklaşmaları üzerine Selanik'te bulunan "Vatan" isimli Bleriot XI-2 uçağı ile R.E.P. uçağı Yunanların eline geçmemesi için yakılmıştır.⁸¹⁵

Türk havacılık tarihinde R.E.P. modeli uçaklardan sadece birine isim verilmiştir, başka isim verilmiş R.E.P. uçağı bulunmamaktadır. Bu bilgiler ışığında Garp Ordusu emrine gönderilen müfrezede yer alan R.E.P. uçağı "Ordu" isimli uçak olmalıdır. Balkan Savaşı'ndan sonra R.E.P. uçakları tarafında yapılan görev ve eğitim uçuşları takip edildiğinde "Ordu" isimli R.E.P. uçağı tarafından uçuş tespit edilememiştir. Bu durum "Ordu" uçağının Selanik'te yakılarak imha edildiğini doğrulamaktadır.

---

⁸¹⁵ Aydar, **age.**, s.27, Keyüsk, **age.**, c.I, s.83 84. Kurter, **age.**, c.I, s.130.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ YAPILAN BAĞIŞ VE YARDIMLAR

Osmanlı Devleti'nde havacılığın kurulması ve geliştirilmesi amacıyla yürütülen Tayyare İanesinin kaderini savaşlar belirlemiştir. 1911'de başlayan Trablusgarp Savaşı, Osmanlı Ordusunun uçağa olan ihtiyacını ortaya koymuş, uçak tedarik ve pilot yetiştirilmesi çalışmalarına hız verilmesini sağlamıştır. Yine bu savaşta İtalyanlar tarafından uçağın ilk kez bir savaş aracı olarak kullanılması ve Türk birliklerinin bombalanması, Tayyare İanesi kampanyasında itici güç olarak kullanılmıştır. Yapılan propagandalarda halkın ikamet ettiği şehirlerin de bir gün hava saldırılarının hedefi olabileceği, bunun için de Osmanlı Ordusunun da uçak sahibi olması gerekliliği sıkça vurgulanmıştır. Diğer bir propaganda malzemesi ise gelecek savaşın havadan yapılacak saldırıların yaşanacağı ve uçakların ordular için asli silah olacağı tespitidir. Devletin bekası konusunda korku duyan halka bekanın devamı için uçak alınması gerekliliği vurgulanmıştır.

1912 yılında başlayan Balkan Savaşı ise Tayyare İanesinin yavaş yavaş sönümlenmesine neden olmuştur. Özellikle Birinci Balkan Savaşı'nda Türk birliklerinin ani ve beklenmedik yenilgiye uğraması, Balkan coğrafyasında yaşayan Türk halkı için yıkıma ve göçe neden olmuştur. Balkan Savaşı sırasında, gerek göç edenlerin ve gerekse savaş ihtiyaçlarının karşılanması için pek çok bağış kampanyası başlatılmıştır. Tayyare İanesi gibi gazeteler aracılığıyla bağışçıların isimlerinin yayımlandığı bağış kampanyaları içinde öne çıkanlar "*Muhacirin İanesi*" ve "*Harp İanesi*" olmuştur.

Halkın dikkati ve ilgisi Balkan Savaşı'nın mağdurlarına yönelmiş, dolayısıyla Tayyare İanesine yapılan bağışlar giderek sönümlenmiştir. Bu dönemde Tayyare İanesini halkın gözünde canlı tutmak ve unutturmamak için çok önceden yapılan bağışların yeni bağış gibi yayımlandığı görülmektedir. Örnek olarak Beyrut Vilayeti Polis memurları tarafından 21 Mayıs 1912 (8 Mayıs 1328)'de 3.062 kuruş 20 para bağışlanmıştır.⁸¹⁶ Bu bağış Tanin gazetesi tarafından 5 Haziran 1912 (23 Mayıs

⁸¹⁶BOA, DH.EUM.THR. 77/51, 4 Nisan 1328 tarihli belge.

1328)'de duyurulmuştur.⁸¹⁷ Bağışın Mayıs tarihli olmasına rağmen Balkan Savaşı'nın en buhranlı günlerinde Tercüman-ı Hakikat gazetesi tarafından aynı bağış, 6 Kasım 1912 (24 Teşrin-i Evvel 1328) tarihinde yeni yapılmış gibi tekrar yayınlanmıştır.⁸¹⁸

Benzer şekilde bir bağışın mükerrer yayınlarla yeni bağışlarmış gibi duyurulduğu da olmuştur. Basra Vilayeti Polis Memurini tarafından yine 21 Mayıs 1912 (8 Mayıs 1328)'de 1.110 kuruş 20 para bağış yapılmıştır.⁸¹⁹ Bu bağış da Tanin gazetesi tarafından 5 Haziran 1912 (23 Mayıs 1328)'de duyurulmuştur.⁸²⁰ Ancak bu bağışın Tercüman-ı Hakikat gazetesi tarafından 1 Ekim 1912 (18 Eylül 1328), 13 Ekim 1912 (30 Eylül 1328) ve 6 Kasım 1912 (24 Teşrin-i Evvel 1328) tarihlerinde tekraren yayınlanmıştır.⁸²¹

Çoğunlukla Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bağlılarına ait bağışların Tercüman-ı Hakikat gazetesinde mükerreren yayınlamasına rağmen Tayyare İanesinde arzu edilen canlanmanın ve bağışların devamının sağlanmadığı görülmektedir. 1913 yılları başından itibaren bağışlar tamamen sönümlenmiştir.

3.1. Tayyare İanesini Canlandırma Girişimleri

İkinci Balkan Savaşı süresince, gazetelerde verilen uçuş ve havacıların başarı haberleri ile halkın havacılığa olan ilgisinin azalmamasına, merakın canlı tutulmasına çalışılmıştır. Bu dönemde Türk havacıların başarılı keşif ve bombardıman haberleri bu gayretlere büyük destek sağlamıştır.⁸²² Balkan Savaşı'nın bitimine yakın Tercüman-ı Hakikat gazetesinde yer verilen bir haber ile Tayyare İanesini canlandırma çalışmasının başlatıldığı görülmüştür. Gazete, Ayastefanos Tayyare

⁸¹⁷Tanin, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4.

⁸¹⁸Tercüman-ı Hakikat, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

⁸¹⁹BOA, DH.EUM.LVZ. 19/102; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.140.

⁸²⁰Tanin, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4.

⁸²¹Tercüman-ı Hakikat, No: 11309, 18 Eylül 1328, s. 4; Tercüman-ı Hakikat, No: 11320, 30 Eylül 1328, s. 4; Tercüman-ı Hakikat, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

⁸²²Özellikle Tercüman-ı Hakikat gazetesi havacılık haberlerine yoğunlukla yer vermiştir. Bu haberlere gazetenin 6, 8, 11, 15, 24, 25, 29, 30 Mart ile 10, 25, 30 Nisan, 7, 9, 18, 31 Mayıs ve 11, 17 Haziran 1329 nüshalarında ve devam eden aylarda yer verilmiştir.

Mektebini ve havacılığı haber yapmıştır. Burada gördüklerinden çok etkilendiği anlaşılan muhabir yazısının sonlarında;

*“Yalnız şurasını temenni ederim ki böyle faal memurlarımızın şevk ve gayretlerini bir kat daha arttırmak için millet el ele vererek bu müesseseyi payidar kılmalı ve hükümetimizde burada bunların istirahatleri için ne gibi şeylere vabeste ise onu da esirgememelidir.”*⁸²³ sözlerine yer vermiştir.

Bu sözler Tayyare İanesi kampanyasının tekrar canlandırma istek ve girişimlerinin habercisi niteliğindedir.

Bu yazıdan bir süre sonra 29 Ekim 1913’de ilginç bir olay yaşanmıştır. Kırkkilise’den İstanbul’a gitmek için havalanan Bleriot XI tipindeki uçakta, Pilot Yüzbaşı Mehmet Salim (İlkuçan) ile rasıdı Kurmay Yüzbaşı Kemal Bey bulunuyordu. Havanın sisli olması ve pusulada ki 15 derecelik sapma nedeniyle istikametlerini teşhis edemeyen uçuş ekibi, Marmara Denizi’ni aşarak Manyas Gölü yakınlarına inmiştir. Bu olay Marmara Denizinin Türk havacıları tarafından havadan ilk kez geçilmesidir. Geceyi yakındaki bir köyde geçiren havacılar, ertesi gün Bandırma’ya inip yakıt ikmali yapmış ve tekrar Marmara Denizi’ni aşarak Ayastefanos meydanına ulaşmıştır.⁸²⁴

Tercüman-ı Hakikat gazetesi 22 Kasım 1913 (9 Teşrin-i Sani 1329) tarihli sayısında, bu olayı hatırlattıktan sonra, uçağın Bandırma’ya inmesinden memnuniyet duyan şehir halkının 3.500 kusur kuruş bağış toplayarak ilgili makama gönderdiklerini yazmıştır.⁸²⁵ Gazete dört gün sonraki sayısında bağış miktarını düzelterek 3.065 kuruş bağış yapıldığını duyurmuştur. Harbiye Nezareti Kıttaat-ı Fenniye Şubesine dayandırılarak verilen haber içeriğinde;

*“Kırkkilise’den Dersaadet’e gelirken muhalefet-i hava dolayısıyla Bandırma civarına inen tayyareyi Bandırma hamiyetmendan ahalisinden bir iki gün zarfında cem etmiş oldukları 3.065 kuruş tayyare ianesi mezkur tayyare rasıdı Erkan-ı Harbiye Yüzbaşısı Kemal Bey veda’atıyla getirilerek Kıttaat-ı Fenniye ve Mevaki-i Müstahkeme Müfettiş-i Umumiliği vasıtasıyla Divan-ı Umumiye teslim olmağla gösterdikleri asar-ı hamiyetten dolayı teşekkür olunur.”*⁸²⁶ denilmiştir.

⁸²³ Tercüman-ı Hakikat, No: 11602, 13 Temmuz 1329, s.2.

⁸²⁴ Aydar, **age.**, s.50, Kurter, **age.**, c.I, s.184,185.

⁸²⁵ Tercüman-ı Hakikat, No: 11715, 9 Teşrin-i Sani 1329, s.3.

⁸²⁶ Tercüman-ı Hakikat, No: 11715, 13 Teşrin-i Sani 1329, s.3.

Bu haber içeriğinden, tekrar başlatılacak yeni Tayyare İanesinin bu döneminde, sebebi tespit edilemeyen gerekçelerle Donanma Cemiyeti'nin devrede olmadığı anlaşılmıştır⁸²⁷.

23 Ağustos 1913 (10 Ağustos 1329) tarihinde Tercüman-ı Hakikat gazetesinde yer alan bir haber, Tayyare İanesi kapsamında yapılan bağışların durumu ortaya koymakla birlikte tekrar bağış kampanyasını canlandırma girişimi olarak da kabul edilebilir. Bu haber önem arz etmesi nedeniyle tam metin halinde aşağıda vermiştir.

“Tayyare İanesi Hakkında.

Kuvva-i havaiye-i Osmaniye'nin bir tayyare filosu ile teçhizi lüzumu tayin ettiği zaman tecelli eden tezahürat ve vatanperverane cümlesinden olarak devair-i resmiyenin bazıları kendi namlarına tevsim edilmek üzere birer tayyare iştira edecek derecede iane cem'ini taahhüd eylemişler idi.

Bu taahhüdata mahsuben bir miktar para toplanmış ve diğer menba'alardan gelen mebalîğ ile birkaç tayyare tedarikine muvaffakiyet hasıl olmuştur.

Bir hayli müddetten beri elde bulunan tayyareler, meçi-i aidince birer isim itası hususu düşünülmekte ise de iane itası esnasında bunların devairin kendi namları ile tevsim edilmesi şart vaz edilmiş olmağla bu şeraitenin ifası için devairce taahhüd edilen iane miktarının itmamına intizar edilmektedir.

Fakat intizarın böyle uzamasına ve tayyarelerinde isimsiz kalmasına hamiyet mani olacağından vaad birden olduğuna nazaran bu cihetin itası ianeyi müteahhid olan zevatın nazar-ı dikkate alarak ifa-i muavenete şitab edeceklerini ve bu şitab ile tayyarelerimizin teksirine de hizmet eylemiş olacaklarını ümid ediyoruz.”⁸²⁸

Bu haber içeriğinden Tayyare İanesi kapsamında toplanan paralarla uçak alımına devam edildiği, bu amaçla bir uçak alımına yetmeyecek miktardaki bağışların birleştirildiği anlaşılmaktadır. Alınan uçaklara ise isim verilemediği görülmektedir. Elde mevcut olan uçaklara isim verilmesi için kendi isimlerine uçak alınması için bağış toplayan, ancak yeterli miktar bağışa ulaşamayan devlet

⁸²⁷Bu tezimizi Tanin Gazetesinde yer alan bir haber doğrulamaktadır. Gazetenin 15 Mart 1914 (2 Mart 1330) tarihli nüshasında; ülkenin bazı yerlerinde uçak alımı için bağışlar toplandığının duyulduğu ve bu uçakların Harbiye Nezareti tarafından satın alınması gerektiği ve bazı yerlerde toplanan paraların tek başına uçak almaya yeterli olmayacağı için tek merkezde toplanması gerekliliği vurgulanmıştır. Haber içeriğinde açık olarak yazılmamış olmasına rağmen toplanan bağış paralarının Harbiye Nezaretine gönderilmesi gerekliliği anlatılmak istenmiştir. **Tanin**, No: 1876, 2 Mart 1330, s.1.

⁸²⁸**Tercüman-ı Hakikat**, No: 11631, 10 Ağustos 1329, s. 2. Haberin aslı EK-29'da verilmiştir.

dairelerinin isimlerinin verilemediği belirtilmektedir. Burada çağrı devlet dairelerine yapılmış gibi gösterilse de asıl çağrının taahhütlerini tamamlamayan tüm kampanya sahiplerine yapıldığı açıktır. Bu çağrı ile bağışçılara, hem kurum isimlerinin uçaklara verilmesinin sağlanacağı hem de yeni uçaklar satın alınmasına imkân sağlanarak Osmanlı hava gücünün arttırılmasına katkı sağlanacağı vurgulanmıştır. Haber taahhüt miktarından az bağış gönderenlere hatırlatma olduğu kadar Tayyare İanesini canlandırmaya yönelik bir girişimdir. Bu haberden çıkardığımız diğer bir sonuç ise özellikle Balkan Savaşı sırasında Osmanlı hava gücünün takviyesi için alınan uçakların toplanan bağış paraları ile alındığıdır. Haber isim verilmemiş bile olsa Balkan Savaşı sırasında satın alınan uçakların bağış uçağı olduğunu ortaya koyar niteliktedir.

3.1.1. Belkis Şevket Hanım'ın Uçuşu

Balkan Savaşı sonrası Tayyare İanesi kampanyasının tekrar canlandırması için yapılan faaliyetlerden birisi de Belkis Şevket Hanım'ın uçuşudur. Bu uçuşta Belkis Şevket Hanım uçak içinde yolcu olarak bulunmasına rağmen uçan ilk Türk kadını olma unvanını elde etmiştir.

Belkis Şevket Hanım, Sultan II. Mahmut'un vezirlerinden Ali Namık Paşazade Ata Paşa'nın küçük oğlu Şevket Bey'in kızıdır. Belkis Şevket Hanım, Türkçe ve İngilizce üzerine iyi bir eğitim almıştır. Özel okullarda İngilizce, musiki ve terbiye-yi etfal dersleri vermiştir. Ayrıca Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'nin kurucusu ve aktif üyelerinden biri olup, daima kadın inkılâbı için çalışmalar yapmıştır. Bunun yanı sıra cemiyetin yayın organı olan Kadınlar Dünyası'nda çeşitli konularda makaleler yazarak, kadınlara seslenmiştir.⁸²⁹

Belkis Şevket Hanım'ın uçuş macerası yazarı olduğu derginin “*Medeni Cesaret (Cesaret-i Medeniye)*” başlığı altında yer alan yazı ile başlamıştır. Bu yazıda; “*Mesela ilk tayyareye binen bir İslam kadını bir cesaret-i medeniyeyi ibraz etmiş olacaktır. Bu cesaret ise hem o kadını ve hem de Osmanlı kadınlığını şerefli direcektir.*” cümlesi ile uçacak ilk kadının büyük bir medeni cesaret

⁸²⁹ Şirin Eker Karadağ, **II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Dernekleri**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2011, s.106.

sergilemiş olacağı ve bu sayede hem kendisini hem de Osmanlı kadınlığını şerefliendireceği ifadesi yer almaktadır.

Bu yazı sonrasında Belkıs Şevket Hanım uçuş için gönüllü olmuş ve uçuşun sağlanmasını Müdafaa-i Hukûk-u Nisvân Cemiyeti'nden talep etmiştir⁸³⁰. Bu talep üzerine Cemiyeti temsilen Mevlan Hanımın eşi Mevlanzade Rafet Bey ve cemiyet üyelerinden Medaset Bedirhan Hanım'ın eşi Ruhi Bedirhanzade Süreyya Bey, Tayyare Mektebi Müdürü Veli Bey ile görüşmeye gitmiştir. Bu görüşmede bir bayanın yolcu olarak da olsa uçma isteği yazılı ve sözlü olarak Veli Bey'e iletilmiş, Veli Bey de yazılı olarak verdiği cevapta; öz hemşerilerinden bir bayanın arzusunu yerine getirmenin kendilerine büyük bir iftihar ve mutluluk getireceğini belirtmiştir. Uçuş izni hakkında ise yalnızca 1. Kolordu Komutanı Cemal Bey (Cemal Paşa)'e müracaat edilmesini tavsiye etmiştir. Kendisinden uçuşa müsaade edildiğine dair bir kart alınmasından sonra rüzgârsız herhangi bir günde ve saatte uçuşun gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir.

Aynı heyet, 1. Ordu komutanı Cemal Bey'e de müracaat etmiştir. Cemal Bey, Tayyare Mektebi'ne gönderdiği yazıda Belkıs Şevket Hanım'ın uçma isteğini, Osmanlı pilot subaylarına duyulan "*Milli İtimat*"ın fiili bir göstergesi olarak yorumlamış ve uygun bir havada uçuşun gerçekleştirilmesini talep etmiştir. Cemal Bey'in yazısında dikkati çeken nokta uçulacak uygun bir uçağın önceden tespit edilmesinin vurgulanmasıdır.⁸³¹ Bu vurgudan uçuşa en uygun ve sağlam bir uçağın seçilmesi ve uçuş tarihine kadar uçağın hazırlanması talebi anlaşılmaktadır. Cemal Bey'de uçuşa izin vermekle risk almakta, ancak riskleri en aza indirmeye çalışmaktadır.

---

⁸³⁰**Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti:** Kadınlar Dünyası sahibi Ulviye Mevlan Hanım tarafından İstanbul'da kurulmuş ve cemiyetin başkanlık görevini üstlenmiştir. Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti, 10 Haziran 1913 tarihinde Binbirdirek'te Kadınlar Dünyası binasında faaliyete geçmiştir. Cemiyet cins ve mezhep ayırmaksızın tüm Osmanlı kadınlarına açık olduğunu beyan etmiştir. Cemiyet programında siyasete yer verilmeyeceği de ifade edilmiştir. Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti aldığı kararlar bakımından diğer kadın cemiyetlerinden farklı bir görünüme sahiptir. Nitekim programının içeriği kadınların ihtiyaç önceliklerine göre hazırlanmıştır. Cemiyet genel anlamda, Osmanlı toplumunda kadınların sosyal hayatını düzenlemek, kadınların kıyafetlerini ıslah etmek, kadınları çalışma yaşamına sokmak ve kadınlar için çeşitli okullar açmak amacıyla kurulmuştur. Kadının üzerindeki her türlü geleneksel baskıya son vermek isteyen cemiyet, mücadeleye girişmiş ve Kadınlar Dünyası vasıtasıyla da kamuoyuna özellikle de kadınlara seslenerek düşüncelerini yaymaya çalışmıştır. Karadağ, **agt.**, s.162-166.

⁸³¹**Kadınlar Dünyası**, No: 18, 16 Teşrin-i Sani 1329, s.2.

Belkıs Şevket Hanım'ın uçuşu Kadınlar Dünyası dergisinin 29 Kasım 1913 (16 Teşrin-i Sani 1329) Cumartesi günü yayınlanan 18. sayısının kapağında kendisine ait bir fotoğraf ile birlikte duyurulmuştur. Fotoğrafın altında;

“Belkıs Şevket Hanımefendi Osmanlı Genç Kadınlığının İlk Kahramanı.

*Belkıs Şevket Hanımefendi, Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti azasından, ‘Kadınlar Dünyası’ muharrirlerinden yarınki Pazar günü hava müsaid olduğu takdirde Ayastefanos’da tayyare mektebi sahasında tayyare ile tayran edecektir.”*⁸³² ifadesi ile uçuşun duyurusu yapılmıştır.

Tercüman-ı Hakikat gazetesi ise derginin yayınlanmasından bir gün önce 28 Kasım 1913 (15 Teşrin-i Sani 1329) Cuma günü nüshasının ikinci sayfasında “*Belkıs Şevket Hanım İlk Tayyare Kadın Yolcusu*” başlığıyla konuyu haber yapmıştır. Haberde;

“Osmanlı Kadınlarındaki cesaret-i medeniyenin hakiki bir timsali olmak üzere, önümüzdeki Pazar günü Kadınlar Dünyası muharrirlerinden ve Osmanlı Müdafa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti azasından Belkıs Şevket Hanım Ayastefanos Tayyare Mektebi sahasından Osmanlı pilot zabitanına mukabele-i şükran olmak üzere tayran edeceği haber alınmıştır.

*Tayyareciliğin en ziyade terakki ettiği ve bu hususta harikalar ibraz edilen memleketlerde bile kadın yolcuların, umumen, dikkat ve takdirini ne suretle celb ettiğini düşünüüyorsa, bizim gibi tayyareciliğin henüz gelişmekte olduğu bir memlekette, bir İslam hanımının ibraz ettiği bu eser-i şecaat-i medeniyenin, artık ne kadar layık-ı takdir olduğu aşikardır.”*⁸³³ sözleriyle konunun önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

30 Kasım 1913 (17 Teşrin-i Sani 1329) Pazar günü gerçekleşmesi gereken uçuş, hava muhalefeti nedeniyle ertelenmiştir⁸³⁴. O gün hissettiklerini Belkıs Şevket Hanım kendi kaleminden aktarmaktadır;

“.....sabırsızlıkla pazar gününü bekliyor ve daima odamdaki barometreye bakıyordum. Of... barometre düşüyordu. Evet, birkaç saat sonra şiddetli lodosla yağmur yağıyordu. Artık hüznümü sormayınız... Pazar günü aralıklı olarak yağmur yağdı. Fakat barometre yükseliyordu. Gece rüzgâr durdu. Yağmur dindi. Şimşek çakan bulutlar sıyrıldı. Yıldızların ve gezegenlerin parlak ışıkları gökyüzünü süslüyordu. Ertesi gün için havanın açacağından umutluydum. Geceleyin sık sık yataktan kalkıp pencereden dışarıya baktım dersem, sakın gülmeyiniz. Sabah ezanı okunurken kalktım. Biraz sonra tatlı ve ılık bir sonbahar gününü müjdeleyen güneşin ışınları

⁸³² **Kadınlar Dünyası**, No: 18, 16 Teşrin-i Sani 1329, s.1.

⁸³³ **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11721, 15 Teşrin-i Sani 1329, s.2.

⁸³⁴ Türk Havacılık tarihini konu alan çalışmalarda yer alan yanlışlık sonucu uçuşun 30 Kasım 1913 tarihinde gerçekleştiği bilgisi verilmektedir. Kurter, **age.**, c.I, s.194; Aydar, **age.**, s.61.

odanın pencerelerini yaldızlıyordu. Oh... ne kadar güzel bir gün, tam anlamıyla bir uçuş havası...⁸³⁵

1 Aralık 1913 (18 Teşrin-i Sani 1329) Pazartesi günü sabahtan itibaren Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti ile Tayyare Mektebi arasında sürekli bir telefon görüşmesi cereyan etmiş olmalıdır. Havanın nispeten sakin ve rüzgârsız olacağından sonra Belkıs Şevket Hanım'ın da aralarında bulunduğu Cemiyet üyeleri saat 11.00'de Ayastefanos Tayyare Mektebine doğru yola çıkmıştır. Cemiyete ait otomobiller bu yolculuk için kırmızı-beyaz kurdeleler ve cemiyetin amblemi işlenmiş bayraklarla süslenmiştir. Heyette Almanya'nın en ünlü gazetelerinden "*Berlin Tabloid*" gazetesi İstanbul temsilcisi Madam Avdet Fildman da bulunmaktadır.

Ana Okulu müdiresi ve Kadınlar Dünyası muharrirlerinden Aziz Haydar Hanım hislerini; "*Bugün Topkapı üzerinden tayyare mektebine giderken ruhumda hâsıl olan büyük hisleri tasvirde benim aciz kalemim acizdir. İnsanlık kendi vücudunda kanatlar çıkartarak uçabilseydi ben Belkıs Şevket Hanımefendiden evvel uçacaktım.*" sözleriyle anlatmaktadır.

Saat 13.00'de Ayastefanos Tayyare Mektebine gelen cemiyet üyeleri ve Belkıs Şevket Hanım, Tayyare Mektebi Müdürü Mümtaz Binbaşı Veli Bey ve mektepte görevli pilot subaylar tarafından büyük bir saygı ve nezaketle karşılanmıştır.

Heyet için hazırlanan özel mahalde biraz istirahat ve sohbet edilmiştir. Bu sırada uçuşun yapılacağı "*Osmanlı*" isimli Deperdussin uçağı hazırlanmış ve cemiyet üyelerinin uçak önünde fotoğrafı Ferdi İbrahim Bey tarafından çekilmiştir.

Babası Şevket Bey'in elini öpen Belkıs Şevket Hanım, kendisi için özel olarak hazırlanan bir merdiven vasıtasıyla uçağa bindirilmiş ve uçak üzerinde tekrar fotoğrafı çekilmiştir.

Belkıs Şevket Hanım küçük bir konuşma yaparak kadınların cesur olmasını mukaddes vatanı cesaretin kurtarabileceğini ve kadınlığın cesaret ile gelişeceğini söylemiştir.

---

⁸³⁵ **Kadınlar Dünyası**, No: 20, 30 Teşrin-i Sani 1329, s.3, 4.

Belkıs Şevket Hanım'ın Pilot Üsteğmen Mehmet Fethi Bey idaresindeki uçak ile uçuşu saat 15.14'de başlamıştır. Pistte koşturmaya başlayan uçak, hafif bir açıyla yükselmeye başlamış, irtifa kazandıktan sonra Makriköy (Bakırköy) istikametine yönelmiştir. Makriköy'e kadar 200 metre irtifadan uçuşa devam edilmiştir. Ayastefanos'tan kalkışından 13 dakika sonra tekrar Ayastefanos üzerine gelen ve birkaç tur atan uçak buradan İstanbul üzerine yönelmiştir.

Uçak saat 15.30'da Harbiye Nezareti istikametinden İstanbul'u terk ederek Beyoğlu ve Pangaltıya doğru tevcih etmiştir. Belkıs Şevket Hanım, Beyoğlu'nda halk tarafından alkışlanmış, Şişli ve Hürriyet-i Ebediye Tepesi yakınlarında mektep çocukları ve diğer kadınlar tarafından mendiller ile selamlanmıştır.

Hürriyet-i Ebediye tepesi üzerinde birkaç devir yaptıktan, Boğaziçi ve Üsküdar üzerinden geçtikten sonra saat 15.40'da Ayastefanos istikametine dönmüştür.

“Osmanlı” tayyaresi Makriköy'den İstanbul'a ve Hürriyet-i Ebediye tepesinden İstanbul'a giderken 1000 metreye kadar yükselmiş, Ayastefanos civarında alçalmaya başlayarak saat 15.57'de Ayastefanos'a inmiştir. Uçuş toplam 43 dakika sürmüştür.

Belkıs Şevket Hanım uçuş boyunca kırmızı-beyaz kurdeleler bağlanmış kartları uçaktan atarak halkı “Kadınlar Dünyası” isminde bir uçak alımı için bağış yapmaya davet etmiştir. Belkıs Şevket Hanım tarafından atılan kartlarda;

“Osmanlı Müdafı-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti azasından ve Kadınlar Dünyası muharrirlerinden Belkıs Şevket Osmanlı ve İslam Kadınlığı namına havada tayran ederken ‘Kadınlar Dünyası’ ismiyle bir tayyare ihdasını bilatelifrik din ve mezheb Osmanlı kadınlığından bekler”⁸³⁶yazmaktadır.

Uçak indikten sonra uçuşu izleyenler tarafından alkışlarla selamlanan ve tebrik edilen Belkıs Şevket Hanım, hislerini soran Kadınlar Dünyası dergisi muhabirine hiç endişe duymadığını ancak rüzgârdan son derece rahatsız olduğunu belirtmiş ve “*Seyahatim nazar-ı itibariyemi açtı. Yükselince ben de yüksek dereceli memurlar gibi insanları küçük görmeye başladım. Ve hiç göremez oldum. Fakat yükselmeme sebep – mevki itibariyle – küçük gördüğüm insanların medeni cesareti*

⁸³⁶Kartın örneği EK-30'de verilmiştir.

olduğunu unutmadım. Erbab-ı fen ve cesarete her hal ve mekânda mükâfat ve hürmetin lüzumuna iman ettim.” sözlerini eklemiştir.

Uçuş bittikten sonra Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti başkanı Ulviye Mevlan Hanım, Tayyare Mektebi Müdürü Veli Bey ile pilot zabitanaya gösterdikleri hüsn-ü kabul ve nezaketten dolayı teşekkür etmiştir. Bundan sonra Ana Okulu müdiresi ve Kadınlar Dünyası muharrirlerinden Aziz Haydar Hanım Osmanlı İslam hanımları arasında daha nice bu gibi cesur ve müteşebbis hanım kızlarımızın bulunduğunu ve günbegün teksir eylemekte olduğunu beyan eden bir konuşma yapmıştır. Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti Ayastefanos Tayyare Mektebi’nden ayrılmadan önce Fethi Bey tekrar havalanarak bir gösteri uçuşu yapmıştır.⁸³⁷

Belkis Şevket Hanım, uçuş deneyimini yazarı olduğu Kadınlar Dünyası dergisinde kendi kaleminden aktarmıştır.

“Uçarken

Elim ve hazin vatanın sinesinden ayrılan Trablus’da İtalyanların tayyarelerle susuz ateş çuvalları ortasında vatanın namusunu korumak için çalışan fedakâr ordumuzun karargâhlarını bombalarla taciz, kuvvetlerini keşif ettikleri sıralarda bütün Osmanlılar gibi ben de bu medeni icattan mahrum olmamıza karışık duygularla üzüliyordum.

Felaket birbirini takip ediyordu. Balkan canavarları da her taraftan sevgili memleketimize saldırgan ellerini uzatmışlardı. Sevgili Kudretli Padişahımız Efendimiz Hazretleri Ordu-yu Hümayunun bu noksanını bir tayyare hediyesiyle telafi ediyor. Bütün Osmanlılara bu hususta liderlik ediyorlardı.

Cesur tayyare zabitemiz muharebede; azan cümle Çatalca Muharebesinde ‘Osmanlı’ tayyaresi ile iyice hizmetler ettiler. Bu muvaffakiyetimizden sonra Osmanlı basını ve özellikle Servet-i Fünun gibi ciddi ve haftalık süreli yayınlarda verilen bilgiler fazlalastı, zenginleşti. Avrupa’da yapılan tecrübelerden yapılan müsabakalardan günü gününe haberler alıyorduk. Tabii ki Osmanlı genelinde tayyare merakı artıyordu. Kadınlık bundan kayıtsız kalamazdı. Ve kalmadı. Bu sıralarda idi. Pilot zabitemiz Edirne’ye hava yoluyla gidip gelmişti....

Üyesi olmakla iftihar ettiğim ve öğündüğüm Hukuk-u Nisvan Cemiyetinde bu meseleye dair tartışmalar yürütülüyordu. Ben derhal söz alarak Osmaniye ve İslamiye namına ilk defa şark kadınlarının da batılı hemcinslerinden geri kalmayacaklarını ispat için uçağımı arz ettim. Herkes alkışladı.

⁸³⁷ Kadınlar Dünyası, No: 19, 23 Teşrin-i Sani 1329, s.2-6.

Ve muhterem cemiyetimiz aracılık edecek olursa hemen hazır olacağımı da ilave ettim. Ulviye Mevlan Hanımefendi arzumu daha doğrusu cemiyetin kararını vekaleten Mevlanzade Fuat Bey efendiyle Bedirhanzade Süreyya Beyi vatanperver hükümetimize bildireceklerini kendilerine mahsus temiz ve nazik üsluplarıyla beyan buyurdular. Heyet-i umumiye teşekkür etti. Ben çocuk çılgınlığıyla seviniyor ve memnun oluyordum. Cemiyetimizin kararı her tarafta ve özellikle de Birinci Kol Ordu kumandan vekili vatanperver Cemal Beyefendi hazretlerinin nezdinde memnuniyetle karşılandı ve derhal tayyare mektebinin çalışkan müdürü Veli Bey Efendi haberdar edildi. Ve uçuş günü Pazar olarak belirlendi.

Sabırsızlıkla Pazar gününü bekliyor ve daima yazı odamdaki barometreye bakıyordum. Of. Barometre düşüyordu... Evet saatler sonra şiddetli lodosla yağmur yağıyordu. Artık hüznümü sual etmeyiniz...

Pazar günü mütemadiyen denebilecek derecede yağmur yağdı... Fakat barometre yükseliyordu. Gece rüzgâr durdu. Yağmur dindi. Şimşek saçan bulut parçaları sıyrıldı. Sabit ve seyyar yıldızların parlak ışıkları semayı süslüyordu.

Ertesi günkü havanın güzelliğinden ümitliydim. Birçok defalar gece yataktan kalkıp pencereden dışarıya baktım. Sakın hanım efendi hemşirelerim gülmeyiniz...

Sabah ezanı melekler gibi fecrin hafif rüzgârında titreşimlerle semalara doğru yükselirken kalktım. Biraz sonra latif ve mülayim bir son bahar gününü müjdeleyen dünyayı aydınlatan güneşin kırılan ışıkları odamın pençelerini yıldızlıyordu. Ohh.. Ne kadar güzel bir gün, tam manasıyla bir tayyare havası!..

Saat bir de mukaddes cemiyetimizin bayrağını ve azalarını taşıyan ve kırmızı rozetlerle süslü otomobillerle Ayastefanos'daki Tayyare mektebine gidildi. Mektep'te görevli beyefendiler tarafından iltifatlarla karşılandık. Ve bu esnada tayyare mektebi müdürü Veli Bey efendinin eşi tayyare şeklinde bir gümüş göğüs iğnesi hediyesiyle ayrıca ödüllendirildim.

Trenle gelen muhterem hemşirelerimle tokalaşma ve bir saat istirahattan sonra uçuş esnasında şiddetle çarpan rüzgâra dayanmak için pilot beylere mahsus yeni ve güzel tayyareci muşambasını ve başıma da yün bir başlık giydim; gözlerimi korumak için takılması lüzumlu gözlüğü taktım. Beni bu halimle gören muhterem kardeşlerim gülüyorlardı.

Uçuş zamanı yaklaştığından muhterem askerlerimiz tayyarenin etrafında muntazam dizildiler. Ve Allah Türklerde kabiliyet yoktur diyenler en alçak iftiracıdırlar. Bir emir ile uçağın yanında sıra oldular. Çalışkan ve cesur pilot Fethi Bey kardeşimiz bir çeviklik ile uçağa çıktı. Uçak yerden yüksekçe olduğundan bir iskemle vasıtasıyla ben de hemen pervanenin arkasında gözlemci subaya mahsus mahalde örme olarak ağaçtan imal edilmiş ufak bir iskemleye ayaklarımı ileri doğru uzatarak ve kart dolu sepeti de alarak oturdum. Tayyaremizin uçuşu için muhterem bir neferimiz eliyle ve Fethi Beyin kumandasıyla pervaneyi çeviriyordu. Fakat burada şunu arz

etmek istiyorum ki acaba tayyare makinesi ortalama gemilerde olduğu gibi pervaneyi hareket ettirecek hususi bir tertibat yapmak m¼mk¼n değil midir?..

Makinenin vazifesini hakkıyla yapacağına ait bilgileri Fethi Bey oturduğu yerin arkasında ve benden y¼ksekçe olan mahallinde bulunan aletler bakıyor ve elinde otomobillerde olduğu gibi dairevi kumanda aletini tutuyordu. Bir anda Şiddetli g¼r¼lt¼lerle pervane m¼thiŐ bir s¼ratle d¼nmeye başladı. Alet sabırsızlandı. Olduğu yerde fırlamak hareket etmek istiyordu. Askerler etrafından tutuyorlardı. L¼zumu olan kuvvetin elde edildiğine kani olan çalışkan pilot beyin kumandasıyla bıraktılar. Ve biz otomobil gibi yirmi otuz metre kadar yerde bir m¼ddet gittikten sonra alkıŐlar arasında yavaş yavaş y¼kselmeye etmeye baŐladık...

Uçuş evvela hafıf bir meyil ile oluyor ve gittikçe y¼kseliyor. Makrik¼y istikametini takip ediyorduk. Makrik¼y¼zerinden istikamet değiştirerek mektebe doğru hareket ve oradan İstanbul y¼n¼n¼y tuttuk. Artık uçuuyor, uçuuyorduk... Uçuş s¼rati dakika dakika artıyordu. Altımızda kalan bir araziyi d¼z vaziyetinde g¼r¼n¼yordu.

YeŐil tarlalar, ufak k¼yler derecikler hakikaten g¼zel manzaralar g¼steriyordu. İstanbul'umuzun¼st¼nden geçerken sepetten kartları aşağı atıyordum. Tayyareden Őak¼len bakılan yerler¼zere daha b¼y¼kçe g¼r¼n¼yordu. Harbiye Nezareti yangın kulesini ve daha bazı b¼y¼k binalarımızı g¼rd¼kçe bilmem neden g¼l¼yordum semalara doğru nurlu ıŐıklarla parlayan hilalli minareler Őamdanlar içindeki mumlar gibi g¼r¼n¼yordu, b¼y¼k binalar çocuk eğlencelerindeki k¼ç¼k evler gibi nazara çarpıyordu. Koyu mavi parlak atlaslar gibi kıvranarak uzanan boğaz ve iki tarafındaki z¼mr¼t gibi yem yeŐil kaplıcalarla s¼sl¼ Anadolu ve Rumeli cennet gibi manzaralar g¼steriyordu. Sevgili payitahtımızın semadan kuŐ bakıŐı g¼r¼n¼Ő¼ hakikaten pek g¼n¼l alıcıydı. Beyoğlu'nun Cadde-i Kebiri¼zerinden akıp giden insan kitlelerinin karıncalara Ő¼phe ettiren g¼zelliklerden değildi.

O kadar s¼ratle uçuuyorduk ki kartları attıkça kolumu tekrar yanıma getirmek için çok zorluk çekiyordum. Bazen pervanenin hareketini temin eden benzin g¼zlerimin¼st¼ne sıçrıyor etrafımı g¼rmek için bunları temizliyordum. Ç¼nk¼ oturduğu yer motora pek yakın idi. V¼cudumu muhafaza için giydiğim d¼rt dane y¼n fanila ile¼Ő¼yordum. BaŐım daha çok¼Ő¼yordu. Gerçi keçe k¼lah gibi bir başlık giymiŐ isem de sonra pilot beylerde g¼rd¼đ¼m¼zere bir y¼n başlık sarmıŐtım.

Hava aracımız bazen semanın içinde uçuş y¼n¼nde iniş ve çıkıŐlar yapıyordu. Bu zamanda dengeyi bozmamak ehemmiyetlidir. İstanbul'dan ayrıldıktan beş on dakika sonra kararg¼ha geri d¼n¼ld¼. Fakat yere indiğimiz zaman g¼nl¼mde bir mahzunluk vardı kalbim ruhum daha çok gezmek hatta uzaklara¼telere gitmek istiyordu. Evet kardeşlerim bu seyahat keŐke pek çok devam etseydi.

Bu vesileyle burada yeri gelmiŐken Şu maruzatımı sıkıŐtırmak arzu ve emelinden kendimi men edemiyorum ki:

Mevcut gelişim! - Modern usullerle ancak 'Vatan Sevgisi', geri kalmışlığın öldürülmesi, nefse güven gibi insanlığa ait büyük hisler bütün milletleri donatır. Ve kudret ihtişamını o milletler temsil ederler. Yoksa uyuşuk kansız milletler değil!...

Bir milletin bekasının gelişimi! – anne eğitiminin doğurduğu medeni cesaret ile mümkündür:

Bina'en-aleyh milli mevcudiyetini yaşamak ve yükseltmek isteyen cemiyetler, milletler cesur ve metin evlatlara malik olmalıdırlar bunları da ancak yetiştirecek biz kadınlardır. Her evlat ilk öğüdü valide kucağında alır. O halde çocuklarımızı cesur ve metin vatana hizmet eden dinine sadık sıhhati yerinde yetiştirmeye çok gayret ve fedakârlık sarf edelim.

Uçmama müsaade buyuran hükümet üyelerimiz ve bu hususta iltifat buyuran Cemal Beyefendi hazretleriyle okul müdürü Veli Beye ve cesur pilot subay kardeşlerime ve hususiyle Fethi Beye arz-ı şükran ve teşekkür eylerim.

Belkıs Şevket. ”⁸³⁸

Bu uçuştan sonra Belkıs Şevket Hanım'ın da yazarları arasında bulunduğu Kadınlar Dünyası dergisi, kendi adını taşıyacak bir uçak alınması için kampanya başlatmıştır. Kampanyanın duyurusu da Müdâfaa-i Hukûk-u Nisvân Cemiyeti'nin yayın organı olan aynı dergide yapılmıştır. Kampanya çağrısı;

“Kadınlar Dünyası Tayyaresi

Biz Osmanlılar; kadın erkek korkunç demler, matemi anlar, feci'i günler geçirdik. Geçen bu demler, bu anlar, bu günler bizi ağlatmadı, yaralamadı değil... şimdi hamd edelim ki artık bir derece-i terakkiye girmekteyiz. Milletin hükümetin her halinde bu terakkinin eserleri görülüyor. Herkes çalışmak, bir şey yapmak, vatana nafi'a bir eser göstermek istiyor. İşte bu umumi azim ve gayrettir ki memleketi, milleti felah ve selaha isal edecektir.

Milletin her ferdi, bil-istisna her ferdi vücuda getirilmek istenilen nafi'a işlerle, teşebbüslerle alakadardır. Zenginler, alimler ve bil-hassa bütün sınıf ve milletin terakkisi için, te'alisi için -hükümetten olsun, efraddan olsun- gösterilen teşebbüsat nafi'aya bigane kalmamaya yardım etmeye mecburdurlar. Bu her ferd için farzdır.

Ümid ederiz ki vatanımızın niametleriyle pür-u-siyab(?) olan her sınıf halk girdiğimiz bu terakki devresinde la-kayd kalamazlar. Hayatlarını, saadet-i hayatlarını temin edecek fırsatlar kaçırmazlar. Bugün herkes anladı ki medeniyetin esası fendir. Hangi medeniyet fen üzerine istinad etmiş ise terakki etmiş ve heyet-i ictima'iyesini yaşatmıştır.

Biz garbin fen üzerine müesses olan asar-ı medeniyesi memleketimize idhale hemde kadın, erkek el birliğiyle idhale mecburuz. Bu hakikati içimizde teslim etmeyen mütefekkir kalmamıştır.

⁸³⁸ Kadınlar Dünyası, No: 20, 30 Teşrin-i Sani 1329, s.3, 4.

Geçen hafta Belkıs Şevket Hanımefendi kızımız hem bir cesaret-i medeniye göstermiş olmak, korkakları da cesaretlendirmek hem de intizarını muhteri'at-ı fenniyyeye celb etmek yolunda tayyare ile havada bir cevelan icra etti... bu cevelan bütün Osmanlılar tarafından takdirler, tahsinler ile alkışlandı... Ve zan ederiz ki senelerden beri uyuyan kadılığın gösterdiği bu cesaret erkekleri de ikaz etti.

Yalnız alkış, yalnız takdir uyanmak isteyen, terakki, te'ali azminde bulunan bir millet için kâfi değildir. Cesaret gösterenleri takdir ile beraber arzularının, temennilerinin is'afi da lazımdır ki sair müteşebbislere teşvik olsun.

Belkıs Şevket, bu kahraman kızımız din ve mezheb tefrik etmeyen cev-i havada Osmanlı kadılığının şan ve şerefi, cesaret-i medeniyesini cihana ilan yolunda tayran ederken zeminde bulunan Osmanlı kadılığından, müzeyyen kartlar atarak muhterem ordumuza 'Kadınlar Dünyası' ismiyle bir tayyare ihdasını temenni etti. Bu temennisini is'afe bütün kadılığın iştirak edeceğinde şüphemiz yoktur.

Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti Belkıs Şevket Hanımefendi kızlarının bu arzu-yu vatanperveranesinin is'afesini Osmanlı kadılığının ittihad etmiş elleriyle temin için bil-ictima iane cem'ine erkan ve azasından bir heyet tefrik etti.

İane cem'ine erkan ve azasından memur eylediği hanımefendiler;

1. Erkan-ı cemiyetten ana mektebi müessesesi Aziz Haydar Hanımefendi
2. Erkan-ı cemiyetten merhum Feha Paşa kerime-i asimiepenahileri Naci Hanımefendi
3. Erkan-ı cemiyetten Nizameddin Beyefendinin harem-i asimepenahileri Saide Hanımefendi
4. Erkan-ı Müzahiret Cemiyetinden 'Berliner Tağblot' gazetesi İstanbul muhabiresi Madam Avdet Feldman cenabları
5. Erkan-ı cemiyetten Belkıs Şevket Hanımefendi kızımız

Cem edilecek ianat günü gününe Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti merkez-i umumisi yediyle 1. Kolordu Kumandan Vekili Cemal Beyefendi hazretlerine teslim edilecek ve ianede bulunan hamiyetperver hanımefendilerin esamisi yevmi gazetelerle ve gazetemizle neşr edilecektir.

Bütün erbab-ı hamiyeti, din ve mezheb tefrik etmeksizin bütün Osmanlı kadılığını bu emr-ü hayra davet ediyoruz. Hakikaten mevcudiyet gösteren, yaşamak, terakki, te'ali etmek isteyen Osmanlı kadılığın pek az bir zamanda bil-akıs Şevket Hanımefendi kızlarının arzularının arzuları vechle bu küçük hediyelerini, 'Kadınlar Dünyası' ismiyle bir tayyareyi muhterem Osmanlı Ordularına ihda edeceklerine eminiz."⁸³⁹

sözleriyle duyurulmuştur.

Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyetinin "Kadınlar Dünyası" adıyla alınmasını planladıkları uçak için açtığı kampanyanın duyurusunda, toplanan

⁸³⁹ **Kadınlar Dünyası**, No: 20, 30 Teşrin-i Sani 1329, s.2, 3.

bağışların 1. Kolordu Komutan Vekili Cemal Bey'e teslim edileceği bilgisi verilmiştir. Bu bilgi Tayyare İanesi kampanyasının ikinci dönemi olan 1914 döneminde bağışların toplanmasında Donanma Cemiyetinin devre dışı bırakıldığını kanıtlar niteliktedir. Toplanan bağışların Donanma Cemiyeti yerine Harbiye Nezareti veya askeri birliklere teslim edilmesinin benimsendiği anlaşılmaktadır.

Cemiyet "*Kadınlar Dünyası*" tayyaresi kampanyasını ilan ettiği Kadınlar Dünyası dergisinin aynı sayısında -çoğunluğunu dergide görev alanların oluşturduğu sekiz bayanın- 1.910 kuruş tutarındaki bağışı duyurmuştur.⁸⁴⁰ Ancak cemiyetin bu gayreti gerekli nakdi yardımı toplayamaması yüzünden başarılı olamamıştır.⁸⁴¹

3.1.2. İstanbul-Kahire Hava Seyahati ve Seyahat Esnasında Yapılan Bağışlar

İstanbul-Kahire Hava Seyahati,⁸⁴² Türk havacılığının ilk uzun mesafeli uçuşudur. Bu uçuş Türk havacılarının ilk kıtalar arası uçuşu olarak da tanımlanabilir. Türk havacılık tarihi çalışmalarında İstanbul-Kahire Hava Seyahatinin, Balkan Savaşı'nın acılarını silmek, Osmanlı Devleti'nin kuvvetini göstererek sarsılan itibarını takviye etmek amacıyla yapıldığı belirtilmektedir. Ayrıca Paris-Kahire Hava Seyahati sebebiyle Fransız havacılara duyulan hayranlık karşısında Türk havacılarının da cesaret ve yeteneklerinin onlardan aşağı kalmadığını kanıtlama amacıyla olduğu da belirtilmektedir. Türkleri seven ve aynı dinden olan Mısır halkına bayrağımızı göstermek suretiyle, uçak bağışı toplanmasının da amaçlandığı ilave edilmektedir.⁸⁴³ Bazı yayınlarda ise çöktüğü çok net görülen "*Osmanlıcılık*" siyaseti yerine "*Pan-İslamizm*" siyasetinin ilk adımı olarak yorumlanmaktadır.⁸⁴⁴

⁸⁴⁰Kadınlar Dünyası, No: 20, 30 Teşrin-i Sani 1329, s.12.

⁸⁴¹Karadağ, **agt.**, s.165.

⁸⁴²İstanbul-Kahire hava seyahati için bk. Önder Kocatürk, **Osmanlı Pilotlarının İstanbul-Kahire-İskenderiye Seyahati (Şubat-Mayıs 1914)**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2013; Khairia Kasmieh, "*Suriye Semalarında İlk Türk Uçakları (1914)*", **Türk Hava Kuvvetlerinin 100'üncü Yılı Uluslararası Tarih Sempozyumu 8-10 Şubat 2011**, Ankara, Mayıs 2013, s.124-133; F.Rezzan Ünalp, "*İstanbul-Kahire Seferi ve Ardındaki Gerçek*", **Türk Hava Kuvvetlerinin 100'üncü Yılı Uluslararası Tarih Sempozyumu 8-10 Şubat 2011**, Ankara, Mayıs 2013, s.134-148.

⁸⁴³Kurter, **age.**, c.I, s.201, 202; Kansu, vd., **age.**, c.I, s.149; Keyüsk, **age.**, c.I, s.180, 181.

⁸⁴⁴F.Rezzan Ünalp ise İstanbul-Kahire Hava Seyahatinin, Teşkilat-ı Mahsusa tarafından propaganda amaçlı düzenlendiği vurgusunu yapmaktadır. Ünalp, **agm.**, s.134-148. Osman Yalçın, F.Rezzan Ünalp'e atıf yaparak aynı iddialar tekrarlamakta ve seyahatin halkın devlete olan güvenini ve yapısını

Son çalışmalarda bu seyahatin yukarıda açıklanan diğer amaçlarına değinilmeden, seyahatin sebebi olarak Kudüs ileri gelenlerinin Osmanlı Devleti'ne yaptıkları müracaat gösterilmektedir. Kudüs'ün ileri gelenleri Paris'ten hareket eden Fransız pilotlarının Anadolu'yu dolaşarak Kudüs'e gelmeleri üzerine benzer bir seyahatin Osmanlı pilotları tarafından da yapılmasını arzulamışlar ve Osmanlı Hükümetine telgraf çekerek bu dileklerini dil getirmişlerdir. Bir hava müsabakası şeklinde yapılması arzu edilen seyahatte, uçaklar Anadolu'nun başlıca şehirlerinden geçerek Kudüs'e varmaları arzulanmıştır. Kudüs tarafından birinci gelecek pilota 200 lira, diğerlerine de uygun hediyeler verilmesi düşünülmüştür. Ayrıca Kudüs tarafından orduya bir de uçak hediye edilmesi planlanmıştır.⁸⁴⁵

Osmanlı yönetimi tarafından uygun görülen seyahate iki uçak ile çıkılması kararlaştırılmıştır. Seyahatte "*Muavenet-i Milliye*" isimli Bleriot XI-2 modeli uçakta Yüzbaşı Fethi Bey kullanıyor ve rasıtlığını Yüzbaşı Sadık Bey, "*Prens Celalettin*" isimli Deperdussin modeli olup, bu uçakta pilot Üsteğmen Nuri Bey'di ve rasıt olarak Yüzbaşı İsmail Hakkı Bey görev almıştır. Seçilen her iki uçağında bağış yöntemiyle satın alınmış ve "*Prens Celalettin*" uçağının ise Mısırlı bir prens tarafından satın alınarak Osmanlı Ordusuna hediye edilmiş olması bu iki uçağın seçilmesinde etkin rol oynamış olmalıdır.

İstanbul-Kahire Hava Seyahatine 8 Şubat 1914 tarihinde Ayastefanos Tayyare Meydanından başlamıştır. Seyahat boyunca uçakların uğradıkları şehirlerde Türk havacılığının güçlendirilmesi ve uçak alımı için bağış kampanyaları düzenlenmiştir.

Seyahate başlayan ilk iki -uçağın yaşanan arıza ve kazalar nedeni ile birbirinden ayrı düşmesi, devam eden rotada iki uçağın farklı zaman ve yerlerde kaza geçirmesi, görevlendirilen üçüncü uçağında kazazede olması ve seyahatin dördüncü uçakla tamamlanmış olması; seyahatin yazımında zorluklar yaratmaktadır. Konunun iyi irdelenebilmesi, uçakların uğradıkları yerlerde yapılan bağışların daha iyi tespit edilebilmesi için her bir uçağı rotaları üzerinde yaşanan olayların ayrı ayrı

---

anlamaya yönelik önemli ipuçları verdiğini iddia etmektedir. Yalçın, "*Kıtalararası Osmanlı Hava Seferi*", s.327-347.

⁸⁴⁵Kocatürk, *age.*, s.9.

incelenmesinin daha anlaşılır olduğuna karar verilmiş ve her uçak kendi rotasında incelenmiştir.

Fethi Bey idaresindeki “*Muavenet-i Milliye*” uçağı seyahatin başladığı gün olan 8 Şubat 1914’de, meydana gelen sis ve havanın kararması nedeniyle Eskişehir’i geçerek Ağapınarı’na inmiştir. Ertesi gün Eskişehir’e geri dönmüştür. Hatice Sultan tarafından Eskişehir halkına hediye olarak uçakla gönderilen çiçek, Eskişehir’de hemen açık arttırmaya konulmuş ve karşılayanlar arasında 370 kuruşa satılmıştır. Bu para uçak alımı için toplanan bağışlara dâhil edilmiştir. Daha sonra havacılar ilk Osmanlı Padişahı Osman Gazi’nin kayınpederi olan Şeyh Edebalı’nın türbesini ziyaret etmişler ve bu ziyaret sırasında Eskişehir kaymakamı duygulu ve özlü bir konuşma ile pilotların selamete hedeflerine ulaşmalarını dilemiştir. Kaymakam, halkı “*Eskişehir-Şeyh Edebalı*” tayyaresi adıyla bir uçak almaya davet etmiştir. Bu istek o sırada hazır bulunanlar tarafından olumlu karşılanmıştır.⁸⁴⁶

10 Şubat’ta Eskişehir’den hareket eden uçak, ilk önce Afyonkarahisar’a, öğleden sonra da Konya’ya inmiştir. Fethi ve Sadık Bey’i karşılayan Afyonkarahisar Mutasarrıfı Haydar Bey ve eski mebus Salim Bey tarafından havacılığın önemi ve büyüklüğü hakkında konuşmalar yapılmıştır. O sırada yapılan bir teklif üzerine, karşılamada hazır bulunan halk arasında bir uçak alınarak Osmanlı Ordusuna hediye etmek için bağışa toplanmasına başlanmıştır.⁸⁴⁷

Afyonkarahisar’dan ayrılan “*Muaveneti Milliye*” uçağı, Toros dağlarını geçmiş ve Tarsus’a ulaşmıştır. 11 Şubat’ta çok yakın mesafede bulunan Adana’ya gidilmiştir. 13 Şubat’ta Adana’dan hareket edilerek Halep’e inilmiş ve ertesi gün Halep’te gösteri uçuşları yapılmıştır. Fethi ve Sadık Bey Halep’e ulaştığı zaman, bir uçak bağışı yapılması Halep şehri tarafından da taahhüt edilmiş ve Tanin gazetesi tarafından “*Azim bir muvaffakiyetle ilk defa olarak Halep’e muvasalat eden bir Osmanlı tayyaresinden dolayı galeyana gelen memurin ve ahali vilayet namına bir tayyare iştirası için teşebbüsat-ı lâzımede bulunmaktadır.*”⁸⁴⁸

sözleriyle duyurulmuştur. Halep adına alınacak uçak için büyük bir toplantı düzenlenmesi ve gerekli bağışın bu toplantıda elde edilmesi de kararlaştırılmıştır.⁸⁴⁹

⁸⁴⁶Kocatürk, *age.*, s.27.

⁸⁴⁷Aynı yer

⁸⁴⁸Tanin, No: 1847, 1 Şubat 1329, s.4.

⁸⁴⁹Tasvir-i Efkar, No: 995, 1 Şubat 1329, s.4.

Halep Valisi Celal Bey tarafından akşam havacılar için Baron Otelinde verilen ziyafette Halep vilayeti tarafından alınması kararlaştırılan uçağa, Halep şehrinin isimlerinden birisi olan, “*Şehba*” verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca 6. Kolordu Komutanı Ali Rıza Paşa'nın girişimiyle kolordu personeli tarafından orduya “*Enver Paşa*” isimli bir uçak hediye edilmesi taahhüt edilmiştir⁸⁵⁰. Tasvir-i Efkâr yapılan bağışların çokluğunu “*Her tarafta şayan-ı şükran bir galeyan-ı hamiyet hükm-ü fermadır.*”⁸⁵¹

sözleriyle tarif etmiştir. Fethi ve Sadık Bey tarafından Halep'te yapılan gösteri uçuşunu 15-20 bin kişi izlemiş, aralarında “*Halep*” ve “*Enver Paşa*” tayyareleri için bağış toplanmıştır. “*Muaveneti Milliye*” uçağı 15 Şubat günü Halep'ten ayrılmıştır. Şehrin üzerinde bir uçuş yapan havacılar, Büyük Cami, Hükümet Konağı ve askeri kışlaya birer Türk bayrağı atmıştır.⁸⁵²

“*Muaveneti Milliye*” uçağı, aynı gün (15 Şubat 1914) saat 10.05'de Humus'a inmiştir. Humus'ta kaza kaymakamı Fuad Bey tarafından düzenlenen bir tören ile karşılanmış ve Belediye İstasyonunda havacılar şerefine bir ziyafet düzenlenmiştir. Bu ziyafet sırasında Türkçe, Arapça ve Fransızca nutuklar söylenmiş ve Humus namına Osmanlı ordusuna bir tayyare bağışlanması taahhüt edilmiştir.⁸⁵³ Tasvir-i Efkâr gazetesi bağış haberini; “*Eşraf ve umum belde sakini ordu-yu hümayuna bir tayyare ihdasını taahhüd ile derhal iane itasına başladılar.*”⁸⁵⁴ sözleriyle duyurmuştur.

15 Şubat 1914'de saat 14.00'de tekrar havalanarak, Beyrut'a yönelen Fethi ve Sadık Beyin bulunduğu Muavenet-i Milliye uçağı, saat 15.50'de uçak Beyrut üzerine gelmiştir. Şehrin üzerinde yaptığı bir selamlama turundan sonra Pilot Yüzbaşı Fethi Bey, kışlaya bir bayrak atmış ve kendisini bekleyen kalabalığın bulunduğu alana inmiştir. Havacılar ve “*Muaveneti Milliye*” uçağı 19 Şubat'a kadar burada kalmıştır. 19 Şubat'ta havalanan uçak, şehrin üzerinde veda turu yaptığı sırada, karbüratör kumanda teli kopmuş ve tekrar Beyrut'a mecburi iniş yapılmıştır. Fethi ve Sadık Bey, arızanın giderilmesi için, 24 Şubat tarihine kadar Beyrut'ta kalmıştır. Tasvir-i Efkâr gazetesinin muhabiri Namık Bey, havacıların Beyrut'a ulaştıklarını haber

⁸⁵⁰ **Tanin**, No: 1848, 2 Şubat 1329, s.1 ve 5.

⁸⁵¹ **Tasvir-i Efkâr**, No: 995, 1 Şubat 1329, s.4.

⁸⁵² **Tanin**, No: 1848, 2 Şubat 1329, s.5.

⁸⁵³ **Tanin**, No: 1849, 3 Şubat 1329, s.4.

⁸⁵⁴ **Tasvir-i Efkâr**, No: 997, 3 Şubat 1329, s.1.

verdikten sonra, “*İaneler derci suretiyle ibraz-ı müesser-i vatanpervari edilmektedir*” sözleriyle Beyrut’ta bağış yapıldığını haber vermiştir.⁸⁵⁵ Beyrut’ta karşılayanlar arasında bulunan Taha El Müdevver ile İskender Ferecallah Bey, Beyrut Vilayeti’ne bir başvuru yapmış ve “*Beyrut*” isminde bir uçak alınması için piyango düzenlemiştir. Piyango çekilişinin Belediye binasında Vali Bekir Sami Bey başkanlığında bir heyet nezaretinde yapılması kararlaştırılmıştır. İlk aşama da fiyatı bir Mecidiye olan 1.000 adet bilet basımı yapılmıştır. Piyango biletlerinin toplam değeri 2.000 lira olup, bunun 1.300 lirası uçak bedeline, 500 lirası ikramiye bedellerine, 200 lirası ise gerek “*Muavenet-i Milliye*” ve gerekse “*Prens Celalettin*” uçaklarının uçuş heyetine alınacak hediyelere sarf edilmesi planlanmıştır. İlk aşamada 600 mecidiyelik bilet satışı yapılmış ve bunun yarısını Behram Bey ve ailesi satılmıştır.⁸⁵⁶ Beyrut adına alınacak uçak için düzenlenen piyangoyu haber yapan *Tasvir-i Efkâr*, 23 Şubat 1914 (10 Şubat 1329) tarihli nüshasında satılan bilet miktarının 800 mecidiyeye ulaştığını duyurmuştur.⁸⁵⁷ 6 Mart 1914 (21 Şubat 1329)’deki celsede ilave 500 mecidiyelik bilet satışı gerçekleşmiştir.⁸⁵⁸

Peyam gazetesi ise “*Beyrut*” adına uçak alınmasına karar verildiğini 28 Şubat 1914 (15 Şubat 1329) tarihli sayısında duyurmuştur. Peyam gazetesi, piyango hâsılatının Osmanlı Bankası’nda muhafaza edileceğini ve çekilişin Vali Bekir Sami Bey’in nezaretinde yapılacağını bilgisini vermiştir. Gazete haberinin devamında “*Her tarafta müşahade edilen bu tezahüratın devamı takdirinde bir değil birkaç tayyarenin iştirâ edilebileceği ümid olunmaktadır.*”⁸⁵⁹ sözleriyle yapılan bağışların devam etmesi durumunda birden fazla uçak alınabileceği ümidini dile getirmektedir.

24 Şubat’ta Fethi Bey, Beyrut’tan havalanarak, Şam’a uçmuş ve saat 09.30’da Mezze alanına inmiştir. Şam halkının ısrarlarına dayanamayan havacılar, üç gün burada kalmıştır. Havacılar daha Şam’a ulaşmadan evvel, Şam halkının şehirleri adına bir uçak satın alarak Osmanlı ordusuna bağışlamak için bağış toplamaya başladığı haberleri gazetelerde yer almıştır. Tanin gazetesi Şam’daki hazırlıkları ve uçak bağışını; “*Elan Beyrut’ta bulunan sevgili Muavenet-i Milliye tayyaremizin*

⁸⁵⁵**Tasvir-i Efkâr**, No: 997, 3 Şubat 1329, s.4.

⁸⁵⁶**Tanin**, No: 1857, 11 Şubat 1329, s.3.

⁸⁵⁷**Tasvir-i Efkâr**, No: 1004, 10 Şubat 1329, s.3.

⁸⁵⁸**Tanin**, No: 1857, 11 Şubat 1329, s.3.

⁸⁵⁹**Peyam**, No: 104, 15 Şubat 1329, s.3. Hâsılatın Osmanlı Bankasında muhafaza edileceği bilgisine *Tasvir-i Efkâr* gazetesi de yer vermiştir. **Tasvir-i Efkâr**, No: 1009, 15 Şubat 1329, s.2.

yarın Şam'a vüruduna kemal-i havahişle intizar edilmektedir. İnceği Merce çayırılığında tertibat-ı lâzıme ve istikbal için istihzarat-ı faika ittihaz kılınmaktadır. Vürudu akşamı belediye tarafından mükellef bir ziyafet keşide kılınacak ve bu sırada Şam namına bir tayyare ihdası taahhüt edilecektir.⁸⁶⁰” sözleriyle okuyucuları ile paylaşmıştır. Tasvir-i Efkâr gazetesi ise “Muavenet-i Milliye” uçağı Şam’a ulaştığı günün akşamı, belediye tarafından Fethi ve Sadık Bey için bir ziyafet verileceğini haber verirken, yapılan bağışları; “Ahali kemal-i havahiş ve şevk ile bir tayyare mübayaası için ianat derç etmektedir.”⁸⁶¹ sözleriyle duyurmuştur. Akşamki yemeği haber yapan Tanin gazetesi ise bu yemekte belediye tarafından, Şam şehrinin Arapça adı olan, “Dimeşk” isminde bir uçağın orduya bağışlanmasını taahhüt edildiğini duyurmuştur.⁸⁶² Fethi ve Sadık Bey, Şam’da kaldıkları sürece halk büyük misafirperverlikle kendilerini ağırlamıştır. Tasvir-i Efkâr gazetesi muhabiri Şam halkının uçak bağışı için birbirleriyle yarıştığını; “Şamlılar bir taraftan büyük bir semahatla tayyare ianesi dercine devam ettikleri gibi diğer taraftan de tayyarecilerimizi aziz için yekdiğeriyle müsabaka ediyorlar.”⁸⁶³ sözleriyle haber yapmıştır.

“Muavenet-i Milliye” uçağı, 27 Şubat 1914 günü saat 08.00’de Şam’dan Kudüs yönünde havalanmıştır. Uçak, Taberiye gölü güney doğusundaki Es Samra kasabasının 1 kilometre doğusunda bulunan Küfrüharib kayalıklarına düşerek, parçalanmıştır. “Muavenet-i Milliye” uçağında bulunan Pilot Yüzbaşı Fethi Bey ve rasıdı Yüzbaşı Sadık Bey şehit olmuştur. Uçağın hareketinden 4 saat geçmesine rağmen Kudüs’e gelmeyişi üzerine, buradan Şam’a telgraf çekilmiş ve Şam’dan arama ekipleri çıkarılmıştır. Akşama doğru, ekiplerden uçak enkazının bulunduğu ve havacıların şehit oldukları haberi ulaştır.⁸⁶⁴

Fethi ve Sadık Bey’in cenazeleri 28 Şubat günü trenle Şam’a getirilmiş, Emeviyye Camii’nin yanında bulunan Selahattin Eyyubi türbesinin avlusuna

⁸⁶⁰Tanin, No: 1849, 3 Şubat 1329, s.4.

⁸⁶¹Tasvir-i Efkâr, No: 1006, 12 Şubat 1329, s.2.

⁸⁶²Tanin, No: 1860, 15 Şubat 1329, s.1.

⁸⁶³Tasvir-i Efkâr, No: 1008, 14 Şubat 1329, s.2.

⁸⁶⁴Mazlum Keyüsk’ün eserinde tarih çevirme hatası yapılarak kaza tarihi 14 Şubat olarak verilmiştir. Keyüsk, age., c.I, s.188.

defnedilmiştir.⁸⁶⁵ Uçağın enkazı İstanbul'a gönderilmiş ve Askeri Müzeye konulmuştur.⁸⁶⁶

“*Muavenet-i Milliye*” uçağının düştüğü yere daha sonra bir anı dikilmiştir. Anıt, uçağın çarptığı dik kayalık yamacın eteğinde, göl kenarındaki düzlük üzerinde yapılmıştır. Anıtın kaidesi, siyah ve beyaz taşlardan yapılmış olup, bunun üzerinde sarımsı renkteki taştan, bir sütundan ibarettir. Anıtta; “*Elfatıha. Osmanlı ordusunu ılayi misali için Mısır'a gitmek üzere İstanbul'dan tayeran ederek tesadüf eylediği muhalefeti havadan dolayı bu noktada sukut eden Muaveneti Milliye tayyaresinin süvarileri şehid fedakâr Yüzbaşı Fethi ve Mülazım-ı Evvel Sadık Beylerin ruhuna. 14 Şubat 1329*” ifadesi yazılıdır.⁸⁶⁷

Fethi ve Sadık Beyin şehit olmalarından sonra Donanma Cemiyeti tarafından bu iki şehidin adının verileceği birer uçak alınması kampanya başlatılmıştır. Peyam gazetesinde yer alan bağış kampanyası duyurusunda;

“*İstiklal-i milliye-i semalarda da mesanid-i ikbal arayan ümmet-i osmaniye'nin havai filo teşkili için göstermekte oldukları azim ve havahiş devletçe lüzumu derecesinde ehemmiyetle telakki edilmiş ve bu hususdaki iyanatın derc ve cem'i de cemiyetimize havale kılınmış idi. Cemiyetimiz bu alakayı ve milletin fedakarlıklarını tekrim namına göstereceği asar-ı galeyana da delalet emrindeki ecr-i cecizili düşünerek Fethi ve Sadık namlarına iki tayyare iştirası için gerek merkez-i umumimizde gerek şuebatta bir defter-i mahsusu güşadını münasib görmüştür.*

Müşar-ün ileyhanın lâ-yemut hatıralarını ihtar edecek olan bu iki tayyare ayrıca birer abide-i hürmet ve rahmet olacakları cihetle son arzuları da bu suretle kabil-i icra olacaktır. Bu fevai'din istihsali ve din namus ve hamiyetin ikmali için hiçbir fedakarlıktan çekinmeyeceklerine kani' olduğumuz efrad-ı muhtereme-i milletin ifa-ivazifeye şitaban olacakları ümid (?) celb-i nazar himmet ve dikkat eyleriz.”⁸⁶⁸ sözlerine yer verilmiştir.

⁸⁶⁵Fethi ve Sadık Beyin şehit olmasını takip eden günlerde, Meğri Kaymakamı, kaza merkezinin isminin “Fethiye” olarak değiştirilmesi teklif etmiştir. Menteşe Mutasarrıfı vasıtasıyla, Başbakanlığa ulaştırılan teklif neticesinde Meğri kasabasının adı Fethiye olarak değiştirilmiştir. Bugün de aynı isim kullanılmaktadır. **BOA**, DH.İD. 97-2/32.

⁸⁶⁶“*Muavenet-i Milliye*” uçağının enkazından sadece pervanesi günümüze ulaşabilmiştir. Halen Türk Hava Kuvvetleri Müzesi Komutanlığı (Yeşilyurt/İstanbul)'nda sergilenmektedir.

⁸⁶⁷Kurter, **age.**, c.I, s.202-215; Keyüsk, **age.**, c.I, s.180-196; Kansu, vd., **age.**, c.I, s.148-156; Kasmieh, **agm.**, s.124-133; Ünalp, **agm.**, s.134-148; Hüseyin Turgud, “*Taberya Gölü Kenarındaki Abide*”, **Uçantürk**, Sayı: 1, 1 Nisan 1954, s.11-12; Hasan Erkan Karaca, “*İstanbul-Kahire-İskenderiye Uçuşu Ve İlk Hava Şehitlerimiz*”, **Uçantürk**, Sayı: 397, Temmuz 1995, s.14-16; Hasan Erkan Karaca, “*Pilot Yüzbaşı Fethi Bey*”, **Uçantürk**, Sayı:3 97, Haziran 1995, s.37-39.

⁸⁶⁸**Peyam**, No: 105, 16 Şubat 1329, s.1.

Tanin ve Tasvir-i Efkâr gazetelerinde ise “*Fethi*” ve “*Sadık*” isminde alınacak uçaklar için bağış yapan ilk bağışçıların isim listesi yayınlanmıştır. Osmanlı Donanma Cemiyeti Başkanı Şefik Bey ve Hanımı tarafından 108'er kuruş, Genel Merkezi üyesi Cemil Paşazade Reşid Bey tarafından 216 kuruş bağış yapıldığı belirtilen listede toplam bağış miktarı 1.290 kuruşa ulaşmıştır.⁸⁶⁹

Harbiye Nezareti de ilk alınacak uçağa “*Fethi*” ve “*Sadık*” isimlerinin verilmesine karar vermiştir. Bu uçakların hizmet dışı kalması durumunda ise yeni alınacak uçaklara bu isimlerin verilerek Fethi ve Sadık isminin hep yaşatılması da planlanmıştır.⁸⁷⁰ Peyam gazetesi de Avrupa'dan satın alınacak ilk iki uçağa şehitlerin isimlerinin verileceğini duyurmuştur.⁸⁷¹

İstanbul-Kahire Hava Seyahatine başlanmasına neden olan Kudüs'te de Fethi ve Sadık Beyin şehit olması derin bir üzüntüye neden olmuştur. Kudüslüler Bunun için “*Fethi*” ve “*Sadık*” isminde bir iki uçak alınması için girişimlere başlamışlardır. Bu kapsamda Kudüs Belediyesi tarafından 200, ismi açıklanmayan muhterem bir şahıs tarafından da 300 Fransız Frank'ı bağışta bulunacağı taahhüt edilmiştir. Kudüs halkının da katılımı ile bağış miktarının yakın zamanda 1.000 lirayı bulması kararlaştırılmıştır.⁸⁷²

Fethi ve Sadık Beyin şehit olması ile birlikte “*Muavenet-i Milliye*” uçağı elden çıkmıştır. Bu açığı gidermek isteyen Müdafaa-i Milliye Cemiyeti Beyoğlu şubesi “*Beyoğlu*” isimlerini taşıyacak bir uçak alınması için bağış toplamaya başlamıştır.⁸⁷³ “*Beyoğlu*” uçağına gelir sağlamak için 13 Mart 1914 gecesi Galata'da Amerikan Tiyatrosunda bir müsamere düzenlenmiştir. Müsamerenin düzenlenmesini sağlayan Galata merkez memuru Yasin Bey'in gayretleriyle giriş ücreti olarak 11.548 kuruş toplanmıştır. Yine Yasin Beyin uçak için bağışladığı kordonlu altın saat, müzayedeye konulmuş ve 11.856 kuruş 20 para gelir elde edilmiştir. Toplam hâsılat

⁸⁶⁹ **Tanin**, No: 1862, 16 Şubat 1329, s.2; **Tasvir-i Efkâr**, No: 1010, 16 Şubat 1329, s.2.

⁸⁷⁰ **Tanin**, No: 1863, 17 Şubat 1329, s.1; **Tasvir-i Efkâr**, No: 1011, 17 Şubat 1329, s.2.

⁸⁷¹ **Peyam**, No: 106, 17 Şubat 1329, s.3. Bu niyete rağmen yeni satın alınan iki uçağına “*Fethi*” ve “*Sadık*” isimleri verilmemiştir. “*Fethi*” ismi ise başka bir uçağına verilmiştir. Balkan turuna çıkan Alman sivil havacılarından Gústav Basser 22 Temmuz 1914'de İstanbul'a gelmiştir. Alman havacı İstanbul'da bulunduğu sürede bazı gösteri uçuşları da yapmıştır. Avrupa'da ülkelerin genel seferberlik ilan etmeye başlaması üzerine uçağı İstanbul'da bırakan havacılar gemi ile ülkelerine dönmüştür. Osmanlı hükümeti genel seferberlik ilan ettiği zaman, Rumpler 4A13 tipi bu uçağına el koymuş ve “*Fethi*” adı vermiştir. Kurter, **age.**, c.I, s.232-233.

⁸⁷² **Tanin**, No: 1864, 18 Şubat 1329, s.1.

⁸⁷³ **Tasvir-i Efkâr**, No: 1011, 17 Şubat 1329, s.2.

23.405 kuruşa ulaşmış Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin Beyoğlu şubesine teslim edilmiştir.⁸⁷⁴

“*Muavenet-i Milliye*” uçağı ile Fethi ve Sadık Beyin seyahati boyunca; Eskişehir, Afyonkarahisar, Halep, Humus, Beyrut ve Şam şehirleri ve Halep’te konuşlu 6. Kolordu tarafından birer tayyare alınması için bağış kampanyaları düzenlenmiştir. Şahadetlerinden sonra ise “*Fethi*”, “*Sadık*” ve “*Beyoğlu*” isminde üç uçak alımı için yeni kampanyalar başlatılmıştır. Yapılan araştırmalarda söz konusu bu kampanyalarını başarıya ulaşmadığı ve kampanya başlatılan uçakların Osmanlı havacılığına kazandırılmadığı tespit edilmiştir. Kampanyalar süresince toplanan paraların ise nereye gönderildiği veya gönderilip gönderilmediği meçhuldür.

8 Şubat 1914 tarihinde, Pilot Üsteğmen Nuri Bey ile rasit Yüzbaşı İsmail Hakkı Bey’in bulunduğu “*Prens Celalettin*” uçağı, saat 09.10’da Ayastefanos’tan ayrılmıştır. Bursa’ya kadar uçulmuş, ancak havanın çok kapalı ve görüşün az olması nedeniyle Ayastefanos’a geri dönmüştür. Aynı gün öğleden sonra tekrar havalanan uçağın motoru Karamürsel Samanlı Dağları üzerinde arıza yapmış ve İznik’e inmek zorunda kalmıştır. Arızanın giderilmesinden sonra saat 16.30’da buradan havalanan uçak, havanın kararması nedeniyle Lefke’ye (Pamukova) inmiştir.⁸⁷⁵

9 Şubat’ta Lefke’den havalanan Nuri Bey idaresindeki “*Prens Celalettin*” uçağı, gönderilen birçok davet telgrafı nedeniyle Bilecik’e yönelmiştir. Lefke’den birisi Bilecik ve diğeri de Eskişehir için olmak üzere, iki posta çantası uçağa verilmiştir. Bu olay Türk havacılık ve posta tarihinde ilk hava postası uygulaması olarak kabul edilmektedir. Bilecik’e iniş yapan havacılar gönderilen postayı yetkililere teslim ettikten sonra saat 16.20’de Eskişehir’e gitmek üzere havalanmıştır. Eskişehir rotasında uçuş yapılırken havada motor durmuş ve Bozüyük civarında Poyra köyüne mecburi iniş yapılmıştır. Yapılan incelemede motorun benzin musluğunun havada koptuğu ve uçakta hiç benzin kalmadığı tespit edilmiştir. İnişin sert olması nedeniyle uçakta yapısal hasar da meydana gelmiştir. 10 Şubat’ta

⁸⁷⁴ **Peyam**, No: 118, 1 Mart 1330, s.3.

⁸⁷⁵ Kansu, vd., **age.**, c.I, s.150, 151; Kurter, **age.**, c.I, s.205, 206. Osman Yalçın tarafından yazılan makalede arıza nedeniyle geri döndüğü bilgisi verilirken öğleden sonra Lefke’ye kadar gidildiği bilgisi verilmemektedir. Yalçın, “*Kıtalararası Osmanlı Hava Seferi*”, s.332. Mazlum Keyüsk’ü eserinde tarih çevirme hatası yapılarak seyahatin 16 Ocak 1914 tarihinde başladığı bilgisi verilmiştir. Keyüsk, **age.**, c.I, s.187.

Eskişehir'den gelen makinist Teğmen Murat Bey, uçaktaki hasarın onarımına başlamıştır.

11 Şubat'ta onarımı tamamlanan “*Prens Celalettin*” uçağı Eskişehir'e ulaşmıştır. 12 Şubat'ta Eskişehir'de uçağa bakım yapılmış, 13 Şubat'ta Afyon'a gitmek üzere yapılan iki deneme uçuşunda motorda meydana gelen sarsıntı nedeni ile başarısızlıkla sonuçlanmış ve uçak Eskişehir'de dönmek zorunda kalmıştır.⁸⁷⁶ 14 Şubat'ta yapılan uçuşta yoğun sis nedeni ile Bolvadin'e inilmiş, daha sonra Akşehir'e uçulmuştur. 15 Şubat'ta Akşehir'den kalkan “*Prens Celalettin*” uçağında yine motor arızası meydana baş göstermiş ve Osmaniye'ye inmek zorunda kalmıştır. Ertesi gün Konya'ya gitmek için havalanan uçak havanın kararması nedeniyle Karakaya köyüne inmiştir. “*Prens Celalettin*” uçağı 17 Şubat 1914 tarihinde Konya'ya ulaşabilmiştir.

Nuri ve İsmail Hakkı Beylerin “*Prens Celalettin*” ile Konya'ya gelişlerinin bir hatırası olmak üzere “*Konya*” isminde bir uçağın satın alınarak orduya hediye edilmesi için bağış toplamak amacıyla komisyon kurulmuştur.⁸⁷⁷ Tasvir-i Efkâr gazetesi Konyalıların girişimini;

*“Konya vilayeti namına havai filomuza bir tayyare ihda etmek için Mevlevi Dergah-ı Şerifi Postşini Celebi Efendinin taht-ı riyasetinde bir komisyon akd-i içtima ederek iane dercine başlandığı mahallinden matbaamıza bildirilmiştir. Konyalıların tayyare filomuza karşı ibraz eyledikleri bu eser-i fütüvvet ve hamiyeti takdir ederiz.”*⁸⁷⁸ sözleriyle duyurmuştur.

18 Eylül'de Konya'dan havalanan uçak Toros Dağları eteklerinde ters rüzgâra yakalanarak Karaman'a inmek zorunda kalmıştır. Öğleden sonra yağışlı havada Toros Dağlarını aşma girişimi de başarılı olmamıştır.⁸⁷⁹

19 Şubat 1914 tarihinde pilot Üsteğmen Nuri Bey, rasıdı Yüzbaşı İsmail Hakkı Bey'i karayolu ile Tarsus'a göndermiştir. Bu girişim ile motoru sık sık sorun yaşatan uçağın taşıyacağı ağırlığı hafifletmiştir. Tek başına “*Prens Celalettin*” uçağı

⁸⁷⁶Kansu, vd., *age.*, c.I, s.151, 152. Osman Yalçın tarafından yazılan makalede Afyon'a gitmek için başarısız uçuş denemelerinin 12 Şubat tarihinde yapıldığı bilgisi verilmektedir. Yalçın, “*Kıtalararası Osmanlı Hava Seferi*”, s.332.

⁸⁷⁷*Tanin*, No: 1858, 12 Şubat 1329, s.2.

⁸⁷⁸*Tasvir-i Efkâr*, No: 1004, 10 Şubat 1329, s.3.

⁸⁷⁹Kurter, *age.*, c.I, s. 206-210; Kansu, vd., *age.*, c.I, s.151, 152.

ile havalanan Nuri Bey, 4.000 metre irtifaya çıkarak Toros Dağlarını geçmeyi başarmıştır.⁸⁸⁰

“*Prens Celalettin*” uçağı ve havacılar 20 Aralık’ta Adana’ya ulaşmıştır. Ertesi gün 21 Şubat’ta Halep’e gitmek için havalanan uçakta yine motor arızası meydana gelmiş ve Adana’ya 30 kilometre mesafede Misis’e zorunlu iniş yapılmıştır. Uçağın onarımının ardından 22 Şubat’ta yapılan Halep’e gitme girişimi, Yılan Dağları üzerindeki fırtınada çok yakıt sarfıyatı nedeniyle Artak’a inilmesiyle sonuçlanmıştır. “*Prens Celalettin*” uçağı ancak 23 Şubat’ta Halep’e ulaşabilmiştir.

Nuri ve İsmail Hakkı Beyin şerefine gece Halep’te bir ziyafet verilmiştir. Bu ziyafet sırasında havacıların çeşitli şehirlere aldıkları postaldan Halep şehrine ait olan postanın açılışı Tayyare İanesi menfaatine müzayedeye konulmuştur. Bu müzayededen o gece 90 lira gelir elde edilirken,⁸⁸¹ ertesi gün devam eden müzayedeyi Halep Belediye başkanı 195 liraya kazanmıştır.⁸⁸²

Nuri Bey, 24 Şubat günü Hama-Humus-Beyrut rotasını izleme amacıyla Halep’ten havalanmıştır. Humus rotasında uçak, hava şartları, yağmur ve sert esen rüzgâr nedeniyle, Hemdaniye istasyonunun 12 kilometre batısında bulunan Hazım köyüne iniş yapma zorunda kalmış ve sert iniş nedeniyle uçakta hasar meydana gelmiştir. 26 Şubat’ta “*Prens Celalettin*” uçağının onarımı tamamlanmış ve aynı gün Hama’ya, 27 Şubat’ta Şam’a ulaşmıştır.⁸⁸³ Pilot Üsteğmen Nuri Bey ve rasit Yüzbaşı İsmail Hakkı Bey, 28 Şubat’ta İstanbul-Kahire Hava Seyahatine beraber çıktıkları, “*Muaveneti Milliye*” uçağının uçuş ekibi olan pilot Yüzbaşı Fethi Bey ve rasit Yüzbaşı Sadık Bey’in Şam’da yapılan cenaze törenine katılmıştır. 9 Mart günü Üsteğmen Nuri Bey’in idaresindeki “*Prens Celalettin*” uçağı Beyrut’tan havalanarak, saat 17.00’de Yafa’ya inmiştir.⁸⁸⁴

⁸⁸⁰Kansu, vd., **age.**, c.I, s.152. Ajun Kurter tarafından yazılan kitapta İsmail Hakkı Bey’in 18 Şubat’ta Tarsusu’na gönderildiği bilgisi vardır. Kurter, **age.**, c.I, s.210.

⁸⁸¹**Tanin**, No: 1857, 11 Şubat 1329, s.4.

⁸⁸²**Tanin**, No: 1858, 12 Şubat 1329, s.1.

⁸⁸³Kurter, **age.**, c.I, s.210-212; Kansu, vd., **age.**, c.I, s.152.

⁸⁸⁴Aydar, **age.**, s.88; Kurter, **age.**, c.I, s.213-218; Kansu, vd., **age.**, c.I, s.153, 154.

Peyam gazetesi, Yafa'da yaşayan Musevilerin “*Essahmuyye*” isminde bir savaş uçağının Osmanlı Ordusuna hediye edilmesi için durmadan bağış yaptıklarını duyurmuştur.⁸⁸⁵

“*Prens Celalettin*” uçağının, 11 Mart'ta El Ariş'e gitmek için Yafa'dan havalanması planlanmıştır. Uçuş alanının hemen gerisinde yüksek tepeler başladığından, kalkışın denize doğru olması gerekmesine rağmen rüzgâr ters istikametten esmekteydi. Normalde rüzgârın yön değiştirmesini beklemek ve kalkış esnasında rüzgârı uçağın karşısına almak gerekiyordu. Fakat Nuri Bey beklemek istememiş, rüzgârı arkasına alarak kalkmayı denemiştir. “*Prens Celalettin*” uçağı kalkışta irtifa alamamış, deniz üzerine çıkan uçak, ancak birkaç metre yükselebilmiştir. Nuri Bey hafif dönüşler yaparak, uçağın yönün rüzgâra doğru çevirmeyi denemiş, yeterince hızlanamamış ve irtifa alamamış olan “*Prens Celalettin*” uçağı uçma yeteneğini kaybetmesi ile birlikte kanadını suya kaptırarak, denize düşmüştür.

“*Prens Celalettin*” uçağı ahşap gövdesi sayesinde hemen suya batmamıştır. Yüzme bilmeyen rasıt İsmail Hakkı Bey, uçağın üzerine çıkarken, çok iyi yüzme bilen Nuri Bey ise, kıyıya doğru yüzmeyi denemiş, üzerindeki kalın ve dolayısıyla ağır giysilerle, ağır meşin pilot ceketi, kısa sürede yorulmasına sebep olmuştur. Tekrar uçağa dönmeye çalışan Nuri Beyin, gücü tükenmiş ve su üzerinde, yarı baygın bir durumda hareketsiz kalmıştır. Kazayı görüp, sandallarla yetişen Yafalılar, pilot Üsteğmen Nuri Bey'i denizden çıkardıklarında çok geç kalınmıştır. Kıyıya getirilmiş ve burada yapılan müdahalelere rağmen, Nuri Bey yaşama geri döndürülemediği. İsmail Hakkı Bey ise, kurtarılmış ve uçak karaya çekilmiştir.⁸⁸⁶

---

⁸⁸⁵Peyam gazetesi haber içeriğinde bilgiyi Filistin Gazetesinden aktardığını ve Filistin Gazetesinin de bir Mısır gazetesinden alıntı yaptığını belirtmiştir. **Peyam**, No: 113, 24 Şubat 1329, s.4. Önder Kocatürk tarafından yapılan çalışmada uçağın ismi “*Essehyunye*” olarak verilmiştir. Kocatürk, **age.**, s. 147. Bizim çevirimize göre uçağın ismi “*Essahmuyye*” olmalıdır.

⁸⁸⁶Fethi ve Sadık Beyden sonra Nuri Bey'in şehit olmasından çok etkilenen Hüdavendigâr Valisi Mehmet Abbas, 25 Mart 1914 tarihinde Sadarete ve Dâhiliye Nezareti'ne gönderdiği teklif yazısında “şehit tayyarecilerimize izafeten” ifadesiyle Karahisar-ı Sahib kazasına bağlı Corca-i Kebir'in adının Fethiye'ye, Corca-i Sagir'in Sadıkiye'ye, Mihail'in de Nuriye olarak değiştirilmesi teklif etmiştir. Bu teklif, kabul edilerek, Dâhiliye Nezareti'nce 31 Mart 1914 tarihinde, söz konusu yerlerin adları “Fethi Bey”, “Sadık Bey” ve “Nuri Bey” şeklinde değiştirilmiştir. Günümüzde Afyon iline bağlı bu yerleşim yerlerinin ismi “*Fethibey*”, “*Sadıkbey*” ve “*Nuribey*” şeklinde kullanılmaktadır. **BOA**, DH.İD. 97-2/33.

Şehit pilot Üsteğmen Nuri Bey'in cenazesi Şam'a getirilerek, büyük bir cenaze töreni ile Fethi ve Sadık Beylerin yanına defnedilmiştir.⁸⁸⁷

Sadık Bey'in Yafa'da yapılan cenaze töreni sırasında Yafa Musevi Cemaati başkanı, Yafa Musevileri tarafından "Nuri" isminin verileceği bir uçağın Fransa'dan satın alınarak Osmanlı Hükümetine takdim edileceğini duyurmuştur. Bu bağış haber yapan Peyam gazetesi, Yafa Musevilerinin "Nuri Bey merhumun nam-ı fedakarisi olarak" bağış yapacaklarını belirtmiştir.⁸⁸⁸

Yafa'da Nuri Beyin şehadeti ile neticelenen seyahat boyunca, "Prens Celalettin" uçağının geçtiği şehirlerden Konya ve Yafa'da yaşayan Museviler tarafından birer uçak alımı için kampanya başlatılmıştır. Nuri Beyin şehit olmasından sonra yine Yafa Musevileri tarafından "Nuri" isminde bir uçak alınacağı duyurulmuştur. Ancak tüm bu iyi niyetli girişimler sonuçsuz kalmış ve söz konusu uçaklar Osmanlı havacılığına kazandırılmamıştır. Bu amaçla toplanan yardım paralarının akıbeti belirsizdir.

İstanbul-Kahire Hava Seyahati sırasından 27 Şubat 1914'de Fethi ve Sadık Beylerin şehit olmaları üzerine üçüncü bir uçuş ekibinin İstanbul'dan yola çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu görev için "Ertuğrul" uçağı ile pilot Yüzbaşı Salim (İlkuçan) ve rasit Kurmay Yüzbaşı Kemal Bey seçilmiştir.⁸⁸⁹

6 Mart 1914 günü üçüncü ekip seyahatine başlamıştır. Öğleden sonra saat 15.00'e doğru "Ertuğrul" uçağı Ayastefanos'tan havalanmış olmasına karşın, irtifa alamayan uçak Ayastefanos meydanında balon hangarının arkasına için yapmıştır. Yapılan incelemede uçağın tekerleklerine yapışan çamurun uçağın hızlanmasını engellediği tespit edilmiştir. Çamurun temizlenmesinden sonra tekrar havalanan "Ertuğrul" uçağı, 2 saat 45 dakikalık uçuş sonrasında Çanakkale'ye ulaşmıştır.⁸⁹⁰

⁸⁸⁷Kocatürk, **age.**, s.160-165; Aydar, **age.**, s.88; Kurter, **age.**, c.I, s.219; Kansu, vd., **age.**, c.I, s.155. Şehit olan havacıların ailelerine verilmek üzere Mısır'da 400 lira bağış toplanılarak gönderilmiştir. **Tanin**, No: 1900, 26 Mart 1330, s.2.

⁸⁸⁸**Peyam**, No: 120, 3 Mart 1330, s.3.

⁸⁸⁹Salim Bey Erzurumludur. İstanbul-Kahire Seferine katılacak üçüncü ekip olarak Salim Beyin seçildiğinin duyulması üzerine, Erzurum'da kendisini tanıyan birçok kişi uçakla Erzurum'a gelmesini rica etmişler ve geldiği takdirde orduya bir uçak hediye etmeyi taahhüt etmişlerdir. Salim Bey cevap olarak bu mevsimde doğal engellerin böyle bir seyahate uygun olmadığını, ilkbaharda izin alarak seyahati memnuniyetle üstleneceğini bildirmiştir. **Tanin**, No: 1868, 22 Şubat 1329, s.1.

⁸⁹⁰Aydar, **age.**, s.92; Kurter, **age.**, c.I, s. 215.

Havacıları karşılayan Çanakkale Mutasarrıfı Murad Fuad Bey, Çanakkale halkının da şehirlerinin ismini taşıyacak bir uçak satın alınmasını taahhüt ettiğini açıklamıştır.⁸⁹¹ “*Ertuğrul*” uçağının şehirlerine gelmesini bekleyen İzmir Valisi, 8 Mart 1914 tarihinde saat 4'te Kale-i Sultaniye Mutasarrıflığından aldığı telgraf ile *Ertuğrul* uçağının İzmir'e geleceğini haber almıştır. Haber şehirde duyulunca gazeteler heyecan verici makalelerle halkı uçak satın almaya teşvik etmeye başlamışlardır.⁸⁹²

Salim ve Kemal Bey, Çanakkale'den sonra Ayvalık'a gitmeyi planlamıştır. Ancak Edremit Müslümanlarının her yardımında onar bin lira verecek kadar fedakâr olmalı ve pilotları büyük bir arzuyla davet etmeleri üzerine “*Ertuğrul*” uçağının 7 Mart'ta Edremit'e gitmesi kararlaştırılmıştır. Uçağın geleceği müjdesi Edremit'e ulaşınca büyük miktarda yardım yapılmaya başlanmıştır.⁸⁹³

7 Mart günü Çanakkale'den havalanan uçak, çok sert ve borayı andıran rüzgârla karşılaşmış, Pilot Yüzbaşı Salim Bey, yola devam edemeyeceğini anlayarak Erenköy civarına inmeye mecbur olmuştur. Uçuşa 9 Mart tarihinde devam edilmiş, yine sert esen rüzgâr nedeniyle, Ayvacık'a yarım saat mesafede bulunan Kemerdere'ye mecburi iniş yapılmak istenirken “*Ertuğrul*” uçağı hafif bir kırım geçirmiştir. “*Ertuğrul*” uçağının onarımı dört gün sürmüş, 13 Mart'a Edremit'e ulaşmak üzere havalanan uçağın motoru, deniz üzerinde esen sert rüzgârdan dolayı durmuştur. Motorsuz planör uçuşu ile karaya yönelen uçak, Küçükkuyu civarında ağaçlık bir bölgede, oldukça sert bir iniş yapmış ve bir ağacın çatal dalları arasına sıkışmıştır. Hemen hemen ikiye bölünen “*Ertuğrul*” uçağında büyük hasar meydana gelmiştir.⁸⁹⁴ Harbiye Nezareti “*Ertuğrul*” uçağının yerine hemen bir uçağın Edremit'e gönderilerek seyahate devam etme kararı vermesine rağmen daha sonra bu karardan vazgeçilmiştir.⁸⁹⁵

Dönem gazetelerinde, “*Ertuğrul*” uçağının şehirlere inmesini bekleyen Edremitlilerin büyük bir üzüntü duydukları belirtilmektedir. Edremit'te daha önceden bir bağış toplama heyeti kurulmuş ve kazadan sonra bağış toplama faaliyetine hız

---

⁸⁹¹Kocatürk, *age.*, s.150.

⁸⁹²Kocatürk, *age.*, s.152.

⁸⁹³Kocatürk, *age.*, s.151.

⁸⁹⁴“*Ertuğrul*” uçağının denize düşme riski de vardır. Yüzme bilmeyen Kurmay Yüzbaşı Kemal Bey, Salim Bey'i denize inmemesi için ikaz etmiştir. Yalçın, “*Kıtalararası Osmanlı Seferi*”, s.334.

⁸⁹⁵*Tanin*, No: 1876, 2 Mart 1328, s.1.

verilerek, Edremit halkının yaptığı bağışlarla, “*Edremit*” isminde yeni bir uçak alınması ve bu uçakla, Kahire yolculuğunun tamamlanması kararı alınmış, Fransa’ya yeni bir Bleriot XI-2 uçağı sipariş edilmiştir. “*Ertuğrul*” uçağı onarım için İstanbul’a götürülmüştür. “*Ertuğrul*” uçağının kaza geçirmesinden sonra “*Beyoğlu*” adına bir uçak satın alınarak Osmanlı Ordusuna hediye edilmesine karar verildiği tespit edilmiştir.⁸⁹⁶

“*Ertuğrul*” uçağı ile pilot Yüzbaşı Salim (İlkuçan) ve rasıt Kurmay Yüzbaşı Kemal Beyin kısa süren seyahatleri sırasında Çanakkale ve İzmir birer uçak alımı için kampanya başlattığı tespit edilmiştir. “*Beyoğlu*” isminde uçak alımı için başlatılan kampanya, Fethi ve Sadık Beyin şehadetinden sonra başlatılan kampanyanın mükerrer duyurusu olmalıdır. Ancak bu üç kampanya da akamete uğramıştır. Sadece Edremit halkının kampanyası başarıya ulaşabilmiştir. Bu kampanyanın detayları ileride incelenecektir.

Edremit halkının bağışlarıyla satın alınan ve “*Edremit*” adı verilen Bleriot XI-2 modeli uçak, 7 Nisan’da İstanbul’a gelmiş⁸⁹⁷ ve İstanbul-Kahire Hava Seyahatine kaldığı yerden yani Beyrut’tan devam edilmesine karar verilmiştir. “*Edremit*” uçağı ile pilot Yüzbaşı Salim ve rasıdı Kurmay Yüzbaşı Kemal Bey, 4 makinist ile birlikte, 23 Nisan 1914 tarihinde “*Hıdıvviye*” şirketine ait “*Saidiye*” gemisiyle İstanbul’dan Beyrut’a hareket etmiştir.⁸⁹⁸

Mısır halkı daha ilk iki ekip seyahate başladığı zaman, Osmanlı havacılarını büyük törenlerle karşılamak ve ağırlamak için hazırlıklara başlamıştı. Bu hazırlıklar kapsamında, Osmanlı Ordusuna hediye edilmek üzere uçak satın almak için bağış toplama faaliyetlerine de girişilmişti. Daha 19 Şubat 1914 (6 Şubat 1329) tarihinde Osmanlı havacılarını karşılamak için Prens Halim Paşanın dairesinde, Hasan Hayri

⁸⁹⁶Kansu, **age.**, c.I, s.155; Aydar, **age.**, s.138. Edremit’te daha önceden Yazıcızade İsmail Hakkı Bey başkanlığında kurulmuş olan uçak bağış komisyonu kurulmuştu. Kurter, **age.**, c.I, s.221. Mazlum Keyüsk’ün eserinde İstanbul-Kahire Hava Seyahati’nin anlatıldığı bölümde “*Ertuğrul*” uçağından bahsedilmemektedir. Keyüsk, **age.**, c.I, s.180-194.

⁸⁹⁷Tanin gazetesinde yer alan 8 Nisan 1914 (26 Mart 1330) tarihli haberde Edremit uçağının “evvelsi gün” İstanbul’a geldiği bilgisi bulunmaktadır. Buna göre uçağın 6 Nisan 1914 (24 Nisan 1330) tarihinde İstanbul’a gelmiş olması gerekir. **Tanin**, No: 1900, 26 Mart 1330, s.1. Tanin gazetesinin bir gün önceki haberinde ise uçağın Fransa’daki Bleriot Fabrikasında ki uçuş testlerinin Fransız yüzbaşılardan Doğviner(?) tarafından yapıldığını okuyucularına duyurmuş ve uçağın Marsilya üzerinden İstanbul’a getirilerek yine aynı şahıs tarafından uçuş tecrübelerinin yapılacağını belirtmiştir. **Tanin**, No: 1899, 25 Mart 1330, s.2.

⁸⁹⁸“*Edremit*” ismi verilen Bleriot modeli uçağın fotoğrafı için bakınız EK-31.

Bey tarafından yapılan davet üzerine bütün ayan, rical ve zevat toplanmıştır. Bu toplantı sonucunda Mısır Hidiv'in himayesi ve Aziz İzzet Paşanın başkanlığı altında bir karşılama heyeti teşkiline karar verilmiş ve karşılama törenlerinin hazırlığı bu komisyona tevdi edilmiştir. Karşılama törenlerine okul ve dergâh öğrencilerinin katılması kararı ile birlikte Mısırlılar namına Osmanlı Ordusuna bir uçak hediye edilmesi için bağış toplanmasına karar verilmiştir.⁸⁹⁹

Buna ilave olarak Kahire halkı adına Osmanlı Ordusuna “*Kahire*” ismiyle bir uçak hediye edilmesi kararı verilmiş ve hemen bağış toplanmaya başlanmıştır. Aynı zamanda İskenderiye halkı adına da bir uçak hediye edilmesine karar verilmiştir. Bu haberi veren Tasvir-i Efkâr gazetesi haberini; “*el-hassıl bütün Mısırlılar hamiyetlerini, dar-ül halifeye karşı olan samimi velayetzelzil(?) merbutiyetlerini en açık bir surette ibraz ediyorlar.*”⁹⁰⁰ sözleriyle bitirerek Mısır halkının İslam Halifesi olan Osmanlı Sultanına bağlılık duygularını vurgulamaya çalışmıştır. Gazete haberinin devamında; “*Kahire ile İskenderiye arasındaki şehirlerden her gün müteaddid telgraflar alıyor ve mezkûr telgraflarda Osmanlı tayyarecilerinin şehirlerine uğramalarını pek samimi bir surette rica olunuyor ve her şehirden iane toplanıp külli bir yekûna baliğ olduğunda ‘Mısır’ namında bir zırhlı ihda edilmesi talep olunuyor.*”⁹⁰¹ sözleriyle yapılan bağışların Kahire ve İskenderiye ile sınırlı kalmadığını Mısır’ın hemen her şehrine yayıldığını haber vermiştir.

29 Nisan’da deniz yoluyla Beyrut’a ulaşan havacılar burada uçağı monte etmiş ve deneme uçuşları yapmıştır. 1 Mayıs günü Beyrut’tan havalanan “*Edremit*” uçağı, aynı gün Kudüs’e ulaşmıştır. 4 Mayıs’ta Kudüs’ten El Ariş’e uçulmuştur. 5 Mayıs günü 3 saat 16 dakika süren bir uçuş sonrasında Port Said’e inilmiş ve büyük bir kalabalık tarafından karşılanmıştır. Ertesi gün Kahire uçuşu kötü hava şartları yüzünden Tellülkel’e zorunlu iniş yapılmıştır.

9 Mayıs sabahı “*Edremit*” uçağı Kahire’ye ulaşmıştır. Büyük bir halk topluluğu, Kahire’nin Heliopolis hava alanında, uçak ve havacılar coşku ile karşılanmıştır. Havacıların, İngiltere’nin Mısır Fevkalade Komiseri Lord Kitchener’e yaptığı nezaket ziyareti sırasında İngiliz Komiser: “*Siz Türkler, eski meziyet ve*

⁸⁹⁹Tasvir-i Efkâr, No: 1004, 12 Şubat 1329, s.2.

⁹⁰⁰Tasvir-i Efkâr, No: 1013, 20 Şubat 1329, s.1-2.

⁹⁰¹Tasvir-i Efkâr, No: 1013, 20 Şubat 1329, s.2.

faziletlerinizden hiçbir şey kaybetmediğinizi gösterdiniz” sözleriyle kendilerini onurlandırmıştır. Kahire’de 5 gün kalan Salim ve Kemal Bey, “*Edremit*” uçağı ile gösteri uçuşları yapmıştır.⁹⁰²

11 Mayıs 1914 Salim ve Kemal Bey Heliapolis ziyaret etmiş ve bu ziyaret sırasında tabip Ömer Lütfü Bey, karşılama heyeti başkanı Prens Aziz Hasan Paşa'ya başvurarak piyangoya konulmak ve net hâsılatı Mısırlılar adına Osmanlı Ordusu'na hediye edilecek uçak için toplanan paraya ilave edilmek üzere, kendi atını heyete sunduğunu belirtmiştir. Söz konusu at için 5'er kuruştan hazırlanan 4.000 bilet derhal ziyafette hazır bulunanlar tarafından toptan satın alınmış ve çekilen piyangoda atı George Lütfulah Bey kazanmıştır. Piyangonun hâsılatı olan 20.000 kuruş pilotların geliş gününden itibaren toplanmasına başlanan ve o zamana kadar 800.000 kuruşa ulaşan yardıma eklenmek üzere karşılama heyeti veznedarlığına teslim edilmiştir.⁹⁰³

Salim ve Kemal Bey Heliapolis’de karşılama heyeti ile birlikte operaya gitmiş, Orada Hidiv hazretlerinin himayesi ve karşılamaya heyeti reisi Prens Aziz Hasan Paşanın başkanlık ve nezareti altında Tayyare İanesine mahsus olmak üzere bir tiyatro tertip edilmiş ve en meşhur temsil kumpanyası olan “*Cevk-ül Ebyiz*” tarafından 11. Lui piyesi sahnelemiştir.⁹⁰⁴ Bu faaliyet daha pilotlar Port Said’de iken ilan edilmiş ve elde edilecek hâsılatın “*Kahire*” adıyla satın alınacak ve Osmanlı ordusuna hediye edilecek uçağa tahsis edileceğı duyurulmuştur.⁹⁰⁵

Kemal ve Salim Beyler, davet üzerine 15 Mayıs günü önce Tanta kasabasına, buradan da İskenderiye’ye uçmuştur. Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa, İskenderiye’de havacıları kabul etmiştir.⁹⁰⁶ Salim ve Kemal Bey’in Tanta’dan ayrılmasından sonra, Tantalılar en kısa zamanda “*Tanta*” isminde bir uçak satın almak üzere aralarında iane toplamaya karar verdikleri dönem gazetelerinde yayınlanmıştır.⁹⁰⁷

---

⁹⁰²Kurter, *age.*, c.I, s.224.

⁹⁰³Tanin, No: 1940, 5 Mayıs 1330, s.2.

⁹⁰⁴Tanin, No: 1942, 7 Mayıs 1330, s.2.

⁹⁰⁵Tanin, No: 1948, 13 Mayıs 1330, s.3.

⁹⁰⁶Kurter, *age.*, c.I, s.224.

⁹⁰⁷Tanin, No: 1961, 26 Mayıs 1330, s.1.

22 Mayıs'ta Romanya bandıralı "Dacia" gemisi ile İskenderiye'den başlayan geri dönüş yolculuğu 24 Mayıs 1914 tarihinde İstanbul'da ulaşması ile son bulmuştur.⁹⁰⁸

Salim ve Kemal Beyin İskenderiye'den İstanbul'a doğru yola çıkacakları sırada bile uçak alımı için Mısır halkından bağış toplandığı görülmektedir. Tanin gazetesi bu bağış girişimlerini "...havacılara fevk-alade mazhar ve izar, ve ikram olunmakta ve bu vesile ile verilen ianatın da azim bir yekûn teşkil eylemektedir. Tayyareciler ita-i iane edenlere biz-zat donanma madalyaları talik etmişlerdir."⁹⁰⁹ Sözleriyle anlatılmıştır.

Salim ve Kemal Beylerin İstanbul'a gelişi sırasında, geminin iki gün erken gelmiş olması nedeniyle hiçbir karşılama töreni yapılmadı.⁹¹⁰ Buna karşılık; dönüşlerinden birkaç gün sonra, Ayastefanos hava meydanında bulunan balon hangarında bir şölen düzenlendi. Kuvva-i Havaiye Müfettişi Binbaşı Veli Bey tarafından düzenlenen şölene Enver Paşa, Dâhiliye Nazırı Talat Paşa, 1. Kolordu Komutanı Mehmet Ali Paşa, Harbiye Müsteşarı Albay Mahmut Kamil Bey, Harbiye Dairesi Reisi Albay Şükrü Bey ve Genelkurmay İkinci Başkanı Albay Hafız Hakkı Bey, Bakanlar Kurulu üyeleri ve Mısır hükümetinin, havacılarımızın yolculuklarında refakat etmek üzere görevlendirdiği İshak Paşa katılmıştır.⁹¹¹

8 Şubat 1914 tarihinde başlayan İstanbul-Kahire Hava Seyahati 9 Mayıs 1914 tarihinde Kahire'ye ulaşılması ile üç ayda tamamlanabildi. Osmanlı Devleti'nin gücünü göstermeyi amaçlayan bu seyahat neredeyse faciaya dönüştü. Kahire'ye hava yolundan ulaşılması girişiminde iki pilot ve bir rasıt ile iki uçak kaybedildi. Bir uçak ağır kırım geçirdi. Seyahat sırasında uçakların uğradığı birçok şehirde bağış toplanması ve Türk havacıların zor da olsa Kahire'ye ulaşmaları büyük bir başarı olarak gösterildi. Gerçekte ise İstanbul-Kahire Hava Seyahati bir maceradan ve cesaret gösterisinden öteye gidemedi. Kaybedilen en deneyimli havacıların yoklukları, yakın zamanda başlayacak olan Birinci Dünya Savaşı'nda hissedildi. Seyahat sırasında iki uçak "Prens Celalettin" ve "Muavenet-i Milliye uçakları" elden çıktı. Bir uçak ("Ertuğrul" uçağı) ağır hasara uğradı.

⁹⁰⁸ Aydar, **age.**, s.99-101.

⁹⁰⁹ **Tanin**, No: 1944, 9 Mayıs 1330, s.1.

⁹¹⁰ Aydar, **age.**, s.99-101.

⁹¹¹ Kansu, vd. **age.** c.I, s.156.

Bu kayıplar karşısında Edremit halkı tarafından hemen bir uçak bağışı yapılmıştır. Bugün kesin olarak bilinen tek bağış bu uçaktır. Bunun yanında seyahat boyunca, her üç ekibin geçtikleri yerlerde, bağış kampanyaları düzenlendiği görülmektedir. Bu kampanyalara katılan şehirler; Eskişehir, Afyon, Konya, Çanakkale, Halep, Humus, Beyrut, Şam, Tanta, Yafa, Kahire ve Mısır'dır. Donanma Cemiyeti Beyoğlu Şubesi, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti Beyoğlu Şubesi, 6. Kolordu tarafından da bağış kampanyaları düzenlendiği tespit edilmiştir. Bu kampanyaların başarıya ulaşamadıkları görülmektedir.

Bazı kaynaklarda Mısır'da 500.000 İngiliz lirasına yakın bağış toplandığı belirtilmiştir.⁹¹² Diğer bir kaynakta ise –Anadolu'da başlatılan bağış kampanyalarının sonuçlarına değinilmeden, Kudüs, Port Said ve Tanta tarafından birer, İskenderiye tarafından ise dört uçak alınacak kadar bağış toplandığı bilgisi verilmektedir.⁹¹³ Bu bilgiye göre toplam yedi uçaklık bağış toplanmış olması gerekmektedir. Orhan Aydar'ın da belirttiği gibi,⁹¹⁴ yapılan bağışlarla yeni uçaklar alınmamıştır ve toplanan bağışların sonunun ne olduğu, Harbiye Nezareti'ne ulaşıp ulaştırılmadığı tespit edilememiştir.

3.2. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Uçak Alımı İle Sonuçlanan Bağış ve Kampanyalar

1914 yılı başında Tayyare İnesinin tekrar canlandırma çalışmalarında İstanbul-Kahire Hava Seyahatinin büyük bir etkisi olmuştur. Bu seyahat sırasında uçakların uğradığı şehirlerin hemen hepsinde bağış kampanyaları düzenlenmiş ve şehirlerinin adını taşıyacak bir uçak alımı için bağış toplanmıştır. Bu dönem bağışlarının incelenmesinde de başarı kıstası olarak toplanan bağış miktarı değil kampanya amacı olan bir uçağın satın alınarak bağışlanıp bağışlanmadığına dikkat edilmiştir. 1914 döneminde uçak alımı ile sonuçlanan bağışlar takip eden maddelerde incelenmiştir.

⁹¹²Kurter, *age.*, c.I, s.224.

⁹¹³Kansu, vd., *age.*, c.I, s.157.

⁹¹⁴Orhan Aydar, “33 Yıl Önce Türk Pilotları Kahire Yollarında Nasıl Muzaffer Oldular”, *Havacılık ve Spor*, Sayı: 354, Nisan 1945, s.16.

3.2.1. Edremit'in Uçak Bağışı "Edremit" Tayyaresi

İstanbul-Kahire Hava Seyahatine katılan pilot Yüzbaşı Salim Bey ve rasit Kurmay Yüzbaşı Kemal Beylerin idaresindeki "Ertuğrul" isimli uçağın şehirlerine gelirken kazazede olması Edremit halkını çok üzmüştür. Daha önceden Edremit'te tüccardan Yazıcızade İsmail Hakkı Bey başkanlığında kurulmuş olan iane komisyonu, Edremit halkının bağışları ile yeni bir uçak alınması ve bu uçakla, Kahire yolculuğunun tamamlanması kararı almıştır. Alınacak uçağa "Edremit" adının verilmesi karara bağlanmış, bu amaçla Fransa'ya kazaya uğrayan uçakla aynı model bir uçak siparişi verilerek, bağış toplama kampanyası hızlandırılmıştır.⁹¹⁵

"Edremit" uçağı 7 Nisan 1914 tarihinde Marsilya üzerinden İstanbul'a gelmiştir. 23 Nisan'da gemiyle yola çıkan uçak ve havacılar 29 Nisan'da Beyrut'a ulaşmıştır. "Edremit" uçağı, pilot Yüzbaşı Salim ve rasit Kurmay Yüzbaşı Kemal Beyin idaresinde, 9 Mayıs 1914 tarihinde Kahire'ye ulaşması ile İstanbul-Kahire Hava Seyahati tamamlanmıştır. 22 Mayıs'ta İskenderiye'den kalkan Romanya bandıralı "Dacia" gemisi ile İstanbul'a doğru yola çıkılmış ve 24 Mayıs'ta İstanbul'da ulaşılmıştır.⁹¹⁶

Bundan sonra "Edremit" uçağı Haziran ayı başlarında, Yüzbaşı Salim Bey'in idaresinde İzmir'e gönderilmiştir. İzmir'e gelen "Edremit" uçağı, Paradiso'da (Şirinyer) konuşlandırılmış Temmuz'un ilk haftasına kadar gösteri uçuşları yapılmıştır.⁹¹⁷ İttihat ve Terakki Partisi temsilcisi Celal (Bayar) Bey'de 11 Temmuz 1914 tarihinde "Edremit" uçağı ile uçuş yapmıştır. İzmir'den Manisa'ya geçen "Edremit" uçağı ve Salim Bey, bir hafta süre ile Manisa'da da uçuşlar yapmış ve uçak alımı için bağış toplanmasına bu yolla katkı sağlamıştır. Uçak ve havacılar, 27 Temmuz'da Ayastefanos'a dönmüştür.⁹¹⁸

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olması sonrasında, Osmanlı Başkomutanlık Vekâleti, 3. Ordu'nun keşif görevlerinde kullanılmak üzere, İstanbul'da bir uçak müfrezesi hazırlatmıştır. "Tarık Bin Ziyad" ve "Edremit" isimli Bleriot XI-2 modeli iki uçak müfreze emrine verilmiştir. Pilot Yüzbaşı Fesa ve Pilot

⁹¹⁵Kurter, **age.**, c.I, s.221; Aydar, **age.**, s.99-101.

⁹¹⁶Kansu, vd. **age.** c.I, s.156.

⁹¹⁷Kansu, vd. **age.** c.I, s.157. Tanin gazetesinde yer alan haberde Edremit uçağının İzmir Buca üzerinde gösteri uçuşları yaptığı bilgisi verilmektedir. **Tanin**, No.: 1977, 13 Haziran 1330, s.1.

⁹¹⁸Kurter, **age.**, c.I, s.231.

Yüzbaşı Salim bu müfrezeye uçucu personel olarak görevlendirilmiştir. Müfreze Trabzon limanına gidecek olan Bezm-i Âlem gemisine bindirilmiş, Bezm-i Âlem, Mithat Paşa ve Bahr-i Ahmer gemilerinden bir konvoy teşkil edilmiştir. Konvoy 5 Kasım gecesi saat 22.00’de Karadeniz’e açılmıştır. 6 Kasım gecesi saat 23.00’de, İstanbul’dan 105 mil uzakta ve Kandilli kömür ocakları hizalarında, bombardımandan dönmekte olan Rus filosuna yakalanmış, Bahr-i Ahmer ve Bezm-i Âlem top ateşiyle, Mithatpaşa torpido ile batırılmıştır. Yüzbaşı Fesa ve Salim Bey, Ruslar tarafından denizden kurtarılarak esir alınmıştır. Bu iki pilot savaş sonuna kadar Sibiry’a da esir kampında kalmışlardır.⁹¹⁹

“*Tarık Bin Ziyad*” ve “*Edremit*” isimli Bleriot XI-2 uçakları ise Bezm-i Âlem gemisi ile birlikte batmıştır. Osmanlı Devleti daha Birinci Dünya Savaşı’nın başında çok değerli iki uçak ve iki pilotunu kaybetmiştir.

3.2.2. Ponnier’in Uçak Bağışı

Fransız Alfred Durand, Türk dostu olarak tanınmış ve Balkan Savaşı sırasında İstanbul’da havacılık hakkında bir konferans da vermiştir. Fethi ve Sadık Beylerin İstanbul-Kahire Seferi sırasında şehit olmaları üzerine büyük üzüntü duyan Alfred Durand, Fransız uçak yapımcısı Alfred Ponnier ile birlikte, 4 Mart 1914 tarihinde Harbiye Nazırı Enver Paşa’ya bir telgraf göndermiştir. Telgrafta başsağlığı dileklerini ileten ikili, kaza yapan uçağın yerine, son model bir uçak hediye etmek istediklerini, bu hediyein kabul edilmesi rica etmişlerdir. Uçak hakkında açıklayıcı bilgileri bir mektup ile gönderdiklerini de ilave etmişlerdir. Enver Paşa, 8 Mart’ta tarihli cevabi telgrafında hediye için teşekkürlerini belirtmiş ve hediye kabul ettiğini bildirmiştir.⁹²⁰

Alfred Durand ve Alfred Ponnier’in Osmanlı Devleti’ne uçak bağışlamak istemeleri Tanin gazetesinde haber olmuştur. 6 Mart 1913 (21 Şubat 1329) tarihli ve “*Kıymetdar bir hediye*” başlıklı haberde; iki Osmanlı dostunun bir uçak vereceği

⁹¹⁹ **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi: Kafkas Cephesi**, c.I, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993, s.120; Kurter, **age.**, c.II, s.47.

⁹²⁰ Kural, **age.**, s.334, Kurter, **age.**, c.I, s.215. Önder Kocatürk telgrafın 5 Mart 1914 tarihinde çekildiği bilgisini vermektedir. Kocatürk, **age.**, s.125.

bilgisi paylaşılmıştır. Gazetenin haberine göre telgraf Nafia Nazırı Cemal Paşa'ya gönderilmiş ve uçağın kabul edilmesi rica edilmiştir.⁹²¹

Tanin gazetesinin 26 Mayıs 1914 (13 Mayıs 1330) tarihli haberinde Ponnier⁹²² uçağının evvelsi gün İstanbul'a geldiği bilgisi bulunmaktadır.⁹²³ Buna göre uçağın İstanbul'a gelişi tarihi 24 Mayıs 1914 olmalıdır. Tercüman-ı Hakikat gazetesi uçağın İstanbul'a geldiğini 9 Haziran 1914 (27 Mayıs 1330) tarihinde duyurmuştur. Haber içeriğinde Alfred Ponnier'in yanında Mösyö Monese ve bir makinist ile birlikte İstanbul'a geldiği ve uçağın deneme uçuşunun öğleden sonra yapıldığı bilgisi verilmiştir.⁹²⁴ İki kişilik ve tek kanatlı olan uçak, İstanbul'a yapımcısı Alfred Ponnier tarafından getirilmiştir. Alfred Durand yakın zamanda hayatını kaybetmiş olduğundan, İstanbul'a gelememiştir.⁹²⁵ Alfred Ponnier, uçağın teslim töreninde, Ayastefanos meydanı üzerinde akrobasi gösterileri yapmış ve Ayastefanos Tayyare Mektebi Müdürü Fransız Binbaşı de Goys, Mitat, Salim ve Fazıl Beyleri uçurmuştur.⁹²⁶

31 Mayıs 1914 (18 Mayıs 1330) tarihinde İstanbul-Kahire Seferini başarıyla tamamlayarak dönen Pilot Yüzbaşı Salim ve Rasıdı Kurmay Yüzbaşı Kemal Beylere Ayastefanos'da verilen ziyafet sırasında Ponnier uçağı, okul müdürlüğü görevine yeni atanmış olan Fransız Pilot Binbaşı de Gois tarafından denenmiştir. Uçak yine okul müdürü tarafından ziyafete katılan harbiye Nazırı Enver Paşa'ya da tanıtılmıştır.⁹²⁷

⁹²¹Tanin, No: 1867, 21 Şubat 1329, s.1; Kocatürk, *age.*, s.124, 125.

⁹²²Ponnier Uçağı: Azami 100 km/s hıza ulaşabilen uçak, 5.000 metreye çıkabilmektedir. Silahsız ve iki kişilik uçuş ekibine sahip olup, 8 metre uzunluğundadır. 11 metre kanat açıklığı olan uçağın yüksekliği 3 metredir. *Uçak Albümü 1911-2009*, s.10.

⁹²³Tanin, No: 1948, 13 Mayıs 1330, s.3.

⁹²⁴Tercüman-ı Hakikat, No: 11913, 27 Mayıs 1330, s.2.

⁹²⁵Osmanlı Devleti tarafından verilmiş Birinci Dereceden Mecidi ve Osmani Nişanları verilmiş olan Alfred Durand, 16 Mart 1914 tarihinde vefat etmiştir. 20 Mart 1914'de Paris'te yapılan cenaze törenine Fransa'da bulunan Maliye Nazırı Cavid Bey ile sefir Rifat Paşa ve eşi ile Türk öğrenciler katılmıştır. Sefir Rifat Paşa ve eşi cenazenin bulunduğu kiliseye de giderek merhumun eşine taziyede bulunmuşlardır. Paris Türk Yurdu tarafından Durand'ın tabutu üzerine kırmızı-beyaz çiçeklerle yapılmış ay ve yıldızdan oluşan bir çelenk yaptırılmıştır. Mezar başında da Paris Türk Yurdu başkanı tarafından Durand'ın Türklere olan sevgini anlatan hazin bir konuşma yapılmış ve teşekkürle anılmıştır. Kocatürk, *age.*, s. 125.

⁹²⁶Kurter, *age.*, c.I, s.227.

⁹²⁷Tanin, No: 1954, 19 Mayıs 1330, s.2. Önder Kocatürk, uçağın Fransız Pilot Binbaşı de Gois tarafından önce tek başına daha sonra yanına yolcu olarak denendiğini ve "Mükemmel" bulunduğunu aktarmaktadır. Kocatürk, *age.*, s. 221.

Fransız gazeteci Fransız Alfred Durand, Fransız uçak imalatçısı Alfred Ponnier tarafından hediye edilen Ponnier tipi uçak, Ayastefanos'da eğitim uçuşları sırasında kaza geçirmiş ve uçamaz hale gelmiştir.⁹²⁸ Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra 1915 Şubat'ında tamiri biten Ponnier uçağı, 4. Ordu'ya tahsis edilmiştir. Uçağın görevlendirildiği müfrezede Üsteğmen Fazıl, Üsteğmen Mithat, Alman makinist Dickmar ve 93 personel de bulunmaktadır.⁹²⁹ Müfreze, 17 Mart'ta Şam'a, ay sonunda da Birüssebi'ye ulaşmıştır.⁹³⁰

Müfrezenin görev yeri olarak Eben planlanmış ve burada uçaklar için iki çadır hangar hazırlanmış ve Mısır üzerine atılacak Cihad-ı Ekber bildirileri buraya getirilmiştir.⁹³¹ Ponnier uçağı 9 Nisan 1915'de Birüssebi'den Eben'e gitmek için havalandığında uçağının pilotluğunu Üsteğmen Fazıl Bey üstlenmiştir. Uçuş gece karanlığına kalmış ve Cebeli Hilal üzerinde motor buji telleri kopmuştur. Mecburi iniş yapmak zorunda kalan uçak, kayalık araziye inişi sırasında kanadı üzerine kayarak ağır hasara uğramıştır. Rasıt kabininde bulunan Üsteğmen Mithat (Tuncel) kaza esnasında kabinden dışarı fırlamış, göğsü ve yüzünden yaralanmıştır.⁹³²

Bu kazadan sonra Birüssebi'ye getirilen uçak açık havada hangar dışında bırakılmıştır. Ponnier uçağının görev yaptığı müfrezenin 3. Tayyare Bölüğüne katılması sonrasında⁹³³ uçak Medine hava meydanına götürülmüş olmasına rağmen tamir edilerek bir daha uçurulması sağlanamamıştır.⁹³⁴

Ole Nikolajsen tarafından hazırlanan Turkish Military Aircraft Since 1912 isimli kitapta Ponnier uçağının 9 Nisan 1915'de Şam'da yaptığı zorunlu iniş sonrasında hizmet dışı kaldığı belirtilmektedir.⁹³⁵ Türk kaynaklarında ise 1917 yılı şubat ayında hizmet dışı kaldığı belirtilmektedir.⁹³⁶

Türk havacılık tarihi çalışmalarında, Alfred Durand ve Alfred Ponnier tarafından bağışlanan uçaktan "*Ponnier*" olarak bahsedilmektedir. Ponnier uçağın

---

⁹²⁸Kurter, *age.*, c.II, s.22.

⁹²⁹Bu birlik, Almanın adıyla, "Dickmar Müfrezesi" olarak tanınmıştır.

⁹³⁰Keyeüsk, *age.*, c.I, s.85; Kurter, *age.*, c.II, s.112.

⁹³¹Kurter, *age.*, c.II, s.112.

⁹³²Mithat Nuri Tuncel, *Pilot Olmak İstersen*, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1936, s.80.

⁹³³Kurter, *age.*, c.II, s.363.

⁹³⁴Kurter, *age.*, c.II, s.416.

⁹³⁵Ole Nikolajsen, *Turkish Military Aircraft Since 1912*, Scramble Dutch Aviation Society, 2007, s.9.

⁹³⁶*Uçak Albümü 1911-2009*, s.10.

üreticisinin ismi ve aynı zamanda uçağın markasıdır. Alfred Durand ve Alfred Ponnier tarafından bağışlanan uçağa –diğer bağış uçaklarda olduğu gibi- ayrı bir isim verilmemiş ve ismi uçak gövdesine yazılmamıştır. Bu durum uçağın hem üreticisinin hem de bağışçısının aynı kişi olmasından ve uçağın marka ismi ile bağışçı isminin aynı olmasından kaynaklanmış olabilir.

3.3. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Uçak Alımı İle Sonuçlanmayan Bağış ve Kampanyalar

Balkan Savaşı öncesinden farklı olarak, Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde daha çok şehirlerin bağış kampanyası yürüttüğü görülmektedir. İstanbul-Kahire Hava Seyahati sırasında uçakların uğradıkları şehirlerin hemen hepsinde bağış kampanyaları düzenlendiği görülmektedir. Bu seyahat sırasında yapılan bağışlar seyahatin anlatımında ayrıntısı ile incelenmiştir. İstanbul-Kahire Hava Seyahati sırasında; Eskişehir, Afyon, Konya, Çanakkale, Halep, Humus, Beyrut, Şam, Tanta, Yafa, Kahire ve Mısır tarafından bağış kampanyası düzenlenmiştir. Ayrıca Donanma Cemiyeti Beyoğlu Şubesi, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti Beyoğlu Şubesi, 6. Kolordu tarafından da bağış kampanyaları düzenlendiği tespit edilmiştir. Bu kampanyaların başarıya ulaşamadıkları tespit edilmiştir. 1914 yılı içinde bir uçak alımı için yeterli bağış toplanmasına ve bağışların Harbiye Nezaretine teslim edilmesine rağmen uçak alımı ile sonuçlanmayan Balya, Balıkesir ve Mısır tarafından gerçekleştirilen bağışlar aşağıda incelenmiştir.

Balya halkı tarafından bir uçak alınarak şehirlerinin ismi ile Osmanlı ordusuna hediye edileceğine dair ilk haber Tanin Gazetesinin 14 Haziran 1914 tarihli sayısında gündeme getirilmiştir. Gazetenin haberinde söz konusu bağış taahhüdünün Dâhiliye Nazır Talat Bey'in Edremit'i ziyareti sırasında kendisine bildirildiği belirtilmektedir. Bu taahhüt karşısında Harbiye Nezareti, Balya Kaymakamı aracılığıyla halka teşekkürlerini iletmiştir.⁹³⁷

⁹³⁷Tanin, No: 1967, 1 Haziran 1330, s.1.

Balya halkının bağışı ise yakın denebilecek bir zamanda gerçekleşmiş ve 6 Temmuz 1914 (23 Haziran 1330) tarihinde basın aracılığı ile duyurulmuştur. Tanin gazetesinde yer alan haberde;

“Balya Ahali-i hamiyetmendani Dahiliye Nazırı Muhteremi Talat Beyefendinin irşadat ve vatanperveranesiyle Balya tevşim edecekleri bir tayyare satın alarak orduya hediye etmeye karar vermişlerdir. Balya ahalisi bu tayyarenin inşaası için iktiza eden 1.500 Fransız lirasını Harbiye Nezaretine takdim etmişlerdir ki onların bu hareket-i hamiyetperveraneleri sezaver-i takdirdir.”⁹³⁸

sözleriyle bağışın gerçekleştiğı bilgisi verilmiştir.⁹³⁹ Bu haber içeriğinden bağışın yapılması için Balya halkının dönemin Dâhiliye Nazırı Talat Bey tarafından teşvik edildiğı ve “Balya” adını taşıyacak uçak için 1.500 Frank bağışladıkları anlaşılmaktadır.

Balyalıların bu fedakârlığına ve uçak alımı için yeterli parayı toplayarak teslim etmiş olmalarına rağmen Türk havacılık tarihinde bu isimli bir uçak bulunmamaktadır. Bağışın yapılmasından sonra kısa denebilecek bir zamanda Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı’na katılması uçağın alımı engellemiş olmalıdır.

Balıkesir’in kendi adına uçak almak ve Osmanlı Ordusuna bağışlamak için bağış topladığı haberi Tanin gazetesinin 8 Temmuz 1914 (25 Haziran 1330) tarihinde duyurulmuş ve 1.700 lira bağış toplandığı bilgisi verilmiştir.

Haber içeriğinde Balya’nın uçak bağışı hatırlatıldıktan sonra;

“Balıkesir ahalisi de bu şâhran-ı terakkide komşularını takipte geri kalmamışlar Balıkesir namına bir tayyare iştirası için 1.700 lira toplamışlardır. Bu para Edremit Tayyaresi Balıkesir’e ulaştığı zaman tayyarecilerimize tevdi edilecektir. Demek ki yalnız Balıkesir Sancağı hilali yükseklerde gezdirmek için üç tayyare alıyor, o halde Edremit, Balya, Balıkesir isimlerini hürmet ve muhabbetle selamlayabiliriz.”⁹⁴⁰ denilmiştir.

Bu habere rağmen toplanan 1.700 liranın Salim ve Kemal Beylerin, Kahire Seferi sonrası çıktıkları ve İzmir’e kadar gittikleri yurt için seyahat sırasında pilotlara

⁹³⁸ Tanin, No. 1989, 23 Haziran 1330, s.5. haberin aslı EK-32’de verilmiştir.

⁹³⁹ Tanin, No: 199, 23 Haziran 1330, s.5.

⁹⁴⁰ Tanin, No: 1991, 25 Haziran 1330, s.5.

teslim edilip edilmediği tespit edilememiştir. Bağışın teslim edildiği kabul edilse bile Türk havacılık tarihinde “*Balıkesir*” isminde bir uçak bulunmamaktadır. Bu bağış karşılığında uçak alımının, Balya uçağında olduğu gibi, kısa zaman sonra başlayan Birinci Dünya Savaşı nedeniyle yapılamamış olduğu düşünülebilir.

İstanbul-Kahire Hava Seyahati bölümünde açıklandığı üzere Türk havacılarının geçtikleri birçok şehirde bağış kampanyaların başlatılmıştır. Bu kampanyaların hemen hemen hepsi başarısızlıkla sonuçlanmış ve kampanya başlatan şehirlerin asına uçak alınması mümkün olmamıştır. Bu olumsuzluğa rağmen Mısır halkı uçak alımına yetecek miktarda bağış toplamayı başarmıştır.

Mısır halkı tarafından “*El-Kahire*” isimli bir uçak alınması için toplanan 1.000 liraya yakın bağış, 4 Ağustos 1914 (22 Temmuz 1330) tarihinde Mısır “*Eşşab*” gazetesi müdürü Abdullah Talat Bey ile yazarlarından Abdulfani Saîd Bey tarafından Harbiye Nezaretinde Enver Paşa’ya teslim edilmiştir.⁹⁴¹ Buna rağmen Türk havacılık tarihinde “*El Kahire*” isimli uçak bulunmamaktadır.

---

⁹⁴¹Tasvir-i Efkar, No: 1160, 24 Temmuz 1330, s.4.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin gerek bürokratik ve idari, gerekse askeri modernleşme çabalarında en büyük engel bütçe sorunu olmuştur. 20. Yüzyıl başlarında bütçe ve kaynak sorunu daha hissedilebilir ve zorlayıcı hale gelmiştir.

Felaketzede ve muhacir örneklerinde sıkça rastlandığı gibi sosyal yardım uygulamalarında halkın bağış toplanarak bütçe temin edilmesi sıkça rastlanan ve başvurulan bir uygulama haline gelmiştir. Bu kaynak sağlama yönteminin kolaylığı ve Osmanlı toplumunun duyarlılığı sayesinde bağış toplanarak bütçe temin etme, Osmanlı Ordusu için gerekli silah ve teçhizatın temin edilmesinde de uygulamaya konulmuştur.

Bütçe sıkıntısı ve teknoloji eksikliği nedeni ile silah endüstrisi kuramayan Osmanlı Devleti, silah, mühimmat ve teçhizat ihtiyacını bağış yoluyla temin ettiği bütçe ile satın alma yoluna gitmiştir. Satın alma yolu, ihtiyacın karşılanmasında ve ordunun arzu edilen gelişmişlik düzeyine en kısa sürede ulaşma imkânı sağladığı için tercih edilmiştir. Ancak bu yöntemin devleti daha fazla dışa bağımlı hale getirdiği ve Birinci Dünya Savaşı gibi, uzun süreli yıpratma savaşlarında devletin savaşma gücüne büyük darbe indirdiği ve dış borçlanmayı da arttırdığı anlaşılamamıştır.

Osmanlı Devleti'nin gerileme devrinden itibaren ordu için birçok isim altında bağış toplandığı ve elde edilen bu kaynağın ordunun ihtiyaçlarının karşılanmasına sarf edildiği tespit edilmiştir. Halktan bağış toplanarak Osmanlı Ordusunun güçlendirilmesine yönelik en çarpıcı örnek Donanma Cemiyeti ve çalışmalarıdır. Donanma Cemiyeti, Osmanlı Ordusu için halktan bağış toplanarak silah ve teçhizat (gemi ve ekipmanları) alımı konusunda büyük bir başarı olarak görülmelidir. Cemiyet, bağış toplama konusunda en başarı ve düzenli teşkilat olarak kabul edilebilir. Cemiyetin çalışmaları Osmanlı Donanmasını bir dünya gücü haline getirememiş olsa bile halkın duyarlılığını, devletin bekasına ve devamlılığına duyduğu gereksinim ve ihtiyacı iyi değerlendirerek, dönemsel savaş ve çatışmaları da propaganda aracı olarak kullanarak büyük miktarda bağış toplama ve birçok gemi ile donanma için mühimmat almada başarı sağlamıştır.

1903 yılında Wright Kardeşlerin ilk başarılı uçuşu gerçekleştirmesi, o an için fark edilmemiş olmasında rağmen, gelecek zamanı ve savaşları etkileyecek bir keşif niteliğindedir. Beş yıl gibi kısa bir süre sonra Amerika Birleşik Devletleri tarafından ilk uçağın orduda istihdam edilmesi ile birlikte uçaklar, orduların değişmez bir parçası haline gelmiştir. Avrupa ordularının da hızla uçak kullanmaya başlaması, ordusunu teknik anlamda çağın gereklilikleri ile donatma telaşında olan Osmanlı Devleti yöneticilerini etkilemiştir. Uçakların ordular için elzem ve en modern silahlar içinde yer alacağını öngörenlerden birisi de dönemin Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşadır. Onun döneminde İstanbul'da yapılan gösteri uçuşları takip edilmiş, raporlar hazırlanmış ve uçakların Osmanlı Ordusunda da istihdam edilmesi gerekliliği ortaya konulmuştur. Mahmut Şevket Paşa'nın uzun süre Almanya'da silah alım komisyonunda görev alması ve kişilik olarak yeniliklere, teknolojik gelişmelere açık ve meraklı olması bu kararın alınmasında etkili olmuştur.

Mahmut Şevket Paşa'nın direktifleri doğrultusunda Kurmay Yarbay Süreyya (İlmen) bey başkanlığında çalışmalarına başlayan Tayyare Komisyonu, Türkiye'de ilk havacılığın temellerini atmıştır. Komisyonun inceleme ve değerlendirmeleri sonucu iki subay pilot eğitimi için Fransa'ya gönderilmiş ve ilk uçaklar yine Fransa'nın Deperdussin fabrikasına sipariş edilmiştir. Bu aşamada mali kriz yaşanmaması ilk pilot adaylarının eğitim ve harcırah giderleri ile ilk iki uçağın alım bedelleri için bütçeden kaynak bulunduğunu göstermektedir. İkinci parti olarak alınan R.E.P. uçaklarının bedellerinin ve aynı fabrikaya eğitime gönderilecek pilot ve teknisyen adaylarının eğitim bedellerinin ödenmesi için bütçeden kaynak sağlanamadığı ve sözleşme aşamasında bütçe bulunamaması yüzünden kriz aşamasına gelindiği görülmektedir. Bu kriz ortamında çare olarak halkın bağışlarına başvurulması düşünülmüştür. 12 Mart 1912 tarihinde Sabah gazetesinde yer alan haber ile Tayyare İnesi halka duyurulmuştur. Bu haber ile hem bağış kampanyası halka duyurulmuş hem de uçak alımı konusunda bilinç oluşturulması için kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır. Tayyare İnesi kampanyası başlatıldığında ülkenin içinde bulunduğu koşullar önemlidir. 29 Eylül 1911 tarihinde başlayan Trablusgarp Savaşı devam etmektedir. Dünyada uçağı ilk kez savaş aracı olarak kullanan İtalya tarafından Trablusgarp'te Türk birlikleri bombalanmakta, havadan bildiriler atılmakta ve keşif görevleri icra edilmektedir. Kendi ordusunda bulunmayan yeni bir

silahın kendilerine karşı kullanılıyor olması Türk halkı üzerinde kaotik bir etki bırakmış olmalıdır. Bu etkinin bilincinde ve farkında olan dönem yönetici ve gazete yazarları tarafından uçağın önemi ve Türklere karşı kullanıldığı sürekli vurgulanmıştır. En önemli slogan ise “*yarın şehirlerimizin havadan bombalanmasını istemiyorsanız, uçağa sahip olmalıyız*” fikri olmuştur. Bombardımana gelen saldırı uçaklarının savunma uçakları tarafından engellenmesi ve düşürülmesi fikrinin daha bilinmediği ve uygulanmadığı bir zamanda bu fikir ile uçağın öneminin vurgulanması ilgi çekicidir. Diğer bir dikkat çekici konu ise kendilerine karşı saldırı silahı olarak kullanılan uçağın Türk halkın savunma silahı olarak gösterilmek istenmesidir. 1912 yılında başlatılan Tayyare İanesinin itici gücü devam etmekte olan Trablusgarp Savaşı ve bu savaşta İtalya’nın Türklere karşı uçak kullanması olmuştur.

Tayyare İanesi kampanyası dâhilinde en çok vurgu yapılan konulardan birisi de; Avrupa ve komşu ülke ordularında uçak kullanılmaya başlanmasıdır. Osmanlı Ordusu da rakip ordulardan geri kalmamak, çağını yakalamak, ülke bütünlüğünü sağlamak için uçak kullanmak zorunda olduğu bilinci yaratılmaya çalışılmıştır.

Tayyare İanesi kampanyasının duyurulmasından sonra kampanyanın tek elden yönetilmesi, bağış ve yardımların bir merkezde toplanması amacıyla Donanma Cemiyeti görevlendirilmiştir. Kamu yararına çalışan bir dernek statüsünde olan ve yarı resmi olduğu bilinen Cemiyet bu görevi hemen üstlenmiştir. İyi teşkilatlandığı, verimli çalıştığı ve düzenli yardım topladığı bilinen Donanma Cemiyeti’ni bağış ve yardım toplamak için görevlendirmek, bağış toplama sorununa kısa vadeli ve etkili bir çözüm getirmiştir. Yeni bir dernek kurmak, teşkilatlandırmak ve halka tanıtmak için uğraş verilmesine ve bunun için zaman ve para harcanmasına gerek kalmamıştır.

İlk bağış Padişah V. Mehmet Reşat tarafından yapılmıştır. Bu bağış ile sözleşme aşamasında olan R.E.P. uçakları alımı ve personel eğitimi için gerekli olan 4.000 liranın 1.000 lirası karşılanmıştır. Geri kalan 3.000 lira ise Donanma Cemiyeti’nden yapılacak bağışlar karşılığında alınmıştır.

Tayyare İanesinin duyurulması sonrasında birçok devler kurumu ile sosyal grupların bağış kampanyası başlattığı tespit edilmiştir. Osmanlı nezaretlerinin bağış kampanyalarında yaşandığı gibi merkezi olarak başlatılan, yürütülen ve takip edilen bağış kampanyalarını iyi sonuç verdiği ve büyük meblağda bağış toplandığı tespit

edilmiştir. Bir iyi niyet işareti olarak başlatılan küçük kurum ve bireysel girişimlerle yapılan bağışların ilgi uyandırmadığı ve çoğunlukla ilk bağışçısından başka nadiren bağış yapıldığı görülmüştür.

Bağış kampanyasının en büyük bağışçısı olan Osmanlı Ordusu nizamiye ve redif birliklerinin bağışlarının tam anlamıyla ve gerçeği ile tespit edilebildiği iddiası desteksiz olacaktır. Gnkur. Askeri Tarih Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı arşivinin sadece belirli tarih dönemlerinde açık olması ve inceleme dönemimizin sadece az bir tarih aralığının açık olmasına rağmen ayrıntılı tasnife sahip olmaması çalışmamızı sekteye uğratmıştır. Dönem süreli yayınları ve Donanma Mecmuası'ndan elde edilen bilgiler ışığında Osmanlı Ordusu nizamiye birliklerinin en büyük bağışçı olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu bağışların gönüllülük ile yapıldığı büyük bir iddia olacaktır. Dönem askeri personelinin maaşlarından %5-10 nisbetinde Kızılay İanesi ve Harp İanesi gibi birçok kesinti yapıldığı tespit edilmiştir. Tayyare İanesi için ordu mensuplarına için de bağış çağrısı yapılmış Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa tarafından yüklü bağış yapılmış olmasına karşılık personelin rızasının arandığını söylemek güçtür.

İlgi çekici olan ise her hangi bir zorlama hatta taahhütte bulunmaları talep edilmeyen erbaş ve erlerin bağış yapmış olmasıdır. Bu konuda erbaş ve erlere baskı yapıldığı veya zorlandığını tespit etmek mümkün olmamıştır. Osmanlı Ordusunda görevli erbaş ve erlerin bağış ve yardımlarının gönüllülük esasına göre yaptıkları kabul edilmiştir.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti personelin de katıldığı kampanyada belli bir miktar taahhüt alındıktan sonra ödeme yapmak istemeyen polis memurlarına baskı yapıldığı, en azından taahhütlerinin karşılanması için zorlandıkları görülmüştür.

12 Mart 1912 tarihinde başlatılan Tayyare İanesi yıl içinde azalan bir ilgi ile de olsa devam etmiştir. 1912 yılı sonlarından itibaren hız kaybetmeye başlayan kampanya 1913 yılı başlarında tamamen sönümlenmiştir. Bu dönem Birinci Balkan Savaşının acılarının yaşandığı dönemdir. Özellikle göçmenlere yardım için başlatılan Muhacirin İanesi örneğinde olduğu gibi savaşın acılarının azatılmasına yönelik bağış kampanyaları halkın daha çok ilgisini çekmiştir. Tayyare İanesine yönelik bağışların canlandırılması ve halkın ilgisinin tekrar bu kampanyaya çekilmesi için bağışlar

mükerreren yayınlandığı gibi çok önceden yapılan bağışlar yeni yapılmış gibi dönem gazetelerinde yer almıştır. Tüm bu çabalar bağış kampanyasının sonuçlanmasını engelleyememiştir. 1912 yılında Trablusgarp Savaşı ile hız kazanan Tayyare İanesi, Balkan Savaşı nedeniyle sönümlenmiştir. İanenin kaderini savaşlar belirlemiştir.

Balkan Savaşı'ndan önce Osmanlı Ordusuna uçak alımı için 4.657.538 kuruş bağış yapıldığı tespit edilmiştir. Balkan Savaşı'ndan önce bağış kampanyaları içerisinde para toplama başarısı gösteren kampanyalar en büyük bağıştan küçük bağışa doğru aşağıda sıralanmış ve bu bağışların listesi EK-33'de verilmiştir. Ayrıntıları eklerde verilen bağışlar içinde özellikle bireysel küçük meblağlı bağışların mükerrer olma ihtimali mevcuttur. Bu bağışlar, hem bağış yapan şahsın ismi ile hem de bağışı alan Donanma Cemiyeti Şubesinin yekûnu içinde yer almış olması muhtemeldir. Bireysel küçük meblağlı bağışların ulaştığı 40.780 kuruşluk değer fazla bir sapma yaratmayacaktır.

Bir lira 108 kuruş hesabı ile 43.125 lira 38 kuruşa karşılık gelmektedir. 1.000 Osmanlı lirası bağışlayan bir bağışçının bir uçak satın aldığı kabul edildiği ve istediği ismin uçağa verildiği kabul edilirse 43 uçak alacak kadar para toplanmıştır. Bu başarıda bağış kampanyasının Donanma Cemiyeti tarafından merkezi olarak yürütülmesinin, takip ve kontrol edilmesinin önemi yadsınamaz.

1912-1913 bütçe döneminde Osmanlı Devleti 2.847.739.100 kuruş gelir elde etmeyi planlamış ve bu gelirin 900.000.00 kuruşunu Harbiye Nezaretine tahsis etmiştir. Toplanan bağışlar Harbiye Nezaretine tahsis edilen bütçenin %1,93'ü değerine ulaşmıştır.

Balkan Savaşı'nın bitmesinden sonra 1913 yılı sonlarına doğru Tayyare İanesi tekrar canlandırılmaya çalışılmıştır. Belkıs Şevket Hanım, uçuşu sırasında uçaktan halkı ve kadınları uçak alımı için bağış yapmaya çağıran kâğıtlar atmıştır. 1914 yılında ise Tayyare İanesini canlandıran girişim İstanbul-Kahire Hava Seferi olmuştur. Sefer boyunca uçakların uğradığı şehirlerde bağış kampanyaları başlatılmıştır. Bu dönemde bağış kampanyasının Donanma Cemiyeti tarafından yönetilmediği tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalarda neden Donanma Cemiyetinin 1914 yılında tekrar başlatılan Tayyare İanesi kampanyasında neden devre dışı kaldığı veya bırakıldığının cevabı bulunamamıştır. Toplanan bağışlar, bağışçı şehirler veya

temsilcileri tarafından doğrudan Harbiye Nezaretine gönderilmiştir. 1914 yılı bağış toplanmasında, bağışların tek merkezden takip edilmediği, bağışçılardan bir taahhüt alınmadığı, taahhütlerin bir ödeme planına bağlanmadığı ve ödemelerin takip edilmediği tespit edilmiştir. Bu olumsuzluklara karşılık İstanbul-Kahire Hava Seferi sırasında büyük miktarda bağış toplandığı tespit edilmiştir. Sefer boyunca 500.000 Sterlin değerinde bağış toplanmıştır. 1914 yılında bir Sterlin 110,69 kuruşa karşılık gelmektedir. bu durumda 55.345.000 kuruş bağış toplanmış olması geelmektedir.

Edremit halkı kendileri tarafından yürütülen bir kampanya ile bir uçak alıp bağışlamışlardır. Balya ve Balıkesir bir uçak alacak kadar para bağışlamış olmalarına rağmen isimlerini taşıyan uçak bulunmamaktadır. Uçak üreticisi Ponnier'de bir uçak bağışlamış ama bu uçağa herhangi bir isim verilmemiştir.

İstanbul-Kahire Hava Seferinin tamamlandığı 6 Mayıs 1914 tarihinden sonra düzenli bir kampanya yürütülemediği, düzenli bağış toplanmadığı tespit edilmiştir. Kısa süre sonra başlayan Birinci Dünya Savaşı ile tamamen bitmiştir. 1912 döneminde olduğu gibi 1914 döneminde de Tayyare İanesinin kaderini savaş belirlemiştir. 1912'de Trablusgarp Savaşı'nın itici gücü ile başlayan kampanya 1913'de balkan Savaşı ile kesintiye uğramış, 1914'de canlandırma girişimleri ise Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile tamamen sonlanmıştır.

1911-1914 döneminde Padişah V. Mehmet Reşad tarafından bağışlanan para karşılığında alınan Deperdussin modeli uçağa, kendi isteği ile "*Osmanlı*" ismi verilmiştir.

Osmanlı Ordusu tarafından yürütülen kampanyada uçağa ne isim verileceği belirtilmemiş olmasına rağmen, kampanyanın başlatıldığı sırada, yapılacak bağışlara karşılık olarak 3.000 lira talep edilmiş ve bu para ile alınan R.E.P. modeli uçağa "*Ordu*" ismi verilmiştir. Bu uçağın söz konusu para ile satın alınmış olmasından dolayı ve Osmanlı Ordusu bağışlarının bu bedelin üstüne çıkması nedeniyle Osmanlı Ordusu tarafından alınmış olduğu kabul edilebilir.

"*Prens Celalettin*" isimli Deperdussin modeli uçağın aynı isimli şahıs tarafından bağışlandığına dair arşivlerde kayıt tespit edilmiştir. Ancak söz konusu şahsın kimliği ve bağış zamanı tespit edilememiştir.

Bleriot XI-2 modeli uçaklardan; “*Vatan*” Rıza Paşa tarafından, “*Tarık Bin Ziyad*” Drama halkı tarafından, “*Ertuğrul*” Bilecik halkı tarafından, “*Edremit*” ise Edremit halkı tarafından bağışlanmıştır. Aynı model “*Muavenet-i Milliye*” isimli uçağın tam bağışçısı tespit edilememiştir. Bu uçak Balkan savaşı sırasında Donanma Cemiyetinde toplanan bağışlarla alınmış olmalıdır.

Aynı tarih döneminde “*Mahmut Şevket Paşa*” ve “*Fethi*” isimlerinin verildiği iki uçak daha bulunmaktadır. bu iki uçak da bağış yolu ile alınmış olmayıp Birinci Dünya Savaşı başlangıcında el konulan uçaklarıdır ve ismi verilen şahısların anılarını ve isimlerinin yaşatılması için bu şekilde isimlendirilmişlerdir.

1911-1914 döneminde bağış olarak toplanan 4.657.538 kuruş (43.125 lira 38 kuruş karşılık gelmektedir) ile 43 uçak alınabilecek iken sekiz uçağın bağış olarak satın alındığı tespit edilmiştir. Havacılık için gerekli bazı teçhizat ve gereçlerin alımında da bağış yoluyla toplanan paralardan istifade edildiği tespit edilmiştir. Toplanan paranın bir kısmının bu şekilde harcanmış olması ve bir kısmının da Balkan Savaşı sırasında kayıpları karşılamak için satın alınan uçakların bedellerinin ödenmesinde kullanılmış olması muhtemeldir.

1911-1914 yılları arasında uygulanan bağış toplama yöntemi ileriki yıllarda örnek alınmış ve tekrar uygulanmıştır. 1919-1922 yılları arasında Kurtuluş Savaşı döneminde bir bağış kampanyası yürütülmemiş olmasına rağmen şahıslar, kurumlar ve şehirler tarafından uçak alımı için bağışlar yapılmıştır. Bu bağışlar içinde işadamı Erzurumlu Nafiz (Kotan) bey ve Sivrihisar tarafından yapılan bağışlar en bilinenleridir. Söz konusu dönem ayrı bir inceleme konusu olmalıdır.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra genç devletinin beka sorununa karşı havacılığı kullanmak isteyen dönem yöneticileri ve Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde Türk Tayyare Cemiyeti (daha sonra Türk Hava Kurumu adını almıştır) kurulmuştur. Donanma Cemiyeti mal varlığını da Türk Tayyare Cemiyeti’ne devredilmiştir. 1925 yılında Tayyare İnesi kampanyası tekrar başlatılmıştır. 1938 yılına kadar devam ettiğini tespit edebildiğimiz kampanya neticesinde, 350 civarında uçağın Türk Hava Kuvvetlerine kazandırıldığı bilinmektedir. Tüm bu çalışmalar daha sonra “*Türk Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı*”na dönüşmüş ve bütün kuvvet komutanlıklarına ait vakıflar “*Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı*”

adı altında birleştirilmiştir. Dolayısıyla Donanma Cemiyeti'nin çalışmaları ve Tayyare İanesi kampanyasının bu güne yansıması "*Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı*" olmuştur.

KAYNAKLAR

a. ARŞİVLER

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
(BOA)

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi (TİTEA)

Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Arşivi (ATASE)

Hava Kuvvetleri Tarihçe Şube Müdürlüğü Arşivi

b. RESMÎ YAYINLAR

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi (MMZC)

c. KİTAPLAR

Ahlawat, Ajay K.; **Control Of The Air-The Primary Air Power Role**, Research Paper of Air Command And Staff College Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2011.

Akbayar, Nuri **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001.

Akdemir, Yılmaz; **Atatürk Dönemi Türk Havacılığı**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

Akşin, Sina; **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, Remzi Yayınevi, İstanbul, 1988.

Angelucci, Enzo; **The Rand McNally Encyclopedia Of Military Aircraft 1914-1980**, The Military Press, New York, 1980.

Arı, Ferit; **Osmanlı Devleti'nde Havacılığın Doğuşu Ve Tayyare Alımı İçin Yapılan İaneler (1911-1918)**, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Burdur, 2017.

Artuç, İbrahim; **1915 Çanakkale Savaşı**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2004.

Avcı, Cenk; **Çanakkale Cephesi'nde Hava Savaşları**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2009.

Ayan, Esra; **H. 1330/M. 1912 Tarihli Erciyes Gazetesi'nin 30-42. Sayıları (Transkripsiyon ve Değerlendirmesi)**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006.

- Aydar, Orhan; **Uçan Süvariler**, Ulus Basımevi, Ankara, 1948.
- Berliner, Don; **Aviation: Reaching For The Sky**, Oliver Press, Minneapolis, 1997.
- Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi: Kafkas Cephesi**, c.I, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993.
- Crevelde, Martin van; **The Age Of Airpower**, PublicAffairs, New York, 2011.
- Crompton, Samuel Willard; **The Wright Brothers: First In Flight**; Chelsea House, New York, 2000.
- Çelik, Ahmet; **II. Meşrutiyet Döneminde Türk Hava Kuvvetleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2004.
- Eldem, Vedat; **Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu Ekonomisi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara, 1994.
- Erickson, Edward J.; **Defeat In Detail: The Otoman Army In The Balkans 1912–1913**, Praeger Publishers, Westport, 2003.
- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu)**; Yayına Hazırlayanlar Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı, Cilt IV, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.
- Gediz, Ergüder; **Türk Hava Kuvvetleri Tarihi Cilt I (1911-1918)**, Tarihçe Ş.Md.lüğü, Ankara.
- Gillispie, Charles Coulston; **The Montgolfier Brothers And The Invention Of Aviation 1783-1784**, Princeton University Press, Princeton, 1983.
- Gök, Nurşen; **Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Yakınçağ Tarihi) Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.
- Grattan, Robert F.; **The Origins Of Air War The Development Of Military Air Strategy In World War I**, Tauris Academic Studies, New York, 2009.
- Gross, Charles Joseph; **American Military Aviation: The Indispensable Arm**, A&M University Pres, Austin, 2002.
- Güren, Tevfik; **Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1941-1918**, Tarihi İstatistikler Dizisi, c.7, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 2003.
- Hatıralar Arasında**, Hava Kuvvetleri Basımevi. Eskişehir, 1966.
- Holley, Irving Brinton; **Ideas And Weapons**, Yale University Press New York, 1953.
- Hurley, Alfred F.; **Billy Mitchell: Crusader For Air Power**, Indiana University Press, 1975.

- Hürkuş, Vecihi; **Havalarında 1915-1925**, Kanaat Kitapevi, İstanbul, 1942.
- İlmen, Süreyya; **Türkiye’de Tayyarecilik ve Balonculuk Tarihi**, Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1947.
- Kansu, Yavuz; Şenöz, Sermet; Öztuna, Yılmaz; **Havacılık Tarihinde Türkler**, c.I, Hava Kuvvetleri Basım ve Neşriyat Müdürlüğü, Etimesgut, 1971.
- Karadağ, Şirin Eker; **II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Dernekleri**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2011.
- Kenna, Anna; **Full of Hot Air**, Wellington, 2004.
- Kennett, Lee B.; **The First AirWar 1914-1918**, Free Press, New York, 1991.
- Keyüsk, Mazlum; **Türk Havacılık Tarihi (1912-1914)**, Cilt I, Kitap I, Uçuş Okulları Basımevi, Eskişehir, 1950.
- Khurana, K.C.; **Aviation Management**, Global India Publications Ltd, New Delhi, 2009.
- Kocatürk, Önder; **Osmanlı Pilotlarının İstanbul-Kahire-İskenderiye Seyahati (Şubat-Mayıs 1914)**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2013.
- Koyunoğlu, A. Ali; **Hava Kuvvetlerinde Bir Ortaöğretim Kurumu: Hava Lisesi Tarihi**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilimdalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.
- Kural, Fethi; **Kuruluş Yıllarında Türk Askerî Havacılığı Belgeleri (1909-1913)**, Hv. Bas. Ve Neş. Md.’lüğü, Etimesgut, 1974.
- Kurt, Emin; Güvenbaş, Mesut; **Birinci Dünya Savaşında İstanbul’a Yapılan Hava Saldırıları**, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018.
- Kurt, Emin; **Türkiye’de Ana Jet Üslerinin Kuruluşu Ve Gelişimi (1951-2010)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.
- Kurter, Ajun; **Türk Hava Kuvvetleri Tarihi**, c.I, (1910-1914), 3. Baskı, Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, 2009.
- _____ ; **Türk Hava Kuvvetleri Tarihi**, c.II, (1914-1916), 3. Baskı, Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, 2009.
- Künhe, Heinz; **Leonardo da Vinci: Dreams, Schemes and Flying Machines**, Prestel, New York, 2000.
- Lougheed, Victor; **Vehicles of the Air**, Pringle Press, London, 2008.
- Mason, Francis K.; **War in the Air**, Crescent Books, New York, 1985.

- Meilinger, Phillip S. (ed.); **The Paths Of Heaven. The Evolution Of Airpower Theory**, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, 1997.
- Needham Joseph; Ronan, Colin A.; **The Shorter Scienceand Civilization In Chine**, cilt IV, Cambridge University Press, Cambridge, 1994.
- Nikolajsen, Ole; **Turkish Military Aircraft Since 1912**, Scramble Dutch Aviation Society, 2007, s.9.
- Oran, Soner; **Çanakkale Savaşında Türk hava Harekâtı (Mart 1915-Ocak 1916)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.
- Sami, Şemsettin; **Kâmûs-i Türkî**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2007.
- Sezen, Tahir; **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Devle Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın Nu:21, Ankara.
- Sherman, William C.; **Air Warfare**, Reprint Edition, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2002.
- Shulman, Seth; **Unlocking The Sky Glenn Hammond Curtiss And The Race To Invent The Airplane**, Harper Collins e-books..
- Sunu, Süleyman Emre; **The Great War And The Visual Mobilization Of The Ottoman Public Sphere: The Case Of “Donanma” Journal**, Sabancı Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.
- Şıvgın, Hâle; **Trablusgarp Savaşı ve 1911–1912 Türk-İtalyan İlişkileri**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1989.
- Taşkesen, Gökhan; **Türk Havacılık Tarihine Eleştirel Yaklaşım**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Basılmamış Doktora Tezi, Malatya, 2006.
- Trest, Warren A.; **Air Force Roles and Missions: A History**, Air Force History And Museum Program, Washington D.C., 1998.
- Tunaya, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Partiler**, c.3, İstanbul, 2000.
- Tuncel, Mithat Nuri; **Pilot Olmak İstersen**, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1936.
- Türk Hava Kuvvetleri Uçak Albümü 1911-2009**, Hava Basımevi ve Neşriyat Müdürlüğü, Ankara, 2009.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III. Cilt, 6. Kısım (1908-1920)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1996.
- Uçar, Emre; **Türk Havacılık Sanayiinde Kayseri Uçak Fabrikası'nın Yeri**, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2008.
- Ufukların Ötesindekiler**, Hava Kuvvetleri Komutanlığı Merkez Daire Başkanlığı

Hava Harp Tarihi Yayınları, No.8, Ankara.

Vego, Milan N.; **Joint Operational Warfare: Theory and Practice**, Naval War College Press, New York, 2009.

Villard, Henry Serrano; **Contact! The Story of Early Aviators**, Dover Publications, London, 2003.

Yalçın, Osman; **Türk Hava Harp Sanayi Tarihi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008.

d. MAKALELER

Afyoncu, Erhan “*Defterhane*”, **İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1994.Cilt:9, s.100-104 .

Artuk, Cevriye; “*İane-i Harbiye Madalyası*”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, Sayı: 26, 1972, , s.119-122.

Aydar, Orhan; “*33 Yıl Önce Türk Pilotları Kahire Yollarında Nasıl Muzaffer Oldular*”, **Havacılık ve Spor**, Sayı: 354, Nisan 1945, s.16.

Aydın; Abdurrahim Fahimi; “*Tayyareden Uçağa: Milli Hava Sanayinin Kuruluşunda Türk Halkının Yaptığı Bağışlar*”, **Karadeniz Araştırmaları**, Güz 2011, Sayı 31, s.51-84.

Aysal, Necdet; “*Kırım Savaşı’ndan Lozan Barış Antlaşmasına Osmanlı Dış Borçlarının Tarihsel Gelişim Süreci (1854-1923)*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 53 (Lozan Antlaşması Özel Sayısı), 2013, s.1-28.

Bulut, Sedef; “*Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti: İzmit Müstakil Livası Şubesinin Çalışmaları*”, **Uluslar arası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II**, c.I, Kocaeli Büyükşehir Beyelediyesi, 2016, s.959-966.

Çadırcı, Musa “*Redif Askeri Teşkilatı*”, **Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, c.I, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2000, 47-57.

Çadırcı, Musa “*Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Ülke Yönetimi*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, c.I, İletişim Yayınları, İstanbul, bty., s.210-230.

Gök, Nurşen; “*Donanma Cemiyeti’nin Anadolu’da Örgütlenmesine İlişkin*

- Gözlemler*”, **DTCF Tarih Araştırmaları**, c.27, sayı 43, Mart 2008, s.77-93.
- Gökçal, Zühtü; “*İstanbul’da İlk Tayyare ve Baron De Caters*”, **Hava Kuvvetleri Dergisi**, No. 209, (1963), s.16-18.
- Higham, Robin; “*Airpower in World War I, 1914–1918*”, Alan Stephens (Ed.), **The War In The Air 1914–1994**, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2001, s.1-28.
- John H. Morrow, “Expectation and Reality. The Great War in the Air”, **Air And Space Power Journal**, Winter 1996, s.27-34.
- Karaca, Hasan Erkan; “*İstanbul-Kahire-İskenderiye Uçuşu Ve İlk Hava Şehitlerimiz*”, **Uçantürk**, Sayı: 397, Temmuz 1995, s.14-16;
- Karaca, Hasan Erkan; “*Pilot Yüzbaşı Fethi Bey*”, **Uçantürk**, Sayı:3 97, Haziran 1995, s.37-39.
- Karacağil, Kürşad; “*Balkan Savaşlarında Osmanlı Devleti’nde Havacılık Faaliyetleri*” **Türk Dünyası Araştırmaları**, Sayı: 200, Ekim 2012, s. 73-90.
- _____; “*Süreyya (Paşa) İlmen ve Türk Havacılığı*”, **Havacılık Tarihi Sempozyumu Bildirileri 1911-1923**, Hava Basımevi ve Neşriyat Komutanlığı, Ankara, 2015, s.219-236.
- Kasmieh, Khairia; “*Suriye Semalarında İlk Türk Uçakları (1914)*”, **Türk Hava Kuvvetlerinin 100’üncü Yılı Uluslararası Tarih Sempozyumu 8-10 Şubat 2011**, Ankara, Mayıs 2013, s.124-133;
- Kurt, Emin; “*Türk Hava Kuvvetlerinin Doğuş Yılları (1909-1914)*”, **Hava Kuvvetleri Dergisi**, Sayı: 365, Haziran 2010, s. 47-60.
- _____; “*Türk Havacılık Tarihinde Bağış Uçaklar*”, **Türk Hava Kuvvetlerinin 100’üncü Yılı Uluslararası Tarih Sempozyumu 8-10 Şubat 2011**, Ankara, Mayıs 2013, s. 302-317.
- Mason, Rogwe A.; “*İngiltere’nin Boyutları*”, **Hava Gücü ve Savaş**, Mehmet Erdoğan (Çev.), Genelkurmay Balkanlığı, Hv.Bas. ve Neş.Md.lüğü, Ankara, 1986, s.29-42.
- Oberling, Pierre; “*The State as Promoter of Technology Transfer: The Early Years of Ottoman Aviation*”, **Journal of Turkish Studies**, No. 8, 1984, s. 58-65.
- Oran, Soner “*Çanakkale Cephesinde Hava Harekâtı ve Safhaları*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 51, Bahar 2013, s. 653-678.

Öksüz, Melek; “‘Trabzon’da Meşveret’ Gazetesine Göre Donanma-Yı Osmanî Muavenet-İ Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesi Ve Faaliyetleri”, **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**: Yıl 8, Sayı 16, Bahar 2014, s. 115-156.

_____; “Trablusgarp Savaşı İçin Trabzon’dan Toplanan Yardımlar”, **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, Yıl: 8, Sayı: 15, Güz 2013, s.115-156.

Özcan, Abdülkadir; “İane”, **İslam Ansiklopedisi**, c.19, s.228-232.

Özcan, Ahmet “Osmanlı Devleti’nde Jandarma Teşkilatı Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi (1839)”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 32, Sayı: 53, s.173-194.

Özcan, Besim; “Trabzon Eyaleti’nin Kırım Harbi’ne Katkıları”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı:17, 2001, s.247-260.

Öztuna, Yılmaz; “Bir Kahraman Dört Destan”, **Hayat Tarih Mecmuası**, Yıl:5, Cilt: 1, Sayı: 2, 1 Mart 1969, s. 9-17.

Paris, Michael; “The First Air War-North Africa and the Balkans 1911-1913”, **Journal of Contemporary History**, Cilt XXVI, No. 1, (Ocak 1991), s. 97-109.

Sönmez, Ali “Jandarma Teşkilatının Kuruluşu Sürecinde Baker Paşa’nın Rolü”, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi, Yıl:6, Sayı: 11, s. 163-173.

Şehidoğlu, Süreyya Hami; “Kurtuluş Savaşı’nda Bir Vatandaşımızın Uçak Bağıışı”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 24, Cilt: VIII, Temmuz 1992, s. 601-604.

Taşdemir, Serap; “Aviation Activities Of The Ottoman Empire In The Balkan Wars”, **The Centenary Of The Balkan Wars (1912-1913): Contested Stances**, Volume II, (Ed.) Mustafa Türkeş, Akara, 2014, s.929-940.

Tunalı, Ayten Can; “Aydın Vilayetinde Donanma Cemiyeti’ne Yapılan Yardımlarla İlgili Bir Belge”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, c.25, Sayı: 39, s.161-169.

Turgud, Hüseyin; “Taberya Gölü Kenarındaki Abide”, **Uçantürk**, Sayı: 1, 1 Nisan 1954, s.11-12.

Türkmen, Zekeriya; “Mahmut Şevket Paşa (1856-1913) II. Meşrutiyet Devri Sadrazamı”, **Türk İslam Ansiklopedisi**, c.27, Ankara, 2003, s.384-386.

_____; “Türk Havacılık Teşkilatının Kuruluşunda Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa ve Döneminde Gerçekleştirilen Faaliyetlere Bir Bakış”, **Havacılık Tarihi Sempozyumu Bildirileri 1911-1923**, Hava Basımevi ve Neşriyat

Komutanlığı, Ankara, 2015, s.37-58.

Uçarol, Rifat; “*Türk Havacılığını Güçlendirme Kampanyası İlk Defa 1912 Yılında Nasıl Başlamıştı?*”, **Hava Kuvvetleri Dergisi**, No.280, Aralık 1981, s.3-10.

Ünalp, F.Rezzan; “*İstanbul-Kahire Seferi ve Ardındaki Gerçek*”, **Türk Hava Kuvvetlerinin 100’üncü Yılı Uluslararası Tarih Sempozyumu 8-10 Şubat 2011**, Ankara, Mayıs 2013, s.134-148.

Watson, Frank E.; “*Italo-Turkish War (1911-1912)*” **Air Warfare: An International Encyclopedia**, ABC-CLIO Inc., Santa Barbara, 2002, s.329.

Yalçın, Osman; “*Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Yıllarında Bir Kararlılık Gösterisi: ‘Kıtalararası Osmanlı Hava Seferi’*”, **Mediterranean Journal of Humanities**, IV/2, 2014, s.327-347.

_____ ; “*Türk Havacılık Tarihinde Bağış Uçakları ve Havacılık Sanayii Kurulmasına Tesirleri*”, **Akademik Bakış**, Cilt 3 Sayı 6, Yaz 2010, s.191-212

Yılmaz, Bülent; “*Balkan Harbi’nde Hava Gücü, Askerî Havacılıkta Perdenin Açılması*”, **Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri**, Cilt II, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s. 229-253.

e. SÜRELİ YAYINLAR

Ceride-i Askeriye

Donanma Mecmuası

Flight

Hava Kuvvetleri Dergisi

Havacılık ve Spor

Hayat Tarih Mecmuası

Kadınlar Dünyası

Peyam

Sabah

Servet-i Fünûn

Tanin

Tasvir-i Efkâr

Tercüman-ı Hakikat

Uçantürk

Yürek

EKLER LİSTESİ

- EK-1: Sabah Gazetesini Tayyare Donanması Başlıklı Haberi
- EK-2: “Ordu” İsmi Verilen R.E.P. Uçağı
- EK-3: Donanma Cemiyeti Beyoğlu Şubesinin 27 Mart 1912 tarihli Cevabı
- EK-4: Bağış Makbuzu Örnekleri
- EK-5: Harbiye Nezaretinin Tayyare İnesi kapsamında biriken meblağın süratle bildirilmesi talep eden yazısı
- EK-6: “Osmanlı” İsmi Verilen Deperdussin Uçağı
- EK-7: Tayyare Mektebi İçin Gerekli olan 16.000 Frank’ın Gönderildiğine Dair Yazı
- EK-8: Osmanlı Ordusu Nizamiye Birlikleri Bağışları
- EK-9: Osmanlı Ordusu Redif Birlikleri Bağışları
- EK-10: Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin Taahhütlerini Gösteren Belge
- EK-11: Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Bağlıları Tarafından Taahhüt Olunan Bağış Miktarları
- EK-12: Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin Taahhüt ve Bağışlarını Gösteren Belge
- EK-13: 16 Haziran 1912 Tarihine Kadar Yapılan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Bağlıları Tarafından Yapılan Bağışlar
- EK-14: Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Bağlılarının Bağışlarını Gösteren Belge
- EK-15: Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Bağlıları Tarafından Yapılan Bağışlar ve Teslim Tarihleri
- EK-16: Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Bağlıları Tarafından Taahhüt Edilen ve Gerçekleşen Bağışlar
- EK-17: Jandarma Umum Kumandanlığı Bağlıları Tarafından Gerçekleşen Bağışlar
- EK-18: Maliye Nezareti Tayyare Komisyonu Görevleri
- EK-19: Nafia Vekâleti Tarafından Yapılan Taahhütler

- EK-20: Çeşitli Kurum ve Kuruluşlar Tarafından Yapılan Bağışlar
- EK-21: Eğitim Kurumları Öğretmen ve Öğrencilerinin Bağış Kampanyaları: Muallimin, Talebe, Mektebliler ve Rüштиye Tayyareleri Namına Yapılan Bağışlar
- EK-22: Sağlık Kurum Ve Çalışanları Tarafından Yapılan Bağışlar
- EK-23: Donanma Cemiyeti Şubeleri Tarafından Toplanan Tayyare İanesi Miktarı
- EK-24: Şehirler Tarafından Yapılan Küçük Bağışlar
- EK-25: Drama Sancağından Gönderilen Telgraf
- EK-26: Küçük Meblağlı Bağışlar
- EK-27: Süreyya Bey'in Paris'ten Çektiği Telgraf
- EK-28: “Prens Celalettin” İsmi Verilen Deperdussin Uçağı
- EK-29: Tercüman-ı Hakikat Gazetesinin “Tayyare İanesi Hakkında” Başlıklı Haberi
- EK-30: Belkıs Şevket Hanım'ın Uçaktan Attığı Kartların Örneğı
- EK-31: “Edremit” İsmi Verilen Bleriot XI-2 Uçağı
- EK-32: Tanin Gazetesinde Yer Alan Balya'nın Uçak Bağışına Dair Haber
- EK-33: Balkan Savaşından Önce Toplanan Bağış Miktarı

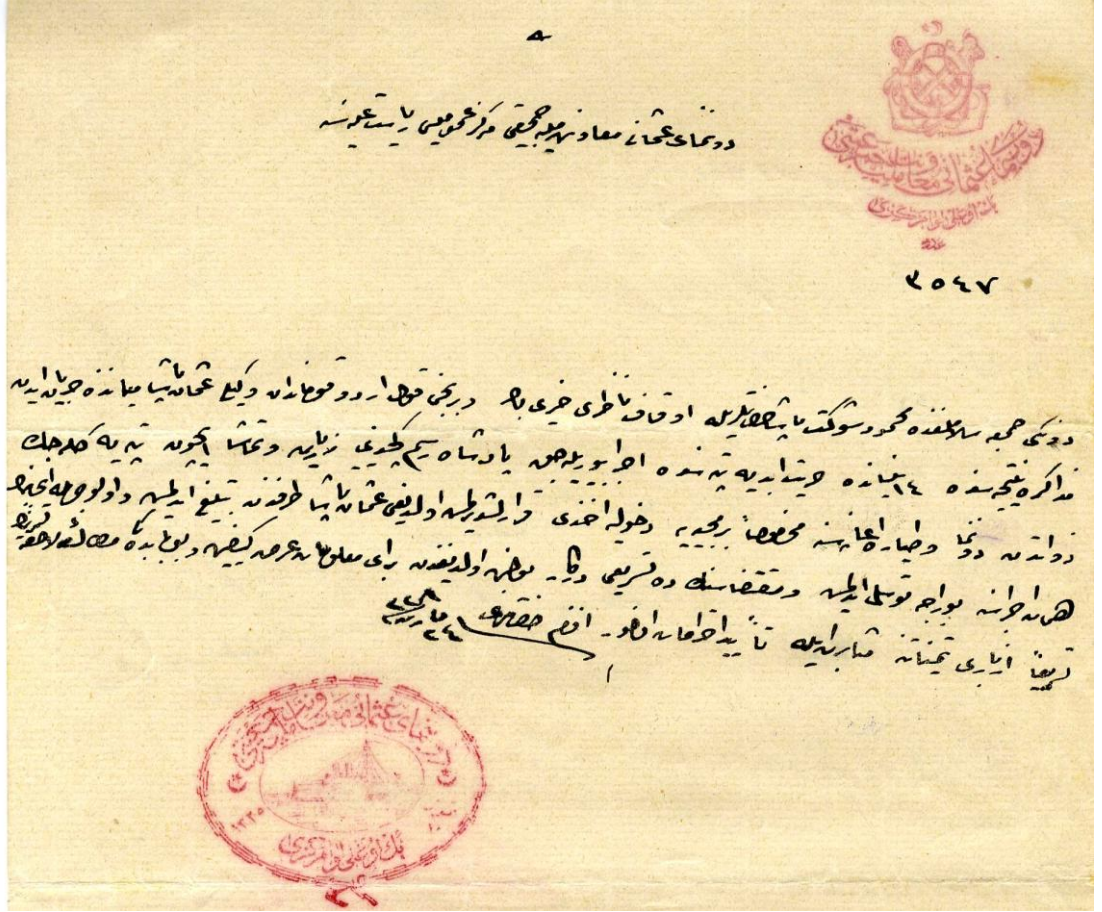
EK-2

“Ordu” İsmi Verilen R.E.P. Uçağı

Hv.K.Tarihçe Şube Müdürlüğü Arşivi

Donanma Cemiyeti Beyoğlu Şubesinin 27 Mart 1912 Tarihli Cevabı

TİTEA, Kt: 294, G: 66, B: 66-2

EK-4

Bağış Makbuzu Örnekleri

Karesi Sancağı Polis Memurini tarafından 25 Mayıs 1912 (12 Mayıs 1328) tarihinde yapılan 60 kuruşluk bağışa ait makbuz.

BOA, DH.EUM.MH, 35/45

EK-4 (Devamı)

Bağış Makbuzu Örnekleri

Dersaadet Polis Mektebi heyet-i idaresi ve faaliyetiyle müdavimini tarafından 25 Nisan 1912 (12 Nisan 1328) tarihinde bağışlanan 4320 kuruşa ait makbuz.

BOA, DH.EUM.MH, 246/44-1

EK-4 (Devamı)

Bağış Makbuzu Örnekleri

طاب انعامی

روزنامه انعامی معارف و فائزین جمعیتی

در روز نهمی ۹۸

مبلغ ۲۸۶

۹۸

بارہ	مقدار	نوع	مقدار	بارہ
۱۰۸	۲۸۶	عمان		
۱۲۰		انگلیز		
۹۵		فرانس		
۵۶		آسٹریلیا		
۲۰		مجرب		
		مفتی		

۳۲۵

۶۶۶

سیچہ واردہ ردیف طبری ضابطہ طرفین

اعانہ اولیاء و زعماء ایوان التعمیر غروسہ بارہ روزنامہ انعامی

معاونت جمعیتی روزنامہ نسیم و نشر ۱۹۱۱

کاماسی

وزیر دار

طاب انعامی

Yenice-i Vardar Redif Taburu tarafından 2 Ekim 1912 (19 Eylül 1328) tarihinde yapılan 266 kuruşluk bağışa ait makbuz.

TİTEA, Kt:219, G:14, B:14-7

EK-5

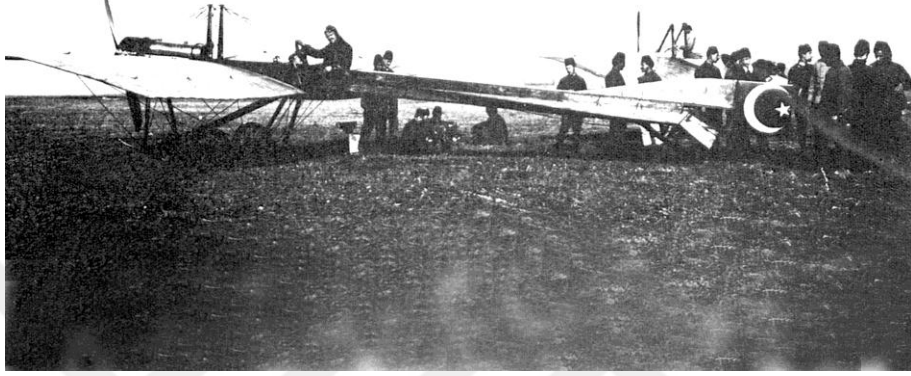
Harbiye Nezaretinin Tayyare İanesi kapsamında biriken meblağın süratle bildirilmesi talep eden yazısı

دستور
۵
روحمای عثمانی معاونت جمعیتی ریاست عثمانی
خلاصه
۱۷۵۲
سازنده
افتم
طیاره اعانه افریسیله ندرک ایدیلدیله طیاره له ضمیمه سمبلک دها قاج طیاره و نفرات هابیدی ضروری کور لیکینه نه
فاریقلری ایلد فزاکره و مقادیر نام لری عقد لیزد اول بد لری قسما نیده انقده لیزد اولسه باز طیاره اعانه نام لده
تراکم ایدیلدیله مقادیر ندرک رعنا نهاریه لکم عینه ریاست عثمانی ریاست بیولوژیکی امر و وزیر اوقاف و خیریه ندر
۱۹۱۱ مئی ۱۵ و ۱۹۱۱ جولای ۱۵
حریت لری کور
صفت

TİTEA, Kt: 219, G: 2, B: 2-3

EK-6

“Osmanlı” İsmi Verilen Deperdussin Uçağı

Hv.K.Tarihçe Şube Müdürlüğü Arşivi

EK-8

Osmanlı Ordusu Nizamiye Birlikleri Bağışları

Gönderen	Kuruş	Para
1. Alay 3. Tabur ümera ve zabitanı ¹	286	30
1. Cebel Topçu Tabur 1. Bölük efradı ²	550	0
10. Kolordu 19. Süvari Alayı ümera ve zabitanı ³	5.428	0
10. Kolordu Sanayi Takımları zabitanı ⁴	1.621	10
10. Kolordu Sevkiyat komisyonu Reisi Yüzbaşı Abdurrahman Efendi ⁵	14	0
10. Süvari Alayı ümera ve zabitanı ⁶	4.887	30
107. Alay ⁷	4.795	30
108. Alay 2. Tabur efradı ⁸	2.959	0
11. Fırka 27. Topçu Cebel Taburu ümera ve zabitanı ⁹	4.104	0
11. Kolordu 11. Nakliye Taburu ümera ve zabitanı ¹⁰	3.314	5
11. Kolordu 21. Alay 1. Tabur ümera ve zabitanı ¹¹	1.956	10
11. Kolordu jurnalinde mevcut erkân-ı ümera, zabitan ve memurin ¹²	1.012	30
11. Sahra Topçu Alayı 2. Tabur ümera ve zabitanı ¹³	723	20
11. Süvari Alayı 2 Bölük efradı ¹⁴	148	0
110. Alay 1. Tabur ümera ve zabitanı ¹⁵	1.960	20
12. Alay 3. Tabur 1. Bölük ¹⁶	600	20

¹Bursa Gemlik'te konuşludur. 20 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.119.

²Menzoy'da (?) konuşludur. 23 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

³Erzincan'da konuşludur. 2 taksitte ödenmiştir. 22 Haziran 1912'de 1.621 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169. 6 Ocak 1913'de 3.806 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.300.

⁴Erzincan'da konuşludur. 15 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.

⁵Erzincan'da bulunmaktadır. 27 Ocak 1913'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.300.

⁶Marmara Ereğlisi'nde konuşludur. 10 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172.

⁷Serdeşte'te konuşludur. 1. Tabur ümera ve zabitanı tarafından 1 Haziran 1912'de 1.836 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.14. 2. Tabur efradı tarafından 15 Haziran 1912'de 2.959 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

⁸Servişte'de konuşludur. 24 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5.

⁹Van'da konuşludur. 8 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148.

¹⁰Van'da konuşludur. Üç bağış tespit edilmiştir. 10 Temmuz 1912'de 2.453 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 15 Temmuz 1912'de 575 kuruş 35 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 174. 23 Eylül 1912'de 284 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215; Tanin gazetesinde 274 kuruş 30para bağışlandığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5.

¹¹Van'da konuşludur. 10 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

¹²Van'da konuşludur. İki bağış tespit edilmiştir. 13 Mayıs 1912'de 826 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1360, 31 Mart 1328, s.4. 4 Haziran 1912'de 186 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146.

¹³Birecik'te konuşludur. 6 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.114.

¹⁴Edirne Demirtaş Kışlasında konuşludur. 3 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56. Tanin gazetesi 147 kuruş bağışlandığını belirtmektedir. **Tanin**, No: 1292, 24 Mart 1328, s.5.

¹⁵Hille'de konuşludur. 30 Kasım 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

¹⁶Manastır'da konuşludur. 15 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.

12. Alay 3. Tabur 3. Bölük efradı ¹⁷	810	0
12. Fırka Badosu efradı ¹⁸	1.120	0
12. Fırka Nişancı 12. Tabur zabitanı ¹⁹	124	30
12. Fırka Taburları ümera ve zabitanı ²⁰	6.383	20
12. Kolordu Komutanlığı ²¹	18.950	0
125. Alay 3. Tabur zabitanı ²²	11.389	10
126. Alay 1. Tabur 1. Bölük efradı ²³	324	0
13. Kolordu 10. Alay ²⁴	5.773	30
13. Kolordu 109. Alay ²⁵	6.238	5
13. Kolordu 11. Alay 3. Tabur Komutanlığı ²⁶	1.153	10
13. Kolordu Müstakil 24. Cebel Topçu Taburu zabitanı ²⁷	1.652	30
13. Kolordu Sanayi Taburu zabitanı ²⁸	1.952	15
13. Kolordu'da misafir erkân-ı ümera ve zabitan ²⁹	5.217	5
13. Tabur zabitan ve efradı ³⁰	1.747	30
139. Alay 3. Tabur ümera ve zabitanı ³¹	4.520	20
14. Alay 1. Tabur 3. Bölük efradı ³²	759	0
14. Süvari Alayı ³³	823	0

¹⁷Maydos'da konuşludur. 15 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149.

¹⁸Gümülçine'de konuşludur. 9 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57. Tanin gazetesinde bağış yapanların isim listesi yayınlanmıştır. **Tanin**, No:1299, 31 Mart 1328, s.5; **Tanin**, No:1319, 20 Nisan 1328, s.5.

¹⁹Gümülçine'de konuşludur. 26 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.170.

²⁰Gümülçine'de konuşludur. 30 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

²¹25 Ocak 1913'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.300.

²²9 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.211.

²³Sahne-i Harpte bulunduğu vurgulanmıştır. 12 Ekim 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

²⁴Bağdat'ta konuşludur. 31 Ağustos 1912'de 2. Tabur ümera ve zabitan tarafından 5.773 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

²⁵Bağdat'ta konuşludur. Üç taksitte bağışlanmıştır. 4 Mayıs 1912'de 3. Tabur zabitanı tarafından 1.358 kuruş 35 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.114. 4 Haziran 1912'de 2. Tabur ümera ve zabitanı tarafından 2.115 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 6 Haziran 1912'de 1. Tabur ümera ve zabitanı tarafından 2.764 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147.

²⁶Bağdat'ta konuşludur. 4 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114.Tanin gazetesinde 1.653 kuruş bağışlandığı yazılmıştır. **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

²⁷Bağdat'ta konuşludur. İki taksitte ödenmiştir. 15 Ekim 1912'de 1.502 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31,Teşrin-i Evvel 1328, s.230. 6 Kasım 1912'de 150 kuruş bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11337, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

²⁸Bağdat'ta konuşludur. İki taksitte ödenmiştir. 4 Haziran 1912'de 1.512 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. Tanin gazetesinin mükerrer duyurusunda 1.516 kuruş bağışlandığı yazılır. **Tanin**, No: 1361, 1 Haziran 1328, s.4. 3 Eylül 1912'de 150 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31,Eylül 1328, s.213.

²⁹Bağdat'ta konuşludur. İki bağış tespit edilmiştir. 3 Eylül 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31,Eylül 1328, s.213. 30 Kasım 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

³⁰Gümülçine'de konuşludur. 6 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115.

³¹Yebu'ul Bahr'de konuşludur. 31 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

³²Çanakkale'nin Erenköy Nahiyesinde konuşludur.'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4.

³³Gevgili'de konuşludur. Dört taksitte ödenmiştir. 30 Nisan 1912'de 510 kuruş 15 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85. 4 Mayıs 1912'de 147 kuruş 5 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114. 6 Temmuz 1912'de 50 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172.

14. Topçu Alay 2. Taburu ³⁴	465	20
15. Sahra Topçu Alayı zabitan ve memurini ³⁵	2.930	20
16. Sahra Topçu Alayı ümera ve zabitanı ³⁶	4.447	20
16. Süvari Alay Komutanlığı ³⁷	60	0
18. Fırka 34. Piyade Alayı 3. Tabur efradı ³⁸	298	30
18. Süvari Alayı ümera ve zabitanı ³⁹	1.550	20
2. İstihkâm Bölüğü efradı ⁴⁰	304	0
2. Kolordu 5. Tabur efradı ⁴¹	3.775	0
2. Kolordu Nişancı Taburu Bölükleri ⁴²	5.775	20
2. Kolordu Nizamiye 51. Alay 2. Tabur Komutanlığı ⁴³	686	0
20. Fırka 60. Alay 1. Tabur zabitanı ⁴⁴	3.010	10
20. Fırka, 60. Alay, 2. Tabur ⁴⁵	1.346	20
20. Sahra Topçu Alayı ⁴⁶	1.181	0
21. Piyade Alayı 1. Tabur bedel-i nakdi efradı ⁴⁷	972	0
21. Süvari Aşiret Alayı ⁴⁸	3.240	0
22. Alay 1. Tabur zabitanı ve misafir zabitan ⁴⁹	2.814	5

10 Haziran 1912'de 147 kuruş 5 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. Tanin gazetesinde alayın Gelibolu'da konuşlu olduğu yazılmıştır. **Tanin**, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5.

³⁴Siroz'da konuşludur. 18 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118.

³⁵Selanik'te konuşludur. İki taksitte ödeme yapılmıştır. 4 Mayıs 1912'de 2.013 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114. 17 Haziran 1912'de zabitan ve memurinin Nisan 1328 taksiti olarak 917 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

³⁶15 Haziran 1912 (2 Haziran 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

³⁷Gevgili'de konuşludur. 13 Aralık 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

³⁸Gümülcine'de konuşludur. 6 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147.

³⁹Priştine'de konuşludur. Üç taksitte ödenmiştir. 4 Mayıs 1912'de 543 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113. 29 Mayıs 1912'de 442 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. 30 Haziran 1912'de 565 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170.

⁴⁰Maydos'da konuşludur. 1 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145.

⁴¹Gelibolu'da konuşludur. 4 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. 1. Bölük efradı tarafından 1.679 kuruş, 2. Bölük efradı tarafından 1.227 kuruş 10 para, 3. Bölük efradı tarafından 668 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146.

⁴²Gelibolu'da konuşludur. 4 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. 1., 2. ve 3. Bölükleri tarafından 2.924 kuruş 30 para ve 4. Bölük efradı tarafından 2.851 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146.

⁴³15 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149. Tanin gazetesinde 6. Kolordu Nizamiye 51. Alay 2. Tabur ümera ve zabitanıyla 6. Bölük efradı tarafından bağışlandığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5.

⁴⁴6 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

⁴⁵Mitroviçe'de konuşludur. 19 Ağustos 1912'de 1.277 kuruş 20 para olarak gönderilmiş ve 289 cilt, 1 varak numaralı makbuz ile 6 Ekim 1912'de vezneye teslim edilmiştir. **TİTEA**, Kt: 219, G: 19, B: 6; **TİTEA**, Kt: 219, G: 19, B: 7; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

⁴⁶Priştine'de konuşludur. Dört taksitte ödenmiştir. 1. Tabur ümera ve zabitanı tarafından Şubat 1327 maaşlarından 80 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328; s.56. Tercüman-ı Hakikat gazetesini mükerrer duyurusunda 80 kuruş bağışlandığını duyurmuştur. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11142, 28 Mart 1328, s.4. 6 Mayıs 1912'de 1. Tabur ümera ve zabitanı tarafında 301 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114. 8 Temmuz 1912'de Alay erleri tarafından 717 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 12 Kasım 1912 (30 Teşrin-i Evvel 1328)'de Priştine Topçu Taburu tarafından 82 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287. Tanin gazetesinde 81 kuruş bağışlandığı yazılmıştır. **Tanin**, No: 1340, 11 Mayıs 1328, s.5.

⁴⁷Lüleburgaz'da konuşludur. 15 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149.

⁴⁸Mardin'de konuşludur. 20 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

⁴⁹Alasonya'da konuşludur. 9 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

22. Alay 2. Tabur ümera ve zabitanı ⁵⁰	1.370	30
22. Sahra Topçu Alay ümera ve zabitanı ⁵¹	9.605	5
22. Süvari Alayı ümera ve zabitanı ⁵²	2.862	0
23. Alay 1. Tabur 3. Bölük ⁵³	600	0
23. Süvari Alayı ümera ve zabitanı ⁵⁴	5.922	20
26. Alay 2. ve 3. Tabur erkan-ı ümera ve zabitanı ⁵⁵	963	20
26. Tabur 3. ve 4. Bölük küçük zabitan ve efradı ⁵⁶	3.996	0
27. Alay 3. Tabur Komutanlığı ⁵⁷	396	0
28. Alay 2. Tabur ümera ve zabitanı ⁵⁸	855	30
28. Alay 2. Tabur ümera, zabitan ve efradı ⁵⁹	394	25
3. Alay 2. Tabur ⁶⁰	1.094	30
3. Fırka 8. Alay 1. Tabur efradı ⁶¹	3.348	0
3. İstihkam Taburu zabitanı ⁶²	442	20
3. Kolordu 132. Sahra Topçu Alayı ümera ve zabitanı ⁶³	6.251	20
3. Kolordu 19. Süvari Alayı ümera ve zabitanı ⁶⁴	4.689	10
3. Kolordu 26. Alay ümera ve zabitanı ⁶⁵	2.360	12
3. Kolordu 3. Telgraf Taburu zabitanı ⁶⁶	467	10

⁵⁰Çorlu'da konuşludur. 'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.115.

⁵¹Kayalar'da konuşludur. Dört taksitte bağışlanmıştır. 15 Mayıs 1912'de alay ümera ve zabitanı ile 1., 2., 3. ve 4. Bölükleri efradı tarafından 4.580 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117. Tanin gazetesinde 5.580 kuruş bağışlandığı bilgisi verilmektedir. Ayrıca 5. ve 6 bölüklerin de bağış yaptığı bilgisi ilave edilmiştir. **Tanin**, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4. 4 Haziran 1912'de 412 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146. 26 Haziran 1912'de 572 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 9 Ekim 1912'de 4.049 kuruş 35 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

⁵²Karakilise'de konuşludur. 10 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

⁵³Rize Saray'da konuşludur. Mülazım Evvel Abdülkadir Efendi vasıtasıyla 25 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54.

⁵⁴Van'da konuşludur. 4 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146.

⁵⁵Babaeski'de konuşludur. 4 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113. Tanin gazetesinde 913 kuruş bağışlandığı yazılıdır. **Tanin**, No:1328,29 Nisan 1328, s.4.

⁵⁶Halep'te konuşludur. 2 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113. Tanin gazetesinde 1.996 kuruş bağışlandığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No:1328, 29 Nisan 1328, s.4.

⁵⁷30 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

⁵⁸Priştine'de konuşludur. İki taksitte ödenmiştir. 4 Mayıs 1912'de 495 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113. 7 Mayıs 1912'de 360 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115.

⁵⁹Edirne'de konuşludur. 30 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

⁶⁰Ramiz Kışlasında konuşludur. Üç bağış yapılmıştır. 23 Nisan 1912'de 5. Bölük Efrad-ı Osmaniyesi tarafından 1.094 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. Tanin gazetesinin duyurusunda 1.094 kuruş bağışlandığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No:1311, 12 Nisan 1328, s.4. Tanin gazetesi daha sonraki sayısında hatayı düzeltmiştir. **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5. 623 Nisan 1912'de. Bölük namına Hayim oğlu Mühzahim tarafından 729 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. 7. Bölük namına efrattan Mardiros oğlu Artin tarafından 554 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83.

⁶¹20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

⁶²Humus'da konuşludur. 23 Eylül 1912'de konuşludur. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

⁶³Erzincan'da konuşludur. 14 Ocak 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.300.

⁶⁴29 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143.

⁶⁵17 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11323, 3 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

⁶⁶Erzincan'da konuşludur. 15 Ekim 1912 (2 Teşrin-i Evvel 1328)'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

3. Kolordu 31. Sahra Topçu Alay ümera ve zabitanı ⁶⁷	2.538	20
3. Kolordu 7. Topçu Alayı ümera ve zabitanı ⁶⁸	1.108	0
3. Kolordu Sevkiyat Komisyonunda Yüzbaşı Abdurrahman Efendi ⁶⁹	30	30
3. Kolordu22. Alay 2. Tabur zabitanı ⁷⁰	600	0
3. Tabur Komutanlığı ⁷¹	236	0
32. Alay 1. Tabur 4. Bölük efradı ⁷²	203	10
33. Alay 2. Tabur ümera ve zabitanı ⁷³	759	30
33. Fırka 97. Alay 1. Tabur ümera ve zabitanı ile efradı osmaniyesi ⁷⁴	3.815	0
35. Alay ⁷⁵	503	20
35. Alay 1. Tabur 4. Hudut Bölüğü zabitanı ⁷⁶	3.810	30
38. Fırka12. Alay ⁷⁷	1.622	0
38. Fırka12. Alay 2. Tabur zabitan ve efradı ⁷⁸	972	0
4. Alay 2. Tabur zabitan ve efradı ⁷⁹	898	30
4. Alay ümera ve zabitanı ⁸⁰	1.406	10
4. Kolordu 1 Ağır Topçu Alayı ümera ve zabitanı ⁸¹	670	0
4. Kolordu 9. Ağır Topçu Alay 1. Tabur1. Bölük efradı ⁸²	324	0
40. Alay 3. Tabur zabitanı ⁸³	326	20

⁶⁷İki taksitte bağışlanmıştır. 8 Haziran 1912'de 1.350 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. 6 Temmuz 1912'de 1.188 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172.

⁶⁸Kırıkkilise'de konuşludur. İki taksitte ödenmiştir. 26 Haziran 1912'de 1.108 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.170. 25 Temmuz 1912'de 361 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

⁶⁹Erzincan'da bulunmaktadır. 31 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

⁷⁰25 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

⁷¹Prepol'de konuşludur. 13 Kasım 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

⁷²Dedeoğaç'ta konuşludur. Sabah Gazetesi vasıtasıyla 8 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56. Tanin gazetesinde 302 kuruş bağışlandığı bilgisi verilmektedir. **Tanin**, No: 1296, 28 Mart 1328, s.4.

⁷³Dedeoğaç'ta konuşludur. 1 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145.

⁷⁴Van'da konuşludur. 8 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148.

⁷⁵Kerkük'de konuşludur. 15 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

⁷⁶Paşmaklı'da konuşludur. 4 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114.

⁷⁷Basra'da konuşludur. 22 Haziran 1912'de 3. Tabur zabitanı tarafından 100 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169. 27 Haziran 1912'de 3. Tabur zabitanı tarafından 400 kuruş 10para bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4. 15 Temmuz 1912'de Tabur ümera ve zabitanı tarafından 1.121 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.

⁷⁸Bulanık'ta konuşludur. 17 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82.

⁷⁹Hadımköy civarında Karaoğaç'da konuşludur. 20 Şubat 1913'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 36, Şubat 1328, s.319.

⁸⁰Edirne Demirtaş Kışlasında konuşludur. 4 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114.

⁸¹Edirne'de konuşludur. 29 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **TİTEA**, Kt:207, G: 5, B: 5; dönem gazetelerinde bağışçıların isim listeleri yayınlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat** 11323, 3 Teşrin-i Evvel 1328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11333, 13 Teşrin-i Evvel 1328, s.3; **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.5.

⁸²23 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

⁸³Siroz'da konuşludur. İki taksitte ödeme yapılmıştır. 8 Haziran 1912'de 326 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. Tanin gazetesinde bağış miktarı 426 kuruş 20 para verilmiştir. **Tanin**, No: 1361, 1 Haziran 1328, s.4.

42. Alay 2. Tabur zabitanı ⁸⁴	785	10
42. Nişancı Tabur Efradı ⁸⁵	665	15
46. Alay 1. Tabur 2. Bölük efradı İslamiye ve Hıristaniyesi ⁸⁶	236	0
47. Alay 1. Tabur 1. Bölük küçük zabitanı ⁸⁷	124	10
47. Alay 1. Tabur zabitanı ⁸⁸	463	0
47. Alay 3. Tabur 11. Bölük efradı ⁸⁹	400	0
5. Kolordu Sanayi Takımları zabitan ve efradı ⁹⁰	1.944	0
5. Kolordu 15. Sahra Topçu Alayı zabitan ve memurları ⁹¹	3.346	20
5. Nakliye Taburu zabitanı ⁹²	560	20
5. Obüs Topçu Taburu ümera ve zabitanı ⁹³	1.865	20
5. Sahra Topçu Alayı 1. Tabur ümera ve zabitanı ⁹⁴	120	0
5. Sahra Topçu Alayının 1. Bölük efradı ⁹⁵	265	0
50. Alay 2. Tabur ⁹⁶	459	30
50. Fırka Nişancı Taburu efradı ⁹⁷	663	0
51. Alay 2. Tabur ümera ve zabitanı ⁹⁸	672	20
51. Alay 3. Tabur ümera ve zabitanı ⁹⁹	302	10
511. Ağır Topçu Alayı zabitanı ¹⁰⁰	180	0
57. Alay 2. ve 3. Tabur zabitanı ¹⁰¹	273	0
57. Kolordu 21. Seyyar Topçu Alay 1. Tabur zabitan ve efradı ¹⁰²	341	5

⁸⁴Cum'a-i Bala'da konuşludur. 6 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172.

⁸⁵28 Eylül 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

⁸⁶Koçana'da konuşludur. 10 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115.

⁸⁷İpek'de konuşludur. 19 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

⁸⁸Köprülü'de konuşludur. 4 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146. Tanin gazetesinde 4.662 kuruş bağışlandığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No: 1359, 31 Mayıs 1328, s.4.

⁸⁹Köprülü'de konuşludur. 8 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115.

⁹⁰30 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

⁹¹Beş taksitte ödenmiştir. 25 Mayıs 1912'de 6. Bölük efradı tarafından 273 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. 30 Haziran 1912'de 893 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 25 Temmuz 1912'de 872 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176. 17 Eylül 1912'de 672 kuruş bağışlanmıştır. 286 cilt ve 26 varak numaralı makbuz karşılığı teslim edilmiştir. **TİTEA**, Kt: 219, G: 14, B: 9; **TİTEA**, Kt: 219, G: 14, B: 10; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 2 Ekim 1912'de 635 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Teşrin-i Evvel 1328, s.229.

⁹²Selanik'te konuşludur. 30 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171.

⁹³Manastır'da konuşludur. 5 taksitte ödenmiştir. 23 Nisan 1912'de 346 kuruş 10 para bağışlanmıştır. Süvari Topçu Taburu Komutanlığı tarafından bağışlandığı bilgisi verilmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. 29 Mayıs 1912'de 389 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. 30 Haziran 1912'de 388 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171. 3 Ağustos 1912'de 369 kuruş 25 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.178. 7 Eylül 1912'de 371 kuruş 25 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

⁹⁴10 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1296, 28 Mart 1328, s.4.

⁹⁵Maydos'da konuşludur. Yzb. Cevdet Bey vasıtasıyla 29 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

⁹⁶Prizren'de konuşludur. 20 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175.

⁹⁷Trablusgarp'te konuşludur. 21 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. **TİTEA**, Kt: 219, G: 6, B: 30.

⁹⁸Pirlepe'de konuşludur. 31 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

⁹⁹Pirlepe'de konuşludur. 7 Eylül 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹⁰⁰20 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

¹⁰¹Bilac'da konuşludur. 15 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175.

¹⁰²Prizren'de konuşludur. 30 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85; Tanin gazetesinde 241 kuruş bağışlandığı bilgisi vardır. **Tanin**, No: 1340, 11 Mayıs 1328, s.5.

6. Kolordu 51. Alay 2. Tabur ümera ve zabitanı ¹⁰³	622	20
6. Kolordu 6. İstihkâm Taburu ¹⁰⁴	1.263	20
60. Alay 3. Tabur zabitanı ¹⁰⁵	471	20
61. Alay 1. Tabur ümera ve zabitanı ¹⁰⁶	1.243	20
61. Alay 3. Tabur 2. Bölük efradı ¹⁰⁷	298	10
61. Alay 3. Tabur 2. Bölük efradı ¹⁰⁸	298	10
61. Alay 2. Tabur ¹⁰⁹	2.362	30
62. Alay 2. Tabur zabitanı ¹¹⁰	1.620	0
63. Alay 1. Tabur 2. Bölük askerleri ¹¹¹	20	0
64. Alay 1. Tabur 4. Bölük Yüzbaşı Münir Efendi ¹¹²	108	0
64. Alay 1. Tabur 4. Bölük Yüzbaşı Münir Efendi ¹¹³	108	0
64. Alay 1. Tabur ümera ve zabitanı ¹¹⁴	4.111	10
65. Alay 1. Tabur ¹¹⁵	2.474	35
65. Alay 2. Tabur ¹¹⁶	2.589	30

¹⁰³5 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1412, 23 Temmuz 1328, s.5.

¹⁰⁴Köprülü'de konuşludur. İki taksitte ödenmiştir. 8 Mayıs 1912'de 443 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115. 19 Haziran 1912'de 820 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151.

¹⁰⁵Pirebol'de konuşludur. İki taksitte ödenmiştir. 30 Haziran 1912'de 236 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 15 Temmuz 1912'de 235 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.

¹⁰⁶Prizren'de konuşludur. Üç ödeme tespit edilmiştir. 4 Mayıs 1912'de 807 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113. **Tanin** gazetesinde bağış miktarının 1.807 olduğu bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4. 6 Temmuz 1912'de 61. Alay 1. Tabur Binbaşısı Hilmi Efendi tarafından 121 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 10 Temmuz 1912'de 315 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

¹⁰⁷14 Mayıs 1912'de "Ordu Tayyaresi" namına bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116.

¹⁰⁸14 Mayıs 1912'de "Ordu Tayyaresi" namına bağışlanmıştır **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116.

¹⁰⁹Yakova'da konuşludur. İki bağış tespit edilmiştir. 4 Nisan 1912'de 786 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.20 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. 1.576 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

¹¹⁰Gosina'da konuşludur. 10 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

¹¹¹Birane'de konuşludur. İhtiyat efradından Süleyman Sabit Efendi tarafından Şehbal İdaresi vasıtasıyla 27 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328 s.4.

¹¹²Debraluçe'de(?) bulunmaktadır. 6 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172.

¹¹³Dey'ül Vech'de bulunmaktadır. 18 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1395, 5 Temmuz 1328, s.4.

¹¹⁴Dey'ül Vech'de konuşludur. 31 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹¹⁵Naslıç'da konuşludur. Beş taksitte ödeme yapılmıştır. 8 Haziran 1912'de 1., 2. ve 3. Bölük zabitanı ile tabip ve cerrah zabitanı tarafından 778 kuruş 30 para bağışlanmıştır **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. 19 Haziran 1912'de 1. Tabur Efradı tarafından 710 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151. 6 Temmuz 1912'de 1. Tabur ma-misafir ümera ve zabitan tarafından 410 kuruş 35 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172.15 Temmuz 1912'de 1. Tabur efrad-ı osmaniyesi tarafından 328 kuruş 20 para bağış yapılmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 7 Eylül 1912'de 1. Tabur efradı tarafından 246 kuruş 10 para bağış yapılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹¹⁶Naslıç'da konuşludur. Dört taksitte ödeme yapılmıştır. 15 Mayıs 1912'de ümera, zabitan, menurin-i sıhhiye ve efrad-ı şahane tarafından 975 kuruş 25 para bağış yapılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117. 6 Temmuz 1912'de ümera, zabitan ve memurin-i sıhhiye tarafından 1.155 kuruş 5 para bağışlanmıştır **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172; **Tanin**, No:1394, 4 Temmuz 1328, s.4. 23 Eylül 1912'de ümera ve zabitan tarafından 180 kuruş 20 para bağış yapılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. **Tanin** gazetesinde 280 kuruş 20 para bağışlandığı bilgisi verilmektedir. **Tanin**, No: 1461, 22

65. Alay 3. Tabur efradı ¹¹⁷	687	5
66. Alay 1. Tabur ¹¹⁸	7.347	25
67. Alayın üç taburu ¹¹⁹	6.050	20
69. Alay 1. Tabur ümera ve zabitanı ¹²⁰	1.144	10
69. Alay 2. Tabur ¹²¹	792	0
69. Alay 2. Tabur ümera ve zabitanı ¹²²	435	20
7. Alay 2. Bölük Yüzbaşı İrfan Bey ¹²³	10	0
7. Alay 3. Bölük zabitan ve efradı ¹²⁴	635	20
7. Cebel Topçu Taburu zabitanı ¹²⁵	1.707	0
7. İstihkâm Taburu zabitanı ¹²⁶	160	20
7. Kolordu 57. Alay 2. Tabur ümera ve zabitanı ¹²⁷	701	10
7. Kolordu 7. İstihkâm Taburu ümera ve zabitanı ¹²⁸	396	30
7. Kolordu 75. Alay 1. Tabur ümera ve zabitanı ¹²⁹	935	20
7. Kolordu erkân-ı ümera ve zabitanı ¹³⁰	7.318	30
7. Nakliye Taburu ümera ve zabitanı ¹³¹	1.249	0
7. Süvari Alayı ¹³²	973	20
7. Tabur Zabitanı ¹³³	378	10
8. Ağır Topçu Alayı ümera ve zabitanı ile erati ¹³⁴	2.327	10
8. Alay 1. Tabur 1. Bölük efradı ¹³⁵	198	0
8. İstihkâm Taburu zabitanı ¹³⁶	1.408	30

Eylül 1328, s.5. 20 Ekim 1912'de ümera ve zabitan tarafından 278 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

¹¹⁷Greyone(?)/Girabona(?)'da konuşludur. 23 Eylül 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

¹¹⁸20 Temmuz 1912'de zabitan ve efradıyla birlikte Kozköy Hudut Bölüğü zabitan ve efradı tarafından bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175.

¹¹⁹Tepedelen'de konuşludur. 30 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171.

¹²⁰Preveze'de konuşludur. İki taksitte ödenmiştir. 11 Haziran 1912'de 367 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149. 15 Temmuz 1912'de 776 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.

¹²¹15 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

¹²²Loros'da konuşludur. 6 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172.

¹²³20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11138, 24 Mart 1328, s.4.

¹²⁴Çatalca'da konuşludur. 24 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1340, 11 Mayıs 1328, s.5.

¹²⁵Radovište'de konuşludur. İki bağış tespit edilmiştir. 6 Temmuz 1912'de 825 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172.28 Ekim 1912'de 881 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

¹²⁶Üsküb'de konuşludur. 25 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

¹²⁷Priştine'de konuşludur. 8 Haziran 1912'de 347 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. 6 Temmuz 1912'de 353 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171.

¹²⁸Üsküb'de bulunmaktadır. 25 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

¹²⁹Kerek'de konuşludur. 25 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

¹³⁰31 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹³¹Üsküb'de konuşludur. 26 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

¹³²Çorlu'da konuşludur. 26 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.170.

¹³³Demirhisar'da konuşludur. 4 Mayıs 1912 'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114.

¹³⁴1 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144.

¹³⁵Taşkilise'de konuşludur. 23 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

¹³⁶Humus'da konuşludur. Beş bağış tespit edilmiştir. 25 Mayıs 1912'de 223 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141. 1 Haziran 1912'de 233 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141.10 Temmuz 1912'de 237 kuruş 30 para

8. Kolordu 14. Cebel Topçu Taburu ümera ve zabitanı ¹³⁷	425	35
8. Kolordu 21. Süvari Alayı zabitanıyla misafir erkân ¹³⁸	2.836	0
8. Kolordu 25. Fırka 14. Topçu Cebel Taburu 1., 2. ve 3. Bölük efradı ¹³⁹	1.191	0
8. Kolordu 77. Alay 2. ve 3. Tabur efradı ¹⁴⁰	6.912	0
8. Kolordu 81. Alay 1. Tabur ümera ve zabitanı ¹⁴¹	3.604	0
85. Alay 1. Tabur zabitanı ¹⁴²	2.246	30
89. Alay 2. Tabur ümera ve zabitanı ¹⁴³	1.711	10
9. Ağır Topçu Alayı 3. Bölük Efradı ¹⁴⁴	466	0
9. Kolordu 21. Süvari Alayı ümera ve zabitanı ¹⁴⁵	4.846	0
9. Kolordu 9. Nakliye Taburu zabitanı ¹⁴⁶	1.104	0
9. Süvari Alayının ümera, zabitan ve erleri ¹⁴⁷	1.404	0
93. Alay 3. Tabur zabitan ve efradı ¹⁴⁸	11.073	5
94. Alay 3. Tabur zabitanı ¹⁴⁹	613	0
94. Alay 3. Tabur zabitanı ¹⁵⁰	220	30
96. Alay 1. Tabur 2. Bölük efradı ¹⁵¹	700	0
Ağır Topçu Küçük Zabıt Mektebi ümera ve zabitanı ¹⁵²	382	20

bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. Tanin gazetesinde 237 kuruş 20 para bağışlandığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No:1398, 8 Temmuz 1328, s.4. 15 Temmuz 1912'de 233 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 18 Temmuz 1912'de 500 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175.

¹³⁷Şam'da konuşludur. 28 Aralık 1912'de 204 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.300. 15 Ocak 1913'de 221 kuruş 15 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.300.

¹³⁸18 Aralık 1912'de 2.836 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.299.

¹³⁹Havran'da konuşludur. 29 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143; **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4.

¹⁴⁰Maraş'ta konuşludur. 30 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143; Tanin gazetesi 691 kuruş bağış yapıldığı bilgisini vermektedir. **Tanin**, No: 1358, 29 Mayıs 1328, s.5.

¹⁴¹Şam'da konuşludur. 18 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118.

¹⁴²San'a konuşludur. 10 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

¹⁴³İspir'de konuşludur. 10 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. Tanin gazetesinde bağışın 3. Bölük tarafından yapıldığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4.

¹⁴⁴Edirne'de konuşludur. Yzb. Cemal Bey vasıtasıyla 9 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

¹⁴⁵Erzurum'da konuşludur. Dört taksitte bağışlanmıştır. 15 Haziran 1912'de 1.234 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150. Tanin gazetesinde 1.324 kuruş 20 para bağışlandığı bildirilmiştir. **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5. 25 Temmuz 1912'de 1.873 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176. 28 Ekim 1912'de 1.337 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231. 17 Kasım 1912'de 401 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

¹⁴⁶8 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147.

¹⁴⁷Dimetoka'da konuşludur. 23 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83.

¹⁴⁸Sivas'ta konuşludur. 1 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145.

¹⁴⁹Diyarbakır'da konuşludur. 3 taksitte ödenmiştir. 10 Temmuz 1912'de 199 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 3 Ağustos 1912'de 216 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 7 Eylül 1912'de 197 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹⁵⁰Mamürtat'ül-Aziz'de konuşludur. 30 Kasım 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

¹⁵¹Dersim'de konuşludur. 30 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144.

¹⁵²15 Temmuz 1912 tarihinde İki taksitte ödenmiştir. İlk ödemede 180 kuruş 20 para, ikinci ödemede 202 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.

Ahırkapı'da Sanayi Takımları 1. Terzi Bölüğü zabitanı ¹⁵³	216	0
Alasonya Davametik(?) Hudut Bölüğü efradı ¹⁵⁴	8.453	20
Anadolu Kavağı Mevki-i Müstahkem muhabere efradı ¹⁵⁵	213	0
Askeri Baytar Mektebi ümera ve zabitanı ¹⁵⁶	810	0
Askeri Müze Müdüriyeti ümera ve zabitanı ¹⁵⁷	612	10
Aşiret 12. Süvari Alayı ümera ve zabitanı ¹⁵⁸	2.410	20
Aşiret 13. Alay ma-misafir zabitanı ¹⁵⁹	5.145	0
Aşiret 2. Fırkaya mensub 11. Alay ümera ve zabitanı ¹⁶⁰	647	0
Aşiret Süvari Müfettişliği ¹⁶¹	56.208	0
Ayıntab'ın Baylıge(?) Fırkasında Osman oğlu Ömer ¹⁶²	108	0
Badat Mekteb-i İdadisi ve Rüşdiye-yi Askeriyesi zabitan ve muallimi ¹⁶³	633	15
Bahriye Yüzbaşılardan Şevki Bey ¹⁶⁴	324	0
Bahriye-yi Şahane-i Esleha-i Harbiye Tamirhanesi çarkçı zabitan ¹⁶⁵	90	0
Beşiktaş Rüşdiye-yi Askeriye öğrenci ve çalışanları ¹⁶⁶	190	0
Beylerbeyi İtfaiye Alayı 4. Tabur 14. Bölük efradı ¹⁶⁷	92	0
Beyrut Küçük Zabıt Mektebi ile 8 Kolordu ümera ve zabitanı ¹⁶⁸	49.379	15
Beyrut Mekteb-i Rüşdiye-yi Askeriyesi öğrencileri ¹⁶⁹	756	0

¹⁵³16 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

¹⁵⁴26 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170.

¹⁵⁵16 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82.Tanin gazetesinde 211 kuruş bağışlandığı bilgisi ve bağış yapanların isim listesi mevcuttur. **Tanin**, No:1305, 6 Nisan 1328, s.4.

¹⁵⁶Üç taksitte ödenmiştir. 30 Nisan 1912'de 462 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85. 29 Mayıs 1912'de 233 kuruş bağışlanmıştır. 17 Haziran 1912'de 125 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

¹⁵⁷306 kuruşluk iki taksitte bağışlanmıştır. İlk taksit 16 Haziran 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150. İkinci taksit 15 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır.**DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

¹⁵⁸Tutak Mevkiinde konuşludur. 20 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230. Tercüman-ı Hakikat gazetesi 241 kuruş bağışlandığını yazmaktadır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11337, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

¹⁵⁹Diyadin'de konuşludur. 4 Aralık 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.299.

¹⁶⁰Karakilise'de konuşludur. 10 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. Tanin gazetesinde 648 kuruş bağışlandığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No:1398, 8 Temmuz 1328, s.4.

¹⁶¹Erzurum'da konuşludur. İki taksitte ödenmiştir. 13 Ocak 1913'de 48.060 kuruş bağışlanmıştır. **TİTEA**, Kt: 219, G: 1, B: A1; **TİTEA**, K: 219, G: 1, B: 1. 6 Şubat 1913'de Erzurum Aşiret Süvari Müfettişliğine merbut kıtaat namına Aşiret Süvari Alay K.lığından 8.148 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.300.

¹⁶²15 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır.**DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.

¹⁶³Bağdat'ta konuşludur. 25 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. Tanin gazetesinde 631 kuruş bağışlandığı duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1351, 21 Mayıs 1328, s.4.

¹⁶⁴17 Ocak 1913'de 11.Taburu 4. Bölük efradı tarafından 317 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.300.

¹⁶⁵20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

¹⁶⁶10 Haziran 1912'de okulun öğretmen ve idarecileri tarafından 95 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. Okulun öğrencileri tarafında 20 Ekim 1912'de 95 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

¹⁶⁷1 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.90.

¹⁶⁸26 Kasım 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

¹⁶⁹7 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.115.

Beyrut, Malatya, Yozgat, Taşköprü Gambotları ile Peyk-i Şevket Torpidosu zabitan ve efradı ¹⁷⁰	3.960	0
Bolayır İstikamı Ağır Topçu Bölüğü efradı ¹⁷¹	386	0
Bursa Askeri Rüşdiyesi yatılı öğrencileri ¹⁷²	540	0
Büyük Karaburun Ağır Topçu Taburu ümera ve zabitanı ¹⁷³	892	20
Çanakkale Ağır Sahra Topçu Taburu 1., 2., 3., Bölükleri ve 2. Ağır Obüs Bölüğü efradı ¹⁷⁴	3.556	10
Çanakkale Bahr-i Sefid Boğazı 2. Ağır Topçu Alayı 1. Tabur 4. Bölük efradı ¹⁷⁵	83	20
Çanakkale Bahr-i Sefid Boğazı 3. Ağır Topçu Alayı ¹⁷⁶	1.043	0
Çanakkale Bahr-i Sefid Boğazı 4. Ağır Topçu Alayı ümera ve zabitanı ¹⁷⁷	6.725	20
Çanakkale Bahr-i Sefid Boğazı 5. Ağır Topçu Alayı zabitanı ¹⁷⁸	1.044	20
Çanakkale Kale-i Sultani Kepez'de 5. Sahra Topçu Alayı 5. Bölük ¹⁷⁹	1.691	0
Çanakkale Kale-i Sultaniye 15. Alayı ¹⁸⁰	15.217	0
Çanakkale Kale-i Sultaniye Nağra Pişgahında Gayret-i Vataniye torpido muhribi zabitanı ¹⁸¹	324	0
Daire-i Harbiye Çavuşları ¹⁸²	370	0
Demirci kazasının Hıristiyan Mahallesi efrad-ı bedel-i nakdisi ¹⁸³	108	0
Derne Ordugâhı ¹⁸⁴	74.084	0
Dersaadet İhtiyat Zabitan Mektebi 2. Bölük Efendileri ¹⁸⁵	630	0
Dersaadet Küçük Zabıt Numune Taburları ¹⁸⁶	1.716	30

¹⁷⁰Peyk-i Şevket Torpido Kruvazörü Süvarisi vasıtasıyla 16 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82.

¹⁷¹6 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1383, 23 Haziran 1328, s.4.

¹⁷²10 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

¹⁷³5 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1412, 23 Temmuz 1328, s.5.

¹⁷⁴9 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **TİTEA**, Kt:207, G:5 B:2; **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

¹⁷⁵Tanin gazetesi vasıtasıyla 23 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328.

¹⁷⁶30 Nisan 1912'de 1. Tabur 2. Bölük efradı tarafından 293 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85. Tanin gazetesinde 20 para eksik yazılmıştır.

¹⁷⁷İki ödeme tespit edilmiştir. 12 Kasım 1912'de 6.135 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 33. Teşrin-i Sani 1328, s.287. 24 Nisan 1912'de 590 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84

¹⁷⁸4 Kasım 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Teşrin-i Evvel 1328, s.231.

¹⁷⁹İki ödeme tespit edilmiştir. 4 Nisan 1912'de 500 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56. 9 Nisan 1912'de 1.191 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1295, 27 Mart 1328, s.5.

¹⁸⁰Dört taksitte ödenmiştir 8 Haziran 1912'de 1. Tabur zabitan ve efradı tarafından 1.340 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. 19 Haziran 1912'de Sarıçal karyesinde konuşlu 1. Tabur zabitan ve efrad-ı osmaniyesi tarafından 7.340 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1366, 6 Haziran 1328, s.5. 26 Haziran 1912'de 3. Tabur tarafından 5.317 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 12 Kasım 1912'de 3. Tabur tarafından 1.220 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 33. Teşrin-i Sani 1328, s.287.

¹⁸¹Sabah gazetesi vasıtasıyla 14 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116.

¹⁸²Müdür Salim Bey yediyle 25 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

¹⁸³Etnaş Efendi aracılığıyla 25 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4.

¹⁸⁴8 Temmuz 1912'de 270 Cilt ve 92 varak numaralı makbuz karşılığı bağışlanmıştır. **TİTEA**, Kt: 219, G: 2, B: 4.

¹⁸⁵İki taksitte ödenmiştir. 21 Mart 1912'de 300 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52. 18 Nisan 1912'de 330 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82.

Dersaadet Piyade Endaht Mektebi zabitanı ¹⁸⁷	765	10
Dersaadet Piyade Küçük Zabıt Mektebi ümera ve zabitanı ¹⁸⁸	2.559	10
Dersaadet Zabitan Talimgâhı ümera ve zabitanı ¹⁸⁹	1.407	10
Diyarbakır Rüşdiye-yi Askeriyesi muallimin ve zabitanı ¹⁹⁰	1.436	20
Ecza ve Edevat-ı Sıhhiye Müddahiri ümera ve zabitanı ¹⁹¹	225	30
Edevat-ı Askeriye ve Saraçhane Ambarı zabitan, ketebe ve müstahdemini ¹⁹²	761	35
Edirne Demirtaş'ta Yüzbaşı Nadir Bey ¹⁹³	326	10
Edirne Kal'a İstihkâm Taburu ümera, zabitan ve efradı ¹⁹⁴	768	20
Edirne Ordugâhı Komutanlığı ¹⁹⁵	5.739	0
Edirne Zabitan Talimgâhı Karargâhı ¹⁹⁶	1.363	10
Edirne'de 3. İnşaat Bölüğü Efradı ¹⁹⁷	648	0
Erkan-ı Harbiye-yi Umumiye Dairesi Harita-i Muntazama Heyetinde görevli erkân-ı ümera ve zabitanı ¹⁹⁸	54.753	20
Erzincan Küçük Zabıt Mektebi heyet-i talimiyesi ¹⁹⁹	665	20

¹⁸⁶ Taburu 1. Bölük efradı tarafından Yüzbaşı Halit Bey'in yediyle 21 Mart 1912'de 572 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53. 20 Nisan 1912'de 366 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. Mayıs 1328 taksiti olarak 15 Haziran 1912'de 389 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150. 15 Temmuz 1912'de 389 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

¹⁸⁷ 17 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

¹⁸⁸ Beş taksitte ödenmiştir. 16 Nisan 1912'de 1. Bölük efendileri tarafından 160 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. 17 Temmuz 1912'de 594 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175. 18 Eylül 1912'de 595 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 4 Aralık 1912'de 570 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.299. Aynı gün 640 kuruşluk başka bir ödeme yapılmıştır. **DM.**, No: 34, Kanun-i Sani 1328, s.299.

¹⁸⁹ Dersaadet Zabitan Talimgâhında görevli ümera, zabitan, silah-endaz ve sivil hademeler tarafından 5 taksitte ödenmiştir. 17 Haziran 1912'de 216 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150. 15 Temmuz 1912'de 210 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 12 Ağustos 1912'de 210 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212. 10 Eylül 1912'de 210 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 14 Ekim 1912'de 201 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

¹⁹⁰ 4 taksitte ödenmiştir. 10 Mayıs 1912'de 241 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115. 1 Haziran 1912'de 204 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 31 Temmuz 1912'de 494 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 3 Ağustos 1912'de 497 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

¹⁹¹ 2 Mayıs 1912'de birinci taksit olarak bağışlandığı belirtilmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113.

¹⁹² İki taksitte ödenmiştir. 20 Temmuz 1912'de 381 kuruş 25 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212. 21 Eylül 1912'de Ağustos ayı taksiti olarak 380 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214.

¹⁹³ 25 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

¹⁹⁴ 12 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1328, 29 Nisan 1328, s.4.

¹⁹⁵ Maliye Nezareti vasıtasıyla 29 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

¹⁹⁶ 20 Nisan 1912 (7 Nisan 1328)'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82.

¹⁹⁷ Sabah Gazetesi vasıtasıyla 28 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143.

¹⁹⁸ 7 taksitte ödenmiştir. 24 Nisan 1912'de 8.729 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84. 20 Mayıs 1912'de 8.943 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118. 19 Haziran 1912'de 9.112 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151. 18 Temmuz 1912'de 9.334 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175. 27 Ağustos 1912'de 9.203 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212. 20 Eylül 1912'de 7.215 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 5 Ekim 1912'de 2.215 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5.

¹⁹⁹ 10 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

Eslaha-i Sakile ve Hafife Tecrübe ve Muayene Dairesi erkân-ı ümera ve zabitanı ²⁰⁰	2.137	20
Esnan-ı Selase(?) Üsküdar Taburu 2. Bölük 3. Takım efradı ²⁰¹	143	0
Etbak Aşiret Alayı ²⁰²	1.165	0
Eyüb Taburu Kâtibi ve Süleymaniye Alayı Kumandanı Halil Bey ²⁰³	133	0
Gosina Hudut Bölüğü zabitanı ve refikası ²⁰⁴	935	20
Gülhane Cephane Ambarları memurini ²⁰⁵	193	0
Gümüşhane Taburu ümera ve zabitanı ²⁰⁶	1.317	30
Halep Rüşdiye-i Askeriyesi memurini ²⁰⁷	784	35
Harbiye Nezareti Ağır Topçu Müfettişliği erkân-ı ümera ve zabitanı ²⁰⁸	196	0
Harbiye Nezareti Baytar Müfettiş-i Umumiliği ²⁰⁹	102	0
Harbiye Nezareti Baytar Müfettiş-i Umumiliği Evrak Memuru Başçavuş Muhiddin Efendi ²¹⁰	108	0
Harbiye Nezareti İkras Komisyonu memurini ²¹¹	405	0
Harbiye Nezareti memurin-i askeriye ve mülkiyesi ²¹²	51.520	30
Harbiye Nezareti Muhasebat 2. Şube ketebesini ²¹³	784	20
Harbiye Nezareti Piyade Dairesi 2. Efrad Şubesi memurini ²¹⁴	648	0

²⁰⁰Beş taksitte bağışlanmıştır. 15 Mayıs 1912'de 328 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117. 11 Haziran 1912'de 328 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149. 15 Temmuz 1912'de 371 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212. Aynı tarihte ayrıca 312 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 23 Eylül 1912'de 449 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215. 20 Ekim 1912'de 349 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

²⁰¹1 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145.

²⁰²Karakilise'de konuşludur. 3 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **TİTEA**, Kt: 219, G: 6, B: 1, **TİTEA**, Kt: 219, G: 15, B:15.

²⁰³Eylül 1328 taksiti olarak 24 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

²⁰⁴4 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146.

²⁰⁵15 Temmuz 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

²⁰⁶8 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148.

²⁰⁷Halep Rüşdiye-i Askeriyesi zabitan, muallimi ve memurini tarafından 4 taksitte yatırılmıştır. 30 Haziran 1912'de 131 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.170; **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4. 5 Ağustos 1912'de 201 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.211. 7 Eylül 1912'de 197 kuruş 5 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 6 Ekim 1912'de 225 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

²⁰⁸20 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

²⁰⁹15 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

²¹⁰18 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

²¹¹31 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

²¹²Dört taksitte ödenmiştir. 25 Mayıs 1912'de 10.740 kuruş 10 para bağışlanmıştır. Bağışçıların içinde Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın bulunduğu da vurgulanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. **Tanin** gazetesinin ilk duyurusunda 1.740 kuruş bağışlandığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No: 1355, 26 Mayıs 1328, s.4. **Tanin** gazetesi daha sonra düzeltme yayınlayarak 10.740 kuruş bağışlandığını duyurmaktadır. **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4. 8 Haziran 1912'de 27.756 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. 26 Haziran 1912'de 8.110 kuruş bağışlanmıştır. Bağışçıların içinde Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın bulunduğu da vurgulanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.169.30 Temmuz 1912'de 4.913 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

²¹³17 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

²¹⁴20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

Harbiye Nezareti Piyade Dairesi 3. Kuvva-i Umumiye Şubesi memurini ²¹⁵	555	0
Harbiye Nezareti Sıhhiye Dairesi erkân-ı ümera ve zabitanı ²¹⁶	2.113	30
Harbiye Nezareti Süvari Dairesi erkan-ı ümera, zabitan ve ketebesini ²¹⁷	1.031	10
Harbiye Şifre Kalemi Memurini ²¹⁸	361	10
Hat muhafazasına memur 7. Alay 1. Tabur 2. Bölük efradı ²¹⁹	516	20
Haydarpaşa cihetinde bulunan mütekaidin-i askeriye ve mülkiye memurini ²²⁰	2.480	0
Hicaz Hattı Muhafaza Alayı 2. Tabur ümera ve zabitanı ²²¹	2.508	20
İhtiyat Zabitan Mektebi 2. Bölük Efendileri ²²²	300	0
İhtiyat Zabiti Mektebi ümera ve zabiti (51. Kolorduya mensuptur) ²²³	623	0
İmalat-ı Harbiye Mitenevvil Fabrikası kundakhane usta ve askerleri ²²⁴	113	0
İmalat-ı Harbiye Sanayi Mektebi 3. Bölük talebesi ²²⁵	45	0
İstihkâm Numune Taburu efradı ²²⁶	618	0
İşkodra Kale İstihkâm Bölüğü ²²⁷	606	30
İtfaiye 1. Tabur 1. Bölük Efradı ²²⁸	271	35
İtfaiye 2. Tabur 2. Bölük zabitan ve efradı ²²⁹	550	0
İtfaiye Alayı 16. Bölük efradı ²³⁰	238	0

²¹⁵Dört taksitte bağışlanmamıştır. 17 Nisan 1912'de 113 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. 16 Mayıs 1912'de Nisan 1328 taksiti olarak 113 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118. 17 Temmuz 1912'de Haziran 1328 taksiti olarak 113 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175. 17 Eylül 1912'de 216 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214.

²¹⁶Üç taksitte ödenmiştir. 17 Nisan 1912'de 213 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81. 20 Nisan 1912'de 972 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. Tanin gazetesinde 927 kuruş bağışlandığı yazılmıştır. **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5. 24 Nisan 1912'de 928 kuruş bağışlanmıştır. **TİTEA**, Kt: 219, G:3, B: 3.

²¹⁷Üç taksitte bağışlanmıştır. 22 Temmuz 1912'de 110 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212. 18 Eylül 1912'de 621 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 4 Kasım 1912'de 301 kuruş 10 para bağışlanmıştır. Harbiye Nezareti Süvari Dairesi zabitanına ilave olarak 3. Şube ketebesinden Sadettin, Şükrü Efendilerin de bağış yaptığı belirtilmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

²¹⁸27 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s s.55.

²¹⁹27 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.4.

²²⁰29 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

²²¹9 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.211.

²²²21 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

²²³28 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84; Tanin gazetesinde 11. Kolorduya bağlı olduğu yazılmıştır. **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4.

²²⁴25 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54. Tanin gazetesinde 108 kuruş bağışlandığı yazılıdır. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

²²⁵Serçavuş Ahmet Cemal Efendi tarafından 16 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118.

²²⁶29 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84. Tanin gazetesi tarafında 218 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No:1322, 23 Nisan 1328, s.4.

²²⁷Sabah gazetesi vasıtasıyla 8 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.

²²⁸Sarıyer'de konuşludur. 29 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

²²⁹23 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

İtfaiye Alayı 6. Bölük efradı ²³¹	429	20
Kalare'de (?)Asakir-i Osmaniye ile ambarlarda çalışan balyacı ve ambarcılar ²³²	79	20
Karaağaç Ambarı zabitan ve efradı ²³³	56	30
Kastamonu Rüşdiye-yi Askeriyesi müdür ve muallimleri ²³⁴	501	20
Kırcaali Mevkii askeri hademe bölüğü efradı ²³⁵	171	0
Kuleli İdadi-i Askeriyesi ²³⁶	1.829	35
Küçük Zabıt Mektebi 2. Bölük Efendileri ²³⁷	2.104	0
Levazimat-ı Askeriye Dairesi ²³⁸	33.249	20
Makça Silahhanesi ²³⁹	643	30
Makriköy Baruthane muhafaza taburları ümera ve zabitanı ²⁴⁰	3.262	20
Makriköy'de Süvari Zabitan Tatbikat Mektebi zabitanı ²⁴¹	325	10

²³⁰21 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52. Tanin gazetesinde 1. Bölük tarafından bağışlandığı duyurulmuştur. **Tanin**, 1280, 12 Mart 1328, s.4.

²³¹4 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4.

²³²25 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54. Tanin gazetesinde Kalurahane tarafından 79 kuruş 10 para bağışlandığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

²³³17 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

²³⁴3 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.

²³⁵4 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113.

²³⁶Altı bağış yapıldığı tespit edilmiştir.13 Nisan 1912'de 1. Tabur 1. Bölük efendileri tarafından Çengelköy Donanma Cemiyeti Şubesi vasıtasıyla 294 kuruş10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.12 Mayıs 1912'de 1. Sınıf şakirdanı adına Muallim Yüzbaşı Hafız İbrahim Efendi tarafından 400 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116. 18 Mayıs 1912'de 2. Tabur efendileri tarafından 122 kuruş5 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118. 4 Temmuz 1912'de 1. Tabur 3. Bölük Efendileri tarafından 476 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171. 7 Eylül 1912'de jimnastik muallimi Yüzbaşı Mazhar Efendi 184 kuruş10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 9 Ekim 1912 (26 Eylül 1328)'de 1. Tabur Mülazım-ı Sani Yusuf Kemal Bey 28 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

²³⁷Okulun farklı birimleri tarafından üç farklı tarihte bağış yapılmıştır. 18 Nisan 1912'de 2. Bölük Efendileri tarafından 330 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. 23 Nisan 1912'de 3. Bölüğü 4. sınıf talebesi tarafından 590 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5. 27 Nisan 1912'de okul zabitan ve şakirdanı tarafından 1.184 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

²³⁸Levazimat-ı Askeriye Dairesi personeli ve alt teşkilleri ile personeli tarafından değişik tarihlerde bağışlanmıştır. Sanayi Taburu Takımları 1 Bölük zabitanı tarafından 17 Nisan 1912'de 333 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. 8 Mayıs 1912'de 19.015 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115. Teftiş ve Muayene Komisyonu zabitanı tarafından 28 Nisan 1912'de 100 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84. Sanayi Takımları Terzi 1. Bölük 4. Takım Küçük Zabitanıyla, onbaşı ve efradı tarafından 25 Mayıs 1912'de 25 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141. Tanin gazetesi tarafından 256 kuruş bağışlandığı yazılmıştır. **Tanin**, No: 1356, 27 Mayıs 1328, s.4. 13 Temmuz 1912'de 9.720 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. Uzak Mahrukat Ambarları zabitanı tarafından 19 Temmuz 1912'de 82 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212. 24 Temmuz 1912'de 3.851 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176. Teftiş ve Muayene Komisyonu'na memur baytar yüzbaşı İzzet ve Mülazım-ı Evvel Nuri Efendi tarafından 14 Mayıs 1912'de 40 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140. Erzak Ambarları müdürü Nüzhet, Tevzi Memuru Ahmet ve Cemal Efendiler tarafından 19 Eylül 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214.

²³⁹15 Temmuz 1912'de katipler, subaylar ve amaleler tarafından ayrı ayrı Beyoğlu Donanma Şubesi vasıtasıyla bağışlanmıştır. Kâtipler tarafından 165 kuruş 35 para, subaylar tarafından 325 kuruş, amele tarafından 153 kuruş 5 para bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

²⁴⁰2 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. Tanin gazetesi tarafından bölük bazında bağış yapanların isim listeleri yayınlanmıştır. **Tanin**, No: 1319, 19 Nisan 1328, s. 5.

Medine'de Hicaz Fırkası 130. Alay 1. Tabur ²⁴²	1.584	0
Mekteb-i Harbiye-yi Şahane ²⁴³	4.769	10
Mekteb-i Tıbbiye-yi Askeriye ümera ve zabitanı ²⁴⁴	252	20
Mesudiye Zırhlısı personeli ²⁴⁵	300	0
Misafir ve Açıklar Komisyonundan tahsisat alan subaylar ²⁴⁶	3.329	35
Musul'da konuşlu 1., 2. ve 3. Taburlar ²⁴⁷	3.850	5
Mühendishane-i Berri Hümayun ²⁴⁸	9.470	0
Müstakil 22. Fırka 64. ve 66. Mitralyöz Bölükleri zabitan ve efradı ²⁴⁹	2.063	0
Müstakil 22. Fırka 65. Alay 1. ve 2. Tabur ümera ve zabitanı ²⁵⁰	1.912	10
Müstakil 22. Fırka erkân-ı ümera ve zabitanı ile ketebe-i askeriye ²⁵¹	2.440	20

²⁴¹325 kuruş 10 paralık iki eşit taksitte ödenmiştir. İlk bağış 18 Haziran 1912'de yapılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150. ikinci bağış 27 Temmuz 1912'de yapılmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

²⁴²Medine'de konuşludur. 13 Nisan 1912'de iki ayrı ödeme yapılmıştır. İlk ödemede 742 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57. İkinci ödemede Tabip Bnb. Ahmet Rüştü Bey tarafından Maliye Nezareti vasıtasıyla 842 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

²⁴³23 Nisan 1912'de Mekteb-i Harbiye-yi Şahane zabitanı tarafından 4.459 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5. 29 Nisan 1912'de Müdür Muavini ve Ders Nazırı Erkan-ı Harb Binbaşlarından Sedat Bey tarafından Zafer Gazetesi vasıtasıyla 30 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84. 4 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Cemiyeti Şubesi vasıtasıyla 1. Süvari Bölüğü şakirdanı tarafından 100 kuruş, 2. Süvari Bölüğü şakirdanı tarafından 180 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4.

²⁴⁴15 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

²⁴⁵4 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113.

²⁴⁶Yedi taksitte ödenmiştir. 20 Şubat 1912'de 23 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.319. 8 Temmuz 1912'de 449 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 6 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. 642 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.211. 18 Eylül 1912'de 827 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 30 Ekim 1912'de 595 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231. 11 Kasım 1912'de 686 kuruş 35 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.286. 7 Ocak 1912'de komisyondan tahsisat alan 57. Alay. 3. Tabur Piyade Yüzbaşı Mehmet Nuri Efendi ile Süvari Dairesi 3. Taburdan Binbaşı Sadık Bey tarafından 106 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.300.

²⁴⁷6 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. 1. Tabur zabitanı 1.813 kuruş 10 kuruş, 2. Tabur zabitanı tarafından 941 kuruş, 3. Tabur zabitanı tarafından 1.095 kuruş 35 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.211.

²⁴⁸Beş taksitte ödeme yapılmıştır. 23 Mart 1912'de Seyyar Topçu 2. Bölük zabitan ve şakirdanı tarafından 423 kuruş bağış yapılmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328; s.56. 24 Nisan 1912'de zabitan, muallimin ve müstahdemin tarafından 2.643 kuruş bağış yapılmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84. 22 Mayıs 1912'de zabitan, muallimin ve müstahdemin tarafından 1.961 kuruş 30 para bağış yapılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141. 17 Haziran 1912'de zabitan ve memurin ile 2. Sene şakirdanı tarafından 2.382 kuruş 20 para bağış yapılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150. 2 Temmuz 1912'de ümera ve zabitan tarafından 2.069 kuruş 30 para bağış yapılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

²⁴⁹Kayalar'da konuşludur. Dört taksitte ödenmiştir. 29 Mayıs 1912'de 558 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. 22 Haziran 1912'de 361 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151. 5 Temmuz 1912'de 494 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 23 Eylül 1912'de 65. Mitralyöz Bölüğünün katılımıyla 628 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

²⁵⁰2. Tabur tarafından 14 Mayıs 1912'de 1.912 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140. 1. Tabur tarafından 4 Haziran 1912'de 1.057 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146.

Müstakil 23. Fırka 11. Ağır Topçu Alayı ²⁵²	5.928	30
Müstakil 23. Fırka 14. Süvari Alayı 5. Müfrez Bölük küçük zabıt ve efradı ²⁵³	542	0
Müstakil 23. Fırka 23. Sahra Topçu Alay ²⁵⁴	5.163	30
Müstakil 23. Fırka 67. Alay 3. Taburu ²⁵⁵	2.050	20
Müstakil 23. Fırka 68. Alay, 3. Tabur ²⁵⁶	1.123	25
Müstakil Fırka 71. Alay 2. Tabur zabitanı ²⁵⁷	2.321	15
Nişancı 1. Tabur zabitan ve efradı ile Mızıka 14. Bölük zabitan ve efradı ²⁵⁸	1.028	20
Nişancı 16. Tabur zabitan ve efradıyla misafir 16. Fırka Musika Bölüğü zabitan ve efradı ²⁵⁹	1.046	20
Nişancı 2. Tabur 3. Bölük ²⁶⁰	25	10
Nişancı 2. Tabur 3. Bölük efradı ²⁶¹	512	0
Nişancı 21. Tabur 2. Bölük efradı ²⁶²	603	10
Nişancı 22. Tabur 1., 2., 3. ve 4. Bölükleri efradı ²⁶³	1.681	20
Nişancı 30. Tabur Komutanlığı	2.489	0
Nişancı 33. Tabur ümera ve zabitanı ²⁶⁴	2.451	25
Nişancı 5. Alay zabitanı ²⁶⁵	2.362	35

²⁵¹Kozana'da konuşludur. 4 Taksitte ödenmiştir. 15 Mayıs 1912'de 813 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117. 4 Haziran 1912'de 635 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146. 20 Temmuz 1912'de 724 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175. 20 Ekim 1912'de 268 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230; Tanin gazetesinde 628 kuruş bağışlandığı belirtilmiştir. **Tanin**, No: 1486, 17 Teş.Ev.1328, s.5.

²⁵²Yanya'da konuşludur. Beş bağış tespit edilmiştir. 10 Mayıs 1912'de 8. Bölüğün 178 neferden ibaret olan efradı ile kumandanları tarafından 1.047 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1326, 27 Nisan 1328, s.4. 11 Haziran 1912'de 4. Tabur zabitan ve efradı tarafından 3.318 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149.15 Haziran 1912'de 3. Tabur 9. Bölük zabitan ve efradı tarafından 851 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150. 26 Haziran 1912'de 2. Tabur 4. Bölük efradı ile efradı ile aynı bölükte misafir inşaat efradı tarafından 532 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 30 Ekim 1912'de Prizren'de bulunan zabitan tarafından 180 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1486, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.5.

²⁵³6 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172.

²⁵⁴Yanya'da konuşludur. Dört bağış tespit edilmiştir. 6 Mayıs 1912'de 2. Tabur 4. Bölük efradı tarafından 210 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115. 20 Mayıs 1912'de alay ümera ve zabitan ile memurin-i sıhhiye ve esnaf tarafından 2.124 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119. 8 Haziran 1912'de Alay karargâhı tarafından 1.629 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. 10 Temmuz 1912'de alay ümera ve zabitanı tarafından 1.200 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

²⁵⁵Tepedelen'de konuşludur. 15 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

²⁵⁶2 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **TİTEA**, Kt: 219, G: 19, B: 8, **TİTEA**, Kt: 219, G: 19, B: 9; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.8215.

²⁵⁷İşkodra'da konuşludur. 8 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115.

²⁵⁸İştib'de konuşludur. 4 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114; **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

²⁵⁹İştib'de konuşludur. 6 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147.

²⁶⁰İzmir Develi Çiftliğinde konuşlu olup 25 Temmuz 1912 (12 Temmuz 1328)'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

²⁶¹Yakova'da konuşludur. 30 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170.

²⁶²20 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118.

²⁶³Serfice'de konuşludur. 15 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.

²⁶⁴Van'da konuşludur. 6 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147.

Nişancı 7. Alay ²⁶⁶	3.472	10
Nişancı 8. Tabur ²⁶⁷	380	20
Nizamiye Erzak Ambarları ²⁶⁸	800	20
Piyade Endehat Mektebi ²⁶⁹	1.050	0
Piyade Mülazım-ı Evvel Süleyman Sırrı Efendi ²⁷⁰	21	20
Sahra Topçu Endaht Mektebi ²⁷¹	1.806	35
Sanayi Takımları 3. Debbağ Bölüğü zabitan ve efradı ²⁷²	1.466	30
Selanik Büyükkaraburun Ağır Topçu Taburu ümera ve zabitanı ²⁷³	1.697	0
Selimiye Kışlası Birlikleri ²⁷⁴	1.202	30

²⁶⁵ Selanik'te konuşludur. Alay ve taburları tarafından dört taksitte ödeme yapılmıştır. 4 Mayıs 1912'de 2. Tabur ümera ve zabitanı tarafından 502 kuruş 25 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113. Tanin gazetesinde bağışın 3. Tabur tarafından yapıldığı bilgisi bulunmaktadır. **Tanin**, No:1328,29 Nisan 1328, s. 4. 26 Haziran 1912'de Alay zabitanı tarafından 648 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.170. 3 Ağustos 1912'de 1. Tabur ümera ve zabitanı tarafından 503 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.178. 9 Ekim 1912'de 3. Tabur tarafından 709 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

²⁶⁶ Üsküb'de konuşludur. Üç taksitte bağışlanmıştır. 26 Mart 1912'de 2. Tabur 1., 2.,3. Bölükleri zabitan ve efradı ile Tabur İmamı Ali Efendi ve Cerrah Hüseyin Efendi tarafından bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53. Tanin gazetesinde 1.704 kuruş bağışlandığı yazılıdır. **Tanin**, No:1283, 15 Mart 1328, s.5. 25 Mayıs 1912'de 1. Tabur ümera ve zabitanı tarafından 2.704 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141. 25 Kasım 1912'de 3. Tabur ümera ve zabitanı tarafından 379 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

²⁶⁷ Çorlu'da konuşludur. Üç bağış tespit edilmiştir. 28 Mart 1912'de 1 Bölük Yüzbaşı Cavit Bey tarafından 216 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55. 28 Mart 1912'de Taburda görevli Redif Taburu bedel-i nakdi efradı tarafından 54 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55. 11 Nisan 1912'de 2. Bölük'ten terhis edilen 17 neferin bedel-i nakdiyesi olarak 110 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57. Tanin gazetesinin mükerrer duyurusunda 110 kuruş 30 para bağışlandığı bilgisi mevcuttur. **Tanin**, No: 1300, 1 Nisan 1328, s.5.

²⁶⁸ Üç taksitte ödeme yapılmıştır. 16 Nisan 1912'de Nizamiye Erzak Ambarları tarafından toplanan 567 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. 18 Nisan 1912'de ümera ve zabitan tarafından 118 kuruş bağış yapılmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. 24 Ağustos 1912'de ümera ve zabitan tarafından 115 kuruş 20 para bağış yapılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

²⁶⁹ İki taksitte ödenmiştir. 17 Nisan 1912'de mektepte mevcut zabitan tarafından 605 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. Piyade Endehat Mektebi Esas Bölüğü ile Makineli Tüfek Bölüğü ve 1. Kolordu Endehat Talimgah Bölüğü tarafından 12 Mayıs 1912'de 444 kuruş 20 para yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116.

²⁷⁰ 30 Kasım 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

²⁷¹ İki taksitte ödenmiştir. 16 Haziran 1912'de mektebinin ümera ve zabitanıyla efrat-ı şahane ve sivil hademe tarafından 918 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150. 13 Temmuz 1912'de mektep zabitanı tarafından 888 kuruş 15 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175.

²⁷² 21 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

²⁷³ İki taksitte ödenmiştir. 31 Temmuz 1912'de 896 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 12 Kasım 1912'de 800 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.286.

²⁷⁴ Selimiye Kışlasında konuşlu birlikler tarafından 20 Mart 1912'de İtfaiye 4. Tabur 3. Bölük efradı tarafından 73 kuruş, 5. Piyade Alayı 3. Tabur 3. Bölük efradı tarafından 79 kuruş 10 para, 6. Piyade Alay 3. Bölük efradı tarafından 45 kuruş, Mitrilyöz Bölüğü tarafından 47 kuruş 20 para, Nişancı 2. Tabur 1. Bölük efradı tarafından 64 kuruş, Nişancı 2. Tabur 1. Bölük efradı tarafından 64 kuruş, Nişancı 2. Tabur 3. Bölük efradı tarafından 95 kuruş, Alay İmamı İbrahim Efendi ve Mülazım Sadık ve Azim ve Süreyya tarafından 20 kuruş bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11121, 7 Mart 1328, s.3. 20 Mart 1912'de 2. Seyyar Seyyar Topçu Alay 4. Tabur zabitan ve efradı tarafından 230 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52. 20 Mart 1912'de 6. Piyade Alay 3. Tabur 5. Bölük efradı tarafından 134 kuruş bağışlanmıştır. **Sabah**, No: 8081, 7 Mart 1328, s. 1. 25 Mart

Semadirek Liman Reisi Yüzbaşı Mehmet Nazmi Bey ²⁷⁵	530	0
Serfice'de Süvari Mülazımı Cemal Efendi ²⁷⁶	205	0
Sevkiyat Dairesi zabitanı ²⁷⁷	1.835	10
Seyyar Topçu Nakliye Kıtaatı Nakliye Müfettişliği Şubesi zabitan ve efradı ²⁷⁸	540	0
Sınıf-I Muhtelif Mekatibi Müfettişi Hamdi Paşa ve refakatine memur Yüzbaşı Suat, Mülazım Hilmi Sıdkı ve Sermed Beyler ²⁷⁹	130	0
Sivas Rüşdiye-yi Askeriyesi ²⁸⁰	2.037	15
Soğukçeşme Rüşdiye-yi Askeriyesi ²⁸¹	293	0
Soroviç'de Mülazım-ı Evvel Ahmet Rasim Efendi ²⁸²	50	0
Süleymaniye Rüşdiye-yi Askeriye zabitanı ²⁸³	200	0
Süvari Küçük Zabıt Mektebi talebesi ²⁸⁴	195	20
Şam Mekteb-i Rüşdiye-yi Askeriyesi umum ketebesini ²⁸⁵	260	20
Şam-ı Şerif Telgraf-ı Askeri Bölüğü efendileri ²⁸⁶	108	0
Şimendifer 1.Tabur ²⁸⁷	689	30
Şimendifer 2. Tabur ²⁸⁸	754	0

1912'de 1. Piyade Alayı 1. Tabur 3. Bölük zabitan ve efradı tarafından 351 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

²⁷⁵Semadirek Liman Reisi Yüzbaşı Mehmet Nazmi Bey tarafından toplanarak Dedeoğlu Donanma Cemiyeti Şubesine 25 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4.

²⁷⁶9 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

²⁷⁷15 Mayıs 1912'de Nisan 1328 taksiti olarak 578 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117. 17 Temmuz 1912'de Sevkiyat Dairesi zabitanı ile Müsafirhane-i Askeri zabitanı tarafından 1.257 kuruş 10 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

²⁷⁸20 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. Tanin gazetesinde bağış miktarı 440 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

²⁷⁹15 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117.

²⁸⁰Okul idare heyet, subayları ve öğrencileri tarafından yedi bağış yapıldığı tespit edilmiştir. 17 Nisan 1912'de okul öğrencileri tarafından 216 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. 20 Nisan 1912'de okul öğrencileri tarafından 30 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. 25 Mayıs 1912'de okul idare heyeti tarafından 324 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. 26 Haziran 1912'de okul idare heyeti tarafından 304 kuruş 5 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.170; Tanin, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6. 15 Temmuz 1912'de okul idare heyeti tarafından 304 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175. 17 Eylül 1912'de okul zabitanı tarafından 304 kuruş 5 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 25 Kasım 1912'de okul zabitanı tarafından 277 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287. 2 Aralık 1912'de okul zabitanı tarafından 277 kuruş 25 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

²⁸¹Okulun öğrencileri tarafından dört bağış yapıldığı tespit edilmiştir. 21 Mart 1912'de 2. sene talebesinden Zeyrekli İsmail Ekrem Efendi tarafından 5 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52. 28 Nisan 1912'de 3. sınıf efendileri tarafından 90 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84. 30 Mayıs 1912'de 2. sınıf şakirdanı tarafından 181 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. 6 Temmuz 1912'de 3 sınıf şakirdanı Ozan Bey tarafından icracı Beşir Kemal Bey vasıtasıyla 17 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1383, 23 Haziran 1328, s.4.

²⁸²25 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

²⁸³12. Kolordu'ya bağlıdır. 3 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145.

²⁸⁴28 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

²⁸⁵20 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

²⁸⁶22 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175.

²⁸⁷İki taksitte bağışlanmıştır. 20 Nisan 1912'de Şimendifer 1. Tabur İkinci Umur-u Harbiye Bölüğü tarafından 200 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. 4 Mayıs 1912'de Şimendifer 1.Tabur zabitan ve efradı tarafından 489 kuruş 30 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113.

Şişli Karakolunda 58. Alay Mitralyöz 8. Bölük zabitanı ²⁸⁹	134	10
Tahniyye ve Fırınlar İdaresi ümera ve zabitanı ²⁹⁰	382	20
Tatbikat-ı Baytariye Mektebi heyet-i talimiye ve efendileri ²⁹¹	258	5
Tersahane-i Amire İnşaat-ı Cedide Fabrikası'nda çalışan ameleler ²⁹²	1.874	10
Tiran'da Erzak Taburu zabitanı ²⁹³	302	25
Topçu Dairesi 2. Şubeden bir zat tarafından ²⁹⁴	80	0
Trabzon Rüşdiye-yi Askeriye heyet-i idare ve talimiyesi ²⁹⁵	1.332	0
Üsküb Fırkasına mensup kıtaatta ma-misafir ümera ve zabitan ²⁹⁶	980	0
Yakova Leyli Rüşdiye-yi Askeriye Mektebi muallim ve şakirdanı ²⁹⁷	576	0
Yıldız Zabitan Talimgâhı ²⁹⁸	230	0
Yüzbaşı İsmail Burhaneddin Bey ²⁹⁹	120	0
TOPLAM	818.993	0

²⁸⁸ İki taksitte bağışlanmıştır. 23 Mart 1912'de 2.Bölük efradı tarafından 106 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53. 26 Mart 1912'de Tamirat Bölüğü zabitan, küçük zabitan ve efradı tarafından 648 kuruş bağışlanmamıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53. Tanin gazetesinde 647 kuruş bağışlandığı bilgisi mevcuttur. **Tanin**, No:1283, 15 Mart 1328, s.5.

²⁸⁹ 20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

²⁹⁰ 22 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

²⁹¹ Akbük'de konuşludur. 23 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

²⁹² 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55.

²⁹³ 26 Haziran 1912'de bağışlanmış. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. Tanin gazetesinde 402 kuruş bağış yapıldığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No: 1385, 25 Haziran 1328, s.4.

²⁹⁴ 2 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113.

²⁹⁵ 30 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

²⁹⁶ 23 Eylül 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

²⁹⁷ 1 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144.

²⁹⁸ 1 Haziran 1912'de üçüncü defa olarak bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55.

²⁹⁹ Almanya Ordusunda tahsilde olduğu sırada 4 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.113.

EK-9

Osmanlı Ordusu Redif Birlikleri Başıları

Birlik İsmi	Kuruş	Para
1. Redif Müfettişliği ¹	2.752	0
1. Redif Taburu ²	197	25
3. Redif Müfettişliği ³	3.113	20
4. Redif Müfettişliği ⁴	319	10
5. Redif Müfettişliği ⁵	3.587	10
A'zamiye Redif Taburu ⁶	704	5
A'zaz Redif Taburu ⁷	724	10
Afyonkarahisar Redif Fırkası ⁸	1.807	20
Akdağmadeni Redif Taburu ⁹	384	0
Akka Redif Fırkası ¹⁰	4300	10
Akka Redif Taburu ¹¹	2.240	0
Alaşehir Redif Taburu ¹²	567	30

¹Üç taksitte ödenmiştir. 16 Mayıs 1912'de 949 kuruş 30 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118. 20 Haziran 1912'de 901 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151. 16 Temmuz 1912'de 901 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175.

²1. Redif Taburunun nerede konuşlu olduğu tespit edilememiştir. 2 Ekim 1912'de yatırılmıştır; **TİTEA**, Kt: 219, G: 19, B: 19.

³Üç Taksitte ödenmiştir. 10 Temmuz 1912'de 1.714 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 3 Ağustos 1912'de 749 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.178; Tanin gazetesinde 249 Kuruş 15 para başılandığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No: 1415, 26 Temmuz 1328, s.5. 4 Kasım 1912'de 650 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

⁴12 Kasım 1912'de yatırılmıştır; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

⁵5. Redif Müfettişliği Şam'da konuşludur. Dört taksitte yatırılmıştır. 25 Mayıs 1912'de 806 kuruş 35 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141. 6 Temmuz 1912'de 1.538 kuruş 5 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 31 Ağustos 1912'de 699 kuruş 35 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 28 Ekim 1912'de 812 kuruş 15 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

⁶A'zamiye: Bağdat Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.53. İki taksitte ödenmiştir. 4 Aralık 1912'de 409 kuruş 20 para; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299. 27 Şubat 1913'de 294 kuruş 25 para; **DM.**, No: 36, Şubat 1328, s.319.

⁷A'zaz: Halep Vilayeti Kilis Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.53,54. Redif Taburları içinde A'zaz Redif Taburu bulunmamaktadır. Muhtemelen Kilis Redif Taburunun konuş yeri olabilir. Üç taksitte yatırılmıştır. 30 Nisan 1912'de 220 kuruş 30 para; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85. 10 Temmuz 1912'de 221 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 25 Temmuz 1912'de 282 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

⁸4 Haziran 1912'de yatırılmıştır; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146.

⁹Akdağmadeni: (Maden) Ankara Vilayeti Yozgat Sancağı'na Bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.14, 344. Eşit iki taksitte yatırılmıştır. 4 Haziran 1912'de 192 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146. 25 Temmuz 1912'de 192 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

¹⁰İki taksitte ödenmiştir. 6 Mayıs 1912'de 4.143 kuruş 10 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115. 1 Haziran 1912'de 157 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144.

¹¹Akka: Beyrut Vilayeti'ne bağlı sancak. Sezen, **age.**, s.15. Beş taksitte yatırılmıştır. 29 Mayıs 1912 (16 Mayıs 1328)'de 468 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. 26 Haziran 1912'de 444 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170; **Tanin**, No: 1385, 25 Haziran 1328, s.4. 31 Ağustos 1912'de 424 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 23 Eylül 1912'de 451 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. Tanin gazetesinde 439 kuruş 10 para bilgisi bulunmaktadır. **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5. 28 Ekim 1912'de 451 kuruş 20 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231. Tanin gazetesinde 451 kuruş 30 para başılandığı bilgisi bulunmaktadır. **Tanin**, No: 1487, 18 Teşrin-i Evvel 1328, s.5.

Amasya Redif Taburu ¹³	3.865	10
Antalya Redif Alayı ¹⁴	897	15
Antalya Redif Taburu ¹⁵	1.193	10
Avrethisar Redif Taburu ¹⁶	1.349	15
Aydın Redif Fırkası ¹⁷	1.200	35
Ayıntab Redif Alayı ¹⁸	360	0
Ayıntab Redif Fırkası ¹⁹	710	20
Aziziye Redif Taburu ²⁰	1.243	0
Ba'şika Redif Taburu ²¹ ,	1.539	10
Bab Redif Taburu ²²	1.062	25
Babaeski Redif Taburu ²³	1.683	20

¹²**Alaşehir:** (Filadelfiya) Aydın Vilayeti Saruhan Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.21. İki taksitte ödenmiştir. 4 Mayıs 1912'de 277 kuruş 20 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114. Tanin gazetesinde 288 kuruş 20 para bağışlandığı bilgisi vardır. **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4. 20 Mayıs 1912'de 290 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141.

¹³Beş taksitte ödenmiştir. 3 Mayıs 1328'de 555 kuruş 10 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114. 25 Mayıs 1912'de 553 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. 30 Haziran 1912'de 665 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 25 Temmuz 1912'de 620 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176. 12 Kasım 1912'de 1.491 kuruş; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.286.

¹⁴Belgelerde Antakya Redif Alayı olarak yazılmış olmasına rağmen Antakya'da Redif birliği yoktur. Antalya olması gerekir. Üç taksitte ödenmiştir. 30 Nisan 1912'de 376 kuruş; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85. 4 Haziran 1912'de 210 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 7 Eylül 1912'de 310 kuruş 35 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹⁵İki taksitte ödenmiştir. 4 Mayıs 1912'de 208 kuruş, **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113. Belgelerde Antakya Alayının Erde Taburu olarak yazılmasına rağmen Erde Redif Taburu Osmanlı Redif teşkilatında yoktur. Antalya taburunun şehir içi konuşlandığı mevki olarak kabul edilmiştir. 5 Haziran 1912'de 457 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. 15 Temmuz 1912'de 210 kuruş 20 para, **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.31 Ağustos 1912'de 525 kuruş 30 para, **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹⁶**Avrethisar:** (Kalkış) Selanik Vilayeti'ne bağlı kaza.Sezen, **age.**, s.48. Dört taksitte ödenmiştir. 8 Mayıs 1912'de 324 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115. 22 Haziran 1912'de 518 kuruş 25 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169. 31 Temmuz 1912'de 261 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 7 Eylül 1912'de 245 kuruş 30 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹⁷25 Mayıs 1912'de yatırılmıştır; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

¹⁸Üç taksitte yatırılmıştır. 4 Haziran 1912'de 60 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. 3 Ağustos 1912'de 180 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 28 Ekim 1912'de 120 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

¹⁹20 Mayıs 1912'de yatırılmıştır; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118.

²⁰İki taksitte yatırılmıştır. 4 Haziran 1912'de 225 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 27 Kasım 1912'de 1.022 kuruş; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299. Aziziye Redif Taburu: Donama Mecmuasında Halep Redif Fırkasının Kilis Redif Alayı'na bağlı olduğu yazılmış olmasına rağmen, 3. Redif Müfettişliği Sivas Redif Tümeni Şarkışla Redif Alayı'na bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.178.

²¹**Ba'şika Redif Taburu:** 4. Redif Müfettişliği Musul Redif Fırkası Başika Redif Alayı'na mensuptur. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.179. 6 Ağustos 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.211.

²²**Bâb:** (Bâb-ı Cubûl) Suriye Vilayeti, Halep Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.54. Beş taksitte ödenmiştir. 20 Mayıs 1912'de 271 kuruş 20 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119. 10 Temmuz 1912'de 170 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 15 Temmuz 1912'de 170 kuruş 25 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 23 Eylül 1912'de 313 kuruş 30 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 25 Kasım 1912'de 136 kuruş; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

²³Üç taksitte ödenmiştir. 23 Nisan 1912'de 601 kuruş 10 para; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. Tanin gazetesinde 604 kuruş 10 para yazılmıştır. **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5; **Tanin**, No: 1357,28

Bafra Redif Taburu ²⁴	1.307	10
Ba'lbek Redif Taburu ²⁵	1.350	20
Balıkesir Redif Taburu ²⁶	275	10
Basra Redif Taburu ²⁷	1.817	0
Başkale Redif Taburu ²⁸	1.490	30
Bayburt Redif Taburu ²⁹	2.454	0
Bayramiç Redif Taburu ³⁰	516	0
Berat Redif Taburu ³¹	642	0
Bergama Redif Taburu ³²	580	0
Besni Redif Taburu ³³	3.115	30
Betek Redif Taburu ³⁴	43	10
Beyrut Redif Taburu ³⁵	2.433	20
Biheşte Redif Taburu ³⁶	670	0

Mayıs 1328, s.4. 25 Mayıs 1912'de 604 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. 20 Haziran 1912'de 478 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171.

²⁴Dört taksitte ödenmiştir. 15 Nisan 1912'de 319 kuruş 10 para; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81. 25 Mayıs 1912'de 238 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141. 7 Eylül 1912'de 595 kuruş 30 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 28 Ekim 1912'de 154 kuruş 10 para. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

²⁵**Ba'lbek:** Şam Vilayeti'ne bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.60. Dört taksitte yatırılmıştır. 29 Mayıs 1912'de 459 kuruş 30 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. 20 Temmuz 1912'de 229 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175. 17 Eylül 1912'de 459 kuruş 20 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 27 Kasım 1912'de 202 kuruş; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

²⁶25 Mayıs 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141.

²⁷31 Temmuz 1912'de ödendi. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

²⁸17 Eylül 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214.

²⁹Dört taksitte yatırılmıştır. 15 Haziran 1912'de 627 kuruş 10 para **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150; **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5. 10 Temmuz 1912'de 913 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. **Tanin** gazetesinde 313 kuruş 30 para bağışlandığı bilgisi verilmiştir. **Tanin**, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4. 3 Ağustos 1912'de 522 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 20 Ekim 1912'de 391 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

³⁰**Bayramiç Redif Taburu:** 1 Redif Müfettişliği Edremit Redif Tümeni Bayramiç Redif Alayı bünyesinde iki ayrı Bayramiç Redif Taburu bulunmaktadır. Hangi tabur olduğu bilgisi verilmemiştir. 30 Mart 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55; **Tanin**, No: 1292, 24 Mart 1328, s.5.

³¹**Berat:** (Belgrad) Arnavutluk Vilayeti'ne bağlı sancak. Sezen, **age.**, s.75. İki taksitte ödenmiştir. 10 Mayıs 1912'de 361 kuruş 10 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116. 5 Ekim 1912'de 280 kuruş 30 para; **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5.

³²3 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145.

³³**Besni:** Diyarbakır Eyaleti, Malatya Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.78. İki taksitte yatırılmıştır. 30 Haziran 1912'de 1.392 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171. 15 Temmuz 1912'de 1.723 kuruş 20 para; **Tanin**, No:1392, 2 Temmuz 1328, s.4.

³⁴Osmanlı Redif teşkilatı içinde Betek Redif Taburu bulunmamaktadır. **DM.**'nda da hangi alay ve tümene bağlı olduğu bilgisi verilmemiştir. 7 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115.

³⁵11 taksitte yatırılmıştır. 4 Mayıs 1912'de 197 kuruş 30 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114. 25 Mayıs 1912'de 259 kuruş 30 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. 8 Haziran 1912'de 260 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. 30 Haziran 1912'de 229 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 10 Temmuz 1912'de 240 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 31 Temmuz 1912'de 229 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 7 Eylül 1912'de 229 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 23 Eylül 1912'de 180 kuruş 30 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 9 Ekim 1912'de 229 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229. 12 Kasım 1912'de 180 kuruş 20 para; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.286.

³⁶**Biheşte:** Manastır Vilayeti Görice Sancağı'na bağlı nahiye. Sezen, **age.**,s.80. 2 Ekim 1912'de ödenmiştir Biheşte'den para 18 Eylül 1912'de gönderilmiş ve 286 cilt, 94 varak numaralı makbuz ile

Bire Redif Taburu ³⁷	2.751	10
Bitlis Redif Taburu ³⁸	103	20
Burhaniye Redif Taburu ³⁹	380	0
Bük Redif Taburu ⁴⁰	209	10
Cemain Redif Taburu ⁴¹	561	10
Cenin Redif Taburu ⁴²	646	20
Çakpazarı Redif Taburu ⁴³	540	0
Çarşamba Redif Taburu ⁴⁴	1.273	10
Çatalca Redif Taburu ⁴⁵	280	20
Çorlu Redif Taburu ⁴⁶	1.523	0
Dakuk Redif Taburu ⁴⁷	318	35

irat edildiği 28 Ekim 1912 tarihinde Biheşte Redif Taburuna bildirilmiştir. **TİTEA**, Kt: 219, G: 18, B: 18-4 ve B: 18-5; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

³⁷**Bire**: Kudüs Sancağı'na bağlı kasabadır. Sezen, **age.**, s.85. Üç taksitte ödenmiştir. 10 Mayıs 1912'de 361 kuruş, **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116. 10 Temmuz 1912'de 411 kuruş 25 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 30 Ekim 1912'de 319 kuruş 30 para; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299. 6 Ocak 1913'de 1.660 kuruş 20 para; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.300.

³⁸26 Haziran 1912'de yatırılmıştır. Donanma Mecmuası. tarafından "Nisan 1328" taksiti olduğu belirtilmesine rağmen başka ödeme tespit edilememiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169.

³⁹İki eşit taksitte yatırılmıştır. 15 Temmuz 1912'da 190 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 26 Ağustos 1912'de 190 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

⁴⁰**Bük Redif Taburu**: Bük şehri Selanik Vilayeti, Drama Sancağı'na bağlı kazadır. Sezen, **age.**, s.96. Ancak Osmanlı Redif teşkilatı içinde Bük Redif Taburu bulunmamaktadır. Donanma Mecmuasında Drama'da konuşlu olduğu yazılmıştır. Türk silahlı Kuvvetleri Tarihi kitabında Drama'da iki tane Redif Taburu bulunmaktadır. Bük muhtemelen Drama Redif Taburlarından birisinin şehir içinde konuşlu olduğu bölgenin adıdır. Üç taksitte yatırılmıştır. 3 Haziran 1912'de 69 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 6 Temmuz 1912'de 70 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 20 Temmuz 1912'de 69 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175.

⁴¹**Cemain**: Suriye Eyaleti Nablus Sancağı'na bağlı nahiye. Akbayer, **age.**, s.30. Üç taksitte ödenmiştir. 8 Haziran 1912'de 253 kuruş 20 para, **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. 30 Haziran 1912'de 127 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 20 Ekim 1912'de 180 kuruş 20 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

⁴²**Cenin**: Beyrut Vilayeti Nablus Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.105. Beş taksitte ödenmiştir. 20 Mayıs 1912'de 150 kuruş 10 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119. 22 Haziran 1912'de 150 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169. 15 Temmuz 1912'de 150 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 17 Eylül 1912'de 97 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. Tanin gazetesinde 97 kuruş 10 para bilgisi bulunmaktadır. **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6. 28 Ekim 1912'de 98 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231

⁴³**Çakpazarı Redif Taburu**: Osmanlı Redif Teşkilatında Çakpazarı Redif Taburu bulunmamaktadır. Donanma Mecmuasında taburun Biga'da konuşlu olduğu yazılmıştır. Biga'da iki redif taburu bulunmakta olduğundan taburlardan birisinin konuşlu olduğu mevkiinin adı olabilir. 30 Mart 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55.

⁴⁴İki taksitte ödenmiştir. 25 Mayıs 1912'de 1.112 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141. 29 Mayıs 1912'de 160 kuruş 30 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143.

⁴⁵İki eşit taksitte yatırılmıştır. 30 Nisan 1912'de 140 kuruş 10 para; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85. Tanin gazetesinde 8. Tabur taarfindan bağışlandığı belirtilmektedir. **Tanin**, No: 1287, 19 Mart 13258, s.5. **Tanin**, No: 1340, 11 Mayıs 1328, s.5. 25 Temmuz 1912'de 140 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

⁴⁶60 taksitte ödenmiştir. 6 Haziran 1912'de 148 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147; **Tanin**, No: 1364, 4 Haziran 1328, s.4. 22 Haziran 1912'de 763 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169. 30 Haziran 1912'de 148 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 3 Ağustos 1912'de 148 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.178. 31 Ağustos 1912' 149 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 9 Ekim 1912'de 166 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

Darıdere Redif Taburu ⁴⁸	1.599	5
Debre-i Bala Redif Taburu ⁴⁹	116	20
Dedeğaç Redif Taburu ⁵⁰	216	0
Dehuk Redif Taburu ⁵¹	1.303	30
Deltave Redif Taburu ⁵²	710	0
Der'a Redif Taburu ⁵³	437	0
Dersim Redif Taburu ⁵⁴	368	20
Devol Redif Taburu ⁵⁵	853	20
Devrek Redif Taburu ⁵⁶	1.504	0
Dikili Redif Taburu ⁵⁷	1.176	5
Diyarbakır Redif Taburu ⁵⁸	3.322	0
Doyran Redif Taburu ⁵⁹	860	20
Draç Redif Taburu ⁶⁰	1910	30
Duma Redif Taburu ⁶¹	1.069	0

⁴⁷**Dakuk:** (Tauk) Kerkük Sancağına bağlı nahiye. Sezen, **age.**, s.135.8 Haziran 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148.

⁴⁸4 Mayıs 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.113. Sabah gazetesinde 1.519 kuruş 20 para bağışlandığı belirtilmektedir. **Sabah**, No: 8109, 4 Nisan 1328, s.4.

⁴⁹**Debre-i Bâlâ:** (Debre veya Dibre, Debar) Manastır Vilayeti'ne bağlı sancak. Sezen, **age.**, s.139. 6 Haziran 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147.

⁵⁰19 Haziran 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151.

⁵¹**Dehuk;** Irak Vilayeti Musul Sancağı'na bağlı kaza. Akbayer, **age.**, s.42, Sezen, **age.**, s.140. 6 Ağustos 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.211.

⁵²**Deltave Redif Taburu:** 4. Redif Müfettişliği Bağdat Redif Tümeni Bakube Redif Alayı'na bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.179. 31 Temmuz 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

⁵³**Der'a:** Suriye Vilayeti Havran Sancağı'nın sancak merkezidir. Sezen, **age.**, s.143. 11 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149.

⁵⁴4 Mayıs 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.114.

⁵⁵Devol Redif Taburu: 2. Redif Müfettişliği Elbasan Redif Tümeni Berat Redif Alayı'na bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.178. Dört taksitte yatırılmıştır. 10 Mayıs 1912'de 338 kuruş 10 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116. 1 Haziran 1912'de 168 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144. 30 Haziran 1912'de 173 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171; **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4. 7 Eylül 1912'de 173 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

⁵⁶**Devrek:** (Hamidiye veya Suçatı) Kastamonu Vilayeti Bolu Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.147. 4 Mayıs 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.114.

⁵⁷22 Mayıs 1912'de Midilli Değirmendağı karargâhı 3. Bölük efradı tarafından verilmiştir. **Tanin**, No: 1339, 9 Mayıs 1328, s.5.

⁵⁸23 Ocak 1913'de ödenmiştir. **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.300.

⁵⁹**Doyran:** Selanik Vilayeti'ne bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.156. Beş taksitte yatırılmıştır. 25 Mayıs 1912'de 190 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. 29 Temmuz 1912'de 190 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176; **Tanin**, No: 1461, 7 Eylül 1912'de 190 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 22 Eylül 1328, s.5. 23 Eylül 1912'de 100 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215. 6 Şubat 1912 (24 Kanun-i Sani 1328)'de 190 kuruş; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.300.

⁶⁰**Draç:** İskodra Vilayetinin sancak merkezidir. Akbayer, **age.**, s.4. Dört taksitte ödenmiştir. 20 Mayıs 1912'de 688 kuruş 20 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119. 24 Haziran 1912'de 437 kuruş. 6 Temmuz 1912'de 456 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 3 Ağustos 1912'de 348 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.178.

⁶¹**Duma:** (Cebel-i Kalamon) Şam Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.102 ve 157. Dört taksitte ödenmiştir. 22 Temmuz 1912'de 276 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175. 12 Kasım 1912'de 276 kuruş 20 para; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287. 16 Kasım 1912'de 276 kuruş 30

Edremit Redif Alayı ⁶²	58	35
Edremit Redif Taburu ⁶³	5.894	0
Elbasan Redif Taburu ⁶⁴	1.158	10
Emed Redif Taburu ⁶⁵	1.080	0
Erbil Redif Taburu ⁶⁶	1.735	0
Ergiri ⁶⁷ Redif Taburu ⁶⁸	185	0
Erkilet Redif Taburu ⁶⁹	1.676	10
Erzin Redif Taburu ⁷⁰	202	30
Erzincan Redif Taburu ⁷¹	1.105	0
Erzurum Redif Taburu ⁷²	1.302	25
Fatih Redif Fırkası ⁷³	1.993	30
Filat Redif Taburu ⁷⁴	439	20
Firzovik Redif Taburu ⁷⁵	138	30
Florine Redif Taburu ⁷⁶	592	10
Futuvat Redif Taburu ⁷⁷	407	0
Gazze Redif Taburu ⁷⁸	1.346	30

para; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287. 25 Kasım 1912'de 239 kuruş 10 para; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

⁶²26 Haziran 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169.

⁶³İki taksitte ödenmiştir. 25 Mayıs 1912 (12 Mayıs 1328)'de 5.835 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. 31 Temmuz 1912'de 59 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

⁶⁴**Elbasan:** Manastır Vilayeti'ne bağlı sancak. Sezen, **age.**, s.165. 26 Haziran 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170.

⁶⁵**Emed:** (Eğrigöz) Hüdavendigir Vilayeti, Kütahya Sancağı, Simav Kazası'na bağlı nahiye. Akbayar, **age.**, s.50. 23 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83.

⁶⁶6 Ağustos 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.211.

⁶⁷**Ergiri:** (Argyrocastron)Yanya Vilayeti'ne bağlı sancak. Sezen, **age.**, s.172.

⁶⁸3 Ağustos 1812'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

⁶⁹28 Mayıs 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143.

⁷⁰**Erzin:** Adana Vilayeti Yumurtalık Kazası'na bağlı nahiye. Akbayar, **age.**, s.53. 20 Mayıs 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119.

⁷¹7 Eylül 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

⁷²2 Aralık 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

⁷³Üç taksitte ödenmiştir. 26 Mart 1912'de, 743 kuruş; **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54. 30 Nisan 1912'de 1.250 kuruş 30 para; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

⁷⁴**Filat:** (Filiatai) Yanya Vilayeti'ne bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.183. Donama Cemiyeti'nden Filat Redif Taburu'na gönderilen 31 Ekim 1912 tarihli yazıda Filat Redif Taburu tarafından 349 kuruş 20 para bağış yapıldığı bilgisinin 13 Eylül 1912'de bildirildiği ancak Cemiyet kayıtlarında yer almayan bağış için hangi tarihte gönderildiğinin bildirilmesi istenmektedir. **TİTEA**, Kt: 219, G: 19, B: 19-4

⁷⁵**Firzovik Redif Taburu:** 2. Redif Müfettişliği Priştine Redif Tümeni Geylan Redif Alayı'na bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, III. Cilt, 6. Kısım (1908-1920), Gnkur. Basımevi, Ankara, 1971, s.177.

⁷⁶**Florine:** Manastır vilayetine bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.183. 17 Eylül 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214.

⁷⁷**Futuvat Redif Taburu:** Bu isimli bir redif taburu bulunmamaktadır. Belge'de Şam'da konuşlu olduğu belirtilmektedir. 1. Şam Redif Alayı'nın konuşlu olduğu mevki olabilir. 6 Şubat 1913'de ödenmiştir. **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.300.

⁷⁸Beş taksitte ödenmiştir. 22 Haziran 1912'de 261 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169. Tanin gazetesinde 268 kuruş 10 para yazılmıştır. Yazım hatası olduğu değerlendirilmiştir. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4, 4 Haziran 1912'de 272 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146. 15 Temmuz 1912'de 270 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 20 Ekim 1912'de 271 kuruş 15 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230. 23 Eylül 1912'de 271 kuruş 5 para; **DM.**, No: 31,

Gerdan Redif Taburu ⁷⁹	677	0
Gevgili Redif Taburu ⁸⁰	930	0
Görice Redif Alayı ⁸¹	2.243	30
Gurre-i zir Redif Taburu ⁸²	583	30
Gümülcine Redif Taburu ⁸³	1.316	35
Halilürrahman Redif Taburu ⁸⁴	1.512	0
Harim Redif Taburu ⁸⁵	1.256	20
Harput Redif Taburu ⁸⁶	1.264	30
Hasan Mensur Redif Taburu ⁸⁷	1.446	10
Haydarhane Redif Taburu ⁸⁸	692	20
Hayfa Redif Taburu ⁸⁹	628	30
Hille Redif Taburu ⁹⁰	214	0
Hindiye Redif Taburu ⁹¹	338	10

Eylül 1328, s.214. Tanin gazetesinde 221 kuruş 5 para yazılmıştır. Baskı hatasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5.

⁷⁹**Gerdan Redif Taburu:** Osmanlı Redif teşkilatında bu isimle bir redif taburu bulunmamaktadır. Sancak veya kaza merkezinde konuşlu bir redif taburunun konuşlu olduğu mevkiinin adı verilmiş olabilir. 31 Ağustos 1912’de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

⁸⁰**Gevgili:** Selanik Sancağı’na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.194. Üç taksitte ödenmiştir. 3 Haziran 1912’de 518 kuruş 30 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 26 Haziran 1912’de 202 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 25 Temmuz 1912’de 208 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

⁸¹**Görice:** (Korçe) manastır Vilayeti’ne bağlı sancak. Sezen, **age.**, s. 204. İki taksitte yatırılmıştır. 1981 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171. Bağış yapanların isim listeleri de yayınlanmıştır; **Tanin**, No:1395, 5 Temmuz 1328, s.4. 7 Eylül 1912’de 262 kuruş 20 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

⁸²**Gurre-i zir redif Taburu:** 2. Redif Müfettişliği Prizren Redif Tümeni Gora Redif Alayı bağlıdır. **Türk silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s. 177. 3 taksitte yatırılmıştır. 26 Haziran 1912’de 145 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 31 Temmuz 1912’de 145 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 1 Ekim 1918’de 292 kuruş 30 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215. 17 Eylül 1912’de Gurre-i Zir’den gönderilen para 283 cilt ve 89 varak numaralı makbuz ile kayıt edilmiştir. **TİTEA**, Kt: 219, G: 15, B: 15-2 ve 15-3.

⁸³**Gümülcine:** (Komotini) Edirne Vilayeti’ne bağlı sancak. Sezen, **age.**, s.208. Beş taksitte yatırılmıştır. 14 Mayıs 1912’de 598 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140. 22 Haziran 1912’de 255 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169. 15 Temmuz 1912’de 158 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 22 Temmuz 1912’de 141 kuruş 35 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175. 3 Ağustos 1912’de 164 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.178.

⁸⁴**Halilürrahman:** (Hebron veya El-Halil) Kuds-i Şerif Sancağı’na bağlı kaza.Sezen, **age.**, s.217. 9 Nisan 1912’de ödenmiştir. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

⁸⁵**Harim:** (Kefre-i Harim) Halep Vilayeti’ne bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.222. 10 Temmuz 1912’de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

⁸⁶7 Eylül 1912’de yatırılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

⁸⁷**Hasan Mensur Redif Taburu:** Diyarbakır Redif Fırkası’na bağlıdır. 30 Haziran 1912 (17 Haziran 1328)’de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171.

⁸⁸**Haydarhane Redif Taburu:** 4. Redif Müfettişliği Bağdat Redif Tümeni Mercaniye Redif Alayı’na mensuptur. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s. 179. 31 Ağustos1912’de yatırılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

⁸⁹Üç taksitte ödenmiştir. 10 Mayıs 1912’de 156 kuruş 10 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115. 6 Temmuz 1912’de 157 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 9 Ekim 1912’de 315 kuruş. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

⁹⁰13 Ekim 1912’de yatırılmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11320, 30 Eyl.1328, s.4.

⁹¹**Hindiye:** (Dobriç) Bağdat Vilayeti Kerbela Sancağı’na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.236. 28 Ekim 1912’de yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171.

Humus Redif Taburu ⁹²	775	0
Husnülekrad Redif Taburu ⁹³	1.276	15
İdlib Redif Taburu ⁹⁴	1.874	10
İskele-i Trablusşam Redif Taburu ⁹⁵	943	0
İskenderun Redif Taburu ⁹⁶	675	20
İskrapar Redif Taburu ⁹⁷	594	10
İspir Redif Taburu ⁹⁸	737	20
Jube Redif Taburu ⁹⁹	246	30
Kalecik Redif Taburu ¹⁰⁰	486	30
Karaman Redif Taburu ¹⁰¹	86	10
Kasaba Redif Taburu ¹⁰²	312	20
Katanya Redif Taburu ¹⁰³	1.040	30
Kavala Redif Taburu ¹⁰⁴	184	30

⁹²**Humus:** Suriye Vilayeti Hama Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.241. Üç taksitte ödenmiştir. 14 Mayıs 1912'de 222 kuruş 20 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117. 6 Temmuz 1912'de 222 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 7 Eylül 1912'de 330 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214.

⁹³**Husnülekrad:** Suriye Vilayeti'ne bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.234. 28 Ekim 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

⁹⁴**İdlib:** Suriye Vilayeti'ne bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.246. Altı taksitte yatırılmıştır. 20 Mayıs 1912'de 249 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119. Tanin gazetesinde 249 kuruş 10 para yazılmıştır. **Tanin**, No:1398, 8 Temmuz 1328, s.4. 9 Ekim 1912'de 276 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229. 10 Temmuz 1912'de 249 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. Yine 10 Temmuz 1912'de 256 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 31 Temmuz 1912'de 269 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 17 Eylül 1912'de 241 kuruş 30 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214.

⁹⁵**İskele-i Trablusşam Redif Taburu:** Osmanlı Redif teşkilatı içinde bu isimde bir redif birliği bulunmamaktadır. Trablusşam Redif Taburunun konuş yeri bu kaza olabilir. İki taksitte yatırılmıştır. 20 Mayıs 1912'de 331 kuruş 10 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119. 25 Mayıs 1328'de 611 kuruş 30 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

⁹⁶İki taksitte yatırılmıştır. 31 Temmuz 1912'de 540 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 23 Eylül 1328'de 134 kuruş 30 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

⁹⁷**İskrapar Redif Taburu:** 2. Redif Müfettişliği Elbasan Redif Tümeni Berat Redif Alayı'na bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.178. İki taksitte yatırılmıştır. 10 Mayıs 1912'de 161 kuruş 10 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116. 31 Ağustos 1912'de 594 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

⁹⁸**İspir:** Erzurum Vilayeti'ne bağlı kaza, Sezen, **age.**, s.256. 20 Temmuz 1912'de yatırılmıştır. **Tanin**, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4.

⁹⁹**Jube Redif Taburu:** Osmanlı redif teşkilatında Jube isimli bir redif taburu bulunmamaktadır. Donanma Mecmuasında Prizren'de konuşlu olduğu bilgisi verilmiştir. Prizren Redif Taburunun şehir içinde konuşlu olduğu mevkiini adı olabilir. 9 Ağustos 1912'de yatırılmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11261, 27 Tem.328, s.3.

¹⁰⁰22 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151.

¹⁰¹29 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143.

¹⁰²**Kasaba:** (Kasaba-i. Turgutlu veya Turgutlu) Aydın Vilayeti Saruhan Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.288. 25 Mayıs 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

¹⁰³**Katanya Redif Taburu:** 5. Redif Müfettişliği Şam Redif Tümeni 1. Şam Redif Alayı'na bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.180. Altı taksitte ödenmiştir. 6 Mayıs 1912'de 324 kuruş 10 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114. 25 Mayıs 1912'de 152 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. 26 Haziran 1912'de 152 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 3 Ağustos 1912'de 151 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 7 Eylül 1912'de 130 kuruş 20 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 20 Ekim 1912'de 129 kuruş 20 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

¹⁰⁴**Kavala:** Selanik vilayeti Drama Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.292.23 Nisan 1912 (10 Nisan 1328)'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83; **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119.

Kavala Redif Taburu ¹⁰⁵	184	30
Kavanat Redif Taburu ¹⁰⁶	531	35
Kayalar Redif Taburu ¹⁰⁷	457	30
Kayseri Redif Fırkası ¹⁰⁸	917	20
Kayseri Redif Taburu ¹⁰⁹	2.921	21
Kelkit Redif Taburu ¹¹⁰	632	20
Kerkük Redif Taburu ¹¹¹	357	10
Keskim Redif Taburu ¹¹²	1.416	10
Kesriye Redif Taburu ¹¹³	247	20
Keşan Redif Taburu ¹¹⁴	324	0
Kırcaali Redif Taburu ¹¹⁵	95	0
Kırşehir Redif Alayı ¹¹⁶	676	10
Kızılhisar Redif Taburu ¹¹⁷	2.008	20
Kiğı Redif Taburu ¹¹⁸	874	0
Kosova 2. Redif Taburu ¹¹⁹	1.146	20

¹⁰⁵ **Kavala:** (Kavalla) Selanik Vilayeti Drama Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.292. 23 Nisan 112'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. Tanin gazetesinde Drama tarafından başışlandığı yazılmıştır. **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

¹⁰⁶ **Kavanat Redif Taburu:** 5. Redif Müfettişliği Şam Redif Tümeni 2. Şam Redif Alayı'na bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.180. İki taksitte ödenmiştir. 14 Mayıs 1912'de 359 kuruş 5 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140. Donanma Mecmuası'nda Kavanat yazılmıştır. 6 Temmuz 1912'de 172 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172.

¹⁰⁷ **Kayalar:** (Ptolemais/Cuma/Cumapazarı/Serfice Cuması) Manastır Vilayeti Serfice Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.293. Dört taksitte yatırılmıştır. 10 Haziran 1912'de 168 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. 6 Temmuz 1912'de 83 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 25 Temmuz 1912'de 109 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176. 31 Ağustos 1912'de 97 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

¹⁰⁸ 12 Kasım 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

¹⁰⁹ Beş taksitte ödenmiştir. 3 Haziran 1912'de 561 kuruş 25 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. Yine 3 Haziran 1912'de 586 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 18 Temmuz 1912'de 575 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175. 2 Ağustos 1912'de 575 kuruş 25 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212. 1 Ekim 1912 (18 Eylül 1328)'de 622 kuruş 35 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215, **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11320, 30 Eyl.328, s.4; **Tanin**, No: 1463, 24 Eylül 1328,s.5.

¹¹⁰ **Kelkit:** Trabzon Vilâyeti Gümüşhane Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, 298. 23 Eylül 1912 (10 Eylül 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214, **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5. Tanin gazetesinde 636 kuruş 30 para yazılmıştır.

¹¹¹ 14 Mayıs 1912 (1 Mayıs 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140.

¹¹² **Keskim Redif Taburu:** 3. Redif Müfettişliği Erzurum Redif Tümeni Bayburt Redif Alayı'na bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.178. 4 Kasım 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

¹¹³ **Kesriye Redif Taburu:** Osmanlı redif teşkilatında bu isimli redif bitliği yoktur. Kesriye ise (Kastoria) Manastır Vilayeti Görice Sancağı'na bağlı kazadır. Görice Redif Taburu bu kazada konuşlu olabilir. 12 Kasım 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

¹¹⁴ 1 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145.

¹¹⁵ **Kırcaali:** (Kürdzali) Edirne Vilâyeti'ne bağlı kaza. Sezen, **age.**, s. 305. 16 Ekin 1912'de durulmuştur. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11323, 3 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

¹¹⁶ 7 Eylül 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹¹⁷ **Kızılhisar:** (Torbalı) Aydın Vilayeti Sığla Sancağı'na bağlı kaza, Sezen, **age.**, s.309. İki taksitte ödenmiştir. 4 Mayıs 1912'de 1.876 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.113. 20 Mayıs 1912'de 132 kuruş 20 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118.

¹¹⁸ **Kiğı:** Erzurum Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.311. 20 Mayıs 1912'de Binbaşı Hüsnü, 2. Bölük Yüzbaşı Veli, 3. Bölük Yüzbaşı Ali Galib ile 2. Bölük Mülazım-ı Evveli Tevfik ve 4. Bölük Mülazım-ı Evveli Arif Efendi tarafından yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119.

Kozana Redif Taburu ¹²⁰	373	10
Kudüs-ü Şerif Redif Taburu ¹²¹	30.264	10
Kuşadası Redif Taburu ¹²²	266	
Kütahya Redif Taburu ¹²³	40	0
Kütahya ve Tavşanlı Redif Taburları ¹²⁴	3.067	10
Langaza Redif Taburu ¹²⁵	291	30
Lapseki Redif Taburu ¹²⁶	424	0
Lazkiye Redif Taburu ¹²⁷	1.144	10
Libraşat Redif Taburu ¹²⁸	778	15
Liyyan Redif Taburu ¹²⁹	195	20
Loşane Redif Taburu ¹³⁰	311	0
Ma'arre Redif Taburu ¹³¹	511	20

¹¹⁹**Kosova 2. Redif Taburu:** Osmanlı redif teşkilatında bu isimle bir birlik bulunmamaktadır. Kosova aynı zamanda Priştine olarak da bilinir. Bu birlik Priştine Redif Tümeni Priştine Redif Alayının ikinci taburu olan Meşhet Redif Taburu olabilir. 25 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141.

¹²⁰**Kozana:** (Kozani) Manastır Vilayeti Serfice Sancağı'na bağlı kaza.Sezen, **age.**, s. 323. İki taksitte ödenmiştir. 6 Temmuz 1912'de 185 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 25 Temmuz 1912'de 188 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

¹²¹9 Ekim 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

¹²²23 Nisan 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83.

¹²³23 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141.

¹²⁴20 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. Tanin gazetesinde 6.370 kuruş 10 para bilgisi verilmektedir. **Tanin**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.5.

¹²⁵**Langaza Redif Taburu:** Osmanlı redif teşkilatında bu isimli bir birlik bulunmamaktadır. Langaza veya Lankaza diğer ismiyle Şirsın; Selanik Vilayeti'ne bağlı bir nahiyedir. Akbayar, **age.**, s.108. Bu tabur Selanik Redif Alayı'na bağlı Leleksa veya Kesendere Redif Taburlarından birisinin konuş yeri olabilir. 15 Temmuz 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.

¹²⁶29 Mayıs 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. Tanin gazetesinde 434 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4.

¹²⁷**Lazkiye:** (Cebele) Suriye Vilayeti Trablusşam Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s. 338. Beş taksitte yatırılmıştır. 21 Nisan 1328'de 210 kuruş 20 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.113; **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5; **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4. 6 Temmuz 1912 (23 Haziran 1328)'de 236 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172; **Tanin**, No:1395, 5 Temmuz 1328, s.4. 10 Temmuz 1912'de 226 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 17 Eylül 1912'de 236 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 9 Ekim 1912'de 235 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

¹²⁸**Libraşat Redif Taburu:** Donanma Mecmuasında Elbasan Redif Alayına bağlı olduğu belirtilmesine rağmen bu isimle belirtilmesine rağmen Osmanlı redif teşkilatı içinde bu isimle bir birlik bulunmamaktadır. Librazda Redif Taburu olmalıdır. Dört taksitte ödenmiştir. 20 Mayıs 1912'de 183 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119. 26 Haziran 1912'de 191 kuruş 35 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 10 Temmuz 1912'de 246 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 31 Temmuz 1912'de 156 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. Tanin gazetesinde 157 kuruş 20 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1412, 23 Temmuz 1328, s.5.

¹²⁹**Liyyan Redif Taburu:** 2. Redif Müfettişliği Priştine Redif Tümeni Priştine Redif Alayı'na bağlıdır. Aynı isimde iki tabur bulunmaktadır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.177. 30 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

¹³⁰**Loşane Redif Taburu:** Donanma Mecmuasında bu isim verilmiş olmasına rağmen Osmanlı redif teşkilatında bu isimle bir birlik bulunmamaktadır. 2. Redif Müfettişliği Elbasan Redif Tümeni Draç Redif Alayı'na bağlı Luştina Redif Taburu olmalıdır. 8 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148.

¹³¹**Maarre Redif Taburu:** Donanma Mecmuasında bu isimle verilmiş olmasına rağmen Osmanlı Redif teşkilatında bu isimli birlik yoktur. Maare (Maarretüştüür) ise Suriye vilâyeti kazadır. Sezen, **age.**, s.343. Üç taksitte yatırılmıştır. 20 Mayıs 1912'de 121 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119.

Mamûrat'ül-Aziz Redif Taburu ¹³²	2.444	0
Mardin Redif Taburu ¹³³	1.723	20
Mavera-i Bala Redif Taburu ¹³⁴	647	15
Mecdel Redif Taburu ¹³⁵	713	25
Mecidözü Redif Taburu ¹³⁶	1.140	0
Mendeli Redif Taburu ¹³⁷	1.228	0
Mercan Redif Taburu ¹³⁸	1.852	20
Merzifon Redif Taburu ¹³⁹	1.866	30
Meşhed Redif Taburu ¹⁴⁰	222	0
Meydan Redif Taburu ¹⁴¹	1.976	5

6 Temmuz 1912'de 269 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 10 Temmuz 1912'de 121 kuruş 10 par; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173.

¹³²**Mamûrat'ül-Aziz:** (Elaziz, Elazık, Elâzığ, Mezraa) Vilayet. arput eyâlet merkezi 1834'te bugünkü Elâzığ'a (Mezraa) taşındı. Cumhuriyetten sonra Elaziz, 1937'de Elazık ve yine aynı yıl Elâzığ denildi. Sezen, **age.**, s.349. Dört taksitte ödenmiştir. 14 Mayıs 1912'de 620 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117. 1 Haziran 1912'de 600 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 6 Temmuz 1912'de 600 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171. 31 Temmuz 1912'de 623 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. Tanin gazetesinde 622 kuruş 20 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1412, 23 Temmuz 1328, s.5, Tanin gazetesinde 622 kuruş 20 para yazılmıştır.

¹³³30 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171.

¹³⁴**Mavera-i Bala Redif Taburu:** Donanma Mecmuasında bu isimle verilmiş ve Gilan'da konuşlu olduğu belirtilmiştir. Muray-ı Bala Redfi Taburu olmalıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.177. Üç taksitte ödenmiştir. 29 Mayıs 1912'de 178 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. 26 Haziran 1912'de 239 kuruş 35 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170; Tanin gazetesinde 138 kuruş 35 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1385, 25 Haziran 1328, s.4. 31 Temmuz 1912'de 229 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

¹³⁵**Mecdel Redif Taburu:** 5. Redif Müfettişliği Kudüs Redif Tümeni Gazze Redif Alayına bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.180. Beş taksitte yatırılmıştır. 4 Haziran 1912'de 178 kuruş 30 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146. 15 Haziran 1912'de 178 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150. 15 Temmuz 1912'de 178 kuruş 15 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174.12 Kasım 1912'de 178 kuruş 20 para; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287. 23 Eylül 1912'de 178 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

¹³⁶**Mecitözü:** (Avukathacıköy) Sivas Vilâyeti Amasya Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.356. Dört taksitte ödenmiştir. 4 Mayıs 1912'de 278 kuruş 30 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.114. 4 Haziran 1912'de 265 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146. 15 Haziran 1912'de 298 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150. Tanin gazetesinde 297 kuruş 20 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5. 15 Temmuz 1912'de 297 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

¹³⁷**Mendeli:** Bağdat Vilayeti'ne bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.359. 31 Ağustos 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹³⁸**Mercan Redif Taburu:** 4. Redif Müfettişliği Bağdat Redif Tümeni Mercaniye Redif Alayına bağlı Mercaniye Redif Taburudur. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.179. 27 Şubat 1913'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 36, Şubat 1328, s.319.

¹³⁹Dört Taksitte yatırılmıştır. 4 Mayıs 1912'de 727 kuruş 10 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.113. 6 Temmuz 1912'de 478 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. Tanin gazetesinde 473 kuruş 30 para yazılmıştır. **Tanin**, No:1395, 5 Temmuz 1328, s.4. 31 Ağustos 1912'de 190 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212. 2 Ekim 1912'de 470 kuruş 30 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

¹⁴⁰**Meşhed Redif Taburu:** 2. Redif Müfettişliği Priştine Redif Tümeni Priştine Redif Alayına bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.177. 23 Nisan 1912 ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83.

¹⁴¹**Meydan:** Bitlis Vilayeti Mutki Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.365. Altı taksitte ödenmiştir. 14 Mayıs 1912'de 266 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116. 8 Haziran 1912'de 384 kuruş 35 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. Tanin gazetesinde sadece 384 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No: 1366, 6 Haziran 1328, s.5. 6 Temmuz 1912'de 439 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 7 Eylül 1912'de 384 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 20 Ekim 1912'de 334 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230, Tercüman-ı Hakikat gazetesinde 167 kuruş 10 para bağışlandığı

Midyat Redif Taburu ¹⁴²	1.313	0
Musul Redif Fırkası ¹⁴³	1.268	20
Münle Redif Taburu ¹⁴⁴	210	20
Nablus Redif Taburu ¹⁴⁵	1.099	10
Narman Redif Taburu ¹⁴⁶	542	0
Naslıç Redif Taburu ¹⁴⁷	1.143	25
Nebek Redif Taburu ¹⁴⁸	190	10
Nevşehir Redif Taburu ¹⁴⁹	773	35
Niğde Redif Taburu ¹⁵⁰	1.170	0
Nizib Redif Taburu ¹⁵¹	904	0
Of Redif Taburu ¹⁵²	248	0
Ordu Redif Taburu ¹⁵³	2.427	15
Osmancık Redif Taburu ¹⁵⁴	216	20

bilgisi bulunmaktadır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11337, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. 12 Kasım 1912'de 167 kuruş 10 para; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

¹⁴²2 Ekim 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

¹⁴³24 Aralık 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

¹⁴⁴**Münle Redif Taburu**: Donanma Mecmuasında 5. Redif Müfettişliği Kudüs Redif Fırkası Yafa Redif Alayına bağlı olduğu yazılıdır. Osmanlı redif teşkilatında bu isimli birlik yoktur. Ramle Redif Taburu'nun ismi yanlış yazılmış olmalıdır. 4 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114.

¹⁴⁵**Nablus**: Beyrut Vilayeti Belka Sancağı sancak merkezi kaza. Sezen, **age.**, s.377. Altı taksitte ödenmiştir. 14 Mayıs 1912'de 166 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140. 4 Haziran 1912'de 186 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146. 30 Haziran 1912'de 186 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 3 Ağustos 1912'de 185 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 7 Eylül 1912'de 189 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 20 Ekim 1912'de 186 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

¹⁴⁶**Narman**: Erzurum Eyaleti Çıldır Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.380. 7 Eylül 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹⁴⁷Naslıç'da 65. Alay 2. Tabur vasıtasıyla Naslıç Redif Taburu ümera ve zabitanı ile memurin-i sıhhiyesi tarafından bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149.

¹⁴⁸**Nebek**: (Karalar) Suriye Vilayeti'ne bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.381. İki taksitte ödenmiştir. 7 Mayıs 1912'de 48 kuruş; **Tanin**, No: 1323, 24Nisan 1328, s.5. Tanin gazetesine gönderilen bağış için gazetede "Şam vilayetine bağlı Nebek Redif debboyunda müstahdem efrad-ı itfaiye tarafından" bağışlandığı bilgisi verilmiştir. 5 Ağustos 1912'de 142 kuruş 10 para; **Tanin**, No: 1412, 23 Temmuz 1328, s.5

¹⁴⁹İki taksitte ödenmiştir. 28 Mayıs 1912'de 232 kuruş 30 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. 1 Ekim 1912'de 541 kuruş 5 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

¹⁵⁰İki taksitte yatırılmıştır. 22 Haziran 1912'de 1.066kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169. 8 Temmuz 1912'de 103 kuruş 20 para; **Tanin**, No:1385, 25 Haziran 1328, s.4.

¹⁵¹20 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119.

¹⁵²31 Ağustos 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹⁵³On taksitte ödenmiştir. 25 Mayıs 1912'de 551 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141. 4 Haziran 1912'de 207 kuruş 15 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. 22 Haziran 1912'de 276 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169. Tanin gazetesinden 276 kuruş 15 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1376, 16 Haziran 1328, s.5. 10 Temmuz 1912'de 208 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 31 Temmuz 1912'de 276 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. Tanin gazetesinde 216 kuruş 20 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1412, 23 Temmuz 1328, s.5. 31 Ağustos 1912'de 209 kuruş 20 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 2 Ekim 1912'de 209 kuruş 20 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215. 12 Kasım 1912'de 199 kuruş 20 para; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287. Aynı gün 154 kuruş 10 para; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287. 30 Kasım 1912'de 135 kuruş; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

¹⁵⁴4 Mayıs1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328,s.114.

Osmaniye Redif Taburu ¹⁵⁵	157	0
Palas Redif Alayı 2. Redif Taburu ¹⁵⁶	347	0
Peklin Redif Taburu ¹⁵⁷	320	10
Petek Redif Taburu ¹⁵⁸	100	20
Petriç Redif Taburu ¹⁵⁹	83	0
Polathane Redif Taburu ¹⁶⁰	1.833	25
Premedi Redif Taburu ¹⁶¹	993	15
Priştine Redif Fırkası ¹⁶²	899	30
Priştine Redif Taburu ¹⁶³	541	0
Radovişte Redif Taburu ¹⁶⁴	132	0
Rahofça Redif Taburu ¹⁶⁵	159	0
Rakalar Redif Taburu ¹⁶⁶	187	30
Ramle Redif Taburu ¹⁶⁷	843	0
Refahiye Redif Taburu ¹⁶⁸	1.663	0
Revandiz Redif Taburu ¹⁶⁹	1.249	20
Safita Redif Taburu ¹⁷⁰	638	30

¹⁵⁵İki taksitte ödenmiştir. 8 Haziran 1912'de 87 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. 3 Ağustos 1912'de 70 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

¹⁵⁶30 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

¹⁵⁷**Peklin**: Manastır Vilayeti Elbasan Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.404. 6 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. Tanin gazetesinde 330 kuruş 10 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1364, 4 Haziran 1328, s.4.

¹⁵⁸**Petek Redif Taburu**: Donanma Mecmuasında Petek Redif Taburu ümera ve zabitanı tarafından başlanılmış olduğu bilgisi mevcuttur. Osmanlı redif birlikleri içinde bu isimle bir birlik tespit edilememiş ve başka bir birlik ile de bağlantı kurulamamıştır. 3 Eylül 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹⁵⁹14 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140.

¹⁶⁰**Polathane Redif Taburu**: 3. Redif Müfettişliği Trabzon Redif Tümeni Polathane Redif Alayına bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.178. İki taksitte ödenmiştir. 10 Temmuz 1912'de 925 kuruş 25 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 25 Kasım 1912'de 908 kuruş; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

¹⁶¹**Premedi**: (Permet) Yanya Eyaleti Ergiri Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.412. Bağış 8 Eylül 1912'de gönderilmiş ve 2 Ekim 1912'de 286 varak ve 92 cilt numaralı makbuz ile vezneye yatırılmıştır. **TİTEA**, Kt: 219, G: 15, B: 15-4 ve B: 15-5.

¹⁶²4 Haziran 1912'de yatırılmıştır; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146.

¹⁶³**Priştine**: Kosova Vilayetinin vilayet merkezi. Sezen, **age.**, s.413. 14 Mayıs 1912'de gönderilmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140.

¹⁶⁴**Radovişte**: Kosova Vilayeti Üsküb Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.415. 10 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116.

¹⁶⁵**Rahofça**: Kosova Vilayeti Prizren Sancağı merkeze bağlı nahiye. Sezen, **age.**, s.416. 29 Mayıs 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143.

¹⁶⁶**Rakalar**: (Ziraniçe) Manastır Vilayeti Debre Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.416. 6 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147.

¹⁶⁷Beş taksitte ödenmiştir. 4 Haziran 1912'de 210 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 30 Haziran 1912'de 284 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 31 Temmuz 1912'de 115 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 7 Eylül 1912'de 116 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 2 Ekim 1912'de 116 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

¹⁶⁸**Refahiye**: (Gercanis) Erzurum Vilayeti Erzincan Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, 418. 15 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

¹⁶⁹**Revandiz**: Musul Vilayeti Kerkük Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.420. 6 Ağustos'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.211.

¹⁷⁰**Safita Redif Taburu**: Donanma Mecmuasında Trablusşam Redif Alayına mensup olduğu bilgisi vardır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi** kitabında Trablusşam Redif Alayına bağlı Safeyye Redif Taburu

Sahyun Redif Taburu ¹⁷¹	716	0
Salce Redif Taburu ¹⁷²	605	0
Samsun Redif Taburu ¹⁷³	1.128	0
Sandıklı Redif Taburu ¹⁷⁴	166	10
Sayda Redif Taburu ¹⁷⁵	1.505	0
Selahiye Redif Taburu ¹⁷⁶	2.960	20
Seniçe Redif Taburu ¹⁷⁷	160	0
Serfiçe Redif Taburu ¹⁷⁸	357	5
Seydişehir Redif Taburu ¹⁷⁹	1.336	30
Siirt Redif Taburu ¹⁸⁰	1.758	20
Silifke Redif Taburu ¹⁸¹	432	0
Simav Redif Taburu ¹⁸²	213	0
Siverek Redif Taburu ¹⁸³	1.692	20
Sultanahmet Redif Taburu ¹⁸⁴	315	20
Sultanyeri Redif Alayı 1. Redif Taburu ¹⁸⁵	360	0

bilgisi vardır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.179. Beş taksitte ödenmiştir. 1 Haziran 1912'de 87 kuruş 30 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 20 Ekim 1912'de 78 kuruş 25 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230. Tanin gazetesinde 75 kuruş 20 para yazılmış **Tanin**, No: 1486, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.5. 27 Kasım 1912'de 222 kuruş 30 para; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299. 18 Aralık 1912'de 69 kuruş 20 para; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299. 27 Şubat 1923'de 170 kuruş 10 para; **DM.**, No: 36, Şubat 1328, s.319.

¹⁷¹**Sahyun:** (Babna) Beyrut Vilayeti Lazkiye Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.427. Beş taksitte ödenmiştir. 4 Haziran 1912'de 375 kuruş 30 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146. 10 Temmuz 1912'de 98 kuruş 35 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 15 Temmuz 1912'de 84 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. Bu bağış 18 Haziran 1912'de Sahyun'dan 80 kuruş olarak gönderilmiştir. Bir binbaşı, üç yüzbaşı, iki mülazım tarafından verilmiştir. **TİTEA**, Kt: 219, G:3, B:3-12. 7 Eylül 1912'de 78 kuruş 30 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 20 Ekim 1912'de 78 kuruş 25 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230. Tanin gazetesinde 78 kuruş 20 para yazılmıştır **Tanin**, No: 1486, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.5.

¹⁷²**Salce Redif Taburu:** Donanma Mecmuasında Şam'da Salca Redif Taburu bilgisi verilmiştir. Bu isimde bir birlik Ormanlı redif teşkilatında bulunmamaktadır. Salhiye Redif Taburu olabilir. 2 Kasım 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

¹⁷³30 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171.

¹⁷⁴19 Haziran 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151.

¹⁷⁵Beş taksitte ödenmiştir. 4 Haziran 1912'de 247 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. aynı gün 247 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. 10 Temmuz 1912'de 227 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. 3 Ağustos 1912'de 267 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 20 Ekim 1912'de 515 kuruş 10 para. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

¹⁷⁶Beş taksitte ödenmiştir. 14 Mayıs 1912'de 736 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140. 22 Haziran 1912'de 208 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169. 15 Temmuz 1912'de 696 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 7 Eylül 1912'de 714 kuruş 30 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 12 Kasım 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

¹⁷⁷**Seniçe:** (Yenipazar, Novipazar) Kosova Vilaeti'ne bağlı sancak. Sezen, **age.**, s.441. 4 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114.

¹⁷⁸**Serfiçe:** (Servia) Manastır Vilayeti'ne bağlı sancak. Sezen, **age.**, s.442. İki taksitte yatırılmıştır. 20 Mayıs 1912'de 159 kuruş 20 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119. 2 Ekim 1912'de 197 kuruş 25 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

¹⁷⁹17 Eylül 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214.

¹⁸⁰8 Haziran 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147.

¹⁸¹10 Temmuz 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172.

¹⁸²25 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141.

¹⁸³25 Temmuz 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

¹⁸⁴30 Eylül 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

Sungurlu Redif Taburu ¹⁸⁶	1.100	0
Sur Redif Taburu ¹⁸⁷	1.021	0
Şehrikışla Redif Taburu ¹⁸⁸	1.528	0
Teben Redif Taburu ¹⁸⁹	190	0
Tekerbite Redif Taburu ¹⁹⁰	60	0
Tekfurdağı Redif Taburu ¹⁹¹	847	0
Tercan Redif Taburu ¹⁹²	1.401	30
Tikveş Redif Taburu ¹⁹³	226	20
Tiran Redif Taburu ¹⁹⁴	819	15
Tire Redif Taburu ¹⁹⁵	142	10
Tokat Redif Taburu ¹⁹⁶	1.440	30
Trablusşam Redif Taburu ¹⁹⁷	4.648	00
Trabzon Redif Süvari Taburu ¹⁹⁸	696	30
Trabzon Redif Taburu ¹⁹⁹	2.154	20

¹⁸⁵23 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83.

¹⁸⁶31 Temmuz 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

¹⁸⁷Üç taksitte ödenmiştir. 15 Haziran 1912'de 422 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149. Tanin gazetesinde 442 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5. 30 Haziran 1912'de 201 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 20 Ekim 1912'de 378 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230.

¹⁸⁸**Şehrikışla:** (Şarkışla) Sivas Vilayeti Tonus Kazasının kaza merkezi. Sezen, **age.**, s.464. Dört taksitte yatırılmıştır. 18 Haziran 1912'de 523 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150. 10 Temmuz 1912'de 261 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. **Tanin**, No:1398, 8 Temmuz 1328, s.4. 23 Eylül 1912'de 503 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215. 25 Kasım 1912'de 241 kuruş; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

¹⁸⁹**Teben Redif Taburu:** Donanma Mecmuasında Şam Redif Tümenine bağlı olduğu bilgisi verilmiştir. Ancak Osmanlı redif teşkilatında bu isimli birlik bulunmamaktadır. Başka bir birlik ile de ilişkilendirilememiştir. İki eşit taksitte yatırılmıştır. 17 Temmuz 1912'de 95 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175. 4 Kasım'de 95 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

¹⁹⁰**Tekerbite Redif Taburu:** 2. Redif Müfettişliği Serez Redif Tümeni Serez Redif Alayına bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.177. 30 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

¹⁹¹Dört taksitte ödenmiştir. 11 Mayıs 1912'de 249 kuruş 30 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115. 30 Haziran 1912'de 197 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171. 25 Temmuz 1912'de 198 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176. **Tanin** gazetesinde 298 kuruş 20 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5. 23 Eylül 1912'de 201 kuruş 20 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215.

¹⁹²**Tercan:** (Mamahatun) Erzurum Vilayeti'ne bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.486. 31 Ağustos 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹⁹³**Tikveş:** (Tikos, Kavadar) Selanik Vilayeti'ne bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.489. 4 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146.

¹⁹⁴**Tiran:** İşkodra Vilayeti Draç Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.490. Üç taksitte yatırılmıştır. 8 Mayıs 1912'de 278 kuruş 15 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115. 6 Haziran 1912'de 300 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. 31 Temmuz 1912'de 240 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

¹⁹⁵31 Temmuz 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

¹⁹⁶29 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143.

¹⁹⁷**Trablusşam:** Beyrut Vilayeti'ne bağlı sancak. Sezen, **age.**, s.493. Beş taksitte ödenmiştir. 30 Haziran 1912'de 471 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170. 31 Temmuz 1912'de 391 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 20 Ekim 1912'de 354 kuruş 20 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230. Aynı gün 3.190 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328s.230. 25 Kasım 1912'de 240 kuruş; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

¹⁹⁸9 Ekim 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

¹⁹⁹22 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169.

Uluborlu Redif Taburu ²⁰⁰	261	0
Umraniye Redif Taburu ²⁰¹	336	0
Ünye Redif Taburu ²⁰²	1.414	0
Ürgüp Redif Taburu ²⁰³	1.525	0
Üsküb Redif Fırkası ²⁰⁴	3.134	25
Van Redif Taburu ²⁰⁵	1.492	30
Vezirköprü Redif Taburu ²⁰⁶	1.561	0
Viyale Redif Taburu ²⁰⁷	886	10
Yafa Redif Taburu ²⁰⁸	1.312	15
Yakova Redif Taburu ²⁰⁹	738	0
Yanya Redif Taburu ²¹⁰	688	20
Yenice-i Vardar Redif Taburu ²¹¹	833	20
Yenihan Redif Taburu ²¹²	973	20

²⁰⁰20 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119.

²⁰¹**Umraniye Redif Taburu:** Donanma Mecmuasında 5. Redif Müfettişliği Trablusşam Redif Fırkası Humus Alayına bağlı olduğu bilgisi verilmiştir. Umraniye ise Suriye Sancağı Hama Sancağı'na bağlı kazadır. Umraniye Hama Redif taburunun şehir içinde konuşlu olduğu mevkiinin adı olabilir. İki taksitte yatırılmıştır. 14 Mayıs 1912'de 198 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140. 1 Haziran 1912'de 168 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144.

²⁰²4 Kasım 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

²⁰³28 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143.

²⁰⁴Üç taksitte ödenmiştir. 23 Nisan 1912'de 2.018 kuruş; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. 4 Haziran 1912'de 598 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146. 6 Temmuz 1912'de 518 kuruş 5 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. Tanin gazetesinde 517 kuruş 5 para yazılmıştır. **Tanin**, No:1394, 4 Temmuz 1328, s.4. Tanin gazetesinde 517 kuruş 5 para yazılmıştır.

²⁰⁵31 Ağustos 1912 (18 Ağustos 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213, **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6. Tanin gazetesinde 1490 kuruş 30 para yazılmıştır.

²⁰⁶Dört taksitte ödenmiştir. 14 Mayıs 1912'de 278 kuruş 30 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140. 20 Mayıs 1912'de 256 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119. 30 Haziran 1912'de 257 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.171. 4 Kasım 1912'de 769 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

²⁰⁷**Viyale Redif Taburu:** Donanma Mecmuasında Viyale Redif Taburu jurnalinde bulunan ümera ve zabitan tarafından bağışlandığı bilgisi mevcuttur. Osmanlı redif teşkilatı içinde bu isimli bir birlik bulunamamış ve başka bir birlikler ilişkilendirilememiştir. 17 Eylül 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214.

²⁰⁸Beş taksitte ödenmiştir. 4 Haziran 1912'de 446 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146. 15 Haziran 1912'de 297 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149. 15 Temmuz 1912'de 148 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 23 Eylül 1912'de 211 kuruş 5 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.215. Tanin gazetesinde 311 kuruş 5 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5. 20 Ekim 1912'de 210 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.230. Tanin gazetesinde 310 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No: 1486, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.5.

²⁰⁹**Yakova:** Kosova Vilayeti İpek Sancağı'na bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.517. İki taksitte ödenmiştir. 4 Mayıs 1912'de 216 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113. 28 Ekim 1912'de 522 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

²¹⁰**Yanya:** (Iannina) Vilayet. Sezen, **age.**, s.518. 31 Ağustos 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

²¹¹**Yenice-i Vardar:** (Gianniza) Selanik Vilayeti'ne bağlı kaza. Sezen, **age.**, s.524. Üç taksitte ödenmiştir. 4 Haziran 1912'de 286 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146; **Tanin**, No: 1360, 31 Mart 1328, s.4. 25 Temmuz 1912'de 266 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229. 18 Eylül 1912'de 256 kuruş 10 para gönderilmiş ve 2 Ekim 1912'de 286 cilt ve 98 varak numaralı makbuz ile vezneye yatırıldı. **TİTEA**, Kt: 219, G: 14, B: 14-7 ve B: 14-8.

²¹²**Yenihan:** (Han-ı Cedid) Sivas Eyaleti Yıldızeli kazasının kaza merkezi. Sezen, **age.**, s.525. İki taksitte ödenmiştir. 25 Mayıs 1912'de 516 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. 31 Temmuz 1912'de 457 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

Yenişehir Redif Taburu ²¹³	108	0
Yozgad Redif Taburu ²¹⁴	881	0
Zebani Redif Taburu ²¹⁵	1.440	5
Zile Redif Taburu ²¹⁶	1.894	30
TOPLAM	253.575	21

²¹³**Yenişehir Redif Taburu:** Donanma Mecmuasında Erkan-ı Harbiye Kaymakamlarından Süreyya Bey vasıtasıyla Bursa Yenişehir Redif Taburu Yüzbaşlarından Muhtar Bey yediyle bilgisi bulunmaktadır. Bursa Redif Taburu olabilir. 20 Nisan 1912’de yatırılmıştır. Taburun Bursa Redif Alayına bağlı olduğu ve Erkan-ı Harbiye Kaymakamlarından Süreyya Bey vasıtasıyla yatırıldığı bilgisi vardır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83.

²¹⁴20 Mayıs 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119.

²¹⁵**Zebdani:** Şam’a bağlı kazadır. Akbayer, **age.**, s. 173. Beş Taksitte ödenmiştir. 10 Temmuz 1912’de 305 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. Aynı tarihte 304 kuruş 35 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 15 Temmuz 1912’de 303 kuruş 35 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 28 Ekim 1912’de 271 kuruş 5 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231. Tanin gazetesinde 371 kuruş 5 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1487, 18 Teşrin-i Evvel 1328, s.5. 27 Kasım 1912’de 255 kuruş 10 para; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

²¹⁶Zile Redif Taburu: 3. Redif Müfettişliği Amasya Redif Tümeni Amasya Redif Alayına bağlıdır. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, s.178. 4 Haziran 1912’de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.146.

EK-10

Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin Taahhütlerini Gösteren Belge

امتیازنامه ایستخبارات و ایمنی و امنیت و ...

ردیف	مبلغ	تاریخ	شرح	ردیف	مبلغ	تاریخ	شرح
1	5000		...	1	5000		...
2	777		...	2	777		...
3	5800		...	3	5800		...
4	4000		...	4	4000		...
5	4000		...	5	4000		...
6	4000		...	6	4000		...
7	4000		...	7	4000		...
8	4000		...	8	4000		...
9	4000		...	9	4000		...
10	4000		...	10	4000		...
11	4000		...	11	4000		...
12	4000		...	12	4000		...
13	4000		...	13	4000		...
14	4000		...	14	4000		...
15	4000		...	15	4000		...
16	4000		...	16	4000		...
17	4000		...	17	4000		...
18	4000		...	18	4000		...
19	4000		...	19	4000		...
20	4000		...	20	4000		...
21	4000		...	21	4000		...
22	4000		...	22	4000		...
23	4000		...	23	4000		...
24	4000		...	24	4000		...
25	4000		...	25	4000		...
26	4000		...	26	4000		...
27	4000		...	27	4000		...
28	4000		...	28	4000		...
29	4000		...	29	4000		...
30	4000		...	30	4000		...
31	4000		...	31	4000		...
32	4000		...	32	4000		...
33	4000		...	33	4000		...
34	4000		...	34	4000		...
35	4000		...	35	4000		...
36	4000		...	36	4000		...
37	4000		...	37	4000		...
38	4000		...	38	4000		...
39	4000		...	39	4000		...
40	4000		...	40	4000		...
41	4000		...	41	4000		...
42	4000		...	42	4000		...
43	4000		...	43	4000		...
44	4000		...	44	4000		...
45	4000		...	45	4000		...
46	4000		...	46	4000		...
47	4000		...	47	4000		...
48	4000		...	48	4000		...
49	4000		...	49	4000		...
50	4000		...	50	4000		...
51	4000		...	51	4000		...
52	4000		...	52	4000		...
53	4000		...	53	4000		...
54	4000		...	54	4000		...
55	4000		...	55	4000		...
56	4000		...	56	4000		...
57	4000		...	57	4000		...
58	4000		...	58	4000		...
59	4000		...	59	4000		...
60	4000		...	60	4000		...
61	4000		...	61	4000		...
62	4000		...	62	4000		...
63	4000		...	63	4000		...
64	4000		...	64	4000		...
65	4000		...	65	4000		...
66	4000		...	66	4000		...
67	4000		...	67	4000		...
68	4000		...	68	4000		...
69	4000		...	69	4000		...
70	4000		...	70	4000		...
71	4000		...	71	4000		...
72	4000		...	72	4000		...
73	4000		...	73	4000		...
74	4000		...	74	4000		...
75	4000		...	75	4000		...
76	4000		...	76	4000		...
77	4000		...	77	4000		...
78	4000		...	78	4000		...
79	4000		...	79	4000		...
80	4000		...	80	4000		...
81	4000		...	81	4000		...
82	4000		...	82	4000		...
83	4000		...	83	4000		...
84	4000		...	84	4000		...
85	4000		...	85	4000		...
86	4000		...	86	4000		...
87	4000		...	87	4000		...
88	4000		...	88	4000		...
89	4000		...	89	4000		...
90	4000		...	90	4000		...
91	4000		...	91	4000		...
92	4000		...	92	4000		...
93	4000		...	93	4000		...
94	4000		...	94	4000		...
95	4000		...	95	4000		...
96	4000		...	96	4000		...
97	4000		...	97	4000		...
98	4000		...	98	4000		...
99	4000		...	99	4000		...
100	4000		...	100	4000		...

BOA, DH.EUM.MH. 36/44

EK-11

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Bağlıları Tarafından Taahhüt Olunan Bağış Miktarları¹

Taahhütte Bulunan Birim	Kuruş	Para	Açıklamalar
Edirne Polis Müdüriyeti	5.255	0	İki taksitte
Erzurum Polis Müdüriyeti	2.610	0	Nisan sonunda bir taksitte
İşkodra Polis Müdüriyeti	1.107	0	
Adana Polis Müdüriyeti ²	7.012	20	İki taksitte
Ankara Polis Müdüriyeti	12.000	0	Dört taksitte
Aydın Polis Müdüriyeti	9.485	0	İki taksitte
Bitlis Polis Müdüriyeti	0	0	
Basra Polis Müdüriyeti	1.055	0	
Bağdat Polis Müdüriyeti	2.470	0	
Beyrut Polis Müdüriyeti	3.062	20	
Cezar-i Bahr-i Sefid Polis Md.	2.000	0	Nisan ortasında
Hicaz Sancağı Polis Müdüriyeti	1.855	0	
Halep Polis Müdüriyeti ³	5.000	0	
Hüdavendigâr Polis Müdüriyeti	0	0	
Diyarbakır Polis Müdüriyeti ⁴	1.655	0	
Selanik Polis Müdüriyeti ⁵	7.405	0	
Suriye Polis Müdüriyeti	3.557	0	Bir Taksitte
Sivas Polis Müdüriyeti	3.630	0	
Trablusgarp Polis Müdüriyeti	0	0	
Trabzon Polis Müdüriyeti	1.773	30	
Kastamonu Polis Müdüriyeti	2.112	20	Mayıs ayı ortasında
Kosova Polis Müdüriyeti ⁶	4.871	0	
Konya Polis Müdüriyeti	2.800	0	Mayıs ayı ortasına kadar

¹Liste Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından taahhüt edilen bağış miktarının kayıt edildiği **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44. Kataloğ numaralı belgeye göre hazırlanmıştır. Bu belge ile tespit edilen diğer belgelerdeki farklılıklar liste içinde dipnotlarla açıklanmaya çalışılmıştır.

²Gerçekte üç taksitte ödeneceği belirtilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 21 Mart 1328 tarihli belge.

³Halep Polis Müdüriyeti tarafından gönderilen telgrafta iki taksitte ödeneceği yazılmış olmasına rağmen belgeye aktarılmadığı görülmektedir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge.

⁴1.650 kuruş Diyarbakır Polis Müdüriyeti personelinin bir aylık maaşlarının yüzde beşine karşılık gelmektedir. Ancak taahhüdün bildirildiği telgrafta uçak alıncaya kadar her ay 1.650 kuruş vermeyi taahhüt ettikleri anlaşılmaktadır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 25 Mart 1328 tarihli belge.

⁵Selanik Polis Müdüriyeti bağış taahhütlerini bildiren yazısında 7.405 kuruş bağış toplanmış olduğu ve tahminen 1.040 kuruş daha toplanabileceği belirtilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 76/134, 8 Nisan 1328 tarihli belge.

⁶Başka bir belgede Kosova Polis Müdüriyeti tarafından bağışların iki taksitte ödeneceği belirtilmiş olmasına rağmen bu listede gösterilmemiştir. Ayrıca belge içinde bağış taahhüt miktarı yazılı değildir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge. Başka bir belgede 21 Haziran 1328 tarihe kadar 4.850 kuruş 20 para bağış toplandığı bilgisi bulunmaktadır. **BOA**, DH.EUM.MTHR. 78/48, 21 Haziran 1328 tarihli belge Bu meblağa yaklaşık akçe farkının eklenmesiyle 4.871 kuruş rakamına ulaşılmış olmalıdır.

Mamurat'ül Aziz Polis Md.	2.010	0	Bir taksitte
Manastır Polis Müdüriyeti	4.700	0	Mayıs ortasına kadar
Musul Polis Müdüriyeti	1.095	0	
Van Polis Müdüriyeti	3.080	0	
Yanya Polis Müdüriyeti	0	0	
Yemen Polis Müdüriyeti	5.567	20	
Urfa Polis Merkezi	335	0	Bir Taksitte
İzmit Polis Merkezi ⁷	982	20	
Bingazi Polis Merkezi	0	0	
Bolu Polis Merkezi	500	0	
Canik Polis Merkezi	460	0	
Çatalca Polis Merkezi	320	0	
Zor Polis Merkezi	390	0	
Asir Polis Merkezi	0	0	
Karesi Polis Merkezi	1.000	0	Bir Taksitte
Kudüs-ü Şerif Polis Merkezi ⁸	1.972	20	İki taksitte
Kale-i Sultaniye Polis Merkezi ⁹	690	20	Bir Taksitte
Medine-i Münevvere Polis Mrk.	500	0	İki taksitte
Dersaadet Polis Mektebi	3.660	0	Bir Taksitte
Selanik Polis Mektebi	0	0	
Beyrut Polis Mektebi	3.918	16	İki taksitte
Bağdat Polis Mektebi	476	0	
Erzurum Polis Mektebi ¹⁰	1.116	10	
Emniyet-i Umumiye Md. Memurini ¹¹	2.222	0	
TOPLAM	115.711	36	

⁷Bağış taahhüdünü içeren telgrafta Nisan ayı sonuna kadar ödeneceği belirtilmiş olmasına rağmen bu belgeye islenmemiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 27 Mart 1328 tarihli belge.

⁸Belgede bağışların iki taksitte ödeneceği kayıt altına alınmış olmasına rağmen Kudüs-ü Şerif Polis Merkezi tarafından gönderilen ve bağış taahhüdünün bildirildiği telgrafta iki taksitte ödeneceği belirtilmemiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 5 Nisan 1328 tarihli belge.

⁹Kale-i Sultaniye Polis Memurluğunun bağış taahhüdünü bildirdiği telgrafta 690 kuruş 20 paranın Nisan 1328 sonuna kadar gönderileceği yazılıdır. İki taksitte ödeneceği bilgisi bulunmamaktadır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 20 Mart 1328 tarihli belge.

¹⁰Erzurum Polis Mektebi Müdürü Bedri Bey tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen 2 Nisan 1912 (20 Mart 1328) tarihli telgrafta kesin bağış taahhüdü bildirilmeden 1.000 kuruş civarında bağış gönderileceği bildirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 20 Mart 1328 tarihli belge. Okul tarafından 17 Nisan 1912 (4 Nisan 1328) tarihinde gönderilen 1.116 kuruş 10 para, bağış taahhüdü olarak işlenmiş olmalıdır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 4 Nisan 1328 tarihli belge.

¹¹Belge içinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti merkez memurlarının taahhütleri ismen verilmiştir. Buna göre Emniyet-i Umumiye Müdürü Şükrü Bey 200 kuruş ile en yüksek bağış taahhüdünde bulunmuştur. Yüzde beş bağış hesabıyla Şükrü Bey'in 4.000 kuruş aylık maaş aldığı anlaşılmaktadır. Muhasebe Müdürü Ferid Bey'in bağış taahhüdü 30 kuruş, Memurin Müdürü Nişan Bey 35, Evrak Müdürü Celal Bey 25, evrak memuru Niyazi Bey 10, **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44.

EK-12 (Devamı)

Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin Taahhüt ve Bağışlarını Gösteren Belge

اسم	توزیات ع. غنم	تصولات ع. غنم	بقایا ع. غنم	ملاحظات
نقل و حرکت	۶۵۵۷۸	۶۶۹۴۷	۱۸۴۶۹	۴۵
سولیک و لوی	۷.۴۵	۸۹۹۵	.	.
سویا	۴۵۵۷	۴۵۴۵	۴۱	.
سولاس	۴۶۴.	۴۸۶۶	.	.
طرز و به	۱۷۷۴	۱۷۷۴	.	.
تقطوع	۴۱۱۴	۴۴۴۱	.	.
قرص	۵۶۶۶	۵۱۶۶	.	.
قویه	۴۱۰۰	۴۶۸۷	۱۱۴	۷.
معینه الیز	۴۰۱.	۱۷۴۱	۴۸۹	.
سند	۴۷۰۰	۴۸۶.	.	.
موصول	۱.۹۵	۱۱۴۱	.	.
دان	۴.۸۰	۴۱۶.	۸۴.	.
بانیه	.	.	۴۹۹۴	.
بیه	۵۵۶۷	۴۵۷۴	۴۵۷۴	۵۰
بکون	۱۰۸.۹۴	۱۷۶.۰۰	۴۴۱	.
اداره سجاد	۴۴۵	۴۴۱	۱۶۸	.
ازیف	۹۸۴	۸۴۴	.	.
بولی	۵۰۰	۵۰۰	.	.
خانک	۴۶.	۴۴۴	۴۸	۴۵
خانک	۴۴۰	۴۴۶	.	.
زور	۴۹.	۴۹.	.	.
قرص	۱.۰۰۰	۹۱۴	۸۵	۸۰
قوت و شرف	۱۹۷۴	۱۹۰۶	۶۸	۴۰
قلم و خط	۶۹.	۷۶۷	.	.
مدیر امور	۵۰۰	۶۶۴	.	.
بکون	۱۱۵۴۴	۹۴۶۵۹	۴۴۱۹۹	۵۰
در سادات پولیسکیم	۴۶۶.	۴۴۴.	.	.
سداط	۵۵۹	۵۵۹	.	.
بروت	۴۹۱۸	.	۴۹۱۸	.
بنفاز	۴۷۶	۴۵۷	۱۹	.
ارزوم	۶۶۶	۶۶۸	.	.
بکون	۱۴۴۹۷۱	۱.۰۱۱۴	۴۶۸۹۶	۵۰

EK-13**16 Haziran 1912 Tarihine Kadar Yapılan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Bağlıları Tarafından Yapılan Bağışlar¹.**

Emniyet-i Umumiye Bağlısı	Taahhüt		Bağış		Bakiye	
	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para
Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti ²	2.537	0	2.020	0	517	0
Edirne Vilayeti ³	5.255	0	4.364 ⁴	0		
Erzurum Vilayeti	2.610	0	1.994	0	666	0
İşkodra Vilayeti ⁵	1.107	0	1.160 ⁶	0		
Adana Vilayeti ⁷	7.012	0	3.240	0	3.772	0
Ankara Vilayeti ⁸	12.000	0	3.970	10	8.019 ⁹	30
Aydın Vilayeti	9.485	0	9.517 ¹⁰	0		
Bitlis Vilayeti	1.000	0	1.000	0		
Basra Vilayeti ¹¹	1.000	0	1.111 ¹²	20		
Bağdat Vilayeti ¹³	2.470	0	2.759 ¹⁴	10		

¹BOA, DH.EUM.MTK. 2/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge eklerine göre düzenlenmiştir. Bu belge ile tespit edilen diğer belgelerdeki farklılıklar liste içinde dipnotlarla açıklanmaya çalışılmıştır.

²Bu miktara Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti personeli ile Trablusgarp Polis Memurluğunun 255 kuruş bağışı dâhildir. Belgede Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti personelinin taahhüt ve bağış miktarları ismen verilmiştir.

³Edirne Polis Müdüriyetinin bağışı tarihi 13 Ağustos 1912 tarihinde Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır. BOA, DH.EUM.THR. 80/5, 4 Ağustos 1328 tarihli belge. Yapılan bağışların listelendiği bu belgenin tarihi 6 Haziran 1912 olarak kayıt edilmiş olmasına rağmen ilk kayıt tarihinden sonra yapılan bağışlarında belge üstüne işlenmeye devam edildiği anlaşılmaktadır.

⁴Edirne Vilayeti Polis Müdüriyeti için eksik bağış miktarı belirtilmemiş olmasına rağmen 892 kuruş eksik ödeme yapıldığı görülmektedir.

⁵Gerçek bağış miktarı 1.165 kuruş 20 paradır. BOA, DH.EUM.MH. 35/23, 8 Mayıs 1328 tarihli belge. Bir sonraki kontrol ve takip listesinde sehven yapıldığı düşünülen bu hata düzeltilerek gerçek bağış miktarı kayıt edilmiştir. BOA, DH.EUM.LVZ. 19/102.

⁶İşkodra Vilayeti Polis Müdüriyeti 53 kuruş fazla bağışta bulunmuştur.

⁷Adana Polis Müdüriyetinin bağışı bu belgenin tanzim tarihinden sonra 20 Temmuz 1912 tarihinde gerçekleşmiştir. BOA, DH.EUM.MH. 246/44, 7 Temmuz 1328 tarihli belge.

⁸Ankara Polis Müdüriyetinin toplam bağış miktarı yanlış hesaplanmıştır. 18 Mart 1913 tarihi itibarıyla toplam bağış 3.980 kuruş 10 paradır. Buna rağmen bakiye doğru yazılmıştır. Konunun ayrıntıları Ankara Polis Müdüriyeti tarafından yapılan bağışlar incelenirken açıklanacaktır.

⁹Ankara Vilayeti Polis Müdüriyeti tarafından 8.019 kuruş 30 para eksik ödeme yapıldığı yazıl olmasına rağmen gerçekte Ankara Vilayeti Polis Müdüriyeti'nin eksik ödemesi 8.029 kuruş 30 paradır.

¹⁰Aydın Vilayeti Polis Müdüriyeti 32 kuruş fazla bağış yapmıştır.

¹¹Bu belgeye Basra Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdü yanlış aktarılmıştır. Gerçek bağış taahhüdü 1.055 kuruştur. BOA, DH.EUM.THR. 101/70, 18 Nisan 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından yapılan ilk taahhüt listesinde de 1.055 kuruş kayıt edilmiştir. BOA, DH.EUM.MH. 36/44 ve

¹²Basra Vilayeti Polis Müdüriyeti 111 kuruş 20 para fazla bağış gerçekleştirmiştir.

¹³Bağdat Polis Müdüriyeti tarafından yapılan bağış yanlış yazılmıştır. Gerçek bağış miktarı 2.746 kuruş 10 paradır. BOA, DH.EUM.THR. 78/32, 17 Haziran 1328 tarihli belge. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından tutulan başka bir listede de aynı miktar kayıt edilmiştir. BOA, DH.EUM.LVZ. 19/102.

Beyrut Vilayeti	3.062	0	5.048 ¹⁵	30		
Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti	2.000	0	281 ¹⁶	20		
Hicaz Eyaleti ¹⁷	1.800	0	1.666 ¹⁸	0		
Halep Vilayeti	5.000	0	3.793	10	1.206	0
Hüdavendigâr Vilayeti ¹⁹	3.475	0	3.437 ²⁰	25		
Diyarbakır Vilayeti ²¹	5.655	0	1.600	0	4.055	0
Selanik Vilayeti ²²	7.045	0	7.995 ²³	0		
Suriye Vilayeti ²⁴	3.557	0	3.535	34	21 ²⁵	0
Sivas Vilayeti	3.630	0	3.846 ²⁶	20		
Trabzon Vilayeti	1.773	0	1.773 ²⁷	20		
Kastamonu Vilayeti ²⁸	2.112	0	2.231 ²⁹	10		
Kosova Vilayeti ³⁰	5.149	0	5.149 ³¹	10		
Konya Vilayeti	2.800	0	2.687	20	112	20
Mamûrat'ül Aziz Vilayeti	2.010	0	1.721	0	289	0
Manastır Vilayeti	4.700	0	4.860 ³²	0		
Musul Vilayeti	1.095	0	1.141 ³³	20		

¹⁴Bağdat Vilayeti Polis Müdüriyeti 289 kuruş 10 para fazla bağış gerçekleştirmiştir.

¹⁵Beyrut Vilayeti Polis Müdüriyeti 1.986 kuruş 30 para fazla bağışta bulunmuştur.

¹⁶Cezayir-i Bahri Sefid Vilayeti Polis Müdüriyeti için belgede eksik ödeme belirtilmemiş olmasına karşın 1.178 kuruş 20 para eksik yatırıldığı hesaplanmıştır.

¹⁷Bu liste doldurulurken Hicaz Polis Müdüriyetinin bağış taahhüdü yanlış işlenmiştir. Gerçek bağış taahhüdü 1.855 kuruştur. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44. Gerçek bağış miktarı da yanlış işlenmiştir. Bağış miktarı 1.655 kuruştur. **BOA**, DH.EUM.THR. 101/77, 29 Nisan 1328 tarihli belge.

¹⁸Hicaz Vilayeti Polis Müdüriyeti tarafından eksik ödeme miktarı da yazılmamış olmasına karşın 134 kuruş eksik ödeme yapıldığı görülmektedir.

¹⁹Hüdavendigâr Polis Müdüriyeti tarafında beyan edilen taahhüt miktarına havi belge tespit edilememiştir. 3.475 kuruş rakamı yapılan bağışın akçe farkı ile balığ olacağı tahmini değer düşünülerek yazılış olmalıdır.

²⁰Hüdavendigâr Vilayeti Polis Müdüriyeti tarafından eksik ödeme miktarı yazılmamış olmasına karşın 37 kuruş 15 para eksik ödeme yapıldığı tespit edilmektedir.

²¹Burada kayıt edilen 5.655 kuruş rakamının hangi belgeye dayanılarak yazıldığı tespit edilememiştir. Diyarbakır Polis Müdüriyeti personelinin bir aylık maaşlarının yüzde beşi 1.650'a kuruş karşılık gelmektedir. Ancak taahhüdün bildirildiği telgrafta uçak alıncaya kadar her ay 1.650 kuruş vermeyi taahhüt ettikleri anlaşılmaktadır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 25 Mart 1328 tarihli belge.

²²Ödemesi yapıldığı kayıt edilen 7.995 kuruş bağış rakamı yanlıştır. Selanik vilayetinin ilk taksiti 7.780 kuruştur. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/18, 9 Mayıs 1328 tarihli belge.

²³Selanik Vilayeti Polis Müdüriyeti 950 kuruş fazladan bağış yapmıştır.

²⁴3.535 kuruş 34 para bağış iki taksitte ödenen bağışların toplam değeridir. 30 Nisan 1912 tarihinde 2.967 kuruş 34 para, **BOA**, DH.EUM.THR. 76/44, 2 Mayıs 1328 tarihli belge ve 26 Haziran 1912 tarihinde 568 bağış yapılmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/35, 18 Haziran 1328 tarihli belge. Bağışın makbuzu için bk.: **BOA**, DH.EUM.MH. 36/72, 13 Haziran 1328 tarihli belge.

²⁵Suriye Vilayeti için 21 kuruş eksik ödeme yazılmış olmasına karşın gerçekte 21 kuruş 6 para eksik ödeme yapılmıştır.

²⁶Sivas Vilayeti Polis Müdüriyeti 217 kuruş 20 para fazla bağışta bulunmuştur.

²⁷Trabzon Vilayeti Polis Müdüriyeti 20 para fazla bağış yapmıştır.

²⁸Taahhüt miktarı 20 para eksik yazılmıştır. Gerçek taahhüt miktarı 2.112 kuruş 20 paradır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 6 Nisan 1328 tarihli belge. 2.231 kuruş 10 para iki taksitte ödenen bağışın toplamıdır.

²⁹Kastamonu Vilayeti Polis Müdüriyeti 119 kuruş 10 para fazla bağış göndermiştir.

³⁰Gerçek bağış 5.146 kuruş 10 paradır. **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44, 18 Temmuz 1328 tarihli bağış makbuzu.

³¹Kosova Vilayeti Polis Müdüriyeti 10 para fazla bağış yapmıştır.

³²Manastır Vilayeti Polis Müdüriyeti 60 kuruş fazla bağış yapmıştır.

Van Vilayeti	3.080	0	2.160	0	920	0
Yanya Vilayeti	0	0	0	0	0	0
Yemen Vilayeti ³⁴	5.567	0	2.574	0	2.993	0
Urfa Sancağı	335	0	334	30		
İzmit Sancağı ³⁵	983	0	834	0	148 ³⁶	0
Bolu Sancağı	500	0	500	0		
Canik Sancağı	460	0	432	0	28	0
Çatalca Sancağı	320	0	326 ³⁷	20		
Zor Sancağı	390	0	390	0		
Karesi Sancağı	1.000	0	914	20	85	20
Kudüs-ü Şerif Sancağı	1.972	0	1.906	20	65	20
Kale-i Sultaniye Sancağı	690	0	767 ³⁸	25		
Medine-i Münevvere Sancağı	500	0	642 ³⁹	20		
Dersaadet Polis Mektebi	3.660	0	4.320 ⁴⁰	0		
Selanik Polis Mektebi ⁴¹	559	0	559 ⁴²	10		
Beyrut Polis Mektebi	3.918	0	0	0	3.918	0
Bağdat Polis Mektebi	476	0	457	0	19 ⁴³	
Erzurum Polis Mektebi ⁴⁴	1.116	0	1.118 ⁴⁵	10		
YEKÜN⁴⁶	124.97	0	101.11	39	26.83	5
	1		3		6	

³³Musul Vilayeti Polis Müdüriyeti 46 kuruş 20 para fazla bağış yapmıştır.

³⁴Bağış taahhüdü 20 para eksik yazılmıştır. Gerçek bağış taahhüdü 5.567 kuruş 20 paradır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 3 Haziran 1328 tarihli belge.

³⁵İzmit Polis Memurluğunun gerçek bağış taahhüdü 982 kuruş 20 paradır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 27 Mart 1328 tarihli belge.

³⁶148 kuruş olarak belirtilen İzmit Sancağı Polis Müdüriyetinin eksik ödemesi ise 149 kuruş hesaplanmıştır.

³⁷Çatalca Sancağı Polis Müdüriyeti 6 kuruş 20 para fazla bağış göndermiştir.

³⁸Kale-i Sultaniye Sancağı Polis Müdüriyeti 77 kuruş 25 para fazla bağış göndermiştir.

³⁹Medine-i Münevvere Sancağı Polis Müdüriyeti 142 kuruş 20 para fazla bağış göndermiştir.

⁴⁰Dersaadet Polis Mektebi 660 kuruş fazla bağış göndermiştir.

⁴¹Selanik Polis Mektebi Müdüriyeti ısrarla sorulmasına rağmen taahhüt bildirmemiştir. 7 Eylül 1912 tarihinde 559 kuruş 10 paraya Donanma Cemiyeti veznesine yatırılmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 81/6, 3 Eylül 1328 tarihli belge. Gönderilen bu paranın bağış taahhüdü gibi kayıt edildiği anlaşılmaktadır.

⁴²Selanik Polis Mektebi 10 para fazla bağış göndermiştir.

⁴³Bağdat Polis Mektebi'nin eksik bağış miktarı 19 kuruş yazılmış olmasına rağmen gerçekte eksik miktar 18 kuruş 30 paradır

⁴⁴Erzurum Polis Mektebi Müdürü Bedri Bey tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen 2 Nisan 1912 tarihli telgrafta kesin bağış taahhüdü bildirilmeden 1.000 kuruş civarında bağış gönderileceği bildirilmiştir. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 20 Mart 1328 tarihli belge. Okul tarafından 17 Nisan 1912 tarihinde gönderilen 1.116 kuruş 10 para, bağış taahhüdü olarak işlenmiş olmalıdır. **BOA**, DH.EUM.MH. 36/44, 4 Nisan 1328 tarihli belge.

⁴⁵Erzurum Polis Mektebi'nin de 2 kuruş 10 para fazla bağış göndermiştir.

⁴⁶Belgede verilen taahhüt, bağış ve bakiye miktarlarının toplamında hata yapılmıştır. Yapılan taahhüt miktarları toplandığı zaman gerçek rakam 123.865 kuruş olmaktadır. Yatırılan bağış miktarı ise 99.092 kuruş 39 para tutarındadır. Eksik kalan toplam tutar ise doğru hesaplanmış olmasına rağmen vilayet bazındaki eksik ödemelerde hata yapılmıştır. Bu hatalar nedeniyle toplam eksik ödeme miktarında da hata meydana gelmektedir. Tüm bu farklarında dâhil edilmesi ile gerçek eksik ödeme miktarı 29.527 kuruş 26 para hesaplanmaktadır.

EK-14 (Devamı)

Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin Taahhütlerini Gösteren Belge

اندر تھو جھلا			سورڈ	نمبر	تاریخ
جھلا	نمبر	تاریخ			
			تھو جھلا	۴۸۴۸۴	۱۹
۶	۴۷	۶۸	ارجمند دلاویج پولیس ٹھوسٹری	۱۹۴۴	
۶	۹	۹	جناب شاہجانی	۴۱	۴۰
۶	۹	۹۰	عقبہ نقاشی	۴۱۰	۴۰
۶	۹	۹۶	بغداد دلاویج	۴۷۴۶	۴۰
۶	۶	۸۴	انفند عمور دلاویج طرفہ	۴۴۴	
۶	۱۴	۴۹	سائبر دلاویج پولیس ٹھوسٹری	۴۸۶۰	
۶	۱۴	۷۴	سورڈ	۵۶۸	
۶	۱۴	۷۴	سویڈ	۴۰۹	۴۰
۶	۱۴	۷۵	سائبر شاہجانی	۱۶۰	
۶	۱۴	۵۰	جلب دلاویج پولیس ٹھوسٹری	۴۷۹۴	۵۰
۶	۱۹	۴۴	جھلا	۴۴۴۷	۴۵
۶	۱۹	۴۹	سویڈ	۶۴	
۶	۱۹	۶۹	ایبٹ شاہجانی	۵۴۴	
۶	۱۹	۴۷	نقطہ نظام	۵۰	
۶	۱۹	۷۱	بغداد پولیس ٹھوسٹری	۴۵۷	۴۰
۶	۱۷	۱۸	انڈیا	۴۴۴	
۶	۱۷	۱۵	انفند عمور دلاویج طرفہ	۴۴۴	
۶	۱۹	۴۷	سورڈ دلاویج پولیس ٹھوسٹری	۷۷۴	
۶	۱۹	۴۶	ایبٹ	۵۴۰	
۶	۱۹	۴۸	بول شاہجانی	۴۵۰	
۶	۱۸	۴۱	قومو دلاویج	۵۴۶	۴۰
۶	۱۸	۴۹	نقطہ	۴۰۷	۴۰
۶	۱۸	۴۴	جناب شاہجانی	۱۴۴	۴۰
۶	۱۹	۶۴	مدینہ نمبر	۴۴۴	
۶	۱۹	۴	اورز دلاویج پولیس ٹھوسٹری	۴۶۶	
			سورڈ	۱۸۹۴۷	۴۹
۱۸		۷۵	دیار مکروبی پولیس ٹھوسٹری	۱۶۰۰	
۴۵	۴۱۶	۴۴	سولہک پولیس ٹھوسٹری	۵۵۹	۱۰
۱۹	۴۱۴	۱۷	بول شاہجانی	۴۵۰	
۵	۴۱۶	۴۸	ایبٹ عمور دلاویج	۱۶۰	
				۹۱۴۱۷	۹

BOA, DH.EUM.LVZ. 19/102-2

EK-14 (Devamı)

Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin Taahhütlerini Gösteren Belge

اندر تقویم			موردی	
تاریخ	ردیف	مبلغ	نوع	مبلغ
			تعمیرات	۹۱۵۹۷
۱۰/۱/۱۳۳۴	۷۷	۴۱۶	ارابه و بنی و سایر کتب و لوازم	۶۱۱۷
۸/۱/۱۳۳۴	۷۸	۴۹۱	تعمیرات	۱۰۰۰
۱۷/۱/۱۳۳۴	۷۹	۴۹۴	سرویس	۶۴۷
۱۷/۱/۱۳۳۴	۸۰	۴۹۴	تعمیرات	۴۵۷۴
۱۵/۱/۱۳۳۴	۸۱	۴۹۴	انفک	۱۴۶۶
				۱۰۱۱۰۱
۱۷/۱/۱۳۳۴	۹۰	۴۰۰	تعمیرات	۵۴۰
	۹۱	۴۱۴	تعمیرات	۴۵
	۹۲	۴۱۴	تعمیرات	۶۱
۱۷/۱/۱۳۳۴	۹۳	۴۰۱	تعمیرات	۴۰
۱۰/۱/۱۳۳۴	۹۴	۴۱۴	تعمیرات	۱۴
۱۰/۱/۱۳۳۴	۹۵	۴۱۴	تعمیرات	۸۰
۱۴/۱/۱۳۳۴	۹۶	۴۱۴	تعمیرات	۴۰
۱۴/۱/۱۳۳۴	۹۷	۴۱۴	تعمیرات	۴۵۰
۱۷/۱/۱۳۳۴	۹۸	۴۱۴	تعمیرات	۱۱

BOA, DH.EUM.LVZ. 19/102-32

EK-15

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Bağlıları Tarafından Yapılan Bağışlar ve Teslim Tarihleri¹

İsmi	Kuruş	Para	Cilt No	Varak No	Teslim Tarihi
Adana Polis Mektebi Müdüriyeti	3.240	0	278	18	7 Temmuz 1328
Akabe Kazası Polis Memurini ²	210	20	270	95	9 Haziran 1328
Ankara Vilayeti Polis Memurini	1.561	20	257	38	23 Nisan 1328
Ankara Vilayeti Polis Memurini	1.152	30	266	95	22 Mayıs 1328
Ankara Vilayeti Polis Memurini	1.266	0	294	98	5 Mart 1329
Aydın Vilayeti Polis Memurini	5.400	0	278	46	12 Temmuz 1328
Aydın Vilayeti Polis Memurini ³	4.117	10	286	77	10 Eylül 1328
Bağdat Polis Mektebi Müdüriyeti	457	10	277	71	2 Temmuz 1328
Bağdat Polis Mektebi Müdüriyeti ⁴	18	30	312	40	8 Nisan 1330
Bağdat Vilayeti Polis Memurini	2.746	10	270	96	9 Haziran 1328
Bağdat Vilayeti Polis Memurini ⁵	13	0	312	20	10 Kanun-i Evvel 1326
Basra Vilayeti Polis Memurini	1.110	20	261	43	8 Mayıs 1328
Beyrut Vilayeti Polis Memurini ⁶	3.223	20	261	29	8 Mayıs 1328
Beyrut Vilayeti Polis Memurini	1.198	10	270	69	6 Haziran 1328
Beyrut Vilayeti Polis Memurini	627	0	294	15	17 Teşrin-i Evvel 1328
Bitlis Vilayeti Polis Memurini ⁷	540	0	300	90	12 Temmuz 1326
Bitlis Vilayeti Polis Memurini	1.000	0	291	22	8 Teşrin-i Evvel

¹BOA, DH.EUM.LVZ. 19/102. Bu belge ile tespit edilen diğer belgelerdeki farklılıklar liste içinde dipnotlarla açıklanmaya çalışılmıştır.

²Akabe kazasının bağışı bağlı olduğu Medine-i Münevvere Sancağı bağışında ayrı olarak kayıt edildiği görülmektedir. Buna gerekçe olarak Akabe Kazasının bağışını doğrudan Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine göndermiş olmasından kaynaklanabilir. Bk.: BOA, DH.EUM.THR. 79/45, 12 Mayıs 1328 tarihli belge. Çalışmamızda Akabe Kazasının bağışı Medine-i Münevvere Sancağı bağışları içinde incelenecektir.

³Bu bağışta 10 para fazla yazılmıştır. Gerçek bağış sadece 4.117 kuruştur. BOA, DH.EUM.THR. 82/7, 11 Eylül 1328 tarihli belge.

⁴Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden Bağdat Polis Müdüriyetine gönderilen yazıda 7 Nisan 1330 tarihinde Donanma Cemiyeti vezasine ödendiği bilgisi verilmektedir. BOA, DH.EUM.MTK. 76/31, 9 Nisan 1330 tarihli belge.

⁵10 Kanun-i Evvel 1326 tarihi Hicri takvimde 23 Aralık 1910 tarihine karşılık gelmektedir. Bu tarihte uçak alımı için bağış yapılması söz konusu olamaz. Diğer 312 cilt numaralı makbuzlar ile karşılaştırıldığında 10 Kanun-i Evvel 1929 tarihinde bağışlanmış olabileceği ortaya çıkmaktadır.

⁶Bağış tutarı 3.223 kuruştur. 20 para fazlalığın sehven yanlış yazıldığı değerlendirilmektedir. BOA, DH.EUM.THR. 77/51, 16 Mayıs 1328 tarihli belge.

⁷Gerçek bağış tarihi 13 Temmuz 1929'dur. BOA, DH.EUM.MTK. 6/22, 28 Ağustos 1329 tarihli belge. Bağış tarihi olarak 12 Temmuz 1326 yazılmasının sehven yapılan bir hatadan kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

					1328
Bolu Sancağı Polis Memurini	250	0	278	48	12 Temmuz 1328
Bolu Sancağı Polis Memurini ⁸	250	0	284	17	18 Ağustos 1328
Canik Sancağı Polis Memurini	432	0	268	65	29 Mayıs 1328
Canik Sancağı Polis Memurini	25	0	312	12	
Çatalca Sancağı Polis Memurini	131	20	257	9	21 Nisan 1328
Çatalca Vilayeti Polis Memurini	173	20	263	55	8 Mayıs 1328
Çatalca Sancağı Polis Memurini	31	20	270	9	9 Haziran 1328
Dersaadet Polis Mektebi	4.320	0		45	12 Nisan 1328
Diyarbakır Vilayeti Polis Memurini	1.600	0	284	75	18 Ağustos 1328
Edirne Vilayeti Polis Memurini	4.364	0	284	3	21 Temmuz 1328
Emniyet-i Umumiye memurini	1.142	0	253	46	12 Nisan 1328
Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti ⁹	160	0	286	48	5 Haziran 1328
Emniyet-i Umumiye Memurini	394	0	270	83	6 Haziran 1328
Emniyet-i Umumiye Memurini	324	0	277	15	2 Temmuz 1328
Erzurum Polis Mektebi Polis Memurini	1.118	10	257	40	23 Nisan 1328
Erzurum Vilayeti Polis Memurini	1.944	0	270	67	6 Haziran 1328
Erzurum Vilayeti Polis Memurini	350	0	312	34	9 Mart 1330
Halep Vilayeti Polis Memurini	3.793	5	274	50	23 Haziran 1328
Hicaz Vilayeti Polis Memurini ¹⁰	1.666	0	268	66	29 Mayıs 1328
Hüdavendigâr Vilayeti Polis Memurini ¹¹	3.437	25	274	49	19 Haziran 1328
İşkodra Vilayeti Polis Memurini	1.165	20	261	38	8 Mayıs 1328
İzmit Sancağı Polis Memurini ¹²	300	0	257	43	23 Nisan 1328
İzmit Sancağı Polis Memurini ¹³	534	0	277	69	2 Temmuz 1328
Kale-i Sultaniye Polis Memurini	717	35	257	96	23 Nisan 1328
Kale-i Sultaniye Polis Memurini	50	0	277	37	2 Temmuz 1328
Karesi Sancağı Polis Memurini	854	20	257	39	23 Nisan 1328
Karesi Sancağı Polis Memurini	60	0	263	54	12 Mayıs 1328

⁸Makbuzun varak numarası yanlış yazılmıştır. Gerçek varak numarası 78'dir. **BOA**, DH.EUM.THR. 80/68, 23 Ağustos 1328 tarihli belge.

⁹Donanma Mecmuasında bu bağışın 18 Eylül 1912 tarihinde yapıldığı bilgisi mevcuttur. **DM.**, No: 30, Eylül 1328, s.230.

¹⁰Gerçek bağış miktarı 1.655 kuruştur. **BOA**, DH.EUM.THR. 101/77, 29 Nisan 1328 tarihli belge.

¹¹Makbuzun varak numarası yanlış yazılmıştır. Gerçek varak numarası 42'dir. **BOA**, DH.EUM.MH. 246/44, 19 Haziran 1328 tarihli belge.

¹²Emniyet-i umumiye Müdüriyeti tarafından İzmit Polis Memurluğuna gönderilen yazıda bağış makbuzunun cilt numarası 250 yazılmıştır. **BOA**, DH.EUM.THR. 76/49, 3 Mayıs 1328 tarihli belge.

¹³İzmit Polis Memurluğu adına 8 Ocak 1914 tarihinde 312 cilt ve 12 varak numaralı makbuz karşılığı Donanma Cemiyeti veznesine ödenen 25 kuruş bağış bu listeye işlenmemiştir. **BOA**, DH.EUM.MTK. 13/18, 8 Kanun-i Sani 1329 tarihli belge.

Karesi Sancağı Polis Memurini ¹⁴	80	0	312	19	10 Kanun-i Evvel 1326
Kastamonu Vilayeti Polis Memurini ¹⁵	2.024	0	270	67	6 Haziran 1328
Kastamonu Vilayeti Polis Memurini	207	10	281	29	18 Temmuz 1328
Konya Vilayeti Polis Memurini	2.687	20	266	16	22 Mayıs 1328
Konya Vilayeti Polis Memurini	70	0	301	22	17 Kanun-i Evvel 1326 ¹⁶
Kosova Vilayeti Polis Memurini	5.146	10	281	31	18 Temmuz 1328
Kudüs-ü Şerif Polis Memurini ¹⁷	1.906	20	266	27	24 Mayıs 1328
Kudüs-ü Şerif Polis Memurini	68	30	312	11	
Limni Sancağı Polis Memurini	121	20	281	32	18 Temmuz 1328
Mamurat'ül Aziz Vilayeti Polis Memurini	1721	0	278	47	12 Temmuz 1328
Manastır Vilayeti Polis Memurini	4.860	0	272	29	13 Haziran 1328
Medine-i Münevvere Polis Memurini ¹⁸	432	0	281	64	23 Temmuz 1328
Musul Vilayeti Polis Memurini	1.141	30	266	28	24 Mayıs 1328
Sakız Sancağı Polis Memurini	160	0	272	75	13 Haziran 1328
Selanik Vilayeti Polis Memurini	7.780	0	258	19	30 Nisan 1328 ¹⁹
Selanik Vilayeti Polis Memurini	787	30	263	53	12 Mayıs 1328
Selanik Vilayeti Polis Memurini	155	20	265	47	19 Mayıs 1328
Selanik Vilayeti Polis Memurini	209	10	272	74	13 Haziran 1328
Selanik Vilayeti Polis Memurini	63	0	274	49	23 Haziran 1328
Selanik Polis Mektebi Müdavimi	559	10	286	22	25 Ağustos 1328
Sivas Vilayeti Polis Memurini	3.846	20	261	27	8 Mayıs 1328
Suriye Vilayeti Polis Memurini	2.967	34	255	14	17 Nisan 1328
Suriye Vilayeti Polis Memurini	568	0	272	73	13 Haziran 1328
Suriye Vilayeti Polis Memurini ²⁰	20	0	312	30	21 Kanun-i Evvel 1326

¹⁴Bu bağışın yapıldığına dair belge bulunamamış olmasına rağmen bağış tarihinin 10 Kanun-i Evvel 1326 olmadığı değerlendirilmektedir. Benzer şekilde 1326 yılında bağışlandığı kayıt edilen bağışların 1329 yılında bağışlandığı tespit edildiğinden bu bağışında 10 Kanun-i Evvel 1329 tarihinde bağışlanmış olması gerekir. Ayrıntılı değerlendirme Karesi Polis Memurluğu bağışlarının incelendiği bölümde yapılmıştır.

¹⁵Kastamonu Polis Müdürlüğüne gönderilen yazıda cilt numarası 370 yazılıdır. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/21, 10 Haziran 1328 tarihli belge.

¹⁶Bağış tarihi sehven yanlış yazılmış olmalıdır. Gerçek bağış tarihi 17 Kanun-i Evvel 1329'dur. **BOA**, DH.EUM.MTK. 75/10.

¹⁷Ödeme makbuzunun varak numarası 33'dür. **BOA**, DH.EUM.THR. 78/7, 2 Haziran 1328 tarihli belge.

¹⁸Medine-i Münevvere Sancağı bağışları içinde kendisine bağlı Akabe Kazasının bağışlarının dâhil edilmediği görülmektedir. bk.: **BOA**, DH.EUM.THR. 79/45, 12 Mayıs 1328 tarihli belge. Çalışmamızda Akabe Kazası bağışı Medine-i Münevvere Sancağı bağışları içinde değerlendirilecektir.

¹⁹Bağış tarihi 20 Nisan 1328'dir. **BOA**, DH.EUM.THR. 77/18, 9 Mayıs 1328 tarihli belge.

Trabzon Vilayeti Polis Memurini	1.773	30	257	8	21 Nisan 1328
Urfa Vilayeti Polis Memurini	334	30	261	44	8 Mayıs 1328
Van Vilayeti Polis Memurini	2.160	0	258	13	28 Nisan 1328
urini	2.574	0	294	16	17 Teşrin-i Evvel 1328
Zor Sancağı Polis Memurini	390	0	270	70	6 Haziran 1328
TOPLAM	102.286	39			

²⁰Bağış tarihi yanlış yazılmıştır. Gerçek bağış tarihi 22 Şubat 1329'dur. **BOA**, DH.EUM.MTK. 76/18, 20 Mart 1329 tarihli belge.

EK-16**Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Bağlıları Tarafından Taahhüt Edilen ve Gerçekleşen Bağışlar**

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Bağlısı	Taahhüt		Gerçekleşen	
	Kuruş	Para	Kuruş	Para
Edirne Polis Müdüriyeti	5.255	0	4.364	0
Erzurum Polis Müdüriyeti	2.610	0	2.416	0
İşkodra Polis Müdüriyeti	1.107	0	1.165	20
Adana Polis Müdüriyeti	7.012	20	3.240	0
Ankara Polis Müdüriyeti	12.000	0	3.980	10
Aydın Polis Müdüriyeti	9.485	0	9.517	0
Bitlis Polis Müdüriyeti	0	0	1.540	0
Basra Polis Müdüriyeti	1.055	0	1.110	20
Bağdat Polis Müdüriyeti	2.470	0	2.759	10
Beyrut Polis Müdüriyeti	4.562	20	5.048	10
Cezar-i Bahri Sefid Polis Müdüriyeti	2.000	0	281	20
Hicaz Sancağı Polis Müdüriyeti	1.855	0	1655	0
Halep Polis Müdüriyeti	5.000	0	3.793	5
Hüdavendigâr Polis Müdüriyeti	0	0	3.437	25
Diyarbakır Polis Müdüriyeti	5.655	0	1600	0
Selanik Polis Müdüriyeti	8.445	0	8.995	20
Suriye Polis Müdüriyeti	3.557	0	3.555	34
Sivas Polis Müdüriyeti	3.630	0	3.846	20
Trabzon Polis Müdüriyeti	0	0	1.773	30
Kastamonu Polis Müdüriyeti	2.112	20	2.231	10
Kosova Polis Müdüriyeti	0	0	5.146	10
Konya Polis Müdüriyeti	2.800	0	2.757	20
Mamûrat'ül Aziz Polis Müdüriyeti	2.010	0	1.721	0
Manastır Polis Müdüriyeti	4.700	0	4.860	0
Musul Polis Müdüriyeti	1.095	0	1.141	30
Van Polis Müdüriyeti	3.080	0	2.160	0
Yanya Polis Müdüriyeti	0	0	0	0
Yemen Polis Müdüriyeti	5.567	20	2.574	0
Urfa Polis Merkezi	335	0	334	30
İzmit Polis Merkezi	982	20	859	0
Bolu Polis Merkezi	500	0	500	0
Canik Polis Merkezi	460	0	457	0
Çatalca Polis Merkezi	320	0	336	20
Zor Polis Merkezi	390	0	390	0
Karesi Polis Merkezi	1.000	0	994	20
Kudüs-ü Şerif Polis Merkezi	1.972	20	1.975	10

Kale-i Sultaniye Polis Merkezi	690	20	767	35
Medine-i Münevvere Polis Merkezi	500	0	642	20
Dersaadet Polis Mektebi	3.660	0	4.320	0
Selanik Polis Mektebi	0	0	559	10
Beyrut Polis Mektebi	3.918	16	0	0
Bağdat Polis Mektebi	476	0	476	0
Erzurum Polis Mektebi	1.000	0	1.118	10
Em.Um. Müdüriyeti Memurini	2.222	0	23.259	20
TOPLAM	115.490	36	123.661	29

EK-17

Jandarmanın Umum Kumandanlığı Bağlıları Tarafından Gerçekleşen Bağışlar¹

Jandarmanın Birliği Adı	Kuruş	Para
Adana Jandarmanın Alayı ²	3.586	30
Ankara Jandarmanın Alayı ³	6.763	0
Aydın Jandarmanın Alayı ⁴	17.175	10
Bağdat Jandarmanın Alayı ⁵	3.653	30
Bağdat Jandarmanın Efrad-ı Cedide Mektebi ⁶	294	6
Basra Jandarmanın Alayı ⁷	1.443	20
Beyrut Jandarmanın Alayı ⁸	2.449	0
Beyrut Jandarmanın Efrad-ı Cedide Mektebi ⁹	1.442	30
Bitlis Jandarmanın Alayı ¹⁰	5.331	20
Dersaadet Jandarmanın Alayı ¹¹	12.641	10
Dersaadet Jandarmanın Zabitan Mektebi ¹²	4.573	0
Diyarbakır Jandarmanın Alayı ¹³	1.538	20
Edirne Jandarmanın Alayı ¹⁴	10.193	10
Erzurum Jandarmanın Alayı ¹⁵	5.760	20
Halep Jandarmanın Alayı ¹⁶	6.117	30

¹ Jandarmanın birlikleri tarafından yapılan bağışlar birliklerin isimlerinin alfabetik sırasına göre verilmiştir.

²30 Haziran 1912 tarihinde bir taksit halinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Temmuz 1328, s.171.

³5 Haziran 1912 tarihinde duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4

⁴Dört taksitte ödenen toplam miktardır. 28 Mayıs 1912 tarihinde 6.863 kuruş 20 para yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. Aynı tarihte ayrıca 8.142 kuruş 35 para yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. 10 Haziran 1912 797 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. **Tanin** gazetesinde yatırılan meblağ 798 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5. Aynı tarihte ayrıca 1.051 kuruş 35 para ödendiği bilgisi bulunmaktadır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148.

⁵10 Haziran 1912 tarihinde bir yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149.

⁶10 Mayıs 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116.

⁷22 Temmuz 1912 tarihinde aynı gün iki taksit halinde yatırılmıştır. Birinci ödemede 460 kuruş 10 para, ikinci ödemede 983 kuruş 10 para yatırılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

⁸İki taksit şeklinde ödenmiştir.20 Mayıs 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119. 22 Temmuz 1912 tarihinde 1.080 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 31, Temmuz 1328, s.212.

⁹13 Haziran 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

¹⁰11 Haziran 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149.

¹¹Beş taksitte yatırılmıştır. 20 Mayıs 1912 tarihinde 8.856 kuruş 10 para. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118. 8 Haziran 1912 tarihinde 1.464 kuruş 10 para. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. 13 Haziran 1912 tarihinde 60 kuruş. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143. 8 Temmuz 1912 tarihinde yatırıldığı duyurulan 1.532 kuruş; **Tanin**, No:1385, 25 Haziran 1328, s.4. 20 Temmuz 1912 tarihinde yatırılan 728 kuruş. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

¹²20 Mayıs 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118.

¹³10 Haziran 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148.

¹⁴İki taksitte yatırılmıştır. 13 Haziran 1912 tarihinde 6.549 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. 15 Temmuz 1912 tarihinde 3.644 kuruş 10 para; **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

¹⁵13 Haziran 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

¹⁶Üç taksitte ödenmiştir. 20 Mayıs 1912 tarihinde 5.023 kuruş 10 para yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119. 30 Haziran 1912 tarihinde 983 kuruş 30 para daha yatırıldı. **DM.**, No: 30, Eylül

Hama Jandarma Taburu ¹⁷	3.172	0
Havran Jandarma Taburu ¹⁸	8.080	10
Hicaz Jandarma Alayı ¹⁹	5.008	0
Hüdavendigâr Jandarma Alayı ²⁰	1.452	0
İşkodra Jandarma Alayı ²¹	1.016	20
İşkodra Karakol Komutanları Mektebi ²²	432	0
İzmir Jandarma Heyet-i Teftişiyesi Zabitanı ²³	2.300	0
İzmir Jandarma Alayı ²⁴	4.320	0
Jandarma Dairesi ²⁵	18.025	25
Kastamonu Jandarma Alayı ²⁶	5.359	35
Kerek Jandarma Taburu ²⁷	3.097	10
Konya Jandarma Alayı ²⁸	4.254	2
Kosova Jandarma Alayı ²⁹	8.755	30
Mamûrat'ül-Aziz Jandarma Alayı ³⁰	9.963	0
Manastır Jandarma Alayı ³¹	29.069	10
Medine-i Münevvere 6. Jandarma Taburu ³²	511	5
Musul Jandarma Alayı ³³	5.187	10

1328, s.171. son olarak 20 Temmuz 1912 tarihinde 110 kuruş 30 para ödendi. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

¹⁷**Hama**; Suriye Vilayetine bağlı sancak. Sezen, **age.**, s.217. 30 Haziran 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Temmuz 1328, s.171.

¹⁸İki taksitte yatırılmıştır. 1 Haziran 1328 tarihinde 526 kuruş 25 para. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144. 15 Temmuz 1912 tarihinde 7.553 kuruş 25 para. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4

¹⁹İki taksitte yatırılmıştır. 13 Haziran 1912 tarihinde 1.836 kuruş yatırıldı. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. 15 Temmuz 1912 tarihinde Tanin gazetesinde Hicaz Jandarma Taburu tarafından 3.172 kuruş yatırıldığı duyuruldu. **Tanin**. No: 1392, 2 Temmuz 1328, s. 4

²⁰26 Haziran 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Temmuz 1328, s.169.

²¹20 Mayıs 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119.

²²13 Haziran 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

²³14 Mayıs 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116.

²⁴22 Temmuz 1912 tarihinde yatırıldı. **DM.** No: 31, Eylül 1328, s.212.

²⁵8 Mayıs 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115.

²⁶12 Haziran 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149.

²⁷**Kerek**; Suriye Vilayeti Maan Sancak merkezi. Sezen, **age.**, s.300. 15 Temmuz 1912 tarihinde yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

²⁸İki taksit halinde yatırılmıştır. 10 Mayıs 1912 tarihinde 2.661 kuruş 2 para yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116. 10 Haziran 1912 tarihinde 1.596 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. Tanin gazetesinde yayımlanan miktarda 10 para fazlalık yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5.

²⁹Dört taksit halinde ödenmiştir. 1 Haziran 1912 tarihinde 6.750 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 11 Haziran 1912 tarihinde iki sefer de 855 kuruş 30 ve 876 kuruş 10 para yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149. 15 Temmuz 1912 tarihinde 273 kuruş 20 para yatırılmıştır. **Tanin**, No:1392, 2 Temmuz 1328, s.4.

³⁰10 Haziran 1328 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148.

³¹11 Haziran 1912 tarihinde 27.887 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328s.149. 5 Ekim 1912 tarihinde Tanin gazetesinde Manastır Seyyar Jandarma Taburu tarafından 1.182 kuruş 10 para yatırıldığı duyuruldu. **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.4.

³²1 Haziran 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144.

³³Üç taksitte yatırılmıştır. tarihinde iki sefer de 1.591 kuruş ve 2.633 kuruş yatırılmıştır. . **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149. 15 Temmuz 1912 tarihinde 963 kuruş 10 para yayımlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11261, 27 Temmuz 1328, s.3. Tanin gazetesinde 936 kuruş 10 para bilgisi verilmektedir. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4. Tanin gazetesinde 936 kuruş 10 para bilgisi verilmektedir.

Prizren Jandarma Taburu ³⁴	2.723	0
Sakız Jandarma Taburu ³⁵	213	0
Selanik Jandarma Alayı ³⁶	30.524	30
Seniçe Jandarma Taburu ³⁷	276	20
Siroz Jandarma Komutanlığı ³⁸	798	30
Sivas Jandarma Alayı ³⁹	8.993	0
Suriye Jandarma Alayı ⁴⁰	2.403	30
Trablusşam Jandarma Taburu ⁴¹	547	22
Trabzon Jandarma Alayı ⁴²	20.655	0
Trabzon Efrad-ı Cedide Mektebi ⁴³	540	0
Üsküb Jandarma Taburu ⁴⁴	2.627	10
Üsküb Posta Karakol Komutanları Mektebi ⁴⁵	1.751	0
Van Jandarma Alayı ⁴⁶	13.716	0
Yakova Jandarma Merkezi Takımı ⁴⁷	411	0
Yanya Jandarma Alayı ⁴⁸	6.843	0
TOPLAM	285.991	15

³⁴**Prizren;** Rumeli Vilayetine bağlı sancak. Sezen, **age.**, s.413. İki taksitte yatırılmıştır. 13 Haziran 1912 tarihinde 1.364 kuruş 30 para. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142. 30 Haziran 1912 tarihinde 1.358 kuruş 10 para. **DM.**, No: 30, Temmuz 1328, s.171. 15 Temmuz 1912 tarihli Tanin gazetesinde 1.358 kuruş 10 para yatırıldığı bilgisi mükerrer bilgi olduğu düşüncesi ile toplama alınmamıştır. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

³⁵31 Ağustos 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No:31, Eylül 1328, s.213.

³⁶Üç taksitte ödenmiştir. 13 Haziran 1912 tarihinde 28.497 kuruş 20 para yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142, Tanin, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4. 15 Temmuz 1912 tarihinde 1.459 kuruş 10 para ödenmiştir. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4. 20 Temmuz 1912 tarihinde ise 568 kuruş yatırıldı. **DM.** No: 31, Eylül 1328, s.212.

³⁷**Seniçe;** (Yenişehir), Kosova Vilayetine bağlı sancak. Sezen, **age.**, s.441. İki taksitte yatırılmıştır. İlk önce Seniçe Redif Taburu Hudut Jandarma Bölükleri tarafından 16 kuruş yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4. 30 Haziran 1912 tarihinde Seniçe Jandarma Taburu tarafından 260 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Temmuz 1328, s.17.

³⁸30 Mart 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56. Tercüman-ı Hakikat gazetesinde 798 kuruş 20 para bağışlandığı yazılmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11140, 26 Mart 1328, s.4.

³⁹İki taksitte yatırılmıştır. 1 Haziran 1912 tarihinde 8.227 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144. 11 Haziran 1912 tarihinde 766 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149.

⁴⁰Üç taksit olarak ödenmiştir. 1 Haziran 1912 tarihinde Suriye Jandarma Alayı Merkez Taburu tarafından 823 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144. 15 Temmuz 1912 tarihinde iki seferde 597 kuruş ve 983 kuruş 30 para yatırılmıştır. **Tanin**, No:1392, 2 Temmuz 1328, s.4.

⁴¹10 Mayıs 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116.

⁴²İki taksit halinde ödenmiştir. 1 Haziran 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144. 22 Temmuz 1912 tarihinde 10.800 kuruş daha yatırılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

⁴³28 Mayıs 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143.

⁴⁴1 Haziran 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144.

⁴⁵13 Haziran 1912 tarihinde yatırılmıştır **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

⁴⁶İki taksitte ödenmiştir. 10 Haziran 1912 tarihinde 2.484 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148. 22 Temmuz 1912'de 11.232 kuruş daha yatırılmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.212.

⁴⁷**Yakova;** Kosova Vilayeti, İpek Sancağına bağlı kaza. Sezen, **age.**, s. 517. 8 Mayıs 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115.

⁴⁸Üç taksitte yatırılmıştır. 1 Haziran 1912 tarihinde 3.828 kuruş yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144. 30 Haziran 1912 tarihinde 2.115 kuruş 20 para yatırılmıştır. **DM.**, No: 30, Temmuz 328, s.171. 15 Temmuz 1912 tarihinde 899 kuruş 20 para yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

EK-19**Nafia Vekâleti Tarafından Yapılan Taahhütler¹**

Nafia Vekâleti Bağlısı	Kuruş	Para
Fen Müsteşarlığı ve Kalemî	3.115	0
Hukuk Müşavirliği	1.130	0
Kalem-i Mahsusa	1.250	0
Memurin Kalemî	900	
Tercüme Kalemî	620	
Levazım ve İdare Kalemî	530	
Evrak kalemî	1.025	
Muhasebe Kalemî	1.710	
Demir Yolları Daire-i Umumiyesi	4.515	
Tarik-i Remabir İdare-i Umumiyesi	6.545	
Nafia Daire-i Umumiyesi	4.310	
Mühendis Mektebi Heyet-i İdare ve Talimiyesi	3.876	
İstanbul Vilayeti Memurin-i Nafiası	3.661	8
Edirne Vilayeti Memurin-i Nafiası	4.423	
Erzurum vilayeti Memurin-i Nafiası	2.457	
İşkodra Vilayeti Memurin-i Nafiası	1.870	
Kondüktör Mektebi Heyet-i İdaresi	1.010	
Demir Yolları Heyet-i İstikşafiyesi	1.075	
Nafia İdare-i Umumiyesi Heyet-i Keşfiyesi	1.795	
Ankara Vilayeti Memurin-i Nafiası	1.482	
Aydın Vilayeti Memurin-i Nafiası	11.511	8
Bitlis Vilayeti Memurin-i Nafiası	920	
Basra Vilayeti Memurin-i Nafiası	260	
Bağdat ve El-Cezire Ameliyat-ı İskariyesi	2.076	
Haleb Vilayeti Memurin-i Nafiası	1.641	
Hüdavendigâr Vilayeti Memurin-i Nafiası	4.151	
TOPLAM	67.858	16

¹Gazetelerde duyurulan bağış miktarlarına göre hazırlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11150, 5 Nisan 1328, s.3, **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11151, 6 Nisan 1328, s.3, **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11152, 7 Nisan 1328, s.3, **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11153, 8 Nisan 1328, s.4, **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11196, 21 Mayıs 1328, s.3, **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11206, 31 Mayıs 1328, s.3, **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11211, 5 Haziran 1328, s.3.

EK-20**Çeşitli Kurum ve Kuruluşlar Tarafından Yapılan Bağışlar**

Bağış Yapan Kurum	Kuruş	Para
1. Daire Tanzifat İşleri Müdürü Tevfik Bey yediyle ¹	100	0
17. Daire-i Belediye namına Macid Mehmet Karataş Bey tarafından ²	540	0
8. Daire-i Belediye Reisine aza-i muhteremesiyle memurin ve müstahdemini ³	1.226	0
Akçaşehir Nahiyesi memurini tarafından Düze Kaymakamlığı vasıtasıyla ⁴	54	0
Akköprü Menzil Hattı Memurini Mesis Taburu Mülazım Evveli Fettullah Efendi, Tüccardan Hacı Vasil Efendi ile ahali-i muhtereme tarafından ⁵	1.404	0
Anadolu Şimendifer Kumpanyası ⁶	20	0
Bab-1 Meşihat-ı Aliyye memurin ve ketebesini ile Dersaadet bil-umum medreseleri öğrencileri ⁷	1.183	20
Berlin'de Nurderstre Hayat Sigorta Kumpanyası idaresinde Memalik-i Osmaniye İhnata(?) memuru Mösyö Konstantin Niyadi vasıtasıyla ⁸	237	20
Beyoğlu Mutasarrıflığı tahrirat kalemi ⁹	40	0
Beyoğlu Tahriri Memurini ¹⁰	324	0
Beyoğlu Tahriri Memurini ¹¹	301	30
Beyoğlu Tedkik-i Hüvviyet Dairesi memurini ¹²	440	0
Beyoğlu Tedkik-i Hüvviyet Dairesi memurini ¹³	170	0

¹23 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

²28 Nisan 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84.

³25 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1820, 12 Mart 1328, s.4. aynı bilgiyi Rifat

⁴20 Mayıs 1912 (7 Mayıs 1328) tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4. Uçarol'da vermektedir. Uçarol, **agm.**, s.8.

⁵13 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1359, 31 Mayıs 1328, s.4

⁶Sabah gazetesi vasıtasıyla 16 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11149, 4 Nisan 1328, s.3; **Tanin**, No: 1302, 3 Nisan 1328, s.4.

⁷18 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119. **Tanin** gazetesinde 11.889 kuruş 20 para bağışlandığı belirtilmiştir. **Tanin**, No: 1339, 9 Mayıs 1328, s.5.

⁸29 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144.

⁹23 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

¹⁰28 Mayıs 1912 tarihinde Beyoğlu Donanma Şubesine yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1344, 15 Mayıs 1328, s.4.

¹¹15 Temmuz 1912 tarihinde Beyoğlu Donanma Şubesine yatırılmış ve Mayıs 1328 taksidi olduğu belirtilmiştir. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

¹²28 Mayıs 1912 tarihinde Beyoğlu Donanma Şubesine yatırılmıştır. Mart ve Nisan 1328 taksitleri olduğu belirtilmektedir. **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4. Gazetenin takip eden iki ayrı sayısında toplamı aynı kurumun 440 kuruş olan iki ayrı bağışı mükerrer olabileceği değerlendirildiğinden listeye eklenmemiştir. Bu bağışlar; 28 Mayıs 1912 (15 Mayıs 1328) tarihinde Beyoğlu Donanma Şubesine yatırılan 230 kuruş. **Tanin**, No: 1344, 15 Mayıs 1328, s.4. ve aynı gün yatırılan 210 kuruştur. **Tanin**, No: 1344, 15 Mayıs 1328, s.4.

Beyoğlu Tevkifhane memur ve gardiyanları ¹⁴	140	0
Beyrut Heyet-i Teftişiye Riyasetinden ¹⁵	1.309	5
Bolu Sancağı Orman ve Maden Müdüriyeti memurin ve çalışanları ¹⁶	230	0
Cebel-i Lübnan Muhasebeciliğinden ¹⁷	1.000	0
Celebiler Cemiyet-i Muhteremesi ¹⁸	4.815	0
Cisreyn İdaresi müfettiş beylerle müstahdemin-i hamiyetmendani tarafından ¹⁹	570	0
Darphane-i Amire ekser-i memurini ²⁰	362	10
Dersaadet Liman Dairesi Memurini ²¹	387	0
Dersim Mutasarrıf-ı Vekaletinden ²²	112	20
Dolmabahçe Gazete-i Amire Memurini ²³	208	0
El-Hilal Gazetesi muhabirleri ²⁴	1.193	0
Erzak ve Mahrukat Ambarları Müdürlüğü ²⁵	567	0
Evrak-ı Hümayun Nezaret-i Celilesi ²⁶	2.134	20
Evrak-ı Hümayun Nezaret-i Celilesi ²⁷	605	0
Hademe-i Hümayun Memurini ²⁸	1.233	0
Hariciye Şifre Kalem Memurini ²⁹	361	20
Hicaz Demiryolu memurin ve müstahdemini ³⁰	76.997	0
İstanbul Elektrik Şirketi Tenviriyesi ³¹	583	0
İstanbul Evkaf Müdüriyeti ³²	432	0

¹³15 Temmuz 1912 tarihinde Beyoğlu Donanma Şubesine yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

¹⁴27 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55.

¹⁵25 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

¹⁶9 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

¹⁷20 Temmuz 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4.

¹⁸Celebiler Cemiyet-i Donanma Şubesi tarafından Nisan 1328 taksiti olarak 18 Mayıs 1912 (tarihinde) yatırılmıştır. Beyoğlu Donanma Şubesine yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

¹⁹23 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

²⁰3 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.

²¹27 Haziran 1912 tarihinde Beyoğlu Donanma Şubesine yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4.

²²31 Ekim 1912 tarihinde yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1487, 18 Teşrin-i Evvel 1328, s.5.

²³28 Mayıs 1912 tarihinde Beyoğlu Donanma Şubesine yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1344, 15 Mayıs 1328, s.4.

²⁴Gazete imtiyaz sahibi Abdülaziz Çavuş vasıtasıyla 14 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11222, 17 Haziran 1328, s.3; **Tanin**, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4.

²⁵17 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1303, 4 Nisan 1328, s.4. Bağış yapanların isim listesi daha sonra aynı gazetede yayınlanmıştır. **Tanin**, No: 1355, 26 Mayıs 1328, s.4.

²⁶2 Ekim 1912 tarihinde Temmuz 1328 taksidi olarak Sultanahmet Donanma Şubesine yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

²⁷Evrak-ı Hümayun Nezaret-i Celilesi veznesine konulan 42 numaralı bağış sandığı muhteviyatı olarak 2 Ekim 1912 tarihinde Sultanahmet Donanma Şubesine yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6

²⁸28 Mayıs 1912 tarihinde yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1344, 15 Mayıs 1328, s.4.

²⁹8 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11140, 26 Mart 1328, s.4.

³⁰24 Kasım 1912) tarihinde bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, 11360, 11 Teşrin-i Sani 1328, s.4.

³¹Matmazel Lorok vasıtasıyla 18 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118.

İstanbul Evkaf Müdüriyeti ³³	26	0
İzmit Çuka Fabrika-i Hümayunu memurin ve ameleleri ³⁴	1.560	0
Kadıköy Mütalaa Kulübü ³⁵	143	0
Mısır Fevk-alade Komiserliği heyeti ³⁶	1.266	35
Midilli'de İttihad ve Terakki Kulübü heyet-i idaresi ³⁷	60	0
Musika ve Hademe-i Hümayun erkan ve memurini ile memurin-i sıhhiyesi ³⁸	505	20
Musika-i Hümayun memurini ³⁹	12.722	20
Musika-i Hümayun memurininin bazıları ⁴⁰	113	0
Musika-i Hümayun ve Hademe-i Matbuha hademeleri ⁴¹	135	0
Müdafa-i Milliye isimli Ceride-i Askeriye tarafından ⁴²	11.040	34
Mülkiye Baytar Mekteb-i Aliyesi memurin ve muallimin ve müstahdemini ⁴³ temmuz taksidi (Sultanahmet Donanma Şubesinde)	50	0
Ortaköy İttihad-ı Teavün Kulübü ⁴⁴	3.240	0
Rumeli cihet-i tahsilisi idaresi memurin ve müstahdemini ⁴⁵	543	0
Rüstem Paşa İnticab Sandığı Mahalline vazi 50 numrolu sandık muhteviyatı ⁴⁶	1.077	0
Selanik Bankası Galata Şubesi Memurini ⁴⁷	191	0
Seyr-i Sefain Dairesi Nimet Vapuru ⁴⁸	185	0
Seyr-i Sefain İdaresi Nimet Vapuru zabitan ve mürettebatı ⁴⁹	120	0
Şabhane İttihat ve Terakki Kulübü ⁵⁰	226	0

³²Sultanahmet Donanma Şubesine 2 Ekim 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

³³İstanbul Vilayeti Evkaf Müdüriyeti odacı ve hademeleri namına mukayyit Mehmet Bey tarafından 23 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

³⁴İzmit Donanma Şubesi vasıtasıyla 15 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81.

³⁵10 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11143, 29 Mar 1328, s.4; **Tanin**, No: 1296, 28 Mart 1328, s.4.

³⁶22 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5.

³⁷6 Temmuz 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1383, 23 Haziran 1328, s.4.

³⁸25 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4.

³⁹28 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1344, 15 Mayıs 1328, s.4.

⁴⁰28 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1344, 15 Mayıs 1328, s.4.

⁴¹15 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81.

⁴²30 Ekim 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11337, 17 Teşrin-i Evvel 328, s.4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11343, 24 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

⁴³Mülkiye Baytar Mekteb-i Aliyesi'nde görevli memurlar, çalışanlar ve görevlilerin Temmuz 1328 taksiti olarak 2 Ekim 1912 tarihinde Sultanahmet Donanma Şubesine ödenmiştir. **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

⁴⁴Feshane Emni kasaında mevcut meblağ olup 30 Mart 1912 tarihinde Tayyare İanesine bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.144.

⁴⁵Makriköy Donanma Şubesi vasıtasıyla 7 Mayıs tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1323, 24 Nisan 1328, s.5.

⁴⁶19 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1305, 6 Nisan 1328, s.4.

⁴⁷22 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5.

⁴⁸Nimet Vapuru zabitan, mürettebatı ile katibi İsmail ve Hakkı Efendi ile refikası hanım ve kerimesi ve mahdumu tarafından 14 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119.

⁴⁹29 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1345, 16 Mayıs 1328, s.5.

⁵⁰10 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4.

Telefon Şirketi namına Galata Anasır-ı Osmaniye Şubesi ⁵¹	216	0
Urfa İttihad ve Terakki Kulübü ⁵²	580	0
Yedikule Şimendifer Fabrikası amalesi ⁵³	236	0
Ziraat Bankası İdare-i Merkeziye memurini ⁵⁴	1.660	0
TOPLAM	135.177	14

⁵¹Beyoğlu Donanma Şubesine 15 Temmuz 1912 tarihinde yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

⁵²14 Haziran 1912 tarihinde ödenmiştir. **Tanin**, No: 1361, 1 Haziran 1328, s.4.

⁵³23 Mart 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

⁵⁴16 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. Tanin gazetesinde bağış yapanların isim listesi yayınlanmıştır. **Tanin**, No:1303, 4 Nisan 1328, s.4.

EK-21

Eğitim Kurumları Öğretmen ve Öğrencilerinin Bağış Kampanyaları: Muallimin, Talebe, Mektebliler ve Rüştüye Tayyareleri Namına Yapılan Bağışlar

Bağış Yapan Okul	Kuruş	Para
Ankara Dar-ül Muallimin Mezunları ¹	216	0
Ankara İdadi Mektebi Öğrenci, Öğretmen ve Hizmetlileri ²	1.404	0
Ankara Ziraat İlmiyat Mektebi Öğretmen ve Öğrencileri ³	378	0
Ayasofya Merkez Rüşdiyesi ⁴	153	0
Bahr-i Sefid Çifte Ayaklı Dershanesi Usul-ü Cedid Öğretmen ve Öğrencileri ⁵	274	0
Balıkesir Mekteb-i İdadisi ⁶	168	0
Beşiktaş Afıtab Maarif Mektebi Öğretmen ve Öğrencileri ⁷	256	0
Beşiktaş İttihad ve Terakki Mekteb-i Rüşdiyesi Öğretmen ve Öğrencileri ⁸	304	30
Beşiktaş Mülkiye-i Rüşdiyesi ⁹	170	25
Beyazıd Merkez Rüşdiyesi 2. Sınıf Öğrencileri ¹⁰	63	20
Beyazıd Merkez Rüşdiyesi 3. Sınıf Öğrencileri ¹¹	97	20
Beyazıd Merkez Rüşdiyesi 4. Sınıf Öğrencileri ¹²	114	20
Beyazıd Merkez Rüşdiyesi 5. Sınıf Öğrencileri ¹³	114	20
Beyazıd Merkez Rüşdiyesi 6. Sınıf Öğrencileri ¹⁴	219	0

¹26 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.170

²7 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1323, 24 Nisan 1328, s.5. Daha sonra tekrar yayımlanmıştır. **Tanin**, No: 1383, 23 Haziran 1328, s.4.

³30 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

⁴27 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84.

⁵28 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84.

⁶29 Haziran 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No: 1376, 16 Haziran 1328, s.5.

⁷20 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118.

⁸19 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

⁹Beşiktaş Mülkiye-yi Rüşdiyesi öğretmen ve öğrencileri tarafından 27 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55.

¹⁰20 Nisan 1912 tarihinde 2. sınıf öğrencileri adına 868 numaralı Mehmet Kemal tarafından bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. Tercüman-ı Hakikat gazetesinde Rüştüye-İbtidai 2. sınıf öğrencileri tarafından bağışlandığı belirtilmiştir. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11260, 26 Temmuz 1328, s.3.

¹¹20 Nisan 1912 tarihinde 3. sınıf öğrencileri adına 702 numaralı İbrahim Efendi tarafından bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. Tercüman-ı Hakikat gazetesinde Rüştüye-İbtidai 3. sene öğrencileri tarafından bağışlandığı yazılıdır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11260, 26 Temmuz 1328, s.3.

¹²20 Nisan 1912 tarihinde 4. sınıf öğrencileri adına 761 numaralı Mehmet Efendi tarafından bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. Tercüman-ı Hakikat gazetesinde Rüştüye-İbtidai 1.Sınıf öğrencileri tarafından bağışlandığı belirtilmektedir. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11260, 26 Temmuz 1328, s.3.

¹³20 Nisan 1912 tarihinde 5. Sınıf öğrencileri adına 1298 numaralı Kemal Efendi tarafından yatırılmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83.

Beyazıd Merkez Rüşdiyesi İbtidai 1. Sınıf Öğrencileri ¹⁵	15	20
Beyazıd Merkez Rüşdiyesi İbtidai 5. Sınıf Öğrencileri ¹⁶	250	10
Beyazıd Merkez Rüşdiyesi Öğrencileri ¹⁷	119	0
Beykoz'da Cezayirli Ahmet Paşa Vakfından Anas-ı İbtidaiye Mektebi Öğretmen ve Öğrencileri ¹⁸	90	0
Cuma-i Bala Mekteb-i İdadisi ¹⁹	167	20
Çengelköy'de Havuzbaşı Rüştiyesi Öğretmen ve Öğrencileri ²⁰	108	10
Davutpaşa İdadisi Talebeleri (Talebe Tayyaresi adına) ²¹	585	0
Dimetoka Kazası Rüştiyesi Öğrencilerinden Bazıları ²²	73	5
Dimetoka Kazası Rüştiyesi Öğretmen ve Öğrencileri ²³	89	10
Divriği Mekteb-i Rüştiyesi Öğretmen ve Öğrencileri ²⁴	285	10
Diyarbakır Dar'ül Muallimin Mektebi ²⁵	1.440	20
Drama Dar'ül Muallimin Mektebi ²⁶	654	0
Drama Dar'ül-Muallemin İdadi-i Numune ve İbtidai Öğretmen ve Öğrencileri ²⁷	654	0
Edirne Dar'ül Muallimin Mektebi ²⁸	402	0
Elbasan Sancağındaki Bazı Muallimler (Muallimin Tayyaresi adına) ²⁹	317	0
Emval-i Eytam Müdüriyeti Vasıtasıyla Bazı Müdaris Talebesi Tarafından ³⁰	3.840	20

¹⁴ 20 Nisan 1912 tarihinde 6. sınıf öğrencileri adına 250 numaralı Hamdi Efendi tarafından yatırılmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. Tercüman-ı Hakikat gazetesinde Rüştiye 3. Sınıf öğrencileri tarafından bağışlandığı belirtilmektedir. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11260, 26 Temmuz 1328, s.3.

¹⁵ 20 Nisan 1912 tarihinde İbtidai 1. sınıf öğrencileri adına 1249 Hüseyin Şaban Efendi tarafından yatırılmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. Tercüman-ı Hakikat gazetesinde Rüştiye-İbtidai öğrencileri tarafından bağışlandığı belirtilmektedir. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11260, 26 Temmuz 1328, s.3.

¹⁶ 27 Nisan 1912 tarihinde İbtidai 5. sınıf öğrencileri adına 1298 İsmail Kemal Efendi tarafından yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.5. Tercüman-ı Hakikat gazetesinde Rüştiye 2. sınıf öğrencileri tarafından bağışlandığı belirtilmektedir. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11260, 26 Temmuz 1328, s.3.

¹⁷ 27 Nisan 1912 tarihinde yatırılmıştır. Tanin gazetesinde bağışta bulunanların isim listesi mevcuttur. **Tanin**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.4.

¹⁸ 14 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1361, 1 Haziran 1328, s.4.

¹⁹ 10 Haziran 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4.

²⁰ 8 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1355, 26 Mayıs 1328, s.4.

²¹ 17 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328s.82, Tanin gazetesinde bağış miktarı 475 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

²² 23 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. Tanin gazetesi bağışçıların isim listesini de yayınlamıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

²³ 7 Mayıs 1912 tarihinde Tanin gazetesi vasıtasıyla bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1323, 24 Nisan 1328, s.5. Gazetenin sonraki günlerdeki nüshasında tekrar yayınlanmıştır. **Tanin**, No: 1383, 23 Haziran 1328, s.4.

²⁴ 18 Temmuz 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1395, 5 Temmuz 1328, s.4.

²⁵ 19 Haziran 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s. 151.

²⁶ 17 Temmuz 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No:1394, 4 Temmuz 1328, s.4.

²⁷ 17 Temmuz 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1394, 4 Temmuz 1328, s.4

²⁸ Muallimin Tayyaresi adına bağışlandığı kabul edilmiştir. İki taksitte ödenmiştir. 5 Mayıs 1912'de 149 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s. 114. Aynı gün 253 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s. 114; **Tanin**, No:1323, 24 Nisan 1328,s.5.

²⁹ 26 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.170.

Emval-i Eytam Müdüriyeti vasıtasıyla taşra niyabet-i şerriye memurini tarafından ³¹	6.480	20
Erzincan İdadi-i Mülkiyesi ³²	270	0
Eyüpsultan'da Zal Mehmet Paşa Medresesi (Muallimin Tayyaresi adına) ³³	127	30
Fatih Mülkiye Merkez-i Rüşdiyesi ³⁴	170	25
Fındıklı'da Leyli Ve Nehari Şemş'ül Mekatib Mektebi Öğrencileri ³⁵	242	0
Galatasaray Sultani Mektebi Memur ve Öğretmenleri ³⁶	5.584	25
Gümüşhacıköy Mekteb-i Rüştıyesi Öğretmen ve Öğrencileri ³⁷	252	30
Hadika-i Meşveret Mekteb-i İdadisi Öğrencileri ³⁸	893	0
Hafik Rüştıyesi Öğrencileri ³⁹	123	0
Halep Dar'ül Muallimin Mektebi ⁴⁰	1.000	0
Harbiye Mektebi Öğrencileri (Talebe Tayyaresi adına) ⁴¹	2.079	0
Havza Mekteb-i Rüştıyesi Öğrencileri ⁴²	2.030	0
Haydarpaşa'da Osmanlı İttihad Mektepleri Öğrencileri ⁴³	171	20
İstanbul Dar'ül Muallimin Mektebi (Muallimin Tayyaresi adına) ⁴⁴	2.275	10

³⁰18 Temmuz 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1395, 5 Temmuz 1328, s.4.

³¹18 Temmuz 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1395, 5 Temmuz 1328, s.4.

³²Erzincan İdadi-i Mülkiyesi öğrencileri tarafından 12 Haziran 1912'de bağışlandı. **Tanin**, No: 1359, 30 Mayıs 1328, s.5.

³³30 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

³⁴Fatih Mülkiye Merkez-i Rüşdiyesi İbtidai 1. ve 2. Şubesi öğrenci ve öğretmenleri ile okul bakkalı tarafından 16 Mayıs 1912'de bağışlandı. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117. **Tanin** gazetesinden 175 kuruş 25 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4.

³⁵12 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1299, 31 Mart 1328, s.5. Takip eden günlerde aynı gazete tarafından tekrar duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

³⁶30 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

³⁷19 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1366, 6 Haziran 1328, s.5.

³⁸Dört taksitte ödenmiştir. 21 Mart 1912 tarihinde 101 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53. 30 Mart 1912 tarihinde 240 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55. 19 Nisan 1912 tarihinde 127 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1305, 6 Nisan 1328, s.4. 20 Temmuz 1912 tarihinde 425 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4.

³⁹15 Temmuz 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

⁴⁰6 Haziran 1912'de yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s. 147; **Tanin**, No: 1364, 4 Haziran 1328, s.4.

⁴¹Mekteb-i Sanayi-i Osmaniye öğrencilerinin üretimi olan bir adet İngiliz anahtarının Harbiye Mektebi öğrencileri arasında müzayede edilmesinden elde edilmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83.

⁴²20 Temmuz 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4.

⁴³16 Nisan 1912 tarihinde duyurulmuştur. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11149, 4 Nisan 1328, s.3.

⁴⁴İstanbul Dar'ül Muallimini adına yedi ödeme tespit edilmiştir. 15 Nisan 1912'de 1.324 kuruş; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81. 16 Nisan 1912'de 266 kuruş; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. **Tanin** gazetesinde 226 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No:1303, 4 Nisan 1328, s.4. 7 Nisan 1912'de 219 kuruş 10 para; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82; **Tanin**, No:1305, 6 Nisan 1328, s.4. 18 Nisan 1912'de 127 kuruş 30 para; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. 20 Nisan 1912'de 141 kuruş 10 para; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. **Tanin** gazetesi 27 Nisan 1912 sayısında 127 kuruş 30 para ile 141 kuruş 30 paranın toplamı olan 269 kuruş 20 para bağışı duyurmuş ve bağış yapanların isim listesini yayınlamış ayrıca Muallimin Tayyaresi namına yapılan toplam bağışın 2.038 kuruşa ulaştığının bilgisini vermiştir. **Tanin**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.4. 23 Nisan 1912'de 172 kuruş; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. 20 Mayıs 1912'de Dar'ül-Muallimin Talebesinden Trabzonlu Bahri Bey tarafından Tayyare Efendi yediyle 25 kuruş bağış yapıldığı bilgisi verilmektedir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s. 118.

İstanbul Mekteb-i Sultanisi Öğrencileri ⁴⁵	1.800	20
İttihad-ı Anasır Mektebi Öğrencileri ⁴⁶	78	20
Kabataş Mekteb-i İdadisi Öğretmen ve Öğrencileri ⁴⁷	330	0
Kadıköy Kuşdili'nde Halile-i Mahmudiye Mektebi Öğrencileri ⁴⁸	60	0
Kale-i Sultaniye Mekteb-i İdadisi Öğretmen ve Öğrencileri ⁴⁹	257	0
Karahisar-ı Şarki Sancağına Tabi Mesudiye kazası mekteb-i rüştiyesi Öğrencileri ⁵⁰	151	20
Karahisar-ı Şarki Sancağına Tabi Ulucra Kazası Mekteb-i Rüştiyesi Öğrencileri ⁵¹	100	0
Kayseri Mekteb-i İdadisi Öğretmen ve Öğrencileri ⁵²	108	0
Konya Dar'ül Muallimin Mektebi (Muallimin Tayyaresi adına) ⁵³	1.484	0
Köprü kazası Mekteb-i Rüşdiyesi Öğretmen ve Öğrencileri ⁵⁴	322	10
Leyli Dar'ül-Muallimat Talebesi ⁵⁵	276	20
Lüleburgaz İttihad ve Terakki Mekteb-i İdadisi'nin 10 yaşında olan öğrencisi ⁵⁶	112	10
Maliye Nezareti Memurin ve Müstahdemi (Muallimin Tayyaresi adına) ⁵⁷	2.047	0
Mamurat'ül Aziz Vilayeti Maarif Dairesi ⁵⁸	203	20
Mekteb-i Mülkiye-yi Şahane ⁵⁹	598	5
Mekteb-i Sanai-yi Osmanî Öğrencileri ⁶⁰	1.590	0
Mekteb-i Sanayi Öğrencileri ⁶¹	1.590	0
Menbi'ül-İrfan Mektebi Öğrencileri (Talebe Tayyaresi adına) ⁶²	395	25
Mülkiye Baytar Mektebi (Mektebliler Tayyaresi adına) ⁶³	50	0

⁴⁵Üç takistte bağışlanmıştır. 8 Nisan 1912 tarihinde 962 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56. 14 Nisan 1912 tarihinde 468 kuruş 10 para. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81. 20 Temmuz 1912 tarihinde 370 kuruş 10 para yatırılmıştır. **Tanin**, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4.

⁴⁶4 Mayıs tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4.

⁴⁷27 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

⁴⁸6 Temmuz 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1383, 23 Haziran 1328, s.4.

⁴⁹15 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81.

⁵⁰20 Temmuz 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4.

⁵¹15 Temmuz 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

⁵²30 Nisan 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

⁵³ Konya Dar'ül-Muallimin Mektebi talebe ve muallimi tarafından Ruz-u Huzurda av kuşları müzayedesinin geliri olup Muallimin tayyaresi namına ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141.

⁵⁴15 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

⁵⁵4 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113. **Tanin** gazetesinde 276 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No:1328, 29 Nisan 1328, s. 4.

⁵⁶23 Nisan 1328 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

⁵⁷15 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81.

⁵⁸4 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113.

⁵⁹Mekteb-i Mülkiye-yi Şahane'nin 2. ve 3. sınıf öğrencileri tarafından 16 Nisan 1912'de bağışlandı. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81.

⁶⁰**Tanin**, No: 1272, 04 Mart 1328, s.4. Bağış ayrıca diğer yayın organlarında da duyurulmuştur. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11138, 24 Mart1328, s.4. Aynı duyuru Sabah gazetesinde de yayımlanmıştır. **Sabah**, No: 8078, 17 Mart 1328, s.1.

⁶¹19 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

⁶²11 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

Mülkiye Baytar Mektebi Öğretmen ve Öğrencileri ⁶⁴	50	0
Osmanlı İttihad Mektepleri Öğretmen ve Öğrencileri ⁶⁵	171	20
Rüştiye Muallimi Muhiddin Efendi (Muallimin Tayyaresi adına) ⁶⁶	270	20
Saraçhane Amuca Hüseyiaşa Medresesi Öğrencileri ⁶⁷	106	20
Selanik Dar'ül Muallimin Mektebi ⁶⁸	255	0
Serez Dar'ül Muallimin Mektebi ⁶⁹	209	5
Sivas Aziziye Kazası Mekteb-i Rüşdiyesi Öğretmen ve Öğrencileri (Rüştiye Tayyaresi namına) ⁷⁰	250	20
Sivas Görün kazası Mekteb-i Rüştiyesi Öğretmen ve Öğrencileri ⁷¹	160	10
Sivas Köprü kazası Rüşdiye Öğretmen ve Öğrencileri (Rüştiye Tayyaresi namına) ⁷²	322	10
Süleymaniye Anas-ı Numune Mekteb-i Rüştiyesi Öğretmen ve Öğrencileri ⁷³	530	20
Tenus kazası Mekteb-i Rüşdiyesi Öğretmen ve Öğrencileri (Rüştiye Tayyaresi namına) ⁷⁴	108	0
Ticaret Mektebi ⁷⁵	224	0
Ticaret-i Bahriye Mektebi 1. Sınıf Öğrencileri ⁷⁶	70	0
Uşak Eytam Mektebi (Muallimin Tayyaresi adına) ⁷⁷	549	30
Üsküb Dar'ül Muallimin Rüştiyesi ⁷⁸	242	0
Üsküdar Numune-i İttihad ve Terakki Mektebi Öğrencileri ⁷⁹	112	30
Vefa Mekteb-i İdadisi 1. Sınıf 2. Şube Öğrencileri ⁸⁰	180	0
Vefa Mekteb-i İdadisi 2. Sınıf 2. Şube Öğrencileri ⁸¹	63	20
Vefa Mekteb-i İdadisi 4. Sınıf 2. Şube efendileri ⁸²	40	20

⁶³Mülkiye Baytar Mektebi memurları, öğretmenleri ve çalışanlarının Temmuz 1328 taksiti olduğu belirtilmesine rağmen başka ödeme tespit edilememiştir. **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

⁶⁴2 Ekim 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

⁶⁵14 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81.

⁶⁶Alaçam'da Rüştiye Muallimi Muhiddin Efendi tarafından 14 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141. Alaçam'da okuyan öğrenciler tarafından bağışlanmış olmalıdır.

⁶⁷23 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

⁶⁸24 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.169.

⁶⁹30 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

⁷⁰14 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.116. Bağış yapan öğrencilerin sınıf bazında listesi **Tanin** gazetesinde yayınlanmıştır. **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4.

⁷¹19 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1366, 6 Haziran 1328, s.5.

⁷²24 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5.

⁷³19 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1366, 6 Haziran 1328, s.5.

⁷⁴15 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

⁷⁵27 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. **Tanin** gazetesinde 234 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

⁷⁶6 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1322, 23 Nisan 1328, s.4.

⁷⁷6 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s. 147.

⁷⁸4 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s. 145.

⁷⁹25 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54.

⁸⁰20 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83.

⁸¹23 Mart 1912 tarihinde 199 numaralı İsmail Efendi tarafından yatırılmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53. **Tanin** gazetesinde bağış miktarı 75 kuruş olarak verilmiştir. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

⁸²24 Nisan 1912 tarihinde Karabet Efendi vasıtasıyla bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84.

Vefa'da Dar'ül-Tedris Mektebi ⁸³	242	0
Yafa İdadisi 4. Sınıf 2. Şubesi Öğrencileri ⁸⁴	40	20
Yanya Dar'ül Muallimin Mektebi ⁸⁵	325	20
Zara Rüştüye Öğretmenleri ⁸⁶	296	10
Zile Numune-i Rüştüye Öğretmen ve Öğrencileri ⁸⁷	588	30
TOPLAM	51.688	35

⁸³Beykoz'da yapılan etkinlik sırasında 115 numaralı İrfan ve 35 numaralı Niyazi Efendilerin Tayyare İanesi hakkında verdikleri nutuk sonrasında toplanmış ve 3 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1351, 21 Mayıs 1328, s.4.

⁸⁴5 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.5.

⁸⁵10 Haziran 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4.

⁸⁶30 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1359, 30 Mayıs 1328, s.5.

⁸⁷15 Temmuz 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4

EK-22

Sağlık Kurum Ve Çalışanları Tarafından Yapılan Bağışlar

Bağış Yapan Sağlık Birimi	Kuruş	Para
8. Kolordu Merkez Hastanesi ¹	2.787	15
Askeri Baytar Mektebi ²	810	0
Cerrahpaşa Hastanesi ³	150	0
Cessar Mustafa Paşa Hastanesi ⁴	3.263	5
Erzincan Merkez Hastanesi ⁵	8.803	20
Gülhane Seririyat Hastanesi ⁶	3.710	0
Gülhane Tababet-ı Askeri Tatbikat Mektebi ⁷	2.057	30
Gümüşsuyu Hastanesi ⁸	1.337	0
İştib Hastanesi ⁹	1.126	20
Kerkük Hastanesi ¹⁰	1.639	20
Kozana Merkez Hastanesi ¹¹	3.977	10
Kuleli Hastanesi ¹²	1.105	30

¹Şam'da 8. Kolordu Merkez Hastanesi jurnalinde mevcut ümera, zabitan-ı sıhhiye ve memurin-i sıhhiyesi tarafından iki taksitte ödenmiştir. 1 Haziran 1912 (19 Mayıs 1328)'de 874 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 25 Temmuz 1912 (12 Temmuz 1328)'de 1.913 kuruş 5 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176.

²Üç taksitte ödenmiştir. 30 Nisan 1912 (17 Nisan 1328)'de 462 kuruş; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85. 29 Mayıs 1912 (16 Mayıs 1328)'de 223 kuruş; **Tanin**, No: 1345, 16 Mayıs 1328, s.5. 17 Haziran 1912 (04 Haziran 1328)'de 125 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150.

³1 Ağustos 1912 (19 Temmuz 1328)'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177.

⁴Cessar Mustafa Paşa Hastanesinde görevli sağlık memurları ve subaylar ve sivil hademeler tarafından 30 Nisan 1912 (17 Nisan 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85. Tanin gazetesinde 326 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No: 1340, 11 Mayıs 1328, s.5.

⁵Beş taksitte ödeme yapılmıştır. 6 Mayıs 1912 (23 Nisan 1328)'de 1.875 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115. 6 Haziran 1912 (24 Mayıs 1328)'de 2.887 kuruş 20 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. 10 Temmuz 1912 (27 Haziran 1328)'de 1.145 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173. Tanin gazetesinde 1.245 kuruş 30 para yazılmıştır. **Tanin**, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4. 31 Ağustos 1912 (18 Ağustos 1328)'de 1.130 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213. 27 Kasım 1912 (14 Teşrin-i Sani 1328)'de 904 kuruş; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299. Aynı tarihte 861 kuruş; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

⁶16 Temmuz 1912 (03 Temmuz 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175.

⁷Dört taksitte ödenmiştir. 23 Nisan 1912 (10 Nisan 1328)'de 608 kuruş 20 para; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83. 23 Mayıs 1912 (10 Mayıs 1328)'de 315 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141. 5 Haziran 1912 (23 Mayıs 1328)'de 622 kuruş 20 para. 26 Haziran 1912 (13 Haziran 1328)'de 511 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 169.

⁸23 Nisan 1912 (10 Nisan 1328)'de ödenmiştir. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

⁹30 Nisan 1912 (17 Nisan 1328)'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85. 4 Haziran 1912 (22 Mayıs 1328)'de 385 kuruş 10 para; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.145. 26 Haziran 1912 (13 Haziran 1328)'de 351 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170.

¹⁰Kerkük Hastanesi memurin-i sıhhiye ile ümera ve zabitanı tarafından iki taksitte ödenmiştir. 6 Temmuz 1912 (23 Haziran 1328)'de 872 kuruş 30 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.172. 9 Ekim 1912 (26 Eylül 1328)'de 766 kuruş 30 para; **DM.**, No: 31, Teşrin-i Evvel 1328, s.229.

¹¹Müstakil 22. Fırka Kozane Merkez Hastanesinde çalışan ümera ve zabitan ile mülkiye ve sıhhiye memurları ve askerleri tarafından dört taksitte bağışlanmıştır. 15 Mayıs 1912 (2 Mayıs 1328)'de 813 kuruş; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117. 19 Haziran 1912 (06 Haziran 1328)'de 822 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151. 15 Temmuz 1912 (02 Temmuz 1328)'de 811 kuruş; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174. 20 Ekim 1912 (07 Teşrin-i Evvel 1328)'de 1.531 kuruş 10 para; **DM.**, No: 31, Teşrin-i Evvel 1328, s.230.

Liman-ı Kebir Hastanesi ¹³	301	0
Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye ¹⁴	3.985	0
Selanik Merkez Hastanesi ¹⁵	2.169	10
Senice Askeri Baytar Mektebi ¹⁶	388	20
Serez Merkez Hastanesi ¹⁷	1.197	0
Şişli Etfal Hastanesi ¹⁸	2.018	20
Tatbikat-ı Baytariye Mektebi ¹⁹	258	5
Yanya Merkez Hastanesi ²⁰	1.054	20
TOPLAM	42.139	25

¹²51. Kolordu'ya mensup olan Kuleli Hastanesi ümera, zabitan ve efrad-ı sıhhiyesi tarafından iki taksitte bağışlanmıştır. 24 Nisan 1912 (11 Nisan 1328)'de 1.063 kuruş 10 para; **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84;. Tanin gazetesinden 1026 kuruş 10 para yazılmıştır. **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5. 30 Nisan 1912 (17 Nisan 1328)'de 42 kuruş 20 para; **DM.**27.May.328, s.85.

¹³15 Nisan 1912 (2 Nisan 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81.

¹⁴Dört taksitte ödenmiştir. 26 Mart 1912 (13 Mart 1328)'de 1.432 kuruş; **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54;. Tanin gazetesinde 1431 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No:1283, 15 Mart 1328, s.5. 16 Mayıs 1912 (3 Mayıs 1328)'de 1.561 kuruş 20 para; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118. 18 Haziran 1912 (05 Haziran 1328)'de 379 kuruş; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150. 16 Temmuz 1912 (03 Temmuz 1328)'de 312 kuruş 20 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.175.

¹⁵İki taksitte ödenmiştir. 31 Temmuz 1912 (18 Temmuz 1328)'de 1.407 kuruş 10 para; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.177. 7 Eylül 1912 (25 Ağustos 1328)'de 762 kuruş; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹⁶Senice Askeri Baytar Mektebi zabitan ve şakırdanı tarafından 26 Mart 1912 (13 Mart 1328)'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54. Tanin gazetesinde Selimiye Kışlasında konuşlu olduğu yazılmıştır. **Tanin**, No:1283, 15 Mart 1328, s.5.

¹⁷Serez Merkez Hastanesi ümera ve zabitan ve memurin-i sıhhiye ve ketebe ve sivil hademe bölümü efradı tarafından 6 Mayıs 1912 (23 Nisan 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114.

¹⁸Şişli Etfal Hastanesinde müteşkil Osmanlı Cemiyet-i Hayriyesi tarafından 25 Mart 1912 (12 Mart 1328)'de ödenmiştir. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

¹⁹Akbük'de bulunan Tatbikat-ı Baytariye Mektebi heyet-i talimiye ve efendileri tarafından 23 Mart 1912 (10 Mart 1328)'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

²⁰Yanya Merkez Hastanesi jurnalinde mevcut ümera ve zabitan tarafından 17 Eylül 1912 (04 Eylül 1328)'de 1.034 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214. 4 Kasım 1912 (22 Teşrin-i Evvel 1328)'de Yanya Merkez Hastanesi Göz Tabibi Yüzbaşı Ali Sebati Efendi tarafından da 20 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, 31, Teşrin-i Evvel 1328, s.231.

EK-23**Donanma Cemiyeti Şubeleri Tarafından Toplanan Tayyare İanesi Miktarı**

Donanma Cemiyeti Şubesi	Kuruş	Para
Adana Şubesi ¹	1.078	0
Akdağmadeni Şubesi ²	1.080	0
Ankara Şubesi ³	34.233	35
Antalya Şubesi ⁴	1.289	0
Papaslık Kariyesi Mektebi Şubesi ⁵	2.062	0
Ayvacık Şubesi ⁶	573	0
Babaeski Şubesi ⁷	352	0
Bitlis Şubesi ⁸	4.003	10
Boğazlıyan Şubesi ⁹	1.232	15
Bolaman Şubesi ¹⁰	5.507	0
Bursa Şubesi ¹¹	2.160	0
Celebiler Cemiyeti Şubesi ¹²	4.815	0
Ceyhan Şubesi ¹³	1.141	0
Çarşamba Şubesi ¹⁴	864	0
Çorum Şubesi ¹⁵	1.487	30
Edirne Şubesi ¹⁶	110.842	5
Erzurum Şubesi ¹⁷	69.106	0
Geğbuze Şubesi ¹⁸	20	0
İskilib Şubesi ¹⁹	52	20
İstanbul Beyazıt Şubesi ²⁰	5.650	10

¹DM., No: 31, Eylül 1328, s.214.

²DM., No: 31, Eylül 1328, s.229.

³DM., No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

⁴DM., No: 29, Temmuz 1328, s.142; **Tanin**, No: 1351, 21 Mayıs 1328, s.4.

⁵DM., No: 29, Temmuz 1328, s.148. **Tanin** gazetesinde 326 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5. **Tanin** gazetesinde 326 kuruş yazılmıştır.

⁶DM., No: 30, Ağustos 1328, s.16. **Tanin** gazetesinde 583 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No: 1385, 25 Haziran 1328, s.4. **Tanin** gazetesinde 583 kuruş yazılmıştır.

⁷DM., No: 29, Temmuz 1328, s.143.

⁸DM., No: 30, Ağustos 1328, s.174; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

⁹DM., No: 31 Eylül 1328, s.231; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.213.

¹⁰DM., No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

¹¹DM., No: 30 Ağustos 1328, s.176.

¹²Nisan 1328 taksiti olduğu belirtilmesine rağmen başka bağış tespit edilememiştir. **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

¹³DM., No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

¹⁴DM., No: 29, Temmuz 1328, s.148.

¹⁵DM., No: 30, Ağustos 1328, s.174.

¹⁶DM., No: 30, Ağustos 1328, s.175; **DM.**, No: 31 Teşrin-i Evvel 1328, s.231, **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.214.

¹⁷DM., No: 31, Eylül 1328, s.215; **DM.**, No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.300; **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5.

¹⁸DM., No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.300.

¹⁹DM., No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

İstanbul Beyoğlu Şubesi ²¹	51.905	0
İstanbul Cerrahpaşa Şubesi ²²	2.792	20
İstanbul Cihangir Şubesi ²³	1.848	0
İstanbul Çengelköy Şubesi ²⁴	1.156	20
İstanbul Eyüpsultan Şubesi ²⁵	1.404	25
İstanbul Fatih Şubesi ²⁶	3.120	0
İstanbul Makriköy Şubesi ²⁷	8.702	0
İstanbul Sarıyer Şubesi ²⁸	914	20
İstanbul Sultanahmet Şubesi ²⁹	15.083	15
İstanbul Tophane Şubesi ³⁰	80	0
İstanbul Üsküdar Şubesi ³¹	17.321	0
İşkodra Şubesi ³²	12.547	30
İzmir Şubesi ³³	108.000	0
İzmit Şubesi ³⁴	5.353	0
Kale-i Sultaniye Şubesi ³⁵	11.371	0
Karahisar-ı Şarki Şubesi ³⁶	3.027	0
Kastamonu Şubesi ³⁷	3.240	0
Kayseri Şubesi ³⁸	575	10
Konya Şubesi ³⁹	10.953	35
Könik(?) Şubesi ⁴⁰	1.000	0

²⁰DM., No: 26, Nisan 1328, s.55,57, s.4; DM., No: 28, Haziran 1328, s.115,116; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.147,149; DM., No: 30, Ağustos 1328, s.173; DM., No: 31, Eylül 1328, s.211; DM., No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299, 300.

²¹TİTEA: Kt: 207, G: 5, B: 5-3, DM., No: 26, Nisan 1328, s.54,56,57; DM., No: 27, Mayıs 1328, s.82,83,90; DM., No: 28, Haziran 1328, s.115,118; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.143,151; DM., No: 30, Ağustos 1328, s.173,175.

²²DM., No: 27, Mayıs 1328, s.82; DM., No: 28, Haziran 1328, s.116; DM., No: 31, Eylül 1328, s.212.

²³Tanin, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

²⁴DM., No: 26, Nisan 1328, s.51.

²⁵DM., No: 26, Nisan 1328, s.56; DM., No: 28, Haziran 1328, s.81,115,117; DM., No: 30, Haziran 1328, s.173; DM., No: 31, Eylül 1328, s.215.

²⁶DM., No: 26, Nisan 1328, s.55; DM., No: 27, Mayıs 1328, s.82,90; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.144.

²⁷DM., No: 26, Nisan 1328, s.56; DM., No: 27, Mayıs 1328, s.90; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.144; DM., No: 31, Eylül 1328, s. 215.

²⁸DM., No: 26, Nisan 1328, s.55; DM., No: 27, Mayıs 1328, s.90.

²⁹DM., No: 26, Nisan 1328, s.56; DM., No: 27, Mayıs 1328, s.84; DM., No: 28, Haziran 1328, s.113; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.141.

³⁰DM., No: 26, Nisan 1328, s.52.

³¹DM., No: 26, Nisan 1328, s.55; DM., No: 27, Mayıs 1328, s.81,84; DM., No: 28, Haziran 1328, s.113,118; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.147, 150; DM., No: 30, Ağustos 1328, s.174.

³²DM., No: 29, Temmuz 1328, s.147, Tanin, No: 1364, 4 Haziran 1328, s.4.

³³Tanin, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5.

³⁴DM., No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.300.

³⁵DM., No: 29, Temmuz 1328, s.147; DM., No: 36, Şubat 1328, s.319; Tanin, No: 1366, 6 Haziran 1328, s.5

³⁶DM., No: 30, Ağustos 1328, s.172.

³⁷DM., No: 27, Mayıs 1328, s.82.

³⁸DM., No: 31, Eylül 1328, s.211.

³⁹DM., No: 27, Mayıs 1328, s.83; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.141; DM., No: 30, Ağustos 1328, s.175; DM., No: 31, Eylül 1328, s.229; DM., No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

Lapseki Şubesi ⁴¹	929	0
Lüleburgaz Şubesi ⁴²	1.001	0
Mamurat'ül-Aziz Şubesi ⁴³	4.320	0
Manastır Şubesi ⁴⁴	6.048	0
Maraş Şubesi ⁴⁵	2.210	10
Medine-i Münevvere Şubesi ⁴⁶	432	0
Mihalıççık Şubesi ⁴⁷	99	0
Musul Şubesi ⁴⁸	2.499	25
Niksar Şubesi ⁴⁹	249	10
Pazarköy Şubesi ⁵⁰	2.261	0
Preşova Şubesi ⁵¹	277	20
Preveze Şubesi ⁵²	277	20
Pülümür Şubesi ⁵³	113	0
Sakız Şubesi ⁵⁴	93	30
Samsun Şubesi ⁵⁵	4.831	30
Selanik Şubesi ⁵⁶	90.212	5
Serfiçe Şubesi ⁵⁷	176	10
Setkorlu Şubesi ⁵⁸	590	0
Simav Şubesi ⁵⁹	237	20
Söğüt Şubesi ⁶⁰	1.783	0
Söke Şubesi ⁶¹	788	30
Tavas Şubesi ⁶²	1.881	0
Tokat Şubesi ⁶³	200	0
Trabzon Şubesi ⁶⁴	37.471	20

⁴⁰DM., No: 27, Haziran 1328, s.117.

⁴¹DM., No: 30, Ağustos 1328, s.174.

⁴²DM., No: 27, Mayıs 1328, s.81.

⁴³DM., No: 29, Temmuz 1328, s.142.

⁴⁴DM., No: 27, Mayıs 1328, s.85.

⁴⁵DM., No: 29, Temmuz 1328, s.151.

⁴⁶DM., No: 31, Eylül 1328, s.211.

⁴⁷DM., No: 30, Ağustos 1328, s.176.

⁴⁸DM., No: 29, Temmuz 1328, s.147.

⁴⁹DM., No: 30, Ağustos 1328, s.173;.

⁵⁰DM., No: 30, Ağustos 1328, s. 171.

⁵¹DM., No: 29, Temmuz 1328, s.147.

⁵²Tanin, No: 1366, 6 Haziran 1328, s.5.

⁵³DM., No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

⁵⁴DM., No: 30, Ağustos 1328, s.174.

⁵⁵DM., No: 27, Mayıs 1328, s.85; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.142; DM., No: 30, Ağustos 1328, s.176.

⁵⁶DM., No: 28, Haziran 1328, s.115; DM., No: 29, Temmuz 1328, s.149; DM., No: 31, Eylül 1328, s.215.

⁵⁷DM., No: 30, Ağustos 1328, s.170.

⁵⁸DM., No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

⁵⁹DM., No: 28, Haziran 1328, s.113.

⁶⁰DM., No: 30, Ağustos 1328, s.175.

⁶¹DM., No: 30, Ağustos 1328, s.171;.

⁶²DM., No: 31, Eylül 1328, s. 231.

⁶³DM., No: 34, Teşrin-i Sani 1328, s.299.

Üsküb Şubesi ⁶⁵	4.207	20
Van Şubesi ⁶⁶	9.654	5
Yanya Şubesi ⁶⁷	4.958	20
Zonguldak Şubesi ⁶⁸	676	20
TOPLAM	686.423	35

⁶⁴**DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85; **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s. 170; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s. 214; **DM.**, No: 33, Teşrin-i Sani 1328, s.287.

⁶⁵**DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143,145; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.176; **Tanin**, No: 1361, 1 Haziran 1328, s.4; **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4.

⁶⁶**DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.150; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.174; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.231.

⁶⁷**DM.**, No: 29, Temmuz 1328, 146; **DM.**, No: 30, Ağustos 1328, s.173,175; **DM.**, No: 31, Eylül 1328, s.229.

⁶⁸**DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151.

EK-24

Şehirler Tarafından Yapılan Küçük Bağışlar

Gönderen	Kuruş	Para
Akçaşehir Nahiyesi memurları ¹	210	0
Akçaşehir Nahiyesinin bazı köyleri ²	540	0
Ayvacık Paşa Kariyesi ³	155	20
Balya ahalisi ⁴	650	0
Bandırma halkı ⁵	3.065	0
Beykoz Kazasının Dereseki Kariyesi halkı ⁶	132	0
Boğazlıyan Kazası Kaymakamlığı ⁷	210	0
Bolvadin Kazası memurları ⁸	324	0
Çatalca ahalisi ⁹	385	20
Diyadin Kazası ¹⁰	1.301	0
Drogman Kazası ¹¹	686	30
Düzce Kazası Kaymakamlığı ¹²	970	20
Fatsa ahalisi ¹³	2.400	0
Gemlik Kazasının bazı kariyeleri ¹⁴	1.198	0
Gerede Kazası Kaymakamlığı ¹⁵	647	0
Geyve Akhisarı halkı ¹⁶	171	10
Gostivar Kazası Memurları ¹⁷	635	0

¹Düzece Kaymakamlığı vasıtasıyla 14 Mayıs 1912'de aynı gün 54 ve 156 kuruşluk iki ayrı taksit yatırılmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117.

²Cilanağzı, Kazılca, Kilisekara ve Çerkez Köyü ahalisi tarafından Eşraftan Ahmet Fahri Bey tarafından 20 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83.

³Ayvacık'a bağlıdır. 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

⁴Karesi Mutasarrıflığı tarafından toplanarak 6 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147.

⁵22 Kasım 1913'da bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11715, 9 Teşrin-i Sani 1329, s.3; Dört gün sonra mükerreren yayınlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11719, 13 Teşrin-i Sani 1329, s.3.

⁶5 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114.

⁷30 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1486, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.5.

⁸5 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5.

⁹Çatalca Redif Taburu'nun gayret ve vasıtasıyla iki taksitte ödenmiştir. 1 Nisan 1912'de 1.573 kuruş 20 para. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55. Tanin gazetesinde bağış miktarı 1.583 kuruş 20 para yazılmıştır. **Tanin**, No: 1289, 21 Mart 1328, s.4. 9 Nisan 1912'de 385 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

¹⁰Erzurum vilayetine Bağlıdır. İkdam gazetesi aracılığıyla 22 Haziran 1912'de iki taksit olarak bağışlanmıştır. İlk olarak 1.296 kuruş bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151. Daha sonra 5 kuruş daha yatırılmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.151.

¹¹Yunus, Kefvi, Derviş Ali, Sultan Hamamı Mahalleri halkı tarafından 20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

¹²8 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.115.

¹³66. Alay Komutanlığı aracılığıyla 4 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.113.

¹⁴Gemlik kazasının Kumle-i Sagir, Karacaali, Narlı, Kumle-i Kebir Kariyelerinin halkı tarafından 6 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11258, 24 Tem.328, s.3.

¹⁵14 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117. Tanin gazetesinde 648 kuruş bağışlandığı belirtilmektedir. **Tanin**, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4.

¹⁶Nahiye Müdür Fuad Bey delaletiyle Sabah gazetesine 1 Nisan 1912'de gönderilmiştir. **Tanin**, No: 1287, 19 Mart 1328, s.5.

İstanbul Cibali'de Üskübi Mahallesi ¹⁸	492	0
İstanbul Cihangir Mahallesi ¹⁹	1997	0
İstanbul Çemberlitaş Mahallesi ²⁰	150	0
İstanbul Hacı Hamza Mahallesi ²¹	500	0
İstanbul Kadıköy Hasanbey Mahallesi ²²	268	0
İstanbul Kapan-ı Dakik ahalisi ²³	659	10
İstanbul Kartal Yakacık Kariyesi ²⁴	700	0
İstanbul Katip Sinan Mahallesi ²⁵	231	0
İstanbul Koğacılar Rahmi Çelebi Mahallesi ²⁶	802	0
İstanbul Kuğacılar Revani Çelebi Mahallesi ²⁷	302	0
İstanbul Kumkapı'nın bazı mahalleleri ²⁸	1.367	0
İstanbul Makriköy Osmaniye Kariyesi ²⁹	130	0
İstanbul Mevlevihane Kapusu'nun bazı mahalleleri ³⁰	166	0
İstanbul Rumeli kavağı ahalisi ³¹	200	0
İstanbul Sarıyer ahalisi ³²	296	0
İstanbul Seyit Ömer Mahallesi ³³	143	0
İstanbul Tophane Yahya Çelebi Mahallesi ³⁴	90	0
İstanbul Üsküdar ahalisi ³⁵	32	0
İstanbul Üsküdar Bulgurlu Kariyesi ³⁶	289	20
İstanbul Üsküdar Bulgurlu Mescid Mahallesi ³⁷	409	0
İstanbul Üsküdar'da Mihanur Mahallesi ³⁸	530	0

¹⁷Gostivar Mal Müdürlüğü vasıtasıyla 14 Mayıs 1912'de gönderilmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117.

¹⁸23 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

¹⁹3 taksitte yatırılmıştır. Mahalle şubesi azasından Şemsettin ve Ata Beyler tarafından Beyoğlu Donanma Şubesine 27 Nisan 1912'de 1.857 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.4. 24 Haziran 1912'de 70 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1371, 11 Haziran 1328, s.5. 15 Temmuz 1912'de 70 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

²⁰Molla Fenari Mehmet Cevdet Efendi yediyle 23 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

²¹23 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

²²23 Mart 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

²³Kapan-ı Dakik Polis merkezi vasıtasıyla 28 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84.

²⁴17 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.51.

²⁵Beyoğlu Donanma Şubesine 18 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

²⁶13 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

²⁷16 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No 11149, 4 Nisan 1328, s.3; **Tanin**, No: 1302, 3 Nisan 1328, s.4.

²⁸Nişancı Akik Mehmet Paşa ve Kozani Sadi ve Lale Hüseyin Paşa Mahalleleri tarafından Sultan Ahmet Donanma Şubesine 6 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No:1322, 23 Nisan 1328, s.4.

²⁹6 Mayıs 1912 (23 Nisan 1328)'de ödenmiştir. **Tanin**, No:1322, 23 Nisan 1328, s.4.

³⁰İbrahim Çavuş ve Kavruk Mahmut Mahalleleri tarafından 21 Mart 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

³¹Beyoğlu Donanma Şubesine 20 Mart 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4.

³²20 Mart 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

³³2 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4.

³⁴15 Temmuz'de Beyoğlu Donanma Şubesine ödenmiştir. **Tanin**, No: 1392, 02 Temmuz 1328, s.4.

³⁵20 Mart 1912'de ödenmiştir. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11121, 7 Mar.328, s.3.

³⁶27 Nisan 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.4.

³⁷23 Mart 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

İstanbul Yenibahçe Defterdar Mehmet Çelebi Mahallesi ³⁹	116	0
Karesi Mutasarrıflığı ⁴⁰	395	30
Keskin Kazası ⁴¹	669	30
Kırcaali ahalisi ⁴²	325	0
Kosko Kariyesi halkı ⁴³	387	20
Kosova Vilayeti ⁴⁴	1.732	0
Kösedere Nahiyesi ⁴⁵	35	0
Kumle-i Sağır, Kırcaali, Narlı ve Kumle-i Kebir Kariyeleri ahalisi ⁴⁶	1.188	0
Malazgirt Kazası Kaymakamlığı ⁴⁷	1.497	0
Manastır Vilayeti ⁴⁸	27.881	0
Mandamanda Nahiyesi ve bağlısı kariyeler ⁴⁹	4.318	20
Mihalçık memurları ve halkı ⁵⁰	5.362	10
Mislata ve Zillateyn Kazaları ile Tavurga Nahiyesi ⁵¹	9.944	0
Mudurnu Kazası Kaymakamlığı ⁵²	1.564	20
Nablus Sancağı Ahalisi ⁵³	3.952	0
Naibli Nahiyesi ⁵⁴	1.048	20
On köyün İslam halkı tarafından ⁵⁵	1.266	0
Pilmar Kazası memurları ⁵⁶	1.488	0

³⁸Yzb. Kenan Bey aracılığıyla 7 Nisan 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No: 1293, 25 Mart 1328, s.5.

³⁹10 Nisan 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

⁴⁰Bigadiç Nahiyesi Müdürü Murat Bey tarafından 5 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114. **Tanin** gazetesinde 30 para eksik belirtilmiştir. **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

⁴¹Tayyare İane Komisyonu tarafından 2 Ekim 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No: 1458, 19 Eylül 1328, s.6.

⁴²Gemlik kazasına tabidir. Kırcaali Rüsûmât Muhafaza memuru Ahmet Efendi delaletiyle 22 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5.

⁴³Filorina kazasının bağlıdır. 16 Nisan 1912'de bağışlanmıştır **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82. **Tanin** gazetesinde Toska yazılmıştır. **Tanin**, No: 1313, 14 Nisan 1328, s.4.

⁴⁴27 Haziran 1912'de 855 kuruş 30 para ve 876 kuruş 10 paralık iki ayrı ödeme şeklinde yatırılmıştır. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4.

⁴⁵Ayvacık'a bağlıdır. 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

⁴⁶2 Ağustos 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11258, 24 Temmuz 1328 s.3; **Tanin**, No: 1409, 20 Temmuz 1328, s.5.

⁴⁷5 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1461, 22 Eylül 1328, s.5.

⁴⁸27 Haziran 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4.

⁴⁹27 Haziran 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4.

⁵⁰Ankara Vilayetne bağlı olup 29 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143.

⁵¹TİTEA, Kt: 219, G: 6, B:10 ve 20.

⁵²14 Mayıs 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117.

⁵³14 Kasım 1912'de ödenmiştir. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11360, 11 Teşrin-i Sani 1328, s.4.

⁵⁴Koyunhisar kazasına bağlı olup Karahisar-ı Şarki mutasarrıflığı tarafından 8 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.148.

⁵⁵İsimleri açıklanmayan 10 köyün İslam ahalisi tarafından Sabah gazetesi vasıtasıyla 8 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56. Bağış yapanların isim listesi 13 Nisan 1912 (31 Mart 1328)'de **Tanin** gazetesinde yayınlanmıştır. **Tanin**, No:1299, 31 Mart 1328, s.5.

⁵⁶Pilmar Kaymakamlığı aracılığıyla 11 Haziran 1912'de ödenmiştir. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.149.

San'a halkı ⁵⁷	220	0
Saruhan Muhasebeciliği ⁵⁸	3.249	10
Siroz Kazası halkı ⁵⁹	23	10
Siroz Kazası köylüleri ⁶⁰	16	0
Sivas Vilayeti ⁶¹	766	0
Yakova ahalisi ⁶²	1.464	30
TOPLAM	92.345	10

⁵⁷Şehirde kurulan Tayyare İane komisyonu tarafından toplanmış ve 30 Ekim 1912'de gönderilmiştir. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11337, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.4. Tanin gazetesinde bağış miktarı 230 kuruş yazılmıştır. **Tanin**, No: 1489, 20 Teş.Ev.1328, s.5.

⁵⁸17 Temmuz 1912'de ödenmiştir. **Tanin**, No:1394, 4 Temmuz 1328, s.4.

⁵⁹8 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.147. Tanin gazetesinde Siroz kazası köylüleri tarafından bağışlandığı belirtilmektedir. **Tanin**, No: 1366, 6 Haziran 1328, s.5.

⁶⁰Siroz Kazası köylüleri namına Jandarma Takım Komutanı Şevket Bey tarafından 20 Temmuz 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1397, 7 Temmuz 1328, s.4.

⁶¹27 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4.

⁶²Yakova Kaymakamlığı vasıtasıyla'de gönderilmiştir. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.114.

EK-25

Drama Sancağından Gönderilen Telgraf

TELEGRAMME   تلفرافنامه

دولت عالیہ عثمانیہ تلفراف اداره سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie   دولت تلفراف معاملاتدن در لای مسئولیت قبول افرز

Retransmission ou Expédition			RECEPTION		
تکرار شیده ویا سوق			اخذ		
No d'expédit.	کشیده اولنان مرکز	Date	مأمور امشاسی Signature de l'employé	Date	مردی
۷۷		تاریخ ماهه سال ۱۳۰۴			
		ساعت ۲ دقیقه			
		H. M.			

De ..... Pour ..... موردي درام

No ..... Mots ..... Date ..... ساعت ۵۰ کات ۱۸۵ غروب تاریخ ..... دقیقه

Voie ..... Indic. Eventuelles ..... اشارت محتواه طریق

عید

راهد تفرقه

ملک و طایفه سلطنت آئینه نعلونه ایله هر یزیده نمونه اقتدار و حجت اولاره درام سنیغی
خدم و حجت طر اهلای طیاره اعانه بلا اشتک به لری شوی بومته تسلیم ایشدوره
طیاره طیاره به زیاد ترسی حلوته جا ایله بورد فرطه

درام سنیغی

۱۳۰۴

BOA, DH.MTV. 48/1

EK-26

Küçük Meblağlı Bağışlar

Gönderen	Kuruş	Para
Abbas Hicvazi Efendi ¹	10	0
Abdullah Ağa'nın kahvesindeki müşteriler ²	130	0
Abdullah Efendi ³	40	0
Abdurrahman Paşa'nın kızı Refika Hanım ⁴	108	0
Adil Efendi ⁵	48	0
Adviye Hanım ⁶	5	0
Ahmet Bey ⁷	40	0
Ahmet Fevzi Paşa ⁸	540	0
Ahmet Fevzi Paşa'nın eşi İclal Hanım ⁹	540	0
Ahmet Fevzi Paşa'nın oğlu Şefik Bey ¹⁰	108	0
Ahmet Halit Bey ¹¹	108	0
Ahmet Hilmi Efendi ¹²	54	0
Ahmet Hilmi Efendi ¹³	40	0
Ahmet Hulusi Bey ve eşi ¹⁴	108	0
Ahmet Naim Bey ¹⁵	5	0
Ahmet Zeki Paşa ¹⁶	950	0

¹ Dolmabahçe Gazhanesi Ambar Kâtiibi olan Abbas Hicvazi Efendi 22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesi vasıtasıyla bağışlamıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

² Ayasofya-ı Kebir Mektebi altındaki Abdullah Ağa'nın kahvesinde bulunanlar tarafından bağışlanmış ve Gümrük memurlarından Hacı Sadık Efendi tarafından 25 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s. 113.

³ Haseki'de attarlık yapmaktadır. 20 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83.

⁴ Abdurrahman Paşa Pıriştineli olup hayatta değildir. 2 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.

⁵ Sındırgı Mahkeme-i Bidayet başkâtiibi Adil Efendi 400 kuruş maaşının dört yövmiyesi olan 48 kuruşu 13 Nisan 1912'de bağışlamıştır. **Tanin**, No:1299, 31 Mart 1328, s.5.

⁶ Kartal Belediye müfettişi Hasan Efendi'nin küçük kızıdır. 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

⁷ Maltepe Hastanesi Müdür-i Sabıkı olup Kaymakamlıktan emeklidir. 23 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

⁸ 7. Ordu Komutanlığından emeklidir. 20 Mart 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

⁹ 7. Ordu Komutanlığından emeklidir. 1 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1287, 19 Mart 1328, s.5; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11134, 20 Mart 1328, s.3.

¹⁰ 7. Ordu Komutanlığından emeklidir. 1 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1287, 19 Mart 1328, s.5. **Tercüman-ı Hakikat** gazetesinde Şefik Bey'in öğrenci olduğu belirtilmiştir. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11134, 20 Mart 1328, s.3.

¹¹ Kızıltoprak'ta ikamet etmekte olup Kudüs-ü Şerif Redif Miralaylığından emeklidir. 19 Mart'de bağışlamıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

¹² Haydarpaşa Üsküdar Caddesi'nde İttihad-ı Anasır Mektebi'nin 94 numaralı öğrencisidir. 21 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

¹³ İstanbul Aksaray'da Çakır Ağa Mahallesi Cezri Kasım Mahallesi İmamıdır. 30 Nisan 1912 tarihinde bağışlamıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

¹⁴ Ordudan emekli doktordur. 29 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

¹⁵ Tanin gazetesi tarafından 19 Mart 1912 tarihinde bağışlandığı ve Ahmet Naim Bey'in emekli olduğu belirtilmesine rağmen nereden emekli olduğu bilgisi verilmemiştir. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

Akkuş oğlu Mehmet Ali Efendi ¹⁷	108	0
Ali Bey ¹⁸	5	0
Ali Çavuş ¹⁹	100	0
Ali Efendi ²⁰	5	0
Ali Efendi ²¹	20	0
Ali Osman Efendi ²²	54	0
Ali Rıza Bey ²³	108	0
Altunizade Anas Mektebi öğretmeni hanım ile öğrencilerden bazı mini mini hanımlar ²⁴	26	0
Arhans Ağa ²⁵	10	0
Arif Bey ²⁶	20	0
Arif Bey ²⁷	108	0
Arnavut Musa Ağa ²⁸	706	0
Asaf Bey ile birkaç Osmanlı talebesi ²⁹	70	0
Attar Hafız Hüseyin Efendi'nin küçük oğlu ³⁰	15	0
Ayşe Hanım ³¹	50	0
Ayşe Hanım ³²	5	
Ayşe Sıdika Hanım ³³	60	0

¹⁶ Ahmet Zeki Paşa Mısır Meclis-i Vükela Baş Kâtibidir. 4 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesine bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4.

¹⁷ Dinar Mezdal(?) karyesindedir. 20 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140.

¹⁸ Ali Bey Hacı Hidayet Bağı müsteciridir. 29 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

¹⁹ Zonguldak'ta Şirket-i Osmaniye'de Lavaranda makinisti olan Ali Çavuş Mart 1328 ayında aldığı yevmiesinden arttırarak 60 kuruş bağışlamış ve Nisan 1328 ayında da iki mecidiye (40 kuruş) bağışlayarak toplam 100 kuruş bağış yapmıştır. **Tanin**, No: 1329, 30 Nisan 1328, s. 5.

²⁰ Dolmabahçe Gazhane Ambar Kâtibi olan Ali Efendi 22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesi vasıtasıyla bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

²¹ Dolmabahçe Gazhane Ambarcısı olan Ali Efendi 22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesi vasıtasıyla bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

²² İstanbul vilayeti orman harita memurlarından olup 4 Nisan 1912 tarihinde bağış yapmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.

²³ Emekli Miralay olup, Mercan'da Muradiye Caddesinde ikamet etmektedir. 20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11138, 24 Mart 1328, s.4.

²⁴ 19 Mart 1912 (6 Mart 1328) tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

²⁵ Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi Nimet Vapuru Bandırma Emanetçisidir. 29 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1345, 16 Mayıs 1328, s.5.

²⁶ Dolmabahçe Gazhane Yoklamacısı olan Arif Bey 22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesi vasıtasıyla bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

²⁷ Arif Bey Fetvahane Memurlarından olup 25 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

²⁸ Arnavud Musa Ağa Edirne'de Sultan Selim Caddesinde ikamet etmekte olup kendisi tarafından toplanan bağış 6 Nisan 1912'de Harbiye Nezareti vasıtasıyla bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.

²⁹ Türkçe muallimi olan Asaf Bey Kadıköy St. Josef okulunda görev yapmaktadır. 4 Nisan 1912 tarihinde bağış yapmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.

³⁰ Veznecilerde Acemoğlu meydanında ikamet etmekte olup 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

³¹ Anadolu Hisarında Yeni Mahallede Alay Kâtibi Ahmet Efendinin kızıdır. Biriktirdiği parayı 28 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84.

³² Kartal'da ikamet etmektedir. 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

Ayşe ve Lütfiye Hanımlar ³⁴	47	10
Aziz Efendi ³⁵	20	0
Bagos Efendi ³⁶	54	0
Bahaddin Efendi ³⁷	108	0
Bakkal Apostol ve beybaba ve birkaç zabıt ³⁸	30	0
Bakkal İlya Efendi ve çırakları ³⁹	60	0
Bakkal Kadri Bey ve çırakları ⁴⁰	10	0
Bakkal Lefter Estefan ve Estaviş ve anneleri ⁴¹	60	0
Balcıazade İbrahim Bey ⁴²	540	0
Bedirhanoglu Ahmet Çavuş ⁴³	300	0
Bekir Efendi ⁴⁴	40	0
Binbaşı Sadık Bey'in ailesi ⁴⁵	30	0
Bir asker tarafından ⁴⁶	5	0
Bir hanım efendi ⁴⁷	616	31
Bir hanım tarafından ⁴⁸	36	0
Bir zat-ı alakadar tarafından ⁴⁹	10	0
Bir zat-ı muhterem tarafından ⁵⁰	54	0
Boğaziçi Rumeli Efrad-ı Redifiyesi ⁵¹	45	0

³³ Adapazarı'nda öğretmendir. 10 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1357, 28 Mayıs 1328, s.4.

³⁴ Kuleli'de ikamet etmektedirler. 30 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

³⁵ Dolmabahçe Gazhanesi Ambar Kâtibi olan Aziz Efendi 22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesi vasıtasıyla bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

³⁶ 20. Daire-i Belediye intihab-ı mebusan muamelelerinden dolayı Makriköy Ermeni muhtarı Bagos Efendi zorunlu masraflarının karşılanması için heyet-i tefrişiyeye verilen yarım lirayı Tayyare İanesi olarak 13 Nisan 1912 tarihinde Makriköy şubesine bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11143, 29 Mar 1328, s.4; **Tanin**, No:1299, 31 Mart 1328, s.5.

³⁷ Ziraat Bankası İdare-i Merkeziyesi Muamelat ve Muhaberat-ı Umumiyesi müdürüdür. 20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

³⁸ Selimiye'de 20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11121, 7 Mart 1328, s.3.

³⁹ 20 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11121, 7 Mart 1328, s.3.

⁴⁰ Selimiye'de 20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11121, 7 Mart 1328, s.3.

⁴¹ Selimiye'de 20 Mart 1912 (7 Mart 1328)'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11121, 7 Mart 1328, s.3.

⁴² 16 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117. Tanin gazetesinde önemli tüccarlardan oluşu belirtilmektedir. **Tanin**, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4.

⁴³ Samsun Ladikli'dir. 24 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5.

⁴⁴ Kapı Ağası Mahmut Ağa Mahallesi imamıdır. Sultan Ahmet Donanma Şubesine 6 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11244, 9 Temmuz 1328, s.3; **Tanin**, No:1322, 23 Nisan 1328, s.4.

⁴⁵ Binbaşı Sadık Bey Veznecilerde Sefaönlü karşısında 12 numaralı hanede ikamet etmektedir. 30 Mart 1912'de eşi tarafından 20 kuruş, küçük kızı Nevzat ve bakıcısı Emine Hanım tarafından 5'er kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

⁴⁶ Veznecilerde 12 numaralı evde ikamet etmekte olup ismini vermemiş ve 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

⁴⁷ Moda'da ismini vermeyen bir hanımefendi tarafından 16 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82.

⁴⁸ İsmi vermeyen bir bayan tarafından Saraybosnalı Saracazade Mehmet Efendi vasiyasıyla 9 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

⁴⁹ 9 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

⁵⁰ 14 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117.

Bosnalı İsmail Hakkı Efendi ⁵²	27	0
Buluthaneli İsmail Hakkı Efendi ⁵³	100	0
Cabbar Bey ⁵⁴	40	0
Cabir Bey ⁵⁵	40	0
Cami Kütüphanesi sahibi ⁵⁶	2.250	0
Cemil Paşazade Mustafa Reşid Bey ⁵⁷	1.080	0
Doktor Şevket Bey'in eşi ⁵⁸	40	0
Eczacı Kazım ve ailesi ⁵⁹	108	0
Edip Efendi ⁶⁰	20	0
El-A'bd Süleyman Zeki Bey ⁶¹	315	0
Eşref Bey ⁶²	20	0
Etnaş Efendi ⁶³	108	0
Faik Bey ⁶⁴	100	0
Fatih'de Kilise Cami-i Şerifi ahalisi ⁶⁵	108	0
Fatma Hanım ⁶⁶	40	0
Fatma Hanım ⁶⁷	10	0
Fazıl Bey ⁶⁸	108	0
Ferdi Bey ⁶⁹	120	0

⁵¹Dersaadet Esnan-ı Selase efradının resmi geçidde iştirakleri esaasında Boğaziçi Rumeli Efrad-ı Redifiyesi tarafından 12 Mayıs 1912'de toplanmıştır. **DM.**; No: 28, Haziran 1328, s.116.

⁵²Tuhafiyeci esnafındandır. 1 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

⁵³Beyanname-i Şerri hediyesi olmak üzere 18 Mayıs 1912 (5 Mayıs 1328) tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1334, 5 Mayıs 1328, s.4.

⁵⁴20 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11138, 24 Mart 1328, s.4.

⁵⁵6 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11138, 24 Mart 1328, s.4.

⁵⁶Düster bedeli olarak 22 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5.

⁵⁷Şura-yı Devlet-i Maliye, Nafia, Maarif Dairesi Donnama-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Umumiyesi Heyet-i İdare üyesidir. 14 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.117.

⁵⁸Vezneciler'de Hüseyin Aziz İcrahanesi karşısındaki hanede ikamet etmektedir. 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

⁵⁹29 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

⁶⁰Dar'ül Tedris'in 105 numaralı öğrencisidir. 18 Mayıs 1912 (5 Mayıs 1328)'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.118; **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

⁶¹Mısırlıdır. 5 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1352, 23 Mayıs 1328, s.4.

⁶²Merhum Şevki Paşa'nın müdür-i umurudur. 29 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

⁶³Demirci Kazası Hıristiyan Mahallesinde Efrad-ı İhtiyadiyenin bebel-i nakdisidir. 15 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**; No: 28, Haziran 1328, s.117.

⁶⁴Ziraat Müfettiş-i Umumiliğinde görev yapmaktadır. 20 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.83; **Tanin**, No:1313, 14 Nisan 1328, s.5.

⁶⁵30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55.

⁶⁶Kartal'da Silistire eşrafından Merhum Hacı İbrahim Paşa'nın eşidir. 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

⁶⁷Emekli 1. Ferik Hakkı Paşa'nın evinde çalışmaktadır. 27 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55.

⁶⁸Yanya Kanlı Çeşme'de ikamet etmekte olup 14 Nisan 1328'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s. 113.

⁶⁹20. Daire-i Belediye Tahrirat Baş Kâtibidir. 13 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1299, 31 Mart 1328, s.5.

Firedevs Hanım ⁷⁰	5	0
Firedevs Hanım ⁷¹	54	0
Hacı Ahmet Efendi ⁷²	20	0
Hacı Cemil Efendi ⁷³	108	0
Hacı Devîşzade Ahmet Zeki Bey ⁷⁴	1.620	0
Hacı Mehmet Paşa ⁷⁵	216	0
Hacı Sabri Efendi ⁷⁶	60	0
Hacı Vasıltarafından toplanan ⁷⁷	1.347	0
Hafız Hakkı Beyin Validesi ⁷⁸	108	0
Hafız Hamdi Efendinin Eşi ⁷⁹	5	0
Hafız Süleyman Efendi ⁸⁰	127	20
Hakkı Paşa ⁸¹	108	0
Hakkı Paşa'nın Hanımı ⁸²	60	0
Hakkı Paşa'nın kızı ⁸³	20	0
Hasan Efendi ⁸⁴	10	0
Hasan Efendi ⁸⁵	108	0
Hasan Şevki Usta ⁸⁶	2	0
Hasan, İmam İbrahim Efendiler ⁸⁷	19	0
Hatice Hanım ⁸⁸	324	0

⁷⁰Kartal eşrafından Merhum Hacı Mustafa Ağa'nın mahdumu Neşet Efendi küçük kızıdır. 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

⁷¹Merhume Adile Sultan Hazretlerinin kahveci basışı Hasan Efendi'nin eşidir. 18 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.51.

⁷²Alaca Mescit Mahallesi eski muhtarıdır. 23 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

⁷³Burhaniye'de geçici olarak ikamet eden Midilli'nin Sığır nahiyesinden olup Tanin gazetesi aracılığıyla 23 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

⁷⁴Hacı Devîşzade Ahmet Zeki Bey, İskenderiye'de Girid Kandiye tüccarından olup İmamverdi Hüseyin Efendi aracılığıyla 24 Haziran 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1371, 11 Haziran 1328, s.5.

⁷⁵Rumeli Hisarı'nda 1. Fırka Meclis başkanlığından emekli Mirlivadır. 1 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55.

⁷⁶Ayvalık Bidayet Mahkemesi Piyade Mübaşiridir. 25 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141.

⁷⁷Bağdat Şimendifer hattı Akköprü mevkiinde bakkal Hacı Vasil marifetiyle tarafında toplanmış ve 13 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1329, 30 Nisan 1328, s.5.

⁷⁸Hafız Hakkı Bey, 1. Kolordu Erkan-ı Harbiye Reisi Binbaşısıdır. 18 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.51.

⁷⁹Hafız Hamdi Efendi Kumanovalı olup Kartal imam-ı sanisidir. 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

⁸⁰Bünyan Rüşdiyesinde öğretmendir. 14 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1361, 1 Haziran 1328, s.4.

⁸¹Hakkı Paşa 1. Ferik rütbesinden emeklidir. 27 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54.

⁸²27 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54.

⁸³27 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54.

⁸⁴Dolmabahçe Gazhanesi Baş Katip Vekili olan Hasan Efendi 22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesi vasıtasıyla bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

⁸⁵Uluborlu'nun Akmesic Mahallesinde ikamet etmekte olup 20 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s.119.

⁸⁶22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesine bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

⁸⁷Hasan Bey Balya'da Falir Mektebi öğretmenidir. Sabah gazetesi vasıtasıyla 6 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.

Havva Hanım ⁸⁹	216	0
Haydarpaşa'da asker emeklileri ve mülkiye memurları ⁹⁰	2.470	0
Hidayet Bey ⁹¹	20	0
Hilmi Efendi ⁹²	20	0
Hoca Muhiddin Efendi ⁹³	108	0
Hristo ⁹⁴	10	0
Hurşid, İsmail ve Onur Beyler ⁹⁵	72	0
Hüseyin Bey ⁹⁶	216	0
Hüseyin Efendi ⁹⁷	108	0
Hüseyin Harem Bey ⁹⁸	10	0
Hüseyin Nuri Bey ⁹⁹	108	0
İmam Ahmet Efendi ¹⁰⁰	20	0
İmamı Şakir Vecdi Efendi ¹⁰¹	108	0
İsmail Hakkı Bey'in kızı ¹⁰²	15	0
İsmi veremeyen bir hanım ¹⁰³	20	0
İstavro Efendi ¹⁰⁴	210	0
Kadıköy Mütalaa Kulübü ¹⁰⁵	143	0

⁸⁸Heybeliada'da ikamet eden Hatice Hanım, 22 Haziran 1912'de bağışlamıştır. **Tanin**, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5.

⁸⁹ Havva Hanım, Yeni Cami-i Şerif avlusunda çorapçılık yapmaktadır. 1 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

⁹⁰15 Mart 1912 (12 Mart 1328)'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

⁹¹ Trablusgarp Aşar katiplerinden olan Hidayet Bey Üsküdar kahvesinde oturduğu sırada 20 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11121, 7 Mart 1328, s.3.

⁹²Dolmabahçe Gazhanesi Ambar Kâtibi olan Hilmi Efendi 22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesi vasıtasıyla bağışlamıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

⁹³Sultanhamamı Caddesi'nde tülbençilik yapmaktadır. 25 Mart 1912'de bağışlamıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

⁹⁴Alaca Mescit Mahallesi bakkalıdır. 23 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

⁹⁵Hurşid Bey Jandarma Komutanlığından emekli, İsmail Bey Mülazım-ı Evvelikten, Onur Bey ise yüzbaşlıktan emeklidir. Muhassesat-ı Zatiye Müdüriyeti vasıtasıyla 9 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.

⁹⁶Askeri Kolağalığı'ndan emekli Hüseyin Beyin emekli maaşından taahhüt ettiği mikarın ilk taksidi olarak 30 Nisan 1912 tarihinde yatırılmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85; **Tanin**, No: 1321, 22 Nisan 1328, s.5. Tanin gazetesinde ertesi gün tekrar yayımlanmıştır. **Tanin**, No:1322, 23 Nisan 1328, s.4.

⁹⁷ Demirci Kazası Börüklice Karyesinde Hacı Halil Oğullarından ikmal efradı bedel-i nakdiyesindedir. 15 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**; No: 28, Haziran 1328, s.117.

⁹⁸Kani Bey'in oğlu oluğ Menbi'ül-İrfan Mektebi'nin 4 numaralı öğrencisidir. 20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

⁹⁹ Aksaray'da Çakırağa Mahallesi'nde Askeri Kabul ağılığından emeklidir. 29 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.143.

¹⁰⁰Rumeli Kavağı'nda ikamet etmektedir. 6 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**; No: 28, Haziran 1328, s.115.

¹⁰¹Saraç İshak Mahallesi imamı olup Sultanahmet Donmam Şubesine 6 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11244, 9 Temmuz 1928, s.3; **Tanin**, No:1322, 23 Nisan 1328, s.4.

¹⁰²29 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1345, 16 Mayıs 1328, s.5.

¹⁰³30 Nisan 1912 tarihinde bağışlamıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

¹⁰⁴Çengelköy'de icracı kalfahğı yapmaktadır. Üç taksitte bağış yapmıştır. 9 Nisan 1912 ('de 30 kuruş. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57. 18 Mayıs 1912'de 20 kuruş. **DM.**; No: 28, Haziran 1328, s.118. 31 Ekim 1912'de 160 kuruş. **Tanin**, No: 1487, 18 Teşrin-i Evvel 1328, s.5.

¹⁰⁵8 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.

Kahveci Hacı Efendi'nin kahvesindeki subaylar ve halk tarafından ¹⁰⁶	46	0
Karabet Efendi ¹⁰⁷	40	0
Karakov Efendi ¹⁰⁸	40	0
Kemal Bey ¹⁰⁹	913	0
Kızıltoprak hanımları ¹¹⁰	376	0
Kilise Camisinin cemaati ¹¹¹	108	0
Küçük Ömerzade Saide Hanım ¹¹²	40	0
Luis Levi Bey ¹¹³	20	0
M. Tahir Bey ¹¹⁴	580	0
Madam Apostolidi ¹¹⁵	95	0
Mahmut Efendi ¹¹⁶	40	0
Manulaki Efendi ¹¹⁷	108	0
Mehmet Ağa, Mustafa Ağa, Elmas, Dimitri, Akdoks, İstovro ¹¹⁸	45	0
Mehmet Bey ¹¹⁹	30	0
Mehmet Bey'in çocukları ¹²⁰	55	0
Mehmet Beyzade Süleyman Bey ¹²¹	40	0
Mehmet Cemal Efendi ¹²²	54	0

¹⁰⁶Selimiye'de 20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11121, 7 Mart 1328, s.3.

¹⁰⁷19 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

¹⁰⁸Diş tabibidir. 4 Nisan 1912 ve 4 Mayıs 1912'de iki taksitte ödemiştir. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56; **DM.**, No: 28, Haziran 1328, s. 113.

¹⁰⁹Mecmua ve kartpostal bedeli olarak bağışlanmıştır. 30 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11337, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

¹¹⁰Kızıltoprak'ta ikamet eden hanımların kendi aralarında topladıkları paradır. 16 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.82.

¹¹¹Vefa'da bulunan Kilise Camisi cemaati tarafından Fatih ders muallimlerinden Mehmet Hayri Bey vasıtasıyla 6 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1292, 24 Mart 1328, s.5.

¹¹²19 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

¹¹³Şark Hayat ve Harik Sigortası Kumpanyası Müfettiş-i Umumiyesidir. 23 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

¹¹⁴M.Tahir Bey Hayfa'da Hicaz Demiryolu İşletme İdaresi muhasebecisidir ve Düstur Bedeli olarak 22 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5.

¹¹⁵4 Mayıs 1912'de Beyoğlu Şubesi'ne bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4.

¹¹⁶6. Daire-i Belediye kantarcılarından. 18 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.51.

¹¹⁷Çatalca'nın Istranca nahiyesi belediye reisi olup 6 Temmuz 1912 tarihinde Çatalca Donanma Şubesi vasıtasıyla bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1383, 23 Haziran 1328, s.4.

¹¹⁸Makriköy Haznedar Çiftliği sahibi Mehmet Beyzade Süleyman Bey'in yanında çalışmaktadırlar. Elmas Bahçıvan, Dimitri mandacı kâhyası, Akdoks hizmetçi, İstovro mandacıdır. 4 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56. Tercüman-ı Hakikat gazetesinde 44 kuruş bağışlandığı yazılmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11140, 26 Mart 1328, s.4. Tanin gazetesinden 70 kuruş bağışta bulunulduğu yazılmıştır. **Tanin**, No: 1292, 24 Mart 1328, s.5.

¹¹⁹Yenihisar nahiyesi müdürü Mehmet Bey tarafından verilen bağış Ömer Şevki Efendi vasıtasıyla 7 Mayıs 1912 tarihinde teslim edilmiştir. **Tanin**, No: 1323, 24 Nisan 1328, s.5.

¹²⁰Mehmet Bey Vezneciler'de eski belediye binası karşısındaki evde ikamet etmekte olup emekli kaymakamdır. Kızı tarafından 50 kuruş, küçük oğlu tarafından 5 kuruş, 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

¹²¹Makriköy Haznedar Çiftliği sahibidir. 28 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55.

¹²²Haydarpaşa Üsküdar Caddesi'nde İttihad-ı Anasır Mektebi'nin 95 numaralı öğrencisidir. 21 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

Mehmet Çavuş ¹²³	20	0
Mehmet Muharrem Bey ¹²⁴	108	0
Mehmet Muharrem Bey'in Eşi ¹²⁵	108	0
Mehmet Murat Bey ¹²⁶	50	0
Mehmet Necdet Bey ¹²⁷	20	0
Mehmet Nuri Bey ¹²⁸	27	0
Mehmet oğlu Tevfik Efendi ¹²⁹	108	0
Mehmet Şefik Bey ¹³⁰	10	0
Memur Muammer Bey ¹³¹	54	0
Mesud Kami Bey ve kardeşi Nail Bey ¹³²	78	20
Meşrutiyet Kahvesi müdavimleri ¹³³	237	0
Mızıka Başçavuşu Hakkı Efendi ve Hacı Salih Efendi ¹³⁴	10	0
Mihalıçık Kil Madeni Müdürü ¹³⁵	263	25
Mirkelanzade Ahmet Bey ¹³⁶	1.080	0
Mösyö Angelidi Efendi ¹³⁷	54	0
Mösyö Çevzi ¹³⁸	108	0
Mösyö Kuri ¹³⁹	108	0
Mösyö Malnili ¹⁴⁰	20	0
Mösyö ve Madam Eznaver ¹⁴¹	108	0

¹²³Dolmabahçe Gazhanesi Kantarcı olan Mehmet Çavuş 22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesi vasıtasıyla bağışlamıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

¹²⁴Esbak Basra Valisi olup 13 Nisan 1912 tarihinde bağışlamıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

¹²⁵Esbak Basra Valisi olup 13 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

¹²⁶Mahsube Hatun Mahallesinde ikamet eder ve Maarif Müdürlüğünden emeklidir. 29 Nisan 1912'de bağışlamıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84.

¹²⁷12. Daire-i Belediye Heyet-i Sıhhiye Reisidir. 29 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

¹²⁸Antalyalı olan Mehmet Nuri Bey İstanbul Vilayeti Emlak-ı Emiriye tahsil memurudur. 20 Mart 1912 tarihinde bağış yapmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11121, 7 Mart 1328, s.3.

¹²⁹Uluborlu'nun Şeyhler Mahallesi'nde ikamet etmekte olup 20 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.140.

¹³⁰Mehmet Şefik Bey Erdek Kazası Rüştüye Mektebinin 47 numaralı öğrencisiyken 30 Mart 1912'de bağışlamıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.57.

¹³¹Beyoğlu Daire-i Vakfiyesinde memurdur. İki eşit taksitte ödemiştir. 23 Mart 1912 ve 8 Mayıs 1912 tarihlerinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53; **DM.**; No: 28, Haziran 1328, s.115.

¹³²8 yaşındaki Mesut Kami Bey Haydarpaşa İttihad-ı Anasır Mektebi öğrencisi olup 28 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84.

¹³³Meşrutiyet Kahvesi Hasköy civarında Başcı Mahmut Mahallesinde bulunmaktadır. 21 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

¹³⁴Selimiye'de 20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11121, 7 Mart 1328, s.3.

¹³⁵30 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1486, 17 Teş.Ev.1328, s.5.

¹³⁶Birecik Eşrafından olup Birecik Kaymakamlığı aracılığıyla 25 Mayıs 1912 tarihinde bağışta bulunmuştur. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141.

¹³⁷Beyoğlu'nda ikamet etmektedir ve Beyoğlu Donanma Şubası'ne 3 Haziran 1912 tarihinde bağışta bulunmuştur. **Tanin**, No: 1351, 21 Mayıs 1328, s.4. Aynı gazetede tekrar duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4.

¹³⁸Beyoğlu Donanma Şubesine 4 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4.

¹³⁹Maden Kömürü Tüccarıdır. 22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesine bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

¹⁴⁰Maden Kömürü Tüccarı Mösyö Kuri'nin kâtibidir. 22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesine bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

¹⁴¹Beyoğlu Donanma Şubesine 4 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1320, 21 Nisan 1328, s.4.

Mösyö ve Madam Teodoridi ¹⁴²	54	0
Muhibbe Hanım ¹⁴³	5	0
Muhiddin Efendi ¹⁴⁴	270	20
Muhsin Bey ¹⁴⁵	27	0
Murat Rahmi Efendi ¹⁴⁶	1.250	0
Musa Efendi ¹⁴⁷	50	0
Mustafa Çavuş ¹⁴⁸	162	0
Mustafa Efendi ¹⁴⁹	5	0
Mustafa Efendi ¹⁵⁰	50	0
Mustafa Şanlı ve Mahdumları Ticarethanesi çalışanları ¹⁵¹	208	20
Nebil Efendi ¹⁵²	808	20
Nikola, Estefani, Sadah, Ali Ağa, Apostol ve Reman ¹⁵³	673	0
Nurcimal Hanım ¹⁵⁴	108	0
Nuri Efendi ¹⁵⁵	1.100	0
Nur-u İfşan Hanım ¹⁵⁶	10	0
Osman Efendi'nin Eşi ¹⁵⁷	5	0
Osman Nuri Efendi ¹⁵⁸	10	0

¹⁴²Beyoğlu'nda ikamet etmektedir ve Beyoğlu Donanma Şubası'ne 3 Haziran 1912 tarihinde bağışta bulunmuştur. **Tanin**, No: 1351, 21 Mayıs 1328, s.4. Aynı gazetede tekrar duyurulmuştur. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4.

¹⁴³Kartal'da Telgraf Müdürü Sabri Efendinin eşi. 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

¹⁴⁴Alaçam'da Rüşdiye Muallim-i Evvelidir.'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11309, 18 Eylül 1328, s. 4; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11320, 30 Eylül 1328, s. 4.

¹⁴⁵Jandarma Miralayı olan Muhsin Bey, Emekli 1. Ferik Hakkı Paşa'nın kayınbiraderidir. . 27 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54.

¹⁴⁶Aksaray'da Valide Sultan Cami-i Şerifi kürsi şeyhlerindedir. 22 Haziran 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1369, 9 Haziran 1328, s.5.

¹⁴⁷Belbasan Ağa Mahallesi imamı olup 6 Mayıs 1912 tarihinde bağışlamıştır. **Tanin**, No:1322, 23 Nisan 1328, s.4.

¹⁴⁸Divan yolunda Firuz Ağa Cami-i Şerifi karşısında tenekecilik yapmakta olup 30 Ekim 1912'de bağışlamıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11337, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

¹⁴⁹39 Numaralı Motorun Makinistidir. 29 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

¹⁵⁰Bilban Ağa Mahallesi İmamı olup 22 Temmuz 1912 tarihinde bağışlamıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11244, 9 Temmuz 1328, s.3.

¹⁵¹26 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54.

¹⁵²Karahisar-ı Sahib'de ikamet etmektedir. 20 Mayıs 1912'de bağışlamıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.141.

¹⁵³Makriköy Haznedar Çiftliği sahibi Mehmet Beyzade Süleyman Bey'in yanında çalışmaktadırlar. Nikola kâhya, Estefani vekilharç, Sadah arabacı, Ali Ağa çiftçibaşı, Apostol odacı ve Reman korucudur. 30 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55.

¹⁵⁴Aksaray civarında Yusuf Paşa'da Kızgani Sadi Mahallesi'nde 7 numaralı hanede ikamet etmektedir. 23 Mart tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

¹⁵⁵4. Daire-i Belediye aza-i sabikasından Aksaray'da mukim kasaptır. Kasap Nuri Efendi emlak takdir ücreti olan 1100 kuruşu Tayyare İnesi olarak 18 Eylül 1912 tarihinde bağışlamıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11296, 5 Eylül 1328, s.3.

¹⁵⁶Emekli 1. Ferik Hakkı Paşa'nın evinde çalışmaktadır. 27 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54.

¹⁵⁷Osman Efendi Kartal kasabası imam-ı evvelidir. 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

¹⁵⁸Sarıyer Donanma Şubesi üyesidir. 29 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

Ömer Efendi ¹⁵⁹	5	0
Ömer Kamil Bey ¹⁶⁰	108	0
Ömer Mansur Paşa ¹⁶¹	4.999	30
Paris'te eğitimde bulunan iki Türk ¹⁶²	95	0
Pazarcıklı Hafız Mehmet Efendi ¹⁶³	226	0
Rahmizade Bahattin Bey ¹⁶⁴	1.147	20
Refika Hanım ¹⁶⁵	54	0
Refika Hanım ¹⁶⁶	54	0
Remzi Efendi ¹⁶⁷	12	0
Reşid Bey ¹⁶⁸	10	0
Rıza Bey ¹⁶⁹	108	0
Rıza Efendi ¹⁷⁰	20	0
Sadan Hanım ¹⁷¹	10	0
Sadık Bey ¹⁷²	20	0
Sağırzade Nuri Efendi ¹⁷³	40	0
Said Efendi ¹⁷⁴	5	0
Salih Bey'in eşi ¹⁷⁵	40	0
Salih Efendi ¹⁷⁶	20	0

¹⁵⁹Sarıyer Mektebi'nde öğretmendir. 1 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1287, 19 Mart 1328, s.5; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11134, 20 Mart 1328, s.3.

¹⁶⁰Binbaşlıktan emekli olup Bosnalıdır. 23 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

¹⁶¹Bingazi Memusu Ömer Mansur Paşa bağışını Maliye Nezareti aracılığıyla 27 Haziran tarihinde göndermiştir. **Tanin**, No: 1374, 14 Haziran 1328, s.4.

¹⁶²Bağış yapan iki genç isimlerini vermemiştir. 3 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.

¹⁶³Fatih'de Hafız Paşa Caddesi'nde Pazarcıklı Hafız Mehmet Efendi'nin kahvehanesinde toplanmış ve 23 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

¹⁶⁴Resne Fotoğrafhanesi sahibi Rahmizade Bahattin Bey iki kere bağışta bulunmuştur. 20 Mayıs 1912'de İstanbul askerlerinin fotoğraflarının satılmasından elde edilen gelir olarak 116 kuruş 20 para bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1336, 7 Mayıs 1328, s.4. 21 Eylül 1912 (8 Eylül 1328)'de altı aylık hasılatından 1.031 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1447, 8 Eylül 1328, s.4.

¹⁶⁵Divan-i Harb azasından Miralay İbrahim Rüşü Bey'in eşidir. 5 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11137, 23 Mart 1328, s.3.

¹⁶⁶Erkan-ı Harb azasından Miralay İbrahim Reşid Bey'in eşidir. 18 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.51.

¹⁶⁷İstanbul Paket gümrüğünde muayene memuru olarak görev yapmaktadır. 23 Ekim 1912 (tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 31, Teşrin-i Evvel 1328, s.230.

¹⁶⁸12. Daire kâtibidir. 1 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11134, 20 Mart 1328, s.3; **Tanin**, No: 1287, 19 Mart 1328, s.5.

¹⁶⁹Şehremaneti Meclis Baş Katiplerinden olup emeklidir. 25 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.56.

¹⁷⁰3. Daire-i Belediye ihbarname memurudur. 15 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.81.

¹⁷¹Emekli 1. Ferik Hakkı Paşa'nın evinde çalışmaktadır. 27 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54.

¹⁷²Kasımpaşa'da ikamet etmekte olup Bahriye Kaymakamlığından emeklidir. 28 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.84.

¹⁷³13 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1299, 31 Mart 1328, s.5.

¹⁷⁴Kahvecilik yapmaktadır. 29 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1284, 16 Mart 1328, s.4.

¹⁷⁵30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

Salih Sıtkı Bey ¹⁷⁷	108	0
Selahattin Efendi ¹⁷⁸	20	0
Selimiye Bakkalları ¹⁷⁹	10	0
Semadirek Adası halkı ¹⁸⁰	1.429	0
Seniha Hanım ¹⁸¹	40	0
Sıtkı Efendi ¹⁸²	20	0
Sikolaki oğlu Nikolayı ¹⁸³	100	0
Sinabyan Efendi ¹⁸⁴	540	0
Sinoplu İsmail Hakkı ¹⁸⁵	20	0
Sinoplu İsmail Hakkı Bey'in oğlu Sedat Bey ¹⁸⁶	10	0
Sinoplu İsmail Hakkı'nın eşi Atufet Hanım ¹⁸⁷	10	0
Sirozi Fuad Bey'in Müdürü ¹⁸⁸	5	0
Süleyman Tevfik Bey'in ailesi ¹⁸⁹	45	0
Sütçü Mehmet Çavuş ve arkadaşları ¹⁹⁰	55	0
Şaziye Hanım ¹⁹¹	10	0
Şefik Bey ¹⁹²	40	0
Şehzade Mehmet Salim Efendi ¹⁹³	540	10
Şevki Bey ¹⁹⁴	100	0

¹⁷⁶22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesi vasıtasıyla bağışlamıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

¹⁷⁷Mekteb-i Hukuk öğrencisidir. 19 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

¹⁷⁸22 Mayıs 1912'de Beyoğlu Donanma Şubesi vasıtasıyla bağışlamıştır. **Tanin**, No: 1338, 9 Mayıs 1328, s.5.

¹⁷⁹20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11121, 7 Mart 1328, s.3.

¹⁸⁰Semadirek Adası'nda Mihal Papayanapulos Efendi ile Nahiye Müdürü Selahattin Bey, Orman Cibayet Memuru Sami Bey ve Jandarma Karakol komutanı Giritli Mehmet Emin Efendiler tarafından toplanmıştır. 25 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1341, 12 Mayıs 1328, s.4.

¹⁸¹İskenderun'da ikamet eden 8 yaşındaki Seniha Hanım Harbiye Nezareti vasıtasıyla 26 Mart 1912'de bağışlamıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54

¹⁸²Rumeli Kazaskerliği Muhazırlarındandır. 20 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.52.

¹⁸³Dedeoğaç Hastanesinde konuşlu sıhhiye bölümü bedel-i nakdi efradındandır. 25 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1311, 12 Nisan 1328, s.4.

¹⁸⁴Eski Nafia Nazıdır. 25 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54.

¹⁸⁵Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi Nimet Vapuru katibidir. 29 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1345, 16 Mayıs 1328, s.5.

¹⁸⁶29 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1345, 16 Mayıs 1328, s.5.

¹⁸⁷29 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1345, 16 Mayıs 1328, s.5.

¹⁸⁸Sarıyer'de ikamet etmektedir. 2 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11134, 20 Mart 1328, s.3.

¹⁸⁹Süleyman Tevfik Bey Veznecilerde Hüseyin Aziz İcrahanesi karşısındaki evde ikamet etmektedir. 30 Mart 1912'de eşi ve annesi tarafından 20'şer kuruş, küçük oğlu tarafından 5 kuruş bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

¹⁹⁰Cessar Mustafa Paşa'da ikamet etmektedirler. 7 Mayıs 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1323, 24 Nisan 1328, s.5.

¹⁹¹Kartal'da Kaymakam Kemal Beyin annesidir. 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

¹⁹²Kadıköy'de Hünkar Hamamında Bahriye Kaymakamlığından emeklidir. 25 Mart 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

¹⁹³30 Ekim 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11337, 17 Teşrin-i Evvel 1328, s.4.

¹⁹⁴Maarif Nezaret-i Celilesi Tedrisat-ı İbtidadiye Müdürüdür. 25 Mayıs 1912'de bağışlamıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.14.

Talat Bey ¹⁹⁵	5	0
Talat Bey ¹⁹⁶	5	0
Tekfurdağlı Nikolaki Efendi ¹⁹⁷	21	0
Tevfik Bey ¹⁹⁸	320	0
Topçu Dairesi 2. Şubesinde bir zat ¹⁹⁹	80	0
Ümmü Hanım ²⁰⁰	10	0
Üsküdar kahvesi müdavimleri ²⁰¹	32	0
Üsküdar Tophanelioğlu'nda bazı hanımlar ²⁰²	719	0
Varnalı Emin Efendi'nin kahvehanesinde toplanan ²⁰³	113	0
Vasfiye Hanım ²⁰⁴	60	0
Veli Efendi ²⁰⁵	20	0
Veysel Efendi'nin eşi ve kayınvalidesi ²⁰⁶	20	0
Yanko Efendi ²⁰⁷	50	0
Zarof Fani Bey ²⁰⁸	50	0
TOPLAM	40.780	0

¹⁹⁵ 1 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1287, 19 Mart 1328, s.5.

¹⁹⁶ Sarıyer'de ikamet etmektedir. 2 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11134, 20 Mart 1328, s.3.

¹⁹⁷ 14 Haziran 1912 ('de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1361, 1 Haziran 1328, s.4.

¹⁹⁸ Kudüs-ü Şerif Nafia Ser Mühendisidir. 11 Nisan 1912'de Sabah Gazetesi vasıtasıyla bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11143, 29 Mar 1328, s.4

¹⁹⁹ 12 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No:1328, 29 Nisan 1328, s. 4.

²⁰⁰ Emekli 1. Ferik Hakkı Paşa'nın evinde çalışmaktadır. 27 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54; **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11140, 26 Mart1328, s.4.

²⁰¹ 20 Mayıs 1912'de bağışlanmıştır. **Tercüman-ı Hakikat**, No: 11121, 7 Mart 1328, s.3.

²⁰² 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.55; **Tanin**, No: 1292, 24 Mart 1328, s.5.

²⁰³ Varnalı Emin Efendi'nin kahvehanesi Zeyrek Camisi karşısındadır. 25 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.54.

²⁰⁴ Divan-ı Muhasebat azasından Rıfat Bey'in eşidir. 30 Nisan 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 27, Mayıs 1328, s.85.

²⁰⁵ Alaca Mescit Mahallesi muhtar-ı sanisidir. 23 Nisan 1912 tarihinde bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1309, 10 Nisan 1328, s.5.

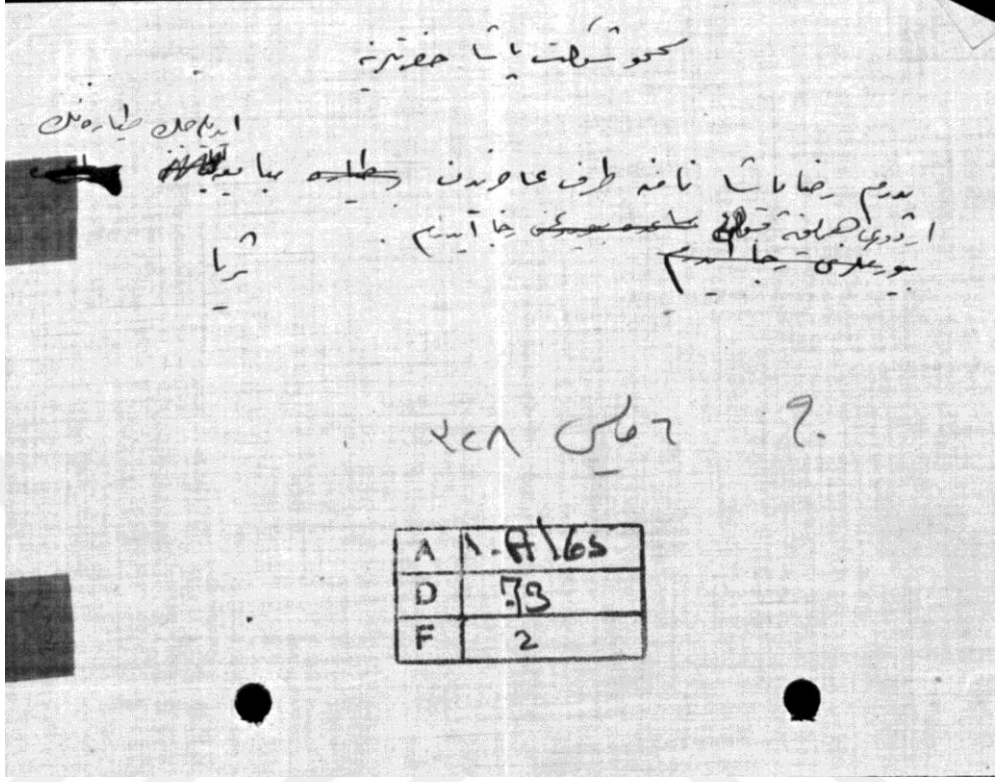
²⁰⁶ Veysel Efendi Gebze mukavelat memurudur. Eşi ve kayınvalidesi tarafından 10'ar kuruş, 30 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **Tanin**, No: 1285, 17 Mart 1328, s.4.

²⁰⁷ Haleb'de Fav merkezi telgraf muhabere memurudur. 25 Mayıs 1912 ('de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 29, Temmuz 1328, s.142.

²⁰⁸ Şark Hayat ve Harik Sigortası Kumpanyası Baş Katibidir. 23 Mart 1912'de bağışlanmıştır. **DM.**, No: 26, Nisan 1328, s.53.

EK-27

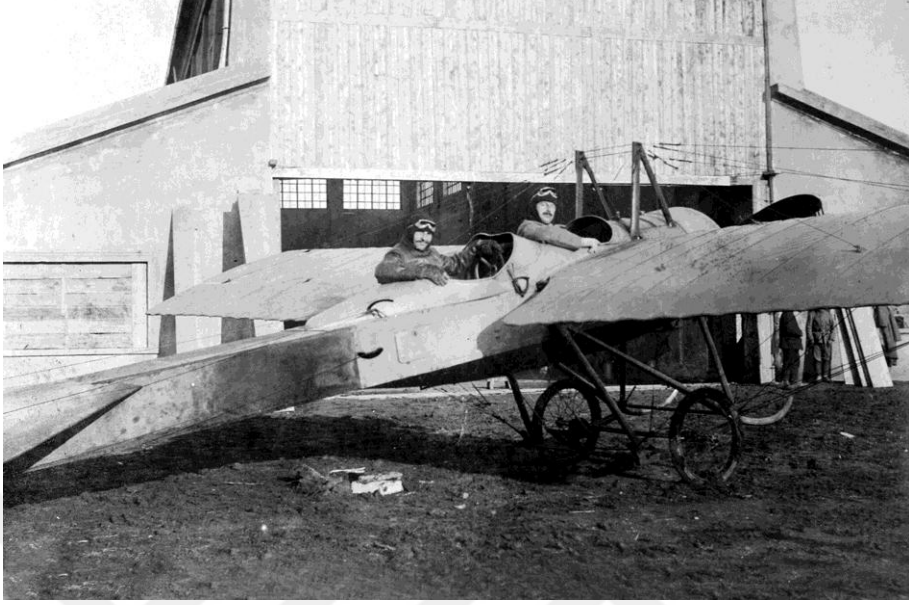
Süreyya Bey'in Paris'ten Çektiği Telgraf

ATASE, BHK, Kt: 179, D: 92, F: 2

EK-28

“Prens Celalettin” İsmi Verilen Deperdussin Uçağı

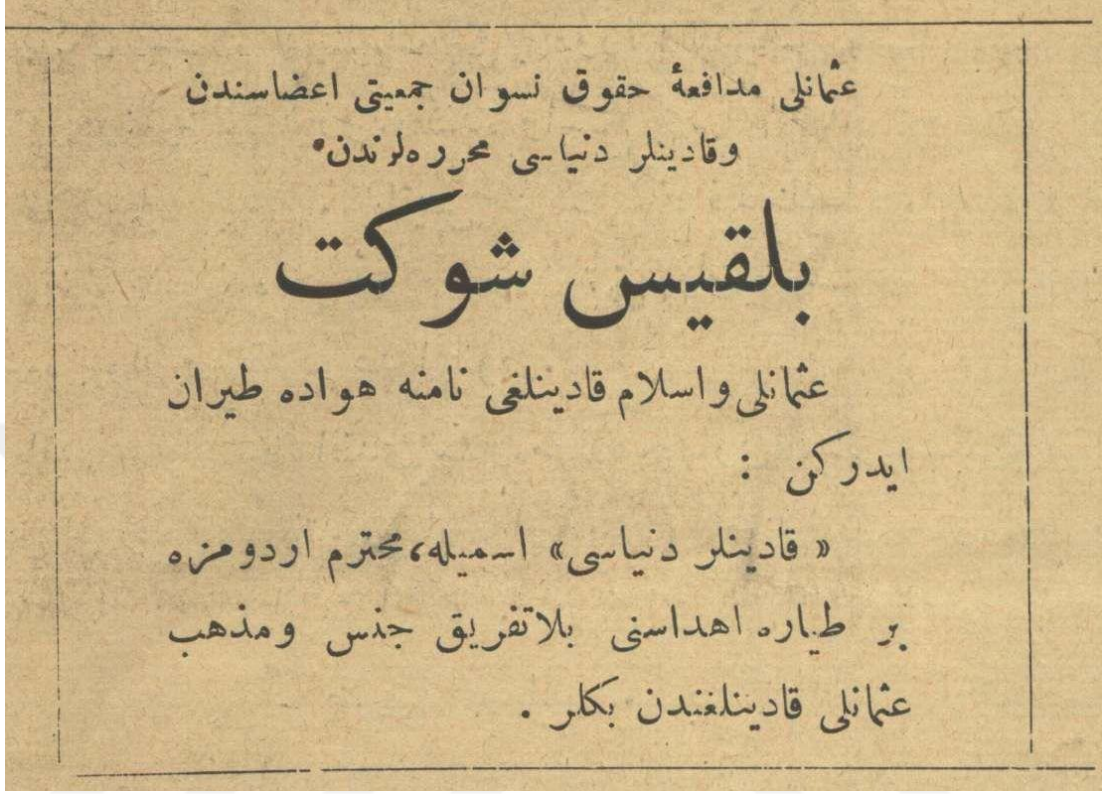

Hv.K.Tarihçe Şube M¼d¼rl¼đ¼ Arşivi

Tercüman-ı Hakikat Gazetesinin “Tayyare İanesi Hakkında” Başlıklı Haberi

طياره اعانه سي حتمده
 قواي حربيه عثمانيه نك برطياره فيلوسى
 ايله تجهيزى لزومى تين ايتديكى زمان تجلى
 ايدن تظاهرات وطن پرورانه جمله سندن اوله رق
 دواثر رسميه دن بعضيلرى كندى نامريله
 توسيم ايدلك اوزره بر طياره اشترا ايدجك
 درجده اعانه جمعى تعهد ايتمش ايدى .
 بو تعهدانه محسوباً بر مقدار پاره طويلاشم
 وديكر منبعلردن كلن مبالغ ايله بر قاچ طياره
 تداركنه موفقيت حاصل اولمشدر .
 برخىلى مدتدن برى الده بولونان طياره لره،
 مرجع عانديجه برر اسم اعطاسى خصوصى
 دوشونلكده ايسه ده اعانه اعطاسى ايتاسنده بونلرك
 دواثر كندى نامرلى ايله توسيم ايدلمه سي
 شرطى وضع ايدلمش اولمغله بوشريطه نك ايفاسى
 ايچون دواثرجه تعهد ايديلن اعانه مقدارينك
 اتمامه انتظار ايدلمكده در .
 فقط انتظارك بوييله اوزاماسنه و طياره لركده
 اسمسز قالماسنه حميت مانع اوله جغندن و وعد
 بردين اولديغنه نظراً بوجهتك اعطاي اعانه يي
 متعهد اولان ذواتك نظر دفته آله رق ايفاي
 معاونته شتاب ايدم جقلىرى و بوشتاب ايله
 طياره لر يمزك تكثيرينه ده خدمت ايلش بولونه.
 جقلىرى اميد ايدىوروز .

Belkıs Şevket Hanım'ın Uçaktan Attığı Kartların Örneği

Kadınlar Dünyası, No: 19, 23 Teşrin-i Sani 1329, s.3

EK-31

“Edremit” İsmi Verilen Bleriot XI-2 Uçağı

Hv.K.Tarihçe Şube Müdürlüğü Arşivi

Tanin Gazetesinde Yer Alan Balya'nın Uçak Bağışına Dair Haber

باليه طياره سي
 باليه اعاليٰ حيتمنداني داخايه ناطق
 محترمي طلعت بك اقدينك ارشادات و نصيحه
 و روانه سيله باليه توسيم ايدم جگري بر طياره
 صساتون آلهرق اردوبه اهدا ايمكه قرار
 و يرمشردر . باليه اهالي سي ، بو طياره نك
 انشاسي ايجون اقتضا ايدن بيك بشيوز فرانسز
 ليراسي حربيه نظارتنه تقديم ايمشردر كه
 اونلرك بو حركت حيت پروردانه لري سزاوار
 تقديردر .

Tanin, No. 1989, 23 Haziran 1330, s.5

EK-33**Balkan Savaşından Önce Toplanan Bağış Miktarı**

<u>Bağışçı</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Para</u>
Osmanlı Ordusu Nizamiye Birlikleri	818.993	0
Donanma Cemiyeti Şubeleri	686.423	35
Trablusgarp Vilayetinin Bağış Kampanyası	402.607	15
Jandarma Umum Komutanlığı	285.991	25
Osmanlı Ordusu Redif Birlikleri	253.575	21
Adliye Nezareti	199.142	15
Hama Sancağının Bağış Kampanyası	155.514	0
Nafia Nezareti	153.474	20
Çeşitli Kurum ve Kuruluşlar	135.177	14
Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti	123.661	29
Rüsûmât Müdüriyeti	117.419	36
Amasya Sancağının Bağış Kampanyası	108.145	15
Bilecik'in uçak bağış kampanyası	108.000	0
Drama Sancağının Bağış Kampanyası	108.000	0
Padişah Mehmet Reşat'ın Bağışı	108.000	0
Mehmet Rıza Paşa'nın Bağışı	108.000	0
Prens Celalettin'in Bağışı	108.000	0
Maliye Nezareti	103.167	15
Şehirler Tarafından Yapılan Küçük Bağışlar	92.345	10
Edirne Vilayetinin Bağış Kampanyası	80.000	0
Müzayedeler	69.742	35

Tiyatro, Müsabaka ve Müsamereler	58.331	15
Eğitim Kurumları Öğretmen ve Öğrenciler	51.688	35
Sabah Gazetesi Tarafından Toplanan Bağışlar	50.653	10
Sağlık kurum ve çalışanları	42.139	25
Küçük Meblağlı Bağışlar	40.780	0
Yeni Köprü Açılışı	34.396	10
İlmiye Tayyaresi	24.680	0
Bursa Vilayetinin Bağış Kampanyası	8.193	0
Posta ve Telgraf Nezareti	6.170	0
Yürek Gazetesi	3.354	10
Gülcemal Tayyaresi	2.515	0
İzmit Sancağının Bağış Kampanyası	2.297	10
İçil Sancağının Bağış Kampanyası	2.150	0
Defter-i Hakani Nezareti	1.670	10
Tayyare Piyangosu	1.080	0
Tahsildar Tayyaresi	974	3
Reji Tayyaresi	724	0
Sultan Selim Tayyaresi	358	0
TOPLAM	4.657.538	0

ÖZGEÇMİŞ

1971 yılında Ödemiş/İZMİR’de doğmuştur. 1992 yılında Hava Harp Okulu mezuniyeti sonrasında Hava Kuvvetleri bünyesinde çeşitli görevlerde bulunmuştur.

2007-2011 yılları arasında Hava Kuvvetleri Komutanlığı Tarihçe Şube Müdürlüğü, 2011-2013 yılları arasında Astsubay Üst Karargah Hizmetleri Eğitim Merkezi Komutanlığı Eğitim ve Kurs Kısım Amirliği, 2013-2014 arasında Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Türk Askeri Tarih Komisyonu (TATK) Genel Sekreterliği ve 2014-2016 yılları arasında Hava Kuvvetleri Müzesi Komutanlığı (Etimesgut/ANKARA) görevlerinde bulunmuş ve 2017 yılında emekli olmuştur.

Yüksek Lisans Eğitimini, 2010 yılında, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü’nde “Türkiye’de Ana Jet Üslerinin Kuruluşu ve Gelişimi (1951-2010)” konulu tezi ile tamamlamıştır.

Evli ve iki çocuk babası olan Emin Kurt, İngilizce bilmektedir.